Coperta şi ilustraţiile: N. RONI

В. Шишков УГРЮМ—РЕКА

В ДВУХ ЧАСТЯХ ТОМ ПЕРВЫЙ Издательство „Правда" 1957

V. ŞIŞKOV

FLUVIU
L
MOHORl
T

ROMAN

Voi. I

E.S. p.L. A.

1959 — CARTEA
RUSĂ

V. I. ŞIŞKOV

Viaceslav Iakovlevici Şişkov a văzut lumina zilei la 21 septembrie 1873 în oraşul Bejeţk din gubernia Tver, azi regiunea Kalinin.

V. I. Şişkov a vădit înclinaţii pentru literatură încă de pe băncile şcolii. La vîrsta de paisprezece ani a scris o nuvelă intitulată „Birlogul lupilor" în care zugrăvea viaţa unor oameni ce luaseră calea codrului. Citind mult şi cu pasiune atît literatura rusă clasică, cît şi pe clasicii literaturii mondiale traduşi in ruseşte, Şişkov simte chemarea de a-şi aşterne şi ei gîndurile pe hîrtile, dar cum în Rusia ţaristă această îndeletnicire nu putea asigura o existenţă decentă, fiul modestului negustor din Bejeţk e nevoit să urmeze o şcoală tehnică, pregătindu-se pentru profesiunea dg subinginer. In 1894, după absolvirea şcolii, Şişkov pleacă în Siberia unde se angajează la Direcţia căilor de comunicaţii din Tomsk ca prospector de drumuri. Cel ce urma să scrie unele dintre cele mai de seamă opere ale literaturii sovietice are acum prilejul atît de mult aşteptat să facă numeroase şi îndelungate călătorii prin nesfirşitele întinderi siberiene, de-a lungul fluviilor Lena, Irtîş, Obi, Ienisei ş.a.m.d.

Descătuşat de influenţa mediului din oraşul natal, tînărul foloseşte tot timpul liber pentru a cunoaşte îndeaproape cele mai variate aspecte al vieţii din Rusia ţaristă, natura aspră a Siberiei şi, mai ales, oamenii ei, traiul şi felul lor de a fi. Şişkov e atras încă de pe atunci de oamenii simpli, de masele din Rusia ţaristă, de minorităţile naţionale din întinsa Siberie - tunguşi, iakuţi, altaieni - victime ale jafului şi asupririi autocraţiei ţariste.

Mizeria în care se zbate poporul îl impresionează adînc pe tînărul al cărui vis era să aştearnă într-o zi pe hîrtie tot ce vedea, şi, în acest scop, aduna zi cu zi „în puşculiţa memoriei" - cum se exprimă el într-o figură de stil - un imens material de viaţă, fapte şi impresii care urmau să fie puse mai tîrziu atît la temelia lucrărilor sale de debut, cît şi a operelor din epoca maturităţii.

Cititorii romanului de faţă vor găsi in paginile lui un episod în care personajul principal, Prohor Gromov, însoţit de credinciosul său slujitor şi prieten Ibrahim-Oglî, surprinşi în Siberia de un viscol năprasnic, sînt salvaţi, în ultimul moment, de către nişte tunguşi. Şişkov scoate din „puşculiţa memoriei" şi povesteşte peripeţiile prin care a trecut el însuşi în Siberia, în 1911, pe cînd lucra ca prospector de drumuri. Avem aci de a face cu o metodă de creaţie şi nu cu un caz izolat. Acest lucru e confirmat şi de faptul că acţiunea operelor sale se petrece, în mare parte, în cadrul siberian. Eroii nuvelelor şi povestirilor lui Şişkov din prima perioadă a creaţiei sale literare — axată în jurul anului 1908 - aparţin minorităţilor naţionale siberiene oprimate de corupta administraţie ţaristă şi exploatate de negustorii care năpădesc, nesăţioşi ca lăcustele, aducînd cu ei în taiga „civilizaţia alcoolului".

în anul 1908, în plină perioadă a reacţiunii stolîpiniste, cînd literatura rusă fusese invadată de valul tulbure al diferitelor curente decadente, apar primele nuvele şi povestiri ale scriitorului Şişkov, acestea detaşîndu-se net de literatura modernistă şi decadentă a timpului. Creaţia tînărului scriitor urmează din capul locului tradiţiile literaturii progresiste ruse, tradiţiile realismului critic. <

Tema centrală a lucrărilor lui anterioare Marelui Octombrie e viaţa grea a poporului tiranizat, oropsit. Caracterul demascator al acestbr lucrări de debut apare limpede în zugrăvirea înaltelor calităţi morale ale victimelor politicii ţariste. Eroii lui sînt, mai toţi, oameni de o rară puritate şi integritate sufletească, oameni în ale căror inimi calde vibrează dorul de libertate socială şi naţională.

în 1915, Şişkov e transferat în capitală, la Petrograd. Acolo el face cunoştinţă cu Gorki care urmărea de mult şi cu atenţie evoluţia creaţiei sale literare. Şişkov îi împărtăşeşte lui Gorki planurile sale de lucru şi discută cu el îndelung şi pasionat probleme de viaţă şi de literatură. Aceste discuţii îi dau un nou imbold să se dedice cu tot mai multă sîrguinţă -literaturii. Sub influenţa ideilor înaintate care prinseseră rădăcini la Petrograd, Şişkov înţelege acum mai profund realitatea înconjurătoare şi, încetul cu încetul, se apropie de problemele sociale cele mai acute.

Gorki, care îşi exprimase într-o scrisoare nădejdea că „Şişkov ar putea să ajungă într-o zi un mare scriitor", devine acum „naşul" lui literar. Nuvela „Taigaua" - cea mai semnificativă lucrare din această perioadă

de creaţie a lui Şişkov - a fost apreciată de Gorki ca o lucrare de valoare reală.

în timpul primului război mondial, spre deosebire de mulţi dintre scriitorii burghezi ruşi, şovini şi stegari ai unui fals patriotism, Şişkov,- adînc înrîurit de părintele realismului socialist, demască în nuvelele sale caracterul antipopular al măcelului pus la cale de imperialismul internaţional şi descrie evoluţia spirituală a maselor care încep să-şi dea seama de semnificaţia evenimentelor pe care le trăiesc şi să înţeleagă cine sînt autorii dezlănţuirii războiului.

Ca scriitor democrat care a înfăţişat' în operele sale suferinţele poporului aflat sub jugul autocraţiei ţariste, Şişkov a primit cu o adîncă bucurie vestea răsturnării ţarismului. Dacă totuşi, după revoluţia din februarie, el mai nutreşte încă unele iluzii mic-burgheze asupra „noii puteri", situaţia politică din Rusia şi, mai cu seamă, continuarea de către guvernul provizoriu a războiului imperialist cu tot cortegiul lui de nenorociri îl aduc la realitate. Înţelegînd sensul adînc al evenimentelor politice care se precipitau, el se alătură din tot sufletul la marea masă a scriitorilor cu vederi înaintate şi salută cu entuziasm, laolaltă cu ei, Marea Revoluţie din Octombrie.

Începînd din 1917 Şişkov se dedică în întregime literaturii şi activităţii social-culturale, devenind pe acest tărîm un constructor activ al societăţii socialiste. Şi în această perioadă lucrările cu subiecte din viaţa Siberiei, a satelor siberiene, continuă să ocupe un loc preponderent în operele sale. De astă dată el se orientează însă tot mai mult spre zugrăvirea actualităţii. Sfera creaţiei sale se lărgeşte necontenit. Scriitorul se maturizează din punct de vedere ideologic. Cum e şi firesc, însă, acest proces nu decurge lin. După apariţia în 1923 a nuvelei „Ceata", în care tratează greşit tema mişcării de partizani din timpul războiului civil, Şişkov îşi însuşeşte critica ce i s-a adus. în lucrările sale ulterioare şi îndeosebi în nuvelele „Lacul Peipus" (1925) şi- „Pelerinii" (1930) scriitorul oglindeşte veridic evenimentele din timpul războiului civil şi din perioada de reconstrucţie. Schimbările radicale intervenite în conştiinţa sa în anii Puterii Sovietice, asimilarea concepţiei marxist-leniniste despre lume şi a metodei fecunde a realismului socialist - toate acestea, laolaltă cu vasta experienţă şi cu măestria sa de artist al cuvântului i-au dat putinţa să arunce o lumină nouă asupra unui material care gesta în el de mult. Teme abia schiţate în lucrările sale din tinereţe, ca şi altele inspirate din viaţa Ţării Sovietice sînt atacate acum

de pe o treaptă nouă. Talentul său se desfășoară în toată amploarea. Scriitorul părăsește pentru un timp povestirile și nuvelele, creînd opere capitale ca romanul „Fluviul Mohorit" (1932) și epopeea istorică „Emelian Pugariov" (1935-1945). Aceste lucrări de largă respirație constituie exemple admirabile ale îmbinării unor idei profunde cu o înaltă formă artistică.

Creația cea mai importantă a lui Șișkov „Fluviul Mohorit" i-a cerut aproape patrusprezece ani de muncă îndîrjită și pasionată. Scrisă între anii 1918-1932, lucrarea aceasta de vaste proporții a fost socotită și de critică și de autorul ei ca lucrarea sa de căpetenie. Cu puțin timp înainte ca „Fluviul Mohorit" să vadă lumina tiparului, Șișkov scria fratelui său : „Cartea aceasta reprezintă opera principală a vieții mele. Poate că pentru ea m-am născut."

Romanul „Fluviul Mohorit" constituie o amplă frescă a societății ruse de la sfirșitul secdlului al XlX-lea și începutul secolului al XX-lea. Tema centrală a romanului este dezvoltarea și pieirea capitalismului rus, lupta clasei muncitoare împotriva asupritorilor ei, creșterea conștiinței revoluționare și a gradului de organizare a proletariatului. Prima parte a temei e întruchipată în istoria a trei generații ale familiei Gromov. Danilo Gromov se îmbogățește prin tîlhărie și crime. Fiul său, Piotr, își sporește prin negustorie averea moștenită. în sfîrșit, cel de al treilea dintre Gromovip Prohor, personajul principal al romanului, ajunge mare industriaș. Setea lui de a acumula capitaluri cît mai mari constituie pivotul întregii sale vieți. Dezvoltînd tot mai mult întreprinderile sale industriale, capitalistul Prohor Gromov contribuie fără să vrea nu numai lă creșterea numerică a proletariatului, dar și la aceea a conștK inței sale de clasă. Proletariatul se transformă în groparul clasei capitaliste. Paralel cu zdruncinarea întreprinderilor capitaliste, are loc și decăderea morală a lui Gromov, dezechilibrul său psihic. Sinuciderea lui Prohor simbolizează năruirea inevitabilă a întregii clase burgheze din Rusia și de pretutindeni. Lupta aceasta a muncitorilor de la întreprinderile lui Gromov reflectă creșterea valului revoluționar cunoscut în istoria mișcării muncitorești sub denumirea de evenimentele de la Lena din anul 1912. Se știe că aceste greve, ca și înăbușirea lor în sînge de către țarism au constituit semnalul unui nou avînt al mișcării revoluționare din întreaga Rusie.

în romanul de față e zugrăvită viața frămîntată a satului siberian, traiul populațiilor nomade din centrul și nordul Siberiei, ca și figurile

narodnicilor deportaţi. Descompunerea lor, izvorîtă din incapacitatea de a înţelege evoluţia societăţii ruseşti şi evoluţia'socială în genere a ţărilor capitaliste, simbolizează falimentul narodnicismului.

Romanul „Fluviul Mohorît" oglindeşte amplu aspecte dintre cele mai variate ale vieţii social-politice din Rusia prerevoluţionară. Prin faţa cititorilor se perindă un uriaş material faptic, generalizat şi încadrat într-o compoziţie bine chibzuită, bine echilibrată. Cu toate că acţiunea de bază se desfăşoară în Siberia, ea e adesea strămutată şi în alte regiuni ale Rusiei. Zeci de personaje - exponenţi ai diferitelor clase şi pături sociale - capătă viaţă sub pana iscusită a scriitorului, încetează de a mai fi simple ficţiuni literare, devenind pentru cititor oameni reali, cu carne şi oase. Experienţa şi spiritul de observaţie îi permit autorului să mute uşor acţiunea dintr-un mediu într-altul. El se simte la largul său şi cînd descrie putredul Petersburg capitalist, şi cînd zugrăveşte viaţa grea a muncitorilor siberieni, barăcile lor mizere sau jalnicile aşezări tunguse pierdute în imensitatea taigalei dezolante. Totul e evocat cu o neasemuită putere de sugestie. Natura aspră în cadrul căreia se desfăşoară viaţa nu mai puţin aspră a oamenilor, întinderile nesfirşite ale Siberiei şi-au găsit în Şişkov un poet inspirat. Un loc important în această operă îl ocupă admirabila zugrăvire a peisajului, întreaga natură freamătă în descrierile lirice ale atftorului.
După terminarea romanului „Fluviul Mohorît", scriitorul a lucrat timp de zece ani, pină' în ultima zi a vieţii sale - 5 martie 1945 - la epopeea istorică „Emelian Pugaciov", pe care cititorii noştri o cunosc din traducerea publicată în 1956. în această lucrare de proporţii monumentale, evenimentele istorice sînt tratate de pe poziţiile realismului

Intensa activitate literară a lui V. I. Şişkov nu 1-a împiedicat să participe activ la viaţa ţării sale, să depună o muncă obştească susţinută. Astfel, el a fost membru în colegiul de redacţie al revistei „Literatur- nîi sovremennik", membru al redacţiei filialei din Leningrad a editurii „Soverski pisatei" şi preşedinte al Comisiei de revizie a Uniunii Scri-itorilor Sovietici. Pe lîngă toate acestea, Şişkov şi-a dedicat o mare parte din timpul său muncii de îndrumare a tinerilor scriitori.

Activitatea literară şi obştească a lui V. I. Şişkov s-a bucurat de înalta apreciere a Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, a guvernului sovietic şi a întregului popor. Scriitorului i-au fost conferite ordinele

„Lenin" şi „Insigna de onoare", iar romanul său „Emelian Pugaciov" a fost distins cu Premiul Stalin, gradul I.

Operele principale ale lui Viaceslav Iakovlevici Şişkov - „Emelian Pugaciov" şi „Fluviul MoHorît" - se bucură de o mare popularitate atît în U.R.S.S. cţt şi dincolo de hotarele Ţării Sovietice. Ele au rezistat şj vor rezista încercărilor timpului, înscriindu-se în patrimoniul literaturii sovietice şi universale.

SAMOILA ALEXANDRU

PARTEA ÎNTÎI

1

La marginea oraşului, acolo unde începea pădurea, se afla o casă cu un singur cat, lăsată pe o rînă. Pe firma de pe acoperiş scria :

STAI. OBREŞTE. FRIZIRIE. RADEM, TUNDEM, CLASA-NTII

Stăpînul frizeriei, caucazianul Ibrahim-Oglî, sta toată ziua tolănit pe pat sau umbla haihui; oameni de tot soiul se abăteau doar către seară pe la dugheana lui.

Pe lîngă marea lui iscusinţă în meşteşugul tunsului şi bărbieritului, Ibrahim-Oglî era cunoscut chefliilor din mahalalele oraşului şi ca o gazdă la care puteai găsi ori- cînd votcă. Seara, casa lui devenea un adevărat club : slujbaşi ce-şi băuseră şi cămaşa de pe ei, cinstita tagmă a meseriaşilor, vreo faţă bisericească din cinul beţivilor, telali, hoţi de buzunare, ţigani — cîţi nu-şi găseau alinare sub primitorul acoperiş al lui Ibrahim ! De la o vreme începuseră să se abată pe la el şi

liceeni. Ceea ce-i atrăgea pe aceştia nu era preţul mic al votcăi, ci înfăţişarea pitorească a gazdei, chipul său de tîîhar, de ocnaş. Puşk'n, Lermontov, Tolstoi erau pentru ei impresii proaspete, vii. Caucazieni ca din basme răsăreau din paginile cărţilor şi chemau visările tinerilor spre zări romantice, spre trecătorile munţilor, la umbra platanilor. Cum să nu treci pe la Ibrahim-Oglî ? Era doar un demon enigmatic din Caucaz, în carne şi oase. Lat în umeri, el avea mijlocul subţire, încins cu un beşmet[1] roşu ca para focului. Şi ce mai ochi avea ! Ce sprîncene negre, sti> foase ! Cînd îţi arunca o căutătură mai aspră, privirile lui te ucideau. Al naibii om !

Dacă-i vedeai însă zîmbetul, îţi dădeai seama îndată că Ibrahim avea suflet bun. Zîmbea pe neaşteptate, ridica din umeri, bătea din palme îngînînd „alla-alla- hei !" şi începea o

---

1 *Beşmet* - haină bărbătească pînă'la genunchi, purtată de caucazieni, croită pe talie, fără nasturi, cu mînecile scurte ; Vineori căptuşită cu vatelină (n. trad.).

lezghincă[2] îndrăcită în sunetele muzicii. Atunci ţi-era mai mare dragul să-1 priveşti...
împreună cu alţi colegi, venea pe la el şi Prohor Gromov.

Fanfara îşi cîntase de mult cel din urmă marş, alămurile amuţiseră, iar toboşarul bea acum la crîşmă rachiu de drojdie. Parcul se golea văzînd cu ochii. Bătrîn de veacuri, întins, desişurile lui văzuseră ziua-n amiaza mare omoruri sîngeroase. Acasă, acasă cît mai repede ! Cu fiece, clipă, în seara aceasta tîrzie de toamnă se întuneca tot mai mult.

Cu şapca pe ceafă, elevul de liceu Prohor Gromov se îndrepta şi el spre ieşire.

Departe, înaintea sa, izbucniră deodată nişte strigăte, o larmă de glasuri, răcnete ca din gură de şarpe, de parcă ar fi început să croncănească un stol de corbi înainte de a-şi lua zbori*!. Prohor Gromov rămase o clipă locului :

„S-o fi încins o bătaie" — îşi zise el şi o luă la fugă spre locul de unde veneau strigătele, tăind de-a dreptul peste răzoarele cu flori, prin smîrcuri.

— Arde-i !

---

2 *Lezghincă* - dans popular caucazian (n. trad.).

Kunak - prieten, frate cu legămînt (în Caucaz) (n. trad.).

Din fugă izbi în cap pe un flăcău care-i tăiase drumul. Cu ochi de bătăuș iscusit, cercetă într-o clipă

cîmpul de bătaie : pe podina unde cînta de obicei fanfara, foia o aprigă încăierare între „seminarişti" şi „liceeni". De o parte şi de alta luptătorilor li se alăturau tîrgoveţi, haimanale, lepădături de tot soiul.

— Ura, ura !

— în baltă cu popii, cu colivarii!

— Fraţilor !... Săriţi că-i omoară pe ai noştri !

Prohor Gromov scoase din buzunar briceagul şi se

repezi după cei ce o luaseră la sănătoasa. Fremăta în el o sălbatică pornire spre harţă ce-i tăia răsuflarea. Pe alături treceau în goană bătăuşi, se auzeau fluierături de poliţai, hîrîitoare de paznici, lătrat de cîm-i.

— Poliţaii !

Bătăuşii se împrăştiau care încotro.

— Suie-te-n pom !...

Dar briceagul lui Prohor, briceag cîreotaş, nesăbuit, îşi alesese ţinta şi nu mai putea fi oprit. Din goană, Prohor îl înfipse într-un fugar. Şi deodată se dezmetici.

— Poliţaii !... — urlau umbrele, trecînd în goană pe lîngă el. — Întinde-o !

Prohor Gromov se caţără pe un grilaj şi, sfîşiindu-şi mantaua de vîrfurile grilajului, sări peste el.

— Aha ! Te-iam prins[1]! Umbli cu briceag, diavole ! — răcni un poliţai înşfăcîndu-1. Dar, sprinten ca o zvîr- lugă, Prohor îi lunecă printre degete şi fugi mai departe de-a lungul străzilor.

— Tîlharul ! Pune mîna pe el ! Prinde-1 !

Prohor coti într-o ulicioară întunecoasă şi se pitulă acolo. Aprinse o ţigară. Mîna dreaptă îi era stropită de sînge.

„Şapca !" — îl trecu un fior. Şapca Iui nou-nouţă, cu numele „Prohor Gromov" scris citeţ pe cozoroc, căzuse, desigur, în mîinile poliţailor. Cu răsuflarea tăiată, parcă auzea cum răcneşte la el directorul liceului, vedea flăcăul pe care îl înjunghiase trăgînd să moară, apoi poliţia, închisoarea... „Doamne, dumnezeule ! Ce să mă fac ?..."

— Repede, la Ibrahim !

Da, la el trebuia să se ducă ! Ibrahim-Oglî o să-1 scape, o să-1 scoată din încurcătură. Ibrahim putea orice. Şi Prohor răsuflă uşurat.

Deschise uşa şi se opri în prag. înăuntru erau vreo cinci colegi de-ai lui, elevi de liceu. Ascuţindu-şi briciul, Ibrahim povestea ceva năstruşnic : băieţii se prăpădeau de rîs.

Prohor îi făcu un semn, trecu împreună cu el în odaia de alături şi închise uşa în urma lor. Aproape plîngînd, începu să-i povestească cele întîmplate. Măsura odaia în lung şi-n lat, buzele îi tremurau, degetele răsuceau nervos un capăt al curelei. Ochii negri ai lui Ibrahim scăpărau.

— II urmăream... Fugea.» Am scos briceagul...

— Straşnic !... Zîi mai diparti...

— Eram înfierbîntat... L-am lovit...

Glasul lui Prohor se frînse.

— Phii ! I-ai făcut sama ?... — strigă voios cerchezul.

— Nu, l-am rănit...

— Mare nătărău !

— L-am atins doar niţel... cu briceagul... Un brice- guţ — căuta să se dezvinovăţească Prohor.

— Mare nătărău ! Jungher trebuie... Poftim jungher ! — Şi, smulgînd din cui un pumnal cu teaca bogat împodobită, caucazianiul îl întinse lui Prohor. — Ia-1 !

— Cum, mi-1 dăruieşti, Ibrahim ?... — îngăimă printre lacrimi Prohor. — O să mă dea afară din şcoală... Sfătuieşte-mă, ce să fac ? — Se lăsă pe un scăunel, gheboşîndu-se. — Jalea mare e cu şapca... Au să mă di- buiască după şapcă...

— Nu-i nimic ! Tu apărat tovarăş, *kunak* tu apărat pielea ta. Trebuie junghiat cu jungher ! N-ai frica... *Djighit*[1] ajungi!

Glasul lui răsunător atrase înăuntru pe liceeni. Intrară în odaie unul cîte unul.

— Puşca nu face doi bani! Jungher estem ăl mai bun prieten, ăl mai bun kunak ! — strigă cerchezul, învîrtind în mînă arma strălucitoare. — O dată, noaptea, Caucaz, eu mergem la *sâklea*[1] mea... Pădurea, lună, munţi estem. Deodată vedem om alb mijloc drum. Strigam — şade pe loc, mai strigam o dată — tot şade ; iar mai strigam — şade mereu... Scotem puşca, tragem — omul şade mereu... Luam jungher în dinţi, tîram brînci... aproape, mai aproape... Ridicam mîna şi lovim o dată ! Cînd colo, vedem că e o camaşe de muiere pi frânghie... Ptiu !

Toată lumea rîse, numai Prohor zîmbi jalnic şi oftă. Ibrahim se aşeză pe podea turceşte, cu picioarele încrucişate, dar sări numaidecît în sus.

— Hai, nu mai tînguim... Facem tot... Haidem ! Axată la Ibrahim unde a fost ?

1 J *Sâklea* - casă cu acoperişul plat în Cauca'Z (n. trad.).

Prohor îl urmă.

— Stai ! — se opri deodată Ibrahim. — Bani trebuie, plătit trebuie. Fuga la poliţai, fuga la şcoală... Pe di- reftor tundem, radem fara bani... Nu fie frică la tine... Ibrahim poate tot.

Se scotoci prin buzunare, cotrobăi prin sertarul mesei, în ladă, scoţînd de acolo bani şi vîrîndu-i în carîmbii cizmelor sale moi.
— Haidem !

2

Vara scăpata. După arşiţă, se simţi deodată o adiere rece. Vîntul de toamnă începu să vuiască amarnic. Dinspre miazănoapte se tî'rau nori plumburii, scămoşaţi. Peste împărăţia verdeţii se aşteraea jalea. Norii se în- vălurau unii după alţii, revărsînd din cer şiroaie reci, vestind zăpada. Se opreau în geana zării, poposeau acolo, peste taiga, şi, tînjind de dorul ţărilor calde de la miazăzi pe care ştiau că n-o să le mai vadă, se pQr- neau pe plîns şi nu se mai ogoiau înainte de a-şi fi vărsat- toate lacrimile.

Gospodăria familiei Gromov parcă era o cetate ; fur împrejurul ei se înălţa un gard din pari încheiaţi zdravăn între ei. Vîrfurile parilor erau ascuţite, ferecate ca un ascuţiş de suliţă; răufăcătorii n-aveau cum trece peste ele. Poarta grea era tşi ea ferecată. în faţa ei crescuse iarba ; pesemne că nu se deschidea prea des. Alături, o portiţă înaltă cît să treacă un om călare. în gardul de pari — ferestruici tăiate pentru supraveghere. Cei doi paznici, care-şi făceau slujba pe rînd, vedeau totul jur împrejur. în schimb, cele ce se petreceau în ogradă, dincolo de împrejmuirea înaltă, nu puteau fi văzute din afară. Doar dacă te-ai fi cocoţat în vîrful pinului din marginea poienii şi i-ai fi dat crengile la o parte, ai fi zărit în mijlocul pătratului de bîrne o casă scundă, încăpătoare, învelită cu tablă. Casa fusese ridicată anul trecut. Pînă atunci stăpânii gospodăriei locuiseră în căscioara cu lemnul înnegrit de ani, aciuată în spatele clădirii celei noi. Pe vremuri, cînd bunicul Da- nilo Gromov se aşezase pe locul acela, se adăpostise cu nevasta într-o colibă mititică. Şi pe aceea o păstraseră. Nu se îndurau s-o dărîme, la gîndul că, atunci cînd au să se uite la coliba aceasta neagră, lăsată într-o rînă, cu o tufă de bozie pe acoperiş, nepoţii şi strănepoţii au să-şi dea seama de unde a pornit bătrînul şi ce mîn- dreţe de casă şi-a durat cu mîinile lui.
De unde se pripăşise aici Danilo Prohorîci aproape cu şaptezeci şi cinci de ani îni urmă — asta n-o ştia

— Ce vă pasă ?... Iaca, am venit şi basta... Oi fi ieşit şi eu dintr-un bîrlog — obişnuia să spună bătrînul.

Şi avea dreptate. în tinereţe cutreierase prin taiga de unul singur, ca ursul ; mai apoi îşi ridicase un ajutor — pe fiul său, Piotr. Duraseră o moară pe rîu ; cumpărau blănuri de la vînători, puneau deoparte ban cu ban.

Şi iacă aşa, prin trudă amarnică, prin felurite şiretlicuri, ajutaţi de firea lor hrăpăreaţă, cărpănoasă, ajunseseră să se mute din colibă în căscioară şi, din aceasta, în locuinţa nouă şi încăpătoare.
Acum bătrînul Danilo zăcea în pat, sub polog de stambă. Era pleşuv, sfrijit, cu barba îngălbenită, dar îşi păstra neschimbată privirea vulturească.

Noapte tîrzie...

— Petka ! — strigă bătrînul. — Petka ! Ci scoală-te odată, scoală-te... începu să tuşească, apoi se apucă să se roage în şoaptă.

în odaia de alături scîrţîi patul.

— Vin acuşi, tătucă ! — strigă Piotr. Desculţ, numai în cămaşă şi în izmene, cu părul vîlvoi, se apropie de Danilo.

— Aprinde candela.

Mormăind ceva neînţeles, Piotr aprinse candela, cu inima strînsă : era. o oră cam nepotrivită.

— Vino... Mor...

Inima lui Piotr zvîcni, apoi se opri o clipă şi, de bucurie, prinse a ticăi.: Iată ! în sfîrşit, sosise şi ceasul cînd taică-său va face din el, într-o clipă, un om bogaţ.

— Petea — şopti bătrînul apucîndu-1 de mînă. — Mi s-a împlinit sorocul... Iată...

Piotr oftă şi îl privi drept în ochii lui de vultur.

— Lasă, tătucă. Poate că...

— Nu, fiule... S-a mîntuit cu mine... — Danilo gîfîi din greu : — Of, adu-mi puţină apă... Udă-mi capul. — Se uită la flăcăruia jucăuşă a candelei şi-şi făcu semnul crucii : — Maică preacurată, ocrotitoarea noastră, în- dură-te... Iată, Petka, acu rămîi singur pe lume. Iartă-mă, păcătosul de mine. Sînt un tîlhar,' un ucigaş... Banii îs... acolo. Ştii pinul acela cu trunchiul despicat, cel de lingă mlaştina Zuevo ?... Măsoară douăjdoi de paşi spre soare-apune şi o să dai de un bolovan mare... Iar de la bolovanul cela mai măsoară trei stînjeni către stînga : acolo...

Piotr asculta cu răsuflarea tăiată. Ochii îi scăpărau lacomi, iar în urechi îi stăruia un clinchet de galbeni.

— Să dai pomeni... pentru odihna sufletului meu... Că de nu, osîndit am să fiu. N-oi afla iertare în lumea cealaltă, iar voi o să răspundeți — și tu, și Proşka, și neam de neamul nostru.... Să-nalţi o biserică... Pentru săraci... vreun azil pentru bătrâni... Auzi ?

— Te aud, tătucă... Ţi-oi face voia...

— închină-te... în genunchi... Jură-te...

Piotr se jură. Apoi întrebă :

—■ Şi... cam cît să fie acolo, tătucă, cu ţotul ?

— Mult, Petea... Of, doamne, grea povară mă apasă pe inimă !... îs ucigaş... Multe vieţi am pe suflet...

— Pe cine ai ucis, tătucă ?

— Ei, lasă... n-are rost... Ţi-oi spune... mai încolo. Cînd o fi şi-o fi să-mi dau... obștescul sfîrșit... Acu' poate tot m-oi tămădui. Scoal-o pe Maria... Cheamă-1 pe Proşka. Adicătelea... el e dus la învățătură... Gea- ba-și tocește coatele... N-ar fi trebuit. Cheamă-1 pe popă... Să se repeadă Garaska de-a călare la Medve- devo... Stai puţin, stai ! Aşteaptă... Ei haide... Cheam-o pe Maria...

Piotr înțelegea cu greu ce-i spunea taică-său. Vedea în fața ochilor un pin, un colţ de stîncă cenuşiu, năpădit de muşchi, răsărind din pămînt, galbeni sclipitori clinchetind plăcut și... după aceea... lumea largă plină de bucurii, clocotind ca o necuprinsă mare.

Sărută pripit fruntea rece a bătrânului, se şterse cu scîrbă pe buze și dădu din cap.

— Binecuvîntează-mă, tătucă.

— Dumnezeu să te binecuvânteze. Du-te de-o cheamă...

Cu coatele depărtate, Piotr aruncă o privire de recunoştinţă spre luminiţa din faţa icoanelor şi porni, lipăind voios cu tălpile goale pe duşumelele vopsite.

— Maria, te cheamă tătuca ! Scoală ! — şopti el şi îşi scutură nevasta de umăr. — Hai, mişcă...

— Ce e ? — întrebă femeia, cu ochii lipiţi de somn, pironiţi spre lumînarea aprinsă. — Da' tu... un' te duci ?

— Unde trebuie... după popă — răspunse Piotr, scoțîndu-și de sub pat cizmele de vînătoare şi încălţîn- du-se în grabă. — Fir-aţi ai dracului !... N-aţi fost în stare să mi le ungeţi. îs tari ca lemnul, mei nu le pot trage... Lua-v-ar dracu!

Bocănea de colo-colo cu cizmele grele, căutîndu-şi haina. Repede !... Să vadă dacă-i adevărat... Cunoştea bine piatra

aceea. Doar nu o dată se aşezase pe ea ca să se odihnească în timpul vînătoarei.

„Doamne ! Dar dacă o fi dat de bani cine ştie cine ?"

Frămîntat de gîndul dacă-i va fi sortit să ajungă bogătaş cu adevărat, ori doar aşa, nici cal, nici măgar, coborî în curte şi-1 strigă pe Şarik. Cîinele, un fofoloc de lînă cenuşie, se repezi spre el, se gudură la picioarele lui şi, mirosindu-i cizmele de vînătoare, cătă întrebător spre mîinile goale ale stăpînului : dar puşca ?...

— Luka, deschide — porunci Piotr paznicului. — îi e rău de tot bătrînului...

— Dar matale încotro ai pornit ?

— Aici, pe aproape — bîigui Piotr şi-şi înfundă mai bine căciula pe cap. — Ascultă-mă, Luka băiete : du-te la bucătărie şi rămîi pe acolo. Poate ţi-o da cucoana vreo poruncă : să-1 .chemi pe popă sau altceva. Dacă o fi nevoie de popă, trimite după el pe Garaska. Să pună şaua pe Roib, iar pentru popa să-1 ia pe Suru.

— Aşadară, îi e rău bătrînului ?

— îi pe ducă.
Luka, un cocoşat mărunţel, bălai, ţîţîi de mila celui ce trăgea să moară, îşi scoase din cap căciula udă şi-şi făcu semnul crucii.

Piotr o luă grăbit pe poteca binecunoscută. Şarik alerga înaintea lui. Deasupra taigalei se cernea o ploaie măruntă, stăruitoare. Cărarea bătătorită era alunecoasă. Felinarul lumina slab şi de vreo două ori crengile îi şfichiuiră obrajii.

Coborî într-o vîlcea răzleaţă şi trecu cu piciorul un pîrîiaş năvalnic. Poteca rămăsese în urmă. Acum călca mai anevoie. Croindu-şi drum prin desiş, păşea ca lupii, după miros. înainta prin întuneric, tăind de-a dreptul, fărîmîijd vreascurile ce-i trosneau sub picioare. Gîndu- rile îi roiau prin minte cu înfrigurare. De ameţeală, umbla ca învăluit într-o ceaţă. Uneori se simţea parcă mai înalt şi mai lat în umeri. Atunci i se părea că-1 aşteaptă o viaţă de huzur, de nemaipomenită bogăţie, că toată lumea va sta cu ochii aţintiţi la el, că va fi o viaţă să i se ducă buhul pretutindeni, că vor suna trîm- biţele şi vor bate clopotele. Apoi, deodată, visurile i se prăvăleau parcă într-o genune — şi atunci Piotr se făcea mic, mic de tot, iar viaţa lui se închidea pe vecie în împrejmuirea ce încingea ca într-o vrajă ograda lor din inima taigalei.

Ridică felinarul şi—1 plimlbă în jur, căutînd să-şi dea seama încotro să-şi îndrepte paşii.

„Aha ! Am ajuns la mlaştina Zuevo. — îl mîngîie pe Şarik şi păşi drept înainte. — Iată şi pinul."

Găsi piatra cu pricina, năpădită de muşchi. Măsură trei stînjeni spre stînga. Dînd la o parte aşternutul de cetină şi de putregai, se apucă să sape.

Şarik îşi vîrî nasul în ţărîna răscolită, reavănă, se uită la stăpîhul lui şi începu să scurme şi el cu labele dinainte, zvîrlind înapoi bulgări mari de pămînt. Piotr puse mîna pe tîrnăcop şi-1 înfipse în cele patru colţuri ale gropii. Tîrnăcopul se afunda adînc în pămînt. Nimic. Căută într-alt loc. Nimic... Simţi cum creşte în el nerăbdarea. Istovit, se apropie de piatră, se aşeză pe ea şi-şi

aprinse luleaua. Inima îi zvîcnea dureros. Felinarul rămăsese aninat de copac, departe. Aici, lîngă piatră, era întuneric beznă. Aruncă o privire într-acolo : i se păru că felinarul se leagănă, deşi nu era pic de vînt.

— Şarik ! — chemă el dinele şi fluieră. Cineva îi atinse uşor piciorul, ceva mai sus de călcîi. Sări ca ars : — Tu eşti ?

Şarik se gudura pe lîngă el. Felinarul nu se mai mişca. în schimb, însă, lopata de fier, rămasă în groapă, lovea pământul, zăngănind şi serîşnind. Piotr simţi că-1 trec fiorii :

„Sapă dracii... E o comoară blestemată..." — îşi zise el.

în groapă se mişca ceva cenuşiu, sur.

— Şarik ! Cuţu, cuţu !

Şi Piotr se repezi ca un nebun spre groapă. „Să vorbesc, să ţip... Că de nu, crap de spaimă."

Vorbea tare, cu glas răguşit în timp ce răscolea pă- mîntul :

— Grozav îi moş Danilo al nostru !... Aşa tată mai zic şi eu ! Ei, asta-i... Auzi vorbă, ucigaş !... Ai ? Straşnic neam sîntem noi ! Şarik, tu ce zici ? Ai ? Ce zici de moş Danilo, Danilo al nostru ? Cel care-ţi dădea ciolane după masă. Ţi-aduci aminte ?.... Mare minunăţie... Cînd te uiţi la el, zici că-i un sfînt bun de pus la icoane... Haide, scurmă! Ce te-ai culcat? Şarik !

Dar cîinele stătea liniştit, cu labele întinse, şi-şi privea stăpînul drept în faţă, cu ochi străini, cu ochi de diavol.

— Hei Şarik, hei ! — strigă speriat Piotr. — Ce caţi aşa crunt la mine ?

în jurul lor se învăluiau noaptea neagră şi spaima. Piotr arunca tot mai des priviri speriate . în dreapta şi în stînga. Părea că cineva îl strigă, chiuie, fluieră, izbeşte în copaci. Ploaia i se scurgea în şiroaie reci de pe căciulă pe după guler. Nu mai putea să îndure. D'înd peste ceva tare, lopata zăngăni surd. Piotr lumina mereu cu felinarul, dar, plin de năduf, nu vedea decît rădăcini groase, încolăcite ca şerpii, cu zdrelituri albe, proaspete, întocmai ca nişte răni.

— Nu e aici.

Măsură din nou, cu multă grijă, trei stînjeni, şi începu să sape ceva mai spre dreapta.

Ochii ciudaţi ai cîinelui scăpărară. „Doamne ! Să ştii că nu e Şarik... E necuratul !..." îl trecură fiori de gheaţă.

— Şarik !... Tu eşti ?

Dar cîinele ciuli urechile, făcu un pas înainte şi mîrîi în noapte... Răsună un strigăt slab, abia auzit:

— A-a-aaa...

Cîinele se zbîrli, ridică botul în sus şi, adulmecînd aerul umed, păşi încetişor înainte, călăuzit de un simţ deosebit, spre locul dincotro venise glasul.

— Doamne Isuse... — se sperie Piotr. — Necuratul vrea să mă înspăimînte...

— A-a-aaa — se auzi din nou în întuneric. Apoi, undeva departe, lătră scurt Şarik.

Piotr era numai urechi. Făcu un pas : în cizme îi pleoscăia apa.

„Vrea să mă sperie..." — şopti el şi-şi scoase crucea aninată la^gît sub cămaşă.

— Ia să vedem... Doamne ajută !

Scuipă în palme, se propti zdravăn pe picioarele crăcănate şi, icnind, repezi tîrnăcopul în pămînt. Se auzi un zăngănit metalic. îndreptîndu-se uşor de spate, lovi încă o dată, mai spre dreapta.

— Doamne ajută !

.Tîrnăcopul izbi din nou în ceva metalic şi alunecă.

Uitînd de frig, Piotr lepădă haina şi, rămînînd doar în cămaşă, îşi încordă muşchii vînjoşi şi începu să arunce repede pămîntul afară din groapă, de parcă ar fi fost uşor ca puful.

— Dă-i ! Dă-i mereu !

întunericul se destrăma. Se crăpa de ziuă, o zi mo- horîtă, tristă. Piotr coborî în groapă şi, dînd la o parte cu mîinile noroiul negru, trase anevoie din pămînt un ceaun mare.

— Uhu-huu ! — chiui el şi scoase din ceaun un sac de piele. îl scutură şi auzi înăuntru zornăind.

— Aur...

Mîinile îi tremurau, faţa lui zîmbea toată. Şarik îl privea mirat, dînd din coadă.

— Hei, Şarik !... Drăguţule ! Oho ! Văzut-ai ? !

îl luă în braţe şi începu să se învîrtească cu el pe marginea gropii. în strînsoarea îmbrăţişării, cîinele scheuna şi dădea din coadă, iar Piotr juca pe loc, chiuia, fluiera şi rîdea în hohote.

— Tătucă !... Ce faci aici ? !

Piotr se opri uluit. în faţa lui răsărise un călăreţ. Ceva mai departe, în negura dimineţii, sforăia un cal.

— Tătucă... Eu sînt... — zise Prohor. Descălecă şi se apropie şovăitor de tatăl lui care, gîfîind din greu, se dădu un pas îndărăt.

Deodată Piotr se aplecă şi trase din carîmbul cizmei un cuţit.

— Te omor ! — răcni el. Stătea alături de sacul cu aur, ca un urs ridicat în două labe, cu răsuflarea întretăiată şuierătoare. în mîna lui licărea cuţitul. — Pleacă, pleacă de aici!... Nu ţi-1 dau. Nu-u !... Pe sfînta cruce... Piei, satană ! Ptiu !

— Ce ai, tătucă ? — strigă speriat băiatul, aproape plîngînd.

— Proşka ! Tu eşti ?

— Eu... Am înnoptat aici. Ne-am rătăcit... De ce eşti plin de noroi ?

— Aşa... Nu-i nimic, Proşka... hai acasă ! Bunică-tău, moş Damilo, e bolnav... Trage să moară. Da' cu tine ce-i ?

— M-au dat afară din liceu... M-au gonit.

Ajungînd acasă, aflară că bătrînul Danilo, tatăl şi bunicul lor, îşi dăduse în noaptea aceea obştescul sfîrşit.

3

Satul Medvedevo era aşezat pe malul rîului. Piotr Gromov s-a mutat acolo împreună cu toţi ai lui. Şi-a clădit în scurt timp o casă cu două caturi şi mansardă şi s-a apucat de negustorie.

Lui Prohor îi plăcea mult munca clocotitoare. Făcea măsurători pentru' casă, cu ruleta, se ducea cu ţăranii la pădure, întocmea listele şi făcea socoteli cu lucrătorii. Deşi nu avea decît şaptesprezece ani, era mîna dreaptă a tatălui său.

— Ai să ajungi departe, Proşka — îi spunea acesta.

— Dar cu şcoala ce ne facem, tătucă ?

— O laşi baltă... înveţi tu carte şi acasă... Mi-am pus altceva în gînd...

Se uita cu drag la Prohor, la făptura-i subţirică şi înaltă, prindea privirea lui vulturească de sub sprâncenele stufoase şi-şi zicea : „Leit bunică-său Danilo".

Prohor era veşnic prins de treburi. Nu-1 atrăgeau nici uliţa, nici săniuşul, nici petrecerile de lăsata secului, ori şezătorile laolaltă cu fetele. îşi găsea oricînd de lucru Ia prăvălie, cu puşca prin taiga, ori în curte, pe lîngă casă.

Se căznise mult timp să aducă apă la baia de aburi cu ajutorul elevatorului lui Arhimede, aşa cum citise prin cărţi, dar nu izbutise. Atunci se apucase să aşeze şine de fier de la magazie, ca să aducă lemnele cu va- gonetul pînă în casă.

Citea mult, lua cu împrumut cărţi de la preot, de la pisarul satului, de la deportaţii politici, iar cele citite i se întipăreau adînc în minte.

într-o zi, în pragul primăverii, cum şedeau o dată la ceai, tatăl lui îi spuse :

— Ia ascultă, Prohor. Ia-ţi un ajutor şi pleacă pe rîul Mohorît... Ai auzit de el ?

— Mi-ar trebui o hartă, tătucă...

— Ce hartă ? !... Dă încoace o hîrtie, că ţi-1 aduc eu din condei... N-am fost pe acolo, dar am auzit oameni umblaţi vorbind despre el.

Maria Kirilovna se uita speriată cînd la băiat, cînd la bărbatul ei şi ofta în tăcere.

— Să nu crîcneşti ! — o ameninţă Piotr. — O dată ce am hotărît, aşa rămîne. — îşi muie condeiul în gură şi trase stîngaei pe hîrtie o linie. — Să zicem că ăsta e drumul care duce de la noi la Dîldino, două sute şi patruzeci de verste... De acolo o coteşti spre Frolka — să tot fie vreo trei sute de verste şi mai bine. Aici trebuie să dai peste rîul Bolşoi Potok. De acolo treci pe uscat; luntrile se duc tîrîş spre malurile rîului Mohorît, în susul lui.

Negustorul puse o cruce şi urmă :

— Ăsta e satul Podvolocinaia pe rîul Mohorît. Acolo îţi faci o plută sau îţi cumperi o luntre mare. Prin partea locului îi zice „şitik". Apoi usuci pesmeţi... O să-ţi spună localnicii de ce mai ai nevoie. Iar în primăvară, cînd cresc apele, o porneşti pe rîu în jos.

— Da' de ce să plec, tătucă ? — întrebă Prohor aruncînd o privire spre maică-sa. Din ochii ei curgeau lacrimi. — Ce să caut acolo ?

— O să vezi tu. Ascultă aici...

Şi timp de un ceas încheiat îl lămuri pe Prohor cu privire la cele ce avea de făcut.

— Am auzit că ar fi un rîu mare... Să tot aibă vreo trei mii de verste. Se varsă într-alt rîu, cel mai mare. iar acela de-a dreptul în ocean. Pe malurile lui trăiesc tunguşi, iakuţi. Poţi să faci bani frumoşi acolo... O să întîlneşti prin sate negustori. Să-i descoşi pe toţi şi să scrii într-un caiet tot ce auzi. Tu să nu spui însă nici cine eşti şi nici ce cauţi pe acolo... Zi şi tu că eşti un călător şi atît. Să ştii, măi băiete, că o să întîmpini multe primejdii, multe... Doamne fereşte, ai putea să te şi prăpădeşti... Asta ţi-o spun ca să iei seama, să fii cu ochii în patru.

— Nu te las... nu te las să pleci ! — izbucni cu glas subţirel maică-sa, îmbrăţişîndu-şi feciorul : — Proşenka, fecioraşule, îngeraşul mamei !

Piotr bătu mîhios cu condeiul în masă:

— Vorba !...

Mama lui Prohor se desprinse de băiat şi ieşi din odaie, plîngînd cu hohote.

Prohor tremura ca varga. Ar fi vrut să alerge după maică-sa şi s-o mîngîie, dar tatăl lui îl apucă de mînecă şi-l sili să se aşeze lîngă el.

— TJf ! — făou Piotr înciudat. — Nu te potrivi la vorba muierilor, nu le ilua în seamă... Mergi înainte fără teamă şi ai să ajungi om.

— Tătucă, aş putea să iau cu mine vreun cunoscut ?... Am pleca amîndoi...

— Cine-i acella ?

Foarte tulburat, Prohor îi povesti despre caucazian. Mama Iui Ibrahim-Oglî era cercheză, tatăl — turc, dar el se socotea cerchez.

—i Zici că-i om de încredere ? Aşa-i, ai dreptate. Ăştia ori sînt ucigaşi, tîlhari fără .pereche, ori prieteni credincioşi ca un cîine... Pregăteşte-te de drum !
Prohor prinse inimă şi trimise îndată lui Ibrahim o scrisoare : „Intri în slujba noastră... Tata o să-ţi dea o simbrie bună".

începură pregătirile. Mama rînduia rufele, punea la uscat pîine pentru pesmeţi, făcea maldăre de colţunaşi cu carne.-Cu inima strînsă, se împăcase cu gîndul plecării băiatului. Piotr încerca s-o încredinţeze că într-aile negustoriei cine nu riscă nu cîştigă.

— Adu-ţi aminte de taacă-meu, de moş Danilo... De vreo douăzeci de ori s-a aflat în ghearele morţii şi totuşi, slavă domnului, aproape că a atins suta de ani...
Maria Kirilovna :se mai linişti.

Drumurile nu apucaseră să se desfunde, afară geruia încă. Se apropia martie. Deodată, la miezul nopţii, începură să latre cîinii.

„O fi Ibrahim" — îşi zise Prohor şi auzi îndată prin geamurile duble ale ferestrei :

— Discbide !... Nu dai drumu', sărim peste zid, tăiem toţi cîinii, te junghiem şi pe tine !

— Ibrahim ! — strigă bucuros Prohor şi, vîrîndu-şi picioarede în pîslari, se repezi în curte cu beşmetul pe umeri.

— Iată, Proşka, am venit... — strigă caucazianul îmbrăţişîndu-1. — Mulţamim, Proşka. Noi lăsat tot. Iubim taiga, iubim viaţa slobodă... N-are nimic, Proşka, hai plecăm... N-ai frica...

Ibrahim-Oglî plăcu şi părinţilor lui Prohor. înfăţişarea lud de tîlhar nu-i sperie : în taiga se întîmplă să te întîl- neşti cu fel şi fel de oameni.

Săptămîna trecu repede.

— Iată, Ibrahim — îi spuse Piotr. — Ţi-1 încredinţez pe fiul meu... Aift auzit vorbindu-se de tine ila oraş... Ai să-1 aperi cu credinţă ?

— Murim ! — strigă caucazianul, copleşit de un val de devotament. — Ai încredere la mine. Eu murim, dar nu-l părăsim... La nevoie, pe toţi tăiem, pe el scăpăm... Ha ! Dă mîna la mine, stapîne ! Dă mîna. Aşa ! Facem kunaci...

Obişnuiau să bea ou toţii ceaiul la bucătărie, ca pe vremea bătrînului Danilo, fără ifose, stăpîni şi slugi laolaltă. Bucătăria era mare şi luminoasă, înspre colţul icoa- netlor :se afla o masă lată, lingă laviţele aşezate de-a lungul peretelui.

în vatră duduia straşnic focul. Bucătăreasa Varva- ruşka, o femeie durdulie şi roişie în obraz, nu pridídea să aducă la masă clătitele fragede. Unt se înfuleca eu toptanul. Stăpînilоir le plăcea să mănînce bine şi nici argaţii, nici băieţii de prăvălie nu se lăsau; mai prejos.

Stăpîna casei, Maria Kirilovna, îi îmbia într-urna :

— Hai, băieţi, iluaţi eu miere că-s mai bune... Mă- nîncă, Ibrahimuşka. Stai jos, Varvaruşka...

Ibrahim golea cănile de ceai una după alta, de-1 treceau toate năduşelile. De obicei era ursuz şi zgîreit la vorbă. De data asta însă îşi dezlegase limba : stăpînul îi arătase doar dovezi de încredere deplină şi de cinstire.

Ştergîndu-şi ţeasta'asudată cu mîneea beşmetului albastru, spunea :

— M-au trimis pe nidrept la surghiun... Chiar pe nidrept...

— Pentru ce ? — îl întrebară într-un glas mesenii.

Ibrahim îşi netezi mustaţa, sughiţă şi începu :

— Chiar pe nidrept... Şedem la *saklea* mea, bem ceai... Venit un *djighit:* „Scoală, Ibrahim, junghiat un frate la tine ! Eu şedem, bem ceai. Venit alt *djighit:* „Scoală; junghiat alt frate la tine !" Şedem şi bem. Venit al treilea *djighit:* „Lasă repede ceai, jungheat sora la tine !" Atunci sărim sus... — Vorbind astfel, Ibrahim sări de la -locul lui şi se repezi în mijlocul bucătăriei. —< Sărim sus cu jungher în dinţi, fugim afară din *saklea,* pe toţi căsăpim, tăiem cap şapte inşi! Aşa !

Scosese pumnalul îşi spinteca aerul, scrîşnind din dinţi.

Cei de faţă priveau cu gurile căscate chipul caucazianului, schimonosit de o mînie sălbatică.
Curînd după aceea, Prohor şi însoţitorul lui porniră la drum lung, spre necunoscut.

4

După moartea tatălui său, Piotr Gromov începuse să trăiască pe picior mare.

— Am stat destul legat în lanţ ca o jigodie... Acum să-mi scot şi eu din capete, să simt gustul banilor...

De sfînta Maria. Eghipteana, onomastica nevestei sale, a ţinut să dea masă mare. După liturghie a firitisit-o pe Maria Kirilovna dar n-a scăpat prilejul de a-i spune :

— Nu care cumva să. crezi că de dragul tău fac zaiafetul ăsta... îl fac mai mult din ambiţ...

Casa a fost plină de musafiri toată ziua. Nici n-au apucat să se odihnească bine după masă, că seara s-au înfiinţat din nou.

Maria Kirilovna trebăluia la bucătărie, iar pe oaspeţi îi primea stăpînul casei.

Pe tavanul sălii de primire — o încăpere destul de mare, cu tapete înflorate pe pereţi — erau zugrăviţi cocoşi şi floricele, iar în mijloc rînjea chipul lui Scairaoschi; în gura lui era înşurubat un eînlig, de care atîrna o lampă cu ţurţuri de sticlă.

în mijlocul sălii se afla o masă rotundă, foarte mare. Alături — alta, pătrată, ceva mai mică, anume pentru „baterie", cum obişnuia să spună oaspetele cel mai de seamă, domnul pristav, un ofiţer mutat acolo disciplinar, spătos, ţanţoş, cu mustăţile-i uriaşe în vînt.

— Poftiţi, aşezaţi-vă la masă, poftiţi ! — îi îmbia Gromov, îmbrăcat cu podiovka [1] lui albastră de postav gros, rîzînd şi împingîndu-şi musafirii din spate. — Părinte Ipat, am un Lafiţel[2] mamă-mamă ! înţeapă al naibii la limbă. Pofteşte, rogu-te...

— Mie-mi plac băuturile obişnuite —[1] (răspunse popa, întinzînd mîna spre carafă şi atingînd cu mîneca anteriului rîşcovii marinaţi.

— Gustă şi sfinţia ta întîi din licoarea asta de struguri. După aceea o să bei şi rachiu de-al nostru, rusesc, obişnuit — turui stăpînul. — Sau poate vrei votcă amestecată cu Lafite ?

— Piei, ispită — îi ţinu piept popa. — Crezi că nu mi-e bine ? Dar, voir'ba aceea, la o adică...

Amestecă într-un pahar mare de ceai votcă cu coniac, rosti un „doamne ajută" şi dădu băutura pe gît, fără a clipi. — Straşnic!

Primarul, burtos, cu barba castanie, lată, chicoti şi apoi spuse :

— Grozav om eşti, părinte Ipat, dumnezeu să-ţi dea sănătate... Eşti uimitor...

—i Da' de ce ?

— Eu, să mă ierte dumnezeu, nu m-aş fi încumetat... Muream pe loc.

---

1 *Podiovka* - haină bărbătească lungă, strînsă şi încreţită în talie, purtată de ruşi (n. trad.).

— Obişnuinţa-i totul... Şi apoi mai e şi firea omului. Răposatul taică-meu şi-a dat duhul de pe următeţiei. înţelegi ?

— Vai, vai, vai!... Dumnezeu să-1 ierte — spuse primarul închinîndu-se, cu ochii aţintiţi la candela de sub icoane, şi dădu pe gît un păhăruţ de votcă cu piper : — Să vă trăiască soţia, Piotr Danilîci !

— Să vă fie de bine... Domnule pristav, nu vă lăsaţi pe tînjeală...

— Vai de mine !... Sînt la al treilea...

— Ia mai lăsaţi-o naibii de socoteală... Ivan Kon- dratici! Dar dumneata ce păzeşti ?... Şi mai zici că eşti pisar.

— Nici o grijă... Mă pricep la treaba asta —[1] răspunse pisarul, un bărbat înatlt, sfrijit, cu o bărbuţă mică şi gâtul nesfârşit de lung.

Erau de faţă şi câţiva ţărani înstăriţi cu nevestele lor, toate „grele", eu burta la gură. La început, ţăranii s-au sfiit din pricina priscavului, mulţumindu-se să ronţăie alune şi seminţe de floarea-soarelui. Mai apoi însă, după ce pristavul a dat pe gît al zecelea păhăruţ, s-a cherche- lit bine şi s-a apucat să zburde ca un viţel, au prins să se simtă şi ei mai la largul lor. Dădeau de duşcă un păhăruţ după altul, iar nevestele lor, suratele cele bor- ţoase, nu se lăsau nici ele mai prejos.

De bună seamă că dintre oaspeţi atrăgea privirile mai mult ca toţi o tânără văduvă, Anfisa Petrovna Kozîreva, o mîndreţe de femeie. Fusese cîndva slujnică la răposatul Danilo, iar mai tîrziu se măritase ou vagmistrub[1] Antip Degteariov din regimentul de husari al gărzii imperiale, răposat pe neaşteptate şi din pricini necunoscute în a doua săptămână a căsniciei lor. Văduvei nu-i plăcea să-şi amintească de bărbatul ei şi îşi luase din nou numele de fată.

Deşi familist, aprigul pristav îi făcea ochi dulci şi se holba destul de grăitor la pieptul ei înalt, uşor decoltat.

Cît despre Anfisa, trebuie să recunoaştem că ea cam cocheta cu stăpânul casei. Acesta îşi ospăta musafirii cu fel şi fel de gustări : ţinutul înconjurător era darnic, îmbelşugat, iar negustorul avea bani berechet. Pe masă erau de toate: burtă grasă de somon siberian, pastramă ân smântână, limbă de ren, buze de elan, fierte, urmate de felurite trufandale şi bunătăţi ruseşti şi străine, felurite băuturi englezeşti, americane, japoneze.

---

1 Grad în armata ţaristă, la cavalerie, corespunzător celui de plutonier (n. trad.).

Aprinzîndu-se, musafirii se năpustiră cu lăcomie asupra bucatelor. Nu mai aveau timp de vorbă. Clefăiau zgomotos, cu poftă, înghiţeau în grabă, înfigînd mereu furculiţele în bucăţile cele mai grase. De atîta îmbuibare, pe unii îi picnise o piroteală de neînvins.

Dar asta nu fusese decît începutul. îndată ce ceasul din perete bătu de zece ori, iar cel de sub clopot — de treisprezece, în odaie intră, mişcîndu-se lin ca pe apă, însăşi sărbătorita, cu un zîmbet blînd întipărit pe faţa ei copilăroasă şi parcă şi în întreaga-i făptură paşnică, simplă, în rochie cafenie.

— Dragi oaspeţi, poftiţi ia cină... — îi îmbie ea cu multă căldură. — Poftiţi în sufragerie, poftiţi vă rog.

Amuţiră cu toţii : furcullițele se opriră în loc, gurile nu mai plescăiră.

— La cii-nă ? ! — Părintele Ipat se plesni cu palmele peste şoldurile rotofeie, fluieră şi se lăsă pe vine, tră- gîndu-se năstruşnic cu mîinile de bărbuţă. — Glumeşti, măicuţă ? — şi izbucni în hohote.

Pristavul rîste şi el, cuviincios, plăcut, zornăi din pinteni şi sărută mîna sărbătoritei :

—i îndurare !... Nu-i cu putinţă !... Abia ne mai tragem sufletul...

— Se poate să nu gustaţi din plăcintă ? !... Nici să n-aud — protestă Maria Kirilovna. — Anfisuşka, părinte Ipat, poftiţi, poftiţi în odaia de alături. Vă rog...

Oaspeţii se simţeau cu chef, dar în acelaşi timp şi cam greoi: erau ghiftuiţi. Cine mai pomenise vreodată să se îmbuibe la prînz, să înfulece după prînz gustări atît de îmbelşugate, iar îndată după gustări să se aşeze la cină ?...

Ţăranii, în picioare, holbau ochii şi-şi netezeau cămăşile. Nevestele lor sughiţau şi chicoteau cu palma la gură.

Totuşi, supunîndu-se stăruinţelor neînduplecate ale gazdei, porniră eu toţii, grămadă, spre sufragerie. Scund şi rotofei, părintele Ipat îl dojenea din mers pe stăpînul casei :
— Barem să ne fi spus dinainte... Prea ne-am îndopat... Of, Piotr Danilîci!... Dar la o adicătelea... „Căci adevăr grăiesc vouă : cel ce mai poate, să se înfrupte..." Şi cu ce o fi oare plăcinta ? Te pomeneşti că-i cu nisetru ! Ehe-he ! Tare mult îmi place plăcinta cu nisetru.

Se încinsese un ospăţ în toată legea. La început, musafirii parcă şovăiau, parcă gustau din ciorba de mihalţ cam cu teamă, să vadă dacă-i ţin băierile. Dar, slavă domnului, pîntecul lor era destul de încăpător, mai rămăsese loc şi pentru plăcinta eu pricina. Totuşi, unii s-au cam înşelat în socoteli: după cel de-al cincilea fel, şi anume după friptura de gîscă cu caşă de hrişcă, părintele Ipat, 'apoi primarul >şi, spre marea lui ruşine, însuşi domnul pristav s-au făcut nevăzuţi în grabă, cică să ia din buzunarul mantalei batista ,ori ţigările. S-au întors curînd, roşii la faţă, ştergîndu-şi ochii umezi şi netezin- du-şi bărbile răvăşite.

— Anfisa Petrovna ! în sănătatea mătăluţă, numai a mătăluţă ! Auzi ? — închină tare, înfierbântat, stăpînul casei,

întinzînd paharul ca să ciocnească cu frumoasa văduvă din faţa lui.

— Vai de mine —se împotrivi cu prefăcătorie Anfisa, uitîndu-se trufaşă, înţepătoare, la sărbătorita zilei.

— Hai, lasă mofturile, nu te mai fandosi... Nurlie mai eşti ! D-apoi eu te ştiu de cînd erai o gîgîliee de fată, de umblai desculţă... -

— Unde o fi acu Proşenka al nostru ? — oftă Maria Kirilovna. Prinsese ocheadele pe care văduva cea îndrăzneaţă le arunca negustorului, precum şi zîmbrele lui... '

— Prohor este un flăcău şi jumătate — spuse părintele Ipat, înfulecînd cu puteri noi un hartan de raţă din care muşca aprig, cu poftă. — Să-i mulţumeşti lui dumnezeu, măicuţă... Da, da...

— D-apoi gîndiţi-vă prin ce pustietăţi umblă ! Şi doar e încă un copfl.

— Dumnezeu îl ocroteşte pe omul îndrăzneţ, măicuţă... Roagă-te pentru el şi nu te mai frămînta.

— Sfinţia ta să-1 pomeneşti la slujbă...

— N-ai grijă, că-1 pomenesc eu... Ia mai pune-mi ce mai e pe-acolo. Purcel ai ? Grozav îmi place friptura de purcel... gustoasă mai e !

— Ia hai să stropim oleacă purcelul ! — zise prista- vul, turnînd ooniac. — He-he-he ! în sănătatea dumneavoastră, preastimată cuconiţă — închină el şi făcu atît de iscusit cu ochiul, încît la urarea lui răspunseră deodată şi Anfisa şi Măria Kirilovna :

— Sănătate !

— Rogu-vă, să-mi fie cu iertare, aş vrea să ştiu dacă purcelul acesta a fost, ca să zic aşa, crescut în bătătura dumneavoastră ? — întrebă primarul pe care "începuseră să-1 neliniştească eolcăielile din pîntec. — Să te lingi pe buze, nu alta... Se vede cît de colo că nu-i de cumpărat... Ei, am avut şi eu acu vreo doi ani...

— Anfisa !... Anfisa Petrovna ! Eşti frumoasă ca o păuniţă...

—. Gine ? Cine e ?

— Atîta băiat am şi eu pe lumea asta, numai pe Pro- şenka...

— Bun băiat, foarte bun, zău aşa.

— Piotr!... Ian ascultă... Danilîci... Hei ! Ascultă aici...

— Stai olecuţă ! Dă-i pace, lasă-1 că stă de vorbă cu drăguţa — strigară ţăranii, dezlegîndu-şi şi ei limbile.

— Hei, bună ar fi acuşi o plimbare cu troica... Ce zici, Anfisa ?

— Cu troica ?... Straşnic ! — strigă voios părintele Ipat. — Ia zi, măicuţă, ce mai ai pe acolo ?

Se aduse, un munte de chiftele de ieruncă.

— Luaţi4e de aici !... Nu mai vreau 1... — răcni un bătrîn stacojiu, cu barbă albă. — Uf, nu mai pot ! Mi-e rău.

—i Nu se poate, măicuţă... Ne dai gata cu atîtea bunătăţi.

— Mîncaţi, dragii mei. Mîncaţi sănătoşi.

— Petreceţi şi vă. veseliţi, fraţilor! Dumnezeu să-1 odihnească pe taică-meu... că mi-a lăsat bănet nu glumă...

— Să dai pentru biserică ! Să faci danii părinţilor tăi duhovniceşti... ■

— Pofta-n cui! Ha-ha !... Mai întîi să trăim noi după pofta inimii... Am zis bine, Anfisa ?

— Ce pot să ştiu eu — răspunse aceasta, ridicînd din umerii durduliii.

— Gustaţi puţin chisel*[1]... Cum doriţi, cu lapte, cu brînzoaice ? Luaţi, vă rog.

— Ia mai du-te încolo cu chiselul tău cu tot... — strigă Gromov. —Hai, care merge să se plimbe ? Măi Ga- raska ! Cheamă vizitul... Să tragă troica la scară !

— Ar trebui să-ţi fie: ruşine ! — î'l dojeni blînd soţia, stăpînindu-şi supărarea.

— La dracu cu toate chiselul !

— Nu merge aşa, Piotr Danilîoi... Stai puţin... Mie unul îmi place foarte mult chiselul... — se împotrivi preotul şi, sughiţîhd într-una, îşi umplu farfuria.

— Domnilor, un toast! — propuse priştavul, zornăind din pinteni şi răsucindu-şi cu un aer cuceritor mustaţa, cu ochii la chipul frumos al Anfisei, roşu ca focul. — Dacă ţi-ai pus în gînd s-o faci lată, Piotr Danilîci, apoi să benchetuim ca la o casă mare ! Un toast!

—La dracu cu toastul ! La dracu cu casa mare! — răspunse stăpînul casei, vînturînd din mîini şi scuturîn- du-şi barba stufoasă: — Să vină troica ! Anfisuşka, fă-mi plăcerea...

— Ar trebui să-ţi fie ruşine, Petruşa... Barem de ochii lumii...
— Ochii lumii ? ! Ha-ha... — Şi, scoţîndu-şi portofelul doldora de bani, îl săltă în palmă : — Iacătă !... El e legea cea adevărată, lui i se închină lumea...

După cină avură chef să joace, dar erau beţi, picioarele nu-i mai ascultau fi, de atîta îmbuibare, le era rău tuturor. Cu .pîntecul scos înainte, părintele Ipat gîfiia din greu într-un colţ, cufundat între braţele jilţului.

— Ne-ai dat gata cu atîtea bunătăţi, măicuţă. Mîn- carea a9ta putea să sature şi cinci mii de oameni...

— Haideţi ! — strigă Piotr Danilîci, ivindu-se în prag, încotoşmănat cu şubă de ren şi cu căciulă de ied cu clape lungi. — Anfisa! Părinte !

In săliţa .strimtă în care oaspeţii buimaci de băutură se înghesuiau, ciocnindu-se de burţi şi de şezuturi, Piotr Danilîci se întoarse spre văduva ce-şi potrivea pe cap şalul pufos de lînă şi-i spuse tare, aşa încît să-1 audă toată lumea :

1 *Chisel* - mîncare naţională rusească, un fel de jeleu pe bază de suc de fructe şi amidon Gj.'trad.).

— Poate că nici nu te iubesc, Anfisa... Asta o spun de faţă cu toţi şi chiar de faţă cu sfinţia sa părintele Ipat... Crezi că mă dau în vînt după tine ? Aiurea !... Ce-i de capul tău ? ! Ai cărat ţucalul lui moş Danilo. Hai să zicem că ai o mutră mai acătării... Nu-i vorbă că şi alt- minterea eşti nurlie... Ei, cum- necum, am chef să mă plimb cu tine. Iac-a$a, să-i fac nevestei în necaz. Smior- căie-te, urito, smiorcăie-te !... Hai, Anfisa ! ! !

Afară, sub cerul înstelat, se mai înviorară. Popa Ipat îşi punea zăpadă la tîmple şi sufla din greu.

La scară aşteptau cuminţi trei cai corbii, înhămaţi la sanie.

— Markovai ! Sai jos, hai ! — behăi şugubăţ părintele către vizitiul Mark. Acesta şedea pe capră, mătăhălos ca o claie în cojocul lui miţos şi cu mănuşi din blană de cîine.

— Hai, Markovai !

— Ce, vrei să mîi, sfinţia ta ? Vezi să nu rni-1 răstorni pe jupîn. — Şi matahala de vizitiu se rostogoli de pe capră drept într-un troian de zăpadă.

— Hai, nu vă suiţi odată ?! — îi zori nerăbdător negustorul.

— Acuşica! Markovai, ia încinge-mă... Hei, nu strîn- ge aşa !... Destuii ! — hîrîi popa Ipat. — Mi-au ieşit ochii. Uff ! Da' ştiu că m-am îndopat...

Purtîndu-şi pântecul rotofei încins cu un brîu lat, se cocoţă pe capră, strînse hăţurile în pumn şi şuieră deodată haiduceşte, dînd bice cailor :

—< Dii, telegarilor !... Ţînţăraşii domnului ! Hii !

Bidiviii bine hrăniţi o luară din loc, muişcîndu-şi zăbalele. Chiar după cea dintîi verstă, la o cotitură, sania se lovi de o buturugă,, cei din ea se rostogoliră într-un troian adînc, iar caii se mistuiră în zare, după ce trecuseră eu sanie cu tot peste preot.

— Fir-ai să fii de popă afurisit! Eşti bun să mîi doar un cîine mort ! — prinse a bombăni Piotr Danilîci, ttă- gînd-o din zăpadă pe Anfisa care se prăpădea de rîs.

— Hoo-ho!... Ia-o mai domol... — se stropşi la el popa, iridicîndu-şi din nămeţi potcapul îmblănit şi mî- nuşile. — Am minat eu şi bidivii mai abitir ca ăştia.

Toate feţele subţiri ale tîrguşorului, care fuseseră poftite la petrecerea din casa lui Gromov, zăcură apoi timp de trei zile de pîntecăraie. Părintele Ipat s-a dezmeticit din beţie bînd zeamă de castraveţi muraţi, pristavul s-a doftoricit cu toate drogurile din trusa medicală „Kel- ler", iar primarul şi-a revenit din cumplita îmbuibare făcînd băi de aburi şi ronţăind ridichi de iarnă.

Cît despre stăpînul casei, acesta a umblat o săptămînă întreagă oblojit la gît, fără să poate întoarce capul.
— Halail surugiu ! Lua-l-ar naiba de popă ! — îl bombănea el pe părintele Ipat.

Călătorii noştri ajunseră pe malurile rîului Bolşoi Po- tok tocmai la începutul primăverii. Rîul acesta năvalnic atingea acolo, chiar şi în toiul verii, o lăţime de trei verste. Acum se revărsase pe întinderi neţărmurite. Ostroavele fuseseră acoperite de ape şi nu li se puteau ghici marginile decît după peria pădurii înecate.

Ici-colo se mai vedeau plutind sloiuri răzleţe de gheaţă, uneori atît de mari, încît ai fi zis că pe ele puteau să încapă lesne două-trei sate cu ogoare şi păşuni cu tot.

Pe malurile înalte se grămădeau bucăţi mani de gheaţă aruncate de apă, scînteind la soare în toate culorile curcubeului.

Priveliştea era sălbatică şi măreaţă totodată. într-o parte, oglinda argintie a xîului, în veşnică mişcare, era mărginită de un mal stîncos, acoperit de păduri dese, iar de cealaltă parte se contopea cu zările viorii. Pe înserat, în depărtare se învăluiau neguri, iar în faptul zilei se tîrau, jos de tot, nori suri. Cînd răsărea soarele, se stîrnea de obicei o adiere şi faţa vălurită a apei licărea orbitor. Jur împrejur nu zăreai nici sate, nici alte aşezări omeneşti. Doar în depărtare îţi apărea turla unei bisericuţe. Acolo se ridica satul Pociuiskoe, din care Prohor şi Ibrahiim-Ogllî urmau să pornească spre ţinuturi necunoscute.

Prohor se abătu pe la preotul din Pociuiskoe. îl găsi în bucătărie, bînd votcă şi ospătîndu-se cu ciuperci marinate.

— Să nu mi-o iei în nume de rău... Deh, ce nu face omul... — se dezvinovăţi popa, întîmpinîndu-şi oaspetele. — Noi, cei de pe aici, cam tragem la măsea. De urît... Şi-apoi, uşurează mistuirea, căci deh, înfulecăm de dimineaţă pînă seara : vezi bine, aci sînt ţinuturi reci, de miazănoapte. Da' matale cine eşti ?

Prohor îşi spuse numele.

— Aha... Va să zică aşa... Cu alte cuvinte, împreună cu tatăl matale v-aţi pus în gînd amîndoi să-i jecmăniţi pe tunguşi ? Nu-i rău... De băut, bei ? Nu ? Nu-i nimic, o să te deprinzi. Asta se citeşte pe mutra mătăluţă... Si ai o mu'trişoară, să nu-ţi fie de deochi!... Leit pui de hultan ! Aidoma ţi-s şi clonţul şi privirile... Popa trase o duşcă şi ronţăi o ciupercuţă. Om, nu glumă, o să iasă din mătăluţă... N-ar trebui să ţi se spună Prohor, ci

Prok Aşa o să te şi pomenesc la liturghie, dacă-mi dai pentru biserică Vreo cincizeci de ruble...

— Of, doamne ! — se tîngui un glas într-un ungher întunecat al odăii. — Prok e întocmai precum cornul berbecului : s-a întors în loc şi drept în ochi — poc !

Prohor se întoarse. Un om de vreo patruzeci şi cinci de ani, spătos, pleşuv şi ciupit de vărsat, împletea la ciorap lîngă sobă.

— Dumnealui se numeşte Pavel — îl lămuri părintele. — E orb din născare. Se întîmplă uneori de grăieşte prorociri. Ce spui, robul lui dumnezeu Pavel ? Prevesteşti ceva ?

— îmi spune un glas : înoeputu-i prielnic, la mijloc e pîrjol, iar la urmă — vai și amar !

Orbul își făcu semnul crucii și oftă iară din rărunchi.

— Da' ce, tu vedem sfîrșit, neghiob orb ?! —« strigă Ibrahim. — Pișicher ! Trebuie tras de barbă pentru așa vorba. De ce speriem copil ?

— Of, doamne ! Cine vorbește ? Un tătar ? — întrebă robul lui dumnezeu înălțîndu-și ochii orbi.

Popa zîmbi și-i șopti lui Prohor la ureche :

— Nu te potrivi, Prohindei... Face pe nătîngul. — Apoi adăugă tare : — în curînd sosește iarmarocul plutitor.

— Plutitor ? — se miră Prohor. — Nostim iarmaroc !

Peste două ziile, spre asfințit, Prohor fu martor la sosirea acestui iarmaroc. Pînzele albe ale barcazurilor se zăriră în depărtare. Duse de șuvoi, împinse de vîntul din spate, se apropiau repede, unul lîngă altul, cu pînzele umflate, aidoma unor lebede albe.

— Patruzeci sînt... Ce zici, Ibrahim, nu-i frumos ? — strigă Prohor plin de încîntare.

Iarmarocul se deschise curînd după aceea. Pe catarge se înălțară steaguri, ușile prăvăliilor plutitoare se deschiseră larg și vînzarea începu.

Tot satul se bulucise pe mal. Din taiga soseau ne- sfîrșite chervane de iakuți și tunguși cu renii lor. Pe fața întinsă a apei se apropiau din toate părțile fel și fel de luntri. Satele dimprejur și ulusurile[1] trebuiau să se grăbească, căci peste trei zile tîrgul urma să pornească mai departe, la sute de verste de acolo.

Astfel călătorea iarmarocul acesta plutitor, din primăvară timpurie și pînă toamna tîrziu, spre depărtările de la miazănoapte, poposind prin toate așezările înstărite pentru ca, în cele din urmă, să se oprească la Ia- kutsk. Acolo se vindeau mărfurile rămase, barcazurile erau lăsate în voia soartei, iar negustorii se întorceau acasă cu pungile doldora.

Seara, Prohor Gromov colindă prin tot iarmarocul plutitor și se opri în fața prăvăliilor celor mai arătoase, ridicate pe trei barcazuri, strîns legate între ele, trase lîngă mal. Pe cîteșitrele se înălțau niște pavilioane de scînduri. De-a lungul cornișei atîrnau mai multe felinare multicolore și o firmă :

I CASA GRUZDEV ȘI FIII

Prohor păși pe primul barcaz-prăvălie : toate rafturile erau ticsite de țesături; patru lămpi cu sita luminau orbitor, făcîndu-i pe cumpărători să-și strîngă pleoapele: mătăsurile galbene și stămburile colorate păreau că ard în flăcări, fluturate în mîinile dibace ale iscusiților vîn- zători. Tungușii stăteau locului,

1 Joc de cuvinte. Prok însemnează „folos", „profit" (n. trad.).

pironiţi, neştiind ce să aleagă, plescăind doar încîntaţi din buzele neumbrite de nici un fir de mustaţă. în aer plutea un iz amestecat de sudoare, fum de gaz şi un miros tare de fiert, răspîndit de ţesăturile de bumbac roşii ori albastre.

Negustorul, stăpînul prăvăliei, Inokenti Filatîci Gruz- dev, un bătrîn cărunt cu barba lată, cu ochelarii pe frunte şi şapca de catifea dată pe ceafă, abia mai prididea să primească banii: aurul curgea în şiroaie zornăitoare, rublele rotunde se revărsau ca un rîu argintiu, hîrtiile foşneau ca frunzele de toamnă. In jur era o hărmălaie de strigăte, vorbe şi zgomote.

— Fă-mi hatârul, jupîne ! Lasă din preţ barem o copeică.

— Mai ieftin nici că .se poate... Tai ori ba ?

— Ne-ar trebui nişte cuie... Aveţi ?

— Pofteşte în ultima prăvălie...

— Dar covrigi unde-s ?

Prohor stătea lîngă perete şi zîmbea. îi plăcea larma iarmarocului şi ar fi avut poftă să treacă după tejghea, să învîrtească şi el niţeluş arşinul.

■— La o parte ! Hei, ţopîrlanilor ! — zbieră deodată un zdrenţăros cu o vînătaie sub ochi, trecînd pragul. — Afară cu liftele păgîne ! Vine băieşul, căutătorul de aur ! Noroc bun, jupînilor !

îşi - trînti de tejghea şapca de pînză, speriind-o pe o preoteasă durdulie care tocmai cumpăra nişte catifea.

— Cîte parale ? — întrebă el, smulgînd din mîinile preotesei bucata de catifea.

— Şapte ruble jumătate... Hai, vezi-ţi de drum şi ţine-ţi fleoanca — i-o reteză vînzătorul.

— Nu face doi bani ! Adu ceva mai de soi... De vreo douăzeci de ruble ! — strigă cu glas răguşit zdrenţărosul. — Hai mişcă ! Ştii cine sînt eu ? Sînt Ivan Piatakov şi-ţi pot cumpăra toată prăvălia. Am colea — şi se bătu peste buzunar — două funturi de nisip de aur, iar dincolo un bulgăre de aur mai mare ca rîtul tău. Gineşti ?

Jupînul făcu cu ochiul unui vînzător. Acesta trînti pe tejghea un val neînceput de catifea şi zise voios :

— Poftiţi ! A mai faină ! Extra ! Pentru prinţi şi conţi.

— Aşa te vreau — mormăi băieşul. îşi astupă o nară şi-şi suflă zgomotos nasul. — Da' mai bună n-ai ? E cam cîrpă... Dar nu-i nimic, merge. Cît să iau pentru o pereche de obiele ?

— Obiele ? — se miră vînzătorul. — Care va să zică vrei să-ţi înfăşori picioarele cu catifea ?

' — Cîte doi coţi ! — strigă jupînul, pufnind îndatoritor pe nas.

— Doi să porţi tu ! Mie să-mi dai cîte patru coţi, sau, ca să fie socoteala rotundă, cîte cinci.

Cînd tîrgul fu încheiat, băieşul trînti pe tejghea două hîrtii a cîte o sută de ruble şi se aşeză jos pe podea.

— Afară cu liftele păgîne ! — răcni el. Apoi începu să înfăşoare catifeaua pe picioarele jegoase, opărite de năduşeală, încălţă bocancii şi bătu cu tălpile în duşumea. — Afară, mocofanilor ! Ivan Piatakov binevoieşte să se ducă la cîrciumă.., Care vrea să bea, după mine, fuga marş ! O facem lată !...

Şi, repezindu-şi în sus bărbuţa de ţap, păşi spre mal. în urma lui, i'eşind din bocanci, se tîrau pe jos, unduind uşor, două fîşii lungi de catifea. Cumpărătorii, care tăcuseră pînă atunci, privind curioşi, începură să rîdă şi să vorbească toţi deodată.

— Ehei, ce mai gloabă nărăvaşă !
— Iată ce oameni îţi vin uneori plocon din taiga. Şi-s putrezi de bogaţi, au mii de ruble... — spuse jupînul cu glas înalt, catifelat. — în noaptea asta cheltuieşte tot, pînă la cea din urmă lescaie... Ciudaţi oameni...

Tîrgul rămase deschis pînă noaptea tîrziu, dar negustorul Gruzdev trase devreme obloanele.

— Am făcut saftea bună, mulţumesc lui dumnezeu. Acum se cade să ne şi odihnim. Ia să aduceţi nişte ceai şi o gustărică, colea, să-1 cinstesc şi eu pe musafirul nostru — porunci el, luîndu-1 pe Prohor de braţ. — Ei, flăcăiaşule, hai încoace, în bîrlogul meu... Să facem cunoştinţă... Care va să zică, tot cu negustoria te îndeletniceşti ? Brava. Nu-i rău. Negustorul trăieşte bine orişiunde. Mănîncă tot ce-i mai de soi, caimacul... Dar, nici de dumnezeu nu uită, ştie ce i se cuvine.

Dînd la o parte o perdea de lînă vărgată, tivită cu pînză roşie, din raionul de ţesături, trecură pe al doilea barcaz, pe care scria : „Coloniale şi mercerie".

Negustorul alese pentru aperitiv cîteva cutii de conserve.

— Eu nu prea mă omor după conservăriile astea. Pentru mătăluţă le iau. Mie-mi place mai mult prospătura. Iei un nisetru de vreo două-trei puduri, îi spinteci burta, scoţi din el vreo zece funturi şi mai bine de icre, le sărezi oleacă şi le freci cu ceapă... Dacă le stropeşti şi cu niţeluş coniac, ehe-hei ! Te-a văzut dumnezeu !

La asemenea gînd simţea că-i lasă gura apă ; scuipă într-o parte. Vînzătorii înghiţeau în sec.

— Ehei, Prohor Petrovici ! Frumoasă-i viaţa ! Iacă, eu sînt om bătrîn, dar aş mai trăi o mie de ani. Pe sfînta cruce ! Toate îmi plac : negustoria, munca, iar, cînd se iveşte prilejul, şi petrecerea. Zău aşa !

— Ne mai întîlnim noi... O să. lucrăm împreună.

— Ia te uită !... Cîţi ani ai, flăcăule ?

— Optsprezece.

— Ce spui ! Şi eu care credeam că ai vreo douăzeci şi doi. Chipeş băiat, nimic de. zis. Da' tătucul mătăluţă are ceva bani ?

— Tata n-are nici un amestec în treaba asta. Ajung eu singur niilionar.

Şi în privirile lui Prohor scăpără o înflăcărare tinerească.

Negustorul rîse cu îngăduinţă. Ochii lui negri, mici şi ageri se pitulară între sprîncenele cărunte şi obrajii rumeni. Uitîndu-se la Prohor, îl bătu pe umăr şi-i spuse :

— Hai, flăcăule, să bem un ceai. Mi se pare mie că fetelor li se scurg ochii după matale. Lasă, lasă... He-he !

Pînă la miezul nopţii 1-a dăscălit Inokenti Filatîci pe Prohor, povăţuindu-1 cum să călătorească pe fluviul cel necunoscut, la ce să se uite mai cu osebire şi cu cine să lege cunoştinţă. Prohor îl asculta cu luare-aminte, însemnîndu-şi totul în carnet ea să nu uite nimic. Stăteau de vorbă într-o odăiţă cu un singur geam, în care se afla un pat de campanie acoperit cu o pătură căptuşită cu blană de iepure, trei icoane cu candela dinainte şi o ghitară agăţată alături, pe perete.

Bătrînul fuma ţigări „Trezvon", de calitatea a treia, bea coniac, se închina la icoane şi se întindea mereu să-1 sărute pe Prohor. Pînă la urmă începu să plîngă :

— Bun băiat eşti tu, Proşka, pezevenghiule ! Bun băiat.,. O să te însor, pe legea mea... Am şi pus ochii pe o fată. Eu te cunun. Scrie acolo : oraşul Kraisk. Iakov Nazarîci Kuprianov, negustor cu dare de mînă. decorat cu o medalie. Medalia-i fleac, puţin ne pasă de ea, dar are o fată, Ninocika, phii ! Pricepi ? Să-i scrii negreşit, mama ta de flăcăneaţă...

Prohor se întoarse la gazda lui nespus de voios. De-a lungul malului ardeau focuri pălălaie. Pe lîngă ele foiau, fierbeau carne de ren, şedeau întinşi, cîntau tunguşi chercheliţi, negricioşi, cu părul împletit în cozi subţiri. Straiele lor viu colorate erau cusute cu mărgele şi tivite cu blană. Flăcările pîlpîiau, licărind ici şi colo pe fundele roşii din părul lor negru ; răsunau glasuri guturale.

Pe cerul albastru, înstelat, cornul lunii se înălţa învăluit într-un nimb luminos. Apele vuiau. Cele din urmă sloiuri pluteau la vale, şicînteind în razele lunii.

Peste trei zile iarmarocul plutitor porni spre gurile fluviului. Barcazurile lui Gruzdev ridicară cele dintîi ancora ; lopeţile străluceau în razele dimineţii.

— Numai să ajungem pe sforul apei ! — striga vesel bătrînul — c-apoi ne duce şuvoiul.

Din faţă bătea un vînt puternic care împiedica înaintarea convoiului. înfruntîndu-1, barcazurile abia dacă se mişcau. Dar, trecînd prin atîtea încercări, ' oamenii învăţaseră multe : de o parte şi de alta a botului barcazurilor începură să coboare în rîu nişte pînze anume pentru apă.

Prohor, care ţinuse să petreacă negustorii pînă la primul cot al rîudui, se opintea la vîslă cu mânecile suflecate. Pentru el totul era nou şi minunat — şi pînzele de apă, şi pavilioanele plutitoare frumos împodobite care porneau spre zările depărtate.

— Daţi-i zor, daţi-i zor, băieţi ! Hei, toţi o dată !

Cu pieptul scos înainte, încordaţi, flăcăii plesneau

apa cu vîslele lungi.

— Ţineţi-o spre firul apei !

— Zi-i aşa, zi-i aşa ! — răsuna îndemnul pe oglinda întinsă a fluviului.

— Ha-ha-ha! Ce nostim — rîdea Prohor, trăgînd la vîslă. — Să pui pinze în apă... Cum s-or folosi de ele ?

Pe punte era culcată o ramă de lemn, lungă de doi stînjeni, cu o foaie de cort întinsă între leaţuri. Fu coborâtă în apă, în picioare şi legată strîns cu o parte de bordul barcazului, cealaltă fiind priponită cu odgoane de pupa şi de prova. De bardul celălalt al barcazului, simetric cu această ramă, fu aşezată o a doua. Barcazul semăna acum cu .un peşte fantastic care-şi întinsese aripile în unghi drept faţă de trunchi.

— Iac-aşa... Acuşica o să meargă — îl lămuri un vîslaş bărbos, pufnind pe nări.

Prohor se dumerise acum şi singur ; deşi vîntul din faţă căuta să ţină barcazul în ,loc, şuvoiul împingea în pînze şi, biruind vîntul, ducea barcazul la vale. Iar barcazul zburda, rîdea în hohote, clinchetindu-şi clopoţeii atîrnaţi de morişteIe de vînt, sus, pe catargul pe care străjuia icoana sfîntului Nieolae. Lopeţile scîr- ţîiau, odgoanele pînzelor şuierau, iar barcazurile pluteau unul după altul către ţinuturile reai.

Vîntul bătea avan din faţă, dar apa împingea în pînze şi negustorii pluteau înainte.

— La naiba ! Frumoasă-i viaţa ! — strigă Prohor, scuturînd din umeri şi privind cu încîntare depărtările.

— Iuhu-hu ! Minunată-i lumea lui dumnezeu ! Ia priviţi ce argint a revărsat sfîntul soare pe apă. Hai, fraţilor, poftiţi, cinstiţi-vă... Să fie într-un ceas bun ! — striga jupînul, îmbiind oaspeţii cu damigeana de vin care scînteia în soare.

Toată lumea bea, icnind de plăcere şi ştergîndu-şi bărbile, dădeau de duşcă pe nemîncate vinul gol, şi iar îşi întindeau paharele.

— Ei, Inokenti Filatîci, ar cam fi vremea să vă părăsesc — spuse Prohor.

Bătrînul îl sărută pe gură.

— Du-te cu dumnezeu. Şi să n-o uiţi pe Ninocika. Hei, coborîţi lotca î

Cînd Prohor puse piciorul pe pămînt, de pe barcazul lui Gruzdev trosniră împuşcături.

— Drum bu-uun ! La revedere ! — răcnea din răsputeri Prohor, trăgînd şi el cu pistolul în aer.

împuşcăturile de pe barcaz răpăiau mereu şi vuietul acestui salut de despărţire se rostogolea departe pe fluviu.

Prohor ajunse curînd în sat. în preajma focurilor stinse zăceau oameni de diferite neamuri din Siberia,, beţi," jecmăniţi de negustori. Cîinii se înfruptau din hrana stăpînilor, sleită prin ceaune. O femeie tungusă, aproape goală, cu straiele sfîşiate de

sus pînă jos, zbiera cît o ţinea gura, ţinîndu-şi între mîini capul nepieptănat dintotdeauna.

Mai la o parte, lîngă o piatră, cu picioarele răşchirate, strîngînd bine în mînă un clondir de votcă, zăcea cu barba în sus, sforăind vajnic, robul lui dumnezeu Pavel. Pe pieptul lui dormea motanul dolofan al popii, cu botul vîrît într-un ciorap neisprăvit.

Prohor rămase cîteva clipe în picioare alături de prorocul beat criţă, rîzînd de ei, dar în inima lui tînără se strecură totodată teama : dacă-i cumva vrăjitor ? Alungîndu-şi. îndată zîmbetul,' dădu un bobîrnac motanului şi puse pe pieptul orbului care sforăia un. bănuţ de zece copeici :
— Tine de la mine, robul lui dumnezeu Pavel.

6

— Tanecika, îmi place grozav laptele covăsit. Adu-ne, mie şi lui Ibrahim, o ulcică — o rugă de dimineaţă Prohor pe fiica gazdei, o fată cu ochi vioi.

— îndată, îndată — ciripi Tania, trecîndu-şi arătătorul pe sub nas şi zăbovind în prag cu ochii la Prohor.

— Un, doi, icarel poteca !... — îi strigă şugubăţ Ibrahim, dar fata o şi zbughise pe uşă.

— Ţir-e frica la tine ? Nu-i nimic. Hai, scoală, Proşka, tîrziu estem. Facem pesmeţi pentru drum, smolim luntre. Plecăm peste săptămîna : scade apa.

Lui Prohor îi era lene să se scoale. învelit cu burca, şedea culcat pe duşumelele curate, vopsite cu ulei, şi cerceta din ochi casa ţăranului înstărit din taiga. Pe uşa zugrăvită de pensula neajutorată a vreunui hoinar jucau razele zglobii ale soarelui de dimineaţă. Pe perete atîrnau şapte puşti : una de calibru mic, una cu ţeava scurtă şi largă, trăgînd cu alice, una pentru urşi, o alta zisă „centrală" şi trei cu cremene, făcute de mîna stăpînului casei. în colţ se afla o furcă pentru vînătoarea de urşi, iar de-a lungul pereţilor se înşiruiau sipete ferecate, acoperite cu covoraşe tunguse din piei de ren. Pe pervazurile ferestrelor era o grămadă de ciocuri de raţă cu care se jucau copiii. Icoane, mătănii, o căţuie de tămîie. într-o ocniţă se afla un pieptene mare de aramă cu fire de păr în dinţi, iar dedesubt — un calendar cu foi, din care rămăseseră numai jumătăţile de sus cu datele, cele de jos, cu numele sfinţilor, fiind întrebuinţate pentru răsucitul ţigărilor.

Uşa se deschise şi prin crăpătura ei sclipiră nişte ochi vioi şi un zîmbet.

— Adu-ncoa, fetişcana... Nu fie frica. Estem om bun — spuse ibrahim.

— Mie să-mi fie frică de tine, pleşuvule ? — se oţărî Tania. — D-apoi eu am fost cu tăicuţu şi la vînătoare de urşi. — Şi deodată zîmbi : — Hai scoală, flăcăule... Ce tot leneveşti ? Vii la joc ?

— Viu.

Prohor zvîrli cît colo burca şi începu să se îmbrace.

Plină de bunăvoinţă, săritoare, fata îi întindea pantalonii, cizmele, bluza din pînză de in şi se tot minuna de rufăria lui :

— Măre doamne, da' bogat mai eşti ! Ia te uită, are slove! Cine le-o fi cusut? Mîndra ta? Da' de ce ne- roada de ea le-o fi pus pe izmene ? Cămaşa n-a tăiat-o capul s-o împodobească ? E şi ea bogată ? Te pomeneşti că toată ziua mănîncă la zahăr şi turtă dulce... O săruţi mult ? — se alinta pe lîngă el Tania, ciripind mereu. Tulburat, Prohor nu nimerea nasturele de la gît. Iar Tania se îndesa în el eu sinii durdulii şi-i arunca priviri galeşe, aţâţătoare.

— Ptiu ! Zît, mîţa ! — strigă Ibrahim pocnind din degete. — Pune mina pe ea !

Izbucnind în clinchete de rîs, fata o zbughi iar pe uşă.

Ibrahim se uită la Prohor. Tînărul ridică braţele, se înălţă pe vîrfuri, se întinse cu poftă şi mîrîi ca o fiară tînără care iese din vizuină. Ochii îi străluceau. Ibrahim clătină din cap şi-i spuse :

— Nlu treba, Proşka.

Dar Prohor nu pricepu ce nu trebuia. Laptele covăsit era rece, răcoritor. Prohor îl îndulcea din belşug cu zahăr. Tania se tot minuna :

— Da' bine o mai duceţi voi ăştia, bogătanii ! Ia-mă la matale, să-ţi fiu barem bucătăreasă.

în ochii Taniei ardea o patimă tinerească, o încredere nezdruncinată în puterile ei. „Acu te sărut... Eşti al meu..." — păreau să spună ochii ei lacomi.

în inima lui Prohor miji un simţământ nou, neînţeles. Spuse deodată :

— Ce zăpuşeală e aici... — şi ieşi în uliţă.

Era o dimineaţă însorită. Pe pajişte străluceau unti- şorii galbenii. Prohor îşi plimbă privirile împrejur. Satul în care sosiseră în ajun era. o aşezare mică. Căsuţe vechi, lăsate pe o rînă. Numai casa Taniei arăta mai acătării: patru ferestre înspre uliţă, perdeluţe, muşcate în geam, acoperişul din scînduri bine geluite, uşa cu un -pietroi pe scripete ducînd în dugheana cu mărunţişuri, iar deasupra porţii — o colivie albastră pentru grauri.

Prohor coborî spre ţărm. Fluviul, îngust aci, cu undele line, părea că doarme.

„Va să zică ăsta e Mohorîtul — gîndi dezamăgit tînărul. Nici nu seamănă a fluviu."

de pin, roşu-auriu în bătaia soarelui. Prohor coborî la malul apei, unde oamenii din sat călăfătuiau o lotcă.

— Atît' de mic e Mohorîtul vostru ? Nici cît o aruncătură de piatră...

Tatăl Taniei, un ţăran negricios ca o cioară, se opri o clipă din lucru şi-i răspunse :

— Nu-i încă în putere. Dar fii pe pace, se umflă el mai încolo, pe la sîn Petru, cînd s-or dezgheţa bălţile din taiga. Atunci să vezi viituri ! A fost greu drumul ?

într-adevăr, Prohor se trudise amarnic în ajun. Cele treizeci de verste care despart Pociuiskoe de satul în care se afla i se păruseră cît o sută. Mocirlă, urcuşuri grele, cioturi, nori de ţînţari...

— O să vedeţi — se lăudă Prohor. — Peste zece ani am să vă sap un canal care să lege Mohorîtul vostru de Bolşoi Potok. O să pluitiţi pe el cu luntrile pînă la Pociuiskoe. Poate c-am să aduc şi vapoare.

— Ia-o mai uşor, nepoate — făcu batjocoritor un alt ţăran. — Nu te ţin încă balamalele.

— Ce poate pricepe mintea matale?! Eu însă ştiu bine ce spun.

— Ştii ce au uitat alţii !

— Măgarule ! — strigă deodată ca opărit Prohor.

Ţăranul deschise gura cu gînd să-1 facă de două parale pe mucosul de băiat, dar văzîndu-i privirea mîni- oasă se aplecă deasupra lotcii şi începu să bată înciudat cu ciocanul în dalta de călăfătuit.

Pe poteca care ducea la apă cobora Tania. îşi sprijinea cu amîndouă mîinile cobiliţa de pe umeri şi pieptul ei tînăr zvîcnea şi sălta în mers sub bluza albastră, largă.

• — Dă-te la o parte... Ce stai în drum ! — se răsti ea împingîndu-1 cu şoldul plin pe Prohor care rămăsese cu gura căscată. Apoi zîmbi, arătîndu-şi dinţii albi ca porţelanul.

Prohor se aprinse în obraji. Fata îşi sumese fusta şi intră în apă. Locul nu era adînc. Tania aruncă o privire spre Prohor, îşi ridică poalele şi mai sus şi-şi umplu găleata cu apă argintie. Tînărul nu-şi lua ochii de la

picioarele ei vînjoase şi deodată o dezbrăcă toată cu privirea. îndată însă, întoarse ruşinat capul şi se îndreptă spre lotcă. „Să fac o baie" — îşi zise el.

Aşezîndu-se în spatele luntrii, trase cu putere de lopata uşoară ca un fir de pai. Şuvoiul era din ce în ce mai iute. Prin faţa lui treceau în goană tufe, frunze mari de nufăr cu boboci de floare gata să se deschidă, scufundîndu-se în vîltori. Iată şi grindul cu nisip mărunt, afînat. Prohor trase la mal, se dezbrăcă cît ai clipi şi se aruncă în apă.

Deşi în iunie, apa era rece. Sufia un vînt aprig, stîr- nind pe faţa fluviului vălurele argintii, mînînd spre taiga nori de ţînţari ţiuitori. Prohor pufnea zgomotos pe nări, rîdea în hohote, gîfiia. Trecu fluviul înot, culese toporaşi şi crini de pădure, adăugă cîţiva crini galbeni, strălucitori ca focul, şi porni înot îndărăt.

— Ce dracu ! Unde mi-or fi hainele ?

Lotca era goală. Să le fi luat vîntul ? Sări în lotcă şi puse mîna pe lopată.

— Uhu ! — se auzi deodată dintr-un tufiş.

— Hei, dă-mi înapoi hainele, Tatiana! Tu le-ai luat ?

— Vino încoace, drăguţule !... Hai, vino !

Ruşinat, Prohor se făcu mic în lotcă, acoperindu-şi

goliciunea cu mîna. Ce era de făcut?

— Hai... mai repede... frumosule !

Tînărul nu cunoscuse încă femeia, dar presimţirea bărbăţiei ce dă în pîrgă îl frămîntase de multe ori. Şi iată că acum...

Prin frunzişul foşnitor se zărea ici şi colo rochia albastră a Taniei, de parcă o mînă nevăzută s-ar fi jucat, aruncînd de sus mănunchiuri de nu-mă-uita.

— Nu-mi dai odată hainele ? Am îngheţat.

Drept răspuns răsună doar un rîs ee-1 îngînă, un rîs aţîţător. Prohor simţi că începe să clocotească. Aruncă o vorbă usturătoare.

Am plecat! La naiba ! Nu ştii de glumă... — strigă înciudată Tania. Şi frunzişul foşni ca rogozul la trecerea lotcii.

—

Acoperindu-şi goliciunea cu mîna, înfiorat de suflarea răcoroasă a vîntului, Prohor alergă spre locul în care rămăseseră hainele. Trupul lui zvelt, nezvîntat de apă, strălucea în soare, alb ea zăpada. Vîntul nu-1 lăsa să îmbrace cămaşa, se juca cu mânecile ei, se ţinea de şotii. Prohor se căznea s-o vîre pe cap, cînd deodată... cineva îi cuprinse picioarele şi se lipi pătimaş de ele.

—; Neobrăzato ! Vai ce neobrăzată — strigă el, ghe- muindu-se de ruşine. îmbrînci fata mînios şi, nemai- putînd să se stăpînească, o lovi.

Tania tresări. Cu capul pe spate, îl privea drept în faţă, cu o rugăminte mută în ochi.

Prohor se smuci anevoie din braţele ei, se lăsă jos şi începu să se îmbrace, bombănind şi suduind. Deodată glasul i se frînse, se muie :

— Halal fete, n-am ce zice! Mă vede pentru întîia oară şi-mi sare de gît.

Tania se lipi strîns de el, tremurînd din tot trupul...
Se întoarseră cu lotca, lunecînd pe undele trandafirii. Dedesubtul lor se căscau adîncuri înspăimîntătoare cu chemarea lor mută. în jur, miresme de flori îmbătate de căldură. Cu ochii închişi, Tania zîmbea, arătînd un şirag de dinţi albi şi egali. ,

Se scurse o săptămînă. Lotca era gata. Pesmeţii pregătiţi pentru drum, uscaţi straşnic, sunau ca sticla. Puteau să pornească la drum, dar Prohor zăbovea.

— N-a venit încă apa mare — spunea el.

— Ştim noi care apa. Lasă asta, Proşka... Prea devreme iubim fete, prea tînăr estem — îl dojenea Ibrahim, ascuţindu-şi pumnalul pe o piatră, afară, sub geam.
La el, în Caucaz, lucrurile stăteau altfel :■ acolo soarele era mai dogoritor, ardea ca ochiul iadului, iar migdalii înfloreau în' ianuarie. Acolo chiar şi oamenii creşteau mai repede. Nu, nu era bine ce făcea Proşka. Oare pentru asta îl trimiseseră tatăl şi mama lui în ţinuturi necunoscute ? Şi cine va fi tras la răspundere dacă băiatul va păţi ceva ? El, Ibrahim ! Cine a jurat că va avea grijă de copilul lor ? Cine ?

4*

— Nu mai sînt copil! — strigă Prohor. — S-o ţii minte !

Cu paşi mari, căutînd să tropăie cît mai tare cu ciz mele ţintuite, se apropie de perete, îşi smulse beşmetul din cui şi ieşi din casă.

Ibrahim rămase locului aşa cum era, aplecat asupra pumnalului. Doar plescăi din limbă şi-1 petrecu din ochi pe Prohor. In clipa aceea părea a fi un vultur bătrîn urmărind zborul puiului de şoim care a ieşit întîia oară din cuib.

Era o seară liniştită. Soarele asfinţise în nori. Apele fluviului erau acum viorii, îngîndurate. Rîpa pleşuvă, sîngerie, arăta mai întunecată. în zare se auzea tunînd : pesemne că noaptea avea să fie furtună.

Vrînd să alunge norii de ţînţari şi de musculiţe care nu le dădeau pace, tinerii din sat se înconjuraseră cu un cerc de focuri. Jur împrejur pîlpîiau flăcări vii, înăl- ţîndu-şi limbile spre cer, iar la mijloc se încinseseră cu voioşie jocuri şi cîntece voiniceşti.

Faceţi loc, fraţilor, căci a intrat şi Prohor în joc ! Cîntaţi mai tare, mai cu foc, căci astăzi Prohor îşi sărbătoreşte apropiata plecare, iar mîine... Dar ce să mai vorbim de mîine ! Cîntaţi, învîrtiţi mai vesel jocul, bateţi din călcîie să duduie pămîntul!

Cîntecul izbucni puternic, ca mugetul unei sălbăticiuni :

Pe Fedenka l-am iubit
Că e mîndtu la păşit...
Pe Vasili l-am iubit
Fiindcă bani mi-a
dăruit !

îmbrăcat cu o rubaşcă de mătase foşnitoare, încins peste mijlocul subţire cu o cingătoare caucaziană de argint dăruită de Ibrahim, Prohor juca, cu mîinile încrucişate pe piept, învîrtmdu-se în jurul Taniei care-1 privea sprinţar, voioasă.

Jocul vuia, dezlănţuit, sălbatic. Palmele asprite de trudă băteau răsunător măsura.

Gâtlejuri voiniceşti de flăcăi şi glasuri argintii de fete trimiteau cântecul departe, spre toate zările. Sunetele pluteau peste ape, se izbeau ân maluri, năvăleau în taiga şi, unduind limbile flăcărilor, se avântau în văzduh, spre norii plumburii care atârnau jos deasupra pământului.

L-am iubit pe Mişenka
Pentru broderia-i verde,
L-am iubit pe Petenka
Pentru cheutoarea-i de
mătase

Sălta-n joc Prohor, sălta sus, pocnind din călcâie, se învîrtea mereu, cu ochii galeşi pironiţi pe chipul drag al fetei. Iar Tania, moleşită de o dulce toropeală, îi zîmbea blînd, fluturîndu-şi alene năframa cu chenar.

— Sărut-o, Prohor ! Sărut-o ! — se auzi un glas de lîngă foc.

Prohor o trase spre el, o cuprinse în braţe. Tania îi întinse şăgalnică buzele ; nu-1 respingea, dar nici nu-i răspundea cu foc: doar nu era decît o joacă... Şi deodată, ca o lovitură de măciucă în cap, auzul lui Prohor fu izbit de un glas răutăcios, răguşit ca după beţie, nechezînd deşucheat:

Pe Prohor' I-ai sărutat,

Că se duce negustorul, Şi
rămîi numai cu dorul

— Ha-ha-ha !

Părea că totul hohotea şi se cutremura împrejur.

— Taci, măi Oska ! — strigară printre hăhăieli. flăcăii. — O să te bată măr !... îl aduce pe cerchez.

Prohor simţi că i se zbîrleşte părul. Păşi spre focul lîngă care se strânseseră băieţii.

— Care a fost ăla ? — Glasul său suna hotărât, băr- băteşte. — Tu ?!

în faţa lui, cu picioarele în sus şi cu braţele ridicate de parcă ar fi vrut să se apere de lovituri, stătea întins pe spate un lungan, scheunînd prefăcut ca un căţel :

— Eu am fost... Eu. Zău... Acuşica mă face praf negustorul. Pe cinstea mea... Fraţilor ! Săriţi că mă omoară !...

Flăcările îi luminau buzele groase, strîmbate a batjocură şi ochii de beţiv, îngustaţi. Rîsul clocotea în gîtlejuri, vuind ca arama.

— Lua-te-ar dracul ! — se răsti la el Prohor. — Rîzi de mine ? !

Dintr-o mişcare, smulse din piciorul lunganului cizma murdară de noroi şi o zvârli cu sete în el.

Icnind, acesta sări în picioare şi se vîrî cu pieptul în Prohor.

— Va să zică aşa, negustoraşule ? D-ăsta-mi eşti ?

— Cară-te !

— Te dai la fetele noastre ?! Pe el, fraţilor !

Cîţiva flăcăi săriră să-i despartă. Fetele ţipau cît le

ţinea gura.

— Proşenka, drăguţule ! — se tînguia Tania, trăgînd de Prohor.

— Motka, ai înnebunit ?... — îl potoleau pe lungan flăcăii, ţinîndu-1 strîns şi sîsîindu-i la ureche ca gîs- canii. — Stai, să mergem, să bem ceva mai înţîi... Lasă, o să i-o facem cînd s-or căra fetele. Nu aşa, în văzul lumii...

Apoi se întoarseră spre Prohor :

— Măi, prietene, Prohor Petrov ! N-a vrut să te supere, a zis-o numai aşa, într-o doară... Hai, împă- caţi-vă.

în încăperea scundă a băii de aburi pîlpîia focul, dar lumina lui nu răzbea afară : singura ferestruică fusese astupată cu nişte nădragi vechi ai stăpînului casei.

Flăcăii se adăpostiseră acolo de ploaie şi furtună. Ghemuiţi pe podea, umăr la umăr, în jurul unei damigene, beau votcă dintr-un căuş de la baie. Pereţii în- guşti şi tavanul scund se înnegriseră de fum ; mirosea a ars, a săpun şi a năduşeală, la care se adăuga o duhoare grşa ca de varză acră, Cu toţii beau în tăcere, repede, înfulecînd cu plescăituri răsunătoare pîine cu ceapă, sărată din belşug.

Lunganul curmă tăcerea. Turnîndu-şi votcă în căuş, începu :

— Drum bun, Prohor Petrov...

Dar nici nu apucă să toarne votca în gura căscată, cînd răsună deodată un trăsnet năprasnic. Tresăriră cu toţii, înşfăcîndu-se unii pe alţii de braţe. Părea că baia se prăvălise într-o genune.

— Grozav trăsnet! — rosti un glas.

Nu izbuteau să înfiripe vorba : nu aveau ce să-şi spună. Erau stăpîniţi de un singur gînd, negru ca şi pereţii băii. Votca îşi făcea datoria: treptat, în locul tăcerii începură şopotelile, apoi ameninţările.

Furat de visul său dulce, îmbietor, Prohor parcă n-ar fi auzit nimic. Fluviul curgea tot mai năvalnic pe dinaintea ochilor săi, lotca zbura pe valuri, el vîslea, iar Tania stătea la spatele luntrii. Soare, o adiere uşoară, pînzele în vînt... Pe maluri — flori multe, o puzderie de flori. Dar nu erau flori, ci aur... bani de aur. „Tania, îs ca de aur !" — „Da, Proşenka, de aur." — „Tania, o să trăim amîndoi într-un palat de cleştar." — „Da, Proşenka, da." Se însera, pogora noaptea. Cînta duios un prihor, clipoceau molcom undele albastre, fremăta lin frunzişul unui sorb. Sîngele curgea fierbinte prin vine, buzele umede se contopeau : „Tania, iubita mea." — „Proşenka !"

— Hei, Proşka ! — strigă cerchezul. „O fi acolo, la baie" — îl străfulgeră un gînd.

Prin bezna vînzolită a nopţii furtunoase, sfîşiată cînd şi cînd de fulgere, prin noroi, poticnindu-se şi că- zînd, Ibrahim alerga pe uliţa satului. Nici răpăiala măruntă a ploii, nici bubuiturile surde ale tunetului nu puteau acoperi lătratul cîinilor, răcnetele înverşunate şi sudălmile ce răzbăteau dinspre ţărm, de lîngă baia de aburi. Iată, trosni o jordie smulsă din gard, şi se auzi strigătul puternic al unui glas bine cunoscut.

„Proşka se războieşte bine" — îşi zise mulţumit Ibrahim, grăbind şi mai mult pasul. Dădea orbeşte în întuneric peste garduri şi case, peste pinii crescuţi în mijlocul drumului. In cele din urmă, nimeri în ulicioara pe care o căuta şi se repezi la vale, pe grind, în timp ce pietrişul sorîşnea, lunecînd sub picior.

Se auzea desluşit cum şuieră prin aer jordia, cum zbiară ca nişte beţivi şi icnesc flăcăii. Răsună un pocnet sec, ca izbitura unui băţ într-o oală, un răcnet „Fir-ai să fii !" urmat de o înjurătură cumplită.

„E Proşka."

Un fulger sfîşie o clipă întunericul. Dinaintea lui Ibrahim răsări din beznă un ghem de trupuri. Prohor zăcea eu faţa în jos iar pumnii flăcăilor loveau în el cu sete, la nimereală.

Ibrahim se opri. Un zîmbet fugar îi flutură pe faţă.

— N-are nimic... Să-1 bată... Trebuie să învăţăm minte... Apoi deodată pufni zgomotos pe nări : Hei, hei !

Şi glasul oţelului de la şoldul lui sună numaidecît aspru, necruţător :

— Nu vezi jungher ? Vrei morte ? Hei! Acuşi junghi!

Ca oile sub loviturile biciului, muţi, flăcăii dădură să fugă, dar picioarele îngreunate de băutură nu ştiau încotro s-o apuce, iar spinările ude de spaimă simţeau cum pătrunde între oase, adînc pînă în plăsele, pumnalul cerchezului. Cădeau horcăind şi se ciocneau cap în cap, tîrîndu-se pe brînci, să moară prin tufişuri. Unul se aruncă în apă, dar şi acolo îl ajunse pumnalul răz-bunării. Flăcăul scoase un ţipăt ascuţit, ca un porc înjunghiat, apoi se auzi apa gîlgîind.

Cerchezul rămase locului, mirîndu-se în sinea lui cît de fricoşi se dovediseră chefliii. Făcu un pas spre Prohor care zăcea năucit de cele întîmplate, bîjbîi prin întuneric şi, apueîndu-1 de gulerul'hainei, îl ridică în sus ca pe un miel.

— Mai ţii de fete ? Mai bei votcă ? — răcni el şi-1 scutură zdravăn.

Prohor' scuipa şi înjura şuierător.

— Hei ! — strigă Ibrahim şi dădu cu el de pămînt.

Prohor se dezmetici într-o clipă şi-şi dădu seama deodată cită teamă şi preţuire îi stîrnea Ibrahim. Se simţea mic şi nenorocit. Scrncind ca un copil pedepsit, încovoiat sub povara vinovăţiei sale, porni încet spre casă.

Cerchezul mergea după el, ţanţoş dar mohorît. Ar fi vrut să-J mîngîie pe Prohor, să-1 privească în ochi, să-i spună o vorbă bună de îmbărbătare.

— Aldata rupem coastele ! Căţel jigărit ! — se răsti el cu glas subţire.

Clătinîndu-se pe picioare, Prohor grăbi pasul.

Pînă în zori s-au tot vînzolit flăcăii din sat, ca o herghelie de armăsari fără astîmpăr, apropiindu-se de casa Tatianei şi chemîndu-1 pe cerchez afară, la luptă dreaptă.

Dimineaţa, Tatiana plîngea amarnic, cu obrajii învăpăiaţi de cele două palme straşnice pe care i le trăsese tatăl ei. Maică-sa trebăluia la gura vetrei, smioreă- indu-se şi suflîndu-şi mereu nasul în colţul pestelcii.

Cu mînecile suflecate, cerchezul răzuia de zor cu pumnalul poarta mînjită cu catran, ca să nu se mai vadă ruşinea ce i se făcuse fetei. Tatiana plîngea cu faţa îngropată în pernă. Lacrimile îi curgeau şiroaie, umerii îi tresăreau.
Multe lacrimi îi era dat să verse din ziua acea. Drum bun, Prohor Petrovici!

7

Vremea era mohorîtă. Ploua mărunţel. Sufletul lui Prohor se cufundase în jale.

Satul Podvolocinaia în care locuia Tatiana rămăsese departe în urmă. Luntrea luneca uşurel înainte, între- cînd undele lenevoase ale fluviului. Priveliştea monotonă a malurilor împădurite apăsa sufletul : prin vălul ceţos al ploii mărunte totul părea cenuşiu, plictisitor.

Pe un ciot de copac ars o cioară croncănea răguşit, strîmbîndu-şi gîtul de parcă s-ar fi înecat cu un os ! cîrr ! Pe o piatră netedă de pe mal, spălată de ploi, meliţau două coţofene.

Fluviul Mohorît împovărase sufletul lui Prohor cu dor şi jale. Luntrea plutea la vale, dar gîndurile tînă- rului zburau îndărăt spre draga lui, spre Tatiana ; nu izbutea nicicum să le îndrepte pe alt făgaş.

„Destul, ajunge cu prostiile... Trebuie să-ţi vezi de treabă" — îşi zicea el ca un bărbat trecut prin încercările vieţii şi, scoţînd carnetul, trasa toate cotiturile apei, însemnînd la fiecare ora cînd trecuse pe acolo.

— Hei, Farkov, cum se numeşte pîrîiaşul acesta ?

Konstantin Farkov, un ţăran de vreo cincizeci de ani,

voinic, fălcos, cu barba neagră şi braţele lungi, trăgea la vîsla din faţă. Se tocmise la ei călăuză şi trebuia să-i ducă pînă la Erbohomohlea, cea din urmă aşezare omenească de pe fluviu.

Farkov îşi şterse sudoarea de pe frunte cu mîneca sumanului cenuşiu.

— Nu-i pîrău, ci matca veche, un braţ al rîului. Mai încolo, la vreo trei verste, se lărgeşte.

Prohor făcu în carnet cuvenita însemnare, iar pe marginea paginii scrise : *„Tania, Tania... Te iubesc* apoi întoarse foaia şi începu să deseneze, aşa cum şi-1 amintea, chipul ei drag, gîtul, sînul gol... Un suspin dulce, o privire aruncată pe furiş spre Ibrahim, aşezat la cîrmă, şi Prohor înnegri cu grijă desenul început.

— Aici începe vadul lui Antip — rosti Konstantin cu glas răsunător de om al pădurilor. începu să povestească domol, sfătos. Cunoştea multe întîmplări hazlii, multe povestiri ciudate cu privire la meleagurile acelea sălbatice din inima taigalei.

— Să vă spun cum e povestea cu vadul lui Antip. Prin locurile astea se află o colibă, un adăpost pentru iernat. O să trecem îndată prin dreptul ei. Iarna, surugiii poposesc acolo ca să se mai încălzească un pic, să bea un ceai. în coliba aceea locuia odată un bătrîn, unul cu numele de Antip. Prin apropiere era înmormîntată o tînără tungusă, o mîndreţe de fată, care la vremea ei se ţinuse de farmece şi vrăji. Şi fata asta ieşea noaptea din mormînt, umblînd prin taiga, speriind, înspăimîn- tînd cumplit oamenii...

Prohor era cu trupul acolo, în luntre, dar gîndul lui zburase iar la Tania, şi iar îl apucase un dor sfîşietor de ea. Se zbuciuma la

gîndul că erau atît de departe unul de altul. „Pentru cîtă vreme ? Nu cumva pentru totdeauna ?"

— Şi era un ger năprasnic, crăpau pietrele, nu alta. Iar dînsul — dumnezeu să-1 odihnească în vecii vecilor !

— dînsul a fugit din colibă doar în izmene şi în cămaşă. De-aia a şi îngheţat...

— Cine ? — întrebă Prohor dezmeticindu-se din visare. îi tremurau buzele şi simţea un jărăgai pe gît.

— Cine să fie ?... Păi, Antip... Ori n-ai auzit ce povestii ?

Privirile lui Prohor, înceţoşate, erau încă pierdute undeva în depărtări. îşi recăpătă însă îndată stăpînirea de sine.

— Povesteşte. Mă interesează — îl rugă el.

— Ei, şi cum ziceam — urmă Farkov înciudat — vrăjitoarea, *şamana* [1] ceea, i s-a înfăţişat o dată, în miez de noapte, lui Antip. Şi numai ce i-a strigat : „Hei, Antip, scoală ! Duhul meu a venit să petreacă, să joace cu tine !..." A bătut din palme, şi-a pus mîinile în şold

— toată în veşmînt roşu, cusut cu mărgeluţe — şi a început să joace îndrăcit, de vîjîia ca viforul prin coliba moşului. De spaimă, Antip a strigat cît îl ţinea gura : „Piei, diavole, piei, hecuratule !" şi aşa, dezbrăcat cum efa, desculţ, a zbughit-o afară, în ger ! Poţi să nu mă crezi, dar a fugit omul cincisprezece verste fără să se oprească, apoi a căzut cu faţa în zăpadă şi acolo a încremenit... Zăcea pe locul acela, mai alb ca zăpada. Pînă şi ochii îi erau albi şi sticloşi, ca de şalău... Uite-aşa a fost, nepoate !

— Mare minunăţie... — îngăimă Prohor, uitîndu-se cu uimire la Farkov. Şi începu s"ă scrie în carnetul său cele auzite.

— Straşnic piroane tai — îl luă Ibrahim în zeflemea pe ţăran. — Trebuie batem cu lopata în cap ! Sa nu mai minţi !

In mijlocul luntrii făcuseră un coviltir dintr-o foaie de cort întinsă pe nişte leaţuri arcuite. De aceea, ca să-1 vadă mai bine pe Ibrahim, care şedea la cîrmă, Farkov îşi lungi gîtul, dădu drumul lopeţii şi spuse :

— Crezi că mint ?

Prohor îl susţinu :

— Nu minte de loc.

1 *Şaman* - vrăjitor, vraci la neamurile din Siberia, a căror religie era bazată pe cultul spiritelor, pe magie (n. trad.).

Voia să-i facă în necaz" lui Ibrahim drept răzbunare pentru cele petrecute în ajun şi simţea că se poate bizui pe Farkov.

Gura lui Ibrahim, umbrită de mustăţile negre," retezate şi de barba lată, tot atît de neagră, se lărgi pînă la urechi. Zîmbea batjocoritor :

— Poate văzut ochii tăi cine venit la Antip ?... Poate venit un berbec ! Şi ce vorba i-a spus, asta tot ai auzit, nu ? Poate ţi-a spus bătrînu, mortul ?

Deşi era pus pe gîlceavă, Prohor izbucni deodată în rîs :

— La o adică, ai dreptate.

Farkov clipi cam nedumerit, pufni pe nas şi puse mîna alene pe lopată.

— Aşa vorbeşte lumea... Eu de un' să ştiu... — mormăi el încurcat, cu ochii la apa care plescăia sub lopeţi.

Se înseninase. Soarele scăpăta spre asfinţit, aruncînd printre nori o rază aurie. împrejur totul era blînd, lin ca zîmbetul unei fecioare care abia contenise din plîns. Prohor simţea că pacea aceea pogorîse şi în sufletul lui. Ar fi avut chef să rîdă un pic, fără răutate, de Farkov şi de poveştile pe care le îndruga ţăranul, dar acesta nu-şi descreţea de loc fruntea, privind mereu în fundul apei şi trăgînd posomorit la lopeţi. Vîsli toată seara în tăcere şi, atunci cînd întunericul nopţii făcu mersul pri- majdios, porunci scurt:

— Cîrmeşte spre mal ! Mai scurt, hai !

întoarsă pe loc, luntrea spintecă apa şi, curînd, fundul ei hîrşîi pe nisip.

Aprinseră un foc ca să fiarbă ceai şi două raţe împuşcate în drum. Farkov stătea încă tăcut şi încruntat. „N-am îndrugat minciuni şi am să v-o dovedesc" — păreau că spun ochii lui negri, aşezaţi cam pieziş.

Se înturfecase de-a binelea. Fluviul, taigaua şi cerul se contopiră. Dar curînd răsări luna şi priveliştea se schimbă deodată. De cealaltă parte a fluviului se desluşi peria întunecată a pădurii, malul nisipos şi cioturi de copaci, ieşiţi din apa care clipocea încetişor în jurul lor, viorie, săgetată de sclipirile argintii ale lunii.

— Am făcut patruzeci de verste — spuse Farkov. — Iată şi coliba lui Antip — adăugă el arătînd spre malul celălalt. — Vedeţi cum licăreşte luna în geamuri ? Tot acolo-i şi mormîntul şamanei.

Cam buimăcit, Prohor spuse totuşi, tinereşte, cutezător :

— Hai să-1 vedem şi noi !...

— Hai !...

Trecură repede apa.

In timp ce se apropiau de colibă, inima lui Prohor zvîcnea năvalnic în piept. Farkov dădu la o parte parul cu care era

proptită uşa pe dinafară şi intrară amîndoi, închinîndu-se cucernic. înăuntru era întuneric beznă. Pesemne că luna se ascunsese în nori.

— Ce-i acolo ? — -întrebă în şoaptă Prohor.

— Unde?

în întuneric luceau doi tăciuni aprinşi, doi ochi ca de lup. O unduire a aerului, un fîlfîit moale... Tăciunii se stinseră, dar se aprinseră îndată într-alt loc. Prohor încleştă braţul ţăranului.

— Nu-i nimic... Ce să- fie... Un huhurez — spuse liniştit Farkov. Aprinse domol un muc de lumînare •şi se îndreptă spre colţul în care văzuseră lucind cei doi ochi, dar acolo nu se afla decît o icoană neagră, afumată.

— Ptiu, minunăţie ! — rosti el încet, cercetînd toate colţurile. — Atunci o fi dînsa...

— Cine ?

— Ei asta-i ?... Nu pricepi, ori te faci ?

Fără să bage de seamă că glasul lui Farkov era sugrumat de spaimă, Prohor răspunse vesel:

— Ia te uită !...

Farkov îl privi mirat şi, ruşinîndu-se, se mai linişti.

— Iacă, diavolul cela pleşuv al tău nu mă crede... Şi totuşi, după Antip a mai stat aci un fost oştean, de fel din satul Oskina. Om trece mai încolo prin faţa satului şi ai să poţi să întrebi atunci oamenii. A avut şi el, oşteanul ăsta, vedenii. I s-a arătat şi lui vrăjitoarea. Uite, prin deschizătura ceea venea. — Farkov ridică lumînarea deasupra capului. — O vezi ?

Sus de tot, în tavan, se vedea o bortă întunecoasă.

— Şi venea strigoaica la el, în zbor, în fieşcare noapte. Ostaşului îi cam plăcea să tragă la măsea şi, beat fiind, s-a înhăitat cu tungusa. Ar fi fost şi de mirare să nu-i cadă dragă, căci era o frumuseţe, o mîndreţe de fată. Mult o mai plăcea ostaşul ! El o credea vie şi totuşi s-a dovedit că era moartă... şi încai moartă de-a binelea.

— Şi unde-i mormîntul ei ?

— Mergem şi acolo, dacă nu ţi-i frică.

Prohor se uită în jurul lui neliniştit. întunericul viu, mişcător, se îngroşa, împresurîndu-i, dînd să stingă mucul de lumînare, aşa cum valurile mării se străduie să stingă un far. Umbre ciudate se. furişau tăcute prin întuneric, cădeau, se ridicau iar, se întindeau spre Prohor. Iată, aproape, tot mai aproape, o umbră bătu din palme şi, rîzînd încet, începu să joace... Era o umbră albastră, fremătătoare, rece.

— Să mergem, Farkov !

Prohor se repezi speriat spre uşa.

.— Ce ai ?... E luna.

Razele lunii cădeau pe geam ca o vedenie ; umbrele se lungiră pe pămînt, liniştite deodată. întunericul încremenise, plin de aşteptare.

Porniră prin desiş, călăuziţi de lumina lunii. Brazii, pinii, crengile de păducel se agăţau de Prohor, foşneau ameninţător, îi aţineau calea şi-1 şfichiuiau peste obraz.

— Poftim, priveşte — spuse Farkov, arătînd cu capul în sus şi aprinzîndu-şi luleaua.

Un butuc scobit, pe doi pari bătuţi în pămînt. Deasupra — bucăţi mari de coajă de mesteacăn, albăstrii, parcă tresărind, ca şi cum mortul de sub ele ar fi suspinat adînc.

„E vîntul" — îşi ziseră în gînd cei doi. Dar văzduhul albastru, tăcut, nu se clintea. Luna se înălţase spre vîr- furi, dar nu izbutea să se ridice mai sus, deasupra taigalei. Doar îşi mişca alene genele sure, de parcă ar fi vrut să se răstească la ei : „Hei, voi de colo ! Ce tot umblaţi teleleu în miez de noapte ?"

Printr-o crăpătură a butucului atîrna ceva negru, ca un vrej, răsucit.

— E coada ei... A vrăjitoarei...

— Ce neagră e !

Glasul lor suna ciudat, depărtat. Parcă ar fi ieşit de sub rădăcinile copacilor din taiga. Se uitară unul la altul : erau verzui la faţă, ca nişte morţi. Prohor simţi în piept un fior rece.

Deodată scoaseră un ţipăt şi o rupseră la fugă. Spaima îi alunga prin beznă, prin desişul de nepătruns şi ei goneau ca ziua-n amiaza mare, printr-o stepă întinsă.

Luntrea spinteca apa la întîmplare, vîslele albe se ridicau în zvîcnet şi loveau unda ca braţele ţepene ale unui înecat. Pe urma lor venea din taiga un şuier fioros, năprasnic. Abia după ce se mai dezmetici puţin, Prohor pricepu, în cele din urmă, că şuiera aerul, zvîrlit afară întretăiat din pieptul lui. Lăsă din mînă lopeţile şi-şi şterse sudoarea rece de pe frunte. îşi fereau amîndoi privirea, nespus de ruşinaţi. Se culcară fără a schimba o vorbă.

Somnul lui Prohor fu neliniştit, învăpăiat, scăldat în roşu, un roşu aprins, de sînge. Roşu era pămîntul, roşu cerul, roşie şi fata, *şamana* tungusă, în veşmintele ei sîngerii. „Hai, prietene, ia-mă în braţe !... Strînge-mă, strînge-mă mai tare !" Prohor era mistuit de pîrjol în vis, dogoarea ei dulce îl copleşea. Tresări deodată, auzind un glas : „Scoală-te, Proşka... E tîrziu !" Trezi,ndu-se, dădu cu ochii de Ibrahim. Cerchezul îl scutura de umăr şi—1 privea blînd cu ochii lui sfredelitori.

Era o dimineaţă, frumoasă, senină. Luntrea înainta încet. Fluviul se întindea, lenevos, de parcă nu s-ar fi trezit de-a binelea din visurile lui de smarald.

începură să se ivească dealurile. în depărtare se zărea pieptul golaş al unei stînci. Un cuc mai vrednic îşi striga chemarea ; prin păpuriş măcăiau drăgăstos raţele.

— De ce te-ai speriat aseară ? — întrebă încet Prohor.

— Dar mătăluţă ?

— Am luat-o la goană cînd te-am văzut că fugi.

— Şi eu aşijderea.

Zîmbiră amîndoi şi tăcură. Fluviul Mohorît coti scurt spre dreapta, în întîmpinarea soarelui. Apa prinse a străluci ca oţelul topit. Prohor închise ochii.

— Mi s-a părut că butucul trosneşte. Ăl cu stri- goaica... Trosc ! — zise Farkov.

Prohor îl privea mirat printre gene.

— Iar eu am auzit glasul tungusei spunînd : „Hai, prietene, ia-mă în braţe !"... Desluşit de tot !

— Zău ? ! — Faţa lui Farkov se lungi, ochii lui priveau îngînduraţi. — întocmai aşa îi spunea şi ostaşului cela... întocmai._____________

Şi-şi făcu pe furiş' semnul crucii.

— Ce ai ? Vezi necuratu ? ! D-aia te închini ? ! — strigă Ibrahim.

— Nii — răspunse Farkov. — Azi e ziua cînd şi-a dat duhu bunică-mea...

Prohor rămase pe gînduri. îl buimăciseră şi visul, şi cele aievea, pline de vrajă. Undeva, în depărtare, se tînguia un grangur. Tînărul oftă.

— Nu trebuie necăjit ! Sus capul ! — rosti voios Ibrahim.

— Curînd o s-avem de lucru... N-o să ne mai fie urît — spuse Farkov... — I-auzi cum mai vuieşte... E gherdapul Eriominski.

— într-adevăr, de îndată ce întoarseră spatele soarelui, se auzi un zgomot aidoma freamătului îndepărtat al imei păduri. Şuvoiul se încetinea tot mai mult, iar vuietul sporea într-una. După cîteva coturi ale fluviului, o undă tîrî deodată luntrea cu repeziciune înainte.

— Ţine dreapta ! — strigă Farkov, dar vuietul apei îi acoperi glasul. — Au nu vezi ?

— Ibrahim se opinti din răsputeri, trăgînd la lopată cu dinţii încleştaţi. Luntrea se înţepeni între pietre şi se întoarse de-a curmezişul fluviului, aplecîndu-se pe o parte. Farkov sări în apă. Nu-i ajungea nici pînă la genunchi.

— Luă un băţ şi, înfruntînd şuvoiul, trecu cu piciorul de la un mal la altul, măsurînd adîncimea. Strigă ceva, făcînd semne cu mîna iar şi iar, dar vuietul apei îi fă- rîmiţa şi-i învălmăşea vorbele.

— N-avem pe unde trece — spuse el apropiindu-se. — Ibrahim, leapădă-ţi nădragii... Să cătăm un loc mai adînc.

— Porniră amîndoi să cerceteze apa, iar Prohor se apucă să-şi însemne în carnet locul în care se afla pragul. în dată ce ridica însă condeiul de pe hîrtie, în mintea lui răsărea chipul mîhnit al Taniei şi sufletul lui se simţea nespus de singur. De ce se răstise Ibrahim la el, mînios ca o fiară, cînd voise s-o ia cu ei pe Tania ? Măgarul ! Cum a cutezat ? ! ,

— Dar iată că amintirea Taniei zbură în vînt ca puful de păpădie şi în locul chipului ei mohorît, scăldat în lacrimi, se ivi zîmbetul ademenitor, veşmântul roşu, cusut cu mărgele, al vrăjitoarei : ,.,Hai, prietene !" înciudat, Prohor dădu din mîini şi privi lung, plin de nădejde, în fundul apei : sub picioarele lui undele fugeau grăbite, şerpuind printre pietre. Apa îi lua ochii. întoarse privirile spre mal, dar şi acolo totul se mişca, se învălura, plutea : tufele de păducel şi de călin, pajiştea verde,

—

— taigaua tăcută — totul juca în viitoarea amăgitoare a apelor. Şi apoi — la naiba ! — iar se ivea tungusa înveşmântată în roşu şi se învîrtea unduind într-un joc îndrăcit, chemîndu-1 şi mistuindu-se în desişul pădurii care încremenise în nemişcare. Prohor zîmbi amar: „Ei bine, drăcoaico, o să te prind şi o să te strîng în braţe nu moartă, ci vie !" Sîngele înfierbîntat îi zvîcnea în tîmple, iar soarele îi revărsa în trup freamăt şi neastîm- păr. Ar fi vrut să iubească, să sărute toate fetele din lume.

— Ehehei ! Proşka ! Aici...

— Prohor îşi lepădă într-o clipă straiele, îşi trase în picioare cizmele ca să calce mai bine pe fundul pietros şi coborî în apă. Şuvoiul îl dobora, îl trîntea în patru labe. Uf ! Se ridica, iar cădea şi rîdea în hohote. Pietrele erau rotunde şi alunecoase ca nişte capete de foci, apa clocotea printre ele. Prohor dădea cu stîngăcie din mîini, ţinîndu-şi cumpăna, ca un echilibrist neiscusit. Farkov ieşea mereu pe mal, rupea crengi de salcie şi le înfigea printre pietrele pragului, însemnînd drumul pe care trebuia să-1 ia luntrea. La vreo sută de stînjeni de Prohor se zăreau două întinderi de apă : una — clocotitoare, învolburată, iar mai departe alta — lină, ca de sticlă, aprinsă de pălălaia soarelui. Hotarul dintre aceste două ape îl alcătuia muchia pragului. Ibrahim rostogolea în apă pietre. De departe, lui Prohor i se păruse că trupul vînjos al cerchezului, îndeosebi braţele şi spinarea erau brăzdate peste tot de nişte dungi negre. „E tatuat" — îşi zise el, dar, apropiindu-se, se minună :

— Ce muşchi minunaţi ai, Ibrahim;! Ca de luptător... Puternic trebuie să fii.

— Aşa, un puţin.

— Ibrahim se aplecă şi ridică deasupra capului un pietroi neted care cîntărea cîteva puduri. Muşchii lui ieşiţi în afară, bine croiţi, zvîcniră sub pielea arămie, se încordară şi, deodată, încremeniră, parcă ciopliţi în piatră, pîndind voinţa stăpînului lor.

— '— Hop !... — Piatra descrise în aer un arc de cerc negru şi căzu departe în apă.

— Urra !... — strigă Prohor, plin de admiraţie.

— De ce strigi ? Pune mînă !.„

— Prohor nu aşteptă să i se spună de două ori. Cu o înflăcărare tinerească, începu să mute pietrele din loc, croind drum pentru luntre.

— Vezi ciotul cela de lemn ? Aruncă acolo, spre el... Drept în faţă ! încă vreo zece stînjeni şi dăm de adînc.

— Munceau de zor. în sfîrşit, Farkov se urcă în luntre şi o împinse spre sforul apei. Prohor se întoarse înapoi la luntre împreună cu Ibrahim.

— îngheţat, Proşka ? Trebuie băut spirt...

— Nescăpîndu-i duioşia din glasul lui Ibrahim, Prohor

— spuse :

— Să nu fii supărat pe mine. Mi-eşti drag.

— Şi noi iubim. Nu-i nimic, Proşka, băiat bun eşti ! *Djighit!*

— Cu tine, Ibrahim, nu mă tem de nimic... Eşti puternic.

— Jungher puternic... Ibrahim credincios, mai credincios decît cîine...

— Se suiră în luntre, obosiţi, rebegiţi de frig. Luntrea zbură peste prag neşovăitoare, avîntată, doborînd cu botul crengile aşezate în drum...

— Slavă ţie, doamne ! — rosti uşurat Farkov. — De o pacoste am scăpat.

— Dar mai încolo ?
— O să avem multe necazuri, multe de tot, fraţilor ! Mohorîtu e o apă maşteră.

— 8

— Piotr Danilîci Gromov îşi trăia viaţa din plin. Trăia aşa cum ai alerga cu o troică, în goana cailor. Troica aceasta a lui avea aripi drăceşti şi încotro gonea, asta nici nu voia s-o ştie Piotr Danilîci. C-avea să nimerească în hîrtoape, în troiene, sau în prăpastie — nu-i păsa. Numai să-i şuiere pe la Urechi vîntul ăl slobod şi să audă rîsete şi zurgălăi.

— Altminteri, îşi chivernisea oarecum şi treburile sale neguţătoreşti. îşi sporise deverul, adusese zece care de mărfuri şi-1 numise om de încredere în prăvălie pe vînzătorul Ilia Sohatîh. Pusese pe picioare în taiga o că- trănărie şi se încurcase şi cu alte daraveri. Nu veghea însă prea bine asupra tuturor acestora şi treburile mergeau cam tîrîş-grăpiş, cum dădea dumnezeu.

— Maria Kirilovna înjghebase o mare lăptărie şi era atît de prinsă cu supravegherea ei, încît n-avea cînd să afle şi de crailîcurile bărbatului.
— La început acesta învîrtise lucrurile cu destulă dibăcie : pleca la vînătoare şi nimerea la Anfisa. Se ducea să vadă ce fac tăietorii de lemne şi ajungea tot la Anfisa. Vînatul din pădure înălţa mulţumiri domnului, tăietorii tăiau frunză la cîini, omul de încredere, Ilia Sohatîh, îşi umplea ca din greşeală buzunarele cu ba- rişuri de "mătase şi bani de argint, iar stăpînul trăgea la măsea şi, una-două, cînd îl căuta omul, la Anfisa era poposit.

— Ilia Sohatîh avea părul roşcat, cîrlionţat, iar faţa plină de pistrui, ceea ce îl făcea să pară de departe rumen, deşi, la drept vorbind, era bolnăvicios şi slăbănog. Muieratic însă, nevoie mare. Filfizonul satului şi pace. Veşnic cu guler tare, manşete aşijderea, cu cravate ţipătoare şi baston cu măciulie nu prea ieftină, cu o tabacheră care pe. dinafară arăta foarte la locul ei, dar cînd o deschideai dădeai cu privirile de o adevărată scîrboşenie. Văzînd-o, pînă şi popa Ipat scuipa cu dezgust. Ilia Sohatîh mai avea şi vreo două duzini de poze deşucheate. Cînd le arăta la vreo petrecere, seara, flăcăii rîdeau cu gura pînă la urechi, iar fetele izbucneau în ţipete ruşinoase : „Vai, destrăbălatul ! Ce măscări..." Ochii le sclipeau însă jucăuş şi fructul oprit le ispitea privirile.

— Ilia Sohatîh obişnuia să se stropească din belşug cu parfumuri ieftine, dar duhnea de la o poştă a mărar şi a usturoi. Inelele, butonii de la manşete şi acele lui de cravată scîhteiau în toată eleganţa lor de sticlă, iar ceasul şi lanţul de *duble* străluceau. Toată „cultura" aceasta (îi plăcea să-i năucească pe flăcăi şi pe fete cu radicale) se lipise de Uia în centrul judeţului de unde fusese adus de Piotr Danilîci Gromov care-1 ispitise cu o simbrie frumuşică şi o viaţă îndestulată.

— Fetele se dădeau în vînt după el, iar cele mai chipeşe erau la cuţite între ele: Ilia încredinţase pe fiecare la rînd, cu straşnice jurăminte, că n-o iubeşte decît pe ea. Uneori vrajba dintre ele ajungea atît de departe, încît, pierzîndu-şi capul, toantele îşi dezvăluiau în auzul tuturor zburdăiciunile : cu mine a fost colo, iar cu mine dincolo. Apoi, după ce se dezmeticeau, plîngeau cu lacrimi cît pumnul şi-şi înţepau cu ace de gămălie limbile nesăbuite. Dar ce folos !

— Nevestele nu se lăsau nici ele mai prejos şi socoteau o mare cinste să petreacă cu el, pe furiş, o noapte, undeva lîngă un izvor, sub o tufă înmiresmată de pă- ducel în floare.

— Ilia Sohatîh primea toate dezmierdările lor ca pe ceva ce i se cuvenea de drept şi, cu toate că era ogîrjit ca un motan care umblă teleleu în săpitămîna brînzii, totuși punea izbînzile sale în dragoste numai şi numai pe seama farmecelor lui atotputernice. Aşa credea el, cel puţin. în cele din urmă fudulia i se sui într-atît la cap, încît voi s-o fericească cu dragostea sa ispititoare și pe Anfisa.

— Păşi la această întreprindere cu inima zvîcnind şi tremurând de încordare, ca un cal încercat în bătălii. Anfisa i se părea de necucerit. Mai era şi stăpînul la mijloc... Hm ! Stăpînul i-ar putea suci gîtul ca unui pui de găină! Dar Ilia Sohatîh era un viteaz. Singurul scop al vieţii sale era acum să cucerească neapărat inima Anfisei. Așadar porni cu îndrăzneală la luptă, râvnind cu sete izbînda.

— Cu mustăţile bîrligate şi părul frizat, numai cîrlionţi, Ilia Sohatîh se îndreptă într-o zi, pe înserat, spre casa frumoasei.

— Nu te-a văzut nimeni ? — îl întrebă ea deschi- zîndu-i uşa. — Să baţi la portiţă, uite aşa : poc — poc 1 Ca să ştiu că eşti tu... Ai înţeles ? Dar stăpînu unde-i ? A plecat ?

— Căsuţa Anfisei era mică, prizărită, dar, alături de ea, prin grija şi banii lui Piotr DanHîci, se clădea o casă nouă în care văduva urma să se mute curînd,

— Anfisa puse masa şi aprinse samovarul. Ilia scoase din buzunar un clondir de votcă din scoruşe şi o bucată de percal de Saratov :

— îngăduiţi să-1 încerc. Cred că vă prinde bine...

— Anfisa stătea în faţa lui, înaltă şi dreaptă, strîngîn-

— du-şi buzele roşii ca fraga. Ochii ei priveau reci, batjocoritori. Ilia se învîrtea în jurul ei ca un coco'şel, vrînd sa vadă cum; îi vine percalul şi căutînd să se lipească de pieptul ei ademenitor.

— Pare-mi-se că vă prinde de minune...

— Anfisa îi dădu un bobîrnac peste mîna pofticioasă şi nu primi darul :

— Nu-mi trebuie. N-am nevoie.

— Vai, Anfisa Petrovna!... Ne pare chiar foarte rău... Cred că stăpînu v-a adus destule daruri.

— IŞi ce-ţi pasă ţie ? Nici de tine n-am nevoie. Ce să fac eu cu tine ? Ne-am înţeles, Iliuşa ?

— Vai de mine, cum se poaite una ca asta! Sînteţi, ca să zic aşa, femeie în floarea vîrstei... Trăiţi într-o singurătate *poietică* şi aşa şi pe dincolo...

— La ceai, Ilia sporovăi verzi şi uscate, povesti snoave despre călugări, îndrugă una, alta. Anfisa rîdea cu hohote şi-şi astupa urechile, făcîndu-i semn să tacă.

— Tont mâi eşti!... De ce te-or fi iubind fetele, Iliuşa ? Ai ? Doar eşti plin de pistrui, cîrn şi sfrijit. Curat moartea.

— Dar dumneavoastră cînd o să mă iubiţi ? — întrebă el, muşcîndu-şi cu înfrigurare buzele.

— Niciodată.

— Nu cred... Aş putea să v-o dovedesc numaidecît, pe loc...

— îşi răsuci mustăţile, îşi şterse faţa năduşită cu batista de mătase parfumată şi o privi galeş, cu ochi rugători.

— Anfisa Petrovna, îngeraşule! Un pupic, unul singur... pe obrăjor! îmi daţi voie, Anfisa Petrovna ?

— Femeia rîse rece, dispreţuitor.

— Mă chinuiţi cu cruzime ! Cum de nu înţelegeţi acest lucru ? Sufăr din c-e în ce mai crunt...

— Eşti un tont. D-aia şi suferi.

— Anfisa îi aruncă o privire de gheaţă. Parcă i-ar fi răsturnat un ciubăr de apă rece pe inima aprinsă. Cuprins de înflăcărarea patimii, Ilia se repezi la ea şi o apucă aprig de mijloc.

— Drăguţa mea ! Sufleţelul meu ! Fie-vă milă de nevricalele mele...

— Cineva bătu în fereastră. Perdeaua era trasă.

— Dumnealui! — şoptiră deodată amîndoi. De spaimă, pînă şi pistruii lui Ilia se albiră. începu să alerge de colo-colo prin casă.

— Coboară în pivniţă, Iute. Altminteri te ucide... Hai !

— Anfisa trânti în urma lui chepengul greu şi chicoti veselă, şugubeaţă. Se auzeau bătăi în portiţă. Deschise uşa.

— Piotr Danilîci, cu şapcă albă, cizme înalte şi surtuc lung de negustor, intră în odaie. îşi netezi mustăţile stufoase.

— Dulce mai eşti, drăcoaico... Da' ce-i atîta fumă- raie aici ? Ai avut musafiri ? Hm ? !

— Am fumat eu.

— Tu ? De cînd fumezi ? Ian trage un fum...

— Anfisa trase în piept şi începu să tuşească.

— E cam tare.

— Tare ? — Piotr Danilîci rîse şi-şi scoase şapca. — Dar eu ce cusur am ? Priveşte-mă ! Uite piept, pumni...

— Eşti un voinic — zîmbi Anfisa. Părul ei bogat, bălai ca fuiorul de in, era strâns la spate într-un conci, buzele rumeioare — întredeschise.

— O apucă de mîinile ei albe şi o trase spre el. Anfisa i se aşeză pe genunchi. Sub duşumea bocăni ceva. Piotr Danilîci ciuli urechea.

— Motanul — zise Anfisa, chicotind într-un clinchet de parcă s-ar fi risipit în toate părţile nişte bani mărunţi.

— ilia Sohatîh îngheţase de spaimă. Afurisit să fie beciul acela scund ! Şedea ghemuit pe o putinică, între două butoaie mari. Deodată simţi că pantalonii lui noi, cenuşii, de flanelă, cu dungi subţirele, începuseră să se ude în spate. Sări în picioare şi se lovi cu creştetul de tavan. „Fir-ar să fie ! Slavă domnului ! Se pare că nu m-a auzit. Am scăpat." Pipăi cu mîna tremurătoare sub el.

— Poftim de vezi... Ciuperci marinate, rîşcovi !...

— Pufni mînios pe nări şi scuipă.

— Stătea în picioare, îndoit de şale, atingînd eu creştetul pomădat podelele mucegăite şi gîndindu-se cum ar putea să se aşeze mai bine. Prindea cu urechea crâmpeiele de vorbă înăbuşite care se. strecurau prin crăpături.

— Ştii cine e în beci ? Un ibovnic al meu... — zise Anfisa şi izbucni într-un hohot de râs care suna silit.

— Un ibovnic ? ! — strigă aprins Piotr Danilîci şi duşumelele scîrţ'îiră sub paşii săi.

— Ilia Sohatîh simţi că i sie taie picioarele şi se aşeză iar de-a dreptul în ciuperci.

— Scai, unde te duci! — strigă Anfisa. — M-ai şi crezut ? Of, of, of !

— Ilia Sohatîh răsuflă uşurat şi-şi făcu semnul crucii.

— Piotr Danilîci mormăi ceva neînţeles. Apoi tăcură îndelung. Şuviţa de lumină din podea pieri. Pesemne că stinseseră lampa.

— „De gelozie s-ar putea să mă lovească damblaua — gîndea încrâncenat Ilia. , Inima îi bătea năprasnic în piept. — Negustor e ăsta ? ! Să-i sufle el gagica pîna şi vîrizătorului său !... Jecmănitorul dracului !..." îşi pipăi buzunarele. „Ptiu ! Mi-am lăsat chibriturile sus !" Simţea nevoia să se aşeze altfel, dar se temea să se mişte şi aştepta răbdător. îl copleşea o toropeală grea, surdă. Aţipi, moţăi şi apoi se trezi. Tăcere. Simţea o foame chinuitoare. Pipăi în butoiul de alături : „Varză". Pipăi şi în celălalt : „Castraveţi şi nimic alta!..." Luă din butoi un castravecior tare şi-1 ronţăi cu poftă.

— Sînt puşi de curînd — rosti el încetişor.

— Suflecă manşeta şi vîrî iar mîna în butoi. Dădu de

— un castravete straşnic. îl înfulecă şi pe acesta.

— Hei, mucenicule ! Dormi ?

— Nici gînd ! — strigă Ilia Sohatîh,, strîmbîndu-se şi închizînd ochii din pricina luminii. Ieşi repede din închisoarea lui.

— Nu zbiera, drăguţă ! — îl potoli Anfisa. Glasul ei nu era glumeţ, dar pieptul îi tresăilta cu o poftă de rîs greu de stăpînit. — Dacă faci nerozii, te zvîrl afară.

— Pradă unei eiude sfredelitoare şi geloziei amare, Ilia îi spuse :

— Mi-aţi pricinuit o mare pagubă. Hainele mele noi de flanelă... ce fason mai au ? Ce părere aveţi ?

— Anfisa tăcea,

— Din pricina şi în urma purtărilor dumneavoastră uşuratice am stat trei ceasuri încheiate pe o putinică cu ciuperci murate.

— Anfisa se plesni peste şolduri şi izbucni în nestăpî- nite hohote de rîs. Ochii lui Ilia fură podidiţi de la-crimi. Se repezi la ea cu pumnii încleştaţi, dar tînăra femeie îl prinse în braţe şi, rîzînd nestăvilit, îl sărută zgomotos pe fruntea asudată.

— Ilia uită de toate necazurile.

— Anfisoeika ! Floricica mea !...
— Stai, stai, stai! — îl împinse pe un scaun lîngă masă. — Hai să-i -tragem un chef.

— Piotr Danilîci trăia simplu, aşa cum obişnuiesc ruşii. Mînea fără fasoane, ţărăneşte : îi plăcea laptele covăsit, carnea de berbec, ciorbele grase, săţioase. Se îmbrăca fără pretenţii, modest. Cînd se punea pe chefuri, bea numai şi numai votcă, pînă nu mai ştia de el. Nu se putea dezlănţui în voie şi nu ştia pe ce să-şi cheltuiască banii în fundul acela de ţară. Făcea danii bisericii, clădea casă pentru Anfisa, îşi cumpăra lui şi ei mobile, covoare, ceasuri, samovare înflorate. Ce altceva mai putea să facă ? Hei, dacă ar fi putut ajunge la Moscova ! Dar avea aripi prea scurte, de găină, şi-apoi vremea lui cam treicuse.

— Oricum, în trei-patru luni izbuti să dea zdravăn în darul beţiei : avea acum nasul stacojiu şi faţa buhăită. Degetele de la mîini îi tremurau în somn şi tot trupul îi tresărea. Atunci cînd i se păru că vede pe dulap doi spiriduşi în locui celor doi iepuraşi, îşi spuse hotărît : „Trebuie să mă astîmpăr o vreme".
— Ca să se dezmeticească, bău două zile cvas şi mîhcă varză, iar a treia zi plecă în taiga, departe, la vreo cincizeci de ■ verste. Nu-şi luase rămas bun nici măcar de la Anfisa:

— 9

— Era în toiul verii. Călătorii noştri se înnegriseră ca nişte harapi. Lui Prohor i se jupuise de trei ori nasul.

— Vremea era minunată, iar călătoria cît se poate de plăcută. Se sculau în revărsatul zorilor. în timp ce Prohor se scălda, Ibrahim pregătea frigărui. Farkov îngrijea de ceainicul

mare cît o vadră. După ce îmbucau, porneau la drum cu puteri noi şi răsăritul soarelui îi prindea în mijlocul apei.

— De o săpitămînă şi mai bine, văzduhul era îmbîcsit de fum : ardea undeva taigaua. Soarele se înălţa mare, sîngeriu, ca un talger de aramă încins la roşu. Peisajul nu mai avea acum contururi precise, nici tonuri ţipătoare. Spaţiul devenise înşelător, nesigur: punctele apropiate păreau depărtate, iar depărtările parcă le pu[j]

— "Î4

— teai atinge cu mîna. Văzduhul era neclintit. Prin pîcla lăptoasă, albăstrie, totul dimprejur se zărea tulbure, vioriu. Pădurea, stîncile, ostroavele se ghiceau ca nişte arătări fantomatice, nedesluşite.

— Ibrahim ! Totuşi e frumos... Ce zici ?

— Nu putem răsuflă. Ochii usturat... Este rău, Proşka !

— ibrahim trăgea acum la vâsle, iar Farkov stătea la cîrmă. Fluviul nu era adînc nici aci, sforul apei şerpuia de colo-colo nesigur. Iată şi o întindere mai largă între ostroave.

— Farkov spuse :

— :— Prohor Petrovici, ai cumva o nadă ? Ar trebui să prindem, ceva peşte pentru prînz.

— Prohor âi ântinse o cutiuţă plină de tăuni, şi omori dintr-o lovitură încă doi pe genunchiul său.

— Drace ! Că mulţi mai sânt !

— Farkov lucra acum cu două undiţe. Caracudele aurii cădeau ân luntre una după alta.

— Ce grase sînt — se bucură Farkov şi, puţin timp după aceea, îşi dădu cu părerea: — Ajunge.

— Prohor se obişnuise cu dărnicia Fluviului Mohorît şi nu se mai mira. Se uită la ceas. Era ora mesei. Alese un loc potrivit şi porunci :

— Trage la mal, Farkov !

— Ar fi mai bine să poposim mai încolo, Prohor Petrovici — se împotrivi moale acesta. — în curând dăm de un sat.

— Prohor simţea că se pripise. Desigur, ar fi fost mult mai bine să facă popas într-un sat, căci ar avea acolo ouă, lapte şi brînzoaice. Dar, o dată ce hotărâse, aşa rămânea.

— N-ai auzit ?

— Farkov nu îndrăzni să se mai împotrivească.

— Ciorba de peşte era foarte grasă, caşa — bine fiartă, vîrtoasă, cu unt, pesmeţi aveau din belşug. La urmă băură ceai pînă îi trecură toate năduşelile. în timpul ospăţului, Ibrahim îşi descheiase pe rând toţi nasturii de la pantaloni, dăduse jos cozondracii şi rîgîia mulţumit.

— Te-ai săturat, Ibrahim ?

— Nu,

— Ochii cerchezului scînteiau ca ai unui lup, apoi se înceţoşară. Lingura rotundă se ţesea cu vioiciune de la cazan la gură. în cele din urmă rîgîi şi mai zgomotos şi., toropit de

atîta mîncare, se tîrî în patru labe la umbră, să tragă un pui de somn.

— Prohor şi Farkov n-aveau chef de dormit. Lungit pe spate, Farkov povestea despre Sopka[1] Danilovskaia, prin faţa căreia trecuseră în ajun. Cică în ea se căsca o peşteră în care nu demult trăise un balaur de foc. Ziua nu se zărea, dar de îndată oe se lăsa noaptea pe pămînt, cerul se lumina ca de o vîlvătaie — ieşea balaurul. Mulţi creştini răpise, mai cu osebire femei tinere şi fete. Trăia cu ele şi le chinuia pînă îşi dădeau duhul. Se zicea că una i-ar fi născut o fată, pe *şamana* ceea care-i făcuse seama lui Antip.

— Ce vorbeşti ? !

— D-apăi nu cumva ăi crede că mint! Iar în locul ista, unde stăm noi acu, un ţăran i-a muşcat nasul muierii lui. Dintîi a tras-o de coade, apoi i-a crîmpoţit nasul cu dinţii şi 1-a scuipat afară... Asta ca s-o înveţe minte, să nu mai calce strîmb...

— Deodată, aproape de ei plescăi apa şi răsună un strigăt gutural :

— Trage, trage-e-e !

— Nişte lopeţi băteau apa, pietrişul scrîşnea sub picior de om. Prohor privea într-acolo, dar pîcla lăptoasă, albăstrie, învăluia totul ca într-un basm. încă puţin şi din ceaţă răsări aproape de tot o umbră nedesluşită. Aluneca încet pe apă ca o arătare tulbure.

— Hai, fir-aţi ai dracului ! Trageţi! Trageţi !

— Era o luntre mare, trasă la edec împotriva şuvoiului de cinci inşi. Un al şaselea se ghicea la cîrmă, iar al

— Şaptelea era in faţa cu o cange în mînă : ferea luntrea de pietrele şi buturugile ce i se iveau în cale.

— Haida, haida, fir-aţi ai dracului să fiţi ! Mama voastră de puturoşi! Hai !

— Cei cinci intraseră în apă pînă la piept şi, încordîn- du-şi cele din urmă puteri, trăgeau luntrea grea care hîrşîia pe fund.

— Trage, trage, trage zdravăn! — striga glasul fonf, însoţindu-şi îndemnurile cu înjurături şi ocări.

— E un negustor hapsîn de prin partea locului, un armean, fost puşcăriaş — spuse Farkov. — Staţi că-1 strig eu. Mare tîlhar, bun de luat la palme.

— Luntrea era plină de blănuri, de piei de elan cumpărate de la tunguşi. Peste piei se aflau trei perne de puf, iar pe perne trona, ca un Buda în mijlocul norilor, un bărbat gras, mătăhălos ca un porc. Deasupra,, o umbrelă mare, albă, aidoma unui baldachin, îl ferea de razele soarelui.

1 *Sopka* - deal, gorgan, vulcan stins ori în acţiune în Orientul îndepărtat (n. trad.).
Cium - cort de formă conică, acoperit cu piei de animale sau coajă de copac, folosit - Se popoarele nomade din Siberia (n. trad,),

^■■HHMiiHH

— Ce v-aţi oprit ? Hei, tu de colo, roşcatule ! Trage, trage ! N-auzi ? !

— Funiile păreau eă-s gata să plesnească, intrînd adînc în spinările încovoiate ale nefericiţilor. Sleiţi de puteri, de căldură şi de încordare, oamenii suflau din greu ca nişte gloabe istovite, bolnave de tigriafes.

— Aganes Agababîci! — strigă Farkov ridicîndu-se de pe locul lui. — Afurisit nume, îţi suceşti şi limba — spuse el către Prohor. îl trag *politicii,* ăi de s-au răzvrătit împotriva ţarului. — Aganes Agababîci ! N-auzi ? !

— Care eşti acolo-, mă ? — răspunse matahala din luntre.

— Ia, nişte creştini. Un tînăr care vrea să-ţi spună o vorbă, un fecior de negustor.

— A-a-a — răspunse armeanul şi strigă iar fonfăit : — Hei, voi de colo ! Trageţi la mal... întindeţi funiile, trageţi de frînghia cea mare... La mal, mama voastră de dobitoci !

— Spre Prohor se rostogoli, pe picioarele-i scurte şi groase ca nişte butuci, un om rotund ca o minge şi gras de nu-1 puteau cuprinde peste burtă doi inşi. Gîfîia, pufnea pe nări, leoarcă de năduşeală, cu cămaşa udă, descheiată şi mînecile suflecate, dezvelindu-i pieptul şi braţele năpădite de un păr des ca blana de urs.

— Noroc bun — salută* el şi-i[1] întinse lui Prohor o palmă moale ca o pernă. — De unde eşti ?

— Vorbea cu un accent străin, gutural.

— Prohor îşi spuse numele, cercetînd uimit namila aceea lălîie pe picioruşe scurte, îmbrăcată în postav şi pînză. Negustorul se aşeză jos turceşte.

— Ce cauţi pe aici ? Pentru ce ai venit ? Vrei să' faci negoţ ? — întrebă el fornăind pe nări, pufăind şi suflîn- du-şi nasul. Deodată începu să strige fonfăit, clătinîn- du-şi capul rotund, ras :

— Zadarnic! Aici ai să pieri-... Oamenii-s ticăloşi, răi, ar vrea să aibă de toate pe veresie, fără să dea nimic în schimb. Nu-i rînduială, nu-i lege... Curată nenorocire ! Tunguşii sînt fiare, lifte păgîne, te mai trezeşti şi înjunghiat... Nu te sfătuiesc să mergi mai departe ! Nu !

— Ce tot îndrugi, Aganes Agababîci — se vîrî în vorbă Farkov care şedea lîngă foc, nemaiputîndu-se stăpîni. — Oamenii de pe aici sînt de treabă. Matale te-ai înfipt în ei ca o căpuşă. Nu vezi ce burdihan ai făcut ?...

— :— Cum ai zis, cum ? — Matahala de pe nisip începu să se opintească în picioare şi se întoarse greoi în jurul său, cu faţa spre Farkov. — Cum ai zis ? Căpuşă ? Fu, căpuşă ? !

— Ce ziceţi: ajungem la Kraisk mai înainte de a se lăsa îngheţul ? — întrebă tulburat Prohor.

— Picioarele se puseră iar în mişcare şi namila se răsuci spre Prohor, gîfîind din greu :

— Ho-ho ! Nu ajungeţi!... Nici gînd ! întoarce-te repede înapoi... Ştii cîte verste sînt pînă acolo ? Trei mii ! Iar Mohorîtul e parşiv, rău ! Jale mare !

— Arătînd cu capul spre edecarii care se opriseră ceva mai încolo, Prohor întrebă :

— Dar oamenii ăştia cine sînt ?

— Nişte deportaţi... Răzvrătiţi... Ticăloşii! Le dau eu lor !

— De ce sînt ticăloşi ? — întrebă Prohor, uitîndu-se în ochii lui mici ca de porc, înecaţi în grăsime.

— Cum să nu fie ? S-au ridicat contra ţarului, contra ordinii, contra capitalului ! Acum n-au decît să mă ducă pe mine în spate, să-şi rupă oasele la edec, păcătoşii... Ha-ha-ha... Le dau eu...

— Şi, ridieîndu-şi pumnul păros, îl vîntură în aer.

— Apăi, dac-ar fi după matale, ehei, le-ai da matale tuturor — spuse Farkov care ardea să se ia la harţă cu negustorul.

— Cum ai zis, cum ? — zbieră dihania răsucindu-se iar. — Măi, roşcovanule ! Adă condica ! Ia să vedem... Aha, te cunosc, drăguţule !... 'Tu eşti Farkov ? Ştiu... Mi-eşti dator peste o sută de ruble.

— Nu-ţi sînt dator nici un sfanţ... Ai obiceiul să înzeceşti socoteala... Ne-ai spetit cu dobînzile... Căpuşă...

— Cum ai zis ? ! Cum ? !

— Prohor se îndreptă spre deportaţii politici. Fusese o dată în oraş, împreună cu un student cunoscut, la o întrunire a unor tineri. Veniseră acolo şi nişte propagandişti. Vorbiseră cu înflăcărare, spunînd lucruri adevărate, cîntaseră şi ocărîseră stăpînirea şi orînduirea în fiinţă. Ce frumos vorbiseră, ce vorbe şfichiuitoare spuseseră ! îi plăcuse totul. îl întrebase multe lucruri pe studentul acela care-i dăduse nişte broşuri, ce-i drept foarte plictisitoare şi greu de înţeles. Le citise cu chiu cu vai şi le dăduse îndărăt, fără să-i fi rămas în cap mare lucru din cele citite.

— Bună ziua ! — le strigă el deportaţilor.

— Se uitară cu toţii la tînărul înalt, la capul lui ridicat cu mîndrie şi la ochii-i pătrunzători. Prohor le întinse tabachera. îşi aprinseră cîte o ţigară.

— De ce vă rupeţi oasele cu diavolul ăsta ? — începu Prohor. — Mai bine i-aţi face seama.

— îi răspunseră printr-un zîmbet prietenos. Unul cu pălărie spuse cu un oftat:

— Cînd crapi de foame, faci orice. Localnicii nu ne primesc la lucru şi nici noi nu putem să doborîm copacii din taiga,. să desţelenim pămîntul. Nu sîntem în stare.

— Prohor se uită la faţa lui palidă cu barbă neagră, la mîinile albe, umflate de pişcăturile ţînţarilon, pe care

soarele nu izbutise să le înnegrească. . —. Eu sînt contabil, prietenul meu e farmacist — spuse un altul, slab şi măruntel de statură. — Iar dumnealui a fost jurist. Se înţelege că nu sîntem deprinşi să muncim ca ţăranii. Cîţi ani ai dumneata, tovarăşe ?

— Douăzeci — minţi Prohor şi-1 crezură cu toţii. — Şi eu sînt negustor. Poate că o să mai viu pe aici cu treburi... Atunci însă am să rînduiese lucrurile altminteri.

— Omul cu pălărie făcu un gest deznădăjduit, dar fu curios totuşi să afle :

— în ce fel ?

— Mai întîi şi întîi, o să-i înec într-o bulboană pe hipopotamul ăsta şi pe toţi ticăloşii care îi jefuiesc pe ţărani... Pe urmă...

— în clipa aceasta, de dincolo de tufe se auzi un zbieret ca din gură de şarpe :

— Pungaşule !

— Pungaş eşti tu!... Aşa să ştii !

— Farkov sărise în sus, legănîndu-şi braţele lungi. în faţa lui ţopăia gîfîind armeanul burduhos, vîrîndu-i sub nas condica deschisă :

— Uite ce scrie aici ! Na, na ! La puşcărie cu tine !... La ocnă

— Nu face doi bani ce scrie acolo! Ptiu! — şi Farkov scuipă mînios drept pe condică.

— Negustorul îşi făcu vînt şi-1 atinse în barbă pe Farkov, care îi trase un pumn zdravăn în pîntecul rotofei. Grăsunul sări îndărăt şi, cu capul în piept, vînturîn- du-şi repede pumnii, se năpusti ca un mistreţ asupra potrivnicului. Acesta îl izbi cu sete în spinarea grasă, ca de aluat, dar se prăvăli îndată la pămînt, doborît de o lovitură zdravănă.

— Ha-ha ! Aşa-ţi trebuie, mama ta de..

— Totul se contopi într-un vălmăşag de urlete. Iată, între picioarele lui Farkov hîrîia, holbînd ochii, capul negustorului, roşu ca focul. Iată-1 acum zgîrîind pămîn- tul cu ghearele pe Farkov, care se zbătea ca un guşter uriaş, căznindu-se să iasă de sub malul de carne prăbuşit peste el. Nisipul zbura în valuri, iar pietrişul .strivit sub picioare scrîşnea. Tăciuni şi vreascuri aprinse ţîşneau din foc în toate părţile, ca pasărea măiastră din poveşti.

— Potoliţi-vă ! — răcni Prohor sărind să-i despartă.

— Te-am învăţat minte ! — strigă armeanul bur- duhos, stacojiu în obraz, ridicîndu-se greoi şi vîrîndu-şi în nădragi cămaşa sfîşiată. — Mai pofteşti ?

— Drept răspuns, Farkov înşfăca o vîslă şi-i trase una peste şezutul cit toate zilele. Lovitura răsună ca o palmă, stîrnind hohotele de rîs ale tuturor. Ţinîndu-se de părţile moi care-1 dureau, negustorul scuipă înspre Farkov şi porunici:

— Hei, voi de colo, treceţi la luntre !

— O dată aşezat pe perne, îl ameninţă pe Farkov, flu- turîndu-şi în aer umbrela deschisă: — Puşcăria te mă-nîncă, scîrnăvie ! La răcoare eu tine ! Am martori ! '

— Apa clipoci, picioarele obosite prinseră a pleoscăi prin noroi, mâi departe, tot mai departe, pînă ce totul se mistui în pîcla viorie. Nu se mai auzea decît: „Trageţi, trageţi !" şi înjurăturile deşucheate ale grăsunului.

— Prohor privi lung şi posomorit după nălucirea aceea drăcească şi se apropie de focul stins. Farkov îşi spăla binişor cu ceai cald ochiul învineţit în încăierare.

— în tufişul de alături se auzi o mişcare : Ibrahim se ridicase în coate şi eăta la soare.

— Mi se pare ca noi dormit prea mult ?

— Vorba e cine a dormit ? — spuse rîzînd Prohor.— Aici a fost un război în toată legea... Cum se poate să nu fi auzit nimic ?
— Ce tot vorbeşti acolo — răspunse întunecat la chip cerchezul. — Care război ?...

— 6 81

— Da' zdravăn ai mai dormit, frăţioare ! — strigă Farkov. — Nu vezi ce frumos m-a făcut ?... Chiar că a fost război. Doar te-am şi călcat. Ne-am rostogolit peste tine.

— De ce minţi ? ! — Ibrahim se încruntă şi-şi roti ochii cu ciudă. — Ce, eu estem mort ? Chelia lui mare strălucea în bătaia 'soarelui.

— Prohor şi Farkov izbucniră în rîs.
— Ibrahim sughiţă şi întinse mîna spre ceainic, cu un aer mahmur.

— Trecuse de jumătatea lunii august. Pe meleagurile de lâ miazănoapte vara se apropia de sfîrşit. Apa era acum rece şi arunca luciri de oţel. Pe plopii şi pe mlăjile de pe mal frunzele veştede fremătau în bătaia vîntului ca aripile unor păsări galbene. Văzduhul neobişnuit de străveziu dădea priveliştii o mare limpezime şi preci- ziune de contururi. Se vedeau de departe, roşii în lumina soarelui, ciorchinii de scoruşe şi roada păducelu- lui. Liniştea uşoară, sperioasă, părea însetată de zgomot. Ţipătul grangurului din depărtare răsuna parcă chiar la urechea lui Prohor; se auzea pînă şi vulpea strecu- rîndu-se prin desiş. în tăcerea nopţii pluteau desluşit în văzduh vaietele monotone ale bufniţelor. Cît despre împuşcături, acestea erau asurzitoare ca tunetul ; bubuiau îndelung, rostogolindu-se peste muchiile stîncoase ale malurilor.

— Fluviul Mohorît era şi acum năbădăios şi greu de strunit. Avea în firea lui ceva sălbatic şi viclean. Uneori zîmbea prietenos, deschizînd o trecătoare îngustă, dar dreaptă printre malurile verzi, de parcă ar fi zis : „Drum bun, oaspeţi dragi, călătorie plăcută !" Şi luntrea pornea fără grijă, cu lopeţile scînteind, spre zările ademenitoare. Dar deodată, la un cot, fluviul îşi lărgea pe neaşteptate albia, pierzînd din adîncime şi totodată curgînd mai repede. Şuvoiul vijelios împingea iute lun- trea şi o tîra pe pietriş cu un trosnet vrăjmaş, iar apa, rostogolindu-se, gîlgîind peste "pietrele de pe fund, rîdea şi-i lua în zeflemea pe călători, întocmai ca un trişor dibaci ce-şi bate joc de un jucător ageamiu. Cei din luntre erau atunci nevoiţi să se dezbrace, să umble înju- rînd prin apa rece, măsuAidu-i adîncimea şi dînd la o parte bolovanii ca să-şi facă loc de trecere.

— Şi iar venea o apă lină, zîmbitoare, şi iar îi lua locul un prag de netrecut. Şi aşa zi de zi. Praguri, toanee, re- pezişuri, gherdapuri, maluri de nisip. Iar timpul nu stătea o clipă în loc, căci avea pe catarg o pînză trainică, căile lui erau veşnice, iar hotarele i le alcătuia oceanul cel fără de margini.

— De ciudă, Ibrahim se gălbejise de tot. Scrîşnea din dinţi, suduia şi, în clipe de mînie, albul ochilor săi bulbucaţi se împîhzea de fiere. Prohor îl ocăra ţărăneşte pe Farkov, de parcă acesta ar fi fost vinovat de toate.

— Halal baltă! Fluviu e ăsta ? Un prag după altul ! N-am mai văzut asemenea porcărie!... Cîtă vreme pierdută...

— E o apă nărăvaşă şi cruntă... Aşa a făcuit-o dumnezeu — răspundea liniştit Farkov. — îi deopotrivă cu viaţa omului: poftim: de pricepe. De aceea îi şi zice Mohorîtu. întocmai ca viaţa omului. Da, da...

— într-o zi, mai înainte de a porni la drum,, Farkov arătă din cap spre malul celălalt, unde se înălţa o *sopkă* pleşuvă şi spuse :

— Cătaţi colea mai cu luare-aminte... Iacă, acu îi întoarcem spatele şi o să plutim astfel o zi întreagă, iar cînd s-d înnopta, dacă totul o merge bine, iar ne iese înainte, de data asta pe partea ailaltă.

— De ce ?

— Fiindcă aşa a vrut să curgă dumnealui, Mohorîtu — lămuri scurt Farkov. — în calea lui face trei coturi vajnice sau, cum se spune pe la noi, trei *mega.* Şi uite aşa, curge prin locurile astea, tot şerpuieşte pe o întindere de vreo şaptezeci de verste şi mai bine. De-ar fi

—	e^4

— s-o tăiem de-a dreptul pe uscat, n-âm face decît o versta şi jumătate.

— Ibrahim clătină din cap şi scuipă într-o parte, iar Prohor, coborând pe malul celălalt şi lăsând luntrea să meargă înainte, porni spre *sopka* prin taigaua sălbatică.

— Iată-1 suit pe dîmbul despădurit, neted ca o masă. Ce sus era ! în faţa lui se desfăşurară deodată întinderi de necuprins.

— Era în faptul zilei. La răsărit mijeau zorile. Din desişul taigalei, ca de sub zare, se înălţau raze gingaşe de lumină. Faţa taigalei, întoarsă spre cer, era mohorâtă, de un verde-încbis, căci încă n-o părăsiseră umbrele nopţii. Tăcere. Văzduhul încremenise. Prohor auzea tictacul ceasului său. Simţea în suflet un fel de nelinişte. în ultima vreme o simţea tot mai des, acolo, în luntre, alături de Ibrahim şi de Farkov. Mai mult o ghicea, căci era tulbure, nelămurită, ca un fe'l de şoaptă nedesluşită, vestindu-i parcă o primejdie. Prins cu treburile, uita însă mereu -de ea. Aici însă, în singurătate, în bătaia vînturilor, simţi din nou prezenţa acestui oaspete mult prea stăruitor. Bătuse hotărât la' uşa sufletului său şi-i tulburase inima cu o presimţire apăsătoare. îşi aminti de tatăl lui, de maică-sa care plînsese amarnic petrecîndu-1 la drumul acesta primejdios cu binecuvîntarea ei părintească : „Proşenka, băiatul mamei... Dumnezeu să te aibă în sfînta lui pază". Atunci el, copil încă, crud şi neştiutor, zîmbise doar. Acuma însă avea în urma lui o experienţă : drumul greu străbătut pînă aici îi făgăduia pentru viitor nesfîrşite încercări. Curând avea să rămînă singur cu cerchezul lui în mijlocul fluviului necunoscut, fără ţipenie de om prin apropiere. Curând apele se vor învălui în neguri şi după aceea va veni zăpada, iarna. Ce să facă ? Să se întoarcă înapoi ? Abia în clipa aceasta pricepu de ce se zbuciumase atît maică-sa: „Proşenka... Dumnezeu să te aibă în sfînta lui pază".

— Ori de cîte ori îşi aducea aipimte de aceste lucruri, Prohor trăia din nou emoţia despărţirii şi ofta din adîncul inimii. Oare într-adevăr îl aştepta pieirea ? Şi sufletul lui fu cuprins deodată de dorinţa de a se ruga fierbinte, de a-i cere lui dumnezeu să se milostivească de el, să-i trimită un înger păzitor, să-i dăruiască noroc în călătorie. îngenunche cucernic pe lespezile de piatră umezite de rouă şi-şi lipi fruntea de pămînt. încreţind-o cu înverşunare, suspinînd, se căznea să cheme lacrimile, dar cineva îl împiedica să se reculeagă. Abia dacă auzea cuvintele rugăciunii şoptite de buzele lui. „îngerul meu sfînt, păzitorul sufletului şi trupului meu..." Da, da. Ele erau, ele îl împiedicau să se roage — Tania şi frumoasa *şamanii.* îl ispiteau cu zîmbetul lor plin de păcat... „Ocrotitorul meu cel sfînt! De-am greşit cu vorba, cu fapta ori eu gîndul, iartă-mi toate păcatele..." Rugăciunea nu era însă de nici un folos : în sufletul lui stăruia urîtul, pustiul.

— Dar iată că izbucni o lumină nou-născută, izbindu-i privirile. Şi deodată vedeniile înşelătoare se destrămară. Prohor sări în picioare şi strigă cu glas tare, sărbătoresc, din toată inima :

— Soarele ! Sfîntul soare !

— Razele vii ale soarelui năvăliră în sufletul lui tînăr şi toate îndoielile se risipiră.

— Bine ai venit, sfinte soare !

— Mai mult nu izbuti să spună, căci îi tremurau buzele; în razele acelea dătătoare de viaţă simţi un reazem puternic şi sufletul lui se umplu de nădejde şi încredere.

— Dacă vă am pe voi doi, pe tine şi pe cerchez... nu mă mai tem de nimic... Dragul meu soare !

— Prohor răsufla acum regulat, liniştit, sîngele nu-i mai clocotea în vine ca înainte. îşi şterse lacrimile şi privi îndelung cu nesaţ depărtările ce se întindeau în faţa lui.

— Ca un foc încă neaţîţat, şovăielnic, care nu prinsese încă putere, soarele se înălţa încet-încet pe cerul alburiu. Razele lui piezişe se revărsau lin peste scufele pădurilor ce acopereau povîrnişurile şi culmile. Şi întreaga fire ce-şi plecase pînă acum în somn capul deschidea ochii şi se trezea la viaţă.

— Văzduhul se deştepta. Adieri răcoroase prinseră a un- dui deasupra taigalei ; cetina foşni mătăsos, înălţînd osanale luminosului stăpîn al pămîntului. Şi iar se făcu linişte. Nu se mai auzeau decît chiţăitul veveriţei jucăuşe şi ţipătul semeţ al vulturului. Veveriţa sărea voioasă din cracă în cracă, cu coada stufoasă în vînt. Iată, îşi alese un cucuruz de cedru, plin de rod. Slavă domnului! Are să se ospăteze îndată. Dar ghearele vulturului se înfipseră pînă în inima ghemotocului călduţ, plin de spaimă şi mărgelele ochişorilor micuţei vietăţi se închiseră pe vecie.

— Prohor puse arma la ochi şi trase. Capul vulturului zbură cît colo şi regele păsărilor se prăvăli ca o piatră în genune. Auzind împuşcătura, ursul scoase un mîrîit din bârlogul lui, ridică botul rînjit, scuipînd sîngele elanului sfîşiat de curînd lîngă izvorul cel rece. Da, ziua începuse pentru vieţuitoarele pădurii... Sînge, freamăt, moarte întru triumful vieţii lor. Legea cea de fier a naturii se înstăpînise din nou.

— Soarele se înălţa tot mai sus... Ce-i păsa lui de celi; ce se petreceau undeva acolo, în mărunta lume pămîntească ? Fără a se sinchisi, fără a cunoaşte nici răutatea, nici bucuria, nici mînia el îşi învolbura tot mai mult, tot mai vajnic vatra de foc.

— Prohor zăbovea pe *sopkă.* Totul se vedea acum atît de limpede, atît de viu... Apele fluviului străluceau în soare. De sus, de pe stîncă, părea un pîrîiaş şerpuitor, lin. „Ce s-o fi zărind acolo, mic şi negru ca o gîză[5] Să fie luntrea noastră ?" — se întreba el.

— Jos, aproape de poalele gorganului, se încolăcea un firicel subţire de fum albăstrui. _

— „Aha, e o aşezare de tunguşi."

— în poiana verde, scăldată de razele Soarelui, se zăreau trei *ciumuri* [1] ascuţite, ca trei scufiţe cafenii.

— Prohor aprinse o ţigară şi începu sa coboare în grabă. Auzise multe de la Farkov despre oamenii aceştia ai pădurii, despre tunguşi,, dar niciodată nu văzuse de aproape pe nici unul din ei. Cînd şi cînd, îi ieşeau în întîmpinare reni. Voinici, frumoşi, cu coarnele rămu- roase în vînt, blana lor lucea în soare, iar ochii negri le scîniteiau. Unii năpîrliseră şi nu le crescuse încă păr nou. Şchiopătau. Pe picioare, la glezne aveau răni purulente, în care mişunau viermi albicioşi.

— A-a, *liucea*[1] venit, rusnac ! Bună zîua, *boie*[2].

---

1 *Liucea* - rus (n. trad.).

— Călcînd cu paşi mărunţi pe covorul de muşchi alb şi

— creţ, se apropia de el un tungus bătrân.

— Bună zîua ! — rosti el cu glas gutural, scuturând mîna întinsă a lui Prohor. — Cum venit, *boie ?* Negustor, nu ? Apa de foc este ? Nu ? Praf de puşca, alice, ţacăr, ceai ? Ai ?

— Bătrânul âşi îngustă ochii mici, piezişi, âncreţindu-şi ântr-un zîmbet faţa spînă, brăzdată de creţuri mărunte.

— Haida! — făcu el semn cu mîna. Porniră amîn- doi. Picioarele subţiri şi drepte ale bătrînului, în cizme îmblănite, lungi, de căprioară, păşeau repede, fără şovăială.

— Unde duce la vale cu luntre, *boie ?* — întrebă tungusul cînd ajunseră pe mal.

— La Kraisk, moşule, la Kraisk. Ce zici, ajungem ?

— Tungusul îl privi mirat şi clătină din cap.

— Nu. Mori.

— Prohor încercă să-1 contrazică, vorbind cu aprindere, dar tungusul ştia una şi bună :

— Nu-i minte la tine... Iarna aprope... Tare departe Kraisk, *boie.* Do-o-o-a-a-amne fereşte !

— Aşezarea era -alcătuită din trei familii. Femei tinere şi bătrîne trebăluiau în jurul unui foc uriaş — *gulivun* — găteau mâncare, fierbeau carne ân ceaune. Un tungus uscăţiv cu o cămaşă înspăimântător de murdară şi cu o coadă lungă, neagră ca de chinez, tăia coarnele de pe craniul unui ren. Ceva mai la o parte o bătrînă grasă, cu pieptul gol, negru de jeg, rîcîia cu un fier ascuţit o piele de ren întinsă, ca să se subţieze ea o piele de căprioară — *rovduga.* Lîngă ea se afla o copaie mare din coajă de mesteacăn, humuită, plină pînă sus cu urină de om fermentată, în care erau puse piei la tăbăcit. Bătrîna mormăia cu glas gros. ceva nedesluşit, asudînd cumplit din pricina efortului pe care-1 făcea.

— Hei, *boie...* Hei !

— Nu ştia ruseşte, dar Prohor înţelese că-i cere puşca. Ochii ei sclipiră.

— Bătrînul tungus care ţinea pasul cu Prohor îi spuse :

— Este muiere meu... Tare bine trage... Puşcat urs, moş *amican...* Tare multe... Do-o-a-amne fereşte!... Acuma orb este... Foarte rău ochi vede...

— Bătrîna se juca cu puşca, plescăia din limbă, o ducea la ochi, striga : „Bum, bum !" şi se bucura ca un copil.

— Lîngă foculleţul care ardea alături de un *ciurn* lucra o femeie tînără. îi era cald, căci soarele dogorea. Era

dezbrăcată pînă la brîu. Doar .pieptul îi era acoperit oarecum, cu

un *halmi*[1] cenușiu, cusut cu mărgeluțe și tivit cu blană de vulpe.

— Tot vorbind cu bătrînul, Prohor privea pe furiș trupul mlădios al femeii, din cap, de la părul negru cu luciri albăstrii, și pînă la picioarele mici, desculțe, pline de noroi.

— Fiica meu este... — spuse bătrînuJ. — Bărbat la ea mort, murit nu mult. Rămas singură. Forte rău... Rău de tot. Fiu treba și nu face... — Glasul bătrînului suna trist. — Eu bogat: multe reni, blănuri mult, una alt... Chind eu moare, cine stăpîn ? Of,, tăre treba fiu, nepot treba. Tu rămîne aici, *boie.* Trăiește un pic. Ea bine strînge brațe, ferbinte, he-he-he... Doamne ferește ! Ce ? Urît muiere este ? Ai ? Rămîne la noi, iubește fata. Face băiat. Atuncea tu plecat...

— Prohor se rușină. Tînăra văduvă înțelegea, pesemne, rusește. își mlădie cochet mijlocelul subțire, făcînd să se ridice ușor șorțulețul cusut cu mărgele, și-i zîmbi pe furiș.

— Chite ani ai ? Douăzeți ținți ? — întrebă bătrînul.

— Nu, șaptesprezece — bîigui Prohor.

— Zău ? Atunci nu treba... Saptesprezețe ce să fac ?... Prost stai ! — pufni bătrînul.

— Prohor roși. Tînăra tungusă se îndreptă din șale, spuse ceva încet, cu ochii în pămînt, și suspină.

— Poate pe luntre ai barbat mare ? Ai ? — stărui cu glasul său gutural bătrînul. — Tare mult treba...

— Patru fetițe se uitau curioase la Prohor, șușotind și arătîndu-1 cu degetele pe care aveau inele argintii. Apoi deodată izbucniră în rîs, ca un stol de păsărele vesele, și se repeziră spre o fetișcană înaltă care se apropia.

— Alt fata la mine — spuse bătrînul. — Tare tînăr, tare dulce este. Iată, privește...

— Prohor îi dădu ziua bună, deseoperindu-se, dar fata, care se îndrepta cu găleata spre apă, trecu în tăcere, fără să-i arunce măcar o privire. Căpșorul ei ridicat cu trufie era înfășurat ou un turban de un verde viu care făcea și mai izbitoare îmbujorarea din obrajii ei oacheși. Un caftan portocaliu-aprins, cu fîșii late, roșii pe piept și la poale, îi îmbrăca strîns trupul mlădios. Paftalele de argint de pe piept și brățările cizelate de la încheieturile subțiri ale mîinilor străluceau și zornăiau ușureL în picioare avea cizmulițe colorate, cusute pe de-a-ntre- gul cu mărgele.

— Pășea repede, abia unduindu-și șoldurile. Scăldată în razele soarelui, făptura-i ardea ca o văpaie în caftanul portocaliu.

— Lui Prohor i se tăie răsuflarea. Șopti fără să vrea: „Ce frumoasă este !..." Era gatargata șă se ia după fată.

— Bătrînul îl bătu pe umăr, izbucni într-un rîs dogit și pleseăi din limbă :

— Dulce fata meu ! Poftim, însoară !... Rămîi noi : plimbi taiga, vînat moș *anticari,* pușcat veverița... Ai ? Dau la tine tot, toate renii, na!

— Ma-ntorc peste vreo doi ani și atunci mă-nsor • răspunse Prohor zîmbind.

— Bătrînul fluieră a pagubă.

— Acum însoară !... Ce mai vrei... — Glasul Iui nu glumea. — Doi ani, douăzeţi locuri mergem. Tu nu ne găsești... Nu place la mine stat loc. Plimbat taiga, văzut tot... Ce vrei tu ! Iar fata — dulce fata ! O, ce fata bun ! Domne ferește. — Bătrînul plescăi din limbă și înghiţi în sec, apoi îl trase spre taiga. — Hai mergem, tu văzut reni, văzut gospodaria... Însoară, *boie,* însoară... Spun bine eu, ce vrei !

— Și strigă :

— Hei, muieri!... Mai repede mâncat face ! Musafir ospatat treba... Tare iute !

— Se lăsa noaptea, o noapte tăcută și înstelată. Prohor stătea culcat lîngă foc, pe mal, așteptînd luntrea care zăbovea pe undeva. Neavînd ce face, recitea însemnările din carnet. Bătrînul tungus îi povestise multe.lucruri interesante. Știa acum pe unde rătăceau tungușii și încotro se duceau iarna ca să-și schimbe prada bogată în blănuri pe o nimica toată cît le dădeau negustorii ruși ce-i jecmăneau cumplit. Se gîndea să se întoarcă într-aci și să rostuiască toate într-alt chip, așa ca să răsufle o dată în voie și oamenii aceștia primitori, buni la suflet. Sau altceva : aflase că_ sub *sopka* pe care se suise dimineaţa se găsea cupru. Ţinea în mînă o bucată de metal găsită de bătrîn pe povîrnișul ei pietros. Bătrînul îi vorbise și de niște aur. Tungușii ști.au unde se găsea aur, dar nu voiau să spună, ca nu cumva să vină rușii și să alunge din taiga tot neamul tungus. Lasă, mai bine ' să stea aurul în pămînt!

— Firește, avea să se apuce de lucru pe meleagurile astea, să croiască drumuri largi, să cheme la viaţă acest ţinut mort, să desţelenească pămîntul și, mai cu seamă, să înșface fluviul cu mîinile astea ale lui și să-1 îndrepte, așa cum îndrepţi inelele strînse ale unui uriaș boa- constrictor. Întocmai așa, întocmai așa va face. Prohor

— Gromov abia își începe viaţa. Aşteptaţi şi o să vedeţi de ce e în stare !

— în clipa aceea faţa tînărului părea aspră. între sprîn- cene i se săpaseră brazde adînei, iar la colţurile gurii i se iviseră cute bătrîneşti nelalocul lor.

— Şi totuşi cît de frumoasă e fata aceea ! Ce-ar fi să se însoare cu ea ?... Mama poate că s-ar împăca eu acest gînd, dar tata... în orice cazi, cînd o să se întoarcă acasă aduce el vorba despre asta. Ciudat om e bătrînul tungus! Un bătrîn de treabă, simpatic. A făcut rost de spirt, s-a îmbătat turtă, 1-a cinstit şi pe el şi i s-a tot ţinut de cap să rămână în taiga cu fata lui. A lăudat-p în fel şi chip, iar după ce s-a îmbătat i-a poruncit fetei cu străşnicie să se dezbrace în pielea goală ca să vadă şi *boie* cum este. Deh, marfă trebuie arătată ! N-are nimic, să arate. Cînd însă bătrînul a început să strige la fată şi să vînture pumnii, ea a fugit afară rîzînd şi nu s-a mai întors, iar bătrîna 1-a pălit pe moş între ochi cu lingura mânjită de aluat. Atunci tungusul a început să plîngă, s-a ghemuit lîngă foc şi a adormit îndată.

— Faţa lui Prohor arăta din nou tînără. Şedea culcai, cu ochii închişi, cu zîmibetul pe buze. Gîndurile îl pur-tau nestăvilit departe, tot mai departe...

— Era linişte. Parcă plescăiau nişte vîsle. „O fi luntrea noastră." Nu, foşnea trestia. Un sobol se strecura spre o pasăre adormită.
— Boie... Scoală-te, boie...

— Prohor deschise ochii. Deasupra lui sta aplecată fata tungusă. Gura ei mică şi roşie zîmbea, ochii frumoşi erau plini de lacrimi.

— Vrei să pleci, să mă laşi ?

— Da, plec... — spuse Prohor şi i se făcu milă de tînăra fată. — Adică, poate c-am să rămîn odată. Hai cu noi.

— Nu, nu pot... trebuie să rămiîn în taiga. Mă păzeşte.

— Ce va să zică „trebuie" ? Cine te păzeşte ?

— Diavolii — spuse ea şi rîse cu tristeţe. — Mă pă zeşte şi tata.

— Vorbea bine de tot ruseşte şi glăsciorul ei era dulce ca un gîngurit de porumbiţă.

— Prohor nu se îndura să se scoale. Luă mîna ei mică într-a lui şi o mîngîie.

---

2 *Boie* - prieten (n. trad.).
1 *Halmi* - pieptar de piele (n. trad.).

— Cum te cheamă ?

— Sinilga. Cînd m-am născut, tata a ieşit afară din *ciurn* şi a dat cu ochii de zăpadă... M-au botezat atunci Sinilga, adică zăpada... Aşa e obiceiul tunguşilor...

— Cerul era spuzit de stele, dar şi mai multe decît stelele erau mărgeluţele sclipitoare ca nişte nestemate de pe veşmintele tungusei. Prohor îi mîngîie uşor cu mîna pieptarul. Sînii fetei tresăriră. Dînd la o parte *halmi*-ul cusut cu mărgeluţe, îi luă mîna şi i-o lipi de pieptul ei plin de freamăt.

— Ascultă aici cum se zbate păsărică : cioc-cioc !

— Se uită în ochii lui, aproape, aproape de tot. îi căută

— gura şi-1 sărută.

— *Boie,* iubitul meu.

— în glasul ei erau dor şi dojană, rugăminte şi geamăt.

— Prohor simţi o adiere rece ca suflarea vîntului într-o trecătoare întunecată.

— Iată, mă culc lîngă tine... Ia-mă în braţe... Strîn- ge-mă, *boie,* mai tare, mai tare!... încălzeşte-mă... Fără tine, inima mea are să se răcească, sîngele are să mi se oprească în vine, ochii au să-mi îngheţe. Si nu vîntul o să-mi spulbere din obraji floarea roşioară de măceş, nu noaptea o să-mi stingă văpaia ochilor. Tu ai să fii acela, *boie,* tu ! Nu ţi-e milă de mine ?

— în clipa aceea Prohor zări pe un colţ de stîncă, chiar deasupra apei, pe tînăra văduvă tungusă. Pieptul ei tresărea, zguduit de hohote de plîns înăbuşite, părul negru,_ despletit îi cădea pe ochi. Prohor simţi deodată dorinţa s-o facă pe tînăra fată să sufere şi-i spuse rece :

— Nu, Sinilga, nu mi-e milă de tine. Mi-e milă de ea, cea de colo...

— Sinilga se ridică fără o vorbă, fugi spre ţărm, o îmbrîn- ci pe văduvă în apă şi se întoarse la el, rece ca gheaţa.

— Crezi oare că frişca e mai puţin gustoasă decît laptele acrit ? Halal de tine ! — izbucni ea şi se întinse alături de tînăr pe nisipul auriu. — Aşadar, nu mă iubeşti ?

— Iubesc o altă femeie — răspunse în şoaptă Prohor, fără să-şi poată lua privirea de la chipul fermecător al fetei. — Eşti frumoasă, dar ea e de o sută de ori mai frumoasă decît tine.

— Vai, *boie !* — oftă fata şi parcă-şi pierdu deodată toată strălucirea. — Rămîi aici, rămîi cu mine ! Am să te învăţ multe lucruri. îţi plac poveştile înspăimîntă- toare, basmele ? Eu sînt un basm. îţi plac cîntecele triste, triste de tot ? Eu sînt un cîntec, iar inima mea este o dairea fermecată. Iată, o să mă scol, o să cînt din dairea şi o să te port în zbor pe deasupra pădurii, prin văzduhul nemărginit si fără de căi. Taigaua e plină de zăpadă, nămeţii sînt adînci, gerul aspru, iar luna e încununată de un nimb. Ha-ha-ha! Of, mă doare, mă înăbuş!

— Izbucni în plîns, dînd să-şi smulgă veşmintele de pe ea, dar nu putu s-o facă, întrucît ele se lipiseră de tru- pu-i, aşa cum se lipeşte de piele fierul îngheţat. Mult a plîns Sinilga, frîngîndu-şi mîinile de durere, şi glasul ei se contopea cu un alt glas : pe malul celălalt plîngea în hohote văduva care se suise pe o piatră netedă, albă, desprinzîndu-se desluşit: în noapte, în lumina stelelor.

— Prohor nu se îndura încă să se scoale. Asculta doar şi nimic nu-1 mira.

— Să nu te înduioşeze văduva ! Este o prefăcută : plînge cele ce n-au fost şi caută ceea ce n-a pierdut.

— Sinilga se apropia tot mai mult de el, iar el se' trăgea tot mai departe.

— Eşti rece ca zăpada, Sinilga.

— Sînt chiar zăpadă.

— Sinilga ! Dacă tu ai fi *ea,* te-aş iubi.

— *Boie!* Chiar *ea* sînt, chiar *ea...* Nu m-ai recunoscut ?

— N-am văzut-o niciodată. Am auzit doar povestin- du-se despre ea... Este moartă... Dar eu am s-o rechem la viaţă.

— Dar eu, eu crezi că nu sînt moartă ? Crezi că sînt vie ? *Boie !* Ia-mă, sărută-mă, sărută-mă cu foc. Arun- că-mă în pălălaia inimii tale, îneacă-mă în sîngele tău fierbinte şi am să mă trezesc la viaţă. Of, ce urît mi-e aici, în sicriu, ce urît şi ce frig...

— Prohor>- simţi un fior de spaimă. Se trase cît mai aproape de foc, dar nu-şi putu lua de loc privirile de la Sinilga, atît era de frumoasă.

— Atunci, eşti *şamana, ?* Chiar aceea care...

— Chiar aceea.

— Prohor simţi că-1 străbat fiori de gheaţă. Strigă tre- murînd :

— Minţi ! ! !

— Prohor Gromov ! — rosti Sinilga cu glas pătrunzător, profetic.

— De unde-mi ştii numele ? Cine eşti tu ?

— Tînărul sări în picioare înspăimîntat.
— De jur împrejur se boltea aceeaşi noapte liniştită, înstelată. Prohor se închină şi răsuflă uşurat. Ar fi vrut să noteze îndată în carnet visul acela ciudat, dar amînă pe a doua zi: îşi simţea capul greu, iar ochii obosiţi se închideau de la sine. Mai aruncă ceva lemne pe foc şi căzu numaidecît într- un somn adînc, ca de moarte.

— Hei, scoală! Ce-i cu tine ? Hei, Proşka !

— Luntrea o luase spre sforul apei. Soarele bătea acum

— drept în ochii lui Prohor. Se sculă.

— Ei, drăcia dracului !

— Spirtul îndoit cu apă cu care-l cinstise bătrînul îi lăsase în cap o greutate, iar în gură un gust rău.

— Pe mal se strînsese un pîlc de tunguşi, bărbaţi şi femei.

— Veniseră să se uite la luntre şi să le ureze călătorilor drum bun.

— Apropiindu-se de bătrîn, Prohor îl întrebă :

— Unde-i Sinilga ?

— Care Sinilga ? Nu este asta la mine... Poate fata meu, fiica ? Este la *ciurn,* bolnav este.

— Prohor se uită la el cu spaimă, frecîndu-şi nedumerit fruntea.
— „Poate s-o întreb pe văduvă : ea o fi venit noaptea la mine ! Poate că pe ea o cheamă Sinilga !" Dar Ibrahim strigă încă o dată din luntre.: — Proşka, plecare ! ! !

— 11

— Pe la sfîrşitul lui august, după o luptă îndîrjită cu fluviul şi după ce înduraseră lipsuri grele, călătorii noştri ajunseră, în sfîrşit, la Erbdhomohlea, cea din urmă aşezare omenească de pe malurile Fluviului Mohorît.

— Rău îmi pare să mă despart de voi... Tare rău ! — grăi Farkov din toată inima. — Grozav m-am deprins cu voi... Zău aşa!

— Oricît s-au rugat de el Prohor şi Ibrahim să nu-i părăsească, Farkov nu s-a lăsat înduplecaţ.

— Mă aşteaptă acasă feciorul şi toată gospodăria. Nu pot să-i las aşa, în plata domnului ! Dacă v-aş însoţi la drum, apoi, cu voia lui dumnezeu, taman la paşte m-aş înapoia... Ar trebui să fac un ocol mare la întoarcere — mii şi mii de verste. Nevasta ar crede că m-am înecat. Nu pot, fraţilor.

— îşi luă mai întîi rămas bun de la Ibrahim, apoi se apropie de Prohor şi-l îmbrăţişă ca pe feciorul lui.

— Ei, Prohor Petrovici, rămîi cu bine, drăguţule !... Tare mi-ai plăcut. Aşadar, te aştept să vii îndărăt peste un an. Aşa... — îl luă pe tînăr deoparte. — Ia vino încoace, băiete, să stăm oleacă de vorbă. — Apoi, în- demnîndu-l să se aşeze pe prispa casei, urmă molcom, cu o duioşie mişcătoare : — Uite ce vreau să-ţi spun, Proşenka : chibzuieşte bine — e cuminte oare să mergi mai departe ? Vremea e înaintată, iarna bate la uşă. Dacă o să îngheţaţi, hai ? Doar mai încolo nu întîlneşti ţipenie de om.

— Am hotărît să merg mai departe.

— Gîndeşte-te. Ar trebui să stai de vorbă şi cu oamenii de prin partea locului, cu bătrînii. Poate că vreunul din ei s-o fi dus mai încolo. în sfîrşit, poate că nu te-o lăsa dumnezeu... Şi mai vroiam să-ţi spun ceva... — Puse mîna pe umărul lui Prohor şi-i şopti încet, abia auzit: — Ştii, tungusa aceea, *şamana* cea moartă... Iaca, Sinilga o chema. Mi-am adus aminte, zău... Sinilga îi zicea.

— • Prohor se uită la el uluit, cuprins de un tremur lăuntric.

— Şi ce vrei să spui cu asta ?

— Vezi să nu-i prea pomeneşti numele. Ferească dumnezeu, să nu se lege de tine, că te face să-ţi pierzi minţile. Ziee-se că strigoaicele astea vin noaptea la oameni de le sug sângele. Dacă s-o întîmpla să-ţi facă farmece, să te ademenească, alung-o cu rugăciuni. S-au văzut multe drăcovenii de astea, fel şi chip...

— Prostii! — zîmbi dispreţuitor Prohor, deplin stă- pîn pe sine.

— Farkov îşi cumpără un căluţ şi-i părăsi în aceeaşi zi, plecînd călare.
— Prohor şi Ibrahim rămaseră singuri.

— Erbohomohlea era un sat mic şi amărît. Fiinţa aci o biserică .de lemn, dar clopotele ei nu mai bătuseră de cînd lumea : satul nu mai avea de cinci ani preotul lui. Venea un popă doar o dată pe an, slujea la cimitir un parastas pentru toţi cei înmormîntaţi între timp şi-i boteza pe toţi pruncii nou născuţi, la rînd, unul după altul. După aceea se porneau nunţile cele vesele. Sfinţia sa se înfrupta, precum se cuvine, din dărnicia oamenilor, apoi se întorcea acasă, buhăit de băutură. în urma lui, oamenii rîdeau amar, huleau, se căinau. Cei cre-dincioşi îşi pierdeau credinţa, iar cei care nu prea credeau în nimic se lepădau şi de bruma de credinţă : „Totu-i înşelătorie, păcăleală".

— Localnicii din Erbohomohlea sălăşluiau pe meleagurile acelea din vremi îndepărtate. Strămoşii lor se aciu-aseră prin partea locului, venind din Rusia încă de pe timpul ţarului Alexei cel Blajin[1]. Fuseseră parte ţărani fugiţi de şerbie ori de oaste, parte — cazaci din cei ce cuceriseră cîndva pămînturile Siberiei. Urmaşii lor se îndeletniceau unii cu vînătoarea, iar alţii scurmau pă- mîntul cu plugul de lemn de pe vremea lui tata Noe, semănînd ce da dumnezeu, robiţi cu totul stihiilor aspre şi amăgitoare. O altă parte din ei, şi nu puţini la număr, se ţineau numai de potlogării. îşi înşelau vecinii, se trăgeau pe sfoară unii pe alţii. îşi păcăleau părinţii şi fraţii, precum şi pe oricine le ieşea în cale şi îndeosebi pe tunguşii copilăroşi şi neajutoraţi care se adunau sumedenie în fiecare ani, adueînd la iarmaroc, de sfîntul Nicolae, îmbelşugatele daruri ale taigalei. La tîrgul acela veneau şi negustori ; bogaţi din orăşelul cel mai apropiat, aflat doar la o mie cinci sute de verste depărtare, nemăsurate de nimeni. Sosea atunci chiar şi domnul pristav, ochiul ţarului, precum şi ureadnikul. Ba venea şi popa, pentru vreo slujbă bisericească sau alta.

1 Diminutiv de la Spiridon (n. trad.).

— La drept vorbind, acela nici nu era iarmaroc, ci tîl- hărie curată, jaf, desfrîu şi beţie. Aproape nimeni nu pleca de acolo teafăr fie trupeşte, fie sufleteşte. Iarmarocul se încheia cu oameni schilodiţi în bătăi, cu feluriţi răposaţi, loviţi de moarte năprasnică, ori îngheţaţi de gerurile cumplite. Se întîmpla ca negustorul să-l jefuiască pe un tungus de tot ce avea, lăsîndu-l gol puşcă, să-i dea băutură, „apă de foc", ca să aibă la drum, iar tungusul să se îmbete şi să moară îngheţat. în chipul acesta dispărea orice urmă a ticăloşiei... Mai erau unii care, de supărare, îşi pierdeau minţile şi rămîneau smintiţi pe viaţă, precum şi alţii ce se pricopseau cu vreo boală lumească.

— Se întorceau în taiga, ocărind rînduielile ruseşti, bles- temînd soarta şi ceasul în care s-au născut. Afurisiţi să fie mama şi tatăl care-i aduseseră pe lume !

— [1] *Alexei Mihailovici* (1629-1676) - ţar al Rusiei între anii 1645-1676. A legiferat înfeudarea totală a ţăranilor şi a înăbuşit cu cruzime războiul ţărănesc condus de Stepan Razin. Istoricii burghezi l-au idealizat, dîndu-i titlul de „Alexei cel Blajin" (n. ed. rom.).

— Oamenii stăpânirii se învârteau de colo-colo de ochii lumii : răcneau, beşteleau, încheiau procese-verbale, îi ameninţau pe negustori cu închisoarea — doar erau mari pehlivani — şi, în cele din urmă, după ce-şi umpleau desagii cu blănuri de samur aduse plocon „drept supusă mulţumire", se grăbeau să se întoarcă acasă, veseli, voioşi.

— Astfel de lucruri şi încă multe altele auzi Prohor în cele mai mici amănunte de la înţelepţii bătrîni de prin partea locului. Carnetul său cu însemnări se îngroşa tot mai mult, căci îi adăuga mereu alte foi.

— Se duse să stea de vorbă cu fraţii Sungalov, doi moşnegi prea vrednici de cinste. Cel mai mare, Nikita, bă- trân ca vremea, avea o sută şase ani şi-şi păstrase încă mintea întreagă, limpede şi ageră.

— Ii spuse lui Prohor :

— Poţi să pleci la drum. Dacă te-ai născut sub o zodie bună, izbuteşti în toate cele. De nu, te poţi îneca şi într-o băltoacă, fiule. Ce ţi-e scris, în frunte ţi-i pus.

— Fratele cel mic, în vîrstă de nouăzeci de ani, pe care Nikita îl chema, ca şi pe vremuri, „Spirka" \ îl povăţui pe Prohor :

— Ia aminte : iarna bate la uşă. Mîine-poimîine încep gerurile. Aici e ţara crivăţului, meleagurile noastre îs cumplit de reci... Nu te juca cu focul, măi băiete !

— O să vină îndată apa mare. Să vezi ce repede se duce luntrea — se împotrivi Nikita, îndreptîndu-şi spatele gîrbovit.

— Care apă, măi frăţioare ? La praguri mai zic, dar la loc deschis ?

— O du-u-ce — se încăpăţînă Nikita. — Tu-ţi scuipi în sîn de frică, Spirka, asta e.

— Prohor âi întrebă :

— —. Cam cîte verste socotiţi dumneavoastră că ar mai fi pînă la gura fluviului ?

— Apăi ca la o mie cinci sute.

— Fereşte-te de praguri, băiete... — spuse Spirka,

— moşneagul de nouăzeci de ani. — Pragul e crîncen, te trage la fund cit ai clipi şi-ţi face luntrea fărîme.

— Mohorîtul o să ţi se dea el însuşi în vileag, dar tu să nu stai să căşti gura ! Şi-apoi, căile domnului îs nepătrunse, asta-i! — întregi moş Nikita, uitîndu-se ţintă la Prohor cu ochii lui spălăciţi de bătrîneţe.

— Pînă noaptea tîrziu, Ibrahim umblă din casă în casă, căutînd o călăuză. Dar nimeni nu voia să plece la drum cu ei.

— La ce ? Dacă vrei să te duci la moarte sigură... mai bine mori acasă.

— Ibrahim le făgădui o sută, ba chiar şi două sute de ruble, dar. toţi răspundeau una şi bună :

— Nu şi nu.

— Asta îl necăji cumplit. Nici,el, nici Prohor nu se prea pricepeau să umble cu luntrea pe apă.

— Maseră peste noapte la casa zemstveiiar luntrea o păzea un ţăran beţiv, tocmit pe o stacană de votcă. Afară era frig, toamnă, vîntul urla în hogeac. Cînd începu să fiarbă samovarul în odaie, geamurile se aburiră deodată. Era plăcut să stai în casă, la căldură, adăpostit de vremea rea.

— Poate că e cea din urmă noapte pe care o petrecem astfel — spuse mohorît Prohor.

— Ibrahim îşi sorbea în tăcere, îngîndurat ceaiul, şter- gîndu-şi chelia asudată cu o cîrpă murdară.

— Eşti bolnav, Proşka ?

— Nu — răspunse Prohor — dar am ceva, nu ştiu nici eu ce...

— îşi aduse aminte de casă, de părinţi. îi era dor de mîngîierile maică-si : ea îl iubea atît de mult, îl coco- lea cu atîta dragoste, îi dădea^dulceaţă de zmeură... Cu cîtă poftă ar fi mîncat acum o bucată zdravănă de plăcintă dulce cu smîntînă groasă sau vreo trei farfurii de chiseliţă din boabe de cătină albă ! Se săturase pînă în gît de pesmeţi, de peşte,, de carne de ren... Mereu şi mereu aceeaşi mîncare. Ce-ar fi să lase totul baltă ? Nu !

— [1] Organ de administraţie locală judeţeană şi gubernială în Rusia ţaristă (n. trad.).

— Ai intrat în horă, trebuie să joci ! Trebuie să cerceteze de-a lungul fluviului, să dea neapărat de locul în care vin tunguşii cu blănuri scumpe şi să afle pe unde cutreieră pe furiş negustorii ruşi. Aşa îi poruncise tai- că-său.

— Vîntul se năpustea în cercevelele putrede, geamurile prinse ca vai de lume zăngăneau jalnic şi ţiuiau ca nişte bieţi ţînţari în ceasul morţii.

— La ce te gîndeşti, Ibrahim ?

— La nimic !

— Totuşi Ibrahim se gîndea, se gîndea cu amărăciune, cu inima grea, cuprins de îndoieli. „Cît să mai colinde şi pentru ce ? — îşi zicea el. Doar mai încolo .nu se află picior de om şi nici vreo aşezare: omenească, ci numai şi numai taigaua sălbatică. Pe cine să iscodească acolo Prohor, de la oine să afle ce vrea ? Piotr Danilîci, care 1-a trimis, e un diavol, un *şaitan,* nu-i un tată bun ! Cum a putut să-şi trimită băiatul la moarte sigură ?"

— Lampa ardea cu o flăcăruie firavă. -Pe cuptor se tolănea un motan gras. Neavînd ce face, se spăla pe bot şi se uita la străini cu ochii lui galbeni ca frunza de toamnă. Pe uşă intră legănîndu-se un ţăran desculţ, stă- pînul casei. Negricios, zbîrlit,. ciufulit ca după o încăierare, rîgîi, îşi scarpină şalele, se aşeză pe duşumea şi începu să sporovăiască. Parc-ar fi avut prune în gură : era peltic şi rostea cuvintele într-un chip cît se poate de caraghios. în loc de stînei spunea „ştînşi", în loc de „venea cel cu coarne" se auzea „velea ăl cu coaie". Povestea tărăgănat, fonfăit, despre urşi şi despre obiceiurile lor, le spuse cum închid vînătorii urşii în bîrlog cu trunchiuri de brad : taie un brad şi-1 vîră în gura bîr- logului. Ursul îl înhaţă cu labele şi-1 trage înăuntru. îi mai vîră un brad. Ursul îl trage şi p-acela.

— Tot şpre şile, tot şpre şile.
— Ieşi afară ! — se răsti deodată la el cerchezul, mî-

— Ţăranul se scarpină înverşunat cu amîndouă mîinile în hălăciuga părului, se opinti, se sculă în: picioare şi ieşi afară rîgîind zdravăn, de se auzi în toată casa.

— Cînd se culcară, Prohor spuse :

— Hai să ne încercăm norocul, Ibrahim ! Dacă mîine e zi cu soare, pornim. De nu — ne întoarcem acasă.

— Ibrahim se învoi, adăugind însă :

— Dacă vrem napoi, trebuie aşteptăm iarnă.

— Prohor ştia că se afla împreună cu Ibrahim ca într-o capcană : nu putea să se întoarcă decît pe apă; pe mal nu avea pe unde să treacă nici măcar un singur călăreţ. Poduri umblătoare nu se aflau peste sumedenia de ape repezi ce se vărsau în fluviu şi, de altfel, localnicii nici nu aveau nevoie de aşa ceva. Unde să se ducă ei, ce să vadă ? Lumea lor se mărginea la satul de baştină, la taigaua de netrecut şi la mlaştinile dimprejur. S-ar fi părut că lumea le era deschisă înaintea ochilor şi, totuşi, şedeau ca şi închişi acolo unde se aflau, cu picioarele înrădăcinate adînc în pămînt, cu sufletele văduvite de aripi.

— „Cum pot să trăiască astfel oamenii ? Parcă ar fi pietre, buturugi..." — gîndea Prohor înainte de a adormi. Sufletul lui tînăr dorea arzător să trăiască, să vadă şi să cunoască, să colinde în lung şi în lat prin toată Siberia, prin toată Rusia... Poate chiar prin toată lumea. Dar cînd o să se petreacă lucrul acesta ? îşi pipăi tu- leiele mustăcioarei. „Fir-ar să fie ! N-am decît şaptesprezece ani... Prea puţin !..."

— Dar visurile nu ţineau seama de vîrsta lui şi-l chemau pe o cale vrăjită, presărată cu flori. Se vedea ba plecînd spre America cu automobilul său, ba în chip de căpitan al unui transatlantic, vînător de balene, de foci ori chiar — hm, ce caraghios ! — călătorind, el în^ chip de Don Quijote, iar Ibrahim ca Sancho Pansa, amîndoi încătărămaţi în armuri, luptînd înverşunaţi cu tot felul de draci, de *şaitani,* cu toate duhurile necurate ale taigalei... O vor descătuşa pe frumoasa Sinilga, trezind-o din somnul ei vrăjit şi o vor duce vie, veselă, împodobită cu nestemate, în castelul de cleştar. Iar mai de- parte ? Ce va fi mai departe ? Un iatac cu pereţii îmbrăcaţi în roşu. O lampă cu sticlă roşie, focul roşu din sobă. Şi Sinilga — floare de mac — şi ea toată-n roşu.

— Un pat lat sub un polog de brocart auriu. Un maldăr de perne de catifea roşie şi un macat, tot roşu... Prohor se înăbuşă, se topeşte de căldură.. Sîngele roşu se revarsă în valuri aprinse în inima lui şi-l înfierbântă, îl încinge. Prohor e cumplit de nerăbdător să smulgă veşmintele de pe frumoasa Sinilga. Mai repede, mai repede ! Şi urmarea ? Nunta. Ospăţ, larmă. Oaspeţii strigă : „Amar, amar !" [1] şi aşteaptă ceva. Iată că deodată în cinstea lor bubuie un tun, apoi încep să răpăie tobele.

— Prohor se trezi. Nu putea să-şi dea seama unde se află. întuneric, zăpuşeală, duhoare. La picioare, cu capul spre el, motanul îl privea cu ochi scânteietori, ca de foc. Ibrahim sforăia straşnic, cu o mînioasă înverşunare.

— Visul nu se destrămase încă, stăruia încă în sîngele lui tânăr. Sinilga era alături, lîngă el, buzele ei între- deschise cereau să fie sărutate.

— Hei, sculaţi-vă ! Samovarul clocoteşte.

— Cît ai clipi, călătorii fură în picioare.

— Afară e soare ! — strigă Prohor. — Priveşte, Ibrahim ! Deci plecăm.

— Ai driptate — încuviinţă posomorit cerchezul.

— Frumoaşă vreme — grăi peltic gazda lor, căpcăunul ciufulit, atît de păros de parcă ar fi crescut pe el tot muşchiul pădurii. — Şă tot merji.

— După ceai, călătorii se îndreptară grăbiţi spre luntre. Vremea era senină, ' liniştită. Crucea de pe turla bisericii arunca luciri aurii. Doi cocoşi, unul roşu şi altul alb, se băteau

1 Datină rusească, prin care nuntaşii cer - mirilor să se sărute (n. trad.).

în uliţă. îşi sfîşiaseră crestele şi bărbiile. Picăturile de sânge sclipeau în soare ca nişte rubine. Un vier trecea fără păsare drumul, grohăind îngândurat. Se tăvălise în noroi şi lucea de parcă ar fi fost dat cu lac. Spre ei venea o femeie care se ducea la apă. Găleţile de tinichea stăluceau în mîinile ei ca şi cînd ar fi fost de sticlă.

— Ilapoi, flăcăule, îlapoi! — strigă gazda lor, care ieşise să-i petreacă. — Coteşte în ulişioară !

— De ce ? — se miră Prohor.

— Cînd îţi ieşe o muiere îlailte, n-ai loroc la drum.

— Călătorii îi făcură pe voie : numai să le meargă bine.

— Ţăranul îi lămuri, spunîndu-le că nu-i pe lume făptură mai păcătoasă ca muierea. Dacă-ţi iese înainte cînd te duci în taiga, la vînătoare, ori te-ntorci cu mîna goală, ori ţi se iveşte în cale o fiară. Muierea îţi poartă însă şi noroc dacă se aşază în prag cu picioarele răşchirate, iar tu treci în patru labe, cu puşcă cu tot, printre picioarele ei. E foarte bine atunci să tragi după tine şi cîinele...

— Ţăranul încercă să zîmbească, dar nu izbuti să înfi- ripe decît un rînjet pe faţa lui acră şi aspră ea o mătură veche. In cele din urmă strănută.

— Lîngă luntre se adunaseră vreo zece gură-cască. Beţivanul care păzea luntrea, încotoşmănat cu un cojoc, cu ciubote din piele de ren şi căciulă cu clape, moţăia la soare. Barba lui roşcată părea că arde ca o flacără în lumina soarelui.

— Luntrea o luă drept spre largul fluviului, vîslele scîr- ţîiră în strapazane şi apa somnoroasă clipoci înciudată.

— Ei, Proşka... încotro o luam ? Ia spune la mine!

— Habar n-am.

— Nici eu n-am habar. Minunat!

— La ieşirea din sat,'Fluviul Mohorît era adînc şi lat. Şuvoiul îi purta înainte repede, nestăvilit, iar soarele îi petrecea cu razele lui blînde. Curînd, Prohor se lumină la faţă. în ochi îi scăpăra o încredere de nezdruncinat în puterile lui. I se părea că şi zăreşte ţinta călătoriei, deşi nu era decît' la începutul ei plin de necunoscut. Tot astfel şi plugarul plin de nădejde, aruncînd sămînţa în brazdă, simte îndată o mireasmă amăgitoare, dulce, de pîine proaspătă, se linge pe buze, mes- tecă şi înghite în sec. Iată însă că mîna oarbă a naturii împroaşcă petecul lui de pămînt cu grindină, şi pântecul plugarului rămîne gol cît e iarna de lungă...

— E bine, Proşka. Merge repede !

— Uitîndu-se la Ibrahim, Prohor citi în ochii lui altceva şi nu-i răspunse nimic.

— Deasupra apei se înväluiau trîmbe de abur : dis-de- dimineaţă soarele supsese apa, iar către amiază dogorea ca în toiul verii. Pesemne că, încurcîndu-se în socoteli, astrul oprise în loc nemărginirea pentru o clipă, dă-

duse îndărăt bietul glob pămîntesc, şi toate astea de dragul celor doi călători care pluteau pe fluviu.

— Pentru Ibrahim, urzeala asta vicleană, nemiloasă era cît se poate de limpede.

— Proşka, îţi mai aduci aminte cum prins Farkov peşte cu musca aia mare... Cum zice la ea ? Taun ? Da... Cum prins caracuda ? Ai ? Ştii cine-i caracuda ?

— Nu ştiu.

— Noi amîndoi.

— Dar tăunul ?

— Cum, nu ştii ? — Colţurile gurii lui Ibrahim se traseră în sus. — Iată tăunul!

— Şi arătă cu vîsla spre soare.

— Prohor se holba nedumerit la el.

— Magar[1] prost! — se mînie pe el însuşi Ibrahim şi strigă subţire : — Piatră, piatră, piatră !

— Luntrea se izbi de o piatră din fund, peste care apa abia se ridica, se aplecă pe o parte şi, scrijilată uşor, porni mai departe.

— Ţine cîrma mai bine ! Ce căşti gura ? ! — strigă Prohor.

— Mai încolo apa curgea lin, dar luntrea înainta acum mai încet.

— Ce-i cu om ăla ? Hei, Proşka ! — strigă cerchezul, foindu-se la locul lui de la cîrmă şi arătînd cu capul spre malul depărtat.

— Pe mal gonea un călăreţ în straie albe, căznindu-se să-i ajungă din urmă. Dădea din-numi şi striga ceva. Prohor lăsă din mînă lopeţile.

— Stai, opreşte ! Vă rog, opriţi numaidecît... — ajungeau pînă la ei frînturi de strigăt.

— —■ Să tragem la mal — spuse Prohor. — Poate că am uitat ceva. Se pipăi prin buzunare, dar şi portofelul, şi carnetul erau la locul lor.

— Călăreţul în alb era bătrînul Nikita Sungaloy, cel de

0 sută şi mai bine de ani. Moşul coborî anevoie de pe calul înspumat şi căzu lat la pămînt.

— Of, nu mai pot! Mor !

— Izmenele albe şi cămaşa leoarcă de nădușeală i se lipiseră de trup. Faţa lui era stacojie, de parcă atunci ar fi ieşit dintr-o' baie de aburi. Molfăia din gingii şi-şi dădea ochii

peste cap. Pînă să scoată Prohor nişte spirt din lădiţă, bătrînul îşi mai veni în fire. O duşcă zdravănă îl învioră pe deplin.

— Dragul moşului, drăguţule ! — îi spuse el lui Prohor, scoţînd din sîn o pungă de piele. — Mi-a luăt dumnezeu minţile, doamne, iartă-mă! Doar o să treci pe lîngă sfînta mănăstire... Da, da... Ţine aici zece ruble, băiatul moşului. Dă-le călugărilor ca să-mi slujească parastasul de patruzeci de zile. Să-1 pomenească pe robul lui dumnezeu Mikita. Că aşa-mi zice mie. De numele celălalt nu-i nevoie. Că doar maica domnului ştie ea şi aşa cine-i Mikita. Da' la o adică, scrie şi de-a-ntregul : robul lui dumnezeu Mikita Sungalov, de feleşagul lui cazac. Nu de alta, dar ca să se ştie... Că de curind şi-a mai dat duhu unu din satul Oskina — tot Mikita-i zicea, un bătrîn gîrbov ca şi mine.

— Drumeţii se uitau la moşneag cu uimire şi înduioşare.

— Bine, moşule, dar văd că trăieşti încă ! — spuse zîmbind Prohor.

— Ce-are a face... De sfintele pocroave tot mor — răspunse liniştit bătrînul. — A venit deunăzi în vis mai- că-mea să mă cheme la ea şi mi-a grăit: „De sfintele pocroave vin să te iau, fiule. Grăbeşte-te de ducă. Să-mi cumperi, băiatul mamei, o prescură, care o fi mai mare, de cinci altîniori de două grivne [1]." Acuşica mergeţi cu dumnezeu... Ia ajută-mă să încalec.

— Ce spui, moş Nikita ! — zise Prohor, sprijjnin- du-1 să se urce în şa. — O. să ne mai întîlnim noi.

— Aici ai dreptate. Ne mai întîlnim noi, dar nu pe lumea asta... Domnul să te blagoslovească, fiule. Domnul să te blagoslovească. Mergeţi în pace, nu vă fie frică şi nu blestemaţi apa, că vă duce el la vad bun. Rîul îi ca şi viaţa.

— Să te fi odihnit şi mata oleacă...

— Acuşi m-oi întoarce în pasul calului, copăcel... Mergeţi sănătoşi. Domnul fie cu voi...

— Făptura moşului se văzu îndelung, ca o pată albă, pe verdele cetinii. Petrecea cu cruci mari luntrea ce se depărta pe fluviu.

— **12**

— Călătorii înaintară încă patru zile sub razele îmbietoare ale soarelui. Zilele erau călduroase, fără vînt, serile pogorau învăluite într-un asfinţit de aur, iar nopţile — sub cerul înstelat şi bruma groasă. începuse să le cam fie frig. Prohor se culca îmbrăcat, iar Ibrahim punea tot mai des pe foc buturugi uscate şi răşinoase.

— Zilele erau acum mai scurte. Se însera devreme, aproape îndată după apusul soarelui. întunericul învăluia în grabă împrejurimile, făcînd cu neputinţă înaintarea pe apă. Sleiţi de truda lor neîntreruptă, călătorii erau totuşi nevoiţi

1 *Grivnă* - zece copeici (n. trad.).

să-şi răpească cîte o oră din somn. Se sculau cu mult înainte de răsăritul soarelui, dormeau cu rîndul în drum — un drum fără pulbere, fără hîrtoape, cum nu mai este altul. Căci orice drum pămîntesc rămîne pe veci ţintuit locului, numai calea cea fermecată a apei în necontenită mişcare poartă pe undele ei pînă şi pe cel ce doarme adînc. Dormi liniştit şi te trezeşti tocmai pe ocean.

— De la Erbohoniohlea, Fluviul Mohorît făcea o cotir tură spre asfinţit.

— în a cineea zi a călătoriei lor, într-o dimineaţă plum- burie, drumeţii noştri se smulseră din braţele somnului deodată, ca la o poruncă, şi rămaseră muţi de uimire: venise iarna !

— Zăpada se aşternuse pretutindeni ca un covor gros, sopciîe golaşe se acoperiseră cu scufe albe, iar cursul lin al apei, pe care-şi lăsaseră luntrea, îngheţase peste noapte. Deasupra capetelor lor plutea o ceaţă rece. Ea se tîra fără grabă către desişurile taigalei, în întîmpi- narea lunii alburii ce nu apucase încă să apună.

— Proşka, ce-i asta ? Ptiu !...

— Prohor se dezmetici anevoie. Trecerea aceasta neaşteptată de]a zilele însorite, calde, aproape ca de vară, la o adevărată iarnă îl buimăcise. Priveliştea ce i_se aştermea dinaintea ochilor era asemănătoare unui cimitir întins. Fluieră a pagubă.

— Ei, drăcia dracului! —' bombăni el, scuturând de pe burca cu care fusese învelit nămeţi întregi de zăpadă. Hainele, atîrnate lîngă focul stins, umezite de roua serii, îngheţaseră bocnă.

— Mi-e foame... Aprinde focul ! — spuse el liniştit. — Nu-ţi fie teamă !

— Deodată, tresări înfrigurat, puse mîna pe topor şi se apucă să spargă buturugi. Sîngele începu să-i umble mai repede prin vine şi neliniştea încolţită în sufletul său se risipi.

— Cum, mergem mai departe ?... A îngheţat apa — spuse cerchezul.

— Fleacuri ! Ne descurcăm noi.

— Ibrahim îl privi cu drag.

— Brava, Proşka ! Hai spalam faţa.

— Prohor izbi cu un par gheaţa, care trosni ca^ sticla, împroşcînd săgeţi în toate părţile. Depărtarea răspunse printr-un ecou vesel.

— Hai să ne luăm la trîntă ! — strigă deodată rî- zînd Prohor.

— Şi amîndoi, voioşi, voinici, gîfîind şi rîzînd în hohote, începură să se hîrjonească prin nămeţi, rostogolindu-se, stîrnind nori de omăt.

— Te dai bătut ? ! — strigă cerchezul, trîntindu-1 pe Prohor cu spatele în zăpadă.

— Crăpelniţă ! Caşă !

— Pune la fiert. Eu ma duc.

— Şi, luînd măsurătorul, Ibrahim porni grăbit de-a lungul malului.

— Se lumina de ziuă. Ceaţa se ridicase. Luna, argintie acum, îşi trimitea cele din urmă raze. Steaua zorilor clipea palid deasupra codrului. Scufa albă din creştetul unei sopci îndepărtate începu să se rumenească.

— Minunat! — strigă Prohor. — Răsare soarele !

— Focul trosnea voios, fumul se înălţa în trîmbe vesele,

— bucăţi de slănină de elan se topeau în căzănelul cu caşă, răspîndind o mireasmă îmbietoare. Prohor se ţesea mereu între foc şi luntre, dînd la o parte zăpada, scuturînd foile de cort, strîngînd vîslele şi prăjinile.

— Apa largă, lină, încleştată de gheaţa sticloasă se îmbrăca încet într-un veşmînt purpuriu. Razele soarelui abia răsărit lunecau diafan pe faţa netedă a gheţii. încă puţin, şi de pe fluviu începură să se ridice aburi.

— Fleacuri! — zise Prohor, zîmbind propriilor sale gînduri. în ochii lui negri, tineri juca soarele.

— Caşa gustoasă înota în grăsime. Prohor o sără din belşug şi prinse a înfuleca aprig, sorbind între înghiţituri ceai şi ronţăind acadele.

— Aici estem apa bună ! Curge iute ! — îi strigă Ibrahim de departe, făcîndu-i semne cu măsurătorul.

— Curge iute ?
— Oho !... Valuri, valuri !...

— Spărgînd anevoie gheaţa, luntrea îşi croia încet drum. Munceau din greu. Braţele li se vlăguiseră mînuind necontenit prăjinile grele, sudoarea curgea şiroaie, bătăturile din palme sîngerau.

— Soarele lenevea, şi gheaţa înfrunta cu îndărătnicie razele lui piezişe. Gerul miţos se pitise în chiciura albă a taigalei. Părea că s-ar fi înţeles cu soarele ; îi făcea şiret cu ochiul şi rîdea în barbă de sforţările oamenilor scăldaţi în sudoare, gata să izbucnească în blesteme cumplite. Trecuse de amiazi, dar pragul era încă departe.

— Prohor aruncă mînios prăjina, se lăsă jos şi-şi aprinse o ţigară, apoi o a doua şi a treia, una după alta. Vedea roşu înaintea ochilor.

— Ibrahim nu măi împingea nici el şi-şi pusese mîinile în şolduri. Braţele lui vînjoase, goale pînă la cot abureau^ în aerul rece, nasul mare şi coroiat se lăsase jalnic în jos, ca moţul unui curcan, colţurile buzelor i se duseseră către urechi, descoperind într-un rînjet mînios dinţii încleştaţi.

— Ptiu !

— Schimbară o privire, se uitară tăcuţi îndărăt, la fî- şia neagră,^ croită în gheaţă, apoi, oftînd, se apucară din nou, fără vorbă, de lucru.

— Curînd avea să pogoare seara. Erau hămesiţi de foame ; mădularele istovite de cazna îngrozitoare îi dureau. N-aveau însă timp de pierdut. Trebuiau să lupte pentru a dobîndi odihna, să ajungă mai întîi pe firul apei și numai apoi să-și sărbătorească izbînda.

— Scăpătînd spre asfinţit, soarele atinse cu marginea lui răcită canafurile negre ale pădurii. Ibrahim îl amenință cu pumnul și scuipă într-o parte.

— Ura! — strigă cît îl ţinu gura Prohor cînd, ru- pînd cea din urmă fîşie de gheaţă, luntrea luneca repede înainte, dusă de şuvoi.

— Fluviul curgea tot spre apus şi razele soarelui îi izbeau pe călători drept în ochi, stingherindu-i în mînui- rea luntrei ce zbura glonţ înainte. Apa nu era adîncă; pe matca ei se rostogoleau zgomotos bolovani şi pietre duse de şuvoi. Lovindu-se de ele, fundul luntrei scrîş- nea şi trosnea. înaintau repede, uşor, dar la orice pas îi pîndea primejdia.

— în faţă răsări un ostrov. Negru, stîncos şi mohorît, ici-colo cu pete de zăpadă, înainta parcă spre călători cu botul său ascuţit de fiară hîdă. Matca largă a fluviului o lua pe dreapta. în stînga, abia dacă se zărea un braţ îngust, năpădit de tufăriş.

— Ibrahim îndreptă luntrea către braţul cel larg. După un ceas încheiat de mers, cînd se înserase de-a binelea, luntrea se înfipse deodată cu botul în nisip. Seara întunecoasă de toamnă, din ce în ce mai neagră, învăluia totul în jur. Fură nevoiţi să înnopteze acolo.

— Noaptea trecu ca o clipă. Trezindu-se, se mirară amîndoi. Să fi dormit într-adevăr, sau nu era decît o nălucire ? Li se părea că abia atunci se culcaseră. Soarele însă răsărise pe cer şi zăpada din jur strălucea viclean, luîndu-le vederea. Ca şi în ajun, Fluviul Mohorît îşi purta repede apele pe lîngă luntre, în faţa căreia jucau valuri cu crestele albe.

— Proşka, treba găsim întîi trecere... întîi scotem luntrea loc adînc, pe urmă tragem mal, bem ceai fer- binte... E ger !

— Vineţi de frig şi flămânzi, intrară amîndoi, fără nădragi, în apa îngheţată şi începură să cerceteze adîn- cimea. Apa le încleşta picioarele cu colţii ei de gheaţă. Rebegiţi, sleiţi de sforţările zadarnice, se întoarseră îndărăt, înjurând : nu puteau să răzbească înainte, căci rîul era stăvilit de un prag de nisip neîntrerupt, peste care abia dacă mai trecea o pînză subţire de apă. Şi asta pe o întindere de două-trei verste ! Ce puteau face ? Nu le mai rămînea decît s-o ia pe braţul cel îngust.

— Dracu putea ghici! Fără calauz murim aci, Proşka !...

— Chiar aşa. Mai încolo se văd alte ostroave. E greu fără hartă ! Ştii, sînt nişte hărţi mari pe care este însemnat orice. Se cheamă planuri directoare.

— înţalegem — spuse Ibrahim.

— După ce înfulecară ceva la repezeală, izbutiră cu mare trudă să tragă luntrea de pe nisip şi, opintindu-se din răsputeri în prăjini, începură să plutească încet, încet, îndărăt.

Ajunseră abia spre seară la botul ostrovului care căta la ei tot atît de crunt ca şi în ajun, cu petele sale albe şi cu cele negre, cernite.

— Toată cazna de ieri a fost zadarnică — zise Prohor, muşcîndu-şi buzele tremurătoare şi privind cu ciudă şi cu jale drumul croit prin gheaţa fluviului. Apa îngheţase din nou.

— Trebuie zburam ca săgeata, atunci ieşim... Da' noi mergem douăzeci verste înainte, cincisprezece înapoi...

— Ptiu ! — scuipă Ibrahim, cercetînd cu privirea gura braţului îngust.

— Trebuie să străbatem cîte două sute de verste pe zi, să înaintăm zi şi noapte, Ibrahim.

— Și mai ce ? strigă cerchezul. — Trebuie stam acasă!... Unde dracu ne ducem ?... Ce, e glumă ?

— Hai să meşterim o vatră chiar pe luntre... ca să nu mai tragem la mal.

— Barem întâlnim vreun *şaitan...* Aici nici tungus, nici diavol nu estem, Ptiu !

— Braţul din stînga pe care pătrunseseră se lărgea treptat. Era adînc şi năvalnic.

— Mare pişicher ! — spuse Ibrahim, lăsînd din mînă lopeţile : luntrea înainta acum singură, dusă de apă.

— Cin' să fie?

— Cine ? Apa!... Apa mică — poftim ce mare estem acum ; apa adîncă ieri prost mare fost. Poftim, ghiceşte...

— Ei, drăcia dracului!... Auzi, iar vuieşte!

— Din faţă se auzea un duduit surd.

— O cascadă în munţi, sau un prag ?

— Prohor ciuli urechea, îngrijorat de zgomotul care creştea mereu. ^

— Soarele firav asfinţea într-un nor. Iarna timpurie de septembrie se aşternuse albă cît vedeai cu ochiul. Undeva, pe aproape, mugi gros un elan.

— Gîşte, Proşka ! Gîşte !

— Ibrahim puse mîna pe puşcă şi rămase nemişcat. Gîfîind voios, deasupra apei, jos de tot, trecea în zbor un cîrd de gîşte.

— Hei, ce-aş mai doborî la tine — rosti în şoaptă Ibrahim, cuprins de vechea lui patimă de vînător. — *Kunak,* drăguţule !... Aici, aici!

— O împuşcătură iscusită doborî o gîscă. Cîrdul speriat se roti în fîlfîit de aripi deasupra tovarăşului căzut în apă, apoi îşi urmă drumul spre miazăzi, gîgîind a jale.

— E rănită ! S-o prindem ! — strigă Prohor.

— Vâsleşte, vâsleşte iute !...

— Trage ! Dă-mi puşca ! Dă-mi-o !

— Vâsleşte!!

— Apa ducea devale gîsca rănită, luntrea se ţinea pe urmele ei, vîslele trosneau şi scîrţîiau în strapazane.

— La mal, Proşka, la mal ! — zbieră deodată cerchezul ca scos din minţi. — Un prag ! Allah ! Allah !

— Cuprinşi de patima vînătoarei, nemaivăzînd şi nemai- auzind nimic în jurul lor, călătorii se pomeniră pe ne- aşteptate în mijlocul valurilor năprasnice, în preajma pragului ameninţător.

— La mal !

— Ne-am dus pe copcă !.. Of !

— Dă-i, dă-i!

— Lopata se frînse cu zgomot. Se isprăvise cu ea !

— S-a zis cu noi !

— Alta în loc, altă lopată !

— Prohor se ridică în picioare şi, apucînd o prăjină, începu să împingă cu putere în pietrele de la fund, întor- cînd luntrea spre mal. La cîrmă, cu dinţii încleştaţi, livid de încordare, gîfîia cerchezul. Valurile băteau laturile luntrei, gata-gata s-o răstoarne. în faţă, ca o sută de fiare, urla sălbatic gherdapul.

— Mai, mai, mai ! Dă-i mereu !

— Trosc! Şi a doua vîslă se rupse ! Dar lupta era cîşti- gată : la un pas de prag, luntrea intră într-un ochi liniştit de apă. înainta acum spre mal, învingătoare, plină de freamătul bătăliei transmis de făpturile vii din ea.

— U-uf!... — răsuflă adînc Prohor, ud leoarcă, tre- murînd tot.

— Ibrahim fluieră şi înjură cumplit atît gîsca dusă pe gîrlă, cît şi pragul buclucaş.

— Plini de vînjoşie, erau încă înfierbîntaţi amîndoi de lupta aprigă. Ochii lor ardeau, iar sîngele le clocotea în vine. Cînd însă simţirile răscolite începură să se.mai potolească, amintindu-şi de crîncena încleştare cu stihia apei, Prohor şi Ibrahim se cutremurară în sinea lor.

— Proşka, dar daca ne rasturnam ? Ce paţam, ai ?

— Ajungeam noi înot la mal.

— Era rău. Ne duceam fund. Dar ce haleam ? Unde erau pesmeţii, unde era tot ? Vai, vai, vai, Proşka !

— Da-a — făcu tărăgănat Prohor, dus pe gînduri. Și după un scurt răgaz urmă: Trebuie să prînzim... De două zile n-am mai mîncat ca lumea...

— Nu-i voie prînz... La dracu prînz !... Trebuie mergem înainte... Aici crăpăm... Hai vedem prag.

— Prohor îi aruncă o privire rugătoare, dar Ibrahim se încruntă şi pufăi mînios pe nări. Tînărul înţelese că nu-i rămîne decît să se supună.

— Piciorul luneca pe bolovanii mari de pe mal, acoperiţi de zăpadă. Prohor călcă între ei şj căzu, cît p-aci să-şi rupă piciorul. în faţa lor începea pragul. Fluviul îşi apropiase acolo mult de tot malurile stîncoase, mai-mai să se atingă unul de altul. Apa năvălea prin această poartă îngustă — puhoi strălucitor şi neted, fără unde, căzînd de la un stînjen înălţime. Se avînta apoi, vuind, mai departe, spumegătoare, turbată, izbind cu înverşunare colţii ameninţători de piatră ce se ridicau deasupră-i. Fluviul clocotea, mînios, mugind şi lărmuind năprasnic. Prohor îi strigă ceva lui Ibrahim, acesta îi răspunse, dar nici unul nu-şi auzi nici măcar glasul său.

— Iată, piatra de colo e primejdioasă ! Aoolo-i vîl- toarea mai cumplită ! S-o încercăm ! — strigă Prohor, arătînd un stei verde, uriaş. Apa curgea de pe el înverşunată, în unde sure, ca de pe căpăţîna uriaşă a unei dihănii ce s-ar fi ridicat în două labe deasupra şuvoiului clocotitor.

— Proşka! Piatra aia moarte estem ! — urlă tot neauzit Ibrahim, aruncînd cu un bolovan în stei. — Nu putem trece de ea.

— Luînd un ciot de lemn, îl zvîrli pe firul apei. Ciotul lunecă repede pe coama şuvoiului, se cufundă în spumă şi, din goană, se izbi cu un capăt de piatra golaşă.

— „Aşa nu merge. Trebuie să ţinem mai spre stînga" — îşi zise Ibrahim şi aruncă în apă alt lemn, mai spre stînga. Dar şi acesta, prins în vîltoare, goni tot spre piatră. înţelegînd rostul încercărilor lui Ibrahim, Prohor se apucă, la rîndul lui, să arunce lemne în şuvoi, dar apa năvalnică le izbea pe toate de stei. Oriunde ar fi fost

— aruncat, lemnul pornea fără greş, ca atras de un magnet, spre chelia verde a monstruoasei căpăţîni.

— Descurajaţi, abătuţi, porniră înapoi spre luntre.

— Ce facem ?

— Pornim! — spuse hotărît Ibrahim. — Vrei iernăm aici?

— Nu mai aveau de ales. Singurul drum înainte îi ducea în gura larg căscată a morţii. Singura întrebare ce se punea era : să-şi facă seama de îndată, cu stomacul gol, sau să mănînce pe săturate şi apoi să pornească la luptă pe viaţă şi pe moarte? Să fie ca un ultim pahar de vin şăgalnic în care s-a vărsat otrava morţii...

— Dar atunci cînd sufletul, plin de avînt, însetat de iz- bîndă, se aruncă pe calea primejdiei, într-o luptă de ne-înlăturat, glasul cărnii amuţeşte. Drumeţii îşi pierdură deodată pofta de mîncare care-i sîcîise atît de aprig pînă mai de curînd.

— Gata! Haide !

— Ibrahim aţîţa în Prohor avîntul, trezit de încercarea ce-i aştepta. îi spunea că este un viteaz, un *djighit* şi-i vorbea întretăiat, stîngaci de primejdiile pe care le înfruntă, clipă de clipă, locuitorii aulelor din Caucaz. Vorbea de încăierări necurmate, de împuşcături, de pumnale înfipte în piept... Dar de răzbunări, de răzbunările sîn- gelui, oare nu auzise Proşka ? ! Aşa ceva da, aşa ceva e mai înspăimîntător, mult mai înspăimîntător decît un păcătos de prag ca acesta. Răzbunările trec din tată în fiu!

— Nu-i nimic, *djighit,* nu fie frica la tine! Nu murim noi... Scapam teafăr!

— Ştiu că nu murim, că scăpăm.

— Brava, *djighit!...* Totdeauna face aşa... Omul coace la luptă... ca piersică la soare. La douăzeci ani, vultur eşti. Nu-i nimic, *djighit...* Brava ! Ştii cum căleşte jungher ? în foc şi în apă. Sfrrr... în foc şi în apă. Aşa trebuie şi om... Te faci puternic, te faci tare!

— Prohor răsufla adînc, nestînjenit, ochii îi scînteiau, obrajii îi ardeau de o—

— 8* înflăcărare tinerească. îl asculta

— pe Ibrahim cu luare-aminte, cu dragoste, preţuindu-1 tot mai mult ca pe un bărbat neînfricat, ca pe un viteaz.

— Doar merindele mă îngrijorează... Ne-au rămas cam puţine. Ne mai ţin două-trei săptămîni — spuse el.

— Ce-ar fi să le cărăm dincolo de prag ? S-ar putea să ne răsturnăm...

— Prostii — îi reteză vorba cerchezul. — Nu trebuie •gândeşti. Dacă gîndeşti — atunci îneci; dacă nu gîndeşti

— nu îneci. Aşa !

— Ziua se stingea. în jurul lor era urît, frig şi singurătate. Pragul vuia mereu, spumegând. Părea că laolaltă cu el urla însăşi taigaua îngheţată.

— De atîta larmă şi vuiet neîncetat Prohor ameţise, i se tăiase răsuflarea. Dar sufletul lui ameţit se înaripase...

— împreună cu Ibrahim, zbura acum spre porţile iadului, un iad clocotitor şi înspumat. De pe luntrea lor, furată tot mai mult de şuvoi, valurile păreau uriaşe, .înspăimân-tătoare. Se înălţau ca nişte morminte într-un cimitir blestemat şi se surpau ca să se ridice din nou. Amurgul era gălbui, rece, şi-n jurul lor domnea spaima : cimitir rece, morminte reci, moartea... înfricoşată, luntrea parcă închisese ochii şi alerga orbeşte înainte.

— Ibrahim, să ne luăm rămas bun... Aşa, cine ştie dacă... Rămîi cu bine, Ibrahim!...

— De ce ramîi cu bine ?... Noroc !

— Cu bine, Ibrahim! — strigă din răsputeri pentru cea din urmă oară Prohor.
— Djighit !...

— Şi totul pieri în vuiet. O scăpărare vie pe cer... Asfinţitul... Flăcări şi trosnete, stropi scânteietori, şuiere şi scrâşnete... Taigaua se legăna, cerul se prăvălea în apă, totul fierbea în clocot, ca în cazanul satanei.

— Trage la lopeţi! Dă-i!

— U-uff !

— Roagă-te lui dumnezeu !

— Ţine dreapta !

— Ţipete, trosnete, vuiet. Sfârşitul...

— „Ar cam fi timpul să primim de la Prohor o veste. Doar a plecat cu sania cînd abia-abia se desprimăvăra, iar acum au început să zboare fluturii albi. Ca mîine vin pocroavele. Acu ar trebui să fi ajuns la Kraisk, iar de acolo, se zice că răvaşele zboară în toate părţile pe sîrmă, aşa că s-ar putea să primim şi noi veste aici, în satul acesta al nostru. Da' vezi că Ilia Sohatîh s-a dus la oraş, după veşti, şi s-a întors cu mîna goală : a adus numai piele de safian roşu ca să-şi facă cizme şi măşti d-alea, de sărbători. Atîta a adus..."

— Astfel vorbea cu sine însăşi, gîndindu-se la băiatul ei, sfioasa şi necăjita Maria Kirilovna. Inima ei de mamă era plină de dor şi o zbuciumau tot felul de visuri urîte. Nu mai avea de loc poftă de mîncare şi slăbise rău de tot. N-ar fi făcut altceva decît să se gîndească cît era ziulica de mare numai la drăguţul de Prohor... „Pe unde o fi acuma sărăcuţul de el ? Auzi, să pornească bietul băiat la un drum atît de lung şi încă în tovărăşia unui nespălat de cerchez. Ce-i pasă lui tat-su, lui Piotr Danilîci Gromov ?... O duce numai într-o petrecere cu ticăloasa aia de Anfisa, zvîrlind banii în dreapta şi-n stînga. Nici nu se mai ascunde măcar".

— în inima Măriei Kirilovna sîngerau două răni : „Ruşine să-ţi fie, Piotr Danilîci... Doar ţi-e părul cărunt... Mă doare în suflet..."

— Dar şi mai crunt o- durea cealaltă rană. O ardea ca focul, ziua şi noaptea : „Proşenka, băiatul mamei... O mai trăi oare ?"

— Tu mă cinsteşti cu lichior dulce, da' nu ştii ce-i în inima mea — spunea într-o seară, tîrzie de septembrie Piotr Danilîci, sorbindu-şi ceaiul cu zahăr la Anfisa Petrovna Kozîreva, iubita lui.

— Ti-e inima ardeiată — rîse şăgalnic Anfisa, ameninţîndu-1 cu degeţelul. — Mare pişicher eşti! Ai vrea să mă tragi pe sfoară. Da' vezi că nici eu nu-s proastă. O să rămîi cu buza umflată.

— Ăi fi tu frumoasă, dar minte n-ai nici de doi bani. Vorbesc de fiu-meu. înţelegi ?

— Cum să nu, te înţeleg chiar foarte bine. Hi-hi-hi !... Şi deodată schimbă tonul, căci fără să vrea, cine ştie de ce, simţi că i se strînge inima. — Vorbeşti de feciorul tău? Zici că-i chiar copilul tău? Zău? N-o fi'cumva din flori ?

— Ce vorbă-i asta ?

— Se poate să-ţi fi trimis la moarte copilul tău, sînge din sîngele tău ?! Că doar la moarte l-ai trimis, Petruşa, nu-i aşa ?

— Taci! — spuse mohorît Piotr Danilîci, privindu-i buzele şi ochii ce nu cunoscuseră durerea, întunecaţi deodată.

— Nu mai scoaseră o vorbă, sorbindu-şi amîndoi ceaiul în tăcere. Tot în tăcere băură şi lichiorul. Nu mai rostiră un cuvînt. Le era prea greu să mai spună ceva.

— Piotr Danilîci plecă acasă fără să-şi ia rămas bun. Se înnoptase. Pojghiţa de gheaţă înfiripată peste băltoace trosnea sec sub picior, ca sticla. Inima lui de tată se strîngea de durere.

— Anfisa nu putu să adoarmă mult timp. Ceasuri întregi s-a tot întrebat şi n-a putut găsi răspuns la întrebarea ei : de ce i s-a strîns inima deodată, de ce şi-a amintit, aşa, pe neaşteptate, de băiatul acela drăguţ ?

— N-a mai putut uita niciodată seara aceea, noaptea aceea ciudată, deşi ar fi vrut s-o uite. Dar cineva, fără s-o întrebe şi împotriva ei înseşi, i-a poruncit s-o ţină minte toată viaţa, mult frămîntata viaţă a Anfisei.
— „O mai fi trăind Prohor ?"

— In noaptea aceea neagră, în casa Gromovilor fusese găzduit un hoinar păduchios cu numele de Ivan Nepomneaşci. Poate că Măria Kirilovna n-ar fi primit în casă un asemenea oaspe. Au stăruit însă pentru el Ilia Sohatîh şi bucătăreasa Varvaruşka, o femeiuşcă rumenă în obraji. Ziceau să nu-1 alunge, că poate o fi colindat şi el prin părţile prin care umbla acum feciorul ei.

— Ca şi călugării, hoinarul e bucuros că poate să înfulece la masa altuia, aşa că pribeagul bărbos clefăi pînă noaptea tîrziu, mîncînd pe săturate cartofi prăjiţi eu seu de oaie, îndopîndu-se cu pită de grîu şi povestind vrute şi nevrute, cu glas răguşit de beţiv, Măriei Kirilovna, care şedea, mohorîtă, pe laviţă.

— Cum să nu ştiu, cucoană dragă ? Eu toate le Ştiu de-a fir-a-păr. îi cunosc bine pe tunguşi. Fiare, nu alta... Urdie... Oamenii zic că-s blînzi, că nu fac rele; da' cînd îi apucă năbădăile, îţi fac seama într-o clipită.

— Măria Kirilovna clătina din cap.

— Şi zi, ai fost chiar prin părţile acelea, pe Rîul Mohorît ?

— Ei, n-oi fi fost chiar pe acolo, dar pe-aproape... He-he!
.

— Vezi să nu te îneci... Ce hăpăi aşa repede ? Nu-ţi ia nimeni mîncarea de dinainte, n-ai teamă ! — rîse pistruiatul Ilia Sohatîh, ieşind din cămăruţa lui şi ameste- cîndu-se în vorbă.

— De-aş avea oleacă de băuturică — zise răguşit hoinarul — v-aş povesti eu o întîmplare, ehei!...

— Maria Kirilovna se duse în odaia ei şi-i aduse un pahar cu votcă.

— Să tot fie cinci ani de-atunci... — începu Ivan Nepomneaşci după ce dădu lacom pe gît băutura de foc.

— Un negustor, aşa, ca şi feciorul matale, plecase cu marfă în taiga şi-şi luase cu e>l un ajutor. Iac-aşa. Ei, s-a dus şi dus a fost, de parcă l-ar fi înghiţit pămîntul. Acu trei ani am trecut şi eu prin locurile acelea şi am auzit vorbindu-se cum că nişte vînători ar fi dat peste tăciunii unui foc stins şi că printre tăciuni s-ar fi aflat două schelete. Iac-aşa. Pare-se că erau chiar negustorii aceia. Iac-aşa se petrec lucrurile pe acolo. He-he!...

— Dumnezeu să-i ierte — se închină cuvios gazda...

— Cum i-au... De ce ?

— I-au strîns de gît, cucoană dragă... I-au sugrumat! întîi l-au zvîrlit în foc pe unul, apoi şi pe celălalt, în acelaşi chip...

— Maria Kirilovna aruncă o privire îndurerată, rugătoare, spre icoana înnegrită din colţ, iar Ilia Sohatîh se răsti la hoinar :

— Mincinosule ! Dobitocule ! Am umblat şi eu prin taiga şi-i cunosc pe tunguşi mai bine ca tine. Sperii oamenii de-a surda, bărbosule.

— înfierbîntat de înseşi vorbele lui, hoinarul se jură pe toţi sfinţii că-i adevărat ce spusese, zicînd că e gata să sărute icoana. Se aprinse atît de mult, încît începu să îndruge tot felul de bazaconii, mai-mai să strige că el îi ajutase pe tunguşi să-i arunce în foc pe cei doi negustori.

— Varvaruşka rîdea, iar Ilia îl ameninţa :

— Lasă, lasă, acuşi se întoarce jupînul. O să vezi tu ce-ai să păţeşti, ticălosule ! Habotnic scîrbos !

— Maria Kirilovna dădu totuşi crezare celor povestite de hoinar, căci aşa o îndemna glasul inimii. Toată noaptea se frămîntă cuprinsă de nelinişte. I se părea că-1 aude pe băiatul ei, pe Prohor, spunîndu-i : „Roagă-te pentru mine, măicuţă, roagă-te, că tare mă chinuiesc". în iatacul ei — în odăiţa în care stăruiau mirosuri de tămîie, de siminoc şi votcă, fiindcă, de cînd se lăsase frigul, Piotr Danilîci, care bea de stingea, se mutase acolo diri cerdac — Maria Kirilovna aprinse candela înaintea sumedeniei de icoane ferecate în argint şi se rugă fierbinte, cu lacrimi amare, maicii domnului şi sfîntului apostol Prohor să-i dea sănătate călătorului ce pătimeşte.

— Auzi-mă, doamne, şi aiută-1!

— îndată ce Maria Kirilovna se încuie în iatacul ei, cei trei rămaşi în bucătărie — hoinarul, Ilia Sohatîh şi bucătăreasa — se puseră pe chef. Băură ceai, rachiu de casă, se înfruptară din plăcinta din cuptor a boierilor. Varvara zicea că jupînul n-o să mai mănînce cînd o să vină în patru labe de la ibovnica lui. Ptiu !

— Ilia Sohatîh le arăta nişte poze porcoase; hoinarul se prăpădea de rîs, Varvara chicotea. Sohatîh povesti apoi o snoavă deşucheată, hoinarul spuse şi el una şi mai şi.»

— Ţi-era şi scîrbă s-o asculţi. Gălăgie, rîsete. Rachiul se topea văzînd cu ochii.

— în odaia de alături, Maria Kirilovna şoptea mereu, neobosită :

— Apără-1, maică precistă, ocroteşte-1... Tu eşti pavăza şi sprijinul nostru, milostivo!...

— Sufletul ei se zbuciuma cumplit.

— A doua zi de dimineaţă, oglinda din sufragerie plesni în două, aşa, tam-nisam. Maria Kirilovna tocmai bea ceai. Samovarul clocotea pe masă, scoţînd aburi. Şi în ajun se aburise oglinda din pricina samovarului, dar nu se în- tîmplase aşa ceva !...

— A murit! Doamne, dumnezeule !...

— Albă ca varul, Maria Kirilovna se repezi la bucătărie.

— Varvaruşka dragă... Să ştii că i s-a întîmplat ceva lui Proşenka... A plesnit oglinda drept în două... Of, doamne, doamne!

— Bucătăreasa era buimacă după cheful din seara trecută. Nici nu înţelese bine despre ce era vorba, că şi izbucni în bocete:

— Ţi-o fi bătut în geam vestitorul morţii ?... Aolică, doamne!

— Oglinda, zic, oglinda a plesnit în două... Vino de vezi.

— Aolică, doamne !... Ce să mai văd ? Am băut şi eu coloşa un păhărel... Mi-e să nu dau în nas... Să-mi fie cu iertăciune... Hoinarul cela, bată-1 vina...

— Trăsnită de duhoarea băuturii, Maria Kirilovna se uită la ea printre lacrimi, şi, dînd cu scîrbâ din mînă, intră în iatac, amărîtă. Acolo îşi puse pe umeri broboada turcească şi plecă la părintele Ipat.

— Popa obişnuia să se scoale în zori. La ceasul acela se şi ospătase cu ridiche neagră rasă, stropită cu cvas, şi acum meşterea sub şopron nişte stupi, rîgîind şi fluierînd un cîntec vesel. Ferăstrăul ţiuia, iar rumeguşul alb i se cernea pe pîslari şi pe pămîntul amorţit de gerul dimineţii.

— Bine, bine — conchise părintele Ipat după ce ascultă zbuciumata povestire a negustoresei. — Ţi-oi sluji o liturghie... De bună seamă că da... La parastas nici să nu te gîndeşti. N-are rost... Să ne rugăm pentru sănătatea lui.

— Apoi, cu toate că nu era nimeni primprejur, se aplecă la urechea ei şi-i spuse, privind-o cu ochii lui jucăuşi, zîmbitori:

— Băiatul se întoarce el, fii pe pace. Da' cu jupînu... nu-i d-a bună.. Prea a luat-o razna, prea de tot. Mare ispită!

— Maria Kirilovna scoase batista şi-şi suflă nasul.

— Ştii ceva ? — urmă părintele Ipat. — Nu cumva să scapi vreo vorbuliţă. Ţi-am spus şi eu, deh, părerea mea, între patru ochi. îmi pare rău de dumneata, Maria Kirilovna.

— De ce, părinte ?

— Vezi că jupînu... — părintele Ipat vorbea acurv aproape în şoaptă... — vrea să se despartă de dumneata. Nu te necăji atît, stai... Nu plînge, pentru dumnezeu... Să ştii că n-o să-i meargă... Să-şi ia gîndul! Avem şi noi legi şi-s legi straşnice : „Ceea ce dumnezeu a împreunat, omul să nu despartă". Oricum însă, eu te sfătuiesc să fii cu ochii în patru.

— Picioarele Măriei Kirilovna — care numai bătrîne nu erau, căci biata femeie nu avea încă nici treizeci şi şase de toamne — i se tăiaseră ca unei babe. Abia se întoarse de la părintele Ipat. Clocotea de mînie. Sufletul ei era însă ca un ciur : toată mînia se risipea repede ca şi lacrimile, numai amarul se aduna pe fund, picătură cu picătură.

— Apropîindu-se de casă, văzu cum doi ţărani îl-suiau în cerdac pe Piotr Danilîci, beat turtă.

— Doamne sfinte, chiar aşa, dis-de-dimineaţă! — izbucni ea uluită şi plină de deznădejde.

— E cu chef de aseară — grăi gros, zîmbind în barba roşcată, Silanti, vecin cu blestemata de Anfisa.

— Of, Piotr Danilîci, Piotr Danilîci ! — începu dojenitoare Maria Kirilovna cînd rămase singură cu bărbatul ei.

— Zît! Ai si început să guiţi, otravă ? !... 122

— Priveşte, a plesnit oglinda... Semn rău.,. Doamne, ce o fi cu Proşenka al nostru !...

— Gura ! — se răsti la ea Piotr Danilîci, legănîndu-se pe picioare în mijlocul odăii. — Nu-i vorba de Proşenka... De tine-i vorba, de tine... Cînd o să crăpi odată, otrava afurisită ?

— îţi stau în cale ?

— Da ! Piei din ochii mei ! Scîrbă !...

— Ridică scaunul greu, îmbrăcat în pînză, vrând s-o lovească. Maria Kirilovna fugi pe uşă afară, iar Piotr Danilîci zvîrli scaunul drept în oglindă.

— Poftim ! Iacă semnul tău !

— Şi, în zuruitul cioburilor de sticlă care cădeau pe podea, strigă :

— Votcă ! Castraveţi ! Hei,[1] Iliuha !

— Vînzătorul răsări ca din pămînt şi, plecîndu-se slugarnic în faţa jupînului, dădu să-1 ia de braţ.

— Unde mă duci, hai ? în iatac ?

— întocmai. întrucît aveţi nevoie de cea mai deplină linişte şi odihnă, după cum se obişnuieşte în casele mari din lumea bună.

— He-he-he ! Brava, măi Iliuha... Tu eşti un băiat bun. Cum s-ar zice, e adevărat că sînt negustor, nu glumă! Ai!

— Doamne ! Cum să nu fiţi, cu un capital ca al dumneavoastră ? Păi la oraş, fără doar şi poate, aţi fi printre negustorii de mîna întîi... Să am pardon.

— Mîngîindu-şi mulţumit barba şi gemînd uşor, negustorul se aşeză pe pat.

— Trage-mi cizmele !...

— Vînzătorul îşi ridică manşetele şi, cu o strâmbătură de silă pe care încerca s-o ascundă sub un zîmbet

mieros, trase din picioarele jupînului cizmele mînjite de balegă proaspătă.

— Ce cîrlionţat e părul tău ! Eşti un băiat fericit, măi Iliuha, mă... Se zice că oamenii cu părul creţ au noroc în viaţă. r

— Da, Piotr Danilîci... Am un noroc grozav... Pardon...

— Aşa-a... Să ştii că după pocroave îţi măresc simbria cu încă dinei ruble pe lună. Iar dacă mă slujeşti în toate treburile cu credinţă, odată te trezeşti cu încă douăzeci şi cinci de ruble pe deasupra. Atunci să vezi trai pe vătrai ! înţelesunm-ai ?

— Vă mulţumesc plecat. Şi în ce trebuşoară să vă slujesc, rogu-vă ?

— înălţîndu-şi privirea de sub pleoapele umflate, jupînul rîse răguşit:

— Păi, nerodule, ţi-am şi spus-o... Doar nu eşti un ţînc, poţi să pricepi şi singur. Fi-ţi-ar de rîs să-ţi fie părul creţ, cu păduchi eu tot!

— *Mir si* prea plecat — zîmbi slugarnic Ilia, ştergîn- du-şi mîinile murdare pe covor. — Mai binevoiţi să doriţi ceva ? — întrebă el pornind spre uşă.

— Stai, aşteaptă ! Ascultă aici : te repezi într-un suflet pînă la Anfisa Petrovna şi-i spui — dar cu vorbe alese — că aşa şi pe dincolo, de dorul lui fi-su, jupînu a băut toată noaptea cu morarul neamţ... Nu, nu aşa... Spune-i că jupînul îi doreşte noapte bună şi odihnă plăcută... Ai înţeles ? Ia să vedem cum o să,i le spui tu pe toate...

— Ce mare lucru ! — Ilia îşi drese glasul şi urmă : — Domnia sa, prea cinstitul jupîn cutare, vă trimite...

— Cutare ? ! Cum vine asta, secătură ? !...

— Păi bine, Piotr Danilîci, aşa vine vorba... Am să pomenesc în întregime prea cinstitul nume al domniei voastre, întocmai aşa cum l-ar rosti diaconul arhieresc la slujbă. Vă rog însă să-mi spuneţi, dacă pot îndrăzni să vă întreb, cum de aţi încurcat-o în privinţa vremii în care ne aflăm ? Mi-aţi poruncit să-i urez duducăi Kozîreva noapte bună, dar acu e dimineaţă. Iacă, se vede afară, fulguieşte... Să am pardon...

— Care dimineaţă ? Ce tot îndrugi ?

— Asta-i limpede ca lumina zilei.

— Dacă-i aşa, dă-ncoa cizmele... Trebuie să deschid prăvălia.

— Vai de mine!... Culcaţi-vă liniştit. Trebuie să dormiţi, să vă limpeziţi mintea cu un pui de somn. Iar eu am să trag îndată perdelele şi, ca domnul Savaot, am să fac întuneric.

— Io-te parşivu!... Ei, dacă-i aşa, fă precum zici...

— Vînzătorul nici nu apucă să iasă bine pe uşă, că se şi

— auzi chemat înapoi.

— Stai, opreşte-te! — îl strigă negustorul deodată cu glas nătîng. — Ia zi, măi Iliuha, îţi place muieruşca mea ?

— Sohatîh se învăpăie şi-şi încreţi fruntea.

— Care din ele, Piotr Danilîci ?

— Mare nătărău eşti, măi Iliuha, zău aşa ! Hai, acuma du-te... Şi dacă-ţi pofteşte inimioara, dă-i drumul, lucrează... Dacă vezi de treburile mele, te răsplătesc din plin... Ştii tu despre ce treburi vorbesc, nu se poate să nu ghiceşti.

— Rămas singur, Piotr Danilîci cînd ofta, cînd zîmbea. Privirea lui alunecă spre icoana în faţa căreia făclioara candelei pîlpîia într-un nimb de lumină. Suspină.

— Proşka, drăguţule !... Dumnezeu să te aibă în sfînta lui pază.
— Lacrimile începură să-i curgă şiroaie pe obraji.

— 14

— Două zile senine — şi zăpada pieri de pe maluri. Fluviul strălucea în soare, aruncînd sclipiri reci, viorii.

— Călătorii se aflau încă sub stăpînirea vie a simţămin- telor care-i şfichiuiseră ca o lovitură de bici la trecerea pragului.

— Vîjjj ! — şi gata — spunea zîmbind Ibrahim.

— în urechi le stăruia vuietul valurilor sălbatice, şi sufletele lor încă tulburate păstrau vie amintirea clipelor prin care trecuseră, scăpând cu viaţa ca printr-o minune.

— Cerchezul îl dăscălea pe Prohor :

— Daca înfrunţi premejdia — scapi. Daca cuprinde frica la tine — vai de cap...

— Soarele şi şuvoiul năvalnic al fluviului îi îmbărbătau. Acum erau încredinţaţi că vor izbîndi. încă vreo trei săptămîni şi vor ajungeJa Kraisk. La naiba! Face totuşi să trăieşti pe lumea asta ! Frumoasă e viaţa !

— Ce zici, Ibrahim, ne-or ajunge merindele ? Pulbere şi alice nu prea mai avem.

— —> Ajunge...

— Era o seară liniştită. La asfinţit, cerul se boltea roşu, tivit cu galben.

— O sa fie vînt — spuse Ibrahim. — Ia sama.

— într-adevăr, la miezul nopţii se stîrni vijelia. Fură

— nevoiţi să tragă luntrea la mal şi s-o priponească zdravăn. Valurile se spărgeau zgomotos de usnele ei. Pe maluri fremăta taigaua.

— Călătorii se treziră în zori, rebegiţi de frig. Nisipul se învolbura pe mal ca zăpada viscolită în toiul iernii. Faţa apei era tălăzuită de coame înspumate, neguroase.

— Bate din faţă ! E prost al dracului — spuse Prohor. — Să trecem de revărsarea asta, ca pe urmă poate că rîul coteşte.

— Pe cer — nici un nor. Fluviul curgea năvalnic.

— Luntrea intrase chiar pe firul apei. Vîntul bătea drept din faţă. Stăvilit de înverşunarea lui, şuvoiul părea că stă în loc. înaintau anevoie, încet de tot. '

— Luptară cu îndîrjire vreme de un ceas. Prohor aruncă o privire îndărăt : fumul sur al focului era aproape de tot. Cerchezul lăsă cîrma, trecînd şi el la vîsle. Luntrea înainta acum ceva mai iute. Trecură şi de un repeziş plin de steiuri. Acum apa curgea larg. Luntrea aproape că se opri în loc. Vîntul dezlănţuit izbea în ea vijelios. Catargul tremura, steagul roşu-alb se zbătea în vîrful lui. Era un frig cumplit. Vîntul intra şuierînd prin mîneci şi se plimba în voie pe sub haine, pătrunzînd pînă la oase.

— Privind tufele de pe mal, călătorii îşi dădură seama că vijelia împingea luntrea împotriva şuvoiului.

— Mergem înapoi. Trage bine, Proşka !

— Dar nu puteau să înfrunte vîntul, şi luntrea era împinsă nestăvilit îndărăt.

— Să încercăm s-o tragem la edec.

— Ibrahim se înhăma la funie şi, luptînd împotriva vîn- tuilui, începu să se opintească.

— Prohor se căzni să aprindă un foc în vatra din botul luntrei, să-şi mai dezmorţească mîinile îngheţate. Dar în zadar : vîntul stingea focul îndată şi le zvârlea în faţă nisipul spulberat de pe mal, înţepîndu-i, orbindu-le ochii înroşiţi, umflaţi. Strângând pleoapele, cu bărbia în piept, Ibrahim trăgea din răsputeri, gîfîind ca un cal, dar luntrea abia dacă înainta.

— Treci tu, Proşka ! Eu obosit.

— Lăsă funia şi, clătinîndu-se istovit, se îndreptă spre luntre. Vîntul smulgea hainele de pe el; cele două capete ale glugii sale albe fîlfîiau ân stânga şi în dreapta ca două cozi de femeie.

— Se canoniră astfel pînă seara tîrziu, fără să poată înainta de loc. A doua zi — la fel: soare, vînt năprasnic, valuri înspumate. în jur vuia ameninţător taigaua. Nici nu mai porniră la drum : era zadarnic.

— A treia zi — tot aşa.

— încrederea în izbândă scădea o dată cu pesmeţii, cu hrişcă şi cu praful de puşcă. începură să vadă cu

ochii ce-i aşteaptă, şi ceea ce vedeau era departe de a fi frumos...

— în a -cincea zi încercară să împingă luntrea spre firul apei. Vîslele trainice pârîiau, strapazanele reci scîrţîiau nebuneşte. Puseră mî'na pe prăjini, le înfipseră în fundul apei şi se opintiră din răsputeri. Prăjinile se îndoiau însă ca un arc, iar apa era ca aluatul, groasă, îndărătnică. Pră jina lui ibrahim trosni, se frînse, şi cerchezul căzu cu faţa în jos în apa rece ca gheaţa. Asta puse capăt caznei lor. Aprinseră din nou focul pe mal, cu inimile încrîncenate, cu deznădejdea încolţind în suflet.

— Căutară să se mai îmbărbăteze :

— N-are nimic... Cînd s-o domoli vîntul, zburăm ca fulgerul.

— Trece şi asta. Nu fie frică la tine !

— Privirile erau însă mai grăitoare decît cuvintele. Prohor îl întreba din ochi pe cerchez şi răspunsul mut al acestuia era : „E de rău, Proşka".

— Iată că se sfîrşi însă si săptămîna aceea de chin. într-o seară, pe la asfinţit, vîntul se opri.

— Norocul parcă le zîmbea din nou, căci le aduse şi altă bucurie : zăriră, în acelaşi timp amîndoi, pe mal, lîngă un cot al apei, un tungus cu o *parkă*

— *Boie,* prietene, bună ziua! — strigă Prohor, aproape plîngînd de bucurie.

— Buna zi la tine...

— Tungusul era un bărbat vîrstnic, fără mustăţi, cu o cosiţă neagră atîrnîndu-i pe spate. Privea spre cei doi, îngustîndu-şi ochii cu mirare şi totodată cu teamă.

— Cunoşti bine fluviul ?

— Cunoşti... Tot cunoşti... Depa-arte! Cunoşti pîna capăt...

— Cînd o să scăpăm de aici ? — întrebă Prohor şi aşteptă răspunsul cu răsuflarea tăiată.

— Nu scapi. Încă puţin şi îngheaţă tot... Tun îngheaţă.

— Ce-i de făcut? — întrebă cu teamă Prohor.

— Ieşi din apă... Iernezi aci. Intrăm taiga... Ehei!

— Vrem, să mergem mai departe ! — strigă Prohor.

— Atunci mori — rosti domol tungusul şi-şi văzu de luleaua lui.

— Dar n-o mai fi mult ?

— Mult. Ger, *sinilga,* viscol mare... Ehei... Moarte sigur...

— Călăuzeşte-ne pînă la Kraisk. Plătesc cît vrei.

— Nu treba la mine... Eu nu vrei... Aşteaptă puţin primavara, atunci poate... Apa mare, apa repede... Cinci zile — gata. Kraisk alt rîu este:

— *Boie,* prietene, aiută-ne — îl rugă Prohor cu glas dulce, apueîndu-1 de mînecă şi privind, duios ca un copil, drept în ochii mici, îngustaţi, ai tungusului. — *Boie,* mă aşteaptă acasă mama... şi tata... Mama o să moară de spaimă, o să creadă că m-am prăpădit. Te rog din suflet, *boie,* arată-ne drumul !

— [1] *Parkă* - haină din blană de ren sau de cîine pe care o poartă locuitorii din Siberia (n. trad.).

— Nu! Nu vrei.

— Te omor-rr ! — zbieră deodată cerchezul şi, apucîn- du-1 de guler, ridică pumnalul.

— Tungusul se trânti la pămînt, apărîndu-se cu braţul.
— Hai !
— Unde?
— Hai!

La cină nimeni nu scoase un cuvînt. Inimile celor doi zvîcneau de bucurie. Pentru cel de-al treilea însă, pentru tungus, începuse un vis rău. Nici nu se atinsese de mîn- cara.

— Nu fie grija la tine, Proşka — şoptea încetişor Ibrahim, dîndu-i cu cotul lui Prohor. — Ne duce el... Cunoaşte rîul. Noi dăm la el porunci...

Tungusul le arunca priviri mînioase, căta spre taigaua cufundată în întuneric, scotea fluierături de chemare şi bombănea ceva, foarte supărat. Prohor încerca să-i vorbească, dar tungusul clătina îndărătnic din cap: „Nu înţeles la mine" şi tăcea cu încăpăţînare. Ibrahim îl sili să se culce, îi legă mîinile la spate cu un capăt de frânghie şi-1 priponi de copacul cel mai apropiat.

— Poftim, fugi acuma. — Şi-1 ameninţă din nou cu pumnalul. — Iac-aşa ! Ha !...

Faţa arămie a tungusului se încreţi a plîns ; pufnind pe nas, zvîrli, supărat, frânţuri de cuvinte :

— De ce rău !... Foarte rău... De ce chinuieşti om !... Ptiu...

— Iaca! — îl ameninţă încă o dată cerchezul, arătîn- du-i pumnalul.

— Numai să ajungem la Kraisk, *boie,* şi-ţi dăm de toate: ceai, zahăr, praf de puşcă...

— Prost cap — se răsti la el tungusul şi se zbîrli deodată tot, ca un rîs. — Prost tare ! Cum vine eu napoi aici ? ! Aici muiere la mine, reni la mine, tot aici este... Te rog, dă drumul Ta mine. De ce legat? Ptiu!
Se zbătea, rodea frânghia cu dinţii şi, în mînia lui ne-putincioasă, începu deodată să urle de răsuna toată taigaua.

— Ia stai ! — rosti deodată Ibrahim cu glas mucalit şi, ţocăind din limbă, turnă rachiu într-un păhăruţ albastru, pîntecos...

Tungusul amuţi numaidecît. Ochii lui scînteiară. Parcă lepădase o mască : faţa lui plînsă fu luminată deodată de un zîmbet.

— Ehei! Rachii ! Rachii! Dai repede ! Dai la mine ! Cel mai kun.

Tremura tot, ca un beţiv nărăvit. Din gură îi curgeau bale.

— Vii cu noi ?

— Vii ! Cum nu vii ? ! Vii cu tine... Cel mai bun. Dai iute beau !

Cum să nu-i călăuzească ? Sigur c-o să-i călăuzească. Se repede numai, de dimineaţă, pînă la locul de popas al tunguşilor, aduce de-ale gurii, aduce puşca, îi spune nevestei să vadă singură de reni, să vîneze veveriţe, elani. Doar e om şi el, înţelege... Cum să-i lase aşa, singuri ? ! Taigaua e rea, doamne, fereşte! îi paşte moartea, o moarte cumplită; n-au cum să scape. La Kraisk, cunoaşte pe toată lumea : cunoaşte negustori, cunoaşte un slujbaş şi pe încă unul, căpetenia cea mare, Steopka Iva- nîci... Are nasturi lucioşi, mustăţi uite-aşa! La şold poartă un cuţit lung pînă la pămînt!... Cunoaşte bine Steopka Ivanîei, mare căpetenie. Ăla te ia, te ridică, te duce. beat, de picioare, la temniţă, trage palme peste obraz... Poliţai este...

Ibrahim zîmbea. încruntat, neîncrezător, Prohor îl urmărea din ochi pe tungusul prea limbut. Ibrahim îi dădea rachiu şi caşă, ţinîndu-i tovărăşie la mîncare şi băutură. Tungusul se cam cherchelise. Rîdea în hohote, vorbea sîsîit. Spunea că e bogat, foarte bogat, că tot ţinutul dimprejur este al lui. Să mergi douăzeci de zile ori încotro ai merge,, tot pămîntul e al lui... Are reni mai mulţi ca firele de nisip ce încap într-o palmă... Este cneaz, e omul cel mai de seamă din toată taigaua...

Cum-necum, pentru mai multă siguranţă îl legară şi mai zdravăn de copac, apoi se culcară şi ei pe mal, alături de pălălaia focului.

— Acum n-avem de ce să ne mai temem, Ibrahim... Sîntem trei... Tungusul cunoaşte bine fluviul. Chiar de-ar fi să iernăm pe undeva, el ştie .seama pe aici, Ibrahim, bunul meu, dragul meu Ibrahim !...

— Nu face nimic, *kunak*, nu face nimic. Acu — toate bune!

— Măicuţa mea... Draga mea măicuţă! Ce-o să se mai bucure.cînd ne-o vedea! Să vezi ce frumoasă o să fie viaţa, Ibrahim!

— O sa fie bine, *djighit...*

— O să ajung om în toată firea, bogat, vestit, cinstit.

— Da, bogat ajungi şi vestit... Da' cinstit — e mai greu, Proşka...

— Ai să vezi!... Cînd ajungem la Kraisk, cumpărăm prăjituri... O sută de prăjituri deodată, Ibrahim. îmi plac atît de mult...

— Facem *şaşlîk*[1]... Coacem *ciurek*[2]. La mine place pilaf. Punem usturoi, punem *kîşmîş*[3].

Cerchezul dormea ad'înc, greu îl puteai trezi. Prohor auzea prin vis felurite zgomote — cîntece^sfadă, sudălmi, glasuri de fecioare fără chip, cîntînd melodios, chemîn- du-1 undeva cu nespusă dulceaţă.
— $aitan!

Prohor sări în picioare şi se uită în jurul lui. Se lumina de ziuă. Focul ardea viu.

— A fugit, *şaitan !*

Ibrahim scrîşnea din dinţi, cu mîna încleştată pe pumnal.

Prohor se uită la frânghia ruptă care atîrna de copac şi un junghi îi străpunse inima. Văzu negru înaintea ochilor. Şi încă nu aflase că gerul năprasnic al iernii ferecase peste noapte apele fluviului, iar luntrea, cea din urmă rază de nădejde, era acum încleştată în gheaţa groasă.

Se ridică şi, abia tîrîndu-şi picioarele, porni încet spre şubreda lor luntre. Nici nu simţi suflarea gerului care-i învăluia trupul încins de dogoarea focului. Se vîrî, ca

1 *Şaşlîk* - frigărui de berbec, mîncare naţională caucaziană (n. trad.).

2 *Ciurek* - un fel de turte (lipii) care se mănîncă în Caucaz (n. trad).
3 *Kişmîf* - stafide (n. trad.).

un somnambul, ca o pisică ce trage să moară, sub coviltirul luntrei, în colţul cel mai depărtat, îşi îngropa obrazul în sacul de merinde în care mai rămăseseră doar nişte jalnice rămăşiţe de pesnîeţi îngheţaţi şi începu să plîngă amarnic, în hohote.

15

Ibrahim rătăci toată ziua prin taiga. Zadarnic : nici picior de om, nici urmă de aşezare. Tungusul cel viclean parcă intrase în pămînt.

Taigaua era tăcută, neînsufleţită. Nu se mai zăreau nici veveriţe. Gerul se înteţea tot mai mult' şi-1 pişcă de urechi. Ibrahim îşi înfofoli mai bine capul cu gluga lui de pîslă. Neobosit ca cerbii din pădure, sărea peste copacii căzuţi, îşi croia drum prin desişuri, dar taigaua era pustie. îşi pierdu cumpătul. Nu mai întrezărea nici o scăpare. Se isprăviseră şi praful de puşcă, şi chibriturile, iar merindele erau pe sifîrşite ! Ce să facă ? Să se întoarcă îndărăt, la Erbohomohlea ? Dar pînă acolo erau vreo cinci sute de verste. Cum să le străbată ? ! Să meargă mai departe ? Pînă unde ? Să rămînă pe loc, aşteptînd să se ivească tunguşii ? De frică, fugarul pesemne că-i dusese pe toţi la capătul pămîntului.

Sleit de puteri, cerchezul se aşeză pe mal. Toamna colorase tufele în galben şi roşu, plopii îşi lepădau încetişor aurul frunzelor, dar brazii din taiga se întindeau împrejur, verzi că în miezul verii. Fluviul cel gălăgios însă îngheţase. Pînă la venirea primăverii, racla de cleştar a gheţii îşi pusese capacul peste apele lui.

De sus, de pe malul înalt, Ibrahim aruncă o piatră grea. Locul izbit se albi, dar gheaţa nu se sparse. Piatra lunecă, învîrtindu-se pe luciul gheţii, ca pe unt.

— Hm ! E rău...

Albul ochilor i se îngălbenise, obrajii i se scofîlciseră. Rînjetuil nefiresc, silit, îi dădea o înfăţişare rătăcită...

Totul s-a sfîrşit, da, asta-i. Dar nici o vorbă, nu cumva să-i dea să înţeleagă lui Prohor că... Ştie el ce trebuie să facă... întîi pe Prohor, apoi pe el...

Aruncă o privire înfiorată şi plină de duioşie, de nestrămutată evlavie, către credinciosul său tovarăş — pumnalul . Apoi porni repede, cu pas uşor pe gheaţa lucitoare, spre luntre.

Toată seara, toată noaptea şi toată ziua următoare căzură fullgi mari de nea, înveşmîntînd pământul într-un linţoliu uriaş, gros de un cot. Undeva, pe aproape, ţipă toată noaptea o buhă, depănînd un basm al gheţurilor din miazănoapte, înspăimîntînd fiinţele singuratice ce-şi aşteptau împlinirea ursitei.

învelit peste cap cu burca lui Ibrahim, Prohor dormea dus. Plătea acum pentru ziua aceea nenorocită cînd fugise tungusul. 11 scuturau frigurile.

Cerchezul era turbat de mînie. Blestemat tungus! Ar fi trebuit să-i ia măcar *parka,.* Dacă l-ar mai avea o dată în mîini, i-ar' smulge-o cu piele eu tot, l-ar jupui pînă la sînge. El, Ibrahim-Oglî, rămăsese acum în mijlocul zăpezilor, îmbrăcat numai cu un beşmet subţire. Lîngă foc îi era cald, dar cum să se ducă după lemne ? îi îngheţau mîinile, gerul îi străpungea trupul cu zeci de cuţite. De -ar da ochii acum cu tungusul, cu o sută de tunguşi ! Dacă taigaua cere jertfe, îi răpune el pe toţi cu pumnalul! Ca talerele florii-soarelui, aşa le-ar zbura de pe umeri capetele lăţoase, numai să rămînă în viaţă tînărul *djighit.*

Dar acesta gemea, din ce în ce mai doborît de boală.

— Ibrahim, dragul meu Ibrahim... Mai dă-mi chinină !... înveleşte-mă.

Astfel treceau zilele, una după alta, lungi, nesfîrşite. Zăpada cădea într-una, fără răgaz, cu îndărătnicie, de parcă acolo, în cer, s-ar fi hotărît că taigaua trebuie cu orice preţ îngropată în nămeţi pînă la vîrful copacilor. Mînios, blestemând în gînd, Ibrahim rînea zăpada cu o lopată lată. Curînd, lîngă locul lor de popas, se înălţă un zid de omăt cît un meterez de cetate. Cerchezul era îmbrăcat numai cu beşmetul său. Alte haine mai groase nu avea. înfofolit zdravăn cu gluga, de sub care nu i se vedeau decît ochiul stîng şi vîrful nasului albit de ger, muncea pînă îl treceau sudorile. Braţele vînjoase îi îngheţau şi se umflau de frig, iar cînd le încălzea la foc, îl dureau.

Cu mare greutate izbuti să dezgheţe la căldura focului o foaie de cort şi din ea meşteri un fel de *cium.* In adăpostul scund, cu o deschizătură deasupra, focul fumega din.belşug. Ibrahim lăcrima şi tuşea. Prohor se înăbuşea... Cînd ridicau un colţ al muşamalei ca să mai iasă fumul, în *cium* se furişa gerul. Ibrahim era hămesit de foame. Nu mai aveau ce mînca. Ultimele rămăşiţe de hrişcă le păstra pentru Prohor, el mulţuimindu-se să ronţăie un pesmet pe zi şi să bea, în schimb, ceai după ceai.

— Na, *djighit,* mănîncă... Mîncare bun. Mănîncă bine, te întăreşte.

— Dar tu ?

— Nu mi-e foame... Mănîncă, nu uita... Avem de toate, destul.

înghiţea în sec pe furiş, iar cînd Prohor se strecura sub burca lui, clănţănea din dinţi ca un bursuc flămînd.

Vremea se scurgea domol, agale. Movila de omăt din jurul cortului se înălţa mereu. Hotarele dintre zilele chinuitoare se şterseseră. Locul nopţilor cenuşii îl luaseră zilele învolburate de ninsoare, tot atît de cenuşii.

Prohor se întrema foarte încet. Ibrahim era din ce în ce mai mohorît, mai plin de deznădejde. în jurul lor dădea târcoale moartea. Scrîşnetul ei surd, stăruitor rodea neîncetat sufletul viu

al omului. în ochii tulburi, ai cerchezului, goi de orice gînd, cînd se oglindea dorinţa de a muri, cînd pîlpîia voinţa neînfrântă de a scăpa cu viaţă. Atunci îl cuprindea o înfrigurare lăuntrică. îşi lega grăbit de picioare tălpicile pe care şi le meşterise singur, ieşea afară, la lumina zilei şi, rebegit de frig, îşi t'îra picioarele slăbite de foame peste aşternutul de fulgi al iernii, nădăjduind să se agaţe de orice firicel de viaţă pe care i l-ar arunca soarta în cale. Dar neagra taină a morţii îi încleştase inima ca într-un sloi de gheaţă. în jurul lui totul era pustiu, fără suflare. Posomorit, copleşit, se întorcea la adăpost, se strecura sub movila de omăt şi stătea îndelung, la nesfârşit, mohorît şi nemişcat, privindu-1 cu ochi tîmpi pe Prohor, care aiura în somn.

Cînd sfîrşiră toate merindele, cerchezul îi spuse liniştit lui Prohor :

— Acum, Proşka, trebuie murim. S-a isprăvit cu noi, Proşka !

Prohor se uită nedumerit "la faţa osoasă, de nerecu- noscuţ a tovarăşului său. Ar fi vrut să spună ceva, dar limba nu-1 asculta, ar fi vrut să plîngă, dar n-avea lacrimi. îi tremura bărbia.

— Mamă... Buna şi draga mea măicuţă !...

Se vîrî sub burcă şi se ghemui acolo. Tăcea şi-şi sufla de zor nasul.

Deodată Ibrahim sări de la locul lui şi se mistui în noapte ca o sălbăticiune. în depărtări se auzise un trosnet uşor, o suflare, la auzul căreia cerchezul ciulise urechea. Talgerul tulbure al lunii parcă îngheţase pe cer. în jur domnea liniştea. La marginea pădurii se zărea nedesluşit o umbră întunecată.

Strîngînd pumnalul rece în dinţi, cerchezul însetat de sînge se tîra pe brînci, înotînd prin nămeţi. „Un elan, un elan" — îi răsuna necontenit în urechi. Ridi- cînd sus capul lui mare, cu coarne rămuroase, elanul rupea cu dinţii scoarţa de pe plopii tineri. Era aproape. Ochii cerchezului se înroşiseră, privirile lui erau tăioase ca un cuţit. Pe lama pumnalului strîns în dinţi, încălzit de suflarea lui, curgeau balele. Elanul stătea întors într-o parte. Din nările lui ieşeau şuviţe subţiri de abur. Vîntul adia dinspre el şi animalul nu putea să-1 adulmece pe duşmanul ce se apropia.

Ibrahim ochi un loc ceva mai jos de spata stîngă şi, dintr-un salt, împlîntă pumnalul pînă în plasele în inima elanului luat pe neaşteptate. Un muget de groază răsună prin toată taigaua ; umbra neagră sări la un stînjen în sus. O lovitură de copită, un rîs drăcesc, zurgălăi — apoi totul se întunecă în ochii cerchezului. Gemu din greu, abia trăgînd aer în plămîni şi-şi pierdu simţirile.

Venindu-şi în fire, îşi pipăi repede mîinile : erau calde. „Aha, va să zică n-a trecut multă vreme." Un junghi în dreapta. Făcu o mişcare şi răcni : îl săgetă o durere tăioasă ca o lovitură de cuţit. Vîrî mîna în sîn, sub beşmetul îngheţat bocnă, şi-şi pipăi coastele. întregi. Cămaşa era însă plină de sînge lipicios. „Aha, diavolul m-a lovit cu copita ! Un fleac..."

în jur mirosea a zăpadă, a încăierare, a moarte.

„Vînatul ! Unde-i vînatul ?" — trecu ca un fulger prin mintea lui, potolindu-i îndată orice durere. Luna, tot atît de tulbure ca şi mai înainte, zîmbea pe bolta cerului. Cerchezul se ridică, îşi apăsă cu putere partea dreaptă a pieptului şi porni încovoiat pe urmele elanului. Nămeţii erau răscoliţi adînc, zăpada — împrăştiată, amestecată cu muşchi.

într-o poieniţă, cu picioarele dindărăt în sus, ehircit de zvârcolirile morţii, zăcea elanul ucis.

— *Iakşi! lakşi!*[1] — râse cerchezul încet, înfricoşător, ca scos din minţi, şi o luă repede înapoi spre cortul lor. în drum, se opri de mai multe ori, gemînd scurt.

— Proşka ! Putem trăi ! Estem carne mult, cinşpe pud ! *Şaşlîk* estem, slănină estem !... Iuhu !

Dar Prohor nu răspunse nimic. Doar se văita încetişor sub burca lui.

Cerchezul se legă strîns peste piept cu un prosop murdar şi plecă din nou spre taiga. în zori, se întoarse cu o halcă mare de carne şi cu blana pufoasă a elanului.

Focul arse toată ziua fără întrerupere. Mirosind îmbietor, din cazan se ridicau aburii fierturii bune, gustoase, de carne. Prohor înghiţea în silă hrana caldă. Ibrahim însă mînea lacom, se îmbuiba pînă la leşin. Ochii lui scînteiau de poftă, închizîndu-se ca ai unei fiare sătule. Rîgîia zgomotos. Şi iar se lăsă noaptea...

Cerchezul adormi adînc. Să fi tăiat lemne pe el şi nu s-ar fi trezit: urletele sălbatice, stîrnite în noapte de nişte fiare ce se încăieraseră, nu putură să-i tulbure somnul. Prohor însă, scoţînd de sub burcă capul buimăcit de vise urîte, ascultă îndelung ciudata larmă. O viscoli, sau s-or fi încăierat diavolii ? Nu se putea dumeri de loc ce se petrece în taiga.

A doua zi, de cum făcu ochi, Ibrahim începu iar să mănânce. Trupul său hămesit cerea mereu hrană, fără să se poată sătura. Fălcile lui de fier mestecau într-una, încordat. După ce îl hrăni pe Prohor cu fiertură bună de carne, se apucă să tăbăcească pielea elanului. O fră- mînta în mîini, o răsucea, rîcîia cu pumnalul răzătura tare. Simţea în coastă o durere cumplită, care-1 făcea să vadă stele verzi, dar scrâşnea din dinţi, înăbuşindu-şi gemetele ca să nu-1 .tulbure pe Prohor. îi spunea :

— Iată, *kunak,* fac şuba bună la tine... Aţa avem, ac avem. *Iakşi...* Acum, *kunak,* nu pasă la noi de frig. Carne avem. Te faci bine, *kunak,* apoi pornim la drum... Mergem drept înainte,

1 *Iakşi* - bine (în limbile turcomane) (n. trad.).

tungus găsim... Daca nu găsim, nu face nimic ! N-avem nevoie : singuri ajungem.

Prohor ar fi vrut să-1 strângă aprig în braţe pe omul acesta cu nas coroiat, cu cap mare şi chel, cu sprâncene stufoase.

— Nu mă mai despart niciodată de tine... Dacă nu erai tu, muream... Acuni ştiu ce înseamnă să ai un prieten credincios.

Se simţea mai bine. învinsă de trupul tînăr, boala se îndepărta. Prohor se înveselise. O să se întremeze, o să-şi recapete puterile, şi atunci n-o să-i mai pese de nimic. Ibrahim şi cu el au să facă o sanie, au s-o încarce cu carne de elan şi atunci, la drum, înainte.

— Ura, Ibrahim !

Către seară cerchezul aproape că-şi isprăvi lucrul.

— Poftim, ţine şuba de biber... Tot aşa buna ca raton este, ca vulpe este... Dă la mine burca. Ha-ha ! Acum nu pasă la mine de ger. Aşa ! Aprinde foc, acum carne aducem ; fierbem buza de elan, prăjim rinichi în untura. Să ma duc.

De poftă, cerchezul închise ochii şi scuipă într-o parte. Prohor îmbrăcă cojocul din blană de elan, cu păr lung, pungălit de Ibrahim şi ieşi din mica lui închisoare ca un urs bătrîn ridicat în două- labe. Nu mai scosese de mult capul la lumină şi, în prima clipă, aerul îngheţat şi tare îi tăie răsuflarea. Ochii lui erau înroşiţi de fum. Boala îi afundase adînc în orbite, pu- nînd pe chipul său pecetea acelei ciudate curăţenii sufleteşti pe care o dă suferinţa.

Păşi dincolo de peretele înalt de zăpadă şi-şi roti privirea în jurul lui. Pe pămînt şi în ceruri se înstăpî- nise o iarnă geroasă, duşmănoasă. Copacii se înălţau ca nişte duhuri ale pădurii, albi, miţoşi, plini de pro- moroacă. Păreau că se strîng unul Într-altul şi se uită la om pe furiş, cu teamă, de sub crengile lor îmbrăcate cu fulgi albi de nea. Iată : acum omul se va mişca, va striga, iar ei se vor împrăştia ca o pulbere albă. Dar omul stătea nemişcat şi tăcea... Nu mai văzuse pînă atunci taigaua albă, argintie, şi rămăsese mut, într-o contemplare aproape religioasă: codrul alb, rămuros, depărtările albe, cerul sur, doar către asfinţit bătînd uşor în verde. Luna albă devenea tot mai limpede, mai argintie, ca şi cum o mînă nevăzută ar fi curăţat în grabă rugina de pe ea. Apoi cineva se apucă parcă să zvîrle pe bolta cerului stele firave, la început cu zgîr- cenie — cîte două, cîte trei, ' apoi pumni întregi, aşa cum aruncă semănătorul grăunţele în ţărînă.

Cînd pe tot întinsul începură să strălucească amăgitoarele nestemate, iar în depărtările ninse se aprinse o puzderie de scânteieri, Prohor se dezmetici, tresări, simţind frigul înviorător şi se întoarse iar în adăpost, la flăcările roşii ale focului.

— Ce bine, ce cald e cu şuba ! — rosti el scoţînd-o, şi un val de recunoştinţă şi de duioşie faţă de moho- rîtul cerchez îi umplu inima. „Dar unde o fi el ? Nu i s-o fi întîmplat ceva ?" — se întrebă Prohor cu ochii la o bucată de lemn răşinos şi, neprimind nici un răspuns, o aruncă în foc.

întinse mîna spre carnetul de însemnări. Degetele răsfoiau filele înnegrite de scris, privirea rătăcea pierdută peste ele.

„1898. Mi se pare că sîntem la sfîrşitul lui octombrie, dar nu ştiu prea bine" — începu să scrie Prohor, aplecat spre foc. „Pare-mi-se că mi-a trecut boala. Puţin cîte puţin, încep să renasc la viaţă. Poate că te-ai rugat tu pentru mine, măicuţă

dragă ?! Nu fi amărîtă, o să ne revedem curînd. Mult aş vrea să te pot îmbrăţişa cît mai repede. Acum să stăm de vorbă măcar pe hîr- tie. Sînt atît de departe de tine, iubită mamă, că nu m-ai putea auzi nici dacă aş trage cu tunul-ţar [1] de la Kremlin, Sînt în viaţă, măicuţă, trăiesc ! Tată, am scăpat cu zile ! Să nu vă fie dor. Iată, scriu foaia asta, o rup şi v-o trimit pe aripile vîntului. Sau mă arăt vouă în vis. Măicuţă dragă, de ce oare nu te visez niciodată ? Ibrahim, prietene, dacă tu nu ucideai elanul, muream de foame. Ştiu doar prea bine că nu mai aveam merinde. Orice ai spune, Ibrahim, bunul meu Ibrahim, ştiu că ni se isprăviseră şi hrişcă, şi pesmeţii. Acum, slavă domnului, sîntem sătui, avem carne să ne ajungă pe o jumătate de an. Ura, măicuţă ! Strigă şi tu «ura» ! Băiatul tău trăieşte, e teafăr. O să ne întoarcem acasă şi o să bem ceai cu plăcintă şi cu dulceaţă. Noapte bună, dragă mamă ! Mi se pare că vine cel ce m-a scăpat de la moarte, credinciosul meu prieten şi slujitor."

într-adevăr, lîngă cort se auzi un geamăt uşor. Ibrahim ridică un colţ al muşamalei şi intră de-a buşi- lea. Se aşeză la foc, îşi cuprinse genunchii cu braţele şi se gheboşă. Prohor îi aruncă o privire. Ochii cerchezului rătăceau tulburi în jur. înfăţişarea lui zgribulită, întunecată neliniştea.

— Ce s-a întîmplat ? — întrebă încet Prohor, speriat.

Ibrahim tăcea. îşi scosese gluga şi căciula miţoasă şi se chircise în faţa focului, cu capul între umeri.

— Unde-i carnea ?... Hai să pregătim cina.

Cerchezul mai tăcu o vreme, scuipînd în foc cu un aer rătăcit. în cele din urmă, rosti cu un glas surd, şovăitor :

— N-am găsit elan.

— Ce ? !

— De ce strigi ? Spun ca n-am găsit... Nu estem... întuneric estem... Mîine găsim.

Prohor era hămesit de foame.

1 *Tunul-ţar,* Străvechi tun uriaş turnat în anul 1586 de către maistrul armurier Andrei Ciohov. Greutatea piesei - 40 de tone, calibrul - 890 mm. E păstrat în Kremlinul din Moscova ca monument istoric (n. ed. rom.).

— Să fierbem caşă, Ibrahim.

— N-avem hrişcă ! — strigă supărat acesta.

— Dă-mi atunci pesmeţi... Pune ceai la fiert.

— Nu-i pesmet! Nu-i ceai. Nu este nimic. Iată, doi chibrit avem. Dacă ardem, pe urma ce facem ?

Vorbea de parcă ar fi înjurat, tăios, întretăiat, întărind fiece frază cu o privire fioroasă, aruncată pieziş lui Prohor. Tînărul se simţi jignit în simţămîntul de duioşie pe care îl încercase faţă de dînsul, dureros de jignit. . ia

— De ce eşti supărat ? Ţi-e rău ? — întrebă el încet, dar cu dojană în glas.

— Ce pasă la tine ? !

Focul ardea trosnind a jale. Pe pereţii cortului se tîrau umbre fără trup. Alături de sacii goi, erau aruncate grămadă oasele curăţate de carne.

— Dormi ! — porunci cerchezul. Mîine scăpăm de toate... Mîine avem de toate... Astăzi dormi! Dormi bine...

Oftă, închise ochii şi-şi lăsă fruntea pe genunchi.

Inima lui Prohor se opri în loc, zvîcni înspăimîn- tată. O presimţire neagră i se strecură în suflet. Nu îndrăznea să-i pună alte întrebări lui Ibrahim. La ce bun ? „Dormi !" Dar cum să doarmă în ceasul ăsta blestemat ? Ce va fi mîine ? Oare într-adevăr taigaua îi va doborî ?

îl Scuturau frigurile. La început, clănţăni din dinţi, apoi un fior rece îi săgetă tot trupul, de la umeri pînă la picioare. Dîrdîia şi tresărea, fără să se poată stă- pîni. îşi trase peste cap blana de elan, care mirosea a acru şi a muşchi putrezit. Frigurile însă îl scuturau tot atît de puternic.

„...Nu, e cu neputinţă, asta-i cu neputinţă. Ibrahim o fi avut orbul găinilor ? Mîine se va lămuri totul şi vom porni la drum, vioi şi plini de curaj, înainte, spre apus, către Kraisk ! Ei, drăcia dracului !... De ce oare m-or fi scuturînd frigurile aşa ? Bună ar fi acum o cană cu ceai fierbinte... cu rom. Mi-e o foame de lup. Hei, Ibrahim !"

Sub blană era cald şi linişte.

Clipele, ceasurile pluteau deasupra taigalei, se strecurau sub blană ; fiecare clipă era un ceas. Vremea se tărăgăna la nesfîrşit. în mintea tînărului se învolbura ceva ce nu era nici vis, nici aievea, ceva greu şi sîcîi- tor care-i apăsa capul şi-i rodea inima înspăimîntată. S-o fi luminat de ziuă ? Sau era încă noapte ?

„Lupii".

Slabi şi suri, cu spinările încovoiate, lupii urlau, sti- clindu-şi ochii flămînzi. Şapte lupi.

— Lupii — strigă Prohor şi se trezi din somn. Ridică puţin blana şi ascultă nemişcat. Un lup, singuratic, izbucni în urlete

prelungi, înfiorătoare. Apoi lătră încă o dată, scurt, şi o întreagă haită începu să-i ţină hangul. Erau undeva pe aproape, aproape de tot. „Au să ne sfîşie calul. Ne omoară vacile, oile, viţeii. Ce-o fi păzind tata ?... Hei, sculaţi-vă !..."

— Lupii — strigă Prohor dezmeticindu-se de-a bi- nelea şi aruncă de pe el blana, cu ochii ţintă la şubreda foaie a cortului de care i se făcuse lehamite.

— Ibrahim... Lupii... O să ne mănînce elanul... Hei !

Ibrahim şedea în acelaşi loc, în faţa focului, _ co-

cîrjat, cu faţa în palme. înălţă capul şi spuse, privin- du-1 pe Prohor drept în ochi :

— Dormi, *kunak.* Nu e lupi. Lupi nu e în taiga... Vînt estem... Dormi.

— Ce s-a întîmplat, Ibrahim ? De ce vorbeşti atît de plîngăreţ ? Şi ce priviri ai... Ce-i cu tine ?

— Eu nu plangareţ. Minciuni spui tu. Eu nu plan- gareţ niciodată.

Trase zgomotos aerul pe nări, îşi suflă nasul şi ieşi afară.

„Sînt lupi — îşi zise cu hotărîre tînărul. Asta e... Au urlat şi atunci, urlă şi acum... Au mîncat toată carnea. De aceea e atît de amărît Ibrahim..."

Urletul lupilor cînd se îndepărta alungat de vînt, cînd răsuna aproape de tot, îndîrjit, subţire ca un ţipăt. Părea că printre urletele acestea sălbatice se aude şi un geamăt înspăimîntător de om. Nu era însă geamăt : îi vîjîiau lui urechile, boala îi întuneca minţile, că doar nu se putea să geamă astfel Ibrahim !

O răbufnire puternică de vînt scutură cortul. Prin deschizătura lăsată pentru fum, pătrunse un vîrtej de zăpadă. Taigaua începu deodată să vuiască. Ibrahim intră în cort, hotărît, dîrz. Două cute adînci i se brăzdaseră între sprîncenele zbîrlite ; strîngea buzele aprig.

— Viscoleşte. Vijelie — spuse el scurt. Nu-i nimic, *djighit,* fii tare. Se aşeză pe vine lîngă Prohor, puse mînă pe umărul lui şi-1 privi drept în ochi cu o mişcătoare duioşie.

— Ce-i, Ibrahim, ce-i, dragă ? Stăm prost al dracului ?
— Iakşi...
— Poate iaman [1] ?

— *Iakşi, iakşi!* Coasta — *iaman...* doare... Doare tare os...

Ibrahim pufni zgomotos pe nări, sprîncenele i se ar- cuiră tot mai sus. Inchise obosit ochii şi-şi plimbă pe dibuite, ca un orb, mîaa peste capul şi umerii tînă- rului.

1 *Iaman* - rău (în limbile turcomane) (n. trad.). .

— Eşti drag la mine, Proşka... Eşti drag — rosti el anevoie, chinuit şi dureros, de parcă s-ar fi despărţit pe veci de Prohor. Eşti drag...

înduioşat, Prohor abia mai răsufla. Sărută fruntea încreţită, fruntea înţeleaptă a cerchezului. Fără să vrea, ascultă zbuciumul din inima lui : totul se cutremura în| el, totul era cuprins de frămîntare. Ca un miel nevinovat sub cuţitul ridicat asupră-i, Prohor privea cu încredere spre stăpînul soartei sale. Dar inima i se strîngea de teamă, inima lui bănuia ceva, ceva în- spăimîntător şi de neînlăturat, care răsuna şi în hămăitul fiarelor flămînde, şi în vuietul sălbatic, tot mai năprasnic al codrului.

— Dormi !... — porunci cerchezul. Glasul lui îşi recăpătase dintr-o dată hotărîrea, dîrzenia. — Dormi adînc, nu mai trezi!

De lîngă foc, îi mai strigă o dată lui Prohor, care pirotea gata să adoarmă :

— Rămîi cu bine, Proşka !... Cu bine, *djighit...* Cu bine.

„De ce-ţi. iei rămas bun ? De ce ?" — se căznea să întrebe Prohor, fără să poată rosti vorbele.

Stătea culcat sub blană, cu ochii larg deschişi. Gîn- durile i se perindau în zbor, Întunecate, pripite, scurte ca bătăile aripilor unor păsări sprintene. Gîndurile şi spaima din ele erau stîrnite de zgomotele din jur, de freamătul taigalei. Se rostogoleau vuind, ţipînd şi vî- jîind ca furtuna, răzbeau pînă la inima lui, i-o pustiau, smulgeau din ea gemete. îl stăpînea o mîhnire sfâşie-toare. Şi toate simţămintele acestea, tOate acele crîm- peie tulburi — jumătate sunete, jumătate vorbe — pe toate parcă le-ar fi adunat cineva strîns în pumn, aşa cum adună un surugiu hăţurile risipite ale unei troici ce aleargă nebuneşte, strunind caii, smucind deznădăjduit, ori dîndu-le bici şi gemînd. „Mi-e foame !" îl chinuia o foame cruntă, neostoită.

„Mi-e foame !"

N-aveau ce mînca însă. • N-aveau să găsească nici în ziua următoare cu ce să-şi potolească, cu ce să-şi amăgească pîntecul flămînd. Dar peste două zile ?

„Ramîi cu bine, Proşka... Cu bine, *djighit."*

Ibrahim îşi ascuţea pumnalul.

Prin vuietul crescînd, prin freamătul taigalei, Prohor auzea desluşit cum hîrşîie oţelul.

Un sunet cunoscut, un scrîşnet. Un sunet cînd cu luciu rece, cînd roşu ca focul... Iată-1, se strecoară ca un şarpe sub blană, îngustează ochii şi se uită la Prohor cu unul din ei, sticlos, ascuţit ca trompa ţînţarului.

„Hîrş, hîrş !... Cu bine, *djighit!"*

„Da, cerchezul îşi ascute pumnalul, înjunghie un elan... II aduce în cort... Focul arde voios." Prohor zîmbeşte visului plăcut, apoi, în scrîşnetul oţelului, se cufundă în somn, în nefiinţă.

Oţelul, bătrîn ca şi omul, e obosit de viaţă, iar sufletul cerchezului, bătrîn ca şi oţelul, obosit şi el, nu mai vrea să trăiască.

Cerchezul îşi ascute pumnalul.

Trebuie să-1 mai ascută. îl încearcă pe un fir de păr ; nu, încă nu taie bine. Trebuie să fie şi mai ascuţit. Privirea lui aprinsă, mintea, sufletul, totul e mistuit de o flacără nevăzută, ca de un foc ce mocneşte în taiga. Oţelul alb, bătând în albastru, gălbui pe margini, oţelul viu şi preaînţelept e credincios ca totdeauna braţului puternic ce ucide din iubire. O singură lovitură scurtă, bine ţintită şi...

— Vai, djighit, djighit!

Broboane de sudoare picură de pe nasul coroiat în barba neagfă, deasă, încâlcită. Ibrahim îşi trage cu greu suflarea, arcul strâns al inimii lui se desface, iar gândul care a păşit dincolo de hotarele îngăduite se răceşte, se întoarce ân lăcaşul său şi sufletul vede desluşit cele ce trebuie să se ântâmple.

Buzele şoptesc :

— Ţie are să-ţi fie mai bine, Proşka... Dar mie ? Vai, vai, Ibrahim-Oglâ!... Unde este Caucazul tău, unde sânt vinul şi via, unde-s migdalele cu balsamul lor dulce ? Allah, Allah !

îşi plimbă ân jur privirile tulburi, âşi apasă cu mâna coastele legate, căci chinuitoarea durere nu-1 slăbeşte de loc.

— Cine a trimis lupi ân taiga ? Blestemat fie ! Cine ne-a părăsit aici şi ne-a lăsat să pierim ? Blestemat fie ! încă şi âncă ! De trei ori blestemat! Ptiu !

Cu ochii ageri care văd multe ân ceasul acesta, priveşte ţintă focul, cel din urmă foc din taiga, cea din

urmă scânteie de viaţă. Şi în faţa lui se desfăşoară toată povestea vieţii sale, întocmai ca un sul alb pătat de funingine... Un băieţaş sărman păzind turmele de oi ale altora, acolo, în Caucazul drag. Un *djighit* tînăr, voinic, cel mai bun călăreţ şi ţintaş din toate *aulele* învecinate. Sânge năvalnic, clocotitor, s-a îndrăgostit de o cercheză pe care a răpit-o de sub şapte lacăte şi, în şuierul gloanţelor, a adus-o în goana calului în *saklea* lui săracă, presărată cu flori de munte.

Sulul aîb al vieţii sale se învârteşte, se răsuceşte ca scoarţa de mesteacăn în dogoarea focului. Neagra funingine îi acoperă gros albeaţa, şi viaţa cerchezului se răceşte ca scrumul din vatra stinsă. Răzbunarea sfînta, pînă la a şaptea spiţă, jungherul, sînge. Şi iată că, smuls de lîngă soţia lui dragă, e logodit cu veriga de fier a cătuşelor, cu ocna, pe zece ani încheiaţi. Foame, bătăi, mîinile în fiare, munţii întunecaţi ai Akatuiului. Blestemat fie ceasul în care s-a născut! Pentru ce ? Un- de-i soţioara ? Unde-i bătrîna mamă ? Unde sînt strugurii cei verzi, trandafirii, soarele fierbinte şi platanii cu frunza deasă, cântecele şi jocurile în jurul focurilor aprinse, în zăngănit de pumnale ? Unde sînt albastrul cerului, fulgerele şi tunetele din munţii dragi ? Hei! Totul s-a dus ca un vis...

De atîtea gânduri, capul i 'se apleacă spre focul ce picoteşte, luleaua îi cade dintre dinţii descleştaţi. îşi apasă mîna pe inimă şi geme.

Afară, dincolo de foile îngheţate ale cortului, îi ţin isonul vaietele înverşunate ale viscolului, ce zvîrle în foc ace ascuţite de zăpadă. E frig. Focul dă să se stingă, iar chibrituri nu mai sînt.

i
3
r

— Cu bine, *djighit!...* Iartă-mă... Somn uşor...

Cerchezul înalţă fruntea, ia luleaua în dinţi, flutură scurt jungherul deasupra capului său pleşuv şi săgetează cu el aerul de sus în jos.

„Da ! Aşa trebuie..."

Sărută lama rece şi o vîră la loc în teacă. O dată cu jungherul, se cufundă ân bezna pustie şi sufletul lui.

Nu mai au scăpare. Taigaua se întinde fără margini. Fluviul Mohorît n-are să mai salte pe unda lui luntrea lor uşoară.

— Cu bine, *djighit!*

Deodată împrejur totul începu să vuiască ameninţător, sălbatic ; viscolul se năpusti năprasnic. Cortul lor şubred fu smucit în sus ca un balon de săpun. Vîntul îi plesni mînios foile şi le zvîrli la o parte. Viscolul îngropa dintr-o suflare focul suh zăpadă. Se făcu întuneric.

Nu se mai auzea decît urletul viscolului care smulgea copacii din rădăcină şi-i trîntea, bufnind, de pămînt. Urşii răcneau, vulpile lătrau, Gerilă, moşneagul cu barba albă, îşi scotea capul cu obraji rumeni de sub o rădăcină noduroasă şi chiuia : „Uhu-hu ! Uhu-huu..."

Movila de omăt cînd se făcea una cu pămîntul, cînd se înălţa din nou ca un munte ; puzderia de vîrtejuri se învolbura cu turbare pe toată întinderea lumii, vijelia frîngea crengi uriaşe şi le zburătăcea ca pe nişte păsări prin văzduh. Toată firea era un vălmăşag cumplit.

Cerchezul începu să tuşească şi să scuture din cap : viscolul îl înăbuşea. Trăgîndu-şi cu greu suflarea, pipăi jungherul şi, cu o deznădăjduită hotărîre, smulse blana de pe *djighitul* care dormea adînc :

— Hei!
Şi jungherul luci în întuneric...

Viscolul frîngea copacii ; vuind şi urlînd, spulbera peste fluviu, ca pe nişte paie uscate, jalnicele lor rămăşiţe. Uraganul dezlănţuit apleca pînă la pămînt toată taigaua. în jur, totul turbase. Vai de cel slab, vai de cel tare, vai de orice suflare vie pe care o prinsese fără adăpost noaptea aceea ucigătoare !

PARTEA A DOUA

— Ei vezi ? Hai, nu mai boci!... Potolește-te ! N-a- uzi ce zice ? N-au trecut nici pe uscat, nici pe apă. Poate c-or trece de acum încolo.

— Dar unde or fi ? — întrebă Maria Kirilovna, ri- dicîndu-şi faţa scăldată în lacrimi, îndurerată.

— Auzi vorbă, unde ! Unde ?... Dumnezeu ştie... Or fi făcut cale întoarsă. Hm, poate ne-o da vreo veste Gruzdev... Sau Meteliov... Totu-i în puterea domnului... Dar numărul ăsta ce-o fi însemnînd ?

Se duse în odaia din colţ, unde gemetele Măriei Kirilovna se auzeau mai slab, şi acolo începu să se plimbe în lung şi în lat, rostind mereu buimac :

— „13013"... „13013"... Ce să însemne ? Fac pîrtie cu renii... „13013"... Nu înţeleg nimic. Of, doamne !

Scoase din buzunarul hainei o sticluţă teşită, plină cu votcă, deşurubă păhăruţul de metal, îl umplu şi-1 dădu pe gît.

— „13013"... Poate că pîrliţii ăia de tunguşi vor banii ăştia ?... Nici gînd... Să-şi pună pofta în cui !... N-au decît să facă pîrtia pe socoteala lor, dacă doresc. Of, Proşka, Proşka! Doamne, dumnezeule, mare nătărău am fost! Chiar nătărău... Să trimit băiatul cu un diavol pleşuv ca puşcăriaşul ăla... „13013"... Trebuie să-1 chem pe Ilia.

Vînzătorul cel mărunţel se apropie de jupîn în vîr- ful picioarelor, răsucindu-şi călcîiele şi citi telegrama de cîteva ori.

— Ei, ce părere ai, isteţule ? — îl întrebă Piotr Danilîci.

— O părere cît se poate de bună — răspunse Ilia scuturîndu-şi zulufii.

— Adică ?

— Adicătelea sînt amîndoi vii şi sănătoşi. Şi-au ales *domiţilul* undeva într-o iurtă de tunguşi, de unde n-au cum să trimită nici o veste. Ehei, dacă ar putea s-o tri mită cu o cioară ori, hai să zicem, cu o stăncuţă... Da' vezi că dumnealor nu duc scrisori. Am mai spus-o eu. Cînd s-o desprimăvăra, odată vă pomeniţi că vin plutind încoace. Orice alte *comintarii* îs de prisos.

— Fie ! Da' „13013" ce-o fi însemnînd ?

— „13013"?

Sohatîh tuşi în pumn, încreţi fruntea, încruntă sprîncenele.

— Credeţi-mă că nu pot să vă dau un răspuns limpede.

— Dar unul mai puţin limpede ?

— Nu pot, ca să zic aşa... Trebuie să fie vreo greşeală d-aia, de tipar.

— Nu cumva mi-o fi cerînd guvernatorul bani ? Ca să facă cercetări, vezi doamne ? Să-şi pună pofta-n cui !

— Cum se poate una ca asta ! Ar trebui să fiţi nu ştiu cum ca să daţi atîta bănet.

— Să-şi pună pofta-n cui — rosti din nou cu hotă- rîre negustorul şi mai goli un păhăruţ.

Se plimbă îndelung de unul singur prin odaie, uitîn- du-se cînd şi cînd spre flăcările roşii din sobă şi tîrîn- du-şi pe podele pîslarii înalţi, care-i ajungeau mai sus de genunchi.

— „13013"... „13013"... Trebuie să mă duc la popa.

Îşi mai turnă grăbit un păhăruţ, se închină şi-1 deşertă.

— Ce dandana, frate... Of, doamne, doamne !

Prin ferestrele cu flori groase de gheaţă, privea ziua geroasă de iarnă, în veşmîntul ei pufos de omăt.

Piotr Danilîci plecă spre centrul judeţean.

Anfisa rămase singură şi tristă. Bucuria fugise din inima ei cuprinsă de îngrijorare. îi era milă de Prohor şi plîngea amar cu gîndul la* crunta lui soartă. „Seară de seară, pînă noaptea tîrziu, dădea în cărţi, căutînd să-i afle ursita şi, de fiecare dată, ieşeau numai semne rele, numai culoarea de verde. Of, of, doamne! Ar trebui să se ducă la Maria Kirilovna. Sărmana de ea... O fi tare nenorocită. Dar cum să se ducă ? Dacă n-o vrea s-o primească, dacă are să-i strige : „Afară !"

Astfel se frămînta Anfisa zile de-a rîndul, în timp ce Piotr Danilîci gonea fără oprire din poştă în poştă.

— Scoate dracului zurgălăii ăştia ! Auzi, mă ! ? Nu-mi arde acu de zurgălăi — spuse el surugiilor la plecare. Tot timpul drumului rămase tăcut şi posomorit.

Cu ochii plini de jale, cerceta zările argintii, pădurile ce se năluceau din negura rece, luna plină, învăluită într-un nimb larg, şi pretutindeni i se părea că-1. vede pe Prohor. Iată-1 plutind pe valurile înspumate ale fluviului; iată-1 încovoiat sub povara grea, lune- cînd pe ţălpice prin nămeţi. Iată-1, a căzut istovit pe gheaţă.

Piotr Danilîci gemea şi-şi făcea semnul crucii.

„Sfinte apostole Prohor ! Nu-1 lăsa pradă pieirii!..."

Dar scrâşnetul săniei pe zăpadă parcă-i spunea : „Rămîi cu bine, tată... Cu bine..."

Astfel de gînduri apăsătoare, în care sufletul său vinovat se zbătea ca o aşchie pe valurile mării, nu-1 slăbiră tot timpul drumului...

„Hotelul Siberia", singurul din tot' oraşelul, în faţa căruia se opriră în miezul unei nopţi geroase caii înspumaţi, se afla într-o clădire de piatră urîtă ca o închisoare, umedă şi rece. Un felinar

cu gaz, caraghios, asemănător unui samovar de o vadră, arzînd la intrare, o uşă scîrţîitoare cu arc care o închidea scrîşnind, un întuneric ţiuitor pe coridorul îngust, mirosind a mucegai.

— Hei ! E careva pe aici ? — strigă Piotr Danilîci.

Neprimind nici un răspuns, intră în sală, bocănind

înadins din pîslarii lui cu pingea de talpă. în jur era linişte şi beznă. *

— Hai să batem în uşi — spuse el surugiului şi amîndoi se apucară să bată înverşunat, cu pumnii şi cu picioarele, în uşile odăilor, luîndu-le la rînd. Din- tr-una se auzi un glas grosolan :

— Ce dracu tot bateţi, mă ?

— Nu-i nimeni pe aici ? — strigă Piotr Danilîci, bucurîndu-se la auzul glasului.

— Da' eu de un' să ştiu, nerodule ?...

— Te întreb dacă nu-i nimeni pe aici !... Că doar n-o să dorm în uliţă... Sînt negustorul Gromov... Vin de departe...

— Cînd oi ieşi afară, îţi arăt eu ţie „negustorul Gromov"... Te scarmăn eu ! — se îndîrjea tot mai tare glasul de după uşă. — Aşteaptă un pic, numai să-mi pun nădragii... Stai tu !

— Umblă haimanalele toate noaptea — izbucni deodată din aceeaşi odaie un glas subţire de femeie. — Nici să dormi nu te lasă, diavolii!

Piotr Danilîci îi sudui precum se cuvenea, după buna datină rusească, şi, tot acărînd, bătu la uşa de alături. Dar iată că în fundul coridorului scîrţîi o uşă neunsă şi un glas piţigăiat strigă :

— Care face gălăgie, mă?,

— Nu-i nici o slugă pe aici ? — întrebă Gromov, pornind cu geamantanul în mînă spre locul din care se auzise glasul.

— Cin[5] să fie ? — întrebă din nou omul, răsărind din întuneric, cu un cojoc de oaie pe umeri.

— O slugă !

— Pentru ce ?

— Am nevoie de o odaie !

— Odaie ? Vrei să mîi peste noapte ?

— De bună seamă.

— Eşti singur, sau cu vreo *damă i* Ai ?

— Fireşte că-s singur ! Vin de departe.

— Să fi spus aşa de la început. Avem felurite odăi... De cît să fie ? Avem de treizeci de copeici şi altele mai scumpe... Ale mai bune, două odăi cu uşă între ele, costă o rublă.

— Aşa ceva am vrea !

— Poftiţi după mine, domnule călător! încetişor, să nu vă loviţi la cap. Aci a căzut o grindă... Nu-i chip să găsim un dulgher. Halal oraş ! Oraş doar cu numele... Stăpînul e la pîrnaie. Şade la răcoare de două săptămîni, fiindcă i-a stîlcit primarului la o încăierare barba şi ochiul stîng. Dar dumneavoastră de unde veniţi ? Ăţi fi adus unt, ori poate sînteţi vreun *foncţioner* d-al stăpmirii ? Ori aţi fi doftor ? Nu ştiţi cumva cum sa mă lecuiesc de bube dulci ? Cineva m-a sfătuit să mănînc căline, iar altul, o haimana pripăşită pe aici, mi-a spus să beau săpun de ouă amestecat cu ceai. Cică să beau vreo zece-cinşpe pahare de ceai din ăsta şi apoi să mă învelesc cu o şubă... Ca să năduşesc, adicătelea... Am încercat eu, dar nu-mi prieşte. Am borît după aceea vreme de o săptămînă. Credeam c-o să dau ortul popii...

Bîzîind într-una, fonf, ca un bărzăune sîcîitor, omuleţul îl ducea pe negustor după el. Urcară o scară dosnică, cu treptele burduşite, trecură, bîjbîind, printr-un coridor cufundat în tăcere. în cele din urmă, omuleţul se opri, puse în mîna lui Piotr Danilîci un capăt de luminare cu ţurţuri de ceară, scoase din buzunar o cheie mare cît toate zilele, cu care ai fi putut ucide un lup, o vîrî în broască şi se opinti din răsputeri ca s-o întoarcă. Dar uşa nu se deschidea. Omuleţul cră- cănă picioarele, strînse pleoapele, rînji, ceea ce dădu chipului său cît un pumn, cu o basma roşie legată peste urechi, o înfăţişare suferindă şi, gîfîind din greu, tropăi neputincios în faţa afurisitei uşi.

— Ptiu ! — scuipă el mînios pe cizma dreaptă a negustorului, apoi spuse piţigăiat :

— Ia încearcă şi mata... Doar eşti mai voinic ca mine.

Negustorul îşi suflecă mînecile, scuipă în palmă şi, încleştînd cu degetele uriaşa cheie, începu s-o răsucească şi s-o zgîlţîie în fel şi chip, făcî'nd o larmă de parcă ar fi hurducăit o căruţă pe caldarîm.

— Stai oleacă, domnule călător. Oi aduce niscai gaz sau ulei. Trebuie unsă. Atunci o să meargă mai bine. Of, doamne, doamne, tare-mi mai curg urechile !...

Pînă să se întoarcă mărunţelul, negustorul, mînios, izbuti să rupă cheia în broască.

— Ce facem acum ?

Se uitau unul la altul, năuci, neclintiţi, ca două stane de piatră.

— încercaţi la altă odaie — îi sfătui tînărul suru- giu*

— Că bine zici ! — strigară voios într-un glas negustorul şi omuleţul. — Ce ne-om omorî noi aici de pomană ca proştii ?

— Se poate şi la alta — propuse omuleţul. — Avem odăi libere cîte pofteşti, numai că-s mai de mîna a doua. Preţul — optzeci de copeici argint şi necazuri cu ploşniţele, ca să zic aşa...

— îs multe plloșnițe ? — întrebă Gromov care-și cam pierduse răbdarea.

— Nu chiar așa de multe... Nu te mănîncă de viu...

Un aer închis, acru, îl izbi pe negustor din ușă.

Strîmbă din nas și spuse :

— Ce hardughie ! Ia ascultă aici : să faci iute focul, să pui samovarul și să-mi aduci de mîncare. O ciorbă acolo, o friptură de oaie, niscai cașă... Dacă aveți colțunași cu carne, adu și colțunași.

Omulețul se uită nedumerit la el, închizîndu-și cînd ochiul drept, cînd pe cel stîng. îl opri în mijlocul vorbei cu glas mohorît:

— Să nu vă fie cu supărare, dar n-avem, cum s-ar zice, de nici unele... Bucătăreasa s-a pus pe băutură...

— S-o scoli îndată ! Mi-e o foame de lup...

— La drept vorbind, a cam dat ortul popii... ca să zic așa... Așa că nu mai poate găti... Și-a ars toate cele cu băutura. Aseară a dus-o la poliție să-i scoată măruntaiele.

Negustorul aruncă omulețului o privire ucigătoare și spuse scurt:

— Dobitocule !

Din lămuririle pe care i le dădu acesta, află că bucătăria rămăsese pustie, astfel că pînă și omulețul nu mai mîncase de două zile decît pîine, iar acum se isprăvise și aceasta. înciudat, Piotr Danilîci își înfundă aprig căciula pe ochi și ieși pe bîjbîite în uliță, cu gîndul să-și cumpere un morman de franzele — pe măsura foamei sale.
— Nu prea cred să găsești — ajunse la urechile lui glasul leșinat al omulețului. Acu toată lumea doarme... Or fi aproape ceasurile nouă. Te sfîșie cîinii, că-s dezlegați.

Gufundîndu-se în nămeții neîntinați — în noaptea aceea ninsese mult — negustorul, leoarcă de nădușeală, mînios foc din pricina foamei care-i încleșta măruntaiele, pășea pe uliță, ocărîndu-se că nu-i trecuse prin cap să-și ia merinde la drum. își aminti iarăși de fiu-său, care pierise fără urmă, dar apriga putere a firii înlătură curînd orice simțămînt din sufletul lui. Nu-1 mai stă- pînea decît un singur gînd : să mănînce, să mănînce cît mai mult, cu orice preț!

Pe uliță nu se zărea țipenie de om. Parcă ar fi murit toată lumea. Ferestrele erau întunecate. Pînă și cîinii dormeau, deși de abia trecuse de ceasurile nouă.

Luna se arătă o clipă din nori și, în lumina ei tulbure, zări o clădire albă cu două caturi.

„Aha ! Administrația financiară... Sînt deci chiar în centru. în preajma soborului..."

Lîngă o poartă mare, pe o laviță, zări' o matahală din care se înălțau aburi, ca dintr-o iurtă de tunguși. Piotr Danilîci își dădu

seama că în faţa lui se afla un paznic. încotoşmănat pe puţin cu două cojoace, amîn- două cu lîna în afară, unul peste altul, cu pîslari uriaşi vîrîţi în şoşoni de dimie, atît de mari că puteai trece un rîu cu ei ca şi cu o luntre, paznicul acesta de noapte părea o dihanie preistorică bizară. Pe deasupra mai şi dormea dus.

Văzînd că nu-1 poate trezi, Piotr Danilîci îl înşfăcă de gulerul cojocului albit de promoroacă, înalt de un stînjen, ridicat ca un coviltir, şi-1 trînti jos. Gîfîind şi rostogolindu-se de pe o rînă pe alta ca o vacă ce stă să fete, omul nu izbutea în nici un chip să se ridice. Uitîn- du-se 1a namila de creştin cum se zbătea neputincios, la căciula lui caraghioasă şi la mănuşile din piele de cîine, la toaca de lemn cu pietricica legată de ea şi la fluierul de tinichea atîrnat de un şiret, Piotr Danilîci izbucni în hohote de rîs.

— Halal paznic !... Brava !

— Ajută-mă, nenişorule... Fă-ţi pomană.

Piotr Danilîci îl sprijini şi moşul se ridică în picioare.

— Ia dă-mi şi băţul cela de colo... Nu mă pot apleca

— se tîngui paznicul, întocmai ca o vulpe bătrînă care a nimerit într-o capcană.

Gromov îi întinse măciuca grea.

— Mulţumesc, nenişorule ! Mulţumesc, drăguţule !

Şi, spre uluirea negustorului, paznicul, lepădîndu-şi mănuşile, îl pocni cu măciuca la moalele capului.

— Ce faci, diavole ?!

— Uite, aiasta fac ! Altă dată să nu mai stîrneşti gălăgie în toiul nopţii. Potlogarule...

Suflînd în fluier şi bătînd din toacă, bătrînul cerceta cu ochii înguşti şi tulburi chipul omului bine îmbrăcat din faţa lui.

— Cum ai îndrăznit să dai în mine, diavol bătrîn ? Mîine am să mă plîng ispravnicului... Sînt negustor !

— Negusto-or ? — rosti tărăgănat bătrînul, oftînd cu părere de rău... — Apăi, dacă-i aşa, eşti slobod... Mergi fără grijă... Nu face nimic. Da' cum te-i fi numind ?

— Numele meu e Gromov. Căutam ceva de mîncare.

— Gro-omov ? — se miră paznicul. Venind mai aproape de Piotr Danilîci, îl cercetă cu luare-aminte.

— N-ăi fi cumva din taiga?

— Chiar de acolo.

— Ia te uită ! Poftim ! Te pomeneşti că eşti feciorul lui Danilo ? Ce face bătrînul, mai trăieşte ?

— A murit.

Piotr Danilîci ar fi vrut să-i curme vorba, dar nădăjduia că, pînă la urmă, bătrînul o să-i dea ceva de mîncare.

— L-ai cunoscut pe tata?

— Pe moş Danilo ? Nu numai că l-am cunoscut, dar la judecata de apoi să ştii c-o să fim judecaţi cot la cot... Aşa de bine l-am cunoscut. I-am fost vizitiu, am cutreierat cu el prin taiga. — în glasul bătrînului suna acum o ură cruntă, aidoma şuieratului unui şarpe călcat pe coadă. — Cum să nu-1 fi cunoscut! Avem amîndoi acelaşi hram.

— Cum vine asta ?

— Ei, asta nu te priveşte pe mătăluţă... — Bătrînul tuşi cu înţeles, izbi cu măciuca în zăpadă şi tăcu.

— Ascultă, moşule, nu poţi să-mi dai ceva de mîncare ? — se rugă de el Piotr Danilîci şi scuipă într-o parte : îi lăsa gura apă de flămînd ce era. — Îmi vine rău de foame. N-am mîncat nimic de dimineaţă.

— Cine a mai ipomenit mîncare în toiul nopţii ? E tîrziu, lumea doarme... La o adică, ai putea s-o întinzi pînă la Grabilovka, îndată după pod. Acolo, băieţii coc covrigi şi nu se culcă pînă tîrziu. Poate ai noroc.

Se prăbuşi iar ca o claie pe laviţă şi, ascultînd scîr- ţîitul paşilor ce se depărtau în grabă, începu să mormăie :

— I-auzi, să-i dau mîncare ! Şi-a şi găsit omul... Iţi dau eu de mîncare... Una bună cu parul în cap — asta ţi-ar trebui... Neam de ocnaş ce eşti... Ptiu !

Prin capul lui de bătrîn se învolburau amintiri, cu cît mai îndepărtate, cu atît mai vii.
„Da, nimic de zis, răposatul Daniloi era un om şi jumătate... Tîlhăream cu el prin taiga... Cum auzeam zurgălăi, pe dată ne şi piteam în hăţiş... Eu aveam în mînă o tîrjală, el — o ghioagă... Eu mi-am ispăşit păcatul la ocnă, pe cînd el, năpîrea dracului, s-a răscumpărat cu galbeni... Of... Of !"

2

în zorii zilei, Piotr Danilîci se duse la circiumă, la „tîcioc", cum i se zicea prin partea locului. Chiar şi la ora aceea timpurie, toate mesele erau ocupate ; în încăpere plutea un miros sălciu de ceai, amestecat cu duhoarea acră a cojoacelor şi a sudorii de om. Acolo îşi dezmorţeau cu băutură caldă mădularele îngheţate ţă-ranii veniţi la tîrg de departe, laolaltă cu precupeţii şi cu geambaşii porecliţi „burice grase". Doi „Ivani" hoinari, ce nici n-aveau alt nume, murdari şi ciufuliţi, cu caţaveici muiereşti şi cu încălţări rupte, rebegiţi de frigul din azilul de noapte, alergaseră întins spre crîşmă, prin gerul de afară. După ce zornăiseră bănuţii de aramă „împuşcaţi", îşi beau acum încîntaţi ceaiul. în tavan şi pe tejghea ardeau lămpi cu gaz.

Piotr Danilîci se închină la icoane şi se aşeză alături de muşteriii mai spălaţi — măcelari şi negustori da peşte. Cînd ajunse la cea de-a doua ceaşcă de ceai, toată lumea ştia pentru ce venise Piotr Danilîci şi fiecare îi arăta în felul său compătimirea pentru durerea ce-1 lovise.

— Tocmai am sosit de la Kraisk — spuse un negustor de peşte, voinic şi bărbierit, cu ochi de mongol. — Am făcut pe drum două săptămîni încheiate, am mînat zi şi noapte fără popas.

— Şi ce-i pe acolo ? — îi tăie vorba nerăbdător Piotr Danilîci. — N-ai auzit nimic de băiatul meu ?

— Eu zic că i-am văzut mai pe toţi negustorii, dar nici unul nu mi-a vorbit de el. Cum de ai putut mata să laşi un tinerel ca dînsul să se ducă astfel, la o moarte sigură ?...

— Chiar eă-i de mirare — se amestecă în vorbă un bătrîn, aşezat mai la marginea mesei.

Piotr Danilîci nu răspunse îndată. Golea o ceaşcă de ceai după alta, lacom, frigîndu-se. Faţa lui buhăită cu barba mare, înspicată de fire cărunte, era toată numai sudoare şi încîntare. Ochii însă rătăceau prin odaie, plini de nelinişte.

— Am greşit şi eu — spuse el mohorît. — M-a împins necuratul, nu alta. Mi-a intrat în cap ceva şi l-am trimis într-acolo. Mă gîndeam să-mi sporesc negoţul, să-mi fac băiatul om, să-şi înceapă viaţa trudindu-se de unul singur, învăţînd din cele prin care trece. Iacă aşa s-au petrecut lucrurile, dragii mei... Şi acum, dacă doriţi, poftim ţiduia. Vă rog să vă uitaţi la ea.

Telegrama făcu ocolul mesei. Pînă şi bătrînul o apropie, cu susul în jos, de ochii lui neştiutori de carte, aşa, numai ca să fie. O mirosi şi o întinse iar Iui Piotr Danilîci, oftînd a jale.

— Treisprezece mii treisprezece... Ce-o fi vrînd să zică asta? — întrebă careva.

— Să vă spun eu ce înseamnă — zise negustorul de peşte, îngustîndu-şi uşor ochii de calmîc. — De bună seamă, nu vreau să vă sperii, dar să ştiţi că pe moştenitorul domniei voastre îl paşte o mare primejdie. S-ar putea să se prăpădească şi chiar foarte curînd...

Cei de faţă se uitară unul la altul, aşteptînd să vadă ce-o să spuie negustorul cel străin. Piotr Danilîci se schimbă la faţă, îşi netezi barba cu mîinile tremurătoare şi rosti tărăgănat:

— Ce vorbeşti dumneata? Ce vrei să spui?...

— Nu vreau să vă sperii de pomană, dar ar putea să se întîmple o nenorocire. Inchipuiţi-vă, de-o pildă...

Şi, tîrîndu-şi cu zgomot scaunul, negustorul de peşte se trase mai aproape de Gromov, care clipea, zăpăcit.

— Închipuiţi-vă, mai întîi şi întîi, că meleagurile acelea sînt, ca să zicem aşa, cu totul şi cu totul pustii, în al doilea rînd, zăpada îi ajunge omului pînă la piept şi n-o poate străbate nimeni, afară doar de cîini. Şi cine să se ducă într-acolo ? Dintr-o întîmplare cu totul şi cu totul fericită, s-ar putea ca un tungus ori, să zicem, un iakut, îndreptîndu-se spre tîrg, către lacuri, să nimerească taman în locul unde, ca să zic aşa, se prăpădeşte fiul dumneavoastră... Să nu vă fie cu supărare, nu că aş vrea să vă sperii, dar după părerea mea ajutorul guvernatorului v-a dat un răspuns cît se poate de îndreptăţit. Am dreptate, ori ba, cinstiţi negustori ?

Răspunseră cu toţii printr-un murmur de încuviinţare, iar Piotr Danilîci îngăimă, apucîndu-se cu mîinile de păr :

— Ce să mă fac ? Ce-i de făcut ? Daţi-mi un sfat, oameni buni...

— Trebuie să aştepţi voia lui dumnezeu, că doar n-ai aripi ca să zbori într-acolo.

— Piotr Danilîci gemu cu deznădejde, plesnindu-se cu amîndouă mîinile peste genunchi.
— Ce-am făcut, blestematul de mine ! Ce-am făcut !

— în cele trei zile care urmară, Piotr Danilîci alergă prin tot orașul ca scos din minți. De la telegraf la ispravnic, de la ispravnic la niște negustori cunoscuți, de la negustori — iar la telegraf. La cele două tele- grame-fulger trimise la Kraisk — negustorului Eropkin și părintelui protoiereu Vsesviatski — nu primi decît răspunsul preotului :
— „Am făcut cercetări amănunțite. Fiul dumneavoastră n-a fost văzut în oraș."

— în a patra zi, Piotr Danilîci, care pînă atunci se ținuse bine, o cam luă razna, punîndu-se pe beție dis-de-dimineață. Seara, se întoarse beat turtă în odaia sa de la han. Se trînti pe pat așa cum se afla, încotoșmănat cu blană și cu căciula în cap și începu să plîngă atît de amarnic, încît omulețul, atras de zgomot, deschise repede ușa scîrțîitoare și-1 întrebă, cu un glas tot atît de scîrțîitor :

— Mă iertați, domnule... Ați fost cumva jefuit ?

— Am fost! — strigă Piotr Danilîci, uitîndu-se printre lacrimi la omulețul umflat la față, cu legătura roșie peste urechi. — Și cine crezi că m-a jefuit? Chiar eu, eu însumi !

— Adică cum vine asta ? Ce vreți să spuneți ?

— O-of, drăguțule !... Vino lîngă mine. Stai jos... Bei ceva ?

— Beau o fiertură... Asta fiindcă am scurgeri din urechi. Beau votcă cu zeamă de salce, o iarbă de leac scumpă, ca să zic așa.

— Adă-ncoa ! Ține banii și ad-o ! Tu ai scurgere din urechi, iar pe mine mă seacă durerea la ficați... Am o durere mare, frățioare. Mare de tot !

— Către miezul nopții se îmbătaseră amîndoi criță tot bînd fiertură. Omulețul vîrîse în sobă vreo trei brațe de lemne și în odaie se făcuse o căldură ca la baia de —

— aburi. Negustorul, stînd lungit pe. pat numai în cămaşă şi izmene, se tînguia şi se închina, iar omuleţul îşi lepădase legătura de pe cap, dezgolinidu-şi urechile clăpă- uge ca de cîine şi, aşezat turceşte pe podea, spunea, dez- velindu-şi dinţii stricaţi :

— La noi, la mînăstire, e un călugăr căruia i s-a dus vestea... Un om şi jumătate... Toate le ştie dinainte... Ascultă-mă ce-ţi spun, jupîne : du-te la el... O să-ţi ghicească totul ca din carte despre feciorul matale... Du-te, auzi ?... Nu mai tot boci. Merg şi eu cu matale. O să-1 rog să-mi dea o bucăţică de vată sfinţită pentru urechi... O înmoaie în untdelemnul de la candelă şi mi-o dă... Iac-aşa...

— Ce tot îndrugi acolo ?

— Zic să te duci la călugăr... Da, da. Omul ăsita trăieşte ca un sfînt...

— Du-te dracului cu călugărul tău cu tot! Ce, mie-mi arde acu de călugăr ?... Dobitocule!

— Dobitoc eşti tu — strigă fonf omuleţul, legănîn- du-se pe picioare. — Auzi, mă mai şi înjură... Crezi că dacă ai bani poţi să... Cînd te-oi da afară din hani, o să mă ţii minte... Pe mine m-a lăsat jupanul să-i ţin locul, dacă vrei să ştii... Mi-a spus : „Mişka, nu te mişca de aci, ca să zic aşa". Aşa că tocmai de aceea să ieşi afară, călătorule ! Afară ! Afară ! Şi chiar în clipa asta !

— Ha-ha ! — mugi negustorul şi, î'nhăţînd damigeana goală în care fusese fiertura, o repezi în omuleţ.

— Acesta o zbughi afară pe uşă ca un iepure, strigînd cu glas ascuţit de mîţă strivită în uşă :
— Săriţi ! Ajutor! Mă omoară !

— La întoarcere, zurgălăii clincheteau jalnic, iar tăl- picele săniei parcă îngînau mereu ceva. Toropit de somn sub coviltirul săniei, Piotr Danilîci nu vroia să ia aminte la sporovăiala lor. Dar tălpicşle rosteau neîncetat, mereu, mereu, în acelaşi chip : „Să se fi prăpădit ? E mort, e mort ?... Să se fi prăpădit ?" Lucrul acesta îl scotea din sărite şi-1 chinuia. Se răsucea de pe o parte, pe alta fără a deschide ochii, gemea jalnic şi, cu mîna grea de somn, scotea din buzunar batista roşie.

— „Da ! Să ştii că aşa s-a întîmplat... Rău am făcut că l-am trimis. Te pomeneşti c-o să fiu chemat şi în faţa judecăţii. O fi vreo lege pentru fapta asta. Of, of, of !"

— Lucrul cel mai înţelept era să se întoarcă acasă, să ia' ceva bani şi să plece neîntîrziat spre Kraisk ca să înceapă cercetări. Acolo o să vadă el ce-i de făcut.

— Vreme de două zile şi două nopţi î'l munci gîndul acesta. Două zile şi două nopţi nu putu să închidă ochii,: nici legănarea adormitoare a săniei, nici salteaua de puf moale de la hanurile de poştă nu-i putură dărui odihna binefăcătoare. Avea remuşcări îngrozitoare, ca un ucigaş fără voie ce a săvîrşit fapta într-o clipă de nebunie.

— La jumătatea drumului către casă, îi veni deodată un gînd : „Ce-a*r fi s-o iau spre Rîul Mohorît?"

— Hei, surugiule, ascultă ! Cam cît ar fi de aici pînă la satul Podvolocinaia ?

— Bătrînul ţăran dădu încetişor la o parte un colţ al gulerului înalt, îşi vîrî capul sub coviltir şi spuse cu glas răguşit şi hîrîitor de om răcit la piept :

— M-ai strigat ? Ai ?

— Gromov află că pînă la fluviu să tot fie vreo şase- şapte sute de verste. Dacă şi-ar lua un cal bun de că lărie şi încă unul, de schimb, ar putea să ajungă acolo în vreo cinci zile.

— A doua zi, însoţit de un vînător iscusit cu numele de Izotîci, Piotr Danilîci se îndrepta călare pe drumuri de pădure şi chiar de-a dreptul prin taigaua neumblată, spre satul Podvolocinaia. Drumul nu era uşor. înaintau prin nămeţi, poposeau noaptea în jurul unui foc, dar vremea era prielnică: ger fără vînt. Gromov făcea această călătorie ca să afle cheia tainei ce-1 apăsa greu pe inimă.

— Vînătorul Izbtîci, om ursuz şi scump la vorbă, spuse în timpul unui popas de noapte : ■— Aci, pe aproape, în Văgăuna Ursului, sălăşluiesc doi călugări. Sînt un fel de vraci. Se pricep să citească ursita. Au tot soiul de pisici.

— Piotr Danilîci se hotărî îndată: „Să dau pe acolo. Poate mi-or spune ceva de seamă. Şi la oraş ar fi tre buit să mă duc la schimnic. Caraghiosul ăla spunea ceva de o mînăstire. Of, of, păcatele mele !..."

— Ăştia or fi fost pe vremuri hoinari !

— Chiar aşa.

— Văgăuna Ursului era înzăpezită de-a binelea. în jur dormeau pinii seculari şi cedrii cu coifuri albe şi pu foase de omăt. O colibă neagră de vreme se zărea lipită de coasta unui dâmb, tupilată sub o stâncă cenuşie bătută de toate vânturile. înjghebată din trunchiuri de o neasemuită grosime, nu se înălţa deasupra pământului decît cu trei rânduri de bîrne. „Voinic trebuie să fii ea să urneşti din loc asemenea trunchiuri. Aşa bîrne zic şi eu !" — se minună Piotr Danilîci şi descălecă.

— în vîrful acoperişului, şedeau bot în bot două mîţe negre. O a treia zgrepţăna la uşă, mieunînd. Soarele scăpăta spre apus. Un asfinţit rece ardea cu flăcări gal bene, fără de căldură, în faţa drumeţilor. Undeva, pe aproape, croncăneau doi corbi. în liniştea din jur, glasurile lor se auzeau limpede, răspunzîndu-şi imul altuia.

— Piotr Danilîci se închină cuvios şi pătrunse în colibă, întuneric... Ferestruica de gheaţă, în loc de sticlă, nu lăsa că pătrundă decât o lumină săracă. Doar jăraticul, ce mocnea în vatră ca un bulgăre de aur viu, izbutea să mai destrame bezna.

— O duhoare grea de pisici şi mucegai izbea nările chiar din prag.

— Seară bună ! — rosti Piotr Danilîci fără a vedea pe cineva anume şi se închină din nou. — E careva pe aici ?

— Văzu cu mirare că de jos, din toate colţurile, ca şi de undeva de sus, sclipiră deodată, stins, mai multe puncte de foc.

— „Pisicile."
— Hei, moş Nazari! Mai trăieşti ? — strigă Izotîci.

— 164 MHH1

— Prin întuneric se auzi un geamăt, apoi un glas gros răspunse :

— Mai trăiesc. Trăim amîndoi... Şi eu, şi Anani. El îi dus în pădure, după lemne... Staţi oleacă să aţîţ focul. Cine sînteţi ?

— Călători de departe.

— De bună seamă că nu de aproape. Ăţi fi vînători ? Ori negustori ?

— Tuşind cu înţeles, Izotîci îi făcu semn cu cotul lui Piotr Danilîci şi, tulburat, se grăbi să răspundă :

— întocmai ! Un vînător şi un negustor de la oraş. Doi sîntem. Ha !

— Văd că nu sînteţi patru. Hai, scoateţi-vă ţoalele,. E cam strîmt acilea, la noi, şi-i murdărie mare. Sîntem amîndoi bolnavi, eu şi cu fratele. Şi mîţele ni-s flă- mlînde. Pis, pis, pis!

— Punctele iuminoase se stinseră, apoi se aprinseră iar, mişunînd prin întuneric. Un miorlăit jalnic răsună în colibă. La lumina unei feştile meşterite de schimnici, Piotr Danilîci zări făptura unui bătrîn cu barbă neagră, voinic şi lat în umeri, ajungînd aproape de tavan.

— Staţi jos acilea, pe laviţă. Ăţi fi îngheţaţi ! Poate c-aţi vrea şi un ceai ! N-avem. Topim zăpadă şi bem apă caldă. Sîntem săraci.

— Nu te îngriji de noi, cuvioşia ta — zise Piotr Danilîci. — Am de toate.

— Ce cuvioşie ? Sîntem şi noi nişte bieţi păcătoşii Mari păcătoşi. Mă şi mir cum de ne mai rabdă pe pă mînt bunul dumnezeu. Fie numele lui binecuvântat ! Ce necaz te aduce ? Ţi-au murit bătrînii ? Te-a lăsat nevasta, sau ai lepădat-o tu ?

— Piotr Danilîci oftă şi răspunse tulburat, îmblînzin- du-şi glasul :

— Nici una, nici alta... Alt necaz mă paşte. Mi s-a pierdut băiatul.

— în picioare, în faţa lui Nazari, care şedea chircit pe o buturugă lată, privea cu nădejde şi cu o spaimă ascunsă, născută undeva în adîncul sufletului, chipul palid al bătrînului cu obraji scofîlciţi, barba lui neagră, lungă şi pletele negre ce-i acopereau fruntea înaltă, brăzdată de zbîrcituri. Nazari încruntase sprîncenele şi căta ţintă, tăcut în ochii negustorului.
— A plecat în taiga înainte de a se desprimăvăra, cînd era încă zăpadă. Şi de atunci n-a mai dat nici o

— Pustnicul se uita în ochii lui tot atît de drept şi de ameninţător. Piotr Danilîci nu se simţea de loc în apele lui, ba chiar i se strecurase frica. în suflet. O pisică 1 se sui pe

umăr. O mîngîie cu o mînă tremurătoare, străină parcă. Se ghemui tot şi amuţi, îngheţat de privirea ochilor negri, neclintiţi, care nu-1 slăbeau de fel. . — Poate că ştii ceva. Spune-mi... — izbuti el să îngăime în cele din urmă.

— De unde să ştiu ? Crezi că sînt vrăjitor ? Ţi-o fi îndrugat ţăranul ăsta bazaconii despre noi. Rău ai făcut, măi omule !

— Izotîci, care aţîţa focul în vatră, doar icni şi-i făcu iar semn eu cotul lui Piotr Danilîci.

— Ba ştiţi să ghiciţi — rosti el cu smerenie.

— Afară se auziră scîrţîind paşi pe zăpadă şi în bordei

— intră un moşneguţ scund cu capul mare şi cu o bărbuţă căruntă.

— Bine ai venit, Anani! — îl întîmpină Izotîci.

— Bătrînul nu răspunse nimic. Doar se închină cuvios

— cu faţa spre colţul în care, în dosul candelei, se ghiceau nişte scînduri afumate pe care nu se mai deslușea nici un chip.

— Ce mai faci, Anani ? — întrebă din nou Izotîci.

— Geaba-il întrebi. E legat cu juruinţa muţeniei. Nu mai vorbeşte cu mirenii.

— In bordei se făcuse căldură mare. Piotr Danilîci îşi lepădă cojocul şi rămase numai în cămaşă. De zăpușeală şi de căldură îl durea capul. Se căia că venise la pustnicii ce nu-i aduseseră nici o alinare. II întrebă încă o dată pe Nazari :

— Ce să mă fac acum cu băiatul, meu ? Povăţu- iește-mă.

— — Vremea are să-ţi arate. Eu nu ştiu nimic... Ai răbdare.

— După ce dormi o noapte la călugări, negustorul plecă, ducînd cu el o amintire neplăcută şi un simţămînt de ciudă împotriva flecarului de Izotîci.
— Peste două zile ajunse în satul Podvolocinaia, pe care-1 găsi înzăpezit pînă la acoperişuri. Era mohorît şi îngrijorat.

— 3

— După plecarea bărbatului ei, Maria Kirilovna se ducea în fiecare zi la biserică, cerînd' să i se -slujească liturghii cu acatiste pentru sănătatea „robului lui dumnezeu Prohor, cel ce pătimeşte şi călătoreşte".

— Părintele Ipat slujea cu multă osîrdie, înălţîndu-şi mîinile către per, căci Maria Kirilovna plătea bine şi, pe lîngă aceasta, după fiecare slujbă se înfrupta din

plăcintele ei dulci, stropite cu o- băuturică bună. Pentru părintele său duhovnicesc, Maria Kirilovna ar fi fost în stare să scoată şi un butoi de vin din cel mai bun, numai şi numai să-i audă dumnezeu cel atot- milostiv ruga neobosită, să-şi plece urechea la plînsul ei.

— După ce-şi asigură astfel mila lui dumnezeu prin mijlocirea părintelui Ipat, Maria Kirilovna, supunîn- du-se slăbiciunii ei femeieşti, dar mai cu seamă poveţe- lo'r bucătăresei Varvaruşka şi ale vînzătorului Ilia, se hotărî să se folosească şi de farmecele *şamanului,* cu alte cuvinte de sprijinul puterilor întunecate ale gheenei. Nu pomeni nici un cuvînt despre acest lucru duhovnicului său, deşi ştia prea bine că *şamanul* tungus îl căuta de beţie chiar pe părintele Ipat.

— într-o seară de decembrie, după ce porunci cu străşnicie celor ai casei să spună tuturor că e dusă la oraş, la bărbatul său, porni însoţită de rîndaşul cel surd, coco- şatul şi bălaiul Luka, în desişul taigalei, la vrăjitor.

— „Doamne, iartă-mă, păcătoasa de mine !" — suspina în taina pe tot drumul sufletul ei. Dar buzele tăceau, căci nu se cuvenea să pomenească numele atotputernicului o dată ce se hotărîse la asemenea faptă. Nu se cădea nici să poarte crucea la piept. Maria Kirilovna pornise deci la drum fără cruce, ca o păgînă.

— în toiul unei nopţi împîclite, buiestraşul cel sprinten îi duse în goană pînă la locul de popas al tunguşi- lor. într-o poieniţă rotundă, învecinată cu pîrtia croită în omăt, ardea cu flăcări vii focul cel nestins, zis *guli- vun.* în lumina lui pîlpîitoare, zăpada răscolită de turmele de reni părea că se leagănă lin, iar trunchiurile copacilor tremurau, tresăreau, de parcă ar fi fost pradă unui vis urît. Tunguşii dormteau liniştiţi în cîteva *ciumuri* ţuguiate. Numai în cel din mijloc se auzeau strigăte şi răpăitul unei dairele.

— Ia te uită ! — strigă Luka cel fudul de ureche. — îl aud chiar şi eu. Se vede treaba că vrăjeşte. Oho ! Ce mai zbiară!...

— Aruncînd împrejur priviri furişe, Maria Kirilovna se apropie cu spaima în suflet de *cium.* I se părea că în poiană forfotesc duhurile cele necurate, că deasupra focului, în fumul cel negru, se rotesc *şaitanii* şi *şili- kunii*Iată, au văzut-o, şi acum se reped, gălăgioşi, spre ea.

— Hai, Luka ! — strigă Maria Kirilovna şi dădu năvală în *cium,* ca o păgînă fără cruce, care de dragul fiului ei se lepădase de dumnezeu.

— îmbrăcat cu blana grea de *şaman,* de care atîrnau tot felul de zorzoane din metal, vrăjitorul Ghirmancea se vînzolea ca un smintit de partea cealaltă a focului, bă- tînd într-o dairea uriaşă şi scoţînd chiote sălbatice. în faţa focului, pe un covoraş din piele de ren aşternut chiar la intrare, şedea pe spate, pîntecoasă, soţia *şamanului,* mai mult moartă decît vie, aproape mumificată, privind în gol cu ochii ei jalnici şi înlăcrimaţi de fiinţă osîndită.

— *Şamanul* nu-i văzu si nici nu-i auzi pe noii-veniţi. Maria Kirilovna se furişă într-un colţ şi aşteptă. Se uită la *şaman* cum înghite, cum mănîncă boala nevestei: „Hap, hap ! Agîc !", cum îi dă pe frunte, pe piept^şi pe burtă cu sînge de ren, rostind descîntece, cum se învîr- teşte iar ca un apucat în jurul focului, pînă ce cade jos fără puteri, cu un geamăt surd.

— După ce se dezmetici, *şamanul* îşi scoase blana rituală, fumă trei lulele una după alta şi, în sfîrşit, se întoarse spre Maria Kirilovna.

— Bună, Maşka ! De ce venit ?

— Ghirmanceă, dragă... — începu ea. — Să vezi ce s-a întîmplat...

— îi povesti totul de-a fir-a-păr despre băiatul ei, apoi scoase din geantă darurile aduse.

— Asta e pentru tine, iar asta pentru nevasta ta... Pentru numele domnului... Vai ! Ptiu, ptiu, ptiu! Ghiceşte-mi, te rog... Nu-mi mai găsesc locul. Mă tem c-o să-mi ies din minţi. Mă doare inima.

— Nu-i nimica... Asta bun — spuse bucuros *şamanul,* repezindu-se lacom la sticla cu coniac adusă în dar. — Plec să aduc cel mai mare *şaitan,* cel mai puternic... Trebuie merge tare departe, vai, vai, ce departe... Acolo, apoi acolo, apoi dincolo... Unde poate găsi ? Poate băiatul tău murit, atunci trebuie mers la iad, la zîna neagră... Poate murit... Cine ştie ?

— Ce vorbeşti, ce vorbeşti ! — strigă Maria Kirilovna, gata să 'izbucnească în plîns. Cînd însă ridică ochii în sus, Ghirmancea nu mai era în *cium.*
— Vrăjitorul îl striga prin taiga pe *şaitanul* cel mare, şi glasul lui gutural cînd se înălţa deasupra *ciumului,* cînd cobora în adîncurile iadului, sunînd înăbuşit, surd.

— în *cium* începură să se strîngă, unul cîte unul, tun- guşii din aşezare. Erau somnoroşi. îngustînd ochii din pricina luminii prea vii, se aşezară ca o potcoavă vie în jurul focului, aruncînd musafirei priviri prietenoase : doar-doar i-o cinsti cu cîte o ceşcuţă de „apă de foc", după care îndată li se strecoară voia bună în braţe şi in picioare, deodată piere iarna, gerul, orice boală, şi toţi se simt puternici şi bogaţi.

— Ghirmancea intră în *cium,* obosit şi galben la faţă. Nu mîncase nimic din noaptea trecută : n-avea- voie. Dar mişcările lui erau agere, sigure. îşi plimbă privirea aprinsă prin tot *ciumul,* se aşeză pe covoraşul din piele de ren — *kumolan* — şi ceru veşmintele lui de vrăjitor. Ruda lui cea mai apropiată îi aduse cizmele, blana grea, căciula, mănuşile şi începu să încălzească daireaua deasupra focului, pentru ca pielea să se întindă mai bine şi daireaua să sune mai tare, mai viu.

— *Şamanul* era zbuciumat. Fuma mereu, căsca molipsitor de-i trosneau fălcile, fluiera şi mormăia ceva nelă-murit. Căsca şi iar căsca, la nesfîrşit, mutîndu-şi parcă fălcile din loc. Maria Kirilovna, foarte tulburată, şedea de partea cealaltă a focului, în faţa *şamanului* şi se uita la el cu ochii plini de nădejde.

— Ghirmancea cel slăbuţ, cu ehipu-i blînd şi tînăr, dispăru deodată. în faţa ei era acum un *şaman* ameninţător, greoi, în veşminte de vrăjitor.

— — Daireaua ! — strigă el şi lovi încet cu un ciocănaş în pielea bine întinsă.

— Daireaua prinse viaţă şi suspină înăbuşit o dată, de două ori. Cu glas subţire, *şamanul* începu să cînte ca în vis, povestind tărăgănat în limba tungusă că, iată, a venit la el bogătaşa Maşka şi că e bucuros s-o ajute, numai că, pesemne, astăzi o să-i fie cam greu să zboare. Dar n-are nimic, ştie el cum să facă. Numai de-ar fi cît mai departe mormintele cele proaspete de umbrele care păzesc trupurile ce n-au putrezit încă, de vrăjitorii cei vicleni, de casa muierii ce naşte prunc ! Mai departe, cît mai departe!

— Loviturile în dairea erau acum din ce în ce mai dese, mai puternice.

— ■— Hei, duhuri, adunaţi-vă ! — Vîrî capul în dairea şi cîntă, întîmpinînd fiece duh, pe măsură ce se iveau : Tu eşti, cufundarule ? Foarte bine... Tu eşti cel mai sprinten... Bine, bine! Mai ţii minte cum ne-am cufundat amîndoi în apă, cum am ajuns tocmai la fund ?... Caracudele veneau atunci în stol des de nu puteai răzbate. O-o-o... Dar unde-i sora ta, unde ţi-e fratele ?

— Maria, cu mintea ei plină de plăsmuiri, credea că duhurile se adună, se adună unul după altul, se aşază, nevăzute, pe marginea dairelei şi aşteaptă. Tot *ciumul,* de la deschizătura de sus prin care priveau stelele cerului şi pînă la cel din urmă colţişor întunecos, se umplea acum de arătări, de duhuri. Oamenii buimaci dinăuntru nu mai ştiau ce-i aievea şi ce nu-i ; li se părea că puterile vrăjite ale nopţii şuşotesc între ele, leagănă văzduhul amuţit, pătruns de toate duhurile iadului, şi vin, vin într-una, întîmpinîndu-1 cu un şuierat uşor pe bunul lor cunoscut care-i chemase din nefiinţă. Bune şi rele, unele supuse, altele vijelioase 'ca elanii turbaţi, duhurile veneau din cele şapte ceruri, de pe pămînt şi din iad.

— Deodată se auzi glasul supărat, dogit al *şamanului:*

— ■— A-a,, tu eşti, balaur blestemat ?! Tu mi-ai aruncat rîndul trecut în ochi scîrnă oa să mă orbeşti ? ! Ei bine, nu, n-am orbit! Văd bine ! Sînt mai puternic ca tine !... Hai să ne luăm la trîntă !...

— Daireaua durui asurzitor, *ciumul* întreg se cutremură şi începu să se legene. *Şamanul* chiuia şi zbiera cu glas înspăimîntător, iar zorzoanele de pe blana lui săltau şi zornăiau nebuneşte.

— Maria Kirilovna înlemni; mima ei cînd îngheţa în piept, cînd se zbătea plină de spaimă. Să fugă de aici. să fugă cît mai curînd L. „Luka, Luka !... Unde o fi Luka ?"

— — Sînt toate aici ! — strigă vrăjitorul ridieîndu-se cît era de înalt. — Au venit în zbor, călare pe aripile vîntului... Toate ! Ta-ta-ta... Ta-ta-ta... Cît de multe sînteţi!... Daireaua mea e grea.... Hai, ajutaţi-mi ! Ridi- caţi-mă mai sus, mai sus !

— Se învîrti în loc, lovi daireaua din răsputeri de genunchiul stîng şi începu să ţopăie în jurul focului cu amîndouă picioarele deodată, ca o vrabie. Chiuia, croncănea, cînta într-o limbă neînţeleasă, şi privitorii, care rămăseseră pînă atunci nepăsători, începură să-i ţină isonul, intonînd un cîntec pe care nu-1 cunoştea nimeni.

— Mai sus! Ridieaţi-mă mai sus !

— Glasurile răsunau sălbatice, înfrigurate. Păreau răgetele unui urs. Oamenii hăuiau şi lătrau eîineşte. Iată, unul s-a înecat, altul a început să urle ascuţit. Vraja era în toi. Totul în jur se smintise. *Ciumul se* cutremura.

— *Agîc ! Agîc!* Ta-ta-ta-ta ! — urla *şamanul*, învîr- tindu-se şi bătînd în dairea.

— Acuma sînt sus — începu el ou un glas venind de departe, ca al unui ventriloc, în timp ce urletele sălbatice din jurul lui se stingeau, se domoleau treptat. Iată. văd un rîu, departe, cît trei drumuri cu renii în sus şi cît trei în jos... Văd un *cium*... Hei, cine-i acolo? Ehei ! E bătrînul Sintip...

— Ce face ? — întrebă sfios din întuneric cocoşatul Luka.

— Drege năvodul, ascute cîrligele... Aha, lîngă lac e duhul pădurii cel cu şapte ochi. Să stea acolo ca o buturugă putredă... Acolo, jos, nu văd nici un vrăjmaş... Asta-i bine... Hei, voi, gîngănii ! Ridicaţi-mă mai sus ! Să mă uit mai departe.

— Şi Ghirmancea începu iar să geamă şi să se zbată. Zorzoanele zornăiau nebuneşte, penele de cucuvea fluturau pe căciula lui. Strigă cu glas tare, ascuţit:

— Văd ! Văd totul!... Departe, cale de o sută de zile cu renii... — Apoi — şi mai tare : — Intră în sicriu ! Iute, înapoi în sicriu ! Zît, *şamana!* Intră în sicriu !

— Cuvîntul „sicriu" o izbi pe Maria Kirilovna ca o lovitură de ciocan în inimă, în cap. Scoase un strigăt sfîşietor de parcă ar fi fost înjunghiată şi căzu leşinată cu faţa în sus.

— Apă! Aduceţi repede apă, zăpadă ! — sări cocoşatul Luka.

— Văd, aud... E în viaţă...

— *Şamanul* vorbea răguşit, iar daireaua cea mare bubuia ca tunetul în munţi.

— în şuba lui grea ca plumbul, vrăjitorul se învîrtea ca o sfîrlează, vîntul se tălăzuia prin *cium* ca o furtună, zvîrlind cenuşa din foc în gurile şi în ochii celor din jur. Flăcările vuiau şi se zbăteau înnebunite. Mai repede, mai repede !

— Toată gura *şamanului* era numai spume, numai clăbuci. Hîrîia din greu. Inima îi bătea slab, slab de tot, gata-gata să moară în piept.

— A-a ! Aici erai ? Bine ai venit! — îngăimă Ghir- mancea într-o şoaptă abia auzită şi se prăbuşi la pămînt.

— Luaţi-i daireaua ! Prindeţi daireaua ! — strigară toţi cei din *cium* sărind în picioare. — Dacă arde sau se fărîmă daireaua, moare şi *şamanul.*

— Vrăjitorul şedea culcat cu faţa în jos, cu ochii închişi. Tot trupul îi tresărea. Tremura mărunt şi făcea spume la gură. îl întoarseră binişor cu faţa în sus, îi şterseră de pe buze câăbucii groşi, albi, şi-i înveliră capul ou o basma de mătase primită în dar. *Şamanul* horcăia.

— Ghebosul Luka, cu picioarele crăcănate, pomenind necontenit numele domnului, freca cu zăpadă faţa şi gîtul Măriei Kirilovna. Ea se trezi din leşin, făcu o mişcare, se uită la Luka şi pleoapele i se închiseră din nou.

— Cînd femeia îşi veni de-a binelea în fire, *şamanul* Ghirmancea şedea în vechiul său loc şi-i zîmbea. Era îmbrăcat cu o cămaşă roşie, iar pe piept îi atîrna o cruce mare de argint, ca unui popă. Părul lui lung, tot ca de popă, era încîlcit şi jilav. Pe faţa tînără cu obrajii supţi străluceau blînd ochii vioi, dar plini de suferinţă.

— Hei, Maşka, bună ziua ! Ce s-a întîmplat ? — întrebă el luînd în gură luleaua pe care i-o întinsese slugarnic tungusul de lîngă el : se străduia care mai de care să i-o dea *şamanului* pe a lui, pregătită anume, plină de tutun, numai bună ca să fumeze ou ea.

— Ghirmancea, — răspunse Maria Kirilovna, regă- sindu-şi stăpînirea de şine. — N-o să uit cît oi trăi... Doamne, ce grozăvie !...

— Amîna întrebarea cea mai însemnată. Dacă cumva?... Poruncea limbii să grăiască, dar limba îi rămînea mută.

— Trăieşte, — se auzi deodată din norul de fum înecăcios de mahorcă glasul voios al lui Ghirmancea. — Da, da, trăieşte... Bea ceai, mănîneă ţacăr... Aşa.

— Unde ? în taiga, pe zăpadă ?

— Maria Kirilovna se trase mai aproape de el.

— Depa-arte...

— Ghirmancea se răsuci îngîndurat în toate părţile şi arătă spre dreapta :

— Acolo !

— E în viaţă ?

— Maria Kirilovna zîmbi şi îşi scoase batista, gata să izbucnească în plîns.

— în viaţă, sănătos... Ro-oşu... L-a scăpat *şamana,* fata *şamană;* s-a sculat din sicriu... — îndrugă înainte Ghirmancea. — Doamne, fereşte, cum scapat... Iar cerchezul — murit.

— îndurerată şi totodată plină de bucurie, Maria Kirilovna începu să plîngă, agăţîndu-se de gîtul lui Ghirmancea.

— Cu sufletul împăcat, înviorată de o dulce nădejde, se întoarse bucuroasă acasă ca să ceară să se facă o slujbă de mulţumire şi să îngenuncheze înaintea domnului.

— **4**

— Focul duduia în sobele de ceramică pictată din casa lui Iakov Nazarîci Kuprianov, vestit negustor din oraşul

nordic Kraisk. Sub tavan, răspîndea o lumină vie lampa cu ţurţuri de cristal. Samovarul de argint scotea nori de aburi : familia Kuprianov îşi lua ceaiul.

— Iakov Nazarîci îşi ştergea fruntea cu o batistă cadrilată. Gulerul lat al cămăşii lui de mătase era descheiat şi de sub barba roşcată se vedea gîtul, alb şi scurt. Greoi, cu obrajii roşii, scund, dar lat în umeri, Iakov Nazarîci era încă vînjos, deşi împlinise cincizeci şi cinci de ani. Părul roşcat, înspicat cu fire argintii i se încreţea în inele mari. Mîinile lui erau grase şi pline cu inele de aur.

— Bea, oaspe drag, bea-ţi ceaiul, — spunea el cu glas subţire, aproape femeiesc, de loc potrivit cu făptura lui, întorcîndu-se spre Prohor Gromov, care şedea alături. — Cred că taigaua nu te-a prea răsfăţat...

— Prohor zîmbea sfios, trăgînd de tuleiele mustăcioarei ce abia îi mijeau deasupra buzei de sus, şi împingea binişor spre Domna Ivanovna, gazda cu înfăţişare atît de plăcută, ceaşca uriaşă pe care scria : „Mai daţi-mi..."

— De trei zile era găzduit acolo.

— Cu o seară înainte sosise din centrul gubernial fiica gazdei, Nina, elevă de liceu. Venise în vacanţa de crăciun şi nu mai putea de bucurie. Scăpase pentru un timp de toceală, locul pensionului ^asemănător cu cazarma îl luase acum dulcea casă părintească, şi unde mai pui că dăduse şi de un astfel de oaspe. Ce chipeş era, ce interesant! Părea puţin cam sălbatic, dar ce însemnătate avea asta... Vai ! Cum se uita la ea, cum o mai sorbea din priviri !...

— Nina îşi lăsase în jos ochii mari, cenuşii, sub genele negre uşor arcuite. După o clipă însă, zîmbind cu colţul gurii, se uita din nou la tînărul lor oaspe. Ce caraghios era ! Ar trebui să-i facă o cămaşă...

— Prohor înota într-o flanelă uriaşă de lînă a lui Iakov Nazarîci. După drumul greu, nu se prea simţea în apele lui. Obrajii supţi îi ardeau, ochii aveau o strălucire febrilă. Hainele lui, foind de păduchi — nelipsiţii musafiri ai oricărui om ce rătăcise prea mult prin taiga — erau supuse unei stăruitoare abureli, spălări şi uscări.

— Rămîi la noi de sărbători ? Da ? —■ întrebă Nina.

— Ori de cîte ori auzea glasul ei avîntat, inima lui Prohor se oprea în piept şi un fel de sfială dulce îi străbătea întreaga fiinţă.

— Da?

— Nu, Nina Iakovlevna...

— Iar îmi zici Iakovlevna ? Ce ţi-am spus ? — Şi fata bătu şăgalnică în masă, cu linguriţa de ceai. — îţi interzic ! Mă cheamă Nina, Ninocika. Atît...

— Bine. Uit mereu. M-am sălbăticit de tot... Mă iertaţi... Ibrahim şi cu mine trebuie să ne grăbim să ajungem acasă. Maică-mea... tata... trebuie să fie neliniştiţi...

— Prostii ! Nu te lăsăm să pleci ! — strigă Ninocika.

— Părinţii îi ţinură isonul :

— Mai rămîi, tinere. O să tot stai acasă, în vizuina voastră.

— Nu, nu se poate, — spuse Prohor. Se uitară cu toţii la el. Glasul lui suna dîrz. Nu mai încăpea discuţie.

— Se şi vede că este un fiu ascultător, — începu Domnia Ivanovna după o tăcere scurtă, aşezîndu-şi pe cap reţeaua de mărgeluţe. — Inima lor părintească s-o fi uscat de dorul dumitale, aşteptîndu-te mereu. Cred că mai cu seamă Maria Kirilovna nu mai poate îndura... Du-te,- drăguţule.

— ■ Prohor îşi aprinse o ţigară, dînd la o parte cu o mişcare nervoasă şuviţa neagră de păr de pe fruntea lui înaltă. Arăta acum mai vîrstnic, mai voinic, părea a fi un tînăr de douăzeci de ani. Numai glasul îl mai dădea uneori de gol : de la notele joase de bărbat în toată firea trecea deodată la intonaţii stridente, de cocoş. Atunci se ruşina şi nu-şi mai găsea locul.

— Pe tatăl matale, pe Piotr Danilîci, îl cunosc bine, ehei — începu pentru a treia oară Iakov Nazarîci, neizbutind să înfiripe vorba altcum. Rîgîi zdravăn : băuse şase pahare de ceai.

— Tăticule !

— Ce „tăticule" ! îmi chiorăie maţele. Vor bere. Asta-i, domnişorică cu carte multă...

— Deocamdată nu prea multă... Dar o să am eu odată destulă carte...

— Să-ţi ajute dumnezeu — spuse Domna Ivanovna, mîngîindu-şi cu duioşie fiica pe spate.

— De bună seamă, nu strică... Mă rog... Cu toate că atunci cînd ai bani cu ghiotura, ca noi, poţi s-o dai dracului de carte, că tot ai parte, vorba ceea... Logodnici se găsesc şi aşa cu duiumul, să-i alungi cu băţul, nu alta. Deunăzi vine la mine Pavel Pankratîci şi-mi

— spune : „Ai o mîndreţe de fată... La ce bun o mai ţii la învăţătură ? Mai bine găteşte-te de nuntă..."

— Tăticule !

— Deh, are şi el un flăcău de însurat... Ei, gineri se găsesc berechet... — Iakov Nazarîci îi aruncă lui Prohor o privire drăgăstoasă. — Sînt destui flăcăi de treabă. Da. Hei, Proşenka, băiatule, da' ştii că l-am cunoscut şi pe bunicul mătăluţă, pe moş Danilo ? Era un voinic, un adevărat Eruslan [1], înalt de un stînjen ! Şi straşnic de ager ! Un om şi jumătate. Mi se pare, tinere, că-i semeni lui, şi la apucături, şi la chip. Cu el semeni. — Iakov Nazarîci zîmbi unei amintiri. — Zici că tatăl mătăluţă are bani frumoşi ? Ia te uită ! L-a fericit Danilo înainte de moarte. Numai că... Ehei !... — Făcu cu ochiul, zîmbi cu şiretenie şi se scărpină la ceafă. — Cred că averea nu-i de el. N-o s-o chivernisească bine...

— Lasă asta, dragă ! Ce te priveşte pe tine ? — îi tăie vorba înciudată Domna Ivanovna.

— Nu-i de el, nu-i de el — o ţinea morţiş Iakov Nazarîci, clătinînd din cap. — Să nu te superi, Proşenka, băiatule, dar dînsul nu-i om de ispravă. Cam slab de înger şi muieratic. Aşa că fă-te mare degrabă şi cată să pui mîna mai repede pe frîu. Ai să făureşti lucruri mari... Ascultă-mă pe mine.

— O să mai auziţi despre mine. O să audă lumea întreagă ! — răspunse Prohor cu mîndrie şi îndrăzneală tinerească, cătînd cu coada ochiului spre fată. — O dată ce m-a scăpat dumnezeu de la moarte, am să...

— Nu te lăuda dinainte. Eşti prea tînăr — îl povă- ţui Iakov Nazarîci. — O să audă toţi de tine ! Auzi vorbă ! Zi, ai gînduri mari ? Şi cam ce anume ţi-ai pus în minte să faci ?

— Multe ! — răspunse cu hotărîre Prohor.

— Statură de vorbă pînă după miezul nopţii. în sfîrşit,

— Nina se duse la culcare. Privirea drăgăstoasă a lui Pro-

— 12 — 177

— hor o petrecu pînă la uşă şi se pierdu undeva în întuneric, unde se stingeau treptat paşii ei răsunători.

— „A plecat... Frumoasă e ! — se gîndea el şi nu mai înţelegea nimic din cele ce-l întreba Iakov Nazarîci. — Noapte bună, Ninocika ! Noapte bună..."

— A doua zi, după gustarea îmbelşugată de dimineaţă, Prohor plecă cu Nina în oraş.

— Cu banii împrumutaţi de la Kuprianov îşi cumpărase un cojocel negru şi o căciulă din blană de ren cu clape lungi. Astfel îmbrăcat, arăta chipeş şi zvelt. O cerceta pe Nina sfios, pe furiş, privindu-i înfăţişarea cuviincioasă, hăinuţa ei albastră cu guler alb şi căciuliţa tot albă. îi plăcea privirea deschisă a ochilor ei mari şi deştepţi, cu o umbră de tristeţe şi îngîndurare, buzele mici şi dîrze, chipul alb ca laptele du obraji sănătoşi, rumeni, întreaga ei făptură înaltă, în pragul înfloririi.

— „O frumuseţe rusească. Dacă ar fi cu putinţă..."

— Nu putea încă să-şi dea seama ce înseamnă acest „dacă". Simţea numai că în inima lui era pe cale să încolţească un simţămînt ciudat, cu totul nou. Ar fi vrut să vorbească cu ea la nesfîrşit, să viseze la nesfîrşit, să apară în ochii ei ca un viteaz, să se deosebească de toată lumea prin ceva. Dar limba, mintea, toate mişcările lui parcă erau încătuşate. Alături de ea nu se simţea la largul lui, se temea să nu pară caraghios. Pentru el, Nina era o domnişoară cu carte, iar el un mocofan, un băiat care nu isprăvise şcoala. Obrajii i se aprinseră ca focul cînd fata îl întrebă :

— Dar cu învăţătura ce faci ? Eşti chiar atît de ho- tărît să laşi pentru totdeauna cartea ?

— După ce se gîndi un timp, răspunse, freeîndu-şi urechile degerate în taiga, încă foarte dureroase la frig :
— O să învăţ. Nu ştiu încă dacă am să mă duc la şcoală sau nu, dar de învăţat am să învăţ. Poate că acasă. îmi cumpăr cărţi. Fac rost de programe anali-

— Asta n-o prea cred. Ce poţi îpvăţa acasă ? Trebuie să înveţi la oraş, în lume, printre oameni.

—

— Se poate şi acasă. Numai sa vrei — spuse Prohor.

— Dumitale îţi plac oamenii cultivaţi ?

— Da.

— Dar cei care sînt doar deştepţi, puternici ?

— Un om deştept și puternic poate să ajungă ușor și cult. Da, da.

— își strînse buzele și rîse pe nas, învăluindu-1 cu o privire mîngîioasă.

— O să încerc — spuse el și adăugă bîiguind : Ca să-ţi fiu pe plac dumitale...

— Ha-ha-ha ! Ai vrea atît de mult să-mi fii pe plac ? Ce nostim ești!

— Prohor alunecă stîngaci și era cît pe ce s-o trântească și pe ea. Mergeau prin mijlocul drumului netezit de sănii. Ulița era pustie. Doar cîrid și cînd trecea cîte o făptură omenească, greoaie, bine înfofolită.

— Asta-i casa lui Fokin, proprietarul unor exploatări aurifere — spuse Nina. — Are omul multe milioane, dar nu se pricepe să trăiască bine. Șade aici și e foarte mulțumit. Face chefuri. într-o zi 1-a băgat pe un pristav beat într-un butoi golit de zahăr și i-a dat drumul de-a rostogolul de pe deal. A ieșit tărăboi mare. Lucrurile au ajuns pînă la guvernator, dar, bineînțeles, pînă la urmă totul... s-a mușamalizat...

— Banii sînt o putere mare — spuse Prohor, însufle- ţindu-se. — Ninocika, dumneata ce crezi : o să ajung bogat ?

— Ești bogat și acum.

— Asta nu-i bogăție ! O să ajung bogat cu adevărat.

— Ochii lui Prohor scăpărau, glasul nu i se mai frîngea. — Bogat cu adevărat ! O să fac afaceri, nu glumă. M-am gîndit bine la asta.

— Fata rîse și-1 atinse ușurel cu manșonul.

— Cîţi ani ai dumneata, Prohor ?

— Treizeci.

— Ha-ha-ha ! Ia-o mai încet!

— Douăzeci și cinci. Nu-i cred nici pe tata, nici pe mama, care spun că am optsprezece. Se— înșală, au greșit

— 12*

— socoteala — rosti el cu aprindere. Paşii lui erau acum siguri, largi. Nina abia dacă se putea ţine după el.

— Ce fund de lume e şi oraşul ăsta al dumneavoastră ! Nici măcar o cofetărie nu aveţi — spuse el.

— Aş avea mare poftă de o prăjitură.

— Nina deschise ochii mari şi izbucni într-un rîs voios :

— Of, ce copil eşti ! Bine ! Uite, îndată ce ne întoarcem acasă, facem un tort.

— Facem un tort — repetă Prohor mohorît, ocărîn- du-se în gînd : „Tîmpit ce sînt!"

— îţi place să dansezi ?

— Nu, nu obişnuiesc acest lucru — spuse el dispreţuitor. — Nu-mi place.

— Hm, ia te uită — îl înţepă ea, cu un zîmbet fugar.

— Eşti un om deosebit.

— Deosebit ? — Prohor încetini pasul. — Poate că ai dreptate, sînt deosebit. Se vede de pe acum... Profesorul ne povestea la şcoală despre pictorii şi muzicanţii mari. Aceştia şi-au simţit încă din copilărie... cum naiba i se spune ?

— Vocaţia ?

— Da, da, vocaţia ! Să zicem, Beethoven... A fost unul cu numele ăsta, nu ? Ei bine ! Mi se pare că el a început-o de la patru ani. Poate că şi eu sînt un fel de muzicant, dar *în felul meu.* într-ale comerţului, într-ale industriei.

— Dar cu păpuşile nu te joci ?

— Luat pe nepusă masă, Prohor se opri :

— Ce răutăcioasă eşti!

— Eu ? Ai dreptate... — Nina rîse din nou şi-1 trase de mînecă. Prohor se cam îmbufnase. — Aici e marginea oraşului. Vrei să mergem pînă la pădure ?

— Mergem. Dar de ce îţi baţi joc tot timpul de mine ? Nu-mi place să fiu luat peste picior.

— Vorbeşti serios ? Te rog, Prohor, nu te încrunta. Nu-ţi şade bine.

— îl apucă de braţ încetişor, ca pe un urs îmblînzit. Prohor începu să răsufle adînc, tulburat. Se ocărî din nou în gînd : „Ce nevoie am să fac pe bătrînul ! Mare tîmpit sînt!"

— Pe drumul îngust, şerpuitor trecea un şir nesfîrşit de sănii încărcate cu porci întregi, tăiaţi, înţepeniţi de

ger. Rîturile lor rînjite, cu colţi lungi, atrăgeau privirile şi stîrneau milă : parcă guiţau încă fără glas, parcă gemeau încă sub cuţit. Răni adînci se căscau în cefele lor, sîngele închegat atîrna ca nişte ciorchini roşii, îngheţaţi.

— Priveliştea aceasta o seîrbea pe Nina : cruzimea omenească o dezgusta. Prohor însă spuse plescăind din limbă :

— Ia uite ce bogăţie ! Tare îmi mai place aşa ceva ! Cînd o să am averea mea, am să fac o fabrică de conserve. Bucăţi de carne grasă, peşte gras, ierunci în cutii de tinichea pe care să scrie : *„Firma Prohor Gromov"* au să plece pretutindeni, chiar şi în străinătate. Am să fac un abator, ceva grozav. Am să plec în America să deprind meşteşugul şi am să tai cu mîna mea vite... Am să...

— Eşti un măcelar !... Nu-i frumos. Ba e chiar urît! Eu m-am hotărît să mă fac vegetariană.

— Vegetariană ? Ce neam de om o mai fi şi ăsta ?

— Da' de unde ai scos c-ar fi un neam ? — întrebă Nina cu o notă de superioritate. — A fi vegetarian înseamnă a te hrăni fără a ucide. Fără a violenta viaţa.

— Hm, hm — mormăi Prohor şi buzele îi tremurară de ciudă. — Eu unul nu sînt de aceeaşi părere. Sîngele e foarte bun. Mie îmi place grozav piftia din sînge de porc, cu slănină şi cu oţet.

— Ce deosebiţi sîntem unul de altul! — spuse Nina cu un suspin.

— 5

— Prînzul era foarte gustos. Prohor mînca cît trei, plescăind zgomotos. Nina îl privea curioasă. Ciocniră şi băură. Prohor nu se lăsa mai prejos de Iakov Nazarîci.

— Vrei să-mi povesteşti amănunţit călătoria dumitale ? — îl întrebă Nina.

— O s-o povestesc diseară. Am scris chiar şi un jurnal de zi. O să ţi—1 citesc.

— Iakov Nazarîci hăpăia cu poftă cegă la gheaţă, tăiată mărunţel. Prohor, nu prea obişnuit cu băutura, se cam cherchelise. Zîmbea tot timpul fericit, cu ochii ţintă la faţa vioaie a fetei.

— Să bem, tinerilor ! — îl îmbie stăpînul casei, ri- dicînd paharul. — în sănătatea tineretului»! Ani mulţi şi fericiţi... tînărului nostru schimb.

— Ura ! —. strigă Prohor. — în sănătatea dumitale, Ninocika ! Ha-ha ! Vorbeai de vegetarianism şi, cînd colo, mănînci purcel cu caşă.

— Iakov Nazarîci goli paharul şi scutură din cap, flu- turîndu-şi părul cîrlionţat, înspicat cu fire albe.

— Da, da, tinere, l-am cunoscut pe bunicul mătăluţă. El şi răposatul meu tată, dumnezeu să-1 ierte, erau buni prieteni. Cînd se întorceau de la tîrgul de blănuri, moş Danilo se abătea

întotdeauna pe la noi. Bieţii mei părinţi ! Să le fie ţărîna uşoară... Au fost omorîţi amîndoi... Si tata, şi mama... I-au ucis tîlharii... prin părţile voastre, cu mulţi ani în urmă... Hei, ia mai toarnă ! Un păhăruţ de „Zubrovka", din cea cu ierbuşoară în ea.

— Prohor nu se îndura de loc să-şi la.;e budinca în farfurie. Iakov Nazarîci urmă cu vocea lui subţire, jucîn- du-se cu lanţul gros de aur care-i atîrna peste jiletca albastră de velură :

— Ninocika mea ne-a fost trimisă de dumnezeu. N-aveam copii şi grozav doream o fetiţă. Mult ne-am mai rugat maicii domnului. în sfîrşit, dumnezeu s-a îndurat de noi şi ne-a dat un copil. Domna mea n-a rămas grea nouă ani de-a rîndul şi deodată minunea s-a întîmpla.t.

— Tăticule !

— Cum i-am trimis o telegramă părintelui Ivan la Kronstadt, cum a şi rămas grea... Aşa că Ninocika a fost un copil binecuvîntat de dumnezeu... Vezi cît e de frumoasă ? Ai ? Ce zici, Prohor ?

— Tăticule, termină odată !

— Chiar foarte frumoasă — spuse Prohor. — Rar întâlneşti aşa o fată.

— Ei vezi... Să creşti mare, drăguţule... He-he...

— Iakov Nazarîci îi făcu cu ochiul lui Prohor şi o bătu

— pe Nina pe spate.
— Straşnică marfă !

— Ibrahim îi dădea zor să se întoarcă acasă. Prohor zăbovea însă... Se simţea foarte bine în familia Kupria-nov. Avea acolo masă bună, casă caldă — un adevărat rai după viaţa din taiga. Dar mai mult ca orice îi plăcea Ninocika. îşi dădea seama cu ciudă că e mai presus de el; vedea că fata ştie tot felul de lucruri, că citise foarte mult. Ori de cîte ori stătea cu fel de vorbă serios, simţea că îl biruie şi, dîndu-se bătut, era mînios împotriva lui însuşi. Hotărâse în sinea lui să se apuce de învăţătură, să-şi îmbogăţească cunoştinţele, dîndu-şi seama că un om fără carte putea trăi numai în taiga. Da, avea să fie un om cu carte. Şi încă cu multă carte !

— într-o seară şedeau amîndoi pe întuneric lîngă căminul în care ardea focul. Pe genunchii fetei torcea motanul, uitîndu-se la foc cu ochii micşoraţi.

— Uite ce vreau să spun, Ninocika — începu Prohor. Mîngîia motanul cu mîna lui mare, căutînd, ca din greşeală, dar stăruitor şi grosolan, să atingă picioarele fetei.

— Te ascult — răspunse Nina încruntîndu-se şi aruncă motanul jos,

— Da, aveai dreptate cînd spuneai că sînt mai vârstnic şi mai serios decît ar fi firesc la anii mei. De vină sînt Fluviul Mohorît şi taigaua. Am trecut printr-o grea încercare ! Am văzut moartea cu ochii. Să ştii că nu e uşor să mori. La urmă nu-mi mai păsa de nimic. Eram bolnav, îngheţat, flămînd. Nici măcar să gîn- desc nu-mi mai ardea. Cel mai greu de îndurat e frigul. Vai, ce frig era ! Brrr

— Tînărul fu scuturat de un fior şi-şi trase scaunul mai aproape de foc.

— Sărmanul băiat! Mi-e milă de dumneata.

— Aveam visuri ciudate. Nu ştiu, poate că aşa e făcut capul meu. Foarte ciudate. Şi înspăimântătoare... Mai cu seamă cel din urmă.

— Care anume ? Iar ai văzut-o pe Sinilga a dumitale ?

— Da. Am văzut-o.

— Nina rămase o clipă pe gînduri, apoi îl rugă :

— Mai spune-mi o dată cum i-ai găsit sicriul. Vorbeşte-mi de noaptea aceea. îmi plac foarte mult povestirile de groază. Numai să nu te grăbeşti.

— Amintindu-şi amănuntele — sau, poate, pur şi simplu născocindu-le ca s-o sperie pe Nina — Prohor îi povesti din nou, pas cu pas, raita lui împreună cu Farkov spre mormîntul *şamanei.* O noapte cu lună, un sicriu atîrnat, o coadă neagră ieşind din el, apoi fuga, şuierul şi şoaptele moartei în urma lui : „Sărută-mă, *boie !*

— Nina tresări şi-şi făcu semnul crucii.

— Groaznic !

— în aceeaşi noapte am visat-o. Totul era roşu, roşu de tot. Apoi ne-am sărutat... — Prohor vorbea încet, ascultîndu-şi cuvintele. — După aceea a urmat alt vis, un vis alb. Am văzut o fată cunoscută, o ţărancă cu numele de Tania...

— Nina se uita gînditoare la foc. Penumbra odăii se legăna parcă, şoptind ceva laolaltă cu flăcările. Prin ungherele întunecate se lăsase o linişte tulbure şi Ninei i se părea că acolo se ascunde sufletul vrăjitoarei Sinilga, un suflet neguros, zbuciumat... Iat-o, uite, vine... Nina scoase un strigăt.

— Ce-i, domnişoară ? Eu îs.

— Păşind încet, ca o pisică, prin faţa lor trecu bucătăreasa, sprijinindu-se într-un vătrai cu care se apucă să răscolească aurul dogoritor al jăraticului.

— Ce sperioasă eşti! — spuse Prohor.

— Sînt nervoasă... La noi, la şcoală, fetele se ţin noaptea de prostii. Facem spiritism, chemăm duhurile... De aceea şi...

— Şi eu care vroiam să-ţi povestesc acum ceva şi mai înfricoşător !

— Nina îşi plimbă privirea în jurul ei şi ascultă încordată : afară viscolul vuia, prelingîndu-se pe lîngă firidele negre ale geamurilor.

— Aprinde lampa. Nu mai pot suporta întunericul.

— Lumina vie a lămpii cu abajur trandafiriu apropie,

— scoase din întuneric colţurile umbrite ale odăii. în ele domnea liniştea, nu se afla nimeni.

— Mai pune lemne pe foc ; mi-e frig. — Nina îşi trase şalul pe umeri şi se aşeză mai bine în jilţul moale. — E foarte interesant. Te ascult — spuse ea aproape în şoaptă, palidă la faţă.

— Fîstîcit, Prohor rosti cu un glas ce voia să pară nepăsător :

— Nu. Mai bine să-ţi povestesc despre o tînără văduvă tungusă... E foarte nostim... într-o zi, un bătrîn tungus m-a dus la el în *cium...*

— Ce afemeiat eşti ! — făcu Nina cu o strâmbătură de dezgust, lovind uşurel podeaua cu tocul. — Văduva, Tania ; mi-ai mai vorbit şi de o oarecare Anfisa...

— Este o cunoştinţă veche de a noastră, o femeie foarte frumoasă din satul nostru. — Vocea lui Prohor se frînse. — Nu mă gîndese la ea. Mi-a vorbit de ea Sinilga în ultimul meu vis. Nici nu mai ştiu, poate că nici n-a fost vis.

— Mai spune o dată cum ai scăpat de la moarte.

— Cu plăcere. — Cu o mişcare nervoasă Prohor scăpară chibritul şi-şi aprinse o ţigară. — Eram pe moarte, îmi aduc aminte cum, deodată, s-a stîrnit un viscol năprasnic. Cortul nostru a fost luat pe sus. Vîntul smulgea blana de pe mine. Viscolul se învolbura alb, alb de tot şi rece... Am scos capul din blană. Deodată, chiar în faţa ochilor mei, a strălucit ceva, ca o flacără, ca un fulger. Cineva mi-a răsuflat în faţă, apoi a scos un ţipăt groaznic, neomenesc, a căzut la pămînt şi a început să se rostogolească pe jos. Era Ibrahim. Ţinea în mînă pumnalul. Sînt sigur de acest lucru, cu toate că el nu vrea să recunoască. Nu vrea să spună de ce a strigat. N-are să-ţi spună nici dumitale. Mai bine nu-1 întreba, căci se supără...

— Prohor pufăia nervos din ţigara, trăgînd fumul adînc în piept, apoi aruncîndu-1 afară cu zgomot nori întregi.

— Curînd, în depărtare s-a auzit lătrat de cîini. Credeam că sînt tot lupi. Erau însă cîini şi, închipuie-ţi, cîini de sanie. Nişte iakuţi se duceau la tîrg, spre lacuri, Ne-au luat cu ei. Astfel am scăpat cu viaţă. De altfel, ţi-am mai spus... Nu pot să-mi dau seama, nu-mi aduc bine aminte... Eram atît de bolnav, atît de nenorocit! Nu ştiu cînd am văzut-o pe Sinilga — înainte, după, ori poate chiar în clipele acelea. îmi aduc aminte doar că se învîrtea, cînta şi răpăia din daireaua ei. Spunea ceva, vorbea mult, mult de tot. Am uitat însă totul.

— Rămaseră amîndoi tăcuţi vreme îndelungată. Lemnele trosneau în cămin, motanul torcea.

— Da... Prin toate acestea am trecut — spuse suspinând Prohor.

— Nina înţelese că-i vine greu să răscolească trecutul. Voia să-1 îmbărbăteze, dar nu ştia cum. Scoase din geantă o bomboană.

— Ia-o, e de ciocolată. Prinde bine după atîta amărăciune.

— Prohor puse absent bomboana în gură şi exclamă :

— Prostii !

— Ce anume ?

— Povestea asta cu Sinilga. Prostii. Primă dată cînd mi-a apărut, mi-am stricat stomacul. A doua oară — eram bolnav. Visam tot felul de bazaconii. Aiuram. Aşa, de pildă, se făcea că un urs îmi muşcase capul şi în locul lui îmi crescuse altul, de leu. Am spintecat ursul şi am scos oapul din burta lui, dar acum avea barbă şi era cu faţa udă de lacrimi. Cînd m-am trezit, plîngeam cu adevărat... Mi-am adus aminte de mama. în jur era pustiu şi frig. N-aveam nici o nădejde de scăpare. Iată, Ninocika, buna mea Ninocika... Aşa a fost... Cît despre morţi, ei nu se plimbă niciodată.

— Ba se plimbă. Dar nu trupurile, ci sufletele lor. Asta se cheamă metafizică. Ba nu, am greşit ! Misticism. Da, mi se pare că aşa se numeşte, sau, poate, altfel. Am citit cartea lui

Flammarion [1] „Fantome în viaţă". în ea sînt povestite tot felul de întîmplări cu morţi. Are şi Crookes [2]...

— Prostii ! — îi curmă vorba Prohor şi, cu o mişcare bruscă, aruncă mucul de ţigară în foc. în clipa aceea Nina i se păru foarte mică. „Da, eu sînt bărbat, iar tu
— doar o muiere", îşi spuse el în gînd, mulţumit de sine însuşi. ♦

— Iakov Nazarîci, nu dormiţi încă ? Pot să intru ?

— întrebă Prohor bătînd la uşa stăpînului casei.

— Intră, dragul meu ! Ce atîtea politeţuri... Pentru mine eşti ca şi băiatul meu.

1 *Flammarion CamiUe* (1842-1925) - om de ştiinţă francez, autor a numeroase descoperiri în domeniul astronomiei. A scris lucrări de popularizare a ştiinţei, precum şi roamne ştiinţifico-fantastice (n. ed. rom.).
2 *Crookes William* (1832-1919) - chimist şi fizician englez. Renegînd materialismul spontan, pe poziţiile căruia se situase în studierea fenomenelor natutrii, a devenit un adept înfocat al spiritismului. în „Dialectica naturii' Friedrich Engels a supus unei

— îmbrăcat cu halat, bătrînul Kuprianov stătea în faţa unei mese uriaşe, încărcată de registre, imprimate, mostre de mărfuri şi făcea socoteli. Ora era tîrzie.

— Poimîine plec.

— Ce te grăbeşti aşa ? Mai stai...

— E timpul să plec. Iakov Nazarîci, n-aţi vrea să-mi daţi pe datorie nişte marfă, de vreo mie cinci sute-două mii de ruble ?

— Ce să faci cu ea ? — se miră gazda.

— Vreau să fac puţină negustorie pe drum.

— Hm !... Al naibii mai eşti, să nu-ţi fie cu supă- ■ rare ! Să ştii că-mi placi. Hm ! Bine-bine — zîmbi negustorul. îşi trase jilţul spre tînărul care stătea cuviincios în picioare, în faţa lui, şi-1 apucă de pulpana hainei.

— Ia aşază-te puţin. Să stăm oleacă de vorbă.

— Prohor se aşeză pe marginea scaunului şi rămase

— astfel, respectuos ca un petiţionar în faţa unui om al autorităţii.

— Ai dreptate. Dar cum o să călătoreşti cu marfa ? N-o să te facă să întârzii pe drum ?

— O să merg repede, cu două perechi de cai. Ieri a plecat spre calea ferată negustorul Boldîrev. Se duce la Moscova. M-am înţeles cu vizitiul lui; i-am dat zece ruble bacşiş, am băut votcă şi am mîncat cu el la circiumă peşte pe varză. O să dea sfoară în ţară, prin satele pe unde trece, că vin .cu marfă. Locurile acestea sînt puţin umblate. Cît e de la dumneavoastră pînă la calea ferată ? O mie de verste ? Nădăjduiesc să fac dever bun.

— Ia uite-1, al naibii ! — strigă negustorul, prefăcîn- du-se supărat. — Te pomeneşti c-o să-mi iei toţi muşteriii ! Hml Lasă, că-ţi dau marfă, îţi dau bucuros. îţi dau, dragă băiete. Să fii sănătos ! Mergem mîine dimineaţă la magazie.

— De bucurie, Prohor era leoarcă de năduşeală.

— Plecă din oraş cu inima strânsă. Ninocika îi făgăduise să-i scrie. îl petrecu foarte tristă. Părinţii fetei îl în-soţiră şi ei la plecare, dându-i sfaturi şi bineeuvântân- du-1 cu semnul crucii. îl povăţuiră să umble pe drumuri cu multă băgare de seamă, căci noaptea cutreierau tîl- hari ; oamenii din părţile acelea erau păcătoşi. îi porunciră lui Ibrahim să-1 păzească ca ochii din cap. Ei, şi acum drum bun !

critici nimicitoare „cer-cetările" spiritiste ale lui Crookes (n. ed. rom.).

— în picioare, în sanie, Prohor își flutură mult timp căciula de blană cu clape lungi. La cotitură, caii iuți smuciră însă pe neașteptate sania, și tînărul căzu în ea.

— **6**

— Oaspete scump și neașteptat, Prohor Gromov se întorcea în Medvedevo, satul său de baștină, ca un om înviat din morți.

— în sania largă erau trei inși : Ibrahim, tatăl și fiul. Piotr Danilîci le ieșise în întâmpinare la o sută de verste depărtare de sat. Primise de mult telegrama trimisă de băiatul lui și o a doua, din partea negustorului Kuprianov :

— „Ieșiți-i înainte. Vine."

— Cei trei roibi înhămați la sanie zburau ca vîntul : caii lui Piotr Danilîci erau zmei, nu alta. Goneau prin sat ca o vijelie, în pocnetele biciului, în clinchetele zurgălăilor. Iată și biserica. „Mulțumescu-ți ție, doamne, că l-ai scăpat de la moarte !" Apoi apăru și acoperișul verde al casei lor, mai înaltă ca toate celelalte.

— Lumina vie a soarelui era orbitoare. în poarta casei celei noi stătea Anfisa. Cu mîna albă, streașină la ochi, ca să-i ferească de soare, îl sorbea din priviri pe Prohor.

— Piotr Danilîci îi făcu semn cu căciula lui de sobol.

— Cine era ? — întrebă Prohor. — Nu care cumva Anfisa ?

— Dar iată că... Toată lumea ieșise la poartă, în uliță : bucătăreasa Varvara, Ilia Sohatîh, îmbrăcat într-un cojocel frumos și cu căciula pe o sprinceană, primarul, cocoșatul Luka, o ciurdă de cîini și de căței și părintele Ipat. Părea că pînă și sufletul bătrînului Danilo era acolo.

— Lumea venea în fugă : era doar o întîmplare atît de neobișnuită. Se întorsese teafăr, nevătămat!

— Ia uită-te, nevastă, ce pui de șoim ți-am adus ! îl mai cunoști ? — strigă Piotr Danilîci.

— Strașnic ! — îi ținu isonul părintele Ipat și fluieră a încuviințare.

— Mama plîngea... Plîngea și Prohor.

— Obosit de drum, Prohor dormi pînă seara. Luară ceaiul numai între ai casei, însă în odaia de musafiri. Prohor nu mai contenea să povestească, uitîndu-se în- tr-una în carnețelul său. Taică-său asculta în tăcere, cu luare-aminte, și pe fața lui se oglindeau cînd încîntarea, cînd mînia, cînd spaima. Mama ofta, își făcea semnul crucii, zîmbea și, la drept vorbind, nici nu auzea bine cuvintele, urmărind povestirea mai curînd cu sufletul.

— Iată-mă viu și nevătămat. Și cel ce m-a scăpat este Ibrahim.

— Piotr Danilîci se ridică greoi și se îndreptă spre bucătărie, clătinîndu-se ușor pe picioare.

— Mi se pare că tata e iar băut !

— Cam bea... — răspunse mama. Oftă şi buzele ei începură să tremure. — O ducem rău de tot...

— Bătrînul se întoarse. în urma lui venea, uşor încovoiat, Ibrahim.

— Stai jos — îi porunci Piotr Danilîci.

— Putem şi piciore — răspunse Ibrahim.

— Stai jos ! — strigă bătrînul. — Nu aici, stai în jilţ. Trase jilţul de pluş în mijlocul odăii şi-1 sili pe cerchez să se aşeze în el.

— Nevastă ! — porunci stăpînul casei. — Să vie toţi aici. Du-te de-i cheamă.

— Prohor i-o luă maică-si înainte şi se duse repede la bucătărie. Curînd, la chemarea lui se adunară lîngă uşă cocoşatul Luka, Ilia Sohatîh, bucătăreasa şi vizitiul.

— Iată, oameni buni — spuse Piotr Danilîci, arătîn- du-1 pe Ibrahim. — Omul acesta 1-a scăpat pe băiatul meu de la moarte sigură. Eu, un negustor cinstit, doresc să-1 răsplătesc pentru acest lucru.

— Ibrahim ! — urmă el întorcîndu-se spre acesta : — Se prea poate să fi făptuit cîndva o nelegiuire, dar n-are a face — oricui i se poate întîmpla aşa ceva. în schimb... ca să zic aşa, ai o inimă de aur. De aceea îţi mulţumesc din tot sufletul meu de rus, îţi mulţumesc frumos.

— Voi să se lase în genunchi la picioarele cerchezului, dar acesta sări în sus.

— Nu trebuie, stapîn ! Lasă !...

— Şezi ! Şezi !... Hei, plecaţi-vă cu toţii în faţa lui ! Auziţi ? ! Cu toţii ! Varvara, Iliuha ! Mulţumiţi-i cu toţii. Ibrahim, îţi dăruiesc calul meu cel alb. Să-1 stă- pîneşti sănătos... Vizitiule! Să-i dai cerchezului calul cu şa cu tot. Iliuha ! Să-i dai lui Ibrahim postav din cel mai bun, cizme, mătase, tot ce-i doreşte inimioara. Mai stai puţin, mai stai.

— Se duse în iatac şi se întoarse aducînd o puşcă cu o marcă străină.

— Asta primeşte-o de la mine pe deasupra.

— Ibrahim căzu în genunchi, sărută arma şi spuse cu

— glas tremurător :
— Hm ! Mulţumesc, tatuc... Mi-ai dat puşcă, mi-ai dat cal... Ei, să ştii, tatuc, mor pentru tine, pentru Proşka, pentru stapîna... Mor ! Allah te aibă în paza lui, tatuc. Mulţumesc, tatuc !

— Noaptea tîrziu, cînd Prohor se culcă, Maria Kirilovna se aşeză alături de el, privindu-1 lung, drăgăstos. Chipeş fecior avea !

— Prohor învăluia şi el întreaga făptură a maică-si cu o privire de fiu iubitor, plină de duioşie. De ce s-o fi ofilit aşa ? Iată ce de zbîrcituri, iată o cută nouă între sprîncene, iar colţurile buzelor dragi, blînde s-au lăsat uşor în jos. I se făcu milă de ea.

— Oftezi mereu, măicuţă... De ce ?

— Maria Kirilovna se trase mai spre căpătîiul lui,, dădu la o parte şuviţa de păr negru de pe fruntea lui înaltă şi-1 sărută. El o prinse de gît şi-şi lipi obrazul de al ei.

— Aş vrea eu să nu oftez, dar nu pot... Proşenka, fe-cioraşul mamei !

— Ce s-a întîmplat ? Eşti bolnavă ?

— Nu, nu-i nimic... — spuse ea suspinînd adînc. — Lasă, ai să vezi şi tu.

— Măicuţă ! — rosti el şi se ridică în capul oaselor. Pieptul lui lat se descoperi. Cruciuliţa de aur strălucea, aninată de lănţug. — Măicuţa mea dragă... M-am făcut mare. N-o să mai îngădui nimănui să te supere. Te iubesc mai mult ca pe tata. N-am să-1 las să te supere.

— E greu, Proşa, nu-mi poţi fi de folos... Taică-tău e un om slab de înger... Şi-apoi nici nu este el de vină... E altceva la mijloc...

— Ce anume ?

— Altceva, Proşa... Nici nu pot să-ţi spun. Se vede că dumnezeu şi-a întors faţa de la mine.

— Scoase o batistă şi izbucni în plîns.
— Mamă ! Măicuţa mea dragă...

— 7

— Veni curînd şi lăsata secului, aşa cum se sărbătoreşte ea numai în Siberia : cu blinele, votcă, colţunaşi cu carne, peşte prăjit cu smîntînă. O lăsată a secului — numai zurgălăi, troici, cai cu coame lungi, focuri aprinse, cîntări şi veselie.

— Cu trei sau patru zile înainte, o droaie de copii se apucase să clădească „cetatea" în mijlocul maidanului larg, chiar în faţa bisericii. „Cetatea" era un zid de zăpadă, mai înalt ca un om călare, alcătuind un cerc larg, cu brăduţi înfipţi pe muchie, iar în mijloc, în inima ei, se înălţa o prăjină, toată numai steaguri. Piotr Dani- lîci le dăduse fără zgîrcenie stămburi colorate. în vîrful prăjinii era bătută o roată culcată, pe care, în duminica sărbătorii, tot Piotr Danilîci urma să aşeze un butoiaş cu votcă. Ce frumos avea să fie ! De lăsata secului în-drăzneţii dădeau năvală în „cetate". Cel ce izbutea să răzbească cu calul pînă la prăjină bea votca. Şi nu era de loc lucru uşor să ajungi dintr-o săritură în „cetate".

— Duminica cu pricina începu aşa cum se şi cuvenea : pravoslavnicul norod se îndrepta pîlcuri-pîlcuri spre biserică. Soarele strălucitor urca pe cer. Părea că spre amiază avea să fie moină. Zăpada era orbitor de albă ; în văzduh pluteau miresme primăvăratice.

— Pînă şi dangătul clopotelor era zglobiu, ca de joc. Fostul oştean Efimka, cel cu un singur picior, trăgea la ele de zor : ţi-era mai mare dragul !

—

— „Din-ding ! Ding-ding !" — clincheteau şăgalnic clopotele cele mici, de parcă ar fi dănţuit cu mîinile în şolduri.

— „Dang-dang! Dang-dang!" vuiau gîtlejurile de alamă ale celor mijlocii.

— Iar cel mare, de trei sute de puduri, bombănea grav, tacticos :

— „Bum !"

— Clopotarul Efimka-şchiopul, cu nările în vînt, zîm- bind cu gura pînă la urechi şi rotindu-şi în toate părţile ochii de drac, trăgea mereu de sfori, iar cu piciorul sănătos apăsa scîndura legată de clopotul cel mare. Singura lui mîhgîiere, singura mîndrie, era meşteşugul acesta de a trage clopotele. Ia priviţi-1! întreaga lui fiinţă cîntă laolaltă cu ele : dă din coate, mişcă din cap, picioru-i de lemn saltă în loc, iar cel sănătos bate în scîndură. De l-ai ciurui şi cu treizeci de gloanţe, n-ar simţi. Şi mort ar trage mereu clopotele ce glăsuiesc răsunător :

— Ding-ding !

— Dang-dang ! Dang-dang !

— Bum!
— Bum !

— Lui Efimka i se părea că totul îi joacă pe dinaintea ochilor — soarele, casele, pădurea. Dar iată că şi... Ha-ha ! Moş Naum, care mergea cuminte spre biserică, eu mă- nuşile lui noi din blană de cîine, s-a oprit deodată în faţa clopotniţei, şi-a înfipt toiagul în zăpadă şi a început să joace un trepak [1] îndrăcit. Apoi şi-a curmat jocul deodată, pe loc, a ridicat spre clopotar barba-i căruntă şi a strigat :

— — Hei, păcătosule ! Vedea-te-aş înecat cu o blinea neunsă !..'. M-ai împins la păcat inainte de sfînta liturghie !

1 Dans popular rus (n. trad.).

— Iar şugubăţul de Efimka rîde mereu şi-i trage înainte din clopotele lui :

— Ding-ding !
— Dang-dang ! Dang-dang !

— Bum !

— Biserica e plină de lume. Chipurile babelor şi ale moşnegilor strălucesc de evlavie, căci peste o săptămînă îi vor duce popii plocon toate păcatele lor. Cît despre muierile în putere, ele chefuiesc cu bărbaţii, înfulecînd la blinele.

— Capetele lăţoase, pleşuve, tunse şi netunse răspîndesc nevăzut aburi de băutură. Stăruie o duhoare iute de rachiu, în timp ce dinspre altar plutesc ca o mustrare nori suri-albăstrii de tămîie. Bătrînele cuvioase strîmbă din nas, arătîndu-şi dinţii : „Ptiu, parc-ar fi la crîşmă !" Apoi strănută în cor de, răsună biserica. Ştrengarii pufnesc în rîs şi-şi astupă gura cu căciula cînd se pomenesc cu cîte o scatoalcă după ceafă din partea părinţilor.

— Popa Ipat slujeşte măreţ şi totuşi cam prea voios, prea vesel. Că doar şi lui îi place să petreacă : bune-s blinelele, bune şi icrele. Din pricina celor înfulecate în ajun, udate prea din belşug cu băutură, i s-au cam în tunecat minţile. Nu mai vede împrejur decît blinele : pretutindeni, pe catapeteasmă, în altar, sub turlă şi pînă în pridvor — doar blinele şi numai blinele.

— — Măi băiete — şopteşte el ţîrcovnicului, care-i întinde cădelniţa. — Adu-mi puţină zăpadă, să mă ră-coresc şi eu oleacă.

— Stranele din dreapta sînt ticsite de bărbaţii şi băie- ţandrii cu gîtlejurile cele mai zdravene din tot satul. Răcnesc cu atîţa osîrdie din adîncul rărunchilor, încît nea Mitrodor, cel cu glas gros, simte chiar că i-a plesnit ceva în gît. Iar cînd încep să zbiere *„Ca pre împăratul !",* pînă şi părintele Ipat nu mai poate să îndure şi se roagă de ei, făcîndu-le semn cu cădelniţa : — Mai domol, fraţi creştini ! Mai uşurel...

— Prohor Gromov stă în faţă, împreună cu maică-sa. Piotr Danilîci şi-a arătat şi el dorinţa să vină la bise-rică, a pus o lumînare, a sughiţat o vreme, apoi, fiindcă aşa a vrut dumnezeu, a ieşit afară. Anfisa Petrovna stă aproape de strana din stînga, frumoasă ca o floare pe răzor. Mii de ochi o privesc şi nu se mai satură, — unii cu jind, alţii cu venin. Chipeşă muiere, nimic de zis ! Şi îmbrăcată ca la oraş !

— Prohor îşi muşcă buzele pînă la sînge. Nu vrea să se uite la ea. N-o să se uite ! Dar ea îi atrage privirile, precum magnetul atrage un ac. Parşiva !

— Ilia Petrovici Sohatîh suspină în spatele ei, ceva mai departe. Se închină mereu, ridicînd înadins mîna cît mai sus. Parcă vrea să spună „Ia priviţi ce de inele, şi mai subţiri, şi mai groase. Am şi o brăţară..."

— Predica părintelui Ipat e cît se poate de aspră. îi probozeşte pe toţi, îi face eu ou şi cu oţet.
— —- Sînteţi mai răi ca păgînii, fraţi creştini, zău aşa — grăieşte el, sprijinindu-şi de analog pîntecul rotofei de cuvioasă faţă bisericească. — Aşa vă pregătiţi voi să întîmpinaţi postul cel mare orînduit de domnul ? Cu ţopăieli sălbatice, cu scălămbăieli, cu cîntări necuviincioase şi cu altele şi altele ? „Vai ţie, pămînt al Canaanu- lui, căci îţi vestesc

pieirea ! Nu vă îmbătaţi cu vin, căci în el se ascunde preacurvia !" Astfel spuneau cei vechi. Dar voi ce faceţi ? V-aţi prăvălit în beţie, precum necredincioşii lipsiţi de harul domnului. Veniţi-vă în fire ! Căci pruncii cei fragezi cresc şi văd fărădelegile voastre, o pildă din[1] cele mai jalnice ! Aţi mai pus la cale şi un joc diavolicesc — „cucerirea cetăţii". Această întrecere de-a călare seamănă cu cele ce se petreceau în circurile cele păgîneşti, iar voi aţi îngăduit ea asemenea blestemăţie să se desfăşoare alături de lăcaşul domnului. Amin, amin grăiesc vouă : veniţi-vă în fire, fraţi creştini ! Căci zilele acestea sînt zile de rugăciuni şi suspine. Amin !

— Cînd soarele începu să scapete spre chindie, prin sat prinseră să răpăie împuşcături. înarmată cu hîrîitori

— asurzitoare, o droaie de ştrengari alerga dintr-un capăt la altul al satului, strigînd : "— Ieşiţi ! Ieşiţi cu toţii ! Veniţi să cucerim cetatea !

— Alături de „cetate", prin îngrijirea lui Piotr Danilîci se ridicase o podină înaltă pentru feţele simandicoase. Aici se adunaseră ai lui împreună cu toată fruntea satului. Numai Prohor se dusese în clopotniţă. De acolo se vedea mai bine. Şi apoi, nu dorea de loc să se întîl- nească cu Anfisa.

— Dar părintele Ipat unde-i ? — întrebă pristavul cu mustăţi mari şi cu manta militară.

— A plecat acasă, blagorodnicia voastră — răspunse primarul.

— Se cam plîngea că 1-a apucat pînteeăraia — se amestecă în vorbă respectuos Ilia Sohatîh, salutînd ostăşeşte, cu mîna la căciulă.

— Jumătate din sat ieşise în uliţă. Toate chipurile erau zîmbitoare, îmbujorate. Soarele lumina cu dărnicie : crucile bisericii şi ferestrele casei părintelui Ipat, de peste drum, sclipeau orbitor. Pe zidul de zăpadă, la poarta „cetăţii" şi de ambele părţi ale ei, se adunaseră pîlcuri de copii şi mai mari, şi mai mici, cu hîrîitori în mînă. încordaţi, ageri, îşi aţinteau privirile spre drumul ce ducea la „cetate", fluierau şi rîdeau între ei.

— Iată că dintr-o ulicioară lăturalnică ieşi un călăreţ. Dădu bici calului şi se repezi spre „cetate", urmat de un altul şi de încă unul. Mai aproape, tot mai aproape. Băieţii începură să răcnească, să fluiere şi să-şi învîr- tească hîrîitoarele. Bulgări de zăpadă, bucăţi de gheaţă, balegă de cal zburau spre călăreţii ce se apropiau. Femeile ţipau ascuţit şi-şi fluturau năframele chiar sub botul cailor^ ce se ridicau în două picioare. Călăreţii îi şfichiuiâu, îi îmboldeau cu căleîiele, îi îndemnau din gură. Caii fornăiau pe loc, jucau în două picioare, apoi se îndepărtau în rîsetele zgomotoase ale privitorilor înveseliţi.

— Iu-hu !

— Halal călăreţi ! Ptiu !

— A fost bun rachiul ? Iu-hu !

— Mitka Dunkin se rostogoli de pe cal. Din ulicioară şi din porţile ogrăzilor se repezeau acum mereu alţi călăreţi, unii pe cai frumoşi, alţii pe cîte o mîrţoagă răp-ciugoasă.

— Ia priviţi, priviţi ! Moartea călare pe o vacl^!

— Unde ?

— într-adevăr, pe uliţă, dintr-o parte într-alta, alerga înnebunită o vacă pe care o şfichiuiau din două părţi cu bicele doi ţărani beţi, bondoci. Beţivanii dădeau cu nasul în zăpadă, apoi săreau iar în picioare şi se repezeau să taie drumul vacii, care mugea scurt, bîţîindu-şi coada ridicată în vînt. Deodată vaca luă în coarne pe unul din cei doi, pe cel ce căzuse în patru labe. Ţăranul răcni ca din gură de şarpe şi se tîrî de-a buşilea, ascunzîndu-se sub un şopron. 'Călare pe vacă şedea însăşi moartea, îmbrăcată în alb şi cu o coasă în mînă.

— Moartea ! Moartea ! — zbiera lumea.

— în clipa aceea scîrţîi şi poarta popii Ipat. Sfinţia sa ieşi încetişor călare pe roibuleţul lui, cu moţ pe frunte.

— Faţa popii era obosită, ochii înguşti i se închideau, şi capul i se bălăbănea încoace şi încolo, de parcă ar fi fost toropit de somn. Popa porni pe drum, la pasul calului, în partea potrivnică „cetăţii". Toată lumea se uita după el în tăcere, cu mirare. Văzut din spate, cu potcapul_ albastru, care4 făcea capul ascuţit, cu umerii înguşti şi şezutul lat, părea o căpiţă de fîn ţuguiată.

— încotro o fi pornit-o părinţelul ?

— Pesemne,. la curătură. S-o fi ducînd la fierar — se auzeau glasuri în mulţime.

— Parcă înviorat deodată, popa întoarse calul în loc, dădu din coate, scoase un chiot şi, îndesîndu-şi potcapul, porni în goană spre „cetate".

— O clipă, împrejur domni o tăcere plină de uimire. Apoi toţi privitorii începură să strige, să chiuie, însoţiţi de larma hîrîitoarelor şi a fluierelor. Trei armonici prinseră să cînte laolaltă şi lumea se repezi să apere „cetatea".

— Nu merge aşa, taică părinte ! Iu-hu !

— Umbli cu fofîrliea, ai ? Ha-ha-ha ! Halal cazanie ne-ai tras !

— Iu-hu ! Haideţi, măi ! Pe el, băieţi ! Pe el !

— Bărbaţii se repeziră spre meterez. Bulgări de zăpadă,

— căciuli, mănuşi şi cizme zburară grindină spre popă- Tot zbierînd, oamenii răguşiseră şi obosiseră cumplit. De trei ori la rînd se năpusti popa asupra „cetăţii" şi de trei ori dădu îndărăt. Căluţul său turbase de-a bine- lea. Se învîrtea în loc ca o sfîrlează, cu botul numai spume, tremurînd tot, din vîrful urechilor şi pînă la potcoave.

— Dii, băiatul tatei! Dii! — strigă pap a, arzîn- du-1 cu biciul. Calul fornăi şi se ridică în două picioare, încă un salt şi... „cetatea" avea să fie cucerită.

— •Dar în aceeaşi clipă un mucos de băiat vîrî calului sub coadă un tăciune aprins... Roibul se repez'i năuc în droaia de femei cherchelite, apoi o luă la goană prin nămeţi, fără să se oprească, bătînd aerul cu picioarele dinapoi şi bîţîindu-şi coada. Părintele Ipat lunecase pe greabănul lui şi, încleştîndu-1 cu mîinile şi picioarele, se înfipsese în el ca o *rossomahă*Deodată, în plină goană, calul zvîrli atît de năprasnic, încît părintele fu aruncat cît colo, cu capul înainte şi se înfundă în zăpadă pînă la brîu, cu picioarele în sus. Lumea se revărsă spre el lărmuind, ca un val multicolor şi zgomotos. Anteriul popii se zărea pe zăpadă ca o pată neagră. Din ea se înălţau spre cer două picioare în nădragi .din catifea de bumbac. Din buzunarul părintelui căzuseră o tabacheră de lemn şi un pachet de cărţi de joc. Cele două picioare se bălăbăneau încet, depărtîndu-se şi apropiindu-se. Ai fi zis că o pereche de foarfeci mari tundeau ceva.

— îl scoaseră cu toţii din nevoie cît ai clipi. Bondoc şi pîntecos, popa şedea spăsit' pe nămete. în jur răsunau numai ţipete, hohote de rîs, chiote.

— Părintele Ipat îşi scutură zăpada din barbă, se frecă la ochi şi se închină.

— , [1] *Rossomahă* (gulo-gulo) - mamifer din neamul

jderului (n. trad.). 198

— Stăteam — spuse el, dregîndu-şi glasul — mă uitam pe fereastră şi-mi ziceam : „Ia te uită ce becis- nici... Să nu fie ei în stare să intre în «cetate» !"

— Cum vă mai simţiţi, părinte ? — întrebă îndatoritor pristavul, care se apropiase şi el în vremea asta.

— N-am nimic — răspunse popa. — Iacă ce trupeş sînt... Numai că trupeşia asta a mea trage toată la vale.

— Hei, hei ! — se auzi deodată un glas tăios. In faţa „cetăţii" se oprise în drum un cal alb. Călare pe el era ibrahim.

— Oameni buni ! Ibrahim !

— Mulţimea se revărsă în iureş spre poartă. Rînjind, Ibrahim dădu bici calului. Acesta se repezi înainte,

trecu pe lîngă poartă şi, dintr-o dată, în răcnetele mulţimii, zbură ca o pasăre peste meterez.

— Ura, Ibrahim ! Ura ! Ura !... — zbieră încîntată gloata dimprejur. — A sărit peste zid !

— Prohor coborî din clopotniţă şi alergă spre prietenul său. Toată fruntea satului aflată pe podină porni, de asemenea, în grabă spre „cetate". Straşnic cerchez ! Ibrahim îi întîmpină pe toţi cu un zîmbet prietenos ; copiii însă se temeau chiar şi de zîmbetul lui, mai rău chiar ca de bici. Ibrahim dădu căciula pe ceafă, descoperindu-şi fruntea lată, udă de sudoare şi spuse :

— La un *djighit* nu treba poartă ! Dai de un munte ? Hei! La dracu munte !... Hai, *kunaci,* beţi cu mine !...

— Şi ieşi la pas din „cetate", însoţit de însufleţite laude şi urale.

— Unde ai stat ascuns, Prohor Petrovici ? — gînguri cu duioşie Anfisa.

— Prohor ridică doar din sprîncene şi o întrebă pe maică-sa, tare, ca să audă toată lumea :

— De ce a stat femeia aceasta alături de dumneata pe podină ?

— Nu ştiu, Proşenka.

— Dar atunci cine ştie ? — întrebă el mai tare, mai mînios.

— Eu ! ■— tună glasul tatălui său. Piotr Danilîci îl luă de braţ şi-1 trase deoparte. — Ia seama, flăcăule — spuse el — nu mă înfrunta. Nu-ţi băga nasul în treburile mele şi nu face pe deşteptul. Ai înţeles ? Că de nu, vorbesc cu tine altfel.

— Prohor îşi smuci cu înverşunare braţul şi porni cu paşi repezi spre casă.

— **8**

— Seara, Piotr Danilîci poftise musafiri la masă ca să-i ospăteze cu blinele. Fireşte că era de faţă şi Anfisa Petrovna' Kozîreva. Se dădea pe lîngă Prohor în fel şi chip, îi căuta privirea, dar el, cu preţul unor mari sforţări, aproape că n-o băga în seamă sau căuta să i-o reteze, s-o jignească. Şi cu cît se întărîta mai mult, cu atît creştea în sufletul lui o dorinţă ciudată: s-o lovească, s-o omoare, apoi să-i sărute, plîngînd, fermecătoarele buze moarte.

— Mesenii îl băteau ia cap care mai de care:

— Prohor Petrovici, fii drăguţ, povesteşte-ne cum a fost drumul.

— începea, pentru a zecea oară, să povestească, mereu altceva, înviind întîmplări năstruşnice, uimitoare, din timpul călătoriei sale pline de primejdii. Dar povestirea lui nu era curgătoare, ci încurcată : puterea vicleană, vraja ochilor Anfisei îi încîlcea gîndurile, î)l ameţea.

— Mă duc să mă răcoresc puţin, mămico.

— Se ridică şi ieşi afară.

— Cerul înstelat şi verzui părea a fi de sticlă. Secera lunii era verzuie şi ea. Lîngă biserică ardeau focuri, pălălaie. Flăcăii dădeau ghes fetelor şi nevestelor tinere să sară peste foc. Săreau şi ei. Ţipete, rîsete, chicoteli de femei, flăcări înalte, văpăi ce se bălăbăneau ca după beţie. Armonici, ţopăieli, sărutări.

— Chipeş, înalt, Prohor se opri în mijlocul mulţimii. Nevestele şi fetele îl traseră spre foc. Sări peste flăcări ca un . cal năzdrăvan, înaripat. Dunia, nevasta unui ostaş, se agăţă de gîtul lui şi-i îmbălă buzele cu gura ei umedă.

— Duhnea a votcă şi a ceapă. O strînse în braţe de-i pîrîiră oasele. Femeia scoase un ţipăt şi căzu în zăpadă, trăgîn- du-1 şi pe Prohor după ea. Şi deodată se năpustiră toţi deasupra, claie peste grămadă. Icnind din greu, Prohor ieşi de sub mormanul de trupuri ce se trîntiseră peste el şi îndată începu iar hîrjoana. Sătenii zbierau, răcneau ca ia război.

— Prohor se încălzise. Cu cojocul descheiat, vrînd să scape de femeile înfierbîntate de băutură, o luă la goană peste maidan, spre casă. Ii ieşeau mereu în cale oameni beţi. Mergea pe drumul vitelor, afară din sat. Cînd şi cînd lătra cîte un cîine. In zare, se străvedea, argintie, pădurea ferecată de promoroacă. De acolo răzbeau vaiete înăbuşite de buhă. îşi aduse aminte de mormîntul *şama- nei* din taiga, de ceasul acela înspăimântător, ceasul cel din urmă, de pumnalul cerchezului ridicat asupra iui, de daireaua vrăjitoarei, de Sinilga. Ce vis groaznic ! Niciodată nimeni nu trebuia să afle despre el —nici Ibrahim, nici maică-sa. Ce bine că a scăpat cu viaţă, că este iarăşi aici, acasă, alături de cei dragi! Şi ce bine-i pare că-i are pe Ibrahim şi pe maică-sa ! Dar de ce oare îi bate atît de tare inima ? Anfisa ? Era în stare să jure uite aici, pe loc, în faţa secerii luminoase de pe cer — să jure ca o va despărţi de tatăl lui.

— Mamă ! în ce hal te-a adus tata...

— Ar fi vrut să zbiere, să înjure, să răzbune fiece firicel cărunt din părul mamei, fiece zbîrcitură prea cie timpuriu brăzdată pe chipul ei. Dar cum s-o facă, cum ?

— Cum ? !

— In faţa lui zîmibea chipul gingaş al Anfisei; buzele ei rumeioare, întredeschise îl ispiteau..
— Ninocika ! — strigă Prohor;' vrînd să alunge ispita. — Draga mea Ninocika... Logodnica mea.

— Noapte cu lună. Prohor se întorcea acasă, petrecerea era în toi. Focurile ardeau încă. Alături de ele se vînzo- leau cîntînd flăcăii şi fetele. Ici-colo se poticneau prin nămeţi cei ameţiţi de băutură. Cocoşii dădeau glas din- tr-un capăt în celălalt al satului.

— Dar iată că prin lumina ceţoasă a lunii, în clinchetele vesele ale zurgălăilor, ţîşni o troică *Şi prin faţa lui Prohor trecu în goană tatăl (lui. Alături stătea Anfisa, cu o broboadă albastră ca cerul de dimineaţă. Piotr Danilîci striga ceva cu glas dogit de beţie, fluturîndu-şi în aer căciula. Ea rîdea, şi rîsui ei argintiu, cu o unduire de mîh- nire, se împletea cu clinchetele de cleştar ale zurgălăilor.

— Aha ! — rosti Prohor nevăzut de ei şi grăbi pasul spre casă.

— Troica se şi oprise în poarta negustorului. Prohor se piti, în întuneric, peste drum. Tatăl lui o sărută pe An-fisa, îi spuse : „Du-te sănătoasă" şi urcă anevoie în cerdac. Anfisa oftă prelung „o-of !" şi porni spre casa ei, întîi încet, apoi tot mai repede.

— Dintr-un salt, Prohor fu lîngă caii înspumaţi. Porunci în şoaptă vizitiului : „Repede jos !" şi apoi sări pe capră.

— înaltă, cu braţele încrucişate pe piept, frumoasa femeie păşea îngîndurată, cu ochii în jos. Prohor strînse hăţurile, scoase un chiot şi porni în goană drept spre ea.

— Anfisa se întoarse repede, voi să se ferească din drum.

— Prohor ! Mă omori...

— Dar lăturaşul o şi trînti la pămînt.

— Păzea ! Nu vezi ? ! — strigă Prohor şi troica trecu înainte.

— Plină de zăpadă, albă ca zăpada, Anfisa se ridică de jos, rămase o clipă locului privind lung în urma troicii şi izbucni în lacrimi amare. Troica zbura spre pădure: Ochii lui prohor seînteiau. Scînteiau şi stelele nopţii. Prohor îşi mufca buzele. Simţea o ameţeală. Stelele nopţii începură să\se rotească ; luna sărea din cer pe pămînt. Amărăciune, o arsură rece în piept, o ruşine chinuitoare, milă...

— între timp, Piotr Danilîci îşi înjura nevasta, ameninţa, zbiera de vuia toată casa, poruncea să vină Prohor.

— în odaîe intră Ibrahim. îşi roti înspăimîntătar ochii şi spuse :

— Nu treba strigat. Nu treba supărat stapîna. Dacă beat eşti, culcă. Dacă nu, bag jungher burtă...

— Piotr Danilîci mormăi ceva printre dinţi şi se culcă.

— O vrăjitoare bătrînă, baba „Kliuka" \ freca sîrguin- cioasă cu ulei de terebentină trupul alb, vînjos al Anfisei. Anfisa gemea — o durea rău un şold. Dimineaţa Kliuka avea s-o ducă la baia de aburi şi s-o stropească cu apa de pe şapte pietre de irîu.

— Ce-ai păţit ? Cine te-a stîlcit în halul ăsta ?

— Nimeni... Am căzut.

— Toată noaptea nu închise ochii. Toată noaptea stătu trează şi se zbuciumă pînă se revărsară zorile geroase. Ce părăsită se simţea inima ei şi cît era de aprinsă şi de dornică !

— „Şoimule, şoimuleţule !... Ţi-oi da să te adapi din sîn- gele meu şi să te îmbeţi cu el. Mă lipsesc de orice ; şi

de lumea asta, şi de împărăţia cerurilor. Dar nu te las eu să-mi scapi... Şoimule !"

— Toată noaptea, pînă ce se revărsară zorile galbene, reci, stătu treaz Prohor şi-i scrise Ninei Kuprianova. Nici nu-i venea să-i scrie, căci o uitase pe Nina, dar tot îi scria. Scria un rînd, îşi prindea capul în mîini, începea să umble prin odaie, ştergea ce scrisese şi o lua iair de la capăt. Se căznea să găsească cuvintele cele mai duioase, dar i se păreau mereu făţarnice, ticluite, fără pic de căldură. De pe foaia de hîirtie din faţa lui, din rîndurile pe care le scria, îl priveau drept în ochi ochii mustrători ai Anfisei.

— Draga mea... — şoptea el cu îndîrjire. — Draga mea... Ninocika...

— Dar îndată îi apărea înaintea ochilor chipul Anfisei. Credea că-i şopteşte ei şi-i răspundea cu un semn drăgăstos din cap, toată numai avînt spre el.

— Prohor izbi cu pumnul în masă, rupse în bucăţele hîr- tia şi se culcă fără să se dezbrace. Visă pomul de crăciun care se făcuse o dată în oraş, la Cercul Orăşenesc. Era copil, cu fundă la gît şi cu pantaloni scurţi. Un domn necunoscut, în redingotă, îi dăruia un căluţ aurit.

— Anfisa se înzdrăveni curînd. Nu suflă nimănui o vorbă. Tăcea şi Pirohor.

— Ninsese straşnic. Prohor împuşcase doi iepuri şi acum se întorcea acasă. Făcu înadins un ocol ca să treacă prin faţa porţii Anfisei. Soarele lumina viu. în stolurile de vrăbiuţe începea să fiarbă mustul primăvăraticei beţii. Anfisa şedea pe prispă, îmbrăcată într-o scurteică albastră, eu o broboadă frumoasă pe cap, pusă într-un fel anume ca să-i lase dezvelite urechile trandafirii, iar capetele lungi să-i atîrne pe spate. Alături de ea stătea Ilia Sohatîh, ferchezuit nevoie mare.

— Bună ziua, Prohor Petrovici !

— Se sculase în picioare şi-1 aştepta aşa, z voltă, încordară, privindu-1 cu duioșie drept în faţă.

— Bună ziua !

— O privire în treacăt, Atît. „Frumoasă-i, lua-o-ar naiba, frumoasă de pică !" Se întoarse spre ea şi deodată începu să clocotească de mînie.

— Ilia, şterge-o acasă ! Ţine iepurii. Hai, du-i.

— Păi e sărbătoare astăzi, Prohor Petrovici. Aşa zice la călindar.

— Vorba!

— Buzele îi tremurau. Lasă, că-1 dezvaţă el pe pricăjitul, pe clăpăugul ăsta, să mai dea tîrcoale Anfisei !

— într-o seară, stătea singur acasă, recitînd cu nesaţ o carte de Jules Verne.

— Ziua bună, drăguţule ! — răsună un glas răguşit.

— Ridică privirea. în faţa lui, îmbrăcată cu o scurteică

— neagră, Kliuka îşi bîțîia capul. Ochii ei mici de şoarece îl împungeau cu sfredelul lor, iar gura-i era ca scoarţa uscată de mesteacăn. Prohor citea înainte. Baba se aşeză lîngă el şi începu să-1 mîngîie pe spate, pe cap, rîzînd scîrţîit ca o uşă neunsă şi oftînd :

— Of, că tare-i mai eşti drag !

— Cu ochii în carte, Prohor era numai urechi. Zborul spre lună, plăsmuit de Jules Verne, se curmă deodată.

— De ce n-o vrei ? Că doar nu-i bătrînă, abia merge pe douăzeci şi doi de anişori.

— Obrajii lui Prohor se îmbujorară. Rîndurile cărţii îşi pierdură înțelesul şi-i pieriră dintr-o dată din ochi.

— Ce pereche frumoasă aţi fi!... Şi apoi, vorba ceea, l-ai dezbăra pe tat-tu de nărav, iar pe maică-ta ai scăpa-o de belea.

— Capul bătrînei tremura, ochii îi jucau în lacrimi. Făp- tura-i mirosea a putregai, a ţărînă de ţintirim, dar vorbele ei ardeau ca focul.

— Mai ai dinţi, babo ? — întrebă Prohor.

— Nu mai am, drăguţule.

— Păcat... că ţi-i scoteam. Pleacă de aici!

— Tont mai eşti, drăguţule — zise Kliuka şi se ridică, ţinîndu-se cu mîinile de şalele frînte de ani şi gemînd... — Un viţeluş tont, asta eşti. Auzi, să scapi din mînă o mîndreţe de femeie ca dînsa ! Am trăit o viaţă de om, dar crăiasă mai mîndră n-am văzut. Şi-i cu gîndul numai şi numai la tine... Ptiu, tontul naibii!... Barem să-ţi fie milă de maică-ta, că se prăpădeşte de tot.

— Şi, sprijinindu-se în toiag, porni spre uşă, ca o cobiliţă scîrţîitoare.

— Stai, babo — o întoarse din drum Prohor şi-i vîrî în mînă o rublă. Spune drept, dar să nu afle nimeni... Auzi ? Ţine la taică-meu ?

— La tat-tu ? ! —i strigă ibătrîna. — Doamne, iar- tă-mă... Face din el ce vrea... Mare nevoie are ea de el...

— —' Minţi... Ascultă, babo! Dar Iliuha, vînzătorul, vine des pe la ea ? Ascultă, babo...

— De ce tremuri aşa ? Pe tine te iubeşte, flăcăule, pe tine! De venit, vin ei destui la ea... Lucru Ştiut: muştele trag la miere. Iaca, a venit deunăzi popa, a golit o ulcică de smîntînă şi s-a dus. Face din ei ce vrea.

— Minţi! Este ibovnica tatei... Este...

— Ptiu! Parcă-i arde ei de un babalîc ?! Ascultă-mă ce-ţi spun: nu te vrea decît pe tine... Ehei, feciorașul babei! S-o vezi la baie... te topeşti pe loc. Peţeşte-o, că n-ai să te căieşti... Că de-o fi şi-o fi să iei una de la oraş, cu chimirul doldora, ai să-ţi pierzi frumuseţea, feciorașul babei. Ba poate că ţi-o veni şi rău cînd îi vrea să-i priveşti mutra...

— Spune-i... Adică nu, să nu-i spui nimic... Du-te... Hai, pleacă, pleacă odată. Am s-o omor, aşa să-i spui... O omor !

— Nu se linişti mult timp. Romanul lui Jules Verne zbură pe masă. Puse mîna pe o geometrie şi citi din ea aiurea, întorcînd paginile zgomotos. Anfisa este o vrăjitoare. Iat-o, se dezbracă în faţa lui, în mijlocul florilor : „Bună ziua, Prohor Petrovici !" Intră încet, dar nu este ea, e Tania. Draga mea Tania, • obraznică, năstruşnică, unde eşti tu ? Pătratul ipotenuzei este egal cu.... Ducă-se naibii toate ipotenuzele ! Ce-i pasă lui de. ele ? El are nevoie de bani şi treburi !

— în faţa lui, Ninocika, fata aceea cu plete negre, dansează un menuet, ţinînd în mînă, deasupra capului, o'ipotenuză ; o ţine de capete, o plimbă încolo şi încoace, încet, încet îşi zîmbeşte. Tra-Ia-la... Tra-la-fla... „Ninocika !" Pirohor se trânteşte pe canapea şi închide ochii. O sărută pe Ninocika, o dezbracă. Fata râde, nu se lasă. El o roagă : „Lasă-mă !" N-a văzut niciodată cum sînt îmbrăcate domnişoarele. Dantaluţe, tul spumos ca frişca, fun- duliţe...

— Sîngele i se urcă la cap. Gura i s-a uscat, palmele i se umezesc.

— Iată, a venit de la poşta din sat o „Niva" " pentru tătucu, iar pentru matale — o scrisoare. Nu ţi-e bine ? Eşti aprins în obraji... — spuse Varvara intrînd în odaie. — Dă-ne-o şi nouă, lui Ibrahim şi mie, să ne uităm la poze.

— „Dragă Prohor Petrovici (nu te supăra, dar am să-ţi spun Prohor) —- scria Nina. Aceasta este a treia scrisoare a mea, iar dumneata nu-mi răspunzi de loc. Foarte urît din partea dumitale. Nu te-o fi fermecat cumva văduva aceea ? Parcă Anfisa se numeşte... Ce să-i faci ! Vorba ceea : ochii care nu se văd se uită. Pesemne că toţi bărbaţii sînt plămădiţi din acelaşi aluat. Eu m-am făcut deşteaptă foc : am înfiinţat la noi un cerc literar. Acolo ne instruim şi prezentăm referate. îl conduce Dolgov, profesorul de literatură, o bomboană de om ! Dar dumneata citeşti ceva ? Trebuie să citeşti, să înveţi. Altminteri, drumurile noastre se vor despărţi... Cînd o să ne mai reve dem ? Vino la noi. Ai stat destul în sălbăticia voastră."

— Scrisese încă multe, multe de tot, aşternute în grabă, cu scris puţin citeţ, pe şase pagini întregi.

— „Da — îşi spuse Prohor. — Trebuie să învăţ."

— Fără să isprăvească scrisoarea, începu să se plimbe prin odaie. îl lăsase cam rece : chipul Ninei era parcă ascuns de ceva,' se pierdea în negura- depărtării, iar rîndurile scrise cu cerneală nu izbuteau să-1 învie.

— „Da, trebuie să învăţ."

— Aruncă în treacăt o privire spre oglindă. Era chipeş, înalt, spătos. îşi ciupi mustăcioara neagră. Isprăvi de citit scrisoarea, care se sfîrşea astfel : „A dumitale *Nina,* care-ţi doreşte numai bine şi te iu..."

— Ochii Anfisei îl urmăreau necontenit, zîmbitori, ademenitori. Afurisită vrăjitoare !... Cele din urmă rîu duri scrise cu cerneală prinseră însă deodată viaţă. Citi din nou scrisoarea cu luare-aminte şi duioşie. Desigur, o s-o ia pe Nina de nevastă. Trebuie să se pregătească, să fie vrednic de acest lucru.

— Se duse la Şapoşnikov, un deportat politic. Purta în suflet imaginea Ninei, visul lui nedesluşit. Mergea îngîn- durat, cu ochii în pămînt.

— Ia te uită ! Vine şoimul, cu capul în piept.

— Anfisa! — strigă Prohor, fără să-şi dea seama ce-l apucă. Frumoasa femeie stătea în faţa lui, cu capul uşor dat pe spate, cu pieptarul descheiat. Ţinea braţele încrucișate pe piept și-1 învăluia cu privirea ei aprinsă, gata să se avînte spre el.

— Şoimuleţul meu !

— Prohor o ocoli repede şi porni mai departe, cu pumnii încleştaţi.

— Cum de-ai îndrăznit să mi-o trimiţi pe baba aceea ? — strigă el. Şi adăugă printre dinţi: — Tîrfă!

— Cu cîtă patimă îi atrăgea privirile! II sfredelea, pesemne, cu privirea. Nu, nu ! Să se îndepărteze, să se în- depărteze cît mai repede ! Clocotea de mînie. în întîmpi- narea lui venea Maria Kirilovna.

— Mamă ! Draga mea măicuţă !...

— —i Ce i-ai spus ?

— Am făcut-o tîrfă... Te duci acasă ?

— Da. Am fost la preoteasă. Proşenka, să te fereşti de ea, de Anfisa... Este o femeie rea, smintită.

— Vai de mine, mamă ! Măicuţa mea !...

— O strînse în braţe, o sărută şi privi lung în urma ei. îi era tare milă de maică-sa. Se îndreptă spre oasa lui Şapoşnikov.

— în vremea aceasta, Maria Kirilovna se întîlni cu Anfisa. Voi s-o ocolească, dar nu putu.

— Să-mi laşi băiatul în pace, Anfisa Petrovna... Nu te temi de dumnezeu ?

— Ce-ţi veni şi dumitale, doamne, fereşte !... Ţi-ai dat drumul la gură numai ca să nu taci.
— Şi cele două femei trecură una pe lîngă alta — foc şi pară.

— Şapoşnikov era bărbos şi sprîncenat, avea părul lung şi un început de chelie. Vorbea cu glas subţire şi se bîlbîia. Cînd îi era mai anevoie să-şi rostească gîndul, strîngea din ochi de parcă s-ar fi căznit să stoarcă vorbele din ei.

— Am auzit că aţi absolvit universitatea... E adevărat ?

— Da... Am făcut dreptul. Ia loc. Ou ce-ţi pot fi de folos ?

— Prohor aflase că Şapoşnikov e revoluţionar-terorist, că atentase la viaţa unui general sau chiar a unui guvernator, că-şi isprăvise osînda la Akat-ui, iar acum locuia în satul lor ca deportat.

— Aş vrea să învăţ, dar aici pe la noi... Dumneavoastră ştiţi, să zicem, limba germană ?

— Nu — răspunse Şapoşnikov şi-şi puse *pince-nez*-ui. — Sau, miai bine zis, o ştiu destul de slab.

— Se aşeză picior peste picior. Cizmele lui ponosite, murdare, pantalonii rupţi, mâinile înăsprite, cu unghiile negre erau ca ale unui ţăran.

— Prohor îşi plimbă privirea împrejur. Prin ferestruica chioară se cernea o lumină firavă. Pe rafturi — păsări şi sălbăticiuni mici împăiate. în colţ — un lup sfîşiind un iepure. Pe masă — o veveriţă întinsă. Lîngă ea — bisturie, cîlţi, sîrmă. Mirosea a lac şi a felurite ierburi.

— O împăiaţi ?

— O prepar deocamdată.

— Atunci, ne-am înţeles : mă veţi învăţa tot ce ştiţi şi dumneavoastră — spuse Prohor. Căuta să privească într-o parte, iar glasul lui se semeţea nefiresc. —- Plătesc bine, m-aveţi grijă. Într-un cuvînt, vreau... Vreau să ajung om...

— Părinţii vor să înveţi ? — întrebă Şapoşnikov, proţăpindu-şi barba înainte.

— Nu.. Eu vreau.

— Foarte frumos ! Fără îndoială că babacului nu-i arde acum de dumneata.

— Cu ce începem ? — îi tăie vorba Prohor.

— Să facem ceva istorie, geografie. S-a nimerit să am tratate de Kliucevski[1] şi Reclus [2]. Vrei să începi după paşte ?

— Pirohor căută notele cele mai grave din glasul lui şi răspunse :

1 *Kliucevski Vasili Osipovici* (1841-1911) - istoric idealist rus, unul dintre cei mai de seamă reprezentanţi ai istoriografiei liberale burgheze ruse (n. ed. rom.).

2 *Reclus Elisee* (1830-1905) - geograf şi sociolog francez, teoretician al anarhismului. A aderat la Internaţionala I Comunistă, făcînd parte din grupul anarhist. A luat parte activă la Comuna din Paris (n. ed.

— Nu... Dacă aveţi timp, să începem chiar acum.

— Şapoşnikov îşi luă *pince-nez*-ul, îngustă ochii, se uită

— la Prohor printre gene şi-şi zise : „Interesant tînăr !"

— Noapte tîrzie. Maria Kirilovna se dusese la culcare, în odaia lui Ilia Sohatîh era mare veselie. Ibrahim stătea lungit pe pat, cu mîinile sub ceafă, sporovăind verzi şi uscate despre femei. Dîndu-şi din cînd în cînd peste cap zulufii roşcaţi, Ilia Sohatîh chicotea, muia vîrful creionului în gură şi scria într-un album.

— Cum ai zis, cum ?

— Scrîie — o lua de la capăt Ibrahim şi-i dădea înainte cu măscările. Creionul alerga pe hîrtie fără răgaz. Iliuha se îneca, tuşea, rîdea în hohote. Nu voia să ră- mînă nici el mai prejos. Frunzărea foile scrise, pufnea în rîs, îşi ştergea buzele îmbăiate şi începea :

— Să vă spun una bună. Cum şi-a recunoscut o bucătăreasă boierul... A fost odată o bucătăreasă durdulie, cam aşa cum eşti tu, Varvaruşka...

— Ha-ha-ha-ha !

— Ei, şi au legat-o la ochi, apoi au început s-o pupe pe rînd doi irindaşi, un vizitiu, un fecior de casă şi trei soldaţi. Ea trebuia să ghicească cine a pupat-o...

— Ibrahim rîdea pe sub mustaţă, rînjea, şuiera, plescăia, fluiera, clănţănea din dinţi. Bucătăreasa rîdea să se prăpădească ; îşi .cuprindea pîntecul cu mîinile şi hohotea, legănîndu-se uşurel înainte şi înapoi, cărnoasă, stacojie, gata-gata să plesnească. Apoi deodată pufnea iar, chicotind subţirel, ţiuitor, ca apoi să izbucnească iar în hohote de rîs şi să se clatine.

— Ilia Sohatîh adulmecă încoace şi încolo, încreţi nasul a scîrbă şi spuse :

— Fiind bine cunoscută neştiinţa oamenilor de rînd, voi habar n-aveţi ce-s alea *poezele...* Iată, *par ezămplu,* un acrostih. Ascultaţi!

— Trase o duşcă de votcă, cinsti pe bucătăreasă şi pe cerchez, răsfoi albumul şi începu să declame cu glas năs-truşnic, behăitor, în falset :

— .Angel dulce ce-n inimă port,
— Nu mă vrei şi îmi tai tot elanul,
— Făr'de tine e ca şi mort
— /lia Sohatîh, sărmanul.
— Simt că de amor acuşi înnebunesc !
— *Adio,* draga mea ! Pe tine te doresc !

— Ultimele două versuri le răcni înflăcărat, cu glasul înecat de lacrimi, apoi, cuprins de patimă, căzu la picioarele bucătăresei cherchelite.

— Adio, draga mea ! Pe tine te doresc !

— își vîrî capul roșcovan în poala ei, răvășindu-și părul, și izbucni în plîns. Era beat turtă.

— Varvara se muie numaidecît, de parcă s-ar fi revărsat deodată peste ea un șuvoi de stpă. Se aplecă gemînd, îl cuprinse de gît și, fără pricină, începu să bocească și ea în gura mare, cu glas gros, înfricoșător :

— îngerașul meu... Iliu-u-șenka-a ! Nu mai plînge.

— Ilia Sohatîh se smulse din brațele ei și sări în picioare.

— Toanto ! Cum poți să-ți închipui că-mi pasă de burdihanul sau de anima ta ?... Tîmpito !

— Cerchezuil se ridică în coate și-1 fulgeră mînios cu privirea.

— *Poiezeaua* asta se cheamă acrostih — zise Ilia, ștergîndu-și lacrimile cu o batistă de mătase, după care mai dădu pe gît un păhărel. — în ea numele făpturii iubite este scris prin slovele de la începutul stihurilor, dar voi n-o să puteți ghici niciodată pe cine iubesc. Ehei, Varvara, Ibrahim, dragii mei!... Voi nu știți pe cine iubesc cu foc și de dorul cui sufăr cumplit.

— Las' că știm noi — răspunse bucătăreasa, scărpi- nîndu-se la subsuori. — Cine vrei să fie, dacă nu afurisita de Anfisa ? Ea le sucește capul tuturor...

— Așa e — strigă Ilia bătînd din palme. — Așa el Numai că nu e afurisită ! Pentru vorbe ca astea s-ar cuveni să-ți dau una peste bot.

— Pe dinaintea ochilor le jucau stele verzi. împrejurul lor totul se clătina și vuia, totul tremura ; Ibrahim parcă înjura, parcă îngîna încetișor un cîntec caucazian. Var-

—

vara ori plîngea, ori se scutura beată în hohote de rîs. Vinul curgea gîrlă. Prin încețoșarea beției pluteau crîm- peie de vorbă:

— Mă însor... Să mor dacă nu mă-nsor !... Cum s-ar zice, căsătorie *ligitimă...*

— însoară-te... Jucăm la nuntă !

— Varvarușkăi o să-i dăruiesc o *suțiră,* iar iui Ibrahim un ceas de aur... E tare năzuroasă... Am niște dușmani de moarte... Dușmani !...

— Facem puțin junghiat dușmani...

— —' Maria Kirilovna zicea deunăzi, sărăcuța de ea — bîigui bucătăreasa și se smiorcăi. — Bine ar fi să-i însurăm, zice... pe tine adicătelea. Plîngea, sărăcuța, din pricina nerodului ei de...

— Pare rău de stapîna — spuse Ibrahim. — N-are preţ Maria, aşa femeie este... Pacat!

— Tare-i nurlie Anfisa, vrăjitoarea ceea ! — spuse Varvara. — Chiar unei muieri îi place s-o privească, darămite bărbaţilor ! Frumoasă ca dînsa mai rar.

— De Anfisa vorbeşti ? Of ! Nici nu vrea să se uite la mine ! — strigă Ilia, trăgîndu-se de chică. — Fraţilor, ajutaţi-mă s-o iau de nevastă ! Să fie a mea ! De ce n-am fi noi doi în stare !... Negustoreasă o fac. O duc la oraş. îi clădesc case de zid. Am pus eu cîte ceva deoparte. Pst! Să n-audă ^ careva... Anfisa ! *Angelul* meu *poietic!* Laleaua mea *învoaltă !*

— Sărea prin odaie ca un ţap şi-i trimetea bezele.

— Deodată în prag se ivi fără zgomot, încetişor, Prohor. Faţa lui Ilia se făcu deodată mică, se subţie parcă. Luă repede albumul şi-1 ascunse sub pernă.

— Ce-i acolo ?

— Nimic, Prohor Petrovici... Fleacuri!

— Arată-mi-1 !

— Şi dacă nu vreau ? De ce să vi-1 arăt ? E al meu.

— Arată-mi-1! — porunci din nou Prohor cu glas surd şi, zvîrlind perna cît colo, luă albumul.

— Am scris acolo tot soiul de prostii. Nu se cade să le citească un tînăr atît de cumsecade. Sînt nişte *poie- zele...* fără perdea...

— Iliuha se gudura slugarnic. Ochii lui mici şi mieroşi se închideau ca în prada somnului, iar mîna i se întin-dea cu teamă spre album.

— Nu face să le vedeţi, Prohor Petrovici. Să-mi fie cu pardon, ca să zic aşa.

— Prohor dezveli încet albumul înfăşurat în ziar. Iliuha se făcu mic şi privi speriat, căscînd gura neumbrită de mustăţi. Pe coperta de marochin roşu scria ou litere aurii:

— „DOMNIEI SALE DOMNULUI
— ILIA PETROVICI
SOHATÎH IN SEMN DE MARE DRAGOSTE II
DĂRUIEŞTE ACEST SUVENIR
— ANFISA PETROVNA KOZIREVA"

— Deasupra — o coroană.

— Aşa-a-a — rosti tărăgănat, batjocoritor tînărul. Se aşeză şi—şi turnă un păhăruţ de votcă. — Ţi 1-a dat de mult ? — întrebă el.

— Cum să vă spun ?... De curînd. La drept vorbind, a fost o încurcătură, o *su-priză,* ca să zic aşa. Nu m-am aşteptat nici eu...

— Prohor goli încet paharul şi rămase pe gînduri.

— —- Am băut şi eu aici, pe nepusă masă, între oameni, cum s-ar zice, în companie. Dar o duc cam prost cu sănătatea... Şi apoi, întîia şi întîia oară, mă plictisesc.

— Te plictiseşti ? — mormăi Prohor, pierdut, parcă aiurînd. Se învioră însă deodată şi ochii îi scăpărară. —■ Las' că te înveselesc eu acum, Iliuşa. Ia spune-mi tu mie, aşa, ca unui prieten, te iubeşte Anfisa Petrovna? Ce zici, Iliuşa ? Ai ?

— ;— D-apăi cum să v-o spun mai *isplicit f*

— Vînzătorul îşi şterse gura băloasă.

— Aşteaptă puţin...

— Prohor ieşi din odaie şi se întoarse curînd cu o carafa de votcă dreasă cu coajă de lămîie.

— -— Ia dă asta pe gît! — spuse el întinzîndu-i o cană plină.

— N-o fi cam mult ?

— Prohor bău şi el.

— Hai să ne întindem pe pat, Iliuşa.

— Cu cea mai mare plăcere — încuviinţă Ilia. Se îmbătase de-a binelea. Abia dacă mai putea vorbi. Inima lui Prohor bătea năvalnic în piept, urechile lui sorbeau cu sete cuvintele lui Ilia, înghiţindu-le ca o bulboană. Stăteau lungiţi alături — Prohor ca un urs lenevos,, iar Ilia ca un popândău, cu lăbuţele strînse slugarnic la piept.

— Şi eu sînt amărât, Iliuha...

— Ştiu, ştiu tot... Vă amărăşte tăticu... Săraca maica dumneavoastră ! Are atîtea necazuri în casă ! Dar lăsaţi, că le dreg eu o dată pentru totdeauna... Să nu vă îndoiţi de asta... îmi ajung eu ţinta...

— Şi zi, v-aţi sărutat, ai ?

— Foarte minunat chiar.

— Adevărat ?

— Nici că se poate mai adevărat. Cu toate *abţibil- durile,* ca să zic aşa... După paşti îi cer mînuţa în căsătorie. Cu ajutorul lui dumnezeu, ne luăm. *Mirsi.*

— Prohor tuşi uşor şi întrebă :

— Ia spune, Iliuşa, e plăcut să săruţi o femeie frumoasă ca ea ?

— Of ! — De încîntare Ilia închise ochii săi înguşti.— Nici nu vă puteţi închipui...

— Povesteşte-mi cum a fost. Hai, Iliuşa, fii drăguţ...

— Prohor îşi petrecu prietenos braţul pe după umerii

— vânzătorului. Ilia începu să îndruge tot felul de măscări, sîsîind, chicotind, lingîndu-şi buzele de beţiv.

— în mintea şi inima lui Prohor se învolburau dragostea fierbinte pentru Anfisa, ura şi gelozia. Obrajii îi ar-deau ; simţea că-1 doare surd genunchiul răcit în taiga; gura îi era uscată.

— Ai citit „Crimă şi pedeapsă" de Dostoievski ? — îl întrerupse el brutal pe Ilia. — Se vorbeşte acolo de unul Raskolnikov, un student. îmi place foarte mult... Un om fără frică !

— Şi eu am toată cinstea pentru studenţi — spuse ilia. Aşa, *par exâmplu*, am cunoscut unul, un *diportat* politic. Aliohin îi zicea...

— A omorît o bătrînă...

— Nu, n-a omorît pe nimeni. Doar că prindea peşte cu undiţa.

— Vorbesc de Rask'olnikov ! — strigă Prohor, aprin- zîndu-se deodată. — De Raskolnikov, tîmpitule !

— îi repezi un pumn în bărbie şi ieşi trîntind uşa.

— Lua-l-ar dracu ! — scrîşnea el mergînd cu paşi mari. — îi arăt eu însurătoare cu Anfisa !

— Tremura ca varga. Luna licărea în geamuri. îi venea să dea cu scaunul de podele, să bată pe cineva, să-şi descarce mînia. Se aşeză pe pervaz şi-şi lipi fruntea fierbinte de geam. Luna pleşuvă rîdea de el.

— „Anfisa !"

— Anfisa îl chema. Inima lui se alină, îşi schimbă strunele. Acum îl chema spre întinsurile înzăpezite, spre valea aceea blestemată, albăstrie în lumina lunii, neruşinată, goală ca o rusalcă.

— Afurisită femeie !

— Deschise uşa de la odaia maică-si. în faţa icoanelor ardeau două candele. Patul tatălui era gol. Maria Kirilovna gemea în somn. Unde era Piotr Danilîci ? Doar îl văzuse aseară. Unde o fi ? Aha !. Va să zică aşa...

— Ieşi încet în uliţă pe uşa din faţă şi se îndreptă spre casa Anfisei. Luna năstruşnică, cîrnă scotea parcă limba la el. Puţin îi pasă! Iată şi casa ei. Puse piciorul pe ieşitura zidului, se agăţă cu mîinile de cerceveaua geluită şi-şi lipi urechea fierbinte de geamul vrăjitoarei. Tăcere. Tatăl lui era, pesemne, în casă. Bătu uşor în geam. O să-i spună că maică-sa nu se simte bine.

— Perdeaua nici nu se mişcă. Pe pervazul ferestrei se afla un lucru început — parcă un ciorap negru, din care ieşeau andrelele. Bătu mai tare. Dormeau... începură să cînte cocoşii. Prohor izbi din răsputeri cu pumnul în cercevea şi geamurile se sparseră, zăngănind uşor. Aplecîndu-se spre pămînt, Prohor se repezi într-o ulicioară.

— Piotr Danilîci se întoarse dimineaţa. Sania era încărcată cu saci de făină, şi hainele lui erau de asemenea albe de făină.

— Unde ai fost, tată ? La moară ? Ai dormit acolo ?

— Bătrînul duhnea a băutură. Dădu cu căciula de pămînt, stîrnind nori albi de făină.

— D-apăi unde ?

— Prohor se dojeni în gînd ; îi era ruşine de el însuşi. Ieşi în uliţă. Ţîrcovnicul tocmai punea alte geamuri în locul celor sparte în timpul nopţii. Prohor se ruşină şi mai mult. Mergea încet, cu mîinile vîrîte în mîneci, cu capul în piept, de parcă s-ar fi gîndit la ceva şi trăgea cu ochiul spre ferestrele mult rîvnite. Din casă ieşi repede o fetiţă cu două găleţi. Ar fi vrut s-o întrebe dacă Anfisa Petrovna e sănătoasă. Dar în loc de asta gîndi numai: „Cît de bucuros i-aş duce eu apa!" Şi gîndu-rile începură să i se perinde prin minte, fierbinţi, usturătoare. O clipă răsări printre ele chipul maică-si, o clipă simţi o durere în inimă, dar şoapta Anfisei îi suna drăgăstos în urechi şi el nu găsi putere să i se împotrivească.

— Nu... Nu mă dau bătut ! — serîşni Prohor şi, seu- turînd din umeri, porni repede spre marginea satului. Ce putea face ? Trebuia să muncească, să înveţe, căci timpul trecea. Să plece la oraş ? Să-i lase singuri pe mama şi pe tatăl lui ? Tatăl o ducea într-o beţie, mama suferea. Şi fiinţa asta... Diavoliţa asta întruchipată ! Să se apuce de negustorie, să are pămîntul şi să-şi mănînce tinereţile în fundul acesta de ţară, împreună cu tatăl, cu maică-sa şi cu Anfisa ? Doar hotărîse să-şi unească viaţa cu a Ninei Kuprianova. Da, da, chiar aşa. Şi e foarte bine să facă aşa. Nina e deşteaptă, frumoasă, îl va scoate la liman şi-1 va face om. Ninocika ! Mireasa lui!

— Satul a şi rămas în urmă. De acolo porneau, necuprinse, întinderile albe. Zăpada strălucea în razele soarelui de martie. Deodată parcă uită de toate. Venea primăvara ! Izbucni în hohote de rîs şi, sărind într-un picior, o luă la goană spre taiga. Hei-hei ! Cînta în gura mare, juca pe călcîie, pe vine, se învîrtea ca o sfîrlează, fluiera haiduceşte. Şi, împreună cu el, juca şi fluiera cîmpia, se învîrtea taigaua cea stufoasă, iar soarele zvîrlea în el numai aur şi rîsete „Hei-hei !..."

— Dinspre biserică, ca un geamăt al aramei, răsună dangătul clopotelor. Prohor se opri în loc, îşi scoase că-ciula şi se închină. Se pregătea de împărtăşanie.

— Mare prost, mare dobitoc sînt — rosti el, privind nămeţii. — Tot jucînd, am bătătorit verste întregi de zăpadă.

— Sîngele îi clocotea năvalnic în vine. Ardea de dorinţa să facă ceva, să se frămînte. Pe drum trecea un moş-neguţ.

— Bună ziua, Prohor Petrovici !

— Prohor îl înşfăcă de picioare şi-1 dădu peste cap ; barba moşului se proţăpi în sus, iar legăturica -de lemne din spinare i se împrăştie cît colo pe zăpadă.

— Ho, mînzule ! Ce, ai turbat ?

— Ha-ha-ha ! Scoală, moşule, că a venit primăvara !

— Prohor luă lemnele în spinare şi porni spre sat.

— Hai, moşulică, ţin-te după mine ! Sau, dacă vrei, hai să te iau în cîrcă. Eşti cumva vrăjitor ?

— Ptiu, bată-te să te bată !

— Ajuns acasă, luă lopata din mîna cerchezului şi rîni zăpada gălbuie,, lipicioasă, pînă-1 trecură năduşelile.

— Să nu spargi lemne... Am să sparg eu ! — strigă el *cealdonului*[1] cu gura strîmbă. Într-adevăr, după ce cină, sparse la lumina lunii un stînjen întreg de lemne. Sîngele îi alerga vijelios prin vine. De-ar veni mai repede primăvara ! O să-şi ia puşca şi o să trimită o ploaie de alice într-un cîrd de înaripate ca să verse sînge de gîşte sălbatice peste mlaştini şi să şi-1 potolească pe al lui !... Da, s-ar uşura dacă ar vărsa sînge, dacă ar. ucide !

— Pe coşul casei şedea motanul popii, roşcat şi rotofei ca şi stăpînul lui. Era în martie. Motanul îşi aştepta mîţa. Prohor puse puşca la ochi şi trase. Motanul căzu cu botul în coş. Prohor zîmbea. Ar fi avut chef să descarce arma şi în cîinele care alerga pe uliţă.

— Lasa prostii ! — strigă cerchezul. — Destul ai speriat maică-ta !

— Ar fi vrut să mai mărturisească multe, dar nu izbutea. Patrafirul mirosea a tămâie şi a ceară arsă, iar burta popii — a untdelemn şi a fiertură din făină de ovăz.

— Eu, nevrednicul duhovnic, cu harul ce mi-a fost dăruit...

— Aci glasul popii şovăi şi el mormăi pe naş în chipul cel mai pămîntesc :

— Alte păcate nu mai ai ? Nu ? Nu te-ai ridicat cumva împotriva tatălui tău ? Nu ? Nu te-ai lăsat ispitit de nurii vreunei vădane ? Să nu minţi, că ne aude însuşi domnul cel din ceruri. Zici că nu ? Să te păstrezi neîntinat, că eşti crud şi sărac cu duhul, dar vădana aceea se află în ghearele necuratului şi, pe lîngă asta, mai are şi o boală lumească... Nu care cumva să-ţi mă- nînce nasul...

— Prohor se ruşinase foc. îl treceau toate căldurile ; în piept parcă-tl mistuia un foc nestins. „Minte, coliva lui de popă, vrea să mă isperie !"

— Şi eu, nevrednicul duhovnic, cu harul ce mi-a fost dăruit... te iert şi te dezleg de păcate, fiule.

— Prohor ieşi din biserică curat ca un prunc nou născut, în sufletul lui răsunau cîntări îngereşti. Dar diavolul îşi răsucea codiţa la picioarele lui, spulberînd şi învîr- tejind zăpada.

— „Mîine mă împărtăşesc. Mare lucru e credinţa ! Cît de uşurat mă simt !"

— Şi, urmînd coada necuratului ce se răsucea ca o sfîr- lează, trecu prin faţa casei Anfisei, prin faţa geamurilor ei, care-,1 atrăgeau ca un magnet. în fereastra ei văzu o luminiţă şi pe Ilia în picioare, lîngă geam.

— Iilîa !

— Acesta se mistui însă de parcă nici n-ar fi fost acolo. Viscolul îi mătură pînă şi urmele. Lîngă o căsuţă aplecată într-o rînă, Prohor şopti, dînd la doi flăcăi un ban de aur:

---

1 *Cealdon* - băştinaş din Siberia (n. trad.).

— L-aţi văzut ? — şi făcu un semn cu capul spre ulicioară.
— Las' că ştim noi. Nu-i nevoie să ne-nveţi...

— în Medvedevo locuia un om cu numele de Vahra- meiuşka. Omul acesta nu era nici prea bătrîn, nici prea tînăr... Peste un an atingea suta. Avea un picior de Jemn, căci rămăsese beteag încă de pe vremea răposatului Nahimov [1], în războiul Crimeii, cînd îl nimerise o mitralie. Umbla pe al şaptesprezecelea picior din lemn de mesteacăn. Iată ce tînăr era !

— Prohor îşi pusese în gînd ca de înviere să uimească lumea. împreună cu Vahrameiuşka, se apucă să dez- groape pe furiş, noaptea, în curtea bisericii, un tun părăsit, care, de atîta amar de ani de cînd se afla acolo, se înfundase adînc în pămînt. Lumea povestea că fusese lăsat în sat de un pîlc de cazaci care trecuse prin partea locului pe vremea ţarului Boris Godunov şi acolo îşi găsise mormîntuil.

— Să nu spui la nimeni, bagă de seamă...

— Ai ?

— Zic să-ţi ţii limba bine priponită...

— Ai ? Vorbeşte mai tare ! Strigă-mi în gură, căci prin urechi n-aud.

— Şi ologul căscă ca un peşte o gură mare şi ştirbă. Prohor îşi făcu buzele pîlnie şi strigă tare, drept în gura moşului, năpădită de barbă căruntă :

— Aha ! Am înţeles ! — răspunse vesel Vahrameiuşka, făcînd ştrengăreşte cu ochiul. — Să nu afle nimeni... Să facem treaba în taină... Da' cînd om trăsni o dată — îi năucim pe toţi... Iacă aşa !

---

1 *Nabimov Pavel Stepanovici* (1802-185;) - remarcabil amiral rus, învingătorul flotei turceşti la Sinope, conducător al eroicei apărări a Sevastopolului în războiul Crimeii (1853-1855). Şi-a găsit moartea pe unul din bastioanele cetăţii Sevastopol (n. ed. rom.).

— Prohor se îndreptă spre casă cu zîmbetul pe buze • cînd o ajunge bogat și vestit, o să-și facă el rost de un tun adevărat.

— Pe vremuri, cînd eram la război cu Nahimov, dumnezeu să-1 odihnească... — începu moșul.

— Piciorul de lemn scîrțîia pe zăpada înghețată. Vesel scîrțîia în noaptea aceea neguroasă și portița Anfisei, veselă era și inima lui Prohor. Iuhu !

— „Ninocika, mireasa mea!... Curînd vine paștale, dar la noi e încă frig. Ninocika, vine paștele. Cînd o să ne vedem din nou, în sffîrșit ? O să te sărut toată, toată... De trei ori, de o mie de ori. Am primit scrisoarea ta și n-am răspuns. Sînt un porc, un măgar."

— I se rupse vîrful creionului. își puse jurnalul secret în sertar și-1 încuie. Prostii. Copilării. Se descălță zgo-motos. Pîslarul căptușit cu piele bufni în podea. Se culcă fără să se închine.
— Noapte bună!

— „Frumos licăresc luminițele după cele douăsprezece evanghelii, după patimile domnului..." — își zise în gînd cu evlavie Anfisa.

— întuneric. Liniște. Dinspre biserică, luminițele se iveau încet, plutind, clipind, șușotind parcă ceva între ele. Multe luminițe, multe. Și fiecare luminiță era vie : o mînă și o inimă. Mîna Anfisei era albă și caldă. Inima Anfisei — o taină, un magnet. Lumânarea ei e ca și a lui. Prohor, ca și a mamei lui, Maria Kirilovna — groasă, cu izvoade aurii de jur împrejur. Maria Kirilovna se îndrepta tristă spre casa ei.

— Prohor stinsese lumânarea, se pitise în întuneric șî, din ascunzișul său, o urmărea pe furiș pe Anfisa. Luminița juca pe chipul ei, mișcîndu-i buzele frumoase, pline, îmbibate de otravă și dulceață. Și fața ei era atît de fragedă, de feciorelnică !
— Anfisa vorbea în șoaptă cu luminița ei:

— Roagă-te, ânchină-te domnuilui, luminița mea. Roagă-te pentru cel drag... Șoimul meu iubit! Puișorul meu !

— Iar Prohor șoptea întunericului:

— Tîrfa ! Ia te uită ce cuvioasă e !

— Nu-și putea da seama dacă o iubește sau o urăște nespus.

— Cei ai casei tocmai îișî beau ceaiul. Roșu ca racul, Piotr Danilîci golea un pahar după altul, frigîndu-se cu ceaiul fierbinte. Mirosea a baie de aburi și a mătu rică din foi de mesteacăn.

— Uf! Da' știu că m-am încins. Și măturică pîrîia de atîta căldură. Uf !... Hei, Ibrahim !

— Ibrahim bătea la bucătărie albușuri de ou : voia să facă de paște o prăjitură întocmai ca la oraș, o prăjitură care se cheamă „bezea". Oho! Cîte știa el să facă... Cîte mai știa...

— Nu-mi potolesc de loc setea. Adu-mi o farfurie de zăpadă. îmi place s-o pun în ceai.

— Cerchezul era roşu ca sfecla. îi ardeau obrajii, îi scăpărau ochii, iar pe chelia înfierbântată rămăsese lipită o frunzuliţă din măturică de la baie.

— Joia mare era o zi de seamă în calendarul sărbătorilor de peste an. Maria Kirilovna şi Varvara trebă- luiau la bucătărie cu şorţul dinainte şi cu mânecile suflecate pînă peste cot. Frământau amândouă aluatul de cozonaci atît de zdravăn, că li se scuturau sânii durdulii. Aveau să coacă cozonaci două nopţi de-a rândul, căci aşteptau musafiri mulţi. Săptămâna luminată era lungă, iar făină albă de grîu aveau berechet. în joia mare, Iliuha Sohatâh, alias domnul Ilia Petrovici, pisa sajje în piuliţă.

— îmi place să dau cinstire la toate aceste *prijude- căţt* — spunea el delicat, legănându-şi capul ân dreapta şi ân stânga ân ritmul loviturilor pisălogului de aramă.

— Te duci la biserică, Ibrahimuşka ? — âl întrebă Maria Kirilovna pe cerchez.

— Ma duc, Maria. Duc cozonac la sfinţit. Treba.

— Bucătăreasa' chicoti în sîn şi făcu cu ochiul spre cerchez.

— D-apăi tu eşti neam de tătar, de păgîn.

— Totuna este... Nu pasă... Mergem Caucaz — credem Mahomed, mergem aici — credem Issa. Totuna este... Nu pasă la mine... Cristos înviat.

— Vrei să pleci în Caucaz, Ibrahimuşka ? — îl întrebă gazda.

— Nu, vai de mine ! — Trînti pe masă farfuria cu albuşul bătut şi-şi linse degetele. — Cerchez estem cum un cîine, credincios estem.

— Să nu ne părăseşti, Ibrahimuşka.

— Cum adică să-i părăsească ? Nici să nu se gîndească stăpîna la una ca asta. Ce, o duce rău aici ? Oare nu i l-au încredinţat pe Proşka ? O, el înţelege bine şi preţuieşte din plin acest lucru. Proşka, îi este drag ca şi cînd ar fi băiatul lui. Allah să-1 ocrotească ! Da, aşa vorbeşte un cerchez, un om venit din munţi. Dacă oamenii de aici au grijă de el ca de unul de-al lor, ce să-şi mai dorească ? Dacă nu'l alungă, moare la picioarele lor ca un cîine credincios. Ibrahim spune adevărul, lui Ibrahim nu-i place să dea din coadă şi să se gudure. Da !

— Rămîi sănătos la noi — spuse mişcată Maria Kirilovna. — Dar prea eşti sfios, nu ceri niciodată nimic. Lasă, c-am să-ţi dăruiesc de paşte un ceas.

— Cerchezul prinse să răsufle zgomotos şi să-şi rosto- gblească fioros ochii.

— Eu fost la moară. Rupt dinţii la morar... Sa nu fure faina stăpânului ! Ticălos ! învăţ eu minte la el !

— Nu mai răcni aşa, turbatule ! — dădu să-1 potolească bucătăreasa.

— Ticălos ! Stapîn beat, neghiob estem. N-are milă de bani... Ticălos ! Proşka treba creşte mai repede... Bun *djighit* iese... Ticălos ! Treba însuram... Vai, ce fată bună la Kuprian este, la oraş Kraisk... Ticălos !

— Ce tot ocărăşti ?... Ho, mai potoleşte-te ! — strigă bucătăreasa, holbîndu-se la el.

— Morar treba schimbat... Furat faina. Vînzator alt treba. Furat marfa. Baga seama, ticălos, porc ! Iliuha ! — îi strigă el lui Sohatîh, trăgînd jungherul şi amenin- ţîndu-1. — Scot maţe afară!

— Iliuha rîse ruşinat. Pistruii de pe faţa lui ascuţită se întunecară.

— Grozav îmi mai place să-1 *contimplez* cînd se înfurie — spuse el cernînd sare. — îmi daţi voie, Maria Kirilovna, să mă apuc să vopsesc ouăle ? Varvara, unde-i pacheţelul cu băcan ?

— Dacă în *saklea* ta intrat şarpe, Coran porunceşte strivit cap la el. în *saklea* ta, Maria, vrea intre şarpe. Un muiere. Eu ştim. Vedem. Nu fi âmarît! Da !

— Maria Kirilovna oftă încet şi, lăsîndu-se pe laviţă, începu să plîngă, ştergîndu-şi > ochii cu miîna plină de aluat.

— Aşteaptă ! — oftă cerchezul. — Mult mi-e milă... Da !
— Toată bucătăria oftă parcă, de la tavanul înnegrit şi pînă la cel din urmă tăciune din cuptor.

— **12**

— Noaptea învierii era cufundată în întuneric ca somnul pe timp de primăvară. în schimb, focurile din curtea bisericii ardeau viu, înălţîndu-şi văpăile spre cer, iar bisericuţa albă părea trandafirie, săltînd veselă încolo şi încoace. Credincioşii veneau la slujbă călări şi pe jos. Iată că din întuneric ţîşniră spre foc trei călăreţi pe acelaşi cal. în faţă, lîngă greabănul calului — capul familiei; lipită cu pieptul de spatele lui — femeia, iar după ea, agăţat cu manile de cojocul mamei — un flăcăiaş.

— întunericul era destrămat de luminiţele somnoroase din case, de scrîşnetul porţilor, de strigăte înfundate.

— Scîrţîiră nişte paşi greoi. Trecea cerchezul, cu cizme noi, uriaşe, lăsînd în urmă un iz de dohot şi O' mireasmă plăcută de cozonaci. O făptură nevăzută pluti ca o umbră albă, tropotind răsunător, răspicat, cu tocurile în pământul îngheţat : Cioc-cioc, cioc-cioc. Răspîndea un miros de rezedă şi de mălin. Pesemne că era Anfisa cu şalul ei alb. Ducea şi ea un cozonac. Ochii lui Prohor ardeau ca ai unui pui de tigru. Ea era, Anfisa, ea mirosea a flori. Hei, priveşte încoa !

— Ningea încet, cu fulgi firavi, zgîreiţi, de primăvară. Miezul nopţii înghiţi lacom cel dintîi dangăt al clopotului ca să răbufnească undeva, departe, de partea cealaltă a taigalei. Băieţandri, "femei, fete, bărbaţi — cu toţii soseau zoriţi.

— Hei, bunicuţo, grăbeşte-te ! Au bătut clopotele...

— Anfisa îşi puse cozonacul în dreapta, lîngă fereastră.

— Ibrahim şi-1 aşeză şi el alături. Anfisa zîmbi şi, ciocănind mărunţel cu tocurile, păşi înainte spre catapeteasmă. îşi scoase haina, rămănînd în rochia albă de caşmir, care era ca turnată pe trupul ei mlădios şi zvelt, pe pieptul înalt.

— Prohor îl bătu pe umăr pe Vahrameiuşka. Bătrînul căscă gura ca un pui de cioară mîncăcios. Prohor îi strigă în gură :

— îl tragem în pridvor ca să bubuie mai tare ! Auzi?

— Am înţeles ! — răspunse Vahrameiuşka şi începu să tuşească. — îl înfundăm, drăguţul de el, cu o cîrpă udă, îi vîrîm pe gură zece obiele scorţoase. O să bubuie straşnic ! îi năucim pe toţi...

— Da' n-o fi primejdios ? N-o sări în aer ?

— .— Nu mă învăţa tu pe mine ! Pe vremuri, cînd eram la război eu NahimOv...

— Prinzînd glas, clopotele cîntau din răsputeri; cîntau şi oamenii. Noaptea însă amuţi deodată toată, de la pămînt şi pînă-n cer. Cruci, icoane, prapuri, lumînări... Puştile şi hîrîitorile începură să răpăie, caii speriaţi se ridicară în două picioare şi zvîcniră înainte. Pe uşa bisericii, ca dintr-o gură de peşteră, ieşea la nesfîrşit un balaur uriaş, monstruos. Iată-1 că învăluie biserica

— cu cingătoarea-i vie, cu solzii scînteind în mii de luminiţe jucăuşe.

— După *ce* clopotniţa amuţi şi numai clopotul cel mare mai vuia prin întuneric, abia trăgîndu-şi sufletul de atîta oboseală, Prohor, Vahrameiuşka şi alţi doi ţărani ridicară tunul, pe ascuns, în pridvor.

— Trăgeţi-1 la uşă — mormăia Vahrameiuşka.

— îi turnară pe gură praf de puşcă. Vahrameiuşka îl înfunda zdravăn, vîrîndu-i de zor pe ţeava cîrpe ude : lua din găleata cu apă o obială lungă de vreo trei coţi, o storcea bine şi înfunda tunul, poruncind băieţilor :

— Mai daţi-mi una ! Să trăsnească, nu glumă.

— Speriat, Prohor făcu moşului un semn cu degetul.

— Era primejdios, putea să sară în aer.

— Ferească sfîntul ! — îngăimă Vahrameiuşka. — Nu mă învăţa tu pe mine ! Pe vremuri...

— în biserică era înghesuială, zăpuşeală, o atmosferă sărbătorească. Odihnit, vioi, părintele Ipat tămîia fără încetare cu cădelniţa. Babele scoteau şoapte fără noimă. Lîngă strana din dreapta se adunase toată fruntea satului. Anfisa stătea lîngă cea din stînga. Chelia, mustăţile şi epoleţii pristavului străluceau. Nevasta lui, o femeie bondoacă, îndesată, nu-1 slăbea din ochi, în timp ce el ardea de dorinţa de a se uita la Anfisa. în surtuc, cu mîinile împreunate gînditor sub pîntec, Piotr Danilîci se uita evlavios drept în ochii C-ristului cel înviat din morţi. Cu o scurtă cercheză nouă, albastră, cu cartuşieră, cu cingătoarea lui argintie şi cu mînerul jungherului caucazian strălucitor, Ibrahim, cerchezul cel nebotezat, se închina de zor lîngă cozonacii săi. Năduşise. Lumînările se înmuiau, se topeau. Deasupra capetelor plutea o fumăraie cenuşie.

— Pisarul satului, mare iubitor de cîntări bisericeşti, conducea corul. îşi lovi diapazonul de mînă : „do, la, fa". Făcu un semn, şi cincisprezece gîtlejuri de ţărani cu păr lung, rotunjit cu foarfec a, răcniră într-un glas :

— „Sfînt, sfînt, domnul Savaot..."

— Deodată vui o bubuitură năprasnică. Biserica se cutremură, geamurile uşii zăngăniră şi se făcură ţăndări, —

— credincioşii dădură în nas, cei mai apropiaţi de uşă se lăsară pe vine ţipînd. Preotul tresări şi se dădu înapoi, scăpînd cădelniţa din mînă. O clipă totul amuţi. întreaga biserică încremenise de groază. Mirosea a praf de puşcă. Din pridvor venea un geamăt neomenesc, înfiorător.

— — Tunul... Au tras ou tunul ! — strigă năvălind în biserică un băieţaş galben ca ceara. — Tunul s-a făcut praf!

— Oamenii oftară şi începură să se închine. Ibrahim ieşi repede din biserică. în urma lui îşi făcea loc prin mulţime pristavul. Din pridvor şi pînă la altar se auzi ca un freamăt: „Prohor a tras cu tunul. Prohor." Albă ca varul, Anfisa se sprijini de un sfeşnic, simţind că i se taie picioarele. Pisarul făcu un semn cu mîna şi ţăranii începură să cînte, fiecare de capul lui: „Gristos a înviat din morţi..." Părintele Ipat era atît de îngrozit, încît cădelniţă de vreo douăzeci de ori în aceeaşi parte şi nu se dezmetici decît în altar, după ce, sfătuit de epitropul bisericii, trase o duşcă zdravănă din vinul pentru împărtăşanii.

— Anfisa aruncă o privire spre dreapta şi-1 văzu pe Prohor. Îmbrăcat cu o scurtă de postav verde-deschis, strînsă pe trup, Prohor Petrovici spunea ceva tatălui său, încruntînd din sprîncene şi parcă vrînd să se dezvinovăţească. Mama lui îl asculta cu luare-aminte şi clătina din cap. Anfisa închise ochii, simţind deodată că o părăsesc puterile. „Trăieşte !" Un zîmbet de recunoştinţă îi lumină toată faţa: „Preasfîntă născătoare de dumnezeu !" Un val de durere şi de bucurie îi cuprinse inima. „El, numai el e." Iată, deci, pe cine căutase sufletul ei. îl căutase îndelung şi acum că-1 găsise nu-1 va mai da nimănui. Mai bine ruşinea şi moartea. Dar, doamne, doamne... Cum a ştiut ea să-şi păstreze pentru el trupul şi sufletul ?" „Preasfîntă născătoare, tu ştii, tu îmi citeşti în inimă. Ajută-mă !" Căzu în genunchi, îşi lipi fruntea de scîndurile vopsite şi începu să plîngă :

— Doamne, doamne, iartă-mă şi mă miluieşte ! Aju- tă-mă să mă păstrez curată, să-i rămîn credincioasă. Nici nu mai auzea ce se petrece în biserică.

— în vremea asta, părintele Ipat citise cazania lui Ioan Gură de Aur, şi credincioşii începură să se sărute, aşa cum o cerea datina, rostind : „Cristos a înviat". Se sărutau toţi, cu foc. Părintelui Ipat i se umflaseră buzele. Dascălul căraise în altar patru coşuri cu ouă roşii. Ibrahim se îndepărtă de cozonaci şi, făcîndu-işi loc prin mulţime, străbătu întreaga biserică ca să-şi sărute stă- pînii. în drum, pupa aprins, la nimereală, pe toată lumea : „Să trăieşti... Sailbatori... înviat!" Luaţi pe neaşteptate, ţăranii holbau ochii şi fornăiau ca nişţe armăsari, iar babele scuipau într-o parte: „Ptiu, bată-te să te bată..." — şi clătinau cu .scîrbă din cap.

— Anfisa Petrovna se îndreptă de mijloc, încrucişă braţele pe piept şi, în văzul tuturor, mîndră, cu pasul lin, purtînd parcă pe o tavă toată frumuseţea ei, porni spre Prohor ca o regină.

— — Cristos a înviat, Prohor Petrovici !

— îl îmlbrăţişă uşor şi-1 sărută fără sfială, din toată inimă. în biserică răsună un „aha!" obştesc. Prohor se îmbujoră şi rămase nemişcat. Anfisa aruncă spre Piotr Danilîci o privire batjocoritoare, se întoarse şi ieşi din biserică.

— Ochii lui Piotr Danilîci scînteiau de mînie, pumnul i se încleştase fără voie, apoi i se descleştase, faţa i se înnegurase. Prohor îşi linse buzele pe furiş — dulce a mai fost! Clocotea tot de jignire, ruşine şi fericire. Şi ţoată slujba pluti mai departe prin faţa lui ca un vis...

— în rîndurile din spate, oamenii şuşoteau ceva şi şoaptele lor se strecurau spre altar : „L-au ucis pe Vahrameiuşka... Las' că au chimirul doldora... Se răscumpără ei cu bani." Piotr Danilîci stătea ea pe ghimpi. îl treceau toate năduşelile. îşi dregea glasul şi se tot închina, izbindu-şi cu atîta mînie fruntea şi umerii, încît îl dureau. Mîinile Măriei Kirilovna tremurau. Parcă nu era slujba învierii, ci o înmormîntare.

—

— E semn rău — se rostogolea murmurul prin biserică. — Rău, rău.

— Prohor se pomeni pe drum fără să-şi dea seama. Păşea alături de tatăl lui, dar fără luminare în mînă. Zorile erau galbene ca în septembrie ; pămîntul fusese învelit de o zăpadă nouă.

— Ce nerozie ! Dacă moare hodorogul, dăm de belea... Neghiobule !... Ar trebui să te cotonogesc !

— Piotr Danilîci vorbea cu asprime.

— I-am spus, dar nu m-a ascultat — zise Prohor şi glasul lui suna acum subţire, copilăros.

— Eşti un mucos ! Un netrebnic !

— Ştiu de ce eşti supărat pe mine.

— Ce vrei să spui ? — întrebă tatăl, gîfîind din rărunchi.

— Nu-s eu vinovat că m-a sărutat pe mine şi nu pe tine — rosti tînărul cu glas tremurător.

— Sigur că nu eşti vinovat... Gocoşu-i de vină ! — răspunse răguşit Piotr Danilîci.

— Să nu mai vorbim de asta, tată.

— Peste vîrfurile mestecenilor, ferecate într-o promo- roacă trandafirie, trecu un cîrd de stăncuţe zglobii, croncănind de zor în faptul zilei.

— După ce luară paşte, dormiră cu toţii pînă la amiază, în cămăruţa sa, Ibrahim sughiţa mereu : mîncase prea mult cozonac şi pască. Pe cea cu brînză o făcuse cu mîinile lui, punînd în ea tot felul de bunătăţi. Acum îl îngreţoşa.

— Prohor intră în odaia slugilor. Ilia Sohatîh se dichisea în faţa unei oglinzi strîmbe.

— La ea te duci ? — îl întrebă batjocoritor Prohor.

— întocmai, Prohor Petrovici, la dumneaei — răspunse vînzătorul chicotind şi behăind ca un ţap. îşi puse apoi pe cap pălăria de pluş. — Rămîneţi cu bine ! Eu trec drumul!

— Se depărtă, ciocănind în pămînt cu bastonul.

— Ibrahim — rosti şovăitor Prohor şi se aşeză pe un scaun, oftînd adînc.

— Ştiu — răspunse posomorit cerchezul.

— Nu-s vinovat, zău... Dar o iubesc, Ibrahim, o iubesc... înţelegi...

— Prost eşti, Proşka !

— Lupt cît pot... îmi dau seama că nu e bine.

— Tu treba însurat fata Kuprian... Nina... Aşa treba faci... Femeia asta — ptiu !

— îmi vîjîie capul. Mi-e silă, dar îmi pare şi bine. înţelegi ? Mi-e milă şi de măicuţa...

— 'Eu crezut Proşka *djighit...* Hm ! Ruşine... Muiere suceşte cap cum vrea... Prost, copil ! Nimic nu mai zic la tine. Da !

— Prohor plecă amărît.
— „La dracu! Ce-o mai fi şi asta ? Naiba să mă ia !" — îşi zicea el în gînd, dar îndărătul acestor cuvinte se căsca un gol, iar în cap îi stăruia o ceaţă roşiatică.

— Cocioaba lui Vahrameiuşka parcă era coteţul unui cîine. Moşul zăcea, gemînd, pe paie.

— Bătrîna plîngea într-un ungher.

— Ei, cum mai merge ? — întrebă Prohor, căutînd din ochi un loc şi aşezîndu-se în cele din urmă pe un ciubăr întors cu fundul în sus.

— Iaca, m-a pupat afurisitul de tun... de sfintele sărbători — îngăimă bătrînul. — Mor...

— Curînd veni şi felcerul şi-1 cercetă.

— Dacă-1 pui pe picioare — îi spuse Prohor — o sută de ruble îţi dau.

— O să fie cam greu — răspunse felcerul. — Are două coaste rupte.

— Văleu, mor ! Mor.

— Bătrîna izbucni în bocete. Prohor simţi că-i tremură bărbia. O luă de umeri şi se aplecă spre urechea ei.

— Bunicuţo — rosti el cu glasul tremurător. — N-am nici o vină. S-a întîmplaţ o nenorocire... Ţine deocamdată.

— îi puse în poală un pumn de bani de argint şi ieşi afară.

— Era o zi senină, o adevărată zi de sărbătoare.

— Prohor şi Şapoşnikov plecară spre taiga. îşi aleseră un dîrnb năpădit de muşchi, aşezat în bătaia vînturi- lor. Aprinseră un foc de vreascuri şi puseră să fiarbă ceai.

— De ce n-ai rămas acasă, Prohor ? Doar ai de toate. Cred că familia dumitale trăieşte în belşug, nu glumă...

— Aşa... Mă plictiseam... îmi place natura... Şi acum e primăvară...

— Da, primăvara pogora din văzduh. Soarele îşi lepă- dase scoarţa de gheaţă şi se învăpăiase. Pămîntul se întindea cît era de mare, cu pieptul în bătaia soarelui, aşteptînd să-i sune ceasul, ca un om înmormîntat de viu sub linţoliul lui. Trezeşte-te, pămînt, scoală-te din somn ! Văpăile dogoreau tot mai mult. Iată, linţoliul cel alb se şi topise pe alocuri, iar soarele scurma zăpada cu plugul de aur al razelor sale, încet, dar stăruitor. încă puţin şi vor începe să gîlgîie pîraiele, încă puţin şi se vor descătuşa rîurile, păsările călătoare vor veni dinspre zările calde de la miazăzi, iar cele din urmă smocuri din pletele iernii se vor mistui în rîpele adînci şi vor pieri sub privirile pătrunzătoare ale soarelui.

— Frumoasă-i primăvara — spuse Şapoşnikov, aprinzîndu-şi luleaua de la foc.

— Zările erau acum de un albastru viu. Satul, frumos gătit, se învăluia în pîcla primăverii, ca o femeie tînăra în aburii băii. Deasupra învăluirilor pîclei strălucea crucea, iar mai sus plutea uşor şi voios, în cele patru vîn- turi, dangătul sărbătoresc al clopotelor.

— Viaţa dumitale seamănă cu primăvara — spuse Şapoşnikov.

— Nu cunosc de loc viaţa... Nu ştiu nimic. Trebuie să iau totul de la capăt. învaţă-mă.

— Prohor stătea în picioare, cu braţele încrucişate pe piept, aţintindu-şi spre sat privirea tristă, îngîndurată.

— Şapoşnikov îşi descurcă barba încîlcită şi-şi roti mîna în aer, ca şi cum s-ar fi pregătit să rostească o cuvîntare lungă.

— Viaţa — începu el — adică întregul ansamblu al naturii văzute şi nevăzute, complex de fenomene şi proprietăţi...
— Vorbeşti totdeauna atît de savant, încît nu înţeleg mai nimic.

— Anfisa intră în odaie, îl căută din ochi pe alesul inimii ei, nu-1 văzu şi se opri nehoţărîtă în prag. Sporovăială mesenilor conteni dintr-o dată. „Vorbeau de mine" — gîndi ea.

— Maria Kirilovna, care şedea lîngă samovar, întinse soţului ei un pahar cu ceai. Pristavul şi nevasta lui schimbară o privire, iar părintele Ipat cată în farfuria cu şuncă.

— Sărbători fericite — rosti Anfisa fără a se adresa cuiva anume şi vru să se facă nevăzută pe nesimţite.

— Dînd însă pe gît al doisprezecelea păhăruţ de coniac, Piotr Danilîci se ridică repede în picioare şi se apropie

de ea cuviincios, în vîrful degetelor, zîmbind şi frecîndu-şi mîinile.

— N-am apucat în sfîntul lăcaş... Anfisa Petrovna... Ei, Cristos a înviat...
— Şi, strîmbîndu-şi buzele, îi trase o palmă răsună-

— Cei de faţă scoaseră un strigăt de uimire. Anfisa fugi afară fără să spună o vorbă.

— îţi arăt eu ţie să suceşti capul băiatului ! —- tună în urma ei Piotr Danilîci.
— Maria Kirilovna îşi făcu semnul crucii.

— Nu vreau să trăiesc în sărăcie... Astea-s prostii ! Am să mă îmbogăţesc. Vreau să fiu bogat. Şi, te rog, nu-mi mai vorbi prostii®— spuse cu foc Prohor. — Poftim, ia brînză...

— Şapoşnikov rămase cîteva clipe pe gînduri, zîmbind pe sub mustaţă.

— Se întâmplă să găseşti oameni şi printre negustori — rosti el, sorbindu-şi ceaiul dulce. — Dar e un lucru rar, un fenomen. Cum ar fi, să zicem, un viţel cu două capete. Aşa, de pildă, e unul, Goncearov, un fabricant de lîngă Kaluga. Se bucură de multă stimă. Muncitorii lui participă la cîştig şi, şi, oricum...

— Goncearov de lîngă Kaluga ? — întrebă Prohor şi îşi însemnă în carnet numele.

— Sau mai e unul, Şahov... Şi ăsta e un original, un individ interesant. Se duce la Monte-Carlo, cîştigă bani buni la ruletă şi pe urmă îi împarte. A ajutat şi organizaţiile noastre... De altfel, s-a descoperit că trişează...

— Nu ştiu ce fel de om o să fiu eu, cred că n-o să fiu prea rău... dar fără socialismul dumneavoastră, ci, pur şi simplu, aşa...

— Ce să-i faci ? — zise Şapoşnikov oftînd şi privind curios în ochii aprinşi ai tînărului. — Cu alte cuvinte, în materie de ideologie sîntem inamici. Adversari pe tărîm ideologic... Asta nu înseamnă însă că sîntem duşmani în genere. Putem fi prieteni foarte buni.

— Prohor aruncă după-o veveriţă cu un cucuruz de brad şi spuse zîmbind :

— Mie-mi place să am duşmani, Şapoşnikov. Viaţa e atunci mai veselă... îţi mai pune sîngele în mişcare.

— îl apucă pe Şapoşnikov de umeri şi, rîzînd, îl răsturnă pe spate.

— Hai să ne luăm la trîntă ! Vrei ?

— Nu mă pricep la d-alde astea — spuse Şapoşnikov. — Uf ! — Se sculă şi-şi scutură hainele. — Eşti încă tînăr, dar vorbeşti ca un om în toată firea... Ehe, în alte împrejurări ajungeai cineva.

— Veveriţa începu iar să sară printre ramuri. Sub razele calde ale soarelui, brădatul răspîndea o mireasmă de răşină. Astrul zilei scăpătase spre asfinţit.

— împrejurările n-au nici o însemnătate ! — strigă Prohor, sărind din fugă peste f#c. — Dacă eşti puternic, împrejurările se dau bătute.

— în viaţă trebuie să birui totul — glăsui Şapoşnikov după ce rămase pe gînduri cîteva clipe, cu ochii

— aproape închişi. — Dar, mai înainte de toate, trebuie sa te birui pe tine însuţi.
— Cum adică : să te birui pe tine însuţi ?

— îşi dă duhul — spuse părintele Ipat. Era cher- chelit, ca în zilele de sărbătoare. Se aplecă' deasupra muribundului şi, sprijinindu-şi fruntea de perete, puse mîna pe umărul lui Vahrameiuşka şi-i citi molifta de spovedanie. Binecuvîntînd-o pe bătrîna care plîngea, îi spuse : „Fii tare, mătuşico", apoi porni spre casă, sughiţînd şi ţinîndu-se de pereţi.

— ...Anfisa şedea pe canapea, nemişcată, stană de piatră, cu ochii sticloşi ca de mort, aţintiţi spre soba cu înflorituri. Răsufla, sau nu ? Ilia Sohatîh se gudura pe lîngă ea. 11 gonise, îl ameninţase, dar el nu pleca.
— Se însera. Soarele îşi potolise văpaia, îşi trăsese peste faţă un văl verde, şi cerul întreg se făcuse verzui. Din neguri se ridica o adiere de frig.

— E vremea să mergem — spuse Prohor învăţătorului său.

— Tania cea depărtată juca la horă, iar Sinilga îşi dormea somnul de veci în sicriul ei. Hei, Tania, hei, Sinilga ! în faţa ochilor lui trupeşti nu era însă nimic, în afară de vălul verzui al cerului şi de o stea răsărită sfios pe boltă.

— Pe unde umbli teleleu ? — îl întrebă la poartă bucătăreasa, cu ochii plînşi. — Fiara de tat-tu a bătut-o iar pe maică-ta.

— Pentru ce ?

— Poftim de-1 întreabă pentru ce. Aşa, de pomană, întîi i-a tras o palmă Anfisei, apoi...

— Prohor îşi scoase haina şi păşi spre odaia maică-si, călcînd înadins zgomotos prin faţa tatălui său, care se afla în sufragerie. Maria Kirilovna şedea pe pat, îmbrăcată cu rochia nouă, cenuşie. O mînecă a rochiei era sfîşiată ; pe umărul ei alb avea o vînătaie.

— Măicuţa mea dragă !

— Era legată la cap cu un prosop ud. Mirosea a oţet. Candela licărea sub icoana apostolului Prohor, ferecată în argint şi împodobită cu crenguţe de salcie, pline de mîţişori. Maică-sa îl privi cu ochi străini. Prohor se simţi tulburat şi căzu în genunchi la picioarele ei. Ochii maică-si îi zîmbiră şi îndată fură podidiţi de lacrimi. Cuprinzîndu-i capul cu mîinile, se străduia din răsputeri, dar nu izbutea de loc să-şi stăpînească lacrimile şi suspinele. înecată de plîns, îi vorbea în şoaptă, la ureche, făcea asupra lui semnul crucii şi-1 strîngea năvalnic în braţe :

— Ce să ne facem ? Cum să mai trăim ? Mi-a mîineat zilele năpîrca aia. Doamne, dumnezeule, ia-mă în împărăţia ta.

— Draga mea mamă, măicuţa mea scumpă !... Mă duc să stau de vorbă cu tata.

— îl apucă de mînă.

— Ferească sfîntul ! Te omoară...

— Trebuie să se sfîrşeaseă odată, mamă...

— Maică-sa sări în picioare.

— Proşenka ! Prohor !

— Dar Prohor şi intrase în sufragerie. Piotr Danilîci şedea la masă, se tot cinstea de unul singur şi cînta, legănîndu-se, împroşcînd scuipat, cu glas de om beat, subţire, ca de femeie:

— Şi-acum zac singur şi pierdut,

— Şi o să mor curînd,
— Căci doar o clismă mi-au făcut...

— Halal părinte ! Ce mai pildă pentru fi-su ! — chicoti Varvara, care intrase să aprindă lampa atîrnată în tavan. — Ţi-a albit părul în cap şi tot mai cînţi măscări de astea... Ptiu !

— Hî ! — icni el. — Le-am auzit de la Iliuha, fleaţă-nătăfleaţă!

— Varvara ! Du-re la bucătărie !

— Prohor trînti uşa în urma ei.

— Aha, ai venit, frumosule, şoimule — îngăimă Piotr Danilîci cu bale la gură.

— Tată... — începu Prohor şi se opri în faţa lui, sprijinindu-se de marginea mesei. — îmi eşti, sau nu tată ? Eşti soţul mamei mele, sau...

— Da' tu cine eşti ?

— Sînt un om.

— Tu ? Un om; ?!

— Foindu-se pe canapea, ciolănos şi îndesat, Piotr Danilîci holbă ochii spre Prohor şi căscă gura, ca şi cum ar fi fost tare uimit.

— Eşti un ţingău ! — zbieră el subţire. — Un mormoloc ! Ptiu ! Asta eşti!

— Dacă o mai baţi pe mama, fac plângere la judecătorie. Mă duc la oraş şi dau -cererea procurorului...

— Vai, vai, vai, Prohor Petrovici, drăguţule ! — se smiorcăi subţirel, batjocoritor tatăl lui, cu o mască de spaimă şi de rugăminte zugrăvită pe faţă. — Te duci la procuror ?... Vai, Prohor Petrovici, puişoirule, fie-ţi milă de mine ! — urmă el râzând, dar eu ochii aprinşi de mînie.

— Prohor simţea că-1 sfredeleşte batjocura.

— Nu te mai las s-o chinuieşti! E o nelegiuire î Uită-te la ea în ce hal a ajuns. Şi pentru ce ? ! — strigă el cu glas de copil, frînt. Braţele i se îndoiră din cot, ridicîndu-se spre ochi, degetele îi tremurau, tot trupul îi zvîanea. — Pentru ce, tată ? Pentru ce ? Doar e mama mea, e o femeie slabă...

— Fiecare trăsătură de pe faţa lui fremăta de durere, fiecare firicel de păr îl durea.

— Bătrînul se ridică, înspăimântător ca un urs, şi izbi în masă cu amîndoi pumnii deodată,

— Aha ? ! îi iei apărarea ? — Se aplecă greoi peste masă şi răcni răguşit: — Aha!

— Din gura lui neagră, larg căscată, țîșnea spre Prohor o duhoare grea de tutun și de băutură. Băiatul se trase îndărăt speriat, dar îndată ochii lui seăpărară și ei. Izbi și el în masă.

— Da, îi iau apărarea !

— își zvârleau unul spre altul răsuflarea fierbinte, tremurau din tot trupul.

— Știi de ce s-au stîrnit toate astea ? De ce e tot balamucul ăsta, toată gîlceava din casă ?

— Știu ! — strigă Prohor. — Din pricina Anfisei !

— Aha, ai ghicit!

— Să-ți fie rușine, tată...

— Mie ? Netrebnicule, mucosule ! Pe cine a pupat ea la biserică ? Pe tine, ori pe mine ?

— Să isprăvești cu ea, că de nu, îi dau foc, cu casă cu tot...

— Ce-ai zis ? ! Vrei să-1 înveți tu pe tat-tu ? !

— Nu mi-e frică de nimeni... O împușc, să știi!

— Aha !...

— Piotr Danilîci îl înșfăca de piept atît de aprig, că-i săriră toți nasturii. Prohor îi mușcă pumnul păros, îl loVi zdravăn peste mînă și se smulse din ghearele lui, strigînd :

— O omor ! O omor pe destrăbălată aia ! — și ieși afară.

— O văzu pe maică-sa căzînd jos cu un geamăt, dar nu cu ochii trupului, ci cu ai minții.

— Pe sală era întuneric. Negustorul apucase de picior un scaun. Prohor fugea pe coridor.

— încotro ? Stos... a înviat... — răsună un glas dogit. Era popa, care venea la ei în vizită ținîndu-se de pereți.

— Scaunul zjbură în urma tînărului, rotindu-se prin întuneric. Primind lovitura în plin, popa fu deodată doborît din picioare.

— înspăimântător la vedere, turbat. Prohor dădu buzna la Ibrahim. Cerchezul sforăia de marna focului. Prohor înșfăcă pumnalul lui și fugi afară prin bucătărie.

— Repede, cît timp sîngele este ca pumnalul, iar pumnalul ca o flacără !

— O omo r !

— Drumul îi fugea de sub picior, cerul mai-mai că-i atingea capul, întunericul era negru ca smoala. Asta

— era soarta lui, sa orbecaie prin beznă. N-avea cum sa iasă la lumină. Şi nici nu trebuia !...

— Cîteva trepte, un cerdac, o căsuţă, o perdea la fereastră, O' luminiţă. Ba nu : o lumină mare. Izbi în uşă cu călcîiul, cu umărul, cu capul :

— Dă-mi drumul ! Deschide ! S-a întâmplat o nenorocire la noi acasă...

— Proşenka, tu eşti ? Şoimuleţule...

— Iată, clanţa se ridică, uşa se deschide scîrţîind. Pumnalul sclipeşte în aer : — A-a-a...

— Hei, şaitan ! — se auzi un răcnet şi Prohor se dădu peste cap. — îţi arăt eu jungher !

— Prin văzduh vani un glas urât şi iubit totodată. Poate era întunericul ce gîngurea eu buze de primăvară ? Ori, poate, cînta vifornița, învîrtejindu-se... Prohor plîngea în hohote la pieptul lui Ibrahim. Ce limbă neascultătoare, ce braţe neputincioase ca nişte cioturi de lemn... Vai, Allah, Allah !... Ibrahim nu ştia cum să-şi mai mîngîie *djighitul.*

— Prohor, tu *djighit* eşti. Şi noi te iubim... O-o-o ! Iubim mult... Murim pentru tine... O !

— Prohor plîngea, nemîngîiat ca un copil jignit, înşelat crunt. Astfel mergeau prin întuneric, strâns îmbrăţişaţi. Cerchezul îşi sufla nasul şi pufnea pe nări.

— 14

— Flăcăii l-au bătut zdravăn pe Iliuha. A şchiopătat pe urmă vreo două săptămâni şi şi-a tot frecat coastele din partea stîngă cu ulei de terebentină amestecat cu seu de cîine. Bătăuşii şi-au căpătat plata cuvenită, nu fără aspre mustrări din partea lui Prohor : „Nătărăi aţi mai fost ! Omul a venit la şezătoare, la fete, a băut niţeluş, iar voi v-aţi şi legat de el şi l-aţi stîlcit în bătaie. Aşa se face ? Să-1 fi pândit când se ducea la Anfisa. Sânteţi nişte proşti!" ,

— Nici părintele Ipat n-a putut sluji la biserică timp de două săptămâni. Nu s-a dus nici pe la oameni pe acasă pînă nu i-a trecut vînătaia din frunte. Piotr Danilîci i-a dăruit pentru anteriu un material foarte frumos, roşu cu firicele albastre. Ibrahim i 1-a cusut minunat. Mîini de aur avea cerchezul! Ce-i drept, anteriul semăna foarte mult cu un beşmet caucazian, dar părintele Ipat era pe deplin mulţumit şi de anteriu şi de cerchez. Scuturînd lung, adînc recunoscător, mîna lui Piotr Danilîci, a strigat :

— Straşnic anteriu ! Mulţumesc.

— Să nu se uite totuşi că tunul făcuse explozie şi că baba lui Vahrameiuşka rămăsese văduvă. " în cele două săptămâni se mai întâmplase ceva : venise primăvara.

— După tărăboi, Piotr Danilîci se mai potoli o vreme. Se ducea adesea la moară, unde ţăranii dregeau stăvilarul, şi se întorcea acasă, de cele mai multe ori treaz. Cu Prohor se purta uneori cu multă dragoste, alteori nici nu-1 lua în seamă. Cerchezul însă înţelegea prea bine ce se petrece în inima negustorului şi-i spunea tânărului :

— Proişka, fii ochi... cum se zice ?... la patru...

— O dată cu venirea primăverii, mustăcioara lui Prohor se făcu mai neagră, iar glasul — mai bărbătesc. Se ducea la Şapoşnikov, vorbeau una, alta, învăţa, se cioro- văia, îl poftea la el. Taică-său se cam strâmba :

— Ia vezi că ne aduce păduchi în casă.

— Ibrahim era de altă părere.

— Ţine-te de Şapkin, Proşka. Place la el să bea, dar cap are limpede, da, da... Bun om !

— Prohor simţea nevoia să muncească. Avea poftă să lucreze cu barda. Luă deci cu el un dulgher şi se apu- cară amândoi să facă pe lacul din taiga o podişcă pentru scăldat şi o luntre mare. Lacul se afla la vreo trei verste de satul Medvedevo. în jur se întindea taigaua deasă şi stufoasă. Acolo, pe malul lacului, era o colibă de iarnă pentru vînători, clădită din trunchiuri roşii de pin. Piotr Danilîci nu se abătuse niciodată prin partea locului, căci nu-i plăcea vînătoarea. Lui Prohor însă coliba aceasta îi era mai dragă ca un palat de piatră : îşi petrecea adesea noaptea în ea, singur, cu puşca' lui, iar dimineaţa rătăcea prin taiga în căutarea vulpilor şi veveriţelor.
— Sufletul lui parcă se mai liniştise. Primăvara îşi cerea însă drepturile, strecurîndu-i pe furiş în sînge dulcea ei beţie, li era dor de femeie, de Ninocika, un dor ameţitor, sălbatic. Dar de Anfisa ? Ea nu avea loc în sufletul lui. Şi totuşi uneori se simţea cuprins de o dorinţă vie s-o aibă, s-o chinuie, cu dinţii încleştaţi, pînă , are să strige de durere, pînă ce are să i se reverse tot sîngele din inima ei. Cum ar fi putut să uite sărutarea aceea din biserică ? Nu putea să uite însă niciodată nici jignirea adusă maică-si, nici iadul din casa lor datorit acelei vrăjitoare. Totuşi pe lumea asta nu-i om care să-şi cunoască inima pînă în străfundul ei. Nici măcar corbul cel ce cobeşte ursita nu ştie unde-i vor putrezi oasele.

— Curînd, Piotr Danilîci se apucă iar de băutură. Începu s-o ţină într-una cîte patru zile în şir. Prohor şi Maria Kirilovna se temeau să dea ochi eu dînsul. Stătea prăvălit ca o buturugă, greoi şi înfierbîntat, şi cerea cu glas răguşit să-l oblojească careva cu zăpadă. Zăpadă însă nu mai era. Prohor se uita la el cu durere, cu milă şi-şi zicea în gînd :

— „S-ar putea să moară. Ar fi mai bine, ar fi mai rău?"
— Seara se duse la Ibrahim, dar nu-l găsi în odaia lui. Pe pat şedea Ilia, pişcînd gînditor strunele unei ghi-

— Mîine de dimineaţă vreau să văd ce marfă e în prăvălie — spuse Prohor.

— Chiar şi aveţi ce vedea — răspunse Ilia zîmbind. — Toată marfa din prăvălie e o nimica toată, un fleac. Dar dacă doriţi, poftiţi — suspină el cu un aer jignit.

— Dacă-i marfă puţină, te dăm afară. Ce nevoie mai e de tine ?

— Ilia se făcu deodată mic şi spuse numaidecît, rînjind :

— Ştiţi, Prohor Petrovici, fie ce-o fi, da' eu cer în căsătorie mînuţa coniţei Kozîreva. Vă spun acest lucru deschis, ca unui

prieten. Domnului pristav am să-i cer preasupus să-mi fie, cum s-ar zice, peţitor, iar tăicuţul dumneavoastră să mă cunune.

— Ochii lui Prohor scînteiară.

— Dar ea te vrea ?

— Dac-ar fi să *costantăm,* ca să zic aşa, dumneaei şi-a şi dat încuviinţarea deplină. Mîine am de gînd să stau de vorbă hotărît cu Anfisa Petrovna. Luminările de cununie sînt pe drum, vin prin poştă. La fel şi florile.

— Şi dacă n-o să vrea ? — întrebă Prohor, răsucin- du-işi mînios moţul.

— Doamne ! Atunci am să vînd şi luminările şi florile. Dar n-o să se întîmple aşa ceva, sînt sigur.

— Ei, însoară-te, însoară-te şi să te ia dracu! — mormăi printre dinţi Prohor, păşind spre uşă. — Zici Că mîine ?
— întocmai, pe seară. îmi daţi binecuvîntarea dumneavoastră ?...

— ...Pînă la urmă, Piotr Danilîci se ridică din pat. Prohor îi spuse :

— Tată, cred că ar trebui să-i facem socoteala lui Ilia Sohatîh. O să stau eu la prăvălie. O să-mi ajute Ibrahim.

— Nu te amesteca. Ştiu eu de cine am nevoie şi de cine n-am — îi răspunse cu asprime taică-isău.

— Seara, plecă la moară.
— Rămîn acolo trei-patru zile. Am de lucru, nu mă aşteptaţi.

— A doua zi dimineaţa, Prohor se apucă să inventarieze marfa din prăvălie. Lipseau trei valuri de stambă roşie.

— Dar cuponul de matase vişinie unde-i ? Dar *crepe- de-chine-u* albastru ?

— Ilia se fistîci. Prohor puse mîna pe un val de stambă şi-1 lovi cu el în cap :

—

— Hoţule !

— Gambeta se înfundă în capul vînzătorului, ajungîn- du-i pînă la gură,

— Iliuha se înfurie şi începu să împroaşte scuipat.

— Nu se ştie încă cine-i hoţul ! — strigă el. — Mai bine l-aţi întreba pe babacul dumneavoastră ! Dumnealui a tot cărat fără socoteală marfa la gagică-sa... Mă Jigniţi!

— Care gagică ?

— Păi o ştie toată lumea : Anfisa.

— Aşa ! Viitoarea ta nevastă ?

— Se prea poate...

— Cu degete tremurătoare, vînzătorul se căzni să-şi îndrepte gambeta.

— Se poate să-mi stricaţi o pălărie cu un fason atît de fain?!... Nu m-aş fi aşteptat din partea dumneavoastră la aşa ceva. Era să-mi muşc limba! Halal negustor ! Şi nici n-aţi văzut, nici n-aţi mirosit încă adevărata negustorie...

— Se tîngui încă multă vreme, smiorcăindu-se, dar Prohor nu mai stătu să-1 asculte. Cine i-o fi dăruit Anfisei bluza vişinie ? Tatăl lui, sau Iliuha ? De altfel...

— —■ închide ! — spuse el. — Colonialele le cîntărim mîine.

— Se făcuse ora şase seara. Prohor încă nu pusese nimic în gură... Prăvălia se afla într-o magazie trainică, la vreo patru case de ei, în celălalt colţ al uliţei. Ieşind de acolo, o văzu pe Anfisa, în capul gol, cu un şal pe umeri, alergînd sprintenă spre casa lor.

— La dracu ! — ocărî el. N-avea nici o poftă să dea ochii cu ea. O luă deci spre Şapoşnikov. „Ce-o mai căuta la noi ? S-o duce după Iliuha, logodnicul ei !? Ei, drăcia dracului !..."

— Măi, Pavluha ! — strigă el unui flăcău care juca popice. — Vezi, diseară... E rost... Ai înţeles ?

— îhî — răspunse Pavluha, făcîndu-i cu ochiul şi dădu o lovitură atît de puternică, încît popicele se izbiră între ele şi săriră în sus ca un cîrd de raţe.

—

— Năduşit leoarcă, Şapoşnikov se trudea amarnic : întindea pe nişte beţişoare o blăniţă de veveriţă siberiană jupuită de curînd. — Aha ! înălţimea voastră în persoană !

— Ai ceva de mîncare ? Bineînţeles, în afară de veveriţă.

— Am friptură de gîscă... Ieri am vînat un gîscan pe cinste. Venea tocmai din Egipt... Ca să vezi ! Făcuse scurtă la aripi de atâta zbor.

— Ia uite ce-am adus -*— spuse Prohor, scoţînd o sticlă plină cu rachiu de scoruşe, pe care o luase din prăvălie cu prilejul inventarului.

— Măi-măi ! Progresezi, tovarăşe ! — Deportatul radia de bucurie, din vîrful capului său pleşuv şi pînă la picioare. Barba lui ieşi din cuptor o dată cu gîsca.

— Poftim de te ospătează.

— Grea e viaţa asta ! Aş vrea să mă îmbăt...

— Hi-hi-hi! — chicoti mucalit Şapoşnikov, şi-şi luă de pe nas *pince-nez*-ul cu şireţel. — Dacă pentru dumneata e grea, ce să mai zică alţii ?

— Crezi că-i vorba de. sărăcie ? E altceva. Sînt amărît... în felul meu.

— Aha ! Apologia „tristeţii universale". Felicitările mele... Mănîncă... Ia o bucăţică de spinare. Da, da. Vrei să te îmbeţi ? Bun. îmi place rachiul de scoruşe. Votcă nu vrei ? Eu mă împac şi cu votca. Am destulă. Bem în ceştile astea, ca păhăruţe n-am. Ei, în sănătatea dumitale! Să creşti mare şi voinic. Ia uite la el ! A şi dat pe gît a doua ceaşcă ! Aşa, pe nerăsuflate ? Oho-ho !
— Rachiul de scoruşe îl înviorase, îi dezlegase limba de-a binelea ; nici nu se prea mai bîlbîia.

— —Las' că n-ai venit tu după oţet. Nu-ţi trebuie oţet

— spuse Varvara Anfisei, clătinînd înciudată din cap.

— Nu-i acasă, a plecat.

— Cine ? — făcu Anfisa, ridicînd din sprîncene.

— Cin' să fie... Dumnealui! Da' tu pe cine cauţi ? Hei, fată, fată ! De ce umbli să suceşti capul băiatului?

— Ce-ai cu Prohor ? Mai bine ai pleca de aici, cu frumuseţea ta cu tot. La oraş ai duce-o straşnic. Poate c-ai ajunge şi prinţesă. Ascultă-mi pe mine ! Pe cînd aici... La ţară trăieşti ca în codru. Pînă şi Iliuha s-a jigărit de tot, ca un motan, de dorul tău. Hei, fată, fată !... Frumoasă mai eşti, asta-i drept...

— Da' ce vină am ?

— Ce caută femeia asta aici ? — o întrebă pe bucătăreasă Maria Kirilovna, încruntîndu-se şi răsuflînd zgomotos.

— A venit după oţet — răspunse cam în doi peri bucătăreasa.

— Anfiska ! — spuse Maria Kirilovna. — Nu-ţi ajunge că te-a pălmuit bărbatul meu ?

— Lasă că mă răfuiesc eu cu el — răspunse Anfisa, înfruntînd-o veselă, dar, în acelaşi timp, cu răutate, ameninţînd cu degetul. — L-oi lovi eu altfel... Cînd i-oi da eu o palmă, o să fie bucuros să se arunce într-o copcă, cu cap cu tot... Ne răfuim noi!

— Iaşi afară !

— Hm, Maria Kirilovna ! Afară ! — repetă ea batjocoritor, dar oftînd totodată. — I-auzi vorbă. Dacă vreau eu, în trei zile ieşi dumneata de aici... Eşti cloşcă, nu soţie...

— Afară ! Afară ! — strigă stăpîna casei, nemaipu- tîndu-se stăpîni. Se sprijini de tocul ^şii, neputincioasă, gata să izbucnească în lacrimi.

— N-am să ies, ba chiar am să stau jos — $>use Anfisa tărăgănat, zîmbind, îmbătată de puterea ei. Şi, ridicînd sfidătoare capul, se aşeză pe o margine a laviţei.

— Obraznic o ! Stricato ! Doamne, dumnezeule ! N-are cine să-mi ia apărarea !

— Maria Kirilovna se răsuci pe călcîie şi plecă. Anfisa îi strigă din urmă, cu glas frînt:
— îţi faci păcate, zău că-ţi faci păcate ! De cînd mă ştiu n-am fost stricată. îmi place să petrec, dar de păstrat, mă păstrez curată. Dumnezeu mi-e martor...

—

16*
243

— ...Să luăm, de pildă, veveriţa — spunea Şapoşnikov, iar limba i se împleticea ea şi picioarele... — Este un animal cu simţul colectivităţii. Iată că şi aci întîl- neşti din nou principiul relaţiilor sociale... E bine cunoscută de asemenea şi viaţa socială din lumea furnicilor.

— Furnicile dumitale nu fac nici două parale. Ce pot să înţeleagă, să vadă aceste biete fiinţe tîrîtoare ?

— Ehei ! — exclamă deportatul şi se răsuci greoi pe călcîie. — Văd ele mai multe decît noi doi ! Uite, să luăm albinele, trîntorii : ochii lor sînt alcătuiţi din douăzeci şi şase de mii de ochişori. Poate că văd şi razele ultraviolete...

— Ce-mi pasă mie de razele alea !...

— Sau, să zicem, veverița... Cînd se mută din loc în loc, toate laolaltă, veverițele culeg ciuperci și le înfig în cioturi, apoi pleacă mai departe, tot mai departe, la mii de kilometri. Ai văzut vreodată sus, în copaci, ciupercile acelea negre, uscate, minunate la gust, care se numesc „pita-vacii" ? Știi pentru cine sînt ? Pentru veverițele care vor trece cine știe cînd, poate peste un an... Ei, poftim ! Și zici că nu-i b societate constituită ?

— Veverițele dumitale sînt tîmpite.

— Dar mă rog mătăluță : cine nu-i tîmpit ?

— Vulturul.

— Vulturul ? Și ce folos aduce ?

— Ia mai dă-le naibii de foloase — spuse Prohor, strălucitor din pricina rachiului băut și a valului de putere pe care o simțea în vine. — Vulturul zboară printre nori. Vede orice. Zboară unde vrea, face ce vrea. Vulturul este libertatea !

— Oho !

— Cînd vrea să mănînce, vulturul pică jos ca o piatră și scoate mațele din veverița dumitale tîmpită. Dacă vrea, mătură cu o aripă tot mușuroiul de furnici. Vulturul este puterea.

— Ehei ! După cum văd, ești un individualist.

— Eu ? Sînt pur și simplu Prohor Gromov.

— Ajuns acasă, își întregi cina la bucătărie, căci gîsca lui Șapoșnikov fusese uscată, întocmai ca și ciupercile aninate în copaci de veverițe cu un an înainte.

— De ce o fi mama atît de supărată ?

— Bucătăreasa îi povesti în șoaptă ce se întâmplase.

— Așa a spus : „în trei zile te scot din casă" ? — întrebă Prohor. — Și a făcut-o cloșcă ? A fost obraznică cu ea ?

— Păi nu ți-am spus ?

— Mestecă încruntat ultimii dumicați. Laptele și-1 bău în picioare. Se grăbea.

— Un' te duci ? — întrebă Varvara, uitîndu-se speriată în ochii lui, în care citea hotărârea.

— Prohor își luă pușca și cartușiera și plecă.

— Dacă întreabă mama, să-i spui că m-am dus să dorm în coliba de vînătoare. Trec cârdurile de gîște.

— Vezi să mi te nenorocești! — îi strigă din urmă Varvara. — Toată ziua, bună ziua, cu pușca. Of, de ce mi s-o strînge așa inima...

— Oftă şi începu să dea în cărţi ca să vadă ce-1 paşte pe craiul de ghindă, adică pe Prohor.

— între timp, tînărul se îndrepta hotărît spre casa Anfisei şi fiecare pas al lui parcă spunea drumului : „Mă duc să mă răzbun". îşi pipăi revolverul, cuţitul — toate erau la locul lor. Anfisei să nu-i fie teamă. Le-a luat pentru gîşte, pentru veveriţe; poate că undeva o să-i iasă în drum şi un urs. Cît despre Anfisa Petrovna, ei o să-i vorbească frumos. Doar nu se cade ca ea să se poarte astfel cu mama lui, căci este o mamă ! O fi înţe- legînd Anfisa ce înseamnă o mamă ? O să-i vorbească ca unei femei de treabă, ca unei surori bune. Sau, poate, o s-o înjure pe vrăjitoare, o s-o apuce de cozile lungi şi s-o trîntească de podea... Sau, poate... Tulburat, Prohor îşi pipăi iar revolverul.

— Cu cît grăbea mai mult pasul, cu atît mai repede i se schimba starea de spirit. în sufletul lui creştea simţă- mîntul jignirii aduse lui şi maieă-si, unei fiinţe dragi care fusese nedreptăţită.

— Dar sărutul ei din biserică ? Dulce a fost, da, tare dulce. Şi îndrăzneţ... Dar nici Prohor nu-i un ţînc, ştie pentru ce a folosit ea vicleşugul acela muieresc. Gelozie ? I-a tras Piotr Danilîci o palmă ? Ei şi ce ? Doar îi pare bine ticăloasei.

— Am să-i spun în faţă ce fel de femeie este... S-a culcat cu tata, cu Iliuha, cu nu iştiu mai cine. E o saltea pentru toţi, o tîrfă...

— Sări treptele cerdacului şi ciocăni la uşă. Nu răspunse nimeni. Uşa nu era încuiată. Păşi în săliţă şi se pomeni faţă în faţă cu ea... Anfisa scoase un ţipăt şi scăpă din mînă lumînarea aprinsă. Amîndoi se aplecară repede şi începură să bîjbîie prin întuneric, căutînd-o.

— Nu mă aşteptam să vii...

— Prohor tăcea, cuprins de un tremur primejdios. Mîinile lor bîjbîiau pe podele, se atingeau în întuneric. Ce mîini fierbinţi !

— Vai, sînt dezbrăcată !

— Intrară în odaie. Răsuflînd greu, Anfisa închise uşa cu cîrligul şi trase repede-repede perdelele la ferestre. Prohor îi urmărea mişcările :

— Am venit să-ţi spun...

— Numai o clipă... Vai, sînt dezbrăcată !

— Se repezi iar la uşă, trase ivărul şi ieşi afară, în întuneric. Se auzi cum, unul după altul, se închideau obloanele grele dinspre uliţă, iar zăvoarele de la uşi parcă se strecurau în casă, ca nişte năpîrci îngheţate. „Ce-o fi punînd la cale ?"

— Ce faci ?■ — întrebă el aspru, trufaş, îndată ce Anfisa intră în odaie şi închise din nou uşa în urma ei. — Am venit să mă răfuiesc cu dumneata...

— Anfisa rămăsese în colţul din faţă al odăii.

— Să te răfuieşti ? Cu mine ?

— Da ! — Prohor izbi cu palma în masă. — Să mă răfuiesc.

— Dar nici nu apucă să închidă gura, că Anfisa se şi lipi de pieptul lui.

— Şoimuleţul meu !... Şoimul...

— Buzele ei erau înmiresmate şi fragede ca florile pline de miere caldă, braţele ei duceau la pierzanie, întreaga ei făptură era un iureş de foc. El însă o îmbrînci:

— Ce-ţi trece prin cap ?

— Şi totul se învălui iarăşi în jurul lui într-o ceaţă sîn- gerie ; nu vedea decît ochii şi mîinile ei, iar buzele acelea blestemate îi căutau iarăşi gura cu lăcomie.

— Ce vrei de la mine?! — strigă el speriat şi o îmbrînci cît colo. Era voinică, puternică. O dată cu ea se clătină şi el, căzînd pe laviţa lată din colţ şi întinzînd mîinile ca pentru a se apăra : — Neruşinato !

— • — Viaţa mea !... — strigă Anfisa, îngenunchind în faţa lui şi cuprinzîndu-1 cu braţele ei vînjoase. — In- jură-mă, bate-mă, împuşcă-mă, dar nu pot să trăiesc fără tin,e... Eşti al meu !

— Nebuno !

— Prohor se smulse din braţele ei tremurînd ca varga, dar deodată simţi că-1 părăsesc puterile şi-şi sprijini palmele de umerii ei rotunzi, simţind-o toată numai avînt spre buzele lui. Mînecile largi ale capotului femeii se ridicară pînă sus. Braţele ei goale, albe-trandafirii, dogoritoare, îl chemau la pierzanie.

— Lasă-mă, Anfisa. Lasă-mă în pace ! — se ruga el plîngăreţ, pierdut, blestemîndu-se în sinea lui. Şi deodată, adunîndu-ş;i cele din urmă puteri, dădu o poruncă mîinii sale drepte. Mîna se smulse de pe umărul cald al femeii şi o lovi cu putere în obraz : »

— Să nu te văd ! Pleacă !

— Anfisa se ridică din genunchi şi gemu dureros, parcă frîntă dintr-o dată. Prohor tremura. Totul i se învîrtea pe dinaintea ochilor. Ea se oprise aproape de el, întoarsă cu spatele. Cozile despletite îi atîrnau pînă la brîu. Stătea în picioare, cu mîinile duse la ceafă, cutremurată de suspine înăbuşite. Prohor nu ştia ce să facă ; înlemnise pe loc, neputincios.

— Plînsul ei, braţele ridicate, umerii care tresăreau treziră în el şi ură şi milă. Aceste "simţăminte se ridicară ca un val, drept spre inima lui, şi inima i se tulbură. Nu mai ştiu : să-i înfigă cuţitul în piept, sau s-o aline cu mila lui. Şi ură şi milă. „Se preface, ori mă iubeşte cu adevărat ? Cît o urăsc..."

— Anfisa ! — o chemă el încet, fără a şti ce să spună mai departe. Ea plîngea mereu, tot atît de tăcută, iar cozile ei unduiau mereu, ca valurile.

— „Se preface".

— Vrei să mă duci la pierzanie, Anfisa.

— Ea gemu, încercă să se sprijine de uşorul uşii, dar căzu neputincioasă pe podea. Apoi se ridică puţin în genunchi, gemînd neîncetat, cu fruntea rezemată de tocul uşii.

— Nu mai pot să îndur acest chin — spuse Prohor şi se ridică. — Plec.

— „Mă iubeşte" — îşi zise el. '

— Păşi spre ieşire, încet, gînditor, acoperindu-şi ochii cu mîna. Se opri o clipă. Srecură o privire spre ea peste umăr şi, ridicîndu-şi mîinile întocmai ca şi Anfisa, le împreună la ceafă, parcă frămîntîndu-se spre a afla calea cea adevărată. Dar inima este duşmana minţii. Prinşi ca într-o învolburare ce păru că străbate pe neaşteptate casa, zvîcniră amîndoi deodată din locul lor, îşi împreunară braţele fierbinţi, spunîndu-şi cuvinte neînţelese. Şi sărutările lor erau totodată şi dulci şi sărate de atîtea lacrimi.

— Rămîi aici — spuse ea. — Murmurăm încetişor şi ne desfătăm în tăcere, privindu-ne unul pe altul.

— Aici e primejdios — răspunse el.

— Taică-tău a plecat. Rămîne acolo vreo trei zile.

— Pe chipul tînărului trecu o umbră. Ea urmă :

— Să nu crezi nimic din ce spune gura lumii. Sînt neprihănită. Ţie îţi voi deschide sufletul meu.

— Ştiu — spuse Prohor şi tonul glasului său pătrunse în inima ei ca un ghimpe.

— Se mai vorbeşte şi despre vînzătorul vostru —, adăugă ea, zîmbind cu teamă. — Mi-e drag ca un cîine jigărit... Nu pot să-1 sufăr. Şi aşa n-am pentru ce să trăiesc... N-am nimic în viaţă.

— Prohor tăcea, dar tăcerea lui era un clocot. Vorbi, în sfîrşit, stăpînindu-şi cu greu mînia :

— Dar albumul acela ? Nu i-ai dăruit drept amintire un album scris cu aur ?

— Anfisa deschise ochii mari :

— Eu ? Lui Ilia ?

— Bine — răspunse el, de data aceasta liniştit. — Va să zică s-a lăudat, ticălosul!

— Inima îi fremăta cuprinsă de un fior dulce; simţurile îi erau încordate la culme. Oftă : „Mă duc... E mai bine să plec neîntîrziat..." Anfisa aprindea samovarul. „La revedere !" — ar fi vrut el să strige, dar glasul îi pierise, trupul parcă îi era încătuşat. în odaia de alături, după peretele subţire, zăngăneau vasele, se deschidea un dulap. Anfisa păşea de colo-colo. Dar lanţul neîntrerupt al acestor zgomote se curmă deodată şi odaia amuţi. Nu se mai auzeau decît suspinele Anfisei. Mîndru de el însuşi, Prohor îşi zise că tînăra femeie plîngea de fericire. Da, fericire. „Să nu i se suie la cap." Intră în odaie, strălucitoare de bucurie, luminoasă.

— Să bem puţin lichior... E dulce, dulce de tot! Eu l-am făcut.

— Gros ca sîngele, lichiorul avea gust bun. Prohor ameţi repede. începu să ameţească şi Anfisa.

— Rămîi, dragul meu. Nu te las să pleci.

— Era un vis. Dar nu, nu era vis, ci numai o nălucire. Şi prin toropeala aceea amăgitoare, dulce ca mierea, el îi răspunse moale :

— Fie. Noaptea asta o petrec cu tine. Dacă vrei tu... Dar nu aici, ci în pădure, în colibă. Vrei ?

— De tulburare, glasul lui tremura.

— Vreai%. Dragul meu ! Dar puşca s-o laşi aici. Nu luăm cu noi decît inimile noastre, a ta şi a mea. Nu-i aşa ?

— Numai noaptea asta, o singură noapte... Pe urmă — niciodată ! Auzi ? Să nu-ţi închipui...

— Iubitule ! Noaptea asta o să-mi fie mai scumpă ca viaţa...

— în noaptea întunecoasă, caldă, în lumea trezită la viaţa de primăvară, totul se scălda în dragoste. Dragostea deschidea mugurii copacilor, presăra flori pe cîmpii, îmbrăca pămîntul în verdeaţă. Vînturile calde, purtătoare de rod, învăluiau întinderile în întunericul prielnic iubirii, ispunînd parcă : „Hai, sărutaţi-vă, iubi- ţi-vă !" Şi, la rîndul lor, sărutau şi ele firea, duios şi blînd, toată firea, de la cel mai plăpînd firicel de iarbă, de la cea mai măruntă gînganie şi pînă la cedrii cei falnici, pînă la stâncile semeţe... Sărutaţi-vă, iubiţi-vă şi slăviţi firea ! Viermii cei orbi începuseră să vadă în întuneric. „Deschideţi ochii şi vă iubiţi !" Şerpii se împleteau ghem, şuierînd şi jucîndu-şi limbile ; sîngele lor rece se răcea şi mai mult în plăcerile dragostei. Pînă şi şerpii se iubeau în noaptea aceea întunecoasă. Iată, urlînd, un urs îl pocni pe un altul drept în ţeastă cu o măciucă. Mai încolo, se luptau, pe viaţă şi pe moarte, alţi cinci. Taigaua se apleca şi gemea, uscăturile trosneau, pămîntul era răscolit cale de o verstă. Urşii răcneau, îşi frângeau ghearele, pămîntul se făcuse mocirlă de atâta sânge. Iar ursoaica stătea culcată mai la o parte, asculta cu urechile ciulite şi gîfîia, cu limba scoasă, pe care i se prelingeau balele. Lupii urlau şi se sfîşiau între ei, înfigîndu-şi în beregată colţii turbaţi. Sfîşiaţi-vă, căci dragostea e mai puternică decît moartea, dragostea este începutul începuturilor ! Iar dimineaţa ursoaica s-a încălzit la soare, pătrunsă de viaţa cea nouă, precum e pătruns de ploaie nisipul fierbinte, uscat.

— Astfel, din viaţă în viaţă, prin moarte şi întuneric, dintr-un soare într-altul, prin oceanul vremurilor, fiinţa dăinuie în crugul fără de început al veşniciei.

— în noaptea aceea întunecoasă şi caldă pînă şi stelele străluceau mai viu, iar o ureche ageră le putea prinde şoaptele de dragoste, căci şi stelele tremurau de patimă. Iată, una din ele se prăbuşea din cer şi cădea dintr-un hău într-altul, gonind năprasnic şi mistuindu-se în goana ei.

— „Oameni ! Slăviţi firea, iubiţi pămîntul, iubiţi viaţa !"

— Prohor Petrovici! întipăreşte-ţi bine în minte noaptea aceasta, nu uita nioicînd cum te-ai iubit cu Anfisa!

— Frumoasă ca în poveşti e coliba din pădure ! A răsărit în mijlocul taigalei întocmai ca o ciupercă. O străjuieşte însuşi stăpînul pădurii, ursul. Auzi-1 cum răcneşte, auzi-1 cum izbeşte cu măciuca în pin. Lacul îşi leagănă unda, raţele măcăie prin păpuriş, stelele se oglindesc în apă. întunericul stîrneşte năluciri. Dar noaptea trăieşte. Jos, pe lutul bătucit al colibei, e aşternută din belşug cetină verde.

— Iubitule, iubitule ! — murmură Anfisa.

— Pe laviţa de scînduri e presărat muşchi verde, moale, pufos. Anfisa a aţîţat focul. Cetina arde ca paiele. E cald. în colibă stăruie o adumbrire roşiatică, îmbătătoare.

— Anfisa — şopteşte Prohor. — Sînt ameţit.

— Stă culcat pe muşchiul cald. La cap are un braţ de fîn înmiresmat. Cetina încălzită răspîndeşte un miros gingaş. Luminată de flăcări, Anfisa parcă a ieşit dintr-un basm.

— Mă înăbuş — spune ea. — Să deschid un pic uşa. Nu-i nimeni în pădure. Nu ne poate auzi nimeni, afară poate de vreun urs.

— Deschide uşa. întunericul nopţii zăboveşte în prag, se îndeasă, vrea să dea buzna în colibă, dar focul arde viu şi lumina lui ţine piept întunericului.

— Mi-e cald.

— Toropită de căldură, Anfisa se întinde şi-şi scoate rochia. Are o cămaşă albă şi un trup mlădiu. Pieptul ei gingaş se mişcă încet suib pînza subţire.

— Cît de frumoasă eşti!... Nu mă pot mişca din loc. Sînt beat! Vino încoace, Anfisa !

— Anfisa rîde uşor drept răspuns, se ridică pe vîrfuri şi, fluturîndu-şi unda părului ca o şuviţă de fum, se răsuceşte în faţa focului cu un geamăt pătimaş : „A-ah !"

— Noaptea asta e a mea, a mea, Proşenka, puiul meu drag — spune ea apropiindu-se de el. Dar îndată ce Prohor întinde mîinile spre ea, sare înapoi, săltîndu-şi sub cămaşă pieptul alb şi-1 ameninţă cu degetul, rîzîrîd :

— Nu, idragul meu, nu. Ce te grăbeşti aşa ? Nici n-a strigat încă buba. Vreau să sorb noaptea asta picătură cu picătură. Cît de dulce şi cît de ameţitor e vinul ce-1 bem amîndoi !

— Se lasă pe cetină, jos, lîngă foc, cu braţele ridicate şi închide ochii galeş. Prohor tremură din tot trupul : se ridică în coate şi o priveşte lacom printre şuviţele negre ale părului ce-i atîrnă pe frunte.

— Dă-mi să beau — şopteşte el cu buzele arse. — Nu mai pot de sete.

— Aşteaptă o clipă. Cît de bine mă simt acum şi cît mă doare. Hei, inimioara mea !... Mai stai puţin că ai şă mă sorbi pînă la fund. Şi ai să te adăpi din mine în vecii vecilor. N-o să mai mă părăseşti...

— Eşti o vrăjitoare frumoasă, o strigoaică — oftează el. — N-am mai văzut femei încîntătoare ca tine. Piei, ispită !

— Dar ce femei ai văzut tu, Proşenka, şoimuleţul meu ? Pe Tania, ori pe tungusa aceea murdară ? Eşti tinerel, şoimuleţule. Nici pe Anfisa n-ai văzut-o încă. Ce-ai tu în faţă nu-i Anfisa, ci pînza pe care mi-a dăruit-o tatăl tău ca să-mi fac din ea cămaşă. Cînd ai s-o vezi pe Anfisa, inima ta o să se contopească în veci cu a ei şi n-o să ne mai despartă nici moartea. Porumbelul meu drag !

— Mîna se întinde singură după băutură, visul îi îmbină genele obosite. Fără a şti dacă e vis sau aievea, Prohor mai spune o dată :

— Vrăjitoareo !

— Da, sînt vrăjitoare. Poate că sînt.

— Eşti rea — abia mai şoptesc prin somn buzele lui. — I-ai sucit capul tatei, o chinuieşti pe marna, îi faci viaţa amară... Mama !... Tu !... Să nu-ţi închipui că te iubesc... Vreau să mă hiîrjonesc doar... Femeile sînt întotdeauna dulci şi... obraznice...

— Mai spune, mai vorbeşte, şoimuleţîil meu ! De ce ai tăcut ? — îngînă flacăra. — Ai adormit ?

— Am o logodnică ! — strigă Prohor, mînios, înciudat, dezmeticindu-se. — O iubesc... Crezi c-o să mă însor cu tine ? Nici să nu te gîndeşti la aşa ceva... Ea este neprihănită, iar tu — o tîrfă... N-am nevoie de tine. Pleacă de aici, pleacă...

— Prohor se simte jignit, năpădit de amărăciune. Coliba din pădure tace. Unde o fi Anfisa ? O caută şi flăcările, dar Anfisa nu e nicăieri.

— Ninocika ! Ninocika !...

— Anfisa îl încleştează şi mai aprig în braţele ei fierbinţi şi-i acoperă cu sărutări ochii, fruntea, buzele : „Şoimuleţule, lumina ochilor mei!..."

— Şi totul se prăvăleşte undeva în adînc... Din văzduh cad fulgi mari de zăpadă ; viscolul geme afară.

— Anfisa, Anfisa...

— Anfisa stă lîngă foc, roşie toată, şi cîntă încetişor. Apoi îi spune încet, trist:

— De acum încolo s-o uiţi pe Ninocika. S-o uiţi, ai auzit, Prohor ? Cum poţi să crezi că te-aş mai da altei femei ? Nu te dau nimănui. S-o ştii !

— Tata m-ar omorî, m-ar omorî negreşit. Cum aş putea să te iau de nevastă ? Gîndeşte-te şi tu.

— Tu ai să-ţi faci se'ama, tu însuţi... Şi pe mine ai să mă omori... Vai, vai !

— Cine vorbeşte ? Tu, Anfisa ? — întreabă prin viscol un glas toropit de somn.

— Da, îţi vorbeşte Anfisa, ursita ta...

— Nu, nu, ştiu cine vorbeşte ! Tu eşti, Sinilga ? închide uşa... Mă îngroapă zăpada. Mi-e frică. Mor... Ibrahim... Ibrahim !

— Prohor deschide ochii somnoroşi şi scoate un strigăt. In faţa lui, goală, nu e Sinilga, ci Anfisa. Focul păleşte îndată din pricina acelei goliciuni minunate, se întunecă întocmai ca în faţa soarelui. Anfisa străluceşte în negrăita ei frumuseţe, întinzînd spre Prohor braţele tremurătoare :

— Tu eşti singurul, cel dintîi ! Numai pentru tine am înflorit ca şi tufa de trandafir. Pentru tine, iubitul meu, singurul meu dor !

— Prohor încremenește ca trăsnit, fulgerat. Apoi, cu un strigăt de bucurie, se repede să-i sărute fermecătoarele picioare :

— Anfisa, Anfisa ! Ursita mea...

— Mușchiul e moale, .pufos, cetina răspândește miresme, buha scâncește pînă în zori undeva pe aproape...

— Ehehei ! Da' grozav tu dormi! — strigă cerchezul, pufăind din lulea. — Pușcat gîsca, ai ? Ce pușcat ?

— Ședea la picioarele lui.

— Prohor își plimbă privirea sălbatică, șovăitoare prin toate ungherele colibei.

— Unde estem pușca ? Unde ?

— N-am luat-o... Mi se pare că n-am luat-o cu mine...

— Vezi ! Hm !

— Ai venit de mult ? — întrebă Prohor cu glas prefăcut.

— Ibrahim tăcea. Prohor ar fi vrut să-1 întrebe dacă o văzuse pe Anfisa, dar îi era rușine. Dacă visase cumva și Anfisa nici nu fusese acolo ? Se simțea stânjenit, nefericit, de parcă ar fi ucis un ctn într-o clipă de mînie. La dracu ! Pesemne că visase... Dar sticla era goală. Ibrahim tăcea încă, dar știa ceva, căci plescăia din limbă și-i făcea cu ochiul. Mare pișicher și acest Ibrahim. La naiba ! De ce tot tace ?

— Hai smolim luntre — spuse într-un tîrziu cerchezul.

— N-am chef:

— Porniră spre casă. Păsările ciripeau, iarba era verde, soarele dogorea.

— —■ Uf, ce căldură ! Adevărată zi de primăvară ! — spuse Prohor.

— Capul îi vîjîia, simțea că se înăbușă, că n-are destul aer.

— Mergeau pe o potecuță bătătorită de fiarele pădurii. Prohor rămase puțin mai în urmă, scoase din buzunar jartiera albastră ca cerul a Anfisei, cu catarame simple, și o sărută pe furiș.

—

— E rău, Proşka — spuse cerchezul cînd Prohor ajunse în dreptul lui. — Puşca ta adus Ilia la tătuc. „Unde ai găsit ?" — „La Anifs."

— Prohor se opri în loc.

— Gînd s-a întors tata ?

— Noaptea. Proşka, ia mai uşor pe tătuc. Nu face gălăgie. Este fiară, nu alt. Te omoră.

— 16

— Cum-necum, dar întîmplarea fu trecută cu vederea. Mare minune că bătrînul nu-i[1] spusese nici o vorbă. Mama pesemne că nu aflase nimic. Numai Ilia umbla oblojit la cap, ca un muftiu cu turban, şi bombănea

— — îl dau eu în vileag. Ştiu eu din a cui bunătate m-au *pozat* în halul ăsta. Răspunsul la şarada asta e Prohor...

— Baba Kliuka, femeia de încredere a Anfisei, îi spuse lui Prohor la ureche în prăvălie : , — Băiete ! Iliuha âre o cheie de la uşa Anfisei. El ţi-a şterpelit puşca şi s-a repezit cu ea la tat-tu. Te-a bătut bătrînu ?

— Prohor trimise prin ea o scrisorică :

— „Dulce a fost licoarea ta. Zi şi noapte numai la tine mi-e gîndul. Turbez de mînie. Cînd mă gmdesc la tata, la tine, la mama, la mine însumi, mi se face lehamite de viaţă. Asta nu mai e viaţă, ci blestem ! Ia spune-mi, tu ai fost în coliba din pădure ? Cine oare a fost acolo ? Am să-ţi spun o poveste altă dată. Tata mă pîndeşte. Unde am putea să ne întîlnim ? Capul îmi arde ca de un foc. Cu bine, Anfisa mea."

— Duminică, după liturghie, Anfisa o ajunse din urmă pe nevasta negustorului Gromov. Se întorceau amîn- două de la biserică.

—

— Sărbători fericite, Maria Kirilovna — spuse ea zîmbind sfios. — Iartă-mă pentru limba mea de femeie proastă.

— , Maria Kirilovna se opri încruntată,, apoi grăbi pasul.

— Mă jur în faţa lui dumnezeu, pe sfînta evanghelie, că n-am greşit faţă de dumneata cu nimic ! — rosti Anfisa.

— Da' de ce ţi-o fi durat bărbatul meu casa ?

— întreabă-1 pe dumnealui. Dar să spună adevărul, să nu mintă. Poate că m-a plăcut, poate că i-a fost milă de mine. Fireşte, mai zburd uneori, dar nu fac nici un rău. Aşa-s eu... Unul se naşte beţiv, altul răufăcător. Eu una, aşa sînt de felul meu, zvăpăiată. Dar între mine şi Piotr Danilîci să ştii că n-a fost nimic.

— Nu s-ar cădea să vorbeşti aşa ceva şi nici eu să te ascult...

— Să mă părăsească îngerul meu păzitor... Doamne !

— Anfisa începu să plîngă sau, poate, se prefăcu numai.

— Măriei Kirilovna îi tremurară şi ei buzele.

— Bine, fie. Numai de băiatul meu să nu te legi, Anfisa Petrovna, drăguţo. Pentru dumnezeu ! Are o logodnică...

— Logodnica nu-i nevastă — spuse cu tîlc Anfisa. — Logodnica şi-o alege omul, nevasta i-o dă cel de sus.

— Mai treci pe la noi.

— îmi dau şi eu seama cît de mult am greşit faţă de dumneata. O să-1 înţep pe Piotr Danilîci ca o urzică, îmi dă el pace.

— Ajunsă în iatacul său, Maria Kirilovna îngenunche în faţa icoanelor şi se rugă îndelung, plină de bucurie. Cînd intră în odaie Prohor, îl îmbrăţişă strîns :

— Să ştii că Anfisa e o femeie de treabă.

— Prohor zîmbi şi rămase o clipă pe gînduri. Apoi spuse, sărutîndu-şi duios, blînd, mama, pe cărarea părului negru, prea de timpuriu încărunţit.

— Da, da, măicuţa mea. E foarte bună. Degeaba o ponegreşte gura lumii.

— Da' vezi, oamenii spun că bea votcă întocmai ca bărbaţii.

—

— Numai lichior bea, măicuţă, numai lichior.

— Ar trebui s-o mărităm cu Iliuha... De ce o fi umblînd el legat la cap ?

— Ce-ai spus ? ! Cu tîmpitul ăla ? O femeie frumoasă ca Anfisa Petrovna ar putea să se mărite şi cu un prinţ, dacă ar locui în Capitală... ,

— E de o frumuseţe îngerească, asta-i adevărat — încuviinţă maică-sa. — Nu te mai saturi privind-o... — Dar îndată îşi muşcă limba. — Nu, Proşenka ! Ca soţie nu e bună pentru nimeni. Și roada crușînului e frumoasă, dar dacă mănînei din ea — mori.

— Prohor plecă, iar Maria Kirilovna îl binecuvîntă din urmă cu cruci mari :
— Fereşte-1, doamne, de farmecele cele viclene ale femeii... Ocroteşte-1, sfinte apostole Prohor !

— ...în grădina de zarzavat, Iliuha trăgea cu revolverul într-o lopată. Trăsese o jumătate de cutie de cartuşe. Era mînios foc :

— „Uite aşa, uite aşa ! Da... Eu, care-i fac o cinste atît de mare toantei aceleia, catadicsind să-i dăruiesc mîna şi inima mea... O să vedem. Dacă mi-e scris să fiu ocnaş, ocnaş să fiu. Fără ea nu pot să trăiesc. O împuşc ! Și poate, aşa, ea din întîmplare, mă împuşc și eu."

— Prohor se apropie ide el pe nesimțite :

— Ce faci aici ?

— Iacă, fac *izircit,* spîrcîi lopata asta, Prohor Petro- vici... Dar nu prea nimeresc.

— Ia să vedem.

— Prohor se dădu cîţiva paşi îndărăt şi trase, unul după altul, trei gloanţe, drept în ţintă. Aruncînd revolverul cît colo, se îndepărtă încruntat:

— Zici că albumul ţi 1-a dat Anfisa Petrovna ?

— Hî-hî-hî ! Cam aşa ceva.

— Nu cumva ţi l-ai dăruit tu însuţi ?
— Hî-hî-hî! Iată, din pricina dumneaei sufăr acuși *tiribil* — răspunse vînzătorul, arătîndu-şi capul oblojit. — M-au bătut măr nişte flăcăi. Să am pardon, da' nu

— cumva m-au cotonogit la *ricomandățiunea* dumnea-voastră ?

— Prohor dădea mereu tîreoale pe lîngă casa Anfisei. De vreo trei ori se duse la prăvălie, zicînd că vrea să vadă dacă sînt încuiate lacătele, dar nu dădu cu ochii de ea. Unde să fie ? Nu i-o fi și ei dor de el ? Ce face, la ce se gîndește, cu cine este ? Vroia s-o vadă, vroia s-o vadă, măcar și o singură clipă... Dar, colac peste pupăză, afurisitul de Iliuha se ținea scai de el. Uite, turbanul lui alb se ițea și acum în dosul gardului. Altă dată, Prohor i-ar fi aruncat o piatră în cap.

— Acasă, după amiază, în timp ce mîncau plăcintă cu stafide și beau lapte, Piotr Danilîci spuse :

— Zi-i lui Ibrahim să se ducă să poftească încoace niscai musafiri. Aș trage un joc de cărți. Mă cam plictisesc... Unde mai pui că e și sărbătoare...

— în ultimele zile era foarte blajin. Nu bea la masă decît două păhărele, iar la fiul său căta cu ochi plini de dragoste. Prohor nu știa ce să mai creadă. Pe de o parte îi era rușine, pe de alta se temea de ceva. Fără îndoială că bătrînul ghicise totul. Da, avea de ce să se teamă...

— Petenka, aș vrea s-o chem și pe Anfisa Petrovna — propuse cu sfială stăpîna casei. — Se poate ?

— Cheam-o, Mașa, cheam-o... — răspunse Piotr Danilîci. — Nu știu însă dacă o vrea să mai vină după palma aceea. Are mai multă mîndrie decît cățelul purici. He-he...

— Maria Kirilovna se ruga neîncetat în gînd, zîmbea fericită tuturor ișі-și zicea : „Să nu-i fie de deochi ! Ce schimbare ! Nu mai înțeleg nimic." Și inima ei bătea, nedumerită.

— Prohor se tot plimba prin grădină, mușcîndu-și unghiile, răvășindu-și părul și fumînd țigară după țigară. Ce se petrecea în sufletul lui ? Nu știa nici el. „Bine ar fi să-mi iau traista la spinare și să plec de aici cît mai departe, fără gînduri, doar cu inima curată. Unde ești tu, inimă curată?"

— Totul plutea prin fața lui, legănîndu-se. Un chip lua locul altuia. Cînd Nina plîngea, Anfisa era numai zîmbet. Dar iată că Nina începea să rîdă și Anfisa pierea în întuneric, iar din întunericul acesta răzbea pînă la Prohor suspinul ei mustrător, plin de răzbunare. Ce zbucium ! Ce chin !... „Anfisa, Anfisa"...

— Un graur voios dădea glas ca un noaten pe ramurile mesteacănului, fluierînd, gîlgîind, scîrțîind din .gît ca scripetele puțului din grădina vecină.

— Prohor citi pentru a treia oară scrisoarea Ninei, rămase o clipă pe gînduri și oftă. Scoase apoi din portofel fotografia ei, o puse peste scrisoare, le rupse pe amîn- două bucățele și le înfundă cu tocul în noroiul de lîngă baie. Da, în noroi !

— Să nu uiți nici fapta asta, Prohor Petrovici !

— Undeva, prin băltoace, pe malul rîului, broaștele îndrăgostite orăcăiau de mama focului : oac-oac-oac ! Cînta și graurul, pesemne tot din dragoste, iar alți grauri îi răspundeau printr-un cîntec asemănător. Cît de minunat era acest cîntec, acest imn închinat vieții celei veșnice ! O fi fost

Într-adevăr minunat ? Prohor nu-şi punea însă această întrebare. Scoase jartiera albastră ca cerul, cu cataramele ei simple, o lipi de un obraz, de altul, de ochi şi o acoperi cu multe, multe sărutări.

— Privi spre baie, spre noroiul în care tocul cizmei lui înfundase scrisoarea îşi fotografia Ninei, apoi porni spre casă.

— în curte se zbăteau vreo zece raţe şi găini tăiate. Din gîtlejurile lor retezate ţîşnea sîngele ca mustul dintr-o sticlă. Sînge ! Aplecîndu-se şi gemînd de grasă ce era, bucătăreasa ştergea de iarbă cuţitul mare şi însîngerat. în jur era un lac de sînge, iar faţa ei — tot numai sînge.

— în coteţ, purceii guiţau ascuţit, înspăimîntaţi de moarte, sub cuţitul cerchezului. Se pregătea o cină straşnică.

— Prohor rînji, însetat de sînge; îi lăsa gura apă. îl cuprinse deodată o 'dorinţă nestăpînită de a înjunghia, de a spinteca, de a vărsa sînge. Grohăind deznădăjduită, scroafa bătrînă se repezi în uşa închisă a coteţului ca să-şi scape purceii. Prohor o apucă de urechi. Scroafa dădu să-1 muşte. El o lovi cu piciorul şi, năvălind în coteţ, cuprins de setea de a ucide, smulse din mîna cerchezului cuţitul. Harşt, harşt !

— Graurii cîntau încă despre iubire, broaştele orăcăiau tot mai zgomotos, luna răsărea pe bolta cerului. Amurgul de primăvară era pe sfîrşite.

— Cina era în toi.

— Aha, Prohor Petrovici! Bine ai venit ! Parc-ai fi Eruslan Lazarîci !

— Se aşeză alături de Anfisa, de Anfisa ! însuşi taică- său îi spu^e :

— Stai lîngă Anfisa Petrovna, că aici nu prea e loc.

— Bătrînul bea puţin.

— Nu pot să beau, zău nu pot, dragi prieteni... Să am iertare.

— Te-o fi deocheat careva...

— Ar trebui să dăm un acatist — grăi subţirel primarul.

— De ce nu ! — făcu vesel cu ochiul popa Ipat. — De-am îngenunchea şi ne-am ruga cu toată osîrdia, dumnezeu s-ar îndura şi te-ai pune iar pe beţie — spuse el, lingîndu-şi palma cu limba-i cît o lopată, aşa, ca să se afle în treabă. Rîseră cu toţii.

— Muşcă-ţi limba, părinte — rosti Maria Kirilovna zîmbind şi-i aruncă lui Piotr Danilîci o privire duioasă, primăvăratică.

— Acesta vorbea despre treburile lui, despre moara unde pusese un morar nou, un leton deportat care cînta minunat la vioară. Tot sporovăind, umplea însă mereu paharele oaspeţilor şi-i pîndea pe cei doi tineri. Aceştia îşi cam dăduseră frîu. Socoteau că stau liniştiţi, dar dacă cineva se uita mai cu luare-aminte...

— Ah ! — scăpă deodată de pe buzele Anfisei. în- cruntînd de durere sprîncenele subţiri, zîmbi şi se îm- bujoră toată la faţă. Prohor îşi ridică ditamai cizma de pe pantofiorul ei. — Mi-am adus şi eu aminte de o în- tîmplare tare hazlie !

— Vă rog să ne-o povestiţi, Anfisa Petrovna, vă rog — zîmbi pristavul cel mustăcios, bucuros că soţia lui nu era de faţă.

— Ceva fără însemnătate... Prohor Petrovici, dă-mi, te rog, puţin muştar.

— Prohor îi îndeplini rugămintea.

— Vă place ?... — întrebă el şi-i atinse iar pantofio- rul cu cizma. — Vă place muştarul ?

— Da, îmi place, îmi place. — Scăpînd din strînsoare, pantofiorul apăsă cizma. — îmi place foarte mult !

— „îmi placi, îmi placi" — parcă spunea pantofiorul zburdînd mereu.

— „Ehei !" — îşi zise viclean în gînd pristavul îndrăgostit de Anfisa şi, răsucindu-şi mustaţa, scăpă înadins pe duşumea ţigaretul. Apoi se aplecă repede să-1 ridice, trăgînd cu ochiul pe sub masă.

— Atît cizma, cît şi pantofiorul stăteau cuminte la locul lor.

— Ehei — rosti necăjit pristavul Feodor Stepanovici Ambreev şi, fluierînd uşor, înfipse furculiţa într-o ciupercă marinată.

— -— Minunată pereche ! — şopti primarul la urechea părintelui Ipat. — Nu ştii care din doi e mai chipeş...

— Amîndoi sînt straşnici — încuviinţă popa. — Hai să bem o „amestecată", dragă prietene.

— Prohor desenă pe fundul farfuriei litera „A", pantofiorul îi răspunse „înţeleg", apoi făcu litera „P". De fericire, tînărul ar fi vrut să sărute pe toată lumea.

— Vinul gîlgîia, paharele clincheteau ciocnindu-se, oaspeţii rîdeau, Maria Kirilovna zîmbea...

— Am visat de curînd, în coliba din pădure, ceva minunat — spuse încet Prohor, cu ochii în farfuria cu chisel. Să fi fost un vis ? Nu ştiu.

— Fireşte că a fost un vis... Fără doar şi poate.

— Am visat o femeie goală, foarte frumoasă...

— Şi avea, ca şi mine, o aluniţă pe sînul drept, nu ?

— Ca şi tine ? — ridică din sprîncene Prohor.

— N-a ţipat şi o buhă ?

— Ochii Anfisei se înfipseră în buzele lui Prohor.

— Atunci n-a fost vis ? N-a fost vis ? Spune-mi... — şopti încet Prohor, tremurînd, răscolind în toată fiinţa lui bucuria iubirii. — N-a fost un vis ?

— Hai să bem ! — spuse ea tare.

— Şi deodată... deodată...

— Uite ce e, dragul meu Proşka, băiatul taichii... — rosti un glas.

— „Cine vorbeşte ? Tata ?" Prohor ridică privirile. „Da, tata." îşi ţinu răsuflarea. In jurul mesei se aşternu o linişte adîncă. Netezindu-şi barba cu mîna stîngă, iar cu dreapta bătînd uşurel în masă, Piotr Danilîci spuse hotărît, tare, aşa ca să-1 audă toată lumea :

— Uite ce e : peste o săptămînă pleci împreună cu Ibrahim pe Rîul Mohorît. Iei cu tine marfă, bani, te statorniceşti undeva şi... faci negustorie... Prohor simţi că se învîrteşte pămîntul cu el. — Iar peste un an te însurăm... Da — adăugă tatăl şi mai răspicat, cu mînie ascunsă, străpungînd-o pe Anfisa cu o privire de lup.

— Maria Kirilovna sări în picioare şi scoase un ţipăt, întinzînd mîinile spre bărbatul ei. Oaspeţii începură să tuşească, să vorbească toţi deodată, dar inelul de aur al negustorului bătu aspru în masă, -iar bătăile lui răsunară şi în inimi:
— Zis şi făcut. Şi cu asta — basta !

— 17

— începură pregătirile de plecare. De supărare, Maria Kirilovna căzu la pat. Bătrînul îi zorea :

— Grăbiţi-vă, că scade apa.

— Nu ţi-e milă de loc de mine, tată... Mă goneşti de acasă...

— Ba tocmai că mi-e milă — răspunse surd Piotr Danilîci. — Tocmai de aceea te şi gonesc... Trebuie să înţelegi.

— Prohor îşi dădea seama că tatăl lui e mult mai tare ca el, şi mîrîia încetişor, ca un pui de tigru cu coada între picioare. în aparenţă era liniştit; dar cuvintele tatălui său, rostite atunci la cină, pîrjoliseră totul în sufletul lui. în fundul inimii păstra totuşi o nădejde : poate că printr-o minune avea să se întîmple o întorsătură a lucrurilor.

— Nu fi necăjit, Proşka. Lasă ! *Iakşi* treaba! — căuta să-1 liniştească cerchezul. — Ştiu eu ce ştiu, *djighit* — spunea el ameninţînd tainic cu degetul şi făcînd cu ochiul. — Aşa mai bine este. *Iakşi,* da, da.

— Mai rău ca orice era că nu izbutea s-o vadă pe Anfisa. Tatăl lui îi pîndea orice mişcare şi era mereu cu ochii pe casa Anfisei, aruncînd într-acolo priviri agere şi reci ca gheaţa.

— Din oraş sosiră prin poştă cărţile pe care le comandase. Asta îl bucură. Se duse cu ele la Şapoşnikov. Acesta îl primi numai în izmene şi-şi ceru iertare : îşi cîrpea pantalonii. Un crac era întins pe masă, iar celălalt — prins sub cufăr. Aţa era nesfîrşit de lungă. înfigea acul şi-l trăgea pînă la uşă.

— Trebuie puse şapte petice şi cîrpite trei rupturi. Am să le cos pe toate la rînd, fiindcă bag foarte greu aţa în ac şi, apoi, aşa e mai practic.

— Uite, am primit o istorie a civilizaţiei... de Lip- pert[1]... pare-mi-se... Da, de Lippert — confirmă Prohor răsfoind cartea.

— Ai citit-o ?

— Nu. O iau cu mine în taiga.

— Pleci în taiga ? în ce scop ? Pentru mult timp ?

— Mă trimite bătrînul... — oftă Prohor, ciupindu-şi amărît mustaţa.

— —* Păcat. Pleci tot spre Mohorîtul dumitale ? Păcat, tinere. Nu te duce. Dă-l naibii de Ugrium.

— Nu-i chiar atît de uşor să-l dau naibii.

— E o femeie la mijloc ? înţeleg. Am auzit eu ceva, să am iertare. La ţară, bîrfeala e nelipsită. Dumneata trebuie, în primul rînd, să ai o atitudine justă faţă de împrejurări. Să te aşezi pe culmile cele mai înalte ale moralei... Mă înţelegi ? Ale celei mai înalte morale ! Trebuie să tranşezi net lucrurile. Să zicem că iubesc o femeie şi mă bucur de reciprocitate. înţelegi ? Dragoste împărtăşită. Perfect! Există totuşi şi aici un „însă", un „însă" destul de important, care prevalează oarecum asupra celorlalte considerente. în cazul acesta îmi spun : „Ori aşa, ori aşa". Sau o rup cu ea o dată pentru totdeauna, sau o iau. Trebuie să fii tare, hotărît. Uite, de pildă, eu...

— Mărunţel şi bărbos, alerga mereu, cu acul în mînă, de la pantalon la uşă, lungindu-şi vorba ca aţa.

— Nu-i chiar atît de simplu — spuse din nou Prohor, aprinzîndu-se deodată. — E o încurcătură mare — adăugă el oftînd.

— Cum ai zis ? Nu-i chiar atît de simplu ? — Şapoşnikov înfipse înciudat acul în petec şi-şi înţepă degetul. — Trebuie să tranşezi dintr-o dată încurcătura. O dată şi gata ! S-o rupi cu tatăl dumitale !

1 *Lippert Iulius* (1839-1909) - istoric şi etnograf burghez austriac, autor a numeroase lucrări, privind istoria familiei, civilizaţiei şi religiei. (N. ed. rom.)

— Dragul meu Şapoşnikov, sînt atît de amărît ! Mi-e sufletul pustiu... Vino cu mine. Te rog, fii bun !

— Şapoşnikov îşi scărpină chica cu toate cele cinci degete:

— Cu dumneata ? S-să plec c-cu dum-mneata ? Ei... as-sta... n-nu-i chiar at-tît de simplu — răspunse el, bîl- bîindu-se înfiorător. — N-am voie. Am dom-miciliu obligator. Nu m-rnă lasă pristavul.

— Ochii lui Prohor îi jucară în cap.

— Aşază-te pe cea mai înaltă culme şi rupe-o cu pristavul. O dată pentru totdeauna !

— Ei asta-i... — bîigui tărăgănat Şapoşnikov şi deodată începu să rîdă stînjenit, potrivindu-şi izmenele. — Eşti un răutăcios !...

— Piotr Danilîci se perpelea cumplit, li rodea inima un vierme, dar nu viermele acela din măruntaiele omului... Sufletul lui tînjea după băutură. în toate dimineţile bea de zor agheasmă, mînca anafură, dar cu două zile înainte de plecarea fiului său nu mai putu să rabde şi se puse iar pe băutură.

— Se închisese într-o odăiţă dosnică, neaerisită, şi-şi vărsa amarul în faţa carafei de pe masă :

— Of, Proşka, Proşka, băiete... Eşti sînge din sîngele meu ! Uită-te, Proşka', în sufletul meu, să vezi şi tu ce-i în el... Proşka, băiete ! Uită-te în sufletul meu

— spunea el mereu şi-şi înfigea în piept degetul cel mare al mîinii, răşchirat din pumn.

— Către seară veni la el Ibrahim :

— Stăpîne! Noapte mergem cu Proşka la baltă, prindem peşte. Afumăm... Drum lung estem, trebuie luat cu noi haleala pe rîu.

— Duceţi-vă cu dumnezeu — încuviinţă jupînul. — Spune-i lui Ilia să vină încoace... Dar, ascultă aici, *kunak*, să nu spui la nimeni că beau... Zi şi tu că mă uit într-o carte... Strigă-1 pe Iliuha !

— Ibrahim înşeuă doi cai pentru Prohor, iar pentru el

— pe Kazbek al său.

— Ia ascultă — îl întrebă Piotr Danilîci pe Ilia, care se plecase în faţa lui. — Te mai doare cumva scă- fîrlia ?

— Tot mă mai doare, să trăţi... — chicoti slugarnic vînzătorul, dezvelindu-şi dinţii găunoşi.

— Ei, să ştii, secătură, c-o să-ţi rup şi picioarele.

— Cum o să aveţi bunăvoinţă, jupîne — rînji din nou Ilia şi-şi frecă rădăcina nasului.

— Ascultă aici... La noapte du-te şi dormi la Anfisa pe prispă. Lîngă uşă... Şi să-mi latri toată noaptea... Ai înţeles ? Să latri ca un cîine.

— Bucuros, jupîne — răspunse Ilia. — Dar, la o adică, cum vine asta, Piotr Danilîci ?... Dacă dumneaei o avea în casă o puşcă ?... A cuiva ?... Pentru care pricină să *procidez* aşa ?

— Ieşi afară, secătură !

— Anfisa nu putea să doarmă de loc. Nici noaptea trecută nu închisese ochii o clipă. Era amărîtă. Nici ea, nici Prohor nu aveau inima destul de tare ! Şoimuleţul ei era încă prea tînăr, prea sfios. „Şoimule, şoimuleţule, o să-ţi iei oare într-adevăr zborul ? Nu rămîi să plîngem împreună ?" Nu, fie ce o fi, o să aştepte pînă adoarme toată suflarea, o să se ducă la el şi o să-i bată la fereastră : „Ieşi la mine, doruleţule !"

— Ilia Sohatîh pîndea afară, culcat pe, prispă. Vîrîse cheia în broască pentru ca Anfisa să nu poată descuia pe dinăuntru şi acum se gîndea cum, îndată ce are să plece Prohor, el, Ilia, o să se arunce la picioarele jupî- nului cu lacrimi în ochi : „Iubite stăpîne... aşa şi pe dincolo... vreau să mă căsătoresc după lege cu Anfisa, întrucît..." Of, ce-o să mai turbeze jupînul : „Tică- losule, nemernicule!" S-ar putea să-i tragă chiar şi o scatoalcă, dar pînă la urmă o să-i spună :. „însoară-te, secătură !" Că, deh, jupînii care ţin la cinstea lor aşa fac totdeauna...

— Deodată auzi podelele scîrţîind. Ciuli urechile. Cineva încerca să vîre cheia în broască pe dinăuntru. Apoi răsună glasul Anfisei :

— —• Cine se ţine de şotii ?... De ce ai încuiat...

— — Noapte bună, Anfisa Petrovna, fostă *madam* Kozîreva şi viitoare mai ştiu eu ce *madamă...* — mormăi Ilia Sohatîh, înfăşurat în blana lui şi lungit lîngă uşă. — Să ne fie cu iertare, dar noi am fost cei care am îndrăznit, cum s-ar zice, acest lucru.

— Acestea fiind spuse, îşi scoase politicos căciula.
— Dindărătul uşii nu-i răspunse nimeni. Se înstăpîni o tăcere de moarte.

— Pe malul lacului ardea focul pălălaie. Peştele nu prea cădea la nadă. Luna brăzdase pe apă o cărare de argint, iar coliba din pădure se zărea albăstrie în lumina ei. Colibă scumpă ! Ce linişte, ce tristeţe în jur ! Ce întunecoasă e taigaua...

— Cerchezul scuipă printre dinţi şi deodată începu să înjure :

— Treba alt cîrlig... cîrlig mare. Cu ăsta prins *şaitan,* nu peşte... Neghiob estem ! Uitat luleaua...

— Prohor nici nu apucă să ridice capul îngreunat de somn, că cerchezul şi sărise în şa.

— Aşteapta mine — strigă el. — Aduc lulea. Aduc cîrlig bun. Haide, hai ! — chiui el şi-1 şfichiui pe Kazbek.

— „Aprig om — îşi zise Prohor cu gîndul la Ibrahim. — Da. Mai avem ziua de mîine, iar poimîine pornim la drum. Rămîi cu bine, lacule, rămîi cu bine, colibă ! Rămîi cu bine, draga mea Anfisa ! Rămîi cu bine, măicuţă !" Cîtă jale era în sufletul lui ! îşi aduse aminte de Fluviul Mohorît, de noaptea aceea de spaimă din pragul morţii. De ce ar pleca iar la drum ? Ca să piară acolo ? Gîndurile lui pluteau tulburi, tot aşa cum plutea şi luna deasupra taigalei. Nici nu-şi dădu seama cîtă vreme stătu astfel îngîndurat : o clipă sau, poate, un ceas... Dar buha nu apucase încă să dea glas în desişul taigalei, cînd în faţa lui răsări cerchezul :

— Na, ţine lulea, fumază... Ţine cîrlig...

— Se aşeză alături.

— Ceva mai departe, caii sforăiau şi dădeau din coadă, alungînd ţînţarii.

— Hai dormim, Proşka. Eu culc aici, tu culcă coliba.

— Rămîn cu tine, la foc..........înăuntru sînt ţînţari...

— x — Culci casă ! — se răsti cerchezul. — Eu afumat casa, gonit ţanţar... închide bine uşă... Hai ! — Apoi îi mai strigă din urmă : — Aruncă burca afară la mine. Dormi coliba... Rog frumos !

— Peste o clipă Prohor se năpusti afară din colibă, nebun de bucurie, cu burca în braţe, şi-1 trînti la pămînt pe cerchez, rîzînd în hohote.

— Ibrahim ! Ibrahimuşka ! Ibrahimuşka ! — strigă el, rostogolindu-1 de colo-colo, sărutîndu-1 pe chelie, pe frunte, pe nasul coroiat.

— Stai, zurbagiu ! Varsat tutun, zurbagiu !

— Deodată o buhă ţipă prelung, hohotind în noapte.

— îţi mulţumesc, pasăre a nopţii, sperietoare a pădurii! Prohor o săruta pe Anfisa lui aşa cum sărută vîntul un mac în floare. Se priveau ochi în ochi, plîngînd amîndoi ca nişte copii. Anfisa mirosea a flori şi a rouă.

— Cerchezul m-a adus pe cal mai iute ca vîntul.

— Ce vorbe şi-or fi spus ? Ar putea fi lesne ghicite. Doar

— erau tineri amîndoi şi petreceau în pădure cea din urmă noapte de beţie dulce. Să povestească cetina brazilor cum au sorbit dragostea pînă la fund, neputînd totuşi să-şi astîmpere setea ; să le audă păpurişul şoaptele şi să le spună vîntului, iar bufniţa să le asculte vorbele de despărţire.

— S-au şi isprăvit zilele scurte ale bucuriei noastre, şoimuleţul meu. Mi-e frică, tare mi-e frică...
— Da, Anfisa, da, sufleţelul meu... S-au isprăvit.

— Casa Anfisei era aşezată pe deal, astfel încît butoiul de zahăr bătut în cuie se rostogoli pînă la circiumă, drept în urzici. In zorii zilei, femeile care se duceau la apă se adunară în jurul butoiului. Un ţăran, căruia îi cam plăcea să tragă la măsea, se căznea să-i scoată fundul.

— Ptiu ! Ucigă-1 toaca ! — se cruciră femeile, tră- gîndu-se speriate înapoi.

— Sohatîh ! Tu eşti ? !

— Beţivul se crăcăna înspăimîntat şi căzu pe dos, drept în urzici.

— *Mir si!* Să am pardon... — rosti răguşit Ilia Petrovici, ieşind din butoi cu ochii holbaţi, ca o bufniţă din scorbură. — U-uf ! Era să mor. Ce *cofunziune tiribilâ...* La dracu ! Un *endivid,* ca să zic aşa, necunoscut, cu mutra acoperită de o cîrpă, m-a înşfăcat deodată şi m-a vîrît în butoi... Eu, deh, dormeam... Era noapte.

— Ilia Sohatîh se scălda în rîu şi se duse glonţ acasă.

— Închipuieşte-ţi, Ibrahim... Un tîlhar m-a vîrît deodată cu capul în butoi. înţelegi ? în toiul nopţii...
— Ce ticălos ! — ocărî Ibrahim compătimitor.

— A doua zi, Prohor şi Ibrahim porniră spre Fluviul Mohorît.

— La revedere, Prohor Petrovici ! Drum bun !

— PARTEA A TREIA

— în vîrful dîmbului o să ridic un turn înalt — spuse Prohor — şi o să stau acolo zi de zi să mă bucur de vederea fluviului, să-mi întîmpin vapoarele. Ia uite ce privelişte minunată !

— *Iakşi* — întări Ibrahim.

— Trăiau într-un cort, ca la război. Mîncare ? Peşte, păsări, afine, merişoare, ciuperci. Pînă la venirea toamnei, şase tîmplari, printre care şi Konstantin Farkov, clădiră o căsuţă cu cinci ferestre, o baie ca o jucărie, o magazie pentru marfă şi un grajd cu două despărţituri. Lîngă casă, pe un stîlp înalt, bătură o tablă pe care scria :

— ■ aşezarea „gromovo"
proprietar - comerciantul prohor gromov

— Cerchezul îşi făcu şi el din nuiele împletite un fel de *saklea,* o tencui cu lut, o vărui şi puse de asemenea pe un stîlp firma :

— domnu îbrahîm ogll frizirie

— Pe vremuri, un boier cu artelul lui a căutat pe aici aur ! — lămuri Farkov, arătînd parii putrezi. — Bătrînii spun că e mult de atunci. Cică ar fi aici aur berechet. Numai că boierul s-a îmbolnăvit, iar oamenii din artei n-aveau ce mînca şi nici nu ştiau pe unde s-o apuce ca să ajungă înapoi de unde au venit. în vremea asta s-a lăsat gerul, a nins... Şi atunci, fireşte, i-au făcut seama boierului, l-au mîncat, apoi s-au prăpădit cu toţii. Dumnezeu să-i ierte !

— Prohor îşi însemnă toate acestea în carnet şi făcu o schiţă a împrejurimilor.

— Poţi să ţii minte locul ăsta ? Ai să poţi ajunge aici din aşezarea noastră ? O să facem afaceri grozave, ai să vezi tu, Konstantin.

— Toamna veni devreme. Chiar din septembrie se porniră ploile şi lapoviţa. O dată cu sosirea norilor, Prohor simţi că-1 cuprinde urîtul. Tîmplarii îşi cerură simbria şi plecară. Deşi îi făgăduise să rămînă cu el, Farkov plecă şi el spre casă. De îndată ce avea să se facă drum de sanie, urma să se întoarcă cu bătrîna şi cu feciorul lui. împreună cu ceilalţi, porni la drum şi Ibrahim," călare pe Kazbek al său. Urma să aducă poşta. Trebuia să lase în satul Podvolocinaia scrisorile trimise de Prohor Ninei, celor de acasă, lui Şapoşnikov şi, fireşte, Anfisei. Poştaşul din Podvolocinaia, satul de baştină al Taniei, ducea poşta o dată la două luni la oficiul plasei şi aducea de acolo scrisori. Numai de n-ar uita cerchezul să aducă de acolo tot ce a sosit între timp : poate ceva cărţi, vreun pachet, dar mai cu seamă o scrisoarea, o scrisoare de la Anfisa. Dar ce să-1 mai dăscălească — Ibrahim desigur că înţelege totul şi aşa.

— Ascultă, Ibrahim, să mi-o aduci pe Tatiana — spuse Prohor pe jumătate în glumă şi în ochii lui luci un zîmbet.

— Care Tatian ? — se răsti la el cerchezul. — Eu sînt Tatian !

— Prohor rămase singur. Singur cu taigaua, cu norii plumburii şi cu Fluviul Mohorît care părea că tremură de frig.

— Citea, se gîndea. Da, avea să rămînă acolo un an, poate doi. N-o să se mai întoarcă la tatăl lui. Nici nu-i e tată,

ci doar un alcoolic, o brută care nu se mai trezește din beție. A fost el în stare să-și alunge fiul ? Foarte bine! Slavă domnului, Prohor poate să se descurce și singur. Iată, au să vină la el tungușii să-i cumpere mărfurile. El o să fie om de treabă, n-o să-i jupoaie, iar ei au să dea sfoară prin toată taigaua ce cumsecade e. Așa o să înceapă. Pe urmă o să-și suflece mînecile și atunci o să vadă lumea ce face el din ținutul acesta. Au să afle toți, pînă și Șapoșnikov, ce poate face un om adevărat, în stare de lucruri mari.

— Dar cum să se zbată singur, cum să facă față la toate ? Trebuie doar să-1 ajute cineva, să aibă un sprijin. Mama ? Nu. Poate că nici m-ar vrea să-și lase gospodăria. Femeia e ca pisica : decît să schimbe locul, mai bine moare lîngă vatra ei. O ibovnică ? Nu, nici asta nu-i o treabă. Cu Anfisa n-ar face casă bună, căci Anfisa e cremene; coasa lui de oțel s-ar frînge în piatra ei. Anfisa este tare ca piatra. O să-și găsească el o muierușcă cu care să se desfete.

— O soție ! Asta-i trebuie lui, o soție. Și firește că soția lui va fi Nina Kuprianova... Nina... Lucru hotărît ! La primăvară se duce la ea.

— Focul arde viu, duduie voios în sobă. Prohor măsoară odaia în lung și în lat și cîntă. Ar trebui să aibă cîțiva cîini, un motan și cîteva orătănii. Pune la fiert ciorba de pește și ceaunașul cu ceai. Vifornița se învol- burează deasupra acoperișului, dar în casă e cald. Ce bine e la căldură ! Ce căsuță plăcută, încăpătoare, luminoasă ! Anfisa, iubito, vino măcar în somn, să visăm împreună !

— Prohor scoase carnetele cu însemnări din prima călătorie și începu să le rînduiască. Tabăra lui, așezarea „Gromovo", se află la cinci sute de verste de Podvolocinaia. Așa este. Iată cotul fluviului, brațul lui și stînca

aceea roşiatică.

— Aşa... Pînă la cea mai apropiată localitate, Erbohomohlea, sînt trei sute de verste. Or mai trăi oare cei doi bătrîni ? Da' cum se numeau, ai ? Da, da... Ana Şungalov ! O mai fi trăind Nikita Şungalov, moşneagul cel de o sută de ani care a gonit călare o zi întreagă ca să-i ajungă din urmă şi să le dea un gologan spre a-i aprinde o lumînare ? O fi murit... Iată, şi-a însemnat cuvintele lui : „Or muri de pocroave".

— Afară trecu, gîgîind prelung, un cîrd de gîşte întîr- ziate. Puse mîna pe puşcă, dar se răzgîndi, o atîrnă la loc în cui şi se adînci din nou în însemnările sale. Ce de amintiri ! Ehei, de-ar avea talent de scriitor !

— Se însera. Aprinse lampa care răspîndi o lumină vie şi lucră pînă tîrziu. Miezul nopţii... Ce linişte obosi - toare ! Ostenise de atîta tăcere, de atîtea gînduri. Afară mugea vîntul. Ieşi din casă. Beznă, lapoviţă, vînt. Porni prin întuneric spre dîmb. Taigaua vuia amarnic. Undeva, pe aproape, spumega fluviul, dar nu se vedea nimic. Bezna vie urla, clocotea, imensă, nemărginită. Urît îi e omului singur în întuneric, în bătaia vîntului. Stihiile cele rele, înspăimântătoare, pot să te înşface într-o clipă, să te ridice pe sus şi să te ducă aidoma unor duhuri necurate. Sub picioarele lui era însă rotunjimea trainică a dîmbului. Fleacuri !

— Fluturîndu-şi pălăria, strigă cît îl ţinu gura :

— Bine te-am găsit, Mohorîtule ! Eu sînt stăpînul tău ! Numai puţin şi ai să vezi vapoarele pisîndu-ţi apele ca în piuă. Te înham eu ca să-mi învîrteşti roţile maşinilor. Dacă vreau, îţi poruncesc să curgi nu pe aici, ci pe dincolo şi asta fiindcă Prohor Gromov e mai puternic decît tine !

— începu să tuşească, înecîndu-se din pricina vîntului, dar de îndată izbucni în rîs, îşi flutură pălăria şi strigă din răsputeri :

— Urra !

— Sforăind şi plescăind, Fluviul Mohorît îşi rostogolea orbeşte apele spre ocean.

—

— Tîmplarii ajunseră cu chiu cu vai la Podvolocinaia abia in a treisprezecea zi a călătoriei. Ibrahim trase la Farkov. Casa acestuia era murdară, dărăpănată şi, în loc de geam, avea îm fereastră o băşică de bou. în schimb, se găsea aci de mîncare, ba chiar era şi rost de băut.

— Dimineaţa, Ibrahim se duse după poştaş, la casa obştei. Sosiseră cinci scrisori, dintre care una de la Anfisa. Pe plic scria : „Lui Prohor Petroviei în mînă". Iată şi ziarele şi cîteva pachete cu căţri. „Asta-i de la Şapkin." Trei baloturi mari. „Asta-i marfa."

— Scoase de sub burcă două scrisori şi le vîrî sub nasul roşu al poştaşului:

— Daca pierzi asta şi asta, sa ştii că tăiem cap la tine !

— Pe unul din plicuri, adresa era scrisă de o mînă stîn- gace şi avea un adaos : „Domna bucătareas Varvar."

— Poştaşul se zgîi la slove cu ochii săi pieziși şi spuse:

— Parcă s-ar fi băligat o vacă.

— Cealaltă scrisoare era adresată domnişoarei Nina Ia- kovlevna Kuprianova din oraşul Kraisk. Cerchezul o sărută şi strigă, rotindu-şi ochii :

— Pun eu ! Adă taşca ! Unde estem taşca ta ? Daca pierzi, bag jungher burtă !...

— Ibrahim vîrî în buzunar scrisoarea cu pecetea roşie, trimisă Anfisei Kozîreva, şi se duse la Farkov acasă, în clipa aceea pesemne că Prohor sughiţa. Poate că şi inima Anfisei se strîngea.

— Ibrahim mînca lapte covăsit, bea ceai cu moroşka [1]şi citea anevoie scrisoarea Anfisei :

— „Scumpul meu băiat, iubitul meu Proşenka. Ai plecat şi inimioara mea a început să se zbată ca o păsărică prinsă în gheare de un şoim. Doamne ! Măcar de aş primi o veste, de aş putea să mă izbesc cu pieptu-mi alb de pămîntul jilav, să mă prefac în lebădă şi să pornesc în zbor către tine, şoimuleţul meu !"

— Ticălos muiere ! — bombăni cerchezul, ronţăind zgomotos cu dinţii lui albi o ceapă şi se opri din citit.

— Rupse pecetea cea roşie — trosc, trosc ! — şi deschise scrisoarea lui Prohor :

— „Scumpa şi mult iubita mea Anfisocika ! Iată- ne, pe mine şi pe Ibrahim, ajunşi la capătul drumului nostru. Dar tu nu eşti cu noi... Văd mereu cu ochii minţii coliba din pădure, noaptea aceea de beţie dulce, ca şi noaptea cealaltă, cînd credinciosul meu slujitor mi te-a adus călare pe calul Iui... Anfisa ! În curînd..."

1 *Moroşka* (Rubus chamaemorus) - un soi de zmeură nordică, parfumată şi galbenă (n. trad.).

— Ticălos ! — şuieră printre dinţi cerchezul.

— Ei, ce vă scriu ai voştri ? — întrebă Farkov.

— Ce scrîie? Scrîie *iakşi...* Scrîie bine... _

— Slavă domnului — spuse Farkov şi se închină. — Poftim, mai bea.
— Cerchezul bău, scuipă într-o parte şi, călăuzit de înţelepciunea biblicului Solomon, aruncă scrisorile celor doi îndrăgostiţi în cuptorul aprins.

— 2

— Inima Anfisei Petrovna era pustie şi răvăşită ca un cuib părăsit de o pasăre în codrul desfrunzit. Suferea amarnic după ce se despărţise de Prohor şi aştepta mereu o scrisoare de la el. Poştaşul trecea însă în pas mărunt spre casa lui Piotr Danilîci, toată lumea primea veşti, numai ea nu primea nimic. Pornea spre casă ca bătută, purtînd în suflet ruşinea, amarul şi privirea batjocoritoare a ochilor bătrînului. într-o zi, Piotr Dani-{îci chiar fluieră în urma ei.

— „Va să zică aşa, Prohor Petrovici, aşa, şoimul meu ! Ce şerpoaică te-o fi vrăjit pe acolo ? Să-mi cadă pe mînă, că-i arăt eu !..." Şi Anfisa golea un pahar de lichior după altul, fără a ameţi măcar. Sau' poate că scrisoarea lui se pierduse ? O să-i scrie din nou un răvaş plin de dragoste, o să-i scrie cu lacrimi şi sînge şi o s-o pecetluiască cu răşină adunată la miez de noapte de pe un ciot din pădure. Şi dacă nici de data asta nu primeşte răspuns, lasă baltă totul şi porneşte spre el, fie şi desculţă, prin zăpadă, chiar de-o gerui năprasnic.

— Şi-i scrise rînduri pline de dor şi de zbucium.

— Vremea trecea, Piotr Danilîci bătea zi de zi drumul spre casa ei, dar Anfisa nici nu-i asculta rugăminţile.

— într-o seară viforoasă, veni ameţit de băutură, nins tot, cu puşca pe umăr :

— Fereşte-te de mine, Anfisa !

— în ochii lui licărea hotărîrea deznădejdii şi încă ceva, un gînd rău.
— Ai venit să mă baţi ? — întrebă ea voioasă, fără

— Piotr Danilîci tăcea. Ochii lui mînioşi, adîne afundaţi în găvane, cu cearcăne împrejur, jucau de colo- colo în jurul Anfisei.

— Tînăra femeie se dădu înapoi. Nu cumva a înnebunit bătrînul ? Nările ei tresăriră uşor. Se uita la el în umbra amurgului. Nu cumva vroia s-o omoare ? Simţi că i se răcesc tîmplele.

— Ce mai zici, Petruşa ?

— Hai, fii şi tu mai drăguţă cu mine. îmbrăţişea- ză-mă... Hai !

— Și Piotr făcu un pas spre ea.

— Lasă-mă — rosti Anfisa cu teamă. — îl iubesc pe *el.*

— Pe Proşka ?

— Da.

— Ameţit, Piotr se legănă pe picioare şi izbi cu puşca In podea. Anfisa încruntă sprâncenele şi se încordă toată, ca în aşteptarea morţii. Ochii bătrînului începură să-i joace în cap. încleştînd și descleștînd pumnul său greu, spuse răguşit:

— Va să zică așa... Va să zică vrei să ridici pe tată împotriva fiului, iar pe fiu împotriva tatălui ? Să se încaiere ca doi urşi ?... Vrei să ne asmuţi unul împotriva altuia ? Așa-i ?

— Anfisa rîse rece, înfundat. Parcă nici nu rîdea ea. Piotr Danilîci nu mai sufla, iar ea, cu capul plecat într-o parte, amenințîndu-1 cu degetul tremurător, zise rîzînd la fel ca mai înainte :

— Dar palma aceea ai uitat-o, Petea ?

— Gromov îi răspunse cu glas străin :

— îl omor... Dacă nu vrei să mă iubești, îl omor... Ba te omor și pe tine.

— Anfisa rîse și mai șăgalnic. Cuvintele picurară și mai zglobii de pe buzele ei frumoase :

— Va să zică, tont bătrîn, ți s-a făcut de ocnă ? Ți s-a urcat la cap bogăția ? Așa-i, Petea ? Dar n-oi fi în stare să mă omori, taur jugănit ce ești!

— Anfisa, sfîrșește odată ! — strigă Piotr, punînd mîna pe pușcă și tremurînd ca,apucat de friguri.

— Răzvrătită, mînioasă, Anfisa se lovi cu pumnul în piept și țipă cu glas atît de subțirel, de tare, că zăngăni și sticla lămpii :
— Trage! Hai, trage odată, pocitanie ! Hai!...

— în primele zile după plecarea cerchezului și a lui Prohor spre blestematul acela de Mohorît, Varvara, bucătăreasa negustorului, se rugă cu lacrimi în ochi, seara, înainte de culcare :

— Doamne, apără și miluiește pe amărîtul cela de păgîn, pe Ibrahim... N-are nici măcar un înger păzitor, păcătosul... Nici nu știu măcar la cine să mă închin. Poate că la sfîntul Avraam.

— După ce trecu însă lună după lună, încetul cu încetul totul fu dat uitării și lacrimile bucătăresei se zvîntară întocmai ca și pămîntul cel înghețat.

— Totuși, iată că, printr-o minune, scrisoarea lui Ibrahim ajunse pînă la Medvedevo. Păcat numai că nu putură înțelege nimic din ea nici popa, nici pristavul, nici deportații politici.

— Strașnic răvaș — spuse părintele Ipat, fluierînd și izbucni în rîs.

— Ptiu, ce necaz mi-e, zău așa !

— De prea multă dragoste, Varvara se gîndi să mă- nînce scrisoarea iubitului cu cașă : oricum, așa cel puțin ar putea să-i afle gîndul. Dar Ilia Sohatîh o sfătui să n-o facă :

— Cine a mai pomenit să mănînci scrisori cu cașă ? ! Firoscoasă mai ești ! Doară cașa nu ți se suie la cap. Știi tu prea bine unde se duce. Grăsano !

— Dar ce să fac atunci, Iliușenka ? Of și iar of !

— Lasă s-o păstrez la mine în album. Scrisoarea aceasta trebuie s-o citească chiar acel ce a scris-o, adicătelea însuşi cerchezul... Rogu-te şterge-ţi lacrimile... şi adu mai repede ciorba. La trap !

— Iliuha era acum foarte vesel : la prăvălie își făcea de cap, căci jupînul o ducea într-o beţie, iar nevasta acestuia, deşi începea să ia frîul în mînă încetul cu încetul, nu era totuşi decît o femeie. îl bucura însă. cu osebire faptul că îh scrisoarea către maică-sa Prohor îi trimisese salutări şi lui, spunînd oarecum pe departe că n-ar fi rău să-1 însoare cu Anfisa Petrovna.

— Cînd s-a dus să-i spună Anfisei presupunerile sale, aceasta s-a făcut foc. Dar nu-i nimic... Să treacă vreo două săptămîni, că-şi are el politica lui !

— într-o zi, Şapoşnikov veni cam cherchelit la Anfisa şi-i ceru nişte cîlţi. Cîlţi ? Ei, da, fireşte : cîlţi ca să-şi împăieze vînatul. îl ospătă cu ceai, turtă dulce şi stătu cu el de vorbă.

— Spune-mi, pentru numele lui dumnezeu — începu el — de unde ai pogorît la noi ca o stea, ca un astru, ca...

— Şi, bîlbîindu-se, îi ţinu o întreagă cuvîntare.

— Nu pricep nimic. Vorbele dumitale sînt prea deştepte. Eşti un om prea învăţat pentru mine. N-ai putea să vorbeşti mai pe înţelesul meu ?

— Cine eşti şi de unde vii ? Ai o fizionomie atît de originală, nu ca a unei femei de rînd, iar felul dumitale de viaţă...

— Se fistîci. De fapt, nu venise de loc după cîlţi : altul era scopul acelei vizite. „Urmăreşte-o îndeaproape pe

— Anfisa, vezi cum se poartă cu tata şi îndeobşte... Eşti un om priceput — îi scrisese Prohor. Şi, te rog, scrie-mi şi mie."

— Anfisa se uita întrebătoare la musafirul ei, aşteptând să vadă ce vrea. Şapoşnikov vorbea iritat, cu un gînd ascuns, şi Anfisa simţea că vrea s-o dojenească.

— Mă întrebi cine sînt ? O femeie... Anfisa.

— E limpede !

— Prohor Petrovici m-a făcut odată vrăjitoare. Dumneata ce zici ? Sînt vrăjitoare ?

— Lasă asta, te rog.

— De unde am venit, asta n-o ştiu nici eu. Dar de ce vrei să ştii ?

— De ce ? Aşa, pur şi simplu. Unii oameni studiază animalele, alţii — mersul aştrilor sau rocile, munţii, straturile pămîntului. Cît despre Şapoşnikov, el cerceta pur şi simplu viaţa, relaţiile dintre oameni.

— Anfisa tăcea, dar dinspre ea radia o putere nevăzută care-l străbătea, punînd stăpânire pe întreaga lui ființă. Vorbea acum curgător, fără să se bîlbîie. Ochii lui severi începură să se îmblânzească în dosul *pince-nez*- ului, obrajii i se îmbujorară.

— Multe inimi se usucă de dorul ochilor dumitale cu adevărat frumoşi. Făptura dumitale, trupul, într-un cuvînt toată înfățișarea, au mult farmec. Pot spune acest lucru fără nici un „dar". înțelegi dumneata ? Cu alte cuvinte, ești frumoasă. Fără îndoială că ai putea să faci fericit pe oricine dintre... dintre... Dar sufletul dumitale...

— Sufletul meu — îl întrerupse Anfisa — o să iubească pe cine o să-i placă. Dar cînd o iubi odată, atunci o să iubească cu atîta foc... încît...

— Perfect ! Cum să te fac să ma înțelegi ? Dumneata ești plină de romantism. Adică... cum să-ți spun... în ceea ce privește sentimentele, plutești în nori, sufletul dumitale e aidoma unui cîntec, unui cîntec haiducesc sau de țigan. Oamenii însă trebuie să trăiască cu picioarele pe pămînt și cît se poate de simplu.

— Simplu ? Cum vine asta, Şapoşnikov, drăguțule ?

— întrebă Anfisa, punîndu-i mîna pe umăr cu blîndețe.

— Foarte simplu —spuse el roşind și luă binișor de pe umăr mîna ei caldă. — Nu trebuie să ne încredem nicicînd în inima noastră. Trebuie să ne ascultăm și mintea. Să zicem, de pildă, că iubești pătimaş un tînăr...

— Bine, să zicem că iubesc pătimaş un tînăr, pe Prohor Petrovici — spuse zîmbind Anfisa și-și puse amîndouă mîinile pe umerii lui.

— Pe Prohor Petrovici ? — întrebă el buimăcit.

— Da, pe şoimulețul meu, pe Prohor Petrovici. Şapoşnikov se încruntă și, gîfîind buimăcit, privi cum

— se umplu de lacrimi ochii Anfisei.

— Nici nu te gîndi la una ca asta, Anfisa Petrovna

— rosti el și glasul i se frînse. — O să te ducă la pieire.

— Şapoşnikov, dragul și bunul meu Şapoşnikov ! îl iubesc. îl iubesc la nebunie. Lasă-mă să te sărut pe chelie. Ai o inimă mare, dar n-are cine să ți-o încălzească. Stai singur ca un huhurez și viața dumitale trece ca un fum iute, înțepător. Măcar de te-ai însura... Dar nici n-ai cu cine, aici, în fundul ăsta de țară. Of, că amărît mai ești !

— La început, Şapoşnikov holbă ochii de parcă ar fi înviat maică-sa și ar fi apărut în fața lui. Pe urmă simți că-l furnică nasul, iar în piept parcă-i zvîcnește ceva.

— Da, da... Ai dreptate, ai dreptate... Da, da, da... Ai o inimă de aur.

— Se ridică în picioare, se retrase în fundul odăii și rămase acolo, suflîndu-și nasul pe furiș în batista murdară și oftînd încet.

— O dimineață răcoroasă, însorită. Iarna își arătase numai colții. Vîntul cald topise peste noapte toată zăpada ; pămîntul era umed și verde sub picioare. Prohor se temea să se îndepărteze prea mult de casă : era primejdios. Veverițele tocmai năpârliseră, îmbrăcând blănița pufoasă pentru iarnă. De cingătoarea lui atârnau șase veverițe ; trebuia să se ântoareă acasă. Aha, iată și reni ! Ce mulți ! Sosiseră tungușii și-și așezaseră ciumurile în fața căsuței lui, la poalele dîmbului.

— Arată marfa, *boie* — îl rugă un bătrîn cu picioarele încovoiate.

— Iaca — adăugă fiul său. — Avem verevița, vulpe, sobol. Domne, domne, chite avem ! Hai, facem schimb !

— Rezemată cu umărul de un pin, în picioare, stătea o fată tinerică, nepoata bătrânului, cu numele de Djagda. își mlădia frumosu-i trup și nu-și mai lua ochii zglobii de la Prohor.

— Acesta căpătă în schimbul mărfurilor sale o mulțime de blănuri. Tungușii erau mulțumiți.

— Tu prieten bun. Nu înșelător, potlogar.

— Tatăl Djagdei, un bărbat încă în floare, sări călare pe un ren și se făcu nevăzut în taiga, strigând :

— Așteaptă puțin, *boie!*

— Prohor dărui Djagdei o pereche de cercei de argint cu pietricele, iar mamei ei — o lulea și tutun. Djagda zîmbea și spunea ceva în șoaptă. Obrajii ei erau rumeni ca bujorii. Fugi ân taiga și glasul ei răsuna acolo pînă seara.

— Cînd luna se înălță deasupra taigalei, tînărul porni spre dîmb. Codrul bătea în vioriu, iar Fluviul Mohorît strălucea ca argintul topit. Prohor coborî spre fluviu, simțindu-se urmărit de privirile Djagdei. Cele trei barcazuri ale lui — flota sa comercială — dormeau priponite de mal. Luă de pe puntea unuia din ele o lotcă ușoară din scoarță de copac și trecu pe malul celălalt. Noaptea aceasta cu lună te îmbia să rătăcești, să visezi. Ce bine că veniseră oamenii aceia și mica Djagda ! Ce buze umede și roșii avea fata și cît de dulce trebuia să fie sinul ei ascuns sub pieptarul cusut cu mărgele.

— Prohor se afundă în pădure. Taigaua era tot mai deasă, tot mai de nepătruns. Dar iată și o poieniță. Prin fața lui se iți o umbră. Puse mîna pe pușcă. O creangă trosni sub picior. „Au !" Și Prohor se repezi după Djagda. Fata fugea speriată prin poiană. Prohor gonea în urma ei ca săgeata după o pasăre.

— Djagda, Djagda !

— Iată, sub picior foșnește acum cetina. Prohor aproape că a ajuns-o, îi simte răsuflarea.

— Au !

— Sprijinindu-se într-un băţ lung, fata îşi repezi picioarele, numai mărgele, şi trecu în zbor uşor peste un copac uriaş prăvălit la pămînt. Prohor gîfîia din ce în ce mai îndîrjit :

— Stai!

— Zvîrli arma cît colo şi alergă după fată, sălbatic, cu nările fremătînd. Sîngele îi clocotea năvalnic în vine. „îmi scapă, drăcoaica !" Şi în faţa lui răsări iar poiana înflorită în negru şi alb, tremurătoare de parcă ar fi fost vîrstată de un bici, ca şi inima lui mînată din urmă de bice însîngerate. Pinii săltau, puzderia de sclipiri a lunii se sfărîma în mii de cioburi într-un joc îndrăcit, mii de picioare iuţi ameţeau privirile. Şi, deodată, în jur nu mai rămase decît întuneric şi văpaie, nimic în afară de Djagda care căzuse la pămînt.

— Aha ! Te-am prins, drăcoaico !

— Speriată, Djagda plîngea, acoperindu-şi ochii cu dosul palmei. între degetele ei tremurătoare ţinea strîns o floare tîrzie de toamnă care mirosea a izmă...

— Se întoarseră spre casă prin noaptea fantomatică, amuţită deodată. în pieptul lui Prohor se zbătea, cău- tînd ieşire, o fiară neastîmpărată : nu mai încăpea în el. Tresărea, răsufla greu. Ar fi vrut să-şi sfîşie pieptul şi s-o vîre înăuntru pe Djagda, fetişcana aceea sfioasă şi tulburată, s-o vîre înăuntru cu de-a sila şi s-o chinuiască. De pe pămîntul amorţit de frig se înălţa o negură deasă. Prohor se cufundă în ea pînă 1a, brîu, fata — pînă la piept. Pluteau acum amîndoi ca într-o luntre pe deasupra întinsului ei alb. Djagda suspina încet, iar nările lui Prohor fremătau.

— M-am dus să caut renii. Ce-ai făcut cu mine ? Pentru ce ?

— Mîna lui se cufundă fără o vorbă în negură. Djagda se clătină şi căzu ascultătoare pe muşchiul moale, la fund.

— Pe malul celalalt se auzeau lătrînd cîinii. Mama Djagdei îşi striga fata. Curînd, negura învălui întreaga noapte şi cei doi îşi făcură drum prin ea către fluviu.

— Cum de ai ajuns aici ? Ai trecut peste apă ?

— Valul a adus lotca pînă la mine. De ce ai fost rău ?

— Glasul ei era sugrumat de lacrimi. în vreme ce treceau fluviul, Djagda plîngea încet, înfundat. Prohor avu deodată poftă s-o izbească cu o lopată, s-o arunce în apă şi să se uite la ea cum se zbate, se roagă, cum strigă pînă piere sub un val.

— De ce plîngi ?

— Fata tăcea.

— De ce plîngi ? ! — strigă el şi lotca lor se propti în malul ascuns de negură.

— Nu-ţi spun, nu-ţi spun, — răspunse tărăgănat Djagda. Ruşinată şi pătimaşă, îl strînse deodată în braţe şi-1 sărută pe gură.

— Acasă, Prohor scrise în jurnalul lui :

— *„Şaptesprezece septembrie, noaptea.* Djagda. Djagda înseamnă pin, dar fata seamănă cu o veveriţă. Păcat că nu sînt mahomedan ! împreună cu Nina, ar locui la mine şi Djagda."

— „Fireşte că şi Anfisa... Fireşte... — îşi zise el. Ce-o fi făcînd ea acum ? Pesemne că doarme." O să se culce şi el îndată. E obosit şi ud pînă la piele. S-o întoarce oare curînd Ibrahim, i-o aduce o scrisoare de la Anfisa ?

— Noapte bună, Anfisocika !

— Dimineaţa, în timp ce dormea încă, casa i se umplu de tunguşi. Se aşezară pe jos şi începură să fumeze. Nu se spălau niciodată şi miroseau tare urît. Pe deasupra, mai duhnea şi fumul de mahorcă. Prohor strănută şi deschise ochii.

— Iată, *boie,* adus la tine două cete tunguşi — spuse tînărul tată al Djagdei. — Stai puţin şi toţi tunguşi vine face tîrg cu tine. Alt negustor, trei alt, negustor înşala, jupoaie, încurca socoteli, hoţ este. Tu adevărat prieten eşti.

— Marfa lui Prohor se împuţină repede, iar magazia se umplu cu blănurile căpătate în schimb. Bun cîştig î Tunguşii erau foarte mulţumiţi, foarte bucuroşi... Voiau ca prietenul lor cel nou să-i cinstească cu ceva băutură. Prohor îi ospătă din plin. Se îmbătară turtă cu toţii — bărbaţi şi femei. Tungusele tinere erau sau nespus de frumoase, sau slute, iar bătrînele aveau cărnurile fleşcăite ca glodul muiat de ploi. Prohor se îmbătase şi el. Dimineaţa, simţindu-şi capul greu, se duse să se scalde în fluviu. Era frig, apa prinsese la mal o pojghiţă de gheaţă ca sticla. Brr ! !

— . „De ce n-o fi venit ieri Djagda ? Unde să fie ?" — se întreba el.

— Căţărată într-un cedru înalt, nevăzută, Djagda îl petrecuse pînă la apă cu o privire tristă.

— Prohor trecu cu lotca pe malul celălalt şi intră în pădure ca să-şi caute puşca. Se întoarse tocmai spre seară, obosit şi posomorit, abia tîrîndu-şi picioarele. Trecu pe la *ciumul* Djagdei. Era gol. Lîngă casă se tăvăleau pe jos o mulţime de tunguşi beţi. Se trăgeau unii pe" alţii de cozile lungi, scuipau, plîngeau şi cîntau în gura mare. Din nasurile lor stîlcite curgea sîngele. Ză- rindu-1 pe Prohor, începură să strige ;

— Ia postav, ia înapoi, ia şi ţacăr, ceai, faină, plumb, pulbere. Ia înapoi tot. Numai băutură să dai la noi !

— Prohor încercă să-i alunge. Se tîrau la picioarele lui, îi sărutau cizmele, îl urmăreau în genunchi, în patru labe, plîngînd şi rugîndu-se :

— Dă la noi băutură, *boie !* Crăpăm, *boie !*

— Prohor era dezgustat. Spuse unui bătrîn :

— Mă laşi să-ţi scot un ochi cu pumnalul ? Dacă mă laşi, îţi dau băutură.

— Care ochi ? Stîng ? — întrebă bătrînul.

— Da.

— Şi Prohor scoase pumnalul.

— Bătrînul se gîndi puţin şi zise :

— Se poate. Un ochi ajunge la mine. Treba ochi drept chind puşti veveriţă. Stîng se poate.

— Fără să glumească, Prohor făcu un pas spre el şi ridică pumnalul. Bătrînul se apără cu mîna şi îngăimă :

— Scoate furiş ca eu sa nu văd, sa nu ştiu chind... Altfel frică tare... Domne fereşte... Vai !

— Prohor îl privi cu dezgust şi cu milă. Se repezi în casă, se încuie şi se culcă. O visă pe Djagda. Se aplecase spre el şi-1 săruta pe ochi, pe gură. Se trezi din somn şi, buimăcit încă, o prinse de mînă :

— Djagda ! Tu eşti ?

— Fata se smulse :

— Nu se poate, *boie*... Rămîi cu bine ! — şi fugi. Prohor sări din pat şi deschise larg fereastra. Afară era ceaţă, fluviul îşi rostogolea apele peste pietre. Prohor strigă lung, duios :

— Djagda, Djagda !
— Dar negura tăcea.

— **4**

— Astfel trecură săptămînile. Ibrahim se întoarse cu lucrătorii. Cum se poate una ca asta ? Anfisa să nu-i fi trimis nici o scrisoare ? Cum aşa ? Ce să fie ? !

— Lunile se scurgeau una după alta. Sosi şi decembrie cel geros, în veşmîntu-i alb-albăstriu, uşor ca fulgul. Tunguşii veneau şi iar plecau. O dată cu ei venea şi Djagda, tristă şi supusă. Dar micuţa Djagda nu izbuti să-şi păstreze locul în inima lui Prohor, otrăvită de un alt sim- ţămînt, cel de mîndrie jignită şi de mînie împotriva Anfisei. îl întrebă de mai multe ori pe cerchez, aspru sau rugător:

— Poate că ai pierdut din greşeală scrisoarea aceea a mea către Anfisa ? Cea cu pecete roşie... Spune drept !
— Nu... Cum poate pierdut ?... Singur pus la taşcă.

— |9 — Fluyiul Mohorît, voi. I

— Văzduhul era înmiresmat, alb, sonor. în fiecare zi deasupra acoperişurilor se înălţau din zori şi pînă seara două trîmbe de fum : una din casa lui Prohor şi a cerchezului, cealaltă din izba lui Farkov; Fiul lui Farkov, Timoha, un flăcău de douăzeci de ani, era voinic ca un taur. Avea o statură de uriaş, gîtul gros şi fruntea lată. Rîdea în hohote, cu poftă, şi muncea cu rîvnă : ridicase izba tatălui său aproape de unul singur.

— După ce isprăvi treaba, intră în taiga şi începu să doboare un copac după altul.

— :— Vreau să croiesc un drum.

— încotro ?

— Dracu ştie... Nimeresc eu undeva. Tare mi-e urît să stau degeaba, Prohor Petrov...

— Prohor îi porunci să facă la mal un debarcader. Timoha era ciupit de vărsat, umbla crăcănat, cu coatele depărtate de trup şi avea o putere de urs. Pentru negustor era o adevărată comoară. Acesta se apucă să-l înveţe carte şi atunci îşi arătară dorinţa de a învăţa şi cerchezul, şi bătrînii Farkov, părinţii lui Timoha.

— Viaţa lui Prohor era acum destul de plină. Se ducea adesea cu Konstantin Farkov la vînătoare. Uneori se lua după ei şi Timoha care îşi croia drum de-a dreptul prin taiga. Vorbea puţin, împestriţîndu-şi vorbele cu înjurături de mamă ; pesemne că aşa era felul lui. Nu spunea mare lucru, dar, fără să-şi dea seama, îişi înflorea grozav vorbirea. Dacă avea de gînd să spună : „Vreau să vînez un urs", în gura lui asta suna cam aşa :

— Iaca, vreau, Prohor Petrov, mama lui, aşa şi pe dincolo, să dobor un urs, mama mamei lui şi azi şi mîine... '

— La început, Prohor rîse de meteahna asta, apoi se supără. în cele din urmă însă nu mai zise nimic.

— Ibrahim nu mergea la vînătoare, ei cosea, împreună cu Mavra Farkova, haine pe care le vindea apoi tunguşilor.

—

—

— presărate de mici înţepături glumeţe. Ultima scrisoare îl mîhni însă mult. N-o va mai vedea multă vreme de acum înainte. Prin urmare, nu mai avea nici un rost să plece în primăvară spre Kraisk, la familia Kuprianov Ei bine, atunci o să-şi vîndă blănurile la tîrgul din Erbohomohlea. Nu mai avea nici pentru ce să se ducă acasă. Cu Anfisa se isprăvise totul, iar maică-sa îl vestea cu scrisul ei stîngaci : „Acum, mulţumesc lui dumnezeu, e linişte în casă."

— Lucru hotărît: mai rămînea acolo, pe ţărmul fluviului, un an. Cărţi avea, şi, apoi, prin Şapoşnikov putea să mai comande şi altele de la oraş.

— Vremea se schimbă. Începu să viscolească. Blana mi- ţoasă a taigalei cînd era verzuie, cînd încărunţea din nou. Prohor împuşcă în timpul iernii trei urşi, cîteva vulpi şi numeroase veveriţe.

— Pe raft şi pe masă se aflau nişte suluri cu desene colorate aproape copilăreşte — în roşu, albastru, galben. Unul din desene reprezenta schiţa palatului său de bîrne în stil rusesc : turnuleţe, pe acoperiş — cocoşi, în jur — o grădină şi, bineînţeles, un havuz şi un chioşc. Iată bisericuţa. Iată planul terenului : un drum aici, unul dincolo, o fabrică, gaterul. Un alt plan, cel al exploatării aurifere, urma să fie trimis la oraş pentru stabilirea drepturilor de proprietate. Prohor se sfătuia cu Konstantin şi cu cerchezul. Făceau socoteli. Cerchezul clătina din cap, plescăia din limbă. Timoha înjura, voios, de mamă. Faţa lui parcă era luna văzută printr-un nor de fum.

— Spre primăvară, Prohor expedie tatălui său prin Ibrahim cele douăzeci de mii de ruble cîştigate la tîrg şi ceru să-i trimită cît mai multă marfă. Scrise că nu vine acasă, că are treabă.

— Mărfurile sosiră în toiul verii. Le aduse pe calea apei însuşi Piotr Danilîci împreună cu Ibrahim.

— Prohor întemeiase o gospodărie cuprinsă, arase şi o deseatină de pămînt. Secara şi orzul dăduseră spic bogat. Avea grădină de zarzavat şi prisacă, peste care

domnea Konstantin Farkov. Timoha se luase de piept cu taigaua : muncea ca turbat, scoţînd din pămînt cioturile şi arzînd uscăturile. Luminişul trebuia mărit şi arat peste tot. Aveau vaci, cai, găini. Clădiseră.trei case noi. în două din ele locuiau argaţii şi lucrătorii cu familiile lor, sosiţi acolo în primăvară. A treia, un fel de han, îi adăpostea pe cumpărătorii tunguşi. O adevărată aşezare. Stăpînul acestor locuri, Prohor Petrovici Gromov, îşi durase casa sus, pe colnic. în vara aceea începuseră să-i dea tuleiele moi ale bărbii. îşi rotea în jur privirea de vultur, îmbrăţişînd laolaltă şi taigaua, şi copilandrii murdari care se zbenguiau pe lîngă case. împrejur era larmă, lătrau cîinii, vacile mugeau, cîntau cocoşii. Vreun prichindel fără nădragi şi cu burticică goală cădea cu poponeţul în urzici şi zbiera ca din gură de şarpe. Viaţa clocotea ! Da, clocotea acolo unde pînă mai de curînd fusese un adevărat pustiu.

Prohor Petrovici spuse cu mîndrie tatălui său :

— Priveşte : înainte aici era pustietate.

Bătrînul îl lăudă, petrecu acolo o săptămînă tot în- itr-o beţie, apoi plecă. Despre Anfisa nu suflă o vorbă.

Astfel trecu încă o toamnă şi veni din nou iarna.

Prohor se chivernisise bine. Tunguşii veneau la el ca Ia izvorul tămăduirii. Magazia gemea de blănuri şi banii curgeau gîrlă. Vechile case negustoreşti începuseră să trosnească din încheieturi. Iarna, la tîrgul din Erbohomohlea, negustorii răspîndiseră vorba că dacă Prohor nu se cară de unde venise, au să-i dea foc vizuinii, iar lui au să-i facă de petrecanie.

Spre primăvară începu să i se urască cu viaţa din taiga. Simţea nevoia să mai vadă şi altceva, şi alţi ochi, să se învârtească printre oameni. Taigaua îl legase de mîini şi de picioare. Avea acolo cinci case şi un ogor. Mare scofală ! Ar fi vrut să înfăptuiască ceva mai de •seamă. Se înăbuşea în taiga, cu tot aerul ei curat şi întinderile-i necuprinse.

Şapoşnikov îi scria :

„De ce-ţi iroseşti viaţa de pomană, tînărul meu amic? Vezi ca nu cumva ţînţarii să-ţi măriînce sufletul. De ce nu mai vii pe la Medvadevo ? Aici se petrec unele lucruri care privesc familia dumitale. Nu vreau să mă amestec, să bîrfesc. îmi închipui, de altfel, că dumneata bănuieşti despre ce e vorba. Te-aş sfătui să vii."

„Vorbeşte pesemne de Anfisa" — se gîndi Prohor cu nepăsare. Simţea chemarea altor zări, iar chipul Ninei Kuprianova, înviat parcă de miresmele cetinii primăvăratice, era tot mai atrăgător. Tocmai atunci sosi de la ea o scrisoare roză şi parfumată. Nina îl invita în primăvara. aceea la ei, stăruind să vină neapărat, să stea la Kraisk o lună, iar după aceea să plece împreună cu ei prin Ural, pe rîul Kama, apoi pe Volga, la Nijni- Novgorod şi la Moscova. Trdbuie să mai vadă şi el oameni, Rusia, să-şi cunoască ţara şi inima ei — Moscova. Aşadar, să vină negreşit. Altfel, rupe prietenia eu el.

Sîngele începu să-i clocotească în vine ; îl apucară năbădăile. Gospodăria, casele, tunguşii — totul trecu pe al doilea plan.

— Prohor Petrovici ! Au fătat vacile încă două vi- ţeluşe !

— Ia mai ducă-se naibii toţi viţeii şi toţi puii de găină ! Hei, Timoha !

— Timoha îşi cunoştea meseria. Răsturnă îndată cu fundul în sus amîndouă luntrile, munci zi şi noapte ca- lăfătuindu-le, smolindu-le. Gata, Prohor Petrovici ! Poţi pluti cu ele pînă ila mare, pînă la ocean.

— Apele intraseră în matcă. Pe luntrile lui Prohor înfloriră flamuri neguţătoreşti. Prohor era un fel de căpetenie de piraţi, Konstantin Farkov — ajutorul lui, Timoha — pirat de rînd. Mai luară cu ei încă un ţăran voinic. Gospodăria o lăsară în grija nevestei lui Farkov şi a lui Piotr, un lucrător care locuia acolo cu familia.

— Pe Ibrahim îl trimise acasă cu douăzeci şi trei de mii de ruble.

— Luntrile se depărtau de mal. Răsunară focuri de armă. Ochii credinciosului cerchez erau plini de lacrimi. Glasul lui Prohor răsuna mîndru, sigur de el :

— Treceţi la lopeţi ! Hai !

— Să fie într-un ceas bun ! Doamne ajută ! — se închină cucernic Farkov.

— Mama lui de rîu, ştiu că ne duce ! — chicoti Timoha, închinîndu-şi şugubăţ mutra roşcovană. — Trageţi, băieţi ! — răcni el, şi-şi frînse dintr-o dată lopata.

— Pregătindu-se să pornească la drum spre satul Med- vedevo, Ibrahim dezlipi la aburul ceainicului ultima scrisoare a lui Prohor către Anfisa şi o citi, gîfîind şi năduşind de atîta sforţare :

— „Anfisa Petrovna ! Pentru mine nu mai însemni nimic. Să ştii însă că dacă îndrăzneşti s-o superi pe maică-mea, am să mă răfuiesc cu dumneata precum se cuvine. De dragostea dumitale prefăcută faţă de mine, puţin îmi pasă ! Cred că eşti într-adevăr vrăjitoare. Am aflat eu unele lucruri. Te sfătuiesc s-o ştergi din satul nostru."

— Hm ! Brava, *djighit!*
— Ibrahim pocni din degete şi cusu cu grijă scrisoarea în căptuşeala căciulii.

— 5

— Prohor era trist. La Erbohomohlea află că Nikita Sungalov, bătrînul cal coliliu, îşi dăduse obştescul sfîrşit. Cînd se întîmplase lucrul acesta ? Cu doi ani şi mai bine în urmă. Cînd anume? D-apăi chiar de pocroave.

— — Chiar atunci ? !

— Prohor clipi lung, buimac. Vestea aceasta îl uluise, îl tulburase.

— Se duse la mormîntul bătrînului. Acolo se stârni în sufletul lui o nelinişte dureroasă, o mare întrebare la care trebuia să găsească răspuns. Sta în picioare, cu capul gol, cu ochii pironiţi în pămînt. Un brad mohorît acoperise cu o ramură stufoasă mormîntul şi crucea. Pe cruce fluturau din aripi două libelule înlănţuite. O cioară croncăni în copac şi pângări mormântul cu o pată albă. Prohor îşi aminti din nou de primul său drum în necunoscut, de spaima trasă, de noaptea aceea groaznică în mijlocul zăpezilor... Iată, acum începuse să-i crească barba, anii cei fără de griji ai tinereţii rămăseseră in urmă. Trecuse de izvoare. Acum, ân faţa lui se aşternea ântunecatul fluviu, cu stâncile-i ucigătoare, se aşternea viaţa întreagă. Dar trebuia oare să se teamă de Mohorît ? Nu ! El va păşi înainte cu zâmbetul pe buze, cu pasul greu ca de piatră, va trezi la viaţă tot ţinutul acesta, va face fericiţi mii de oameni... EL. Dar până la urmă ce se va alege şi din el ? Un mormânt ca acesta ? O cruce într-un ţintirim ? Nu, n-are să fie îngropat în nisipul acesta ! El trebuie să lupte, să muncească, să aibă încredere în puterile sale ! Şi totuşi ce greu, ce plin de primejdii este drumul vieţii ! în faţă se cască bezna de nepătruns cu ochiul... Iată-1 singur, printre morminte vechi şi noi. Ce il-a adus aici ? Cine-1 va sprijini în viaţă, cine-1 va binecuvînta acum cînd porneşte pe drumul cel lung ?

— Simţi în suflet un sfredel rece ;şi o adîncă tulburare. Suspină şi-şi spuse în gînd : „Moş Nikita, binecuvîn-tează-mă acum, în pragul vieţii !" Şi i se păru că din fundul mormîntului se aude : „Noroc bun, fătul meu... Fii cu ochii în patru !"

— Apa clocotea turbată peste praguri, toată numai valuri înspumate. Fluviul Mohorît se izbea cu pieptul de Stânci, ameninţător, cumplit...

— —i Bună ziua, Ninocika ! Draga mea ! Buna mea Ninocika...

— Prohor, dumneata ? ! Cu barbă ? Du-te numaidecât şi te rade.

— Domna Ivanovna, drăguţă ea ântotdeauna, âi întinse mîna ei durdulie :

— Bună ziua şi bine ai venit, scumpul nostru oaspete...

— Urmară, bineînţeles, nelipsitele exclamaţii de mirare, de bucurie şi, înainte de toate, ceaiul. Ca şi în seara aceea îndepărtată de iarnă, după baie veni la ceai şi Iakov Nazarîci Kuprianov.

— —i Ia te uită ! -Prohor ! — strigă el voios, cu glas subţire, atît de nepotrivit eu făptura lui. îşi îmbrăţişă oaspetele şi-1 sărută apăsat de trei ori :

— Ce mai vlăjgan ! Da' ştiu că ai crescut voinic... Ai trecut de un stînjen, ai ?

— Vai de mine, Iakov Nazarîci — răspunse Prohor cu glas gros, stînd în faţa lui ca un uriaş. Ce voinic, că-s pirpiriu de tot !

— Izbucniră cu toţii în rîs.

— He-he !... Păi dacă-i aşa, după tine s-ar chema că eu îs un pricăjit ? — Bătrînul se bătu cu palma peste pîntecul rotofei. — Da' tata şi mama ce mai fac ? Cînd ţi-au scris ? Da' cerchezul acela ?... Cum naiba îi zice ? Ia spune-mi, ai făcut bani mulţi în taiga? Oho, straşnic ! O să iasă ceva de capul mătăluţă. Nevestico, adu la masă !

— Spălat, primenit, cu o venghercă nouă găitănată, cu cizme din piele de capră, Prohor se simţea la largul lui.

— Te-ai făcut tare frumoasă, Ninocika — spuse el.

— Dar înainte nu eram frumoasă ?

— Ei... n-am vrut să spun asta...

— —< Nu-i nimic, nu-i nimic, dă-i înainte ! Femeilor le place aşa ceva — îl îmbărbătă negustorul, izbucnind în rîs. — Ia un păhăruţ de coniac ! Da, da, eşti leit bu- nică-tău. Taică-tău e un terchea-berchea, un om slab de înger, un muieratic. Poţi să i-o şi spui. Am auzit de isprăvile lui... Da, da !

— Prohor roşi pînă în vîrful urechilor şi simţi un fior rece în ceafă. Aplecată deasupra ceştii, Nina se uita pe furiş la el, îngînînd încetişor un cîntec vesel şi zîm- bindu-i. „Cînd mă ia la rost, cînd rîde de mine" — gîndi Prohor şi, întorcîndu-se spre Iakov Nazarîci, spuse :

— Nina Iakovlevna mi-a scris că aveţi de gînd să plecaţi într-o călătorie. E adevărat ?

— Va să zică aşa ! —< strigă Nina încruntată, făcînd pe supărata. — Pe mine nu mă crezi ? !

— E adevărat, plecăm — rosti tatăl ei şi începu să tuşească.

— —i Cere-mi numaidecît iertare ! în genunchi !

— Ninka, lasă prostiile ! — o dojeni Domna Ivanovna.

— Nu-i nimic, fetiţa taichii, dă-i înainte ! Suceşte-i flăcăului capul, he-he-he !

— Tăticule!

— Ce plăcut era totul ! întocmai ca în seara aceea... Lampa cu ţurţuri de cristal, samovarul pîntecos, negustoresc, plăcintele, dulceaţa. Iakov Nazarîci avea aceeaşi chică, aceeaşi barbă, şi una şi alta roşcate, cu fire argintii, aceeaşi haină de lustrin. Totul era ca şi în seara aceea de odinioară, totul era plăcut. Numai că în seara aceea n-o purta încă în inimă pe Anfisa... De ce oare răsărise tocmai acum, ca o umbră nepoftită, undeva în spatele Ninei, şi-1 privea atît de stăruitor ?

— N-am de ce să mă grăbesc. Doar să apucăm tîtgul din Novgorod — îi spunea a doua zi Iakov Nazarîci lui Prohor.

— Mergeau prin oraş, spre prăvălie. Era o zi călduroasă, însorită. Leoarcă de sudoare sub umbrela lui, Iakov Nazarîci îşi făcea vînt cu o batistă.

— Marfa am trimis-o înainte, încă din primăvară. Nu ducem cu noi decît vulpile argintii şi una polară, albă ca zăpada, o minunăţie de blană, pe legea mea !

— Prăvălia mare, cu uşă în trei canaturi, se afla în halele noi, zidite din piatră. Stăpînul ei o cam lăsase în părăsire, căci trebuise să colinde prin tîrguri şi sate, unde avea, mai în fiecare, cîte o dugheană. Acum voia să vadă ce marfă mai are. Spre marea bucurie a lui Iakov Nazarîci, Prohor se oferi să-1 ajute. Plecau amîndoi de acasă dis-de-dimineaţă şi rămîneau la prăvăli^ pînă seara, Mîncarea de prînz le-o aducea jupîneasa, însoţită de Nina. Uneori Nina zăbovea şi ea la prăvălie. Într-o zi chiar se apucă împreună eu Prohor şă sorteze panglicile. Treaba însă nu mergea de loc, pentru că tinerii mai mult gîngureau, încurcînd sorturile şi preţurile. La un moment dat, văzînd cum sta treaba, Iakov Nazarîci ridică pe frunte ochelarii săi rotunzi şi spuse :

— Ia, hai, du-te acasă, fata tatei. Decît aşa ajutor, mai bine lipsă.

— Tăticule — zise Nina, scuturînd o blăniţă de sobol. Ştii că în limba veche blana asta se numea „skora" ?

— —i Tu eşti „skora" !

— Zău că aşa e. De aici vine şi cuvîntul „skor- neak" [1]. Am citit undeva. Iar mănuşile se numeau „per- statî", de la cuvîntul „perst" [2].

1 Blănar, cojocar (în limba rusă) (n. trad.).

2 Peget (învechit şi poetic) (în limba rusă) (n. trad.).

— Iakov Nazarîci îl privea cu coada ochiului pe Prohor. Straşnic flăcău ! Ar fi o proastă Ninka să-1 scape !

— în prăvălie erau patru biciclete.

— Alege-ţi pe cea mai buna — spuse Iakov Nazarîci — şi stăpîneşte-o sănătos! Ţi-o dau, cum s-ar zice, ca răsplată pentru muncă.

— Foarte mişcat, Prohor îi mulţumi pentru dar. în aceeaşi seară căzu şi îşi juli nasul. Peste două zile însă izbuti, de bine, de rău, şă meargă pe bicicletă.

— Ziua plecării se apropia. Damna Ivanovna nu-şi mai vedea capul de treburi: pregătea merinde pentru drum.

— Ce păcat că nu ştii să umbli pe bicicletă, Ninocika— zise Prohor într-o seară mai răcoroasă.

— Cine ţi-â spus una ca asta ? Numai că mi-e ruşine să mă plimb cu dumneata : iar ai să dai peste diaconul ăla.

— Ieşiră totuşi să se plimbe afară din oraş. Era o plăcere să mergi pe drumul neted, bătătorit. Ajunseră la o cîmpie întinsă, plină de flori.

— Hai să adunăm flori — propuse Nina. Culese un mănunchi de nu-mă-uita şi-1 întinse lui Prohor :
— Ia-1... Asta ca să nu mă uiţi.

— în aceeaşi clipă, departe, în satul lui, cerchezul îi întindea Anfisei ultima scrisoare a lui Prohor.
— —i Ninocika ! — strigă Prohor. — Cum poţi să spui aşa ceva ? ! Să te uit pe dumneata ?

— îţi mulţumesc, Ibrahimuşka — spuse Anfisa după ce citi scrisoarea. Buzele ei se crispară de durere. — îi mulţumesc şi lui Prohor al tău... Lui Prohor Petrovici.

— Prohor sărută bucheţelul şi-1 strînse la piept.

— Dacă aş putea... Numai că mă tem să vorbesc — rosti el, stăpînindu-şi zîmbetul.

— Ce nevoie e să vorbeşti ? înţeleg totul şi aşa — rîse Nina, ameninţîndu-1 cu degetul. Prohor o apucă de mînă.
— Nina... Ninocika !...

— ...Scrisoarea căzu din mîna Anfisei. Ochii ei larg deschişi cătau în jos.

— Ce estem cu mata ? — întrebă cerchezul.

— —Nimic, Ibrahimuşka... De ce l-ai lăsat singur ?

— Proşka vrea însurat. Dus la ales logodnica.

— Logodnică ?
— Femeia nu mai spuse nimic.

— Nina ! — începu Prohor sfios, cu ochii în pămînt, frămîntînd între degete marginile pălăriei. — Ah, dacă ai şti... dacă ai şti...

— Nu pot să sufăr lamentările astea. Vrei să spui că mă iubeşti ! Nu ?

— ...*„De dragostea dumitale prefăcută faţă de mine, puţin îmi pasă."* Prohor să fie cel care a scris asemenea vorbe ? Anfisa bătu mărunţel din picioare ca la joc, izbi cu pumnii în masă şi începu să-şi legene capul încoace şi încolo.

— ...Sufletul lui Prohor cînta de bucurie. Soarele scăpătat spre asfinţit sclipea în ochii lui. Nina şedea lîngă el, pe cîmp. Mirosea plăcut, ca florile după ploaie, şi zîmbea ademenitor. Prohor o cuprinse brutal în braţe, o răsturnă»pe spate şi o sărută pe gură.

— — Nu ţi-e ruşine ! ? Cum îndrăzneşti ! ? — Fata sări în picioare, fierbînd de mînie. — Obraznicule !

— Apucă bicicleta de ghidon, fugi în drum, încălecă §i porni iute spre casă.

— Buimăcit, Prohor abia izbuti să se urce pe „Dux"-ul lui. Gata-gata să plîngă, se ocăra el însuşi în gînd : „Tîmpitule, neghiobule l" Mergea aiurea, în zig-zag. La intrarea în oraş, lovi o bătrînă din spate şi căzu, cu bicicletă cu tot.

— 6

— Bună ziuă, Scufiţă Roşie'[1] —> spuse Anfisa amă- rîtă. — Am venit să mai stăm de vorbă.

— După prima lui întîlnire cu Anfisa, Şapoşnikov se schimbase de nu-1 mai recunoşteai. în locul bărbii neţesălate de odinioară, purta acum o bărbuţă potrivită îngrijit, iar părul lung şi rar şi-1 rotunjise ca staroverii. Era curat, spălat. Pînă şi unghiile şi le făcuse lună. Se bucură mult cînd o văzu pe Anfisa şi, cu toată căldura de afară, îşi puse haina nouă din lînă de casă. Chelia lui avea un luciu sărbătoresc.

— Poftim scrisoarea asta. Citeşte şi cugetă, ca om cu carte ce eşti.

— Şapoşnikov îşi puse *pince-nez*-ul, se aşeză şi ridică nasul în sus. Anfisa răsufla întretăiat, agitat, urmărindu-1 din ochi. Prin colţurile odăii erau iepuri, felurite sălbăticiuni mici, un lup împăiat...

— Mda-a ! — făcu tărăgănat deportatul. Puse picior peste picior şi începu să-şi rotească vîrful cizmei bine lustruite. îşi aduse aminte de vestea pe care i-o trimisese' lui Prohor, se ruşină şi simţi o adîncă părere de rău.

— Anfisa ridică întrebător din sprîncenâ.

1 *Scufiţă Roşie* - în ruseşte - Krasnaia Şapocika. Aluzie la numele lui Şapoşnikov (n. trad.).

— Este cît se poate de firesc — rosti el cu-fățărnicie.

— Găsești că e firesc ?.! Cum așa ?

— Mda-a — făcu din nou Șapoșnikov în doi peri.

— —i N-are decît! — spuse Anfisa dînd din mînă a lehamite și-și lăsă capul în piept.

— Șapoșnikov își pipăi nasul, tot trăgînd cu coada ochi- lui spre pieptul înalt al Anfisei, care se ghicea sub bluza albastră. Ar fi vrut s-o chinuiască, să-i tragă o săpu- neală, dar, în același timp, să-și deschidă inima în fața ei. De ce naiba își pierdea întotdeauna cumpătul în fața acestei femei simple ? ! Oare într-adevăr vraja frumuseții ei era atît de puternică, atît de copleșitoare ? își trecu palma peste chelia mare și spuse oftînd :

— Dumneata ce părere ai despre viață ?

— Dar îndată se ocărî în sine pentru această întrebare prostească.

— Fără a sta pe gînduri, Anfisa îi răspunse :

— O părere cît se poate de limpede, Șapkin. Mie nu-mi trebuie nici mărgăritare, nici brocarturi scumpe. Aș vrea să stau alături de iubitul meu pe o cracă, așa cum stau păsărelele, și sâ cînt... toată viața. Altceva n-am nevoie, dragul meu, draga mea Scufiță Roșie. Aș vrea să stau așa, alături de el, pînă amețesc... Pe urmă să cad jos și să... mor.

— Șapoșnikov o privi printre gene și-și trase scaunul mai aproape de ea.

— Romantism, imaginație naivă, visuri — mormăi el.

— Anfisa își îndepărtă scaunul cu o mișcare bruscă.

— Dacă vrei, pot să fiu și altfel... — spuse ea zîmbind enigmatic, înfricoșător. — în mine trăiesc două ființe, Scufiță Roșie. Una țepoasă, rea ! Cu cuțitul în mînă...

— Cu cuțit ? — repetă speriat Șapoșnikov.

— —i Acesteia să-i tot dai bani, băuturi dulci, aur ! E o fiară, o fiară nesățioasă. Uneori ea e cea care privește prin ochii mei... Mi-e frică.

— Anfisa vorbea pe șoptite, printre dinți, strîngînd umerii înfrigurată. Șapoșnikov se uită la ea și tresări speriat: avea niște ochi ca de moartă, cu privirile pierdute în gol.

— Anfisa Petrovna !

— Mi-e frică, mi-e frică... — șopti ea și mai încet, trăgîndu-se într-o parte și apărîndu-se parcă de cineva cu mîinile. Deodată sări de la locul ei și bătu din picior.

— Ei, viață, viață, cusută cu iță !... Scufiță dragă, adu niște vin !

— Şapoşnikov sări şi el în picioare :

— Anfisa Petrovna!

— Dă-mi vin ! N-ai ? Atunci rămîi cu bine !

— Stai puţin, draga mea ! O clipă...

— O apucă de mînă şi o întrebă prieteneşte, cu multă afecţiune :

— Spune-mi, ce e cu dumneata ?

— Ochii Anfisei se înrourară de lacrimi.

— Ceva fără însemnătate, Scufiţă, ce să fie... E inima mea de femeie... Ei, rămîi cu bine, dragă prietene... Văd că nu-mi poţi da nici un sfat. Aici n-are cum să te ajute mintea... Las' c-o să încerc să mă descurc singură. Rămîi cu bine !

— Anfisa era cu un cap mai înaltă ca Şapoşnikov. îl îmbrăţişă şi faţa lui i se lipi' de piept. îi plăcea să-1 simtă tremurînd din tot trupul pe acest cărturar, pe acest înţelept. El clănţăni din dinţi şi, bîlbîindu-se, îi spuse :

— Dumneata... dumneata să-mi dai un sfat, Anfisa... Iată, în curînd îmi expiră termenul de deportare şi simt că n-o să mai pot pleca de aici... Anfisa... Anfisa Petrovna... Nu mai pot pleca.

— Da, ai dreptate... Nu mai poţi să pleci — încuviinţă ea. — Te-ai înnămolit pînă în gît în glodul nostru. O să te însori aici cu vreo muiere grasă, poate chiar cu două dintr-o dată. O să te dea gata beţia şi ai să mori undeva lîngă un gard...

— Nu, nu e vorba de asta. Nu, nu ! Mi-e ruşine. N-aş vrea să fiu caraghios... Vezi că eu...

— Iţi ghicesc ursita ca îin palmă... Scufiţă... Chiar aşa o să se întîmple.

— Da' de ce vorbești aşa de parcă ai proroci ?

— Doamne ! Sînt doar vrăjitoare!

— întunericul copleşea odaia încetul cu încetul. Lupul, iepurii şi sălbăticiunile cele mici se pierdură, se contopiră toate în umbra cenușie. Şapoşnikov scapără un_chi- brit şi aprinse o luminare turnată de mîna lui. Cînd se întoarse, Anfisa nu mai era acolo. Rămăsese doar el, mirat, un pic speriat, cu lupul, iepurii şi celelalte jivine împăiate. Pe masă, într-o hîrtiuţă, văzu nişte bani — treizeci şi trei de ruble. Pe hîrtiuţă scria :

— „l-ai pentru dumneata şi ajută-i şi pe tovarăşii săraci. Sînt bani spurcaţi

— Piotr Danilîci îi spuse cerchezului.

— Rămîi aici. Prohor a plecat pentru multă vreme.

— Ibrahim nu putea să trîndăvească. împreună cu Varvara, se apucă să facă acadele pentru vînzare. Vroia să aducă şi el un cîştig jupînului. Deasupra porţii bătu obişnuita înştiinţare :

— stai! obreşte ! . frizirie ibrahîm oglî

— Dar jupînul, venind într-o zi beat, dădu jos tabla cu un par : „Mi-a pocit casa !... Şi-a găsit unde s-o atîrne..." Ibrahim îşi bătu atunci firma pe coşul de aerisire al latrinei: de văzut se vedea bine, dar nu putea nimeni să ajungă la ea.

— Piotr Danilîci se abătea adesea pe la gospodăriile ţăranilor înstăriţi, să bea mied tare şi să dea tîrcoale vreunei fete ori neveste. într-o zi, mîncă o bătaie soră cu moartea de la un ţăran vînător după a cărui nevastă se ţinuse şi zăcu o săptămînă încheiată. Ţăranul veni să-1 vadă şi-şi ceru iertare, gîngăvind :

— — Să fi ştiut că erai matale, nu te-aş fi cotonogit chiar aşa... Da' vezi că era întuneric... Arde-o-ar focul

— de Matriona ! Crezi că mă supăram eu pentru un om ca matale ?

— Dădea şi pe la Anfisa, dar ea se purta cu el tot mai rece, îl ţinea tot mai departe. Asta îl' făcea să turbeze de mînie. îi strigase că o dă afară din casă. „Poftim, dă-mă afară, crezi că n-am unde să mă duc ?" Şi ea începu să-şi pună lucrurile în cufere chiar în faţa lui. Şi unde voia să se ducă ? La el. Care *el ?* O să afle. începea s-o certe şi s-o înjure în fel şi chip. Ea tăcea. El îşi ieşea din minţi şi se repezea la ea cu pumnii. Anfisa îi spunea liniştită : „Du-te acasă şi nu te mai gîndi la stricata de Anfisa. Rămîi cu bine şi, vorba ceea, cele rele să se spele." El cădea plîngînd la picioarele ei : „Iar- tă-mă, rămîi în casă, stăpîneşte sănătoasă tot ce-i aici." Cînd ajungea acasă, o spetea 'în bătaie pe nevastă-sa. Maria Kirilovna era numai vînătăi. Se gîndea ziua şi noaptea : „Numai de s-ar însura Prohor, că-i dau totul şi plec la mănăstire."

— Piotr Danilîci lăsase de izbelişte gospodăria care totuşi, de bine, de rău, sporea. Maria Kirilovna robotea neobosită, iar Ilia Sohatîh o ajuta şi el de zor, deşi nu tocmai de florile mărului : stăpîna îi făgăduise că-1 însoară cu Anfisa Petrovna.

— Cînd o să pot odată, scumpă Anfisocika, să îndrăznesc în chip temeinic şi fără *ţircostanţe atinante* să vă cer mînuţa ? — se ţinea Ilia scai de capul frumoasei femei. — Trebuie doar la urma urmelor să credem şi în *higenă* şi în *mddeţină...* Nu mai poci ca să rabd nurii dumneavoastră dacă nu ne căsătorim.

— în curînd, Iliuşenka !... Te însor curînd... Mai însor eu şi pe alţii, dragul meu...

— Ah, lăsaţi farafastîcurile astea !... Numai vă bateţi joc de mine... Din pricina înflăcărării *isterioare,* mă împingeţi spre pierzanie. — Ilia îşi ciufulea chica roşcată. O dată cu vorbele savante, buzele lui subţiri îm- proşcau stropi de scuipat. — Le-aţi sucit capul la toţi, pînă şl la unul pentru care eu aveam o adevărată cultivare, un om tare ciudat. Pînă şi el s-a tuns de dragul nurilor dumneavoastră şi s-a prostit de tot... Aha, rî-

— deţi ? ! Da' cum credeţi dumneavoastră că mă simt eu văzînd toate acestea, eu care ca să zic aşa, sînt ca şi logodnicu dumneavoastră ?

— Acoperindu-şi obrajii buhăiţi cu cărţile de joc şi lă- sînd afară doar nasul mare, vineţiu, părintele Ipat îşi încreţise toată faţa, pîndind pe furiş, cu coada ochiului său bulbucat, mîna dreaptă a lui Piotr Danilîci.

— Unu ! — îl plesni acesta chiar în vîrful nasului cu vreo zece cărţi zdravăn strînse în mînă. — Doi!

— Părintele Ipat zvîcnea din cap şi striga subţirel :

— Mai uşurel! Straşnic îi mai tragi.

— —[1] Trei ! Ştii, părinte, că mi-am pus în gînd să mă despart de baba mea... Patru !

— Nu sînt de părere. Aoleu ! —i
Cinci !

— Bogdaproste, s-a isprăvit... Fă cărţile — spuse părintele Ipat, ştergîndu-şi lacrimile care-i curgeau şiroaie.

— S-a făcut cam tîrziu.

— Ia te uită, netrebnicul, păcătosul... Dar eu nu trebuie să ţi-o întorc ? Hai ?

— S-a făcut tîrziu. Mă duc.

— încotro, la dînsa ? La Meliktrisa Kirbitievna [1] ? Mai mare ruşinea. Zău aşa !

— • —[1] Ajută-mă, părinţele... Ai un miar.

— Eşti prea zgîrcit! Ce-i drept, frumoasă femeie... să te lingi pe buze, zău aşa... Straşnică.

— Făcu cărţile, oftă şi se închină :

— —i Of, of, of, doamne !

1 *Meliktrisa Kirbitievna* - personaj din basmele populare ruseşti, simoblizind frumuseţea feminină (n. trad.).

— Piotr Danilîci se lăsă dinadins bătut. Părintele Ipat îl plesni peste nasul vînăt cu aceeaşi sete cu care bate un ţăran pe un hoţ de cai.

— Ei, sfinţia-ta, ce zici ? — întrebă Piotr Danilîci suflîndu-şi sîngele din nas în batistă.

— Ne, ne, ne ! Pe mine nu mă cumperi cu una, cu două, fiule... Mai pune ! Zău aşa. Asta-i o daraVeră în-

— cîlcită şi, ca să spun drept, spurcată... Nu-i vorbă, am eu oamenii mei la consistoriu.

— Ceasurile fiind înaintate, Piotr Danilîci plecă de la preot spre Anfisa, dar mai întîi trecu pe acasă ca să ia cutia de bomboane şi pantofii noi, la modă, cumpăraţi, în urma rugăminţii lui, de la oraş, de pristav.

— Acesta din urmă spusese în seara aceea nevestei, o femeie puhavă şi arţăgoasă, că se duce în inspecţie pe la deportaţii politici, dar pornise de-a dreptul spre părintele Ipat. Popa tocmai se pregătea de culcare. Aşezat în faţa unei oglinjoare, numai în izmene şi cămaşă, îşi freca cu vaselină nasul umflat.

— Acasă la ea, Anfisa şedea şi, ea în faţa oglinzii, mînca bomboane de ciocolată şi, punîndu-şi pe cap o pălărie de paie cu panglică, se privea încîntată.

— Cine ţi-a adus pălăria ? Dar bomboanele ?! Ia te uită, sînt la fel cu ale mele. Pristavul ? — întrebă Piotr Danilîci după ce îi dădu bună seara.

— Da, pristavul.

— Piotr Danilîci se aşeză pe scaun şi începu să bată darabana în masă cu degetele.

— ... — îndrăznesc să vă răpesc vremea, părinte, într-o chestiune foarte însemnată — începu pristavul, dînd mîna cu preotul şi răsucindu-şi mustaţa în furculiţă. — E vorba de o chestiune, ca să zic aşa, de inimă...

— D-apăi mata crezi că-s felcer, sau ce naiba ? N-am valeriană, Feodor Stepanîci, zău că n-am. He-he-he !... Să mă ierţi că m-ai găsit în izmene...

— —i Eu sînt ostaş — spuse pristavul, mîngîindu-şi minerul săbiei — şi vreau să vă vorbesc deschis. Ajuta- ţi-mă într-o chestiune de despărţenie.

— Despărţenie ? Care despărţenie ? Cine se desparte ? ! — întrebă mirat popa, scăpînd din mînă borcanul cu vaselină.

— Eu. De nevastă-mea.

— Uimit la culme, părintele Ipat holbă la el ochii săi mici şi înguşti.

— ■— Va să zică pristavul r[1] — întrebă mohorît Piotr Danilîci.

— Da, el — întări Anfisa.

— Gromov îi smulse pălăria din cap şi dădu cu ea de duşumea.
— —i Ce va să zică asta, Piotr Danilîci ?... N-am voie să fac ce poftesc ?

— ...— Dumneata ? ! Să te desparţi de nevasta dumitale ? — îngăimă în cele din urmă popa.

— Da, da — răspunse pristavul, ferindu-şi privirea şi împieptoşîndu-şi vestonul căptuşit cu vată. — Aflaţi că sînt îndrăgostit la nebunie, că Anfisa Petrovna înseamnă pentru mine o chestiune de viaţă şi de moarte...

— Părintele Ipat sări în sus, 9e plesni peste coapse şi izbucni în hohote de rîs :

— Măi, zurliilor ! Afurisiţilor ! Ce v-a apucat ? ! O să vă dau la toţi cîte un canon şi încă din cel mai aspru ! — Cu pîntecul rotofei scos înainte, se apucă să alerge în picioarele goale prin odaie. — Ba se desparte unul, ba altul ! — strigă el. Ha-ha-ha ! Ei bine, să zicem că vă ajut să vă despărţiţi... Să mă ierţi că sînt în izmene... Da' voi sînteţi douăzeci, pe cînd dînsa e una singură... O să vă căsăpiţi unul pe altul... Nătărăi sînteţi, zău aşa. Feodor Stepanîci, să nu te superi...

— Cine se mai desparte ?

— Cine ? Vrei să ştii cine ?... în curînd o să auzi că vin şi alţi zănatici din capitală. Asta-i... Te pomeneşti că, tot văzînd ce faceţi voi, o să lepăd şi eu anteriul şi o să mă duc şi eu la Meliktrisa : „Iubeşte-mă !"

— Părintele Ipat se plesni iar peste şoldurile mari şi izbucnii în rîs.
— Apoi se puseră pe băutură.

— ...— Fac orice pentru tine. Ai să fii stăpînă în casă — spunea Piotr Danilîci moleşit şi duios. — Popa mi-a făgăduit că bagă hîrtie de despărţenie la consistoriu. Altminteri, o fac pe nevastă-mea să se ducă singură la mănăstire.

— Stăteau la masă şi beau rachiu de cătină. Tare cald mai era ! Anfisa îşi descheiase bluza. Piotr Danilîci în-gusta fericit ochii, ca un motan, sărutîndu-i părul des şi moale ca fuiorul de in şi umerii goi. Dar Anfisa era rece. Inima ei nu se lăsa cucerită.

— De-aş putea, mi-aş dărui frumuseţea să bucure ochiul oricui. Să se uite toţi la mine, că nu-mi pasă. Doar n-am nimic de pierdut, şi-mi creşte inima cînd văd bucuria altora. Dacă mă apuc de-1 mîngîi pe cel din urmă amărît, care era cît p-aei să-şi facă seama, odată vezi că învie omul. în asta deci nu-i nici un păcat. De-ar fi păcat, viermele remuşcării mi-ar roade sufletul. Pe cînd aşa, simt în suflet doar linişte şi pace. N-am fost ibovnica nimănui,, Petea, şi, cu atît mai mult, n-am să fiu nici a ta.

— Vreau să te iau de nevastă... Toanto!

— Ce fel de nevastă ţi-aş fi eu ? Chit că te ţii bine, eşti om bătrîn. Dacă te însori cu mine, eu tot o să-mi împart frumuseţea la alţii, aşa cum împarte o crăiasă din aurul ei la săraci. De o să-1 apuce aleanul pe cerchezul tău, îl mîngîi şi pe el... Dacă-şi pierde capul vreun nespălat de ţăran, îl birui şi pe el cu frumuseţea mea...

— Eşti beată rău.

— Soţ o să-mi fie cel ce o şti să mă cucerească toată, să nu mai rămînă altcuiva părticică din mine, să fiu a lui pe de-a-ntregul. Şi cunosc un şoim ca acesta. Nu-i vorba, şi-a deschis el aripile ca să zboare în altă parte, dar eu presimt că tot în cuibul meu se întoarce... Iar dacă n-o vrea, îi poruncesc eu !

— Anfiska ! Cui spui tu toate astea ? !

— Ţie, Petenka ! Ţie îţi spun...

— Piotr Danilîci sări în sus mînios, împinse scaunul cu piciorul şi se repezi la Anfisa.

— —i Crezi că sînt de lemn ca să-ţi rabd toate ? ! Te omor !

— Gîfîia, horcăia, era înspăimîntător la vedere.

— Anfisa se feri într-o parte, zîmbi rece şi-1 ameninţă cu degetul:

— Ai fi uitat de cuţitaşul meu, Petea ? ! Să-i mulţumeşti lui dumnezeu că ai scăpat atunci cu viaţă. Slavă domnului, bună otravă a pus în el doftorul chinez. E de ajuns să te înţepi doar un pic şi ai amuţit pentru totdeauna. Uite-1 !

— în mîna ei sprintenă sclipi un tăiş încovoiat.

— ...Pristavul ieşi de la popă leoarcă de sudoare şi orbecăi mult timp pe uliţa întunecată, clătinîndu-se amarnic. în faţa lui se legănau şi săltau de colo-colo o sumedenie de drumuri, iar picioarele — ale naibii picioare! — cam umblau pe şapte cărări. Deodată drumul din margine se ridică în sus ca un stîlp şi-1 plesni peste frunte. Simţi totodată şi frigul şi durerea.

— Aha, aici erai, bărbăţele !... Hai, copăcel, scoală din şanţ ! — răsună deasupra lui un glas.

— „Nevastă-mea" — îşi zise pristavul.

— ...în vremea asta, Ibrahim deschidea uşa părintelui Ipat. Ţinea la subsuoară o gîseă tăiată şi se închina dinaintea icoanelor luminate de o candelă mare. Popa dormea pe scaun, cu fruntea rezemată de masă.

— Cerchezul tuşi ca să-1 trezească.

— Părintele Ipat molfăi din buze şi începu să sforăie. Cerchezul tuşi încă o dată, mai tare. Popa sforăia înainte.

— —[1] Hei! — strigă .cerchezul şi bătu din picior.

— Sfinţia-sa ridică de pe masă capul îngreunat de băutură şi căscă. Ibrahim se închină cu osîrdie de mai multe ori şi spuse, întinzîndu-i gîsca :

— Ia, părinte, taica-popa, na. Vreu bagat apa, vreu botezat creştin... Vreu facem nunta Varvara.

— —< Altă despărţenie ? ! — strigă popa sărind în sus cu scaun cu tot şi aşezîndu-se iar la loc. — Altă despărţenie ? ! Duceţi-vă cu toţii la naiba cu despărţeniile voastre !...

— Noi cufundam apa, sfînta credinţa... Facem botez, Estem muhomedan... Muziulman,,,

— Părintele Ipat apucă gîsca de gît şi, învîrtind-o în aer îl dădu pe cerchez în brînci afară :

— Hai, du-te, du-te de aici ! Cine a mai văzut despărţenie la miezul nopţii ? Mare păcat! îi spun eu arhiereului...

— *Işak*[1] popa, asta eşti ! — strigă Ibrahim cobo- rînd scara înaltă.

— Beat turtă, popa Ipat mirosi gîsca întocmai ca un cîine.

— Staşnică gîscă — spuse el.
— Apoi o aruncă într-un colţ şi se culcă lîngă ea.

— Luna îşi înălţase sus pe cer secera rotundă. Se vedea de pretutindeni. Prohor şi Nina se uitau la ea, în timp ce străbăteau munţii Urali. Roţile huruiau şi cîntau grăbite în întunericul nopţii; gîtlejul de aramă al locomotivei trezea în munţi ecouri şăgalnice. în goana lui, trenul atîrna ca un somnambul deasupra prăpăstiilor întunecate, trecea pe drumeaguri înguste, gata-gata să se prăvălească de pe stînci. Speriată, Nina intră în compartiment.

— Prohor privea luna: „Ce-o fi acum la noi acasă, la Medvedevo ?"
— în clipele acelea, la Medvedevo, nevasta pristavului îi trăgea soţiorului palme după palme, iar Şapoşnikov o visa pe frumoasa Anfisa.

— Z

— Nina şi Prohor se îtmpăcaseră abia cînd ajunseseră în Ural. Prohor se trăsese la faţă şi umbla posomorit. Iakov Nazarîci nu ştia ce să mai creadă şi o tot descosea pe Nina, dar aceasta tăcea cu încăpăţînare.

— — Hm ! Ce-o mai fi şi asta ? — se frămînta Iakov Nazarîci. De ciudă, s-a îmbătat turtă la bufetul din gara

— Ekaterinburg. Nici n-a mai putut să se suie în vagon. Tinerii au fost nevoiţi să-1 urce pe braţe.

— Prohor, ia uite, ia uite ! Pe stîlpul acela scrie „Asia-Europa" — strigă deodată Ninocika, emoţionată. — Acum am

1 *Işak* - măgar (în limba azerbaidjană) (n. trad.).

intrat în Europa, trebuie să te lepezi de toate apucăturile dumitale asiatice, să devii european. Hai să ne împăcăm ! Sărută-mi mîna !

— Ninocika ! — strigă Prohor. — Ce fericit sînt! Stăteau amîndoi pe platformă. -Roţile parcă rosteau

— într-una : „Fericit, fericit, fericit."

— Am glumit atunci, Ninocika...

— Ai glumit ? — întrebă ea, strîngînd buzele. — Atunci de ce m-ai muşcat de gît ? Poftim ! — îşi răs- frînse uşor gulerul înalt al bluzei. — Ce, eşti cal ? Şi acum mă doare.

— Prohor rîdea, ca un copil. „Vale, vale, vale" — spuneau roţile, frînate la coborîş.

— Dimineaţa, cînd se trezi din somn, Iakov Nazarîci aruncă spre tineri o privire şi ghici ce se întîmplase.

— Hei, conductor ! — strigă el. — Ce gară vine acum ?

— Nijni Taghil. Aici sînt nişte uzine mari. E ca un orăşel.

— Ura ! Ia rubla asta şi dă-ne bagajele pe fereastră. Haideţi jos, copilaşi. Facem un popas !

— De ce? Cum aşa ? Pentru *ce?* — protestă Nina. Prohor însă era bucuros : o dată ce prin partea locului se aflau uzine, cum să nu se oprească ! Avea dreptate bătrînul.

— Ce-mi pasă mie de uzine ? — strigă" Iakov Nazarîci, frecîndu-se la ochi. Adevărul e că am poftă să fac cu voi un chef pe cinste. Hei, copilaşi, copilaşii mei dragi

— Traseră la singurul hotel din oraş, destul de sărăcăcios. Iakov Nazarîci porunci să se aducă la masă şam-panie şi rosti un toast. Spuse că e o plăcere să trăieşti pe lumea asta cînd îţi ies în cale tot felul de uzine, precum. şi falnicii munţi Urali, cînd bat alături de tine două inimi tinere, adică cea a unui tînăr şi cea a unei domnişoare învăţate. Phii, ce frumos a mai adus-o! In acest punct al toastului, ochii lui Iakov Nazarîci se umplură de lacrimi şi el începu să rîdă şi să strige „Ura !" Apoi sărută pe Nina şi pe Prohor şi le porunci şi lor să se sărute.

— Hai, aveţi voie, de vreme ce sînt şi părinţii de faţă. Altceva e cînd vă pupaţi prin colţuri...

— Se lăsă apoi greoi pe scaunul său şi adormi buştean într-o clipă.

— Era căldură mare, zăpuşeală, dar Prohor şi Nina colindau cu îndîrjire prin împrejurimile uzinei. Cît despre Iakov Nazarîci, el mînca de dimineaţă pînă seara botvinia[1] cu bucăţi de gheaţă, mai-mai să şe îmbolnăvească de pîntecăraie.

1 *Botvinia* - ciorbă naţională rusească cu peşte, legume şi acrită cu borş

— în cele din urmă, Prohor începu s-o enerveze pe Nina cu veşnicele lui preocupări de om de afaceri. Obţinuse de la direcţia uzinelor o autorizaţie pentru vizitarea tuturor secţiilor acestora şi pare-se că reuşise să iscodească multe[1] lucruri în acele cateva zile.

— Inginerul-şef, un bărbat cu favoriţi cărunţi şi cu tichie pe capul ras, îl întrebă :

— De ce te interesează atît uzinele noastre ?

— Am fost la muzeul .dumneavoastră — răspunse Prohor, privindu-1 cu îndrăzneală în ochi — şi am văzut o placă de aramă cu textul scrisorii de mulţumire trimisă de Petru cel Mare lui Demidov care a întemeiat întreprinderea aceasta. Sper să merit şi eu într-un viitor apropiat o asemenea scrisoare de mulţumire. Sînt de fel din Siberia şi am şi eu acolo un capital, ce-i drept nu tocmai mare. Dar asta n-are a face : mă pricep eu să scot bani şi din piatră seacă.

— Inginerul se trase uşurel îndărăt şi-şi potrivi ochelarii pe nas. Prohor se grăbi să-1 liniştească :

— Să nu credeţi cumva că sînt falsificator de bani. Nu. Sînt un om de ispravă şi cu scaun la cap. Visul meu este să trezesc la viaţă industria noastră.

— Inginerul cercetă cu interes chipul energic, ars de soare al voinicului din faţa lui. Belgian de obîrşie, îi plăcea să vorbească puţin, dar precis. De aceea întrebă :

— S-o trezeşti la viaţă ? Deci acolo, la dumneavoastră, a existat cîndva o industrie ?

— Nu — spuse Prohor. — M-am exprimat greşit. Nu s-o trezesc la viaţă, ci... Cum să zic ? Să-i dau viaţă! Mi-ar face multă plăcere să veniţi la noi, pe malul Mohorâtului. Daţi-mi voie să-mi însemn numele dumneavoastră.

— Allbert Petrovici Martens — spuse zîmbind inginerul. — Te rog să nu-mi ademeneşti inginerii şi nici pe alţi oameni de-ai noştri. La revedere.

— Prohor interpretă în felul său ultimele cuvinte ale inginerului.

— Aşa-i că s-a speriat de mine, Ninocika ? înseamnă că înfăţişarea mea impune. Ce zici, Ninocika ?

— în cele din urmă, fata îi spuse că nu se va mai ţine după el. Doar nu putea să se caţere de dragul lui pe toate turlele şi furnalele ! O interesa mai curînd viaţa muncitorilor, voia să viziteze cîteva din căsuţele lor. Asta ce e? O exploatare deschisă ? Da. Dar de ce e pămîntul atît de roşu ? O fi lut, sau ce -naiba ? La drept vorbind, este un diorit fărîmicios. La o adîncime mai mare există nişte limonit, iar în straturile inferioare se găseşte magnetit.

— Ce este dioritul?

— Ei, ea nu-i poate da acum lecţii. Trebuie să înveţe singur. Dacă îl interesează mineritul, să citească geologie, petrografie şi altele...

— „Da, da, o să facă asta. Cît de multe ştie Nina! Se simte chiar prost în faţa ei. Ce învăţată e !" — îşi zise el cu ciudă, răscolit de o nemulţumire lăuntrică. Şi în fatja lui răsări din nou chipul Anfisei, atît \de simplu, lesne de înţeles şi ademenitor. Pluti o clipă, apoi se mistui în clocotul şi vuietul uzinei.

— Prohor cercetă cuptoarele Siemens, un ciocan hidraulic de lemn, din alte vremuri, laminoarele şi turbinele. La început încercă să le deseneze în secţiune, dar se convinse curînd că acest lucru îi întrecea puterile. Umplu însă carneţelul cu însemnări, crochiuri şi schiţe. Pe pagini sărea în ochi cîte o propoziţie, subliniată gros : *„Asta trebuie s-o fac în primul rînd".* Notase numele cîtorva maiştri şi muncitori. Avea de gînd să-i cheme curînd la el. Ce leafă aveau aici ? O nimica toată ! El o să-i plătească mult mai bine, o să le dea hrană ca lumea, iar locuinţele lor vor avea şi căldură şi lumină. Muncitorii spuneau că sînt gata să plece chiar şi la capătul pămîntului, căci acolo nu era viaţă, ci adevărată ocnă. „Şi cînd o să se întîmple asta, domnule ?" — „Cutiînd."

— Alelgea muncitorii după statură şi glas. îi plăceau oamenii voinici şi cu glas gros. Printre aceştia cel mai cunoscut prin înălţime şi prin basul său neobişnuit era fierarul Ferapont. „Piţigăiaţii" nu erau pe placul lui Prohor, n-avea încredere în ei, părere pe care şi-a păstrat-o toată viaţa.

— A doua zi, prin toată'uzina se răspîndise zvonul că a venit de prin părţile Fluviului Mohorît un industriaş bogat, un proprietar de uzină, deştept nevoie mare, învăţat în cele două Americi, care angaja lucrători fără să se uite la bani. împreună eu el sosise o tînără, poate nevasta lui, o făptură de-a dreptul îngerească : umbla prin bordeie, alina necazurile oamenilor, adusese la Maruha Kolcenogova un doftor şi împărţise oamenilor stămburi şi pîine. Le zicea : „Mare murdărie e pe la voi. Ar trebui să trăiţi mai omeneşte, că sînteţi doar oamenii lui dumnezeu. Nu vă ţineţi de beţii şi nu vă bateţi nevestele." Lui Ivan Pletniov i-a adus încălţări pentru toată familia, de i-a făcut să plîngă pe toţi ; i-au dat şi dînsei lacrimi. înger, nu alta !

— Seara se adună în faţa hotelului o mulţime de muncitori cu actele în mînă. „Să ne scrie şi pe noi domnul — spuneau ei. îl rugăm; frumos." Sosi chiar şi un inginer, Acesta porunci muncitorilor să se împrăştie numai- decît şi urcă în fugă scara hotelului. îndesat, de statură mijlocie, avea vreo treizeci şi ceva de ani, deşi în părul său negru, scurt şi des, se şi zăreau fire de argint. Oacheş la faţă, ras proaspăt, avea o înfăţişare plăcută, ochi negri de mongol şi fruntea lată. Ciocnindu-şi tocurile, ţeapăn ca un militar, îi sărută mîna Ninei.

— Inginer Protasov ! — se recomandă el.

— Graseia imperceptibil şi avea o voce caldă de tenor.

— Venise să facă cunoştinţă cu oaspeţii din motive practice. Era tînăr, priceput şi energic. Dorea să intre într-o întreprindere nouă şi mare. Acolo unde totul era pus pe roăte şi hotărît dinainte, de acum o sută de ani. n-avea ce căuta. Acolo nu existau posibilităţi de liberă creaţia, gîndul dormita, iar omul se înfunda cu cap cu tot ■ în felurite hîrtii şi hîrtiuţe, circulare şi fleacuri.

— Sîntem oameni simpli, dar de nădejde, Andrei Andreevici... La o adică, punem umărul, nu glumă — spuse Iakov Nazarîci, făcîndu-i cu ochiul lui Prohor. Privea cu bunăvoinţă, ca o joacă, toate năzbîtiile acestuia. Se simţise deodată şi el părtaş la joaca aceea. — Ia spune să ne aducă nişte şampanie, fetiţa tatei!

— Convorbirea cu inginerul sâ prelungi pînă seara tîrziu. Andrei Andreevici o încîntă pe Nina prin profunzimea cunoştinţelor sale asupra vieţii muncitorilor, prin opiniile liberale, prin inteligenţa sa. Fata găsea fermecător pînă şi felul lui de a graseia. Prohor scoase din geamantan mostre de minerale aduse de pe pămîntu- rile sale. Inginerul Protasov le cercetă cu atenţie. Asta e caleopirită, asta de aici pare a fi un lapis'lazizuli me- tisat, un exemplar admirabil, acesta este chihlimbar. Oho-ho ! Iar aici e nisip aurifer. Din ce masă a fost preluat, ce volum ? Ce procentaj are ? Prohor nu putea să răspundă la aceste întrebări. Păcat. în orice caz, era o bogăţie. Aha, iată şi o pepită de aur ! Splendid ! Da. Prohor Petrovici avea mostre din belşug !

— O să le cercetez — spuse inginerul. — Un mine- ralog nu trebuie să se ia după aparenţe. Microscopul, eprubeta, mojarul, reactivii — iată ce trebuie aici. Asta-i o axiomă.

— După plecarea lui, atît cei doi tineri, oît şi Iakov Nazarlîci simţiră că existenţele lor care, de fapt, nu erau legate între ele prin nimic, îşi găsiseră acum o bază, un punot de legătură reprezenţat de inginerul Protasov. Acesta semănase în ei, deodată, încrederea în forţele lor proprii, în el, în izbînda lor comună. Acum, planurile lui Prohor îi deveniseră foarte apropiate şi lui Iakov Nazarîci, iar prin mijlocirea lui, şi Ninei.

— Omul ăsta face multe parale, vădit lucru — conchise Iakov Nazarîci.

— Nu prea îmi vine să cred — răspunse tărăgănat Prohor, dîndu-şi pe spate cu o mişcare a capului moţul negru de păr. — Are un glas subţire...

— E delicios, delicios ! — îl întrerupse Nina. '

— A doua zi, Prohor şi Iakov Nazarîci se duseră la topitoria de fontă. Furnalul revărsa pe gîtlejul lui turtit duhoare şi flăcări. Deasupra uzinei plutea un nor gros de fum galben-închis. O locomotivă pitică, ca o jucărie, trăgea după ea, şuierînd voios, un şir de vagonete mititele pe o linie de decovil. în piaţa din faţa bisericii, lîngă statuia lui Demidov, cîţiva porci se tăvăleau în mocirlă, grohăind. Doi lucrători, slabi şi prăpădiţi, oblojiţi la cap, se îndreptau către spital. Căsuţele mici de dincolo de iaz, cerul, oamenii, piaţa — totul era sur şi searbăd ca praful.

— Clădirea în care intrară Prohor şi Iakov Nazarîci era înaltă, cu acoperiş de sticlă. Vreo douăzeci de muncitori săpau cu cazmalele nişite jgheaburi înguste care porneau din faţa furnalului şi se ramificau în toate părţile. în ele urma să curgă fonta topită. Andrei An- dreevici se uită prin ferestruica de mică în pîntecul învolburat al cuptorului, se sfătui cu maistrul, apoi porunci muncitorilor :

— Puneţi-vă şorţurile !

— Oamenii îşi puseră eu toţii şorţuri, mănuşi de piele şi ochelari albaştri mari.

— Dă-i drumul !

— O lovitură cu răngile de fier, şi din cuptor ţîşni metalul — un şuvoi de flăcări albe. Licărea, împroşca scîntei şi se împrăştia prin jgheaburi. Aerul se încălzea repede. Furnaliştii se repezeau spre torentele orbitoare, înfigeau cu îndemînare în calea pîraielor cazmalele de fier şi fugeau înapoi, în vreme ce puhoaiele ucigătoare curgeau prin alte şanţuri, acolo unde trebuia. Aerul se încinsese cumplit. Bărbile muncitorilor

sfîrîiau. Năduşeala curgea şiroaie pe ei. Luîndu-ţi vederea cu strălucirea lor, panglicile de foc curgeau mai departe. Furnalul duduia, vuia, revărsînd o masă de foc. Muncitorii săreau de colo-colo ca nişte capre, ca diavolii. Era un adevărat iad. Aerul se încinsese atît de tare, încît părea că mai e puţin şi totul va fi mistuit de flăcări.

— Iakov Nazarîci îşi apără capul cu o pulpană a par- desiului şi se repezi afară, strigînd :

— Fugi, Prohor, că iei foc !

— Curînd după aceea, peste fontă se turnă apă cu nişte stropitoare primitive. Prohor şi Protasov ieşiră şi ei afară.

— Da, este, într-adevăr, o muncă infernală ! — spuse inginerul Protasov. — Dar omul se învaţă cu orice. Să mergem la secţia de prelucrare. O să vedeţi acolo nişte laminoare interesante pentru fabricarea tablei de fier. Facem tablă de cea mai bună calitate, folosind mangalul. Tabla noastră poate să stea nevopsită o sută de ani şi nu rugineşte. Să mergem !

— Pe mine să mă iertaţi — protestă Iakov Nazarîci. — Şi aşa credeam că-mi plesnesc ochii. Mai bine mă duc să beau o bere.

— Se îndepărtă fără să-şi scoată ochelarii albaştri primiţi la uzină, clătinîndu-se şi monmăind ceva în barbă.

— Prohor şi inginerul intrară într-o hală vecină. Acolo, panglicile aurii de foc ale fierului încins lunecau repede, valţurile se învîrteau, muncitorii prindeau îndemânatic cu nişte cleşti mari capetele panglicilor şi le. vîrau din mers în laminorul următor. Benzile acestea de fier, zece-douăzeci dintr-o dată, se tîrau, se încolăceau ici, colo, în toate părţile. „Hei, nu căsca gura, prinde-le, prinde-le iute !" Se învîrteau, mişcau, zvîc- neau, brăzdau aerul cu dîre de foc. Prohor urmărea muncitorii cu interes : ce precis îşi calculau fiece pas, fiece mişcare a mîinii ! Parcă erau nişte iscusiţi acrobaţi de circ.

— Iată şi magaziile în care era depozitat rodul acestei munci istovitoare : sute de mii de puduri de fier, oţel şi fontă de toate felurile. Cum de nu se înfundau în pămînt! El, Prohor, o să aibă o întreprindere aidoma acesteia. Ba nu: una mai mare, mai frumoasă, mai falnică.

— Tun aveţi ? — îl întrebă el pe Protasov.

— Tun ? Pentru ce ?

— Aşa... Pentru solemnităţi. Eu o să am unul ! îmi place să am un tun.

— Protasov zîmbi.

— Călătorii urmau să pornească mai departe a doua zi de dimineaţă. Prohor voia însă să viziteze neapărat şi exploatările de platină: erau doar aproape de tot. Şi apoi, de fapt nici nu apucase să cerceteze temeinic mai nimic.

— Nu, frate dragă, nu se prinde — se împotrivi Iakov Nazarîci. — Dacă ar fi să mă iau după tine, ajungem tocmai bine de crăciun la tîrg.

— Fie! — încuviinţă Prohor. — Dar o să mă întorc aici după închiderea tîrgului şi o să rămîn o lună- două.

— Să ştii, Prohor Petrovici, că noi doi o să plecăm cîndva în Belgia, în Argentina, în Transvaal — îi spuse la despărţire Protasov.

— 8

— Kama nu este lată, dar apele ei sînt adînci. Pe cîmpia înaltă, învălurată, străbătută de ea, se întind sate, păduri şi covorul unduios al ogoarelor.

— Ah, ce bisericuţă frumoasă ! Prohor, Prohor ! — strigă Nina, arătînd-o cu binoclul. — în stil novgoro- dean, Secolul al cincisprezecelea sau al şaisprezecelea.

— Prohor stătea lîngă cabina timonierului, cu nasul în carneţelul său plin de desene, schiţe şi însemnări. I se făcuse capul calendar de atîtea impresii noi, dar inima lui 'rămăsese acolo, în Ural, printre maşinile ce zăngăneau metalic.

— Da, da, frumoasă bisericuţă... îmi place — spuse el, ridicînd capul pentru o clipă şi cam în silă. Apoi adăugă :

— La noi, în Siberia, sînt şi mai frumoase.

— Iakov Nazarîci moţăia eu ochii pironiţi pe ziar.

— Opt, nouă şi jumătate — se auzea de jos. — Avem apă berechet !

— Un şuierat scurt: gata cu măsurătoarea. Rîul e destul de adînc.

— Lîngă satul Bogorodskoie, Kama se varsă în Volga.

— Asta-i Volga ? — întrebă tînărul, privind printre gene şi fluierînd batjocoritor.

— Da, Volga — răspunse Nina. — Nu-ţi place?

— Ar trebui să vezi Mohorîtul.

— Ce comparaţie, Prohor ! Priveşte. Cîtă mişcare e aici, cîtă viaţă. Este, într-adevăr, un fluviu măreţ. Oraşe, sate... Iată şi un siloz. Ce aveţi voi acolo, pe apa aceea pierdută în taiga ?

— In calea lor se iveau acum tot mai des barcazuri şi şlepuri, remorchere şi vapoare. Prohor îşi schimbă părerea.

— Aşa da, îmi place! — strigă el. — Ia te uită : unu, două, trei. Colo e încă un fum. Dă-mi, te rog, binoclul o clipă. Oho, ce vas mare se apropie !

— Şi ce livezi, ce aer curat! — exclamă încîntată Nina.

— Da, aerul e foarte plăcut —< spuse Iakov Nazarîci, care se apropiase de ei pe nesimţite, cu pantofi moi în picioare şi o

panama elegantă pe cap. — Chelner, adu nişte bere ! Ei, ce ziceţi, copilaşi ? Vă place ?

— Prohor era într-o dispoziţie minunată.

(n. trad.).

— Ar trebui, Iakov Nazarîci, să Ie facem toate astea şi pe fluviul nostru.

— De unde atîţia bani ? — întrebă negustorul, pri- vindu-1 cu palma streaşină la ochi.

— Pînă una-alta, o să ne dea tata... De altfel, am destui bani care zac în pămînt, în exploatările mele. îi scot eu de acolo !

Negustorul rîse cam enigmatic, dar îl bătu pe umăr prietenos.

Nina era amărîtă că Prohor avea atît de puţin simţ poetic. Deşi îndrăgostit, stătea tot timpul ca un bătrîn om de afaceri cu carneţelul în mînă, sau zîmbea, rătăcind cu mintea cine ştie pe unde. Parcă şi-ar fi spus tuiul altuia totul, parcă n-ar mai fi avut gînduri de împărtăşit, iar dragostea lor ar'fi fost încheiată, veştejită. Nu, Nina nu voia un sfîr.şit atît de cenuşiu pentru o iubire care nici măcar nu înflorise de-a binelea. Prin ce o atrăgea Prohor ? De ce n-ar pune ea cruce acestei poveşti acum, cît încă nu-i prea tîrziu ?

Prohor gîndea despre Nina cam aşa : Nu era cine ştie ce frumuseţe, dar el se plictisise de iuibiri trecătoare cu prima fată ieşită în cale, fără zbucium, fără împotrivire, iubiri neîmpărtăşite şi searlbăde... Chiar şi Anfisa... Ce era pentru el Anfisa ? Fără îndoială, femei ca ea nici că mai sînt pe lumea asta. Dar putea oare să-şi lege viaţa de a ei ? El, Prohor Gromov, să se însoare cu Anfisa! N-ar fi de nici un folos şi apoi îi era şi frică. Rămînea deci Nina. El era dur, puternic, vîn- jos ca un cedru, iar Nina — curată, gingaşă ca un mărgăritar. Şi totuşi aspră, dîrză. Atunci ce-1 atrăgea spre ea ? Poate că averea tatălui ei ? N-ar trebui oare în cazul acesta s-o rupă cu ea ? Nu, căci tot sufletul tremura în el: o dorea. Ea era în vale, iar el — sus pe deal, atras spre ea de o putere năvalnică, ca o piatră ce se rostogoleşte de pe UN povîrniş.

O noapte răcoroasă, înstelată, liniştită. Ce bogat e dumnezeu ! Cîtă pulbere de aur a scuturat el în văz-

—

— duhuri din mînecile sale largi! Cale a Laptelui, drum de aur, unde duci tu ? Şi ce se află dincolo de rotocolul tău, dacă, bineînţeles, o mai fi ceva acolo ? Iată, Nina îşi îndreaptă ochii spre cer şi caută îngeri pe căile tale de aur. Dar ochii ei sînt ochi de muritor, văd prea puţin în depărtare şi în adînoime. Sărmani ochi, sărman muritor ! Ochii ei siînt plini de lacrimi, gîndul — de extaz. Da, îngerii există! Iată-i aici, în gîndul ei, aici, alături. Şi printre ei, de bună seamă, se află şi Prohor !

— Prohor priveşte şi el pulberea de aur din ceruri, dar privirea lui este avidă, lacomă. El n-are nevoie de în-geri. De-ar putea, ar jefui ca un hoţ tot cerul nopţii, şi-ar umple buzunarele cu toate stelele presărate pe boltă. Iată şi nişte pepite : una, două... şapte pepite de aur, scînteind toate deodată. Luminile Carului Mare... O, ce bogat este dumnezeu ! Dacă ar putea să dea jos pe pămînt măcar o singură stea de aur...

— Uite Carul Mare şi un satelit mic, mic de tot. II vezi ? — spune Nina.

— Satelitul tău sînt eu — răspunde Prohor, aşezîn- du-se pe bancă, aproape de tot, lipit de ea. Nina se trage uşor la o parte, copleşită de curiozitate şi de o sfioasă moleşeală.

— Nina... — şopteşte el şi o ia de mînă.

— Pămîntul trimite adierile livezilor ce dau în pîrgă.

— Noaptea albastră, este toată numai stropi de aur, huruit de zbaturi, valuri ce aleargă, albe-gălbui, în urma va-porului. Se aude cum oftează, cum se zbuciumă gîndul omului închis în oţel, gîndul ce duce vaporul împotriva şuvoiului, biruind forţele naturii. Vasul goneşte întins ca să ajungă la timp la destinaţie. Acul manometrului arată limita peste care nu se poate trece fără primejdie, tot vaporul tremură, puntea vibrează sub picioare. Dar chiar dacă cei doi ar sta şi pe o stîncă de granit, ea tot ar undui sub picioarele lor. Nina mîngîie mîna lui Prohor şi şopteşte ceva. Făptura ei e albă în noaptea albastră, picioarele ei sînt albe în pantofiorii albi. Dînd la o parte cu buzele medalionul de aur, Prohor o sărută pe gît, în decolteul triunghiular al rochiei, iar ea îi prinde capul între mîini şi-1 sărută pe tîmplă. Stau astfel tăcuţi, ţinîndu-şi răsuflarea. Din cabină străbate pînă la ei melodia stupidă a unui vals. Se văd lumini. Ah, dacă ar putea să stingă aceste lumini, să înăbuşe sunetele ! Ce poate fi mai dulce decît liniştea, cerul albastru şi stelele ?

— Ninocika !...

— Te rog, nu spune nimic... Taci...
— Se strîng şi mai tare unul în altul. Calea Lactee, toată numai pepite de aur, se aşterne la picioarele lor...

— Tăticule — spuse Nina a doua zi dimineaţă in- trînd în cabina tatălui ei. — Aş vrea să beau cu Prohor un *bruderschaft*[1]. îmi dai voie ?

1 Paharul prieteniei (în limba germană) (n.

— Ce-o mai fi şi asta ? Vreun soi de porto ?...

— Nu, tăticule, nu ! — răspunse ea, izbucnind în rîs. Chiar în clipa aceea în cabină intră un om cu barbă roşie şi ochi negri.

— Bună ziua, Luka Lukici! — îl întîmpină negustorul. — Ninocika, cheamă-1 pe Proşa. Ei, cum merge treaba ?

— Totul merge strună, Iakov Nazarîci. Marfa a ajuns cu bine. Am deschis prăvălia. Blănurile se vînd la preţ bun. E dever. Ca să spun drept, aş cam vrea să mai ţin marfa, căci se pare că preţurile or să crească. Cred că o să facem un alişveriş straşnic.

— Dragă Prohor Petrovici îi spuse Iakov Nazarîci tînărului care intrase îmbrăcat cu o rubaşcă de borangie înflorată. — Dumnealui e Luka Lukici, omul meu de încredere. Ca să-mi arate cinstirea ce mi-o poartă, mi-a ieşit înainte la Nijni şi m-a primit ca pe patronul lui. Unde te-ai suit pe vas ?

— La Isadî. Am venit cu barca.

— Ei, cum merge treaba, Luka Lukici ? Mai zi o dată.

— Să audă şi Prohor. Dumnealui este fiul lui Piotr Danilîci Gromov. Are să ajungă un negustor de seamă.

— Da, da, se vede — spuse omul de încredere al lui Kuprianov cu un aer aprobator, cîntărindu-1 din ochi pe tînărul voinic. Apoi începu să vorbească din nou, pe larg, despre treburile lor negustoreşti.

— Hîrtiile le ai la tine? — îl întrebă în cele din urmă patronul, netezindu-şi barba cu un aer mulţumit de sine.

— Facturile, bonurile şi toate scriptele au rămas la birou, la Nijni. în schimb, am luat cu mine registrul cel mare, copia.

— Ia dă-1 încoace... Dar ia loc, te rog...

— Luka Lukici rămase însă în picioare şi începu să-şi şteargă faţa cu o batistă cadrilată. Prohor nu se aşezase nici el, aşteptînd neclintit. Negustorul cercetă îndelung registrul contabil, ridicînd pe frunte ori lăsînd iar pe nas ochelarii cu ramă de aur.

— Cîte veveriţe aveţi ?

— Optzeci şi cinci de mii.

— Dar marfă de fierărie aţi cumpărat ? Unde-i trecută ?

— Căutaţi, vă rog, la litera „F"... Daţi-mi voie...

— In cabină intră Nina, oacheşă, cu părul negru, îmbrăcată în alb, cu un mănunchi de albăstrele prinse la piept.

trad.). 21*

— Tăticule, să mergem la masă. Am comandat cegă.

— îndată, îndată... Hei, Prohor... Ce-i băutura aia pe care v-aţi pus în gjnd s-o beţi amîndoi ? Ninka, cum îi zice ?

— *Bruderschaft* — zîmbi Nina, arătîndu-şi şiragul dinţilor strălucitor de albi.

— N-am mai auzit. E ceva de prin străinătăţi ?

— Nu, de la noi — răspunse fără să zîmbească Prohor. — Marfă proprie.

— Ei, viu şi eu numaidecît... Numai să scriu colea nişte telegrame. Ia, Prohor, stai jos şi aşterne-le pe hîr- tie, că eşti mai iute de mînă... Scrie ce-ţi spun eu.

— Nijni-Novgorod mu 1-a încîntat prea mult pe .Prohor : un oraş ca toate oraşele. Se simţi însă prins în vîrtejul şi în forfota târgului şi a afacerilor. Nina se duse numaidecât să vadă Muzeul Istoric, care se afla într-un turn al cetăţii, colindă librăriile, cumpără o mulţime de cărţi care povesteau despre trecutul oraşului şi începu să le citească cu pasiune. Prohor umbla prin tîrg, intra în prăvălii şi depozite, întreba pretutindeni de preţuri şi le nota în carneţelul său, alături de adresele firmelor comerciale. Adună un vraf de cataloage cu preţuri şi, pînă la urmă, se zăpăci de tot: nu mai ştia ce să cumpere. Trebuia neapărat să cumpere marfă pentru negoţul lui din taiga, căci avea douăzeci şi cinci de mii de ruble bani peşin şi vreo cincizeci de mii în mărfurile predate lui Iakov Nazarîci. Acum era un negustor cu dare de mînă şi trebuia să cumpere de toate. Dar ce păcat că nu se pricepea de loc în ale tehnicii şi nu avea cu cine să se sfătuiască !

— începu prin a-şi cumpăra un baston cu măciulie de argint înfăţişînd o femeie goală ce-şi mlădia ispititor trupul, iar pentru Nina luă o umbreluţă roşie cu mîner de malahit. Porni printr-o grădiniţă, fluturîndu-şi vesel bastonul, cu umbreluţa la subsuoară, cînd deodată îl fulgeră gîndul : „Dar dacă Nina o să se supere cînd o să vadă bastonul..." Se aşeză pe o bancă, rupse măciulia neruşinată şi o ascunse în buzunar, iar bastonul îl aruncă într-un tufiş. Apoi deschise umbreluţa. „O porcărie lipsită de gust ! Ce roşu ţipător... Sînt un tâmpit !" O vîndu îndată unui tătar pe nimica toată, toc- mindu-se de altfel eu el la sînge, lăsînid cu ţîrîita, cîte zece copeici din preţ.

— — Ar trebui să cumpăr pentru ea ceva mai serios.

— Luă tramvaiul şi se duse la pavilionul principal al tîrgului, unde cumpără pentru el un ceas de aur „Mo- ser", pentru Nina — un inel cu o perlă şi cu două diamante, iar pentru Iakov Nazarîci — un halat Chinezesc galben, împodobit cu. păsările paradisului. Luă cumpărăturile şi porni pe jos spre hotel.

— Arşiţa zilei se mai domolise. Se însera. Pe Volga se aprindeau lumini de balizaj, roşii şi albe. Asfinţitul arunca reflexe blînde pe malurile verzi, povîrnite. Zidurile albe ale cetăţii se zăreau acum trandafirii. Larma tîrgului se stingea departe, în pîcla sură a amurgului. Prohor străbătea o grădină publică.

— Tinere, dă-mi voie să aprind.

— O blondă înaltă, cu rochie albă şi pălărie neagră cu boruri largi, se ridică de pe o bancă şi se apropie de Prohor.

— Acesta scutură scrumul ţigării şi-şi ciocni tocurile:

— Poftiţi...

— Femeia avea ceva din Anfisa — sprâncenele, linia trupului, părul, bărbia cu gropiţă. Numai la ochi nu-i semăna.

— Tinere, te-aş ruga frumos — spuse necunoscuta cu un glas limpede, unduitor, închizînd pe jumătate ochii albaştri — să mă tratezi cu o îngheţată...

— La revedere.

— Prohor ridică puţin şapca şi porni înainte cu un aer degajat, încetinind totuşi pasul.

— Tinere, stai puţin ! — se auzi din urmă.

— Necunoscuta se apropie în grabă, mlădiindu-şi trupul impozant. Prohor întoarse capul.

— Eşti un băiat chipeş! Am să te tratez eu cu o îngheţată. Şi cu vin. Hai să petrecem împreună... Dra- gule !

— îl apucă hotărât de braţ şi pantofiorii ei de lac păşiră iute-iute pe nisipul aleii.

— Vă rog, vă rog... Eu... — se împotrivi el fără vlagă. De sub surtucul lui albastru, lung, de 'negustor se zărea rubaşca de borangic albă, moale, caraghioasă, în ochi însă i se aprinseră scîntei.

— Dragule, te-am mai văzut... îmi placi de mult.

— Unde aţi putut să mă vedeţi ? Ce rost au toate astea ! Daţi-mi voie ! Nu sînt liber... Sînt logodit.

— Logodit ? Minunat ! — exclamă ea uitîndu-i-se drept în ochi, apoi rîse încet, pe nas. — Eşti cavalerul meu medieval. Ştii unde te-am văzut ? în vis. Da, da, da... Dragul, minunatul meu cavaler !

— Vorbea repede, agitat. Trebuia să-1 farmece cu glasul ei, să-1 aprindă cu patima ei, căci tînărul se împotrivea, era gata-gata să plece.

— Eşiti negustor din Siberia ? Vezi că ştiu ! Da, da, da ! Ah, dragule, dragule!

— Şi glasul ei suna întocmai ca al Anfisei.

— Nu, nu, stimată doamnă, nu pot... Sînt logodit spuse el din ce în ce mai înfierbîntat.

— Drept cine mă iei, domnul meu ? Poate drept o prostituată ? Să-ţi fie ruşine ! , Ruşine ! — strigă ea mînioasă, lăsîndu-şi privirile în jos.

— Vai de mine, doamnă ! — se grăbi s-o liniştească Prohor. — Nici prin gînd nu-mi trece.

— Ştii dumneata cine sînt eu ? Sînt contesa Zamojska. Da, da, da... Dar, te rog, nici o vorbă : am un soţ gelos. Te voi duce cu mine la castelul meu... Adică nu, căci castelul meu este la Cracovia şi am acolo un bărbat bătrîn de tot... Iar aici am numai aşa... o chilioară modestă... Dragule, nu-i aşa că vrei ?... Da, da, da !

— Prohor era adînc tulburat.

— Dar vă rog să mă înţelegeţi, doamnă contesă — bîigui el desperat. — Am într-adevăr aici o logodnică... V-aş urma cu cea mai mare plăcere... Dar am aici, iată, un halat... pentru Iakov Nazarîci...

— îi arătă pachetul şi îndată roşi pînă la urechi: doar în faţa lui; nu era o tungusă din taiga, ci o contesă, contesa Zamojska în persoană... Vai ce nătărău era, ce prost!

— Un halat ? Pentru Iakov Nazarîci ? Delicios ! — exclamă contesa, rîzînd şi legănîndu-şi capul.

— Prohor se uită la dinţii ei de sidef, la buzele roşii.

— Bine, vin, doamnă contesă — spuse el cu glas gros şi tuşi bărbăteşte.

— Nebunaticule ! Vai ce nebunatic eşti!

— Contesa foia prin faţa lui, legănîndu-se, moleşită, răpusă de patimă. Şi o dată cu ea foia, unduia şi se simţea răpus ide patimă şi Prohor.

— „N-are a face — îşi zise el hotărît. Dracu s-o ia !" Nu ştia nici el pe cine dăduse dracului — pe contesă, pe Nina, sau, poate, pe Anfisa. Nici nu voia să ştie. „Dracu s-o ia !"

— Iakov Nazarîci stătu pînă tîrziu, după ora două din noapte, socotind cu abacul, tăind cu cîte două linii unele cifre şi trecînd altele în registrul cel mare. Şi Nina rămase cu el pînă la ceasul acela. „Ce-o fi cu Prohor?" însemna cu creionul roşu şi cu cel albastru felurite pasaje din cărţile care povesteau despre trecutul oraşului Nijni-Novgorod, examina planul oraşului şi al tîrgu- lui. Pînă la urmă, totul începu să-i joace pe dinaintea ochilor.

— Tăticule, eu mă culc.

— Pe unde o fi hoinărind Prohor al nostru ?

— Iakov Nazarîci asuda, gemea şi bea cvas de Moscova.

— Gînd era prins în vîltoarea treburilor, nu lua în gură o picătură de votcă. „Of, pe unde o fi umblînd ticălosul acela de băiat ?"

— Ferestrele erau deschise, perdelele se legănau uşor în adierea vîntului ce venea dinspre Volga. Străzile dormeau, întunecate, pustii. Doar cînd şi cînd fluiera vreun vardist, chiuia vreun beţiv. Iată, se apropiau cîntînd nişte cheflii; parcă-parcă se desluşea şi vocea lui Prohor. Iakov Nazarîci dispăru sub perdea, scoţând capul în întuneric. Chefliii cîntau pe două voci, alandala, gîlgîind respingător din gît. Al treilea le ţinea isonul, răcnind :

— ...Pe-o muiere el ne-a dat !...

— Doar o noa-apte a stat cu dî-însa
— Şi de toa-a-a...

— Ce-i măgăria asta ? ! Dacă v-aţi îmbătat, căra- ţi-vă acasă ! — se auzi de jos un glas aspru.

— Nu mai facem, domnule vardist, drăguţule !... Mişka-i de vină... Hai, Mişka, tacă-ţi fleoanca, fir-ai să fii ! Că de nu...

— Mişka zbieră încă o dată
ca'un zăbăuc : Şi de toa-a-a...

— Fluierul vardistului şuieră ascuţit în întuneric, chefliii o luară deodată la fugă tropăind mărunt şi tropotul lor se pierdu în depărtare. Iakov Nazarîci închise fereastra.

— Nu, nu e el.

— La geamul celălalt, Nina, în cămaşă de noapte, desculţă, o zibughi după paravan.

— Prohor se întoarse în zori, fără cumpărături, fără nimic. Moţul îi atîrna pe fruntea mohorîtă, ochii îi erau grei, tulburi, buzele — schimonosite jalnic.

— A, Proşenka... Unde mi-ai umblat, puişorule ? — întrebă Iakov Nazarîci cu glas cîntător, tărăgănat, drăgăstos şi ironic totodată. Tocmai se spăla. îşi vîrî arătătorul întîi în gură, apoi în solniţa de pe masă şi începu să-şi frece cu sare dinţii, foarte albi şi fără această operaţie.

— închipuiţi-vă ce întîmplare... — începu Prohor, posomorit. — Am întiîlnit aseară un fost coleg de şcoală...

— Va să zică aşa... — îi făcu cu ochiul Iakov Nazarîci, frecîndu-şi dinţii. — Un coleg ? He-he-he !...

— M-a poftit la el. Am luat masa împreună şi la prînz şi seara — se căzni să născocească ceva Prohor, roşind pînă în vîrful urechilor. — Pe urmă a început să plouă şi am rămas peste noapte la el.

— Să plouă ? ! — întrebară într-un glas tatăl şi fiica, rîzînd, dar şi cu tristeţe în glas. — O fi plouat acolo, dar în gubernia noastră n-a fost strop de ploaie... Va să zică aşa...

— „Ce nemernic sînt, ce ticălos ! De ce-oi fi minţind în halul ăsta ?" — se gîndi Prohor scîrbit, lăsîndu-se să cadă pe un scaun.

— Nina ieşi de după paravan. Iakov Nazarîci îşi clătea gura : ou barba proţăpită în sus, făcea gargară, înecîndu-se ca un om care se dă la fund în apă.

— Ninocika — rosti' Prohor, apropiindu-se de fată, cu capul în piept. — Bună dimineaţa, Ninocika ! — Şi adăugă în şoaptă : — Sînt un nemernic... Un nemernic !...

— Bună ziua, Prohor — răspunse Nina, ridicînd spre el ochii săi mari, cenuşii, întrebători. — Cine e acest coleg al tău ? Să-mi faci cunoştinţă cu el... Şi, ferin- du-se de tatăl său, şopti: — Ce s-a întîmplat ?

— Dar Iakov Nazarîci se închină în grabă şi se aşeză la masă. Samovarul pufăia de mult, scoţînd abur. îşi luară ceaiul în tăcere.

— Ninka, du-te repede şi trimite telegrama asta... Poftim — spuse negustorul.

— După plecarea ei, pe faţa lui Prohor se întipări o umbră de îngrijorare, de nelinişte.

— Iakov Nazarîci — începu el, uitîndu-se la nasul mare al bătrânului, întorcînd ochii în altă parte şi aţin- tindu-şi apoi din

nou privirile către el. — Mi s-au furat în tramvai douăzeci şi cinci de mii de ruble.

— Felicitările mele... "

— Iakov Nazarîci îşi suflă zgomotos nasul.

— împrumutaţi-mi, vă rog, ceva bani.

— Cam cît ?

— Puţin... Vreo cinci mii.

— Iakov Nazarîci îşi suflă nasul din nou şi plesni cu batista o viespe care se aşezase pe masă. Apoi scoase portofelul şi puse sub nasul lui Prohor o bancnotă de o sută de ruble.

— Ce-i cu asta ? Vă bateţi joc de mine, Iakov Nazarîci ? — spuse iritat Prohor, încruntîndu-se. — V-am dat doar marfă... Nu cer decît banii mei...

— Cu marfa e o poveste lungă... Stai s-o vindem mai întîi — răspunse bătrînul,' sculîndu-se de la locul său. Rotofei cum; era, aducea acum cu un balon umflat.

— Va să zică, n-aveţi încredere în Prohor Gromov?

— — întrebă Prohor, ridicîndu-se cît era de înalt, dar descumpănit.

— în Prohor Gromov, da, am încredere — răspunse calm Iakov Nazarîci — dar în Proşka — nu. Ar trebui, ţine ce eşti, să-ţi dau nădragii jos şi să-ţi trag vreo cîteva unde se cuvine : uite aşa, aşa, aşa !...

— Zîmbind numai cu obrajii săi roşii, căci ochii îi erau plini de mînie, spinteca aerul cu mîna dreaptă şi se învîrtea în Ioc.

— Uite aşa, aşa ! — repetă el, împroşoînd stropi de salivă. Apoi îşi luă pălăria şi se repezi afară din odaie, numai cu jiletca pe el, dar se întoarse îndată să-şi ia haina. O îmbrăcă din mers, pufnind şi bombănind.

— Ei, drăcia dracului ! — izbucni Prohor şi se duse la oglindă, unde văzu un chip palid, galben, cu ochii rătăciţi, afundaţi în orbite. îl durea capul cumplit, îi era' greaţă şi-i tremurau picioarele. Ce otravă i-o fi dat boieroaica aia bălaie şi durdulie, contesa Zamojska ? Ha ! Contesa Zamjoska ! Era o tîrfă, bună de înecat într-o băltoacă împuţită. „Ninocika, vai, Ninocika dragă, ce om murdar şi josnic sînt !" Se întinse pe canapea, dar nu izbuti cu nici un chip să-şi aducă aminte mare lucru. Prin faţa lui se învîrteau şi jucau de colo- colo portocale roşii, becuri electrice, flori. îşi aducea aminte că băuse, băuse mult, că mîncase hulpav, că dansaseră, că împrejur se roteau mutre, umeri şi şolduri, că cineva lovea din răsputeri în clapele pianului sau, poate, în capul lui. Totul vuia, duduia, ţipa piţigăiat, cînd amuţind, cînd răbufnind iar, totul se învăluia în ceaţă şi în ceaţa aceea, în nori, era ea, ispititoare, uşoară ca un fulg : „Dragule, dragule!" Iată că pluteau amîndoi pe un nor. O cameră, dantele, dantele, păr unduitor, un parfum ameţitor. „Dragule, dragule ! Bea !" Două-trei înghiţituri, un suspin, o străfulgerare, apoi totul pierise în hău.

— Da — mormăi Prohor. — Aici nu-i ca în taiga !

— îl trezise un vardist, undeva pe un maidan. Clopotele băteau pentru utrenie. își pipăise buzunarele : nu mai avea nici ceas, nici bani. îl curăţaseră bine de tot.

— Mahmur, posomorit, toată dimineaţa, pînă Ia prînz, vizită împreună cu Nina Muzeul de Artă şi Catedrala Preob-rajenski din cetate. Nina îi explica pe larg tot ce merita atenţie, se ruga la toate icoanele vechi, la toate mormintele, iar în faţa morattîntului lud Minin[1], marele fiu al Rusiei, îngenunche. Prohor dădea din mînă cu gîndurile aiurea, dar atunci cînd Nina, închi- nîndu-se, îl privea cu coada ochiului, începea şi el să facă de zor cruci şi mătănii. îi era îngrozitor de ruşine, iar Nina păstra parcă înadins o tăcere chinuitoare.

— Obosiţi de atîta umblet, cumpătară struguri şi se duseră să se odihnească pe bulevardul Grebeşok. în faţa lor se întindeau ca în palmă cîmpiile de dincolo de Volga şi de Oka, cu tîrguri, sate, cu bisericile vechilor mănăstiri, cu păduri şi ogoare. Sub soarele Îmbelşugat, priveliştea era nemişcată. Nici Volga, nici Oka nu se clinteau. Dar totul trăia, totul se mişca şi se scurgea în timp, se năştea şi murea.

— Ce frumos şi ce trist e totul ! — oftă Nina.

— Nina... — începu hotărît Prohor şi, luînd-o de mînă, îi povesti totul deschis. Fata zâmbea, amar.

— Mă dispreţuieşti ? — întrebă el.

— Cîtuşi de puţin.

— De ce ?

— Pentru că te iubesc.

— Prohor simţea că-i tremură buzele : nu mai putea vorbi. Se uita la ea, aşa cum se uită un păcătos pocăit la o icoană făcătoare de minuni.

— Nu mă tem decît de un singur lucru, numai de unul singur — spuse ea apăsat. — Să nu-ţi faci din asta un obicei...

— Ol — strigă Prohor şi deschise gura ca să rostească un jurămînt, dar, în aceeaşi clipă, alături de ei răsună un glas: „Doamne, ce plăcută întîlnire !" — şi in faţa lor răsări ca din pămînt Andrei Andreevici Protasov.

— Eră în veston alb, cu insigna unei societăţi ştiinţifice. Pe cap avea şapcă albă de inginer şi în mînă — servieta doldora de hîrtii. Venise acolo pentru trei- patru zile ca să trateze nişte afaceri comerciale. Se bucura nespus de întîlnire. Iakov Nazarîci e sănătos, voinic ? Au fost pe „Cheiul Siberian" ? Nu ? Atunci vor să facă o plimbare împreună cu el ? Perfect. Dar mormîntul lui Kulibin l-au văzut ?

— Cine a fost acest Kulibin ? — întrebă Prohor.

1 *Minin Kuzma* (anul naşterii necunoscut, mort în 1616) - unul din principalii conducători ai luptei poporului rus pentru eliberarea patriei de sub jugul panilor polonezi intervenţionişti la începutul secolului al XVII-lea. Activitatea lui Minin este indisolubil legată de cea a prinţului O, M, Pojacşki (a, .ed! rom.).

— O, asta trebuie s-o știi neapărat — spuse inginerul. — A fost un inventator, un autodidact genial şi, ca orice geniu rusesc ignorant, şi-a bătut de multe ori capul cu lucruri care au fost nu numai criticate de toţi ceilalţi europeni, dar şi date uitării de mult. Cu toate acestea, a făcut şi unele lucruri care au rămas. De pildă, un ceas ovoidal în care poţi să vezi şi învierea domnului, şi sosirea mironosiţelor, şi heruvimii. îndată ce a făcut acest ceas, Ecaterina a Il-a 1-a luat sub augusta-i aripă ocrotitoare... Da, da ! L-a chemat la Petersburg, i-a dat o slujbă bună, recompense, pensie. Cînd se află la cîrma ţării, femeile au întotdeauna o trenă lungă la rochie. Şi cine poate să le susţină trena cu mai multă smerenie decît curtenii făţarnici, lingăii sau, uneori, și oamenii de geniu ?...

— Ce răutăcios ești ! — zise Nina.

— De loc ! Şi nici nu vreau eîtuşi de puţin să-1 ponegresc pe Kulibin. A conceput un admirabil pod boltit, după calculele sale proprii. Eu personal cred că drept bază matematică a acestui calcul a servit rusescul „mai ştii, poate ?" Da !... Ruşii aceştia autodidacţi, aceste genii naoultivate, ieşite din popor, întruchipează perfect situaţia noastră deplorabilă, a ruşilor. Tocmai datorită acestei stări de lucruri sîntem nevoiţi sau să ne căznim să spargem o uşă deschisă, sau să ne spargem capul de o stîncă imaginară. Prefăcîndu-se că nu văd nimic din toate acestea, „poeţii" şi politicienii noştri demagogi înalţă de zor osanale, declamă ode şi ditirambi în cinstea acestor nefericite genii şi a întregului popor rus ţinut în întuneric : „Marele nostru popor, poporul ales !" Cît despre aroganta Europă, în ochii ei mesianismul acesta al nostru, pretinsa noastră excepţională genialitate, nu sînt, bineînţeles, decît bazaconii, fleacuri.

— Cuvintele aprinse ale inginerului îl învioraseră pe Prohor. Începu şi el să se înfierbînte.

— Vezi fumul de colo, Prohor Petrovici ?... II vezi ?... Ştii ce-i acolo ? Sînt uzinele „Sormovo". Trebuie să le vizitezi neapărat... Acolo se construiesc vapoare, drage şi...

— Vapoare ? ! — strigă Prohor. — Mergem negreşit ! Şi, afară de asta, Andrei Andreici, aş vrea ca noi amîndoi să mai stăm de vorbă...

— Cu plăcere.

— Andrei Andreici — spuse Nina, uitîndu-se cu prietenie în ochii vioi ai lui Protasov. — Pe dumneata te interesează icoanele vechi şi, în genere, trecutul istoric ?

— Cum să nu. Sînt un adevărat iconograf sau ico- noman, cum vrei să-mi spui. La mine acasă, în Ural, am o colecţie

întreagă : madone franţuzeşti, icoane stroganoviene [1], ba chiar şi o iconiţă pictată de Andrei Rubliov [2].

— Ah, ce fericit eşti ! — spuse Nina oftînd.

— Dumneata eşti căsătorit ? — întrebă deodată Prohor, încruntînd sprâncenele.

— Nu.

— Privirile Ninei şi ale lui Prohor se încrucişară. A treia privire le reteză dintr-o dată :

— Şi nici n-am de gînd să mă căsătoresc.

1 Denumire convenţională dată icoanelor lucrate de pictorii ico- nografi ruşi din secolele XVI şi XVII (n. ed. rom.).

2 *Rubliov Andrei* (aprox. 1360-1420) - mare pictor rus, autor a numeroase fresce şi icoane lucrate în temperă. Operele lui constituie o mîndrie a artei plastice ruse. Ele se disting printr-un profund umanism şi o armonie desăvîrşită a coloritului şi liniilor (n. ed. rom.).

— Tîrgul se apropia ide sfîrşit. Iakov Nazarîci îşi potrivi barba într-un fel cam fluşturatic, se tunse, îşi cumpără un costum gri elegant, palton, cravată liliachie, mănuşi, baston, într-un euvînt, parcă deveni altul. Ai fi zis că întinerise. Căuta chiar să-şi ascundă, să-şi vîre înăuntru surplusurile pîntecului. Se plimba mlădiindu-şi trupul într-un chip ciudat, fluiermd voios şi învîrtindu-şi în aer bastonul strălucitor.

— Cuprins de o activitate febrilă, Prohor îl ajuta din răsputeri pe Andrei Andreevici, iar acesta îl ajuta la rîndul lui. Se duceau împreună la uzinele „Sormovo". Urmînd sfatul lui Protasov, Prohor hotărîse să comande un vaporaş de douăzeci de cai putere, două pompe, un motor cu aburi şi piese pentru un gater mic. De altfel, inginerul Protasov urma să-i facă un deviz pentru achiziţionarea utilajului cu care puteau să înceapă extracţia aurului, în care scop Prohor trebuia să cheltuiască pe puţin vreo treizeci-patruzeci de mii de ruble.

— Iakov Nazarîci îi înmînă fără vorbă un cec de cincizeci de mii de ruble şi-1 bătu pe umăr : „Dă-i drumul !"

— Prohor nu se mai dădea jos din birjă : trebuia să cumpere tîrnăcoape, răngi, cazmale.. Cerceta preţurile în douăzeci de locuri, căuta marfă de cea mai bună calitate, dar cît mai ieftină. Cumpără două corturi, cîteva paturi de campanie, ba chiar şi o barcă de pînză.

— Nina nu putea să reziste ispitei : Andrei Andreevici era atît de priceput în materie de artă ! Uneori, între două treburi, vizitau împreună bisericile şi mănăstirile din preajma oraşului. Protasov îi ţinea adevărate prelegeri despre pictura bisericească şi arhitectura rusă. Aveau de gînd chiar să se ducă la Iaroslavl. Ce drăguţ era Andrei Andreevici !

— La început, Prohor era cu totul nepăsător. Pe urmă începu să se irite şi, lăsîndu-şi baltă în cele din urmă cazmalele, tîrnăcoapele şi răngile, nu se mai despărţea de Nina.

— — Nina ! Dacă te duci cu Protasov la Iaroslavl, mă

— Pentru că nu-mi place !

— Sprîncenele lui zvîcniră, glasul îi tremura.

— Nina nu este aşa cum crezi tu — spuse fata cam în doi peri şi îl sărută deodată.

— Ninocika ! Aşadar mă iubeşti ? !
— Dar tu ce credeai ? Eu nu sînt conteza Zamojska.

— într-o seară, Prohor se întorcea cu birja la hotel. Trăsura era atît de încărcată cu tot felul de lăzi, baloturi şi lopeţi, încît stătea cocoţat cu picioarele aproape pe umerii birjarului.

— Ţine dreapta !...

— în întîmpinarea lor venea o trăsură elegantă. în ea şedea Iakov Nazarîci cu pălăria pe o ureche şi cu mîna stînga în şold. Cu dreapta ţinea de mijloc o damă, proptindu-se cu umărul în ea ca, un urs într-un brad. Hm ! Prohor întoarse îndată capul. Iakov Nazarîci smulse din mîna damei umbrela şi se ascunse repede în dosul ei.

— Ia te uită ! — îngăimă Prohor rîzînd. — Pare-mi-se că-i contesa Zamojska!

— Cred că m-a recunoscut, pişicherul — mormăi Iakov Nazarîci şi se lipi iar de dama lui, dîndu-i umbrela.
— Isuse Cristoase! Ce durdulie sînteţi, cuconiţo... Corset parcă nu purtaţi şi totuşi nu se simte nici o costiţă. Pe cinstea mea !

— Camera de la hotel ocupată de negustorii din Siberia era mare, cu trei ferestre. Prohor îşi avea colţul lui, despărţit de restul încăperii. Stăteau de vorbă toţi trei. Andrei Andreevici venise să-şi ia rămas bun de la ei, căci a doua zi pleca în Ural. Nina simţea că sufletul ei parcă se dedublează, dar nu-şi dădea seama ce anume se petrece cu ea. Gîndurile ei erau ca un drumeţ la răspîntie. Trăgea cînd de un firicel, cînd de altul. Firi-

—

— celui care o lega de inima inginerului era ca o strună de aur, subţire şi cîntătoare ; firicelul care mergea spre inima lui Prohor — ca o funie.

— Cei doi bărbaţi vorbeau, vorbeau într-una. Despre ce anume ? Şi la ce bun toate vorbele, cînd la despărţire trebuie să taci, întristat, solemn ?

— Aşadar, repet : vaporul dumitale va fi gata la primăvară. îl transporţi demontat pînă la bazinul siberian, acolo îl montezi şi porneşti direct spre Ugrium. Ei, la revedere !

— Andrei Andreevici îşi scoase şapca şi se apropie de Nina, care se ridicase în picioare.

— Nina Iakovlevna ! Dumneata mi-ai adus în viaţă atîtea clipe minunate încît... dă-mi voie să-ţi sărut mî- nuşiţele...

— La revedere, la revedere... Ne-am obişnuit atît de mult cu dumneata, Andrei Andreevici... Are să ne fie urît fără dumneata. Rămîi cu noi !

— Protasov făcu un gest de neputinţă, clătină din cap a părere de rău şi suspină.

— Am obligaţii... treburi.

— Se întoarse repede spre Prohor.

— Noi amîndoi o să mai lucrăm !

— Aşadar, ne-am înţeles. Vii la mine.

— Prohor îl petrecu pînă la ieşire. Nina se apropie de fereastră. Inginerul Protasov trecu ca o umbră albă în întuneric şi pieri în noapte. Pentru cîtă vreme oare ? Poate pentru vecie...

— Nina rămase tristă, înfundată într-un jilţ, în colţul întunecat al odăii. Era îmbrăcată într-un taior închis. Cu ochii ei cenuşii, încordată, fără să clipească, scruta viitorul, dar nu desluşea, nu izbutea să întrezărească nimic.

— Prohor se plimba cu paşi mari, apăsaţi, din colţ în colţ, răsucindu-şi bărbuţa. Cînd se încrunta, cînd zîm- bea. Vedea viitorul limpede, desluşit. în urechile lui răsunau încă cuvintele lui Protasov şi setea de acţiune se încordase în el ca un arc. Numai de-ar avea bani destui pentru a începe. Curînd după

—

— lucreze pe scară mare. Tatăl lui n-o să-i dea cine ştie ce: vrea şi el să-şi trăiască viaţa. Cît despre Anfisa, o să-i tragă un picior. Da, da, Anfisa Petrovna, cîştigă-ţi viaţa cum ăi şti ! Sîc !

— De ce o fi întîrziind Iakov Nazarîci ? I s-o fi în- tîmplat ceva ?

— Nina nu răspunse nimic. Poate că nici nu-i auzise întrebarea.

— Paşii apăsaţi ai lui Prohor cădeau ca nişte lovituri de ciocan pe o nicovală printre gîndurile Ninei. Da, Andrei şi Prohor. Ce să facă ? Desigur, Prohor este îndărătnic, dar ţi se lipeşte de suflet. Poţi face orice din eh prin dragoste, luîndu-1 cu binişorul. Ah ! La ce să se mai frămînte ? Doar nu degeaba dimineaţa, după ce se rugase lui dumnezeu cu lacrimi în ochi, a tras de după icoana maicii domnului hîrtiuţa pe care scria : „Prohor".

— Ninocika ! — Paşii lui îi ciocăniră la poarta inimii. — Hai să stăm de voirbă. Aşază-te pe canapea. — O luă de mijloc, dar ea îi îndepărtă binişor mîna şi se trase de o parte. — Ninocika, draga mea ! — Se apleca înainte şi, cu ochii în pămînt, îşi împreună degetele mîinilor. — Am hotărît doar că o să ne căsătorim !

— Nu ştiu — răspunse ea tărăgănat, nepăsător şi rece ca o adiere de toamnă.

— Prohor întoarse capul spre ea.

— Aşa ? De ce, Ninocika ? !

— Nu mă iubeşti îndeajuns. Poate că nu mă iubeşti de loc...

— Eu ? ! — Prohor se îndreptă din şale, proptin- du-şi palmele de genunchi. — Cine, eu ?

— Da, tu — răspunse Nina închizînd ochii pe jumătate. — Şi apoi — urmă ea întorcînd faţa într-o parte, spre fereastra scăldată în vioriu de umbrele nopţii. — Şi apoi... Ai avut multe femei : Tania aceea, Anfisa... Asta de aici... Am avut şi eu pe cineva... Poate că nici nu vrei să mă iei... aşa cum sînt...

— Minţi !

— Prohor sări în picioare, cu dinţii rînjiţi de silă, cu pumnii încleştaţi.

— Dar cu banii Ninei cum rămînea ? Toate planurile lui îndrăzneţe, pline de semeţie, plesneau deodată ca un gîndac de bucătărie strivit sub călcîi.

— Minţi, minţi! — şuieră el, stăpînindu-se cu greu să n-o lovească, să n-o insulte.-— Nu te cred... Minţi...

— Nina se întoarse spre el şi spuse liniştită :

— Nu mint de loc. Du-te de te culcă, chibzuieşte, roagă-te lui dumnezeu şi mîine ai să-mi spui ce-ai hotărît... ; 1 1

— Să mă rog ?... Ha-ha ! Ce făptură evlavioasă !

— Bătu cu piciorul în pămînt şi lovi de două ori năprasnic cu un pumn în altul, strigînd zbuciumat : „Aa!" Apoi scoase batista, o flutură stîngaci în aer şi porni, gemînd ameninţător, spre odaia lui, frînt, nefericit, gheboşat.

— Pe sală se auziră glasurile unor beţivi :

— Serrrvitor ! Unde-i camerra mea ?... Cînnntă mai tare! „Steagu-i ridica-a't, tîrgul..." Hai, Lukici, cînta

— Şitu!...

— Prohor se oprise în întuneric, cu faţa îngropată în batistă. Nina d îmbrăţişă din spate cu mîinile tremurătoare. 11 sărută apăsat, pătimaş, pe ceafă. Dar totul fu dintr-o dată măturat ca de o pală năvalnică de vînt: în odaie răsună tunător, soldăţeşte, cîntecul lui Iakov Nazarîci :

— Steagu-i ridica-at, tîrgul s-a-nceput !
— Lumea se-mbulze-eşte...

— Hei, Ninka ! Da' Prohor unde-i ? Se plimbă ? Sal'tare, sal'tare...

— Steagu-i ridica-a...

— Luka Lukici, omul de încredere al lui Kuprianov, bolborosea ceva, ţinîndu-se de sobă.

—

— Anfisa se făcuse mai plinuţă, mai frumoasă. Piotr Danilîci era nebun după ea. Dar Anfisa era de piatră : să n-o atingi nici cu degetul. De atîta alean, Piotr Danilîci încărunţise. Să-i facă seama afurisitei, ori să-şi pună capăt zilelor ? Pînă una alta, bea de stingea.

— Soţii Gromov fură poftiţi într-o zi la o gospodărie din pădure să mănînce colţunaşi cu carne. Bătrînul nu voi să meargă, zicînd că e bolnav. Maria Kirilovna se duse singură.

— In vremea asta Anfisa se gătea în faţa oglinzii. îşi punea nişte cercei mari de ţigancă şi un şal albastru- deschis cu ciucuri lungi. Apoi se închină şi plecă.

— „Fie ce o fi ! Se vede că aşa mi-e scris, să umblu pe drumuri necurate."

— Bună ziua, Petea — spuse ea intrînd.

— Piotr Danilîci îşi îneca amarul în votcă.

— Piei diavole ! — strigă el. —■ Am crucea la piept. Piei !

— Anfisa se aşeză într-un jilţ. Legănîndu-se moleşit, Piotr Danilîci se uita la ea cu ochii îngustaţi.

— Tu eşti? Apropie-te. Să trăieşti... Văd mereu diavoli înaintea ochilor. Te-am luat drept necuratul, deşi tu de felul tău eşti vrăjitoare...

— Anfisa tăcu, apoi rosti tărăgănat, cu dojană :

— Of, Piotr, Piotr... Nu te cruţi de loc, bei în- tr-una.

— Se duse la el şi-l sărută, miloasă, pe tîmpla căruntă. Gromov începu deodată să plîngă amarnic, cu suspine.

— Vrei să fac om din tine cu o singură vorbuliţă ? Vrei, Petea ?

— Piotr Danilîci se opri din plîns şi o ascultă, ştergîn- du-şi lacrimile.

— Din odaia de alături, trăgea cu urechea „necuratul" pitit în umbră.

— O să mor curînd, Anfisa — rosti Piotr, înghiţind vorbele. — Mor din pricina ta.

— Lasă vorbele astea !... Mai ai tot timpul să zaci în mormînt...

— Ba nu, îmi spune un glas că o să mor... — Piotr Danilîci se îndreptă de spate, oftă şi muşcă dintr-un castravete murat. — Acum nici spre tine nu mă mai trage inima. Mi-am ars toate măruntaiele din mine. N-au mai rămas decît tăciuni...

— Ochii lui, roşii de beţie şi de lacrimi, priveau în gol, rătăciţi.

— Anfisa se apropie de sobă, cu ghetele ei noi, seîr- ţîitoare, şi de acolo, de departe, spuse, legănîndu-şi umerii :

— N-ai vrea să-ţi fiu nevastă, Petea ? Ce zici ?

— Piotr se uită la ea, apoi la odaia în care era „necuratul".

— Vrei să mă zăpăceşti, să mă prinzi în mreajă. Ştiu că mă păcăleşti. Eşti diavolul întruchipat — spuse el moale şi mai bău un pahar de votcă. — Eşti diavolul, diavolul...

— Uită-te bine la mine. Sînt eu diavol ? — întrebă Anfisa, făcîndu-şi semnul crucii.

— Eşti şi mai rea decît diavolul. Te pomeneşti că mă pui să-mi omor nevasta ?

— Nu ! — Anfisa veni repede spre el, scîrţîind cu ghetele noi. — Eu nu-s făcută să-mi înec sufletul în mocirlă. Ucigaşul nevestei tale eşti tu, Petea. Despar- te-te de ea, las-o în plata domnului. O să vă vină mai uşor la amîndoi. Doar mi-ai împuiat capul : mă despart şi iar mă despart. Poftim, ia-o cu binişorul şi des- parte-te... Gîndeşte-te, dar mai repede. Să ştii că pe furiş nu mă încurc cu tine. Aşa, bătrîne.

— „Necuratul" din odaia de alături tuşi, oftă, scoase un strigăt, mută un scaun din loc.

— La acel ceas din noapte cînd Anfisa porni spre casă, „necuratul", care nu era altul decît Ibrahim, răsări în faţa ei şi-i aţinu drumul. Luna veghea în cer şi, în lumina ei, jungherul lui licări ca un fulger.

— —_ Asta vezi ? — rosti cerchezul şi unghia lui tare ca fierul ciocăni ameninţător oţelul rece. — Ai văzut, spun la tine ? ! Asta daca despărţenie.

— Dimineaţa, Ibrahim fu chemat la pristav.

— Cercetarea fu scurtă, dar impunătoare. Cînd pomeni de Anfisa, pristavul oftă şi-şi dădu ochii peste cap :

— — Este o fiinţă... o fiinţă... şi tu, nemernicule... Ţi-arăt eu ţie !... Hei, ipistat ! Umflă-1 !...

— Peste două ceasuri, Piotr Danilîci, care încă nu se trezise bine din beţie, află despre treaba asta şi trimise pristavului un răvaş. îl duse Ilia. Vorbele, bete şi ele, jucau pe vine, rândurile se încovoiau ca nişte coarne de berbec. Răvaşul glăsuia : „Ce te-a apucat, răpăno- sule ? Să mi-1 slobozeşti îndată pe tătar, că de nu, vin chiar eu după el cu troica. Şi fă-te-ncoace numaidecît să-i tragem amîndoi o beţie: am. coniac, ciuperci şi toate cele de cuviinţă. Am să-ţi spun ceva între patru ochi, răpănosule. Vino."

— Maria Kirilovna se întoarse acasă peste două zile. In urma ei, poştaşul aduse de la oraş o telegramă.
— „Nina învoit căsătorie cu mine. Părinţii dau biner cuvîntarea. Dacă dumneata şi mama n-aveţi nimic împotrivă telegrafiază Moscova Metropol camera treizeci şi şapte. Iarna rămîn aici."
— Piotr Danilîci şi Maria Kirilovna se bucurară, fiecare în felul său. Dumnealui — că o dată însurat, Prohor va

locui desigur la oraş, deci n-o să-i mai stea în cale. Dînsa — că o să se ducă la băiatul ei, că o să se bage la el fie şi dădacă, numai să n-o mai vadă pe şerpoaica asta. Altminteri la mănăstire s-ar duce...

— Ibrahim puse şaua pe Kazbek al lui şi porni spre oraş, la sute de verste depărtare, ca să ducă telegrama de răspuns la Moscova.

— Afară era o toamnă aurie, bogată în culori. Taigaua şedea pe gînduri, ducînd dorul verii ce trecuse. Prin cetină treceau şoapte foşnitoare. Lanurile fuseseră secerate, stăncuţele se pregăteau să-şi ia zborul, prin case mirosea a pîine nouă. Ibrahim mergea călare şi visa, căci era la largul lui. Gîndurile îi zburau la Prohor. Bine se gîndise Proşka să se însoare cu „fata Kuprî- ian". Bunicică fată, comoară de fată. Iar el, cînd s-o întoarce, o ia pe bucătăreasă. Phii ! Straşnic ! Numai de-ar putea s-o ţină pe Anfisa de scurt, s-o apere pe stăpînă, că atunci o s-o ducă toată lumea bine. Bine de tot...

— întinse slujbaşului de la poştă telegrama stăpînilor, scrisă pe curat, citeţ, de Ilia Sohatîh. Slujbaşul se uită : dedesubt mai erau nişte mîzgăleli:
— „Proşka vii acasa aici balamuc mari treba cineva înlătur at loc. Scrîie Ibrahîm-Ogli. Treba neaparat."

— Asta nu merge — spuse telegrafistul. — Ar putea să se supere stăpînul tău...

— La mine nu e suparare... ,De ce ?

— Atunci şcri-o pe altă hîrtie.

— Ibrahim se trudi un ceas încheiat, asudînd şi gîfîind, dar pînă la urmă izbuti să copieze telegrama şi o dădu slujbaşului.

— Cine trebuie înlăturat ? — întrebă acesta.

— Ce pasă la tine ?... — se stropşi la el cerchezul, arătîndu-şi dinţii sclipitori şi albul ochilor. Apoi adăugă liniştit:

— Ei, cine, cine ! Casa treba rînduit, prăvălie mutat alta parte...

— Porni îndărăt, bucuros că, o dată eu telegrama stăpînilor săi, Prohor o va primi şi pe a lui. Dar mîzgă- leala lui caraghioasă rămase acolo, în fundul lor de ţară. Rîndurile ei nu străbătură văzduhul spre Moscova. Slujbaşul de la poştă era marea mator de felurite „monstre". Avea, de pildă, un registru în care iscăliseră, drept amintire, tot felul de oameni de seamă : ispravnici, slujitori ai bisericii, un oarecare Filimonov, învăţător, directorul administraţiei financiare, o prostituată din Varşovia cu numele de Hesia şi alţii. Telegrama lui Ibrahim fu alăturată acestor amintiri ca un document rar. Punînd-o la dosar, slujbaşul zîmbea pe sub mustăţi cu gura-i ştirbă, zîmbea vesel şi nepăsător. Nu ştia ce se ascunde în negura vremii, nu bă-
— nuia că va veni o zi cînd aceste mîzgăleli vor ieşi la lumină, îşi vor spune cuvîntul, ca să amuţească apoi pe vecie şi să moară, încheind tainica orbită a destinului lor...

— ...Deodată începu s-o doară pe Anfisa inima. O durea într-una, neogoit, întocmai aşa cum doare o măsea găunoasă. De ce o fi durut-o oare ? Oare pentru că Anfisa păşise pe o cale greşită şi întortocheată, că pe această potecă întunecoasă o întâlnea pe Maria Kirilovna cea blîndă, că din

urmă se auzea glasul răzbunător al lui Prohor, iar din dreapta şi din stînga cugetul îi şoptea vorbe pline de dojană ? Of, cuget, cuget, cine te-o mai fi zămislit şi pe tine ? Oamenii sau dumnezeu ? Cînd ai să amuţeşti odată ? ! Iar dacă fiinţezi într-adevăr, de ce ai fost dat omului ca o pedeapsă şi la a cui poruncă răsări mai înainte de a se fi săvîrşit fapta omului ? Nu s-a întîmplat încă nimic, e linişte şi pace, dar deodată începe să ţi se strîngă inima! Aşa se strînge acum şi inima Anfisei, zi şi noapte, fără a-i lăsa o clipă de răgaz.

— Şi, ca un făcut, se pomeni cu baba Kliuka cea gîr- bovită. Baba îşi tot strâmba năsucul şi clipea din ochii ei alburii, sticloşi.

— Auzit-ai, fată dragă ? Prohor a peţit-o pe fiica unui negustor. A venit vestea pe sârmă. Face nunta curând.

— Facă sănătos — răspunse liniştită Anfisa. — Doar pentru aia s-a şi logodit.

— Vorbea liniştită, dar inima âi zvâcnea atît de năvalnic în piept, încît nici ochii nu mai puteau să-i stea locului şi totul juca prin faţa ei.

— Nu, Kliuka minte ! Nu-i cu putinţă una ca asta ! Se duse la casa Gromovilor şi acolo Maria Kirilovna îi ieşi înainte cu telegrama cea groaznică, ucigătoare, care-i vestea pieirea. Anfisa izbucni în plîns. Plînse şi Maria Kirilovna şi amîndouă femeile se îmbrăţişară şi se sărutară. Sărutul mamei purta în el bucuria mîntui- rii, în timp ce sărutul buzelor fierbinţi ale Anfisei era tămîie şi plîns de îngropăciune. Şi dacă Maria Kirilovna ar fi avut darul de a citi în sufletul omului, fără îndoială că ar fi auzit geamătul ascuns al Anfisei, un geamăt care i-ar fi cutremurat inima.

— Iată de ce o duruse pe Anfisa inima ei de femeie lipsită de înţelepciune, iată ce cumplită lovitură îi dăduse soarta cea crudă ! „Lasă, lasă! Văd eu ce-i de făcut, nu mă dau încă bătută !"
— Şi se duse glonţ la Şapoşnikov.

— Pe deportat îl durea îngrozitor stomacul : mîncase prea multe căline pălite de primul îngheţ. II găsi culcat cu faţa în jos pe cuptorul cald. Şi pe el îl durea sufletul. Tot timpul simţea o strîngere de inimă. Ce-o fi fost asta ? O neagră presimţire, sau, poate, o mustrare de cuget prevestitoare a unei soarte îngrozitoare ? „Of, cuget, cuget, de ce oare... Fleacuri, prostii !"

— Ar trebui să tragă un gît bun de ricină, dreasa cu o duşcă de vinişor...

— Bună ziua, Scufiţă Roşie. Am venit la tine să-mi alin durerea... Ai auzit veştile ?

— Şapoşnikov se uită de pe cuptorul lui la faţa trasă a Anfisei, la mîinile ei tremurătoare, jalnice.

— Cum să ţi-o alin, Anfisa Petrovna ? Ar trebui mai întîi să-ţi întăresc puţin nervii.

— Anfisa zîmbi fără vlagă, se uită drept în ochii lui, se uită la fruntea-i încreţită sub povara gîndurilor, se uită cu alean, cu jale şi vorbi :

— —Spune-mi că nu-i încă totul pierdut, că n-o sa. se însoare cu fata aceea... Altminteri... Auzi ce spun, Şapkin ? Mă încurc cu bătrînul şi-mi pierd sufletul. M-am şi hotărît.

— Deportatul coborî sprinten de pe cuptor. Pe chipul şi în ochii lui se citea o durere nemărginită. Sufletul Anfisei se umplu de o mare bucurie : Şapkin acesta nu era om, ci un înger al domnului. îi împărtăşea din suflet durerea. Faţa deportatului se schimonosi cumplit : nu mai putea să rabde durerea.

— Cu mîna pe clanţa uşii, mic şi chircit, spuse .posomorit :

— Nu te dărui bătrînului. La ce bun ? Fii stăpînă pe viaţa dumitale.

— Cum să fiu stăpînă ? Cum să trăiesc aşa, cu inima pustie ?...

— Munceşte — rosti înăbuşit deportatul, sugîndu-şi pîntecul care-i ghiorăia.

— I-auzi vorbă ! Ţi-am mai spus eu, Scufiţă... Ţii minte seara aceea ?. Ţi-am spus atunci că simt în mine o fiară. O fiară sălbatică, lacomă, afurisită. Vrea mereu cîte şi mai cîte... Nu, Scufiţă Roșie, sînt pierdută pe veci... Aleluia !

— Iartă-mă o clipă... — spuse Şapoşnikov fugind afară.

— Ei bine, nu, Prohor n-o să se însoare! — îi strigă din urmă Anfisa bătînd din picior.

— Piotr Danilîci o ducea într-o beţie. Ai fi zis că în pîntecul lui sălăşluia un vierme, mare de tot, cu botul roşu, care cerea într-una să bea...

— Prohor cutreiera la Moscova teatrele şi muzeele. Dar într-o zi, tocmai cînd, la stăruinţele Ninei, săruta moaştele sfinţilor mucenici din străvechea catedrală Uspen- ski, îşi aduse aminte de Anfisa. Aşa, deodată, pe ne- gîndite. în ziua aceea o văzu tot timpul înaintea ochilor, iar cînd se duse la culcare, o visă, îndrăzneaţă, neobrăzată. Prohor nu-i spuse nimic Ninei. Atîta numai că gîndurile i-o luară deodată razna, dragostea pentru logodnica lui parcă se zdruncină şi, pe neaştep- tate, se gîndi să-i trimită scumpei Anfisa Petrovna o scrisorică de dragoste.

— Dar una era scrisorică şi alta inima. Inima îl în- demna să se ducă acolo, la ea, în taigaua cea întunecată. Pentru ce ? Nici el nu ştia. Poate ca s-o omoare, poate ca să-şi împletească viaţa cu a ei pentru mult timp, pentru vecie.

— S-ar fi zis că nu degeaba, nu fără pricină simţea astfel de porniri : Anfisa se gîndea la el zi şi noapte. Şedea pe ţărmul ursitei sale, arunca în marea soartei frînturi însîngerate, roşii din inima ei sfîşiată, iar gîn- durile, unduindu-i ca cercurile pe apă, unul după altul, parcă ajungeau cu o iuţeală ameţitoare, într-o clipă, la Moscova, ca şi cum ar fi urmat anume legi tăinuite, necunoscute încă omului. Ajungeau la ţărmul acela, la Moscova, la inima lui Prohor. Decum izbea o undă ca aceea în inima lui, inima i se tulbura, se strîngea de dor şi-1 chema fără contenire acolo, în taiga, la Anfisa. Pentru ce ? Nu ştia nici el... Poate ca s-o omoare, poate ca să-şi împletească viaţa cu a ei, pentru totdeauna, pentru vecie...

— Cu ochii lui de om cunoscător într-ale vieţii, Iakov Nazarîci vedea şi înţelegea totul. De aceea strîngea mai zdravăm hăţurile şi, ridicînd biciul, ameninţa trăpaşul care trăgea în lături.

— Timpul zbura şi el ca un trăpaş. De sub copitele iernii zburau fulgi, pulbere şi bulgări de zăpadă. Fugi, gerule, fugi ! Dinspre miazăzi vin stăncuţele cu ciocurile lor albe...

— Uite aşa... Numai să nu boceşti, să nu urli.

— Maria Kirilovna era încordată ca o strună şi toată

— numai urechi.

— Va să zică aşa... — urmă Piotr Danilîci. — Am vorbit cu nişte oameni de la oraş, cu nişte clănţăi, nişte beţivani. Trebuie să mă prindă asupra faptului la hotel, cu o muiere, cu o tîrfă, zicem... Aşa m-a învăţat şi popa Ipat. Pe urmă cerem despărţenia, eu iau toată vina asupra mea, iar tu eşti atunci slobodă să faci ce vrei. Poţi să te măriţi cu cine ţi-o plăcea. Dacă pofteşti, poţi să-1 iei şi pe Iliuha, să te faci madam So- hatîh.

— Maria Kirilovna izbucni.

— Ptiu ! Fă cum vrei de vreme ce ai dat în mintea beţivilor şi ţi-ai pierdut chipul şi asemănare om-

— Dacă-i p-aşa, nu-mi trebuie bărbat ! Plec la fecioru- meu.

— După o săptămână, prin zăpadă începură să se zbată găini scurtate de cap, iar în coteţ — să guiţe porcul. Fierbeau sute sute de colţunaşi cu carne pentru oaspeţi, căci Piotr Danilîci poftise la masă toată fruntea satului. îl chemase pînă şi pe Iliuha. Nu sufla o vor- buliţă despre pricina acestei pofteli : avea,' pesemne, un gînd ascuns. Anfisa Petrovna era, fireşte, şi ea la masă. Casa încăpătoare a negustorului îi primise, îi adăpostise pe toţi. Numai Maria Kirilovna nu se arăta. Văduva cu soţ în viaţă se închisese în odaia ei şi nu voia să vadă pe nimeni. De altfel şi sănătatea ei era greu zdruncinată : începuse să aibă bătăi de inimă.

— Seara tîrziu, cînd toţi mesenii se chercheliseră de-a binelea, Piotr Danilîci se ridică în picioare, solemn şi zgomotos. Se sculară şj oaspeţii. Gazda ridică paharul plin cu vin :

— Iată pentru ce v-am poftit aci, scumpii mei musafiri. întrucît, din anumite pricini neplăcute, ne-am hotărît să ne despărţim de nevasta noastră, Maria Kirilovna, cu toată cinstea, precum se cuvine... Şi întrucît gîndul nostru este într-una la o mîndruţă...

— Aci negustorul aruncă o privire Anfisei. Albă ca varul, posomorită, tînăra femeie se uita pe deasupra ca- petelor, spre fereastră.

— Oaspeţii începură să tuşească, să răsufle zgomotos. Erau cam stînjeniţi. Un scaun căzu parcă de la sine, bufnind. Pristavul simţi că-1 taie la ficaţi. Pe dinaintea ochilor îi jucau rotocoale. Ilia Sohatîh îşi holbă ochii de purcel, se aşeză pe scaun, dar sări iar în picioare.

— Negustorul plimbă de jur împrejur o privire fericită, tinerească. Deodată însă se încruntă, bătu din picior şi se răsti la Iliuha :

— Afară !

— I se năzărise că Iliuha e un drac, că are coarne, că plesneşte cu coada în masă.

— Afară cu tine !

— Ilia Sohatîh se ascunse după spinarea lată a prista- vului care, de încinsă ce era, scotea aburi.

— Piotr Danilîci urmă :

— Drept care, într-un cuvînt, vă vestesc...

— Anfisa îi şopti încet :

— Nu.

— Spinarea pristavului se răcori, aburul se potoli, ficatul se linişti. Ilia Sohatîh se arătă iar şi necheză de bucurie ca un mînz. Negustorul căscă gura, paharul scăpă din degetele lui neputincioase şi căzu jos cu un clinchet, căruia îi răspunse zornăitul ţanţoş al pintenilor pristavului.

— Nu, nu şi nu — rosti Anfisa, la fel de încet, dar apăsat.

— Straşnic ! — strigă popa-Ipat, dar amuţi deodată.

— Cum- ai zi-is ? — rosti ameninţător negustorul, cu ochii la Anfisa. Nările şi ochii lui parcă scoteau foc.

— Glasul Anfisei se înălţă deodată :

— Nu, Petruşa ! Nu, nu şi nu !
— Căzu la loc pe scaun şi-şi lovi coatele de masă, ge- mînd, cutremurată de plîns.

— în clipele acelea, scăldat în lumina lunii care albăstrea pirtia, un alai gălăgios zbura în trei troici cu zurgălăi. în troica din faţă erau Prohor, Nina şi Iakov Nazarîci Kuprianov, iar după ea, în celelalte două, sipetele cu avuţiile lor.

— **12**

— Mai trecu o săptămînă. Era o duminică primăvăra- tică. Soarele jucăuş se lua la întrecere pentru cea din urmă oară cu iarna. Biruită de el, bătrîna zgripţoroaică vărsa lacrimi reci. Se dezgheţase de-a binelea. Gurgînd de pe acoperişuri, prelingîndu-se de-a lungul ţurţurilor de gheaţă, plescăind, stropii cădeau în băltoace, lîngă poartă. Dintr-o băltoacă într-alta, dintr-un pîrîu într-altul, picăturile gîlgîiau, cînd tînguios, cînd gîn- gurind vioi, căci pretutindeni în jur era voioşie. Venise primăvara !

— Prohor era vesel. Nina Kuprianova — aşijderea. Se plimbau, ascultau cîntecul picurilor şi rîdeau fericiţi. Sîngele lor tînăr clocotea în vine : era primăvară şi soare.

— Pe urma lor se ţinea însă pas cu pas, nevăzută şi totuşi mereu de faţă, Anfisa.

— Inima Ninei Kuprianova era plină de dragoste. Fericirea se revărsa din ea năvalnic, deşi ar fi vrut s-o păstreze numai pentru sine.

— Intr-o seară, Nina ieşi pe poartă şi se îndreptă spre dîmbul de lîngă biserică. Căciuliţa şi gulerul hainei ei se zăreau ca două pete albe în umbra viorie a «.murgului. Urcă dîmbul. Abia ridică însă fruntea spre stelele firave, abia apucă să dea frîu slobod visărilor sale de fericire, cînd deodată în faţa ei răsări o tungusă.

— Fugi, fată, fugi... — şopti ea aprinsă, parcă ves- tindu-i o primejdie.

— Nina se; uită la ea. înfăşurată în blănuri, în straie împodobite cu mărgeluţe, cu un şirag bogat la gît, tungusă stătea la doi paşi depărtare. Chipul ei era nespus de frumos.

— Fugi, fată, fugi... Nu-1 îndrăgi, lasă-1, pleacă de aici !... Iubeşte pe alta.

— Nina Kuprianova simţi o mînă albă atingînd-o de braţ. Tot sîngele îi fugi din obraji, vederea i se tulbură.

— Dar cine eşti tu ? — întrebă ea cu glas slab, speriat.

— Sînt Sinilga...

— Nina o privi cu spaimă şi i se păru că tungusa pluteşte în adumbrirea amurgului, se depărtează, se mistuie în negura înfricoşătoare.

— O luă repede spre casă. Se întîlni cu Ibrahim :

— De ce umbli singura ? Proşka unde estem ? — o întrebă cerchezul.

— Prohor ieşea în clipa aceea de la Şapoşnikov. li ducea Ninei un mic dar, o veveriţă împăiată. Cînd să iasă însă din ulicioară, în faţa lui răsări Anfisa, toată numai blănuri tunguse, numai mărgele şi mărgeluţe. îi puse amîndouă mîinile pe umeri şi zîmbi, cu ochii în ochii lui.

— Prohor ridică din umeri şi o apucă spre stînga. Anfisa o luă la dreapta. Prohor o luă la dreapta, ea — la stînga şi iar se pomeniră faţă în faţă, ochi în ochi.

— —i Pleacă, te rog, lasă-mă — spuse el încet, stins, ca în silă. Simţea că Anfisa pune din nou stăpînire pe fiinţa lui şi, ca să sfîrşească, se răsti la ea cu un glas care se frînse de durere :

— Pleacă odată, Anfisa ! Ce vrei de la mine ?

— Anfisa însă îşi lipi deodată" buzele de gura lui, deschisă ca să rostească aceste cuvinte. Prohor se smulse din îmbrăţişarea ei, o îmbrînci într-un nămete vioriu din care adiau miresme de primăvară şi o luă la goană cu paşi de un stînjen. Anfisa îi strigă din urmă :

— Nu te las eu să trăieşti ! îmi fac şi mie seama, dar nici pe tine nu te cruţ !
— Tremura toată, dar nu se ridica de jos. Veveriţa cea moartă zăcea neagră pe zăpadă, cu coada stufoasă, cu urechea lipită de troian, de parcă ar fi vrut să asculte, să afle o taină. Şi în toată înfăţişarea ei, în lăbuţele din faţă îndoite la piept, era ceva înduioşător. Prohor nu aduse acasă decît suportul de lemn...

— Viitorii cuscri se tîrguiau, logodna se apropia. într-o seară, baba Kliuka îi aduse lui Prohor o scrisoare şi-i spuse :

— Măi, flăcăule ! Ce o tot chinuieşti pe mîndruţa de Anfisa ? Măcar de te-ai însura odată şi ai pleca de aici...

— Anfisa îi scria :

— „Şoimul meu, şoimuleţule, ce-i asta ? Oare într-a- devăr să fi venit sfîrşitul iubirii mele ? Adu-ţi aminte, Prohor Petrovici, de noaptea aceea a noastră, adu-ţi aminte cum ţipa buha şi cum m-a adus cerchezul pe calul lui sprinten. E cu putinţă să fi uitat chiar totul, Prohor Petrovici, şoimul meu ? Oare să dai tu dragostea Anfisei pe fata unui negustor ? Cu ce te-o fi cucerit ? Cu averea ei ? Dar ia gîndeşte-te, Prohor Petrovici, dragul meu, oare banii fac bucuria vieţii ? Ai tu nevoie de o fetişcană învăţată de la oraş, toată numai zulufi şi funduliţe ? Hei, şoimule, nu eşti tu de- alde ăştia ! Vezi să nu-ţi tai singur aripioarele şi să nu te căieşti pe urmă. Oh ! ce te-aş mai iubi!

Te-aş iubi de ţi s-ar întuneca lumina zilei înaintea ochilor, tot sîngele mi l-aş da iubindu-te ! Șoimul meu, Prohor Petrovici, tînărul meu iubit, adu-ţi aminte de mine. Plîng şi plîng mereu, plîng ziua şi noaptea... şi mînia clocoteşte în pieptul meu ca smoala cea neagră. îndură-te de mine."

— Prohor Petrovici îi răspunse :

— „De ce te ţii scai de mine, Anfisa Petrovna ? Nu ştii că ne logodim curînd ? Dumneata eşti femeie deşteaptă şi n-ai inimă rea. înţelege dar că acum e prea tîrziu să învii trecutul, că ce a fost nu se mai Întoarce. De altfel, te şi prefaci, căci nu mă iubeşti. Cît am stat în taiga, nu mi-ai scris o vorbă. Nu mă iubeşti pe mine, ci ţii doar la farmecele dumitale. Poate că îţi zici : «îi sucesc capul, îmi bat joc de el şi apoi îl las.» Anfisa Petrovna, îţi vorbesc fără glumă. Te rog, scu- teşte-mă, nu-ţi mai face rîs de mine. Lasă-mă în pace."

— Iscăli, se rezemă de speteaza jilţului şi aprinse o ţigară. Dar iată că în mintea lui deodată se ivi altceva, ceva nou. II străfulgeră un gînd... Se statornici în el... începu să cugete întîi pe dibuite, poticnindu-se de parcă şi-ar fi plimbat degetul peste nişte sacîz. Apoi gîndurile începură să lunece, să lunece mereu, făcînd tumbe, rostogolindu-se, de-1 apucară ameţelile, iar fruntea i se broboni de o sudoare rece. Puse mîna pe toc, se uită în dreapta, în stînga. Era linişte. Se apucă din nou să scrie :

—

—

— surat, tot pe tine o să te iubesc... N-am uitat nici noaptea aceea, nu te-am uitat nici pe tine, goală... La- să-mă, Anfisa, pleacă..."

— E voie ?

— Prohor ascunse repede scrisoarea în buzunar. Nina avea părul desfăcut şi era îmbrăcată cu un capot alb. In odaie se luptau două feluri de lumină : luna o scălda pe tînăra fată în vălul ei albăstriu, iar lampa arunca raze gălbui. Nina stătea în faţa lui Prohor, tăcută şi dreaptă ca o arătare.

— Am fost la Piotr Danilîci — spuse ea. — Dar ce-i cu tine ? De ce eşti atît de tulburat ?

— Nu ştiu ce am la inimă... Mă cam doare...

— Piotr Danilîci mi-a dat un mic cadou... E aici, în cutia asta...

— Arată-mi-1.

— N-am voie... Pînă la nuntă.

— Ochii reci şi străini ai lui Prohor se încălzeau treptat. Şi totuşi privirea lui rătăcea de colo-colo.

— Cui i-ai scris ? Arată-mi.

— Arată-mi mai întîi cadoul — rosti Prohor. Sîngele îi bătea în tîmple ca un ciocănel.

— Nu pot.

— Nu pot nici eu.

— Nina oftă, spuse „la revedere" şi plecă. Prohor îi ţinu paltonul şi o conduse spre casa în care locuia. La întoarcere, zăbovi o vreme lîngă fereastra Anfisei. Perdelele erau lăsate, dar prin crăpături răzbătea lumina. Ce-ar fi să intre la ea pentru o singură clipă ? Nu, mai bine nu.

— Ajuns acasă, rupse scrisoarea în bucăţele.

— Altă noapte de primăvară. Cald. Moină. Picăturile cădeau sonore, clinchetind, plescăind uşor. în noaptea aceea caldă şi întunecoasă motanii mieunau pe acoperişuri, spiriduşul pădurii îşi fluiera cîntecul de primăvară în taiga, buha ţipa.

— Nina era singură, după cum singură rămăsese şi Maria Kirilovna. Bătrînii plecaseră la moară, pesemne

— ca să tragă acolo un chef. Luaseră cu ei merinde şi o întinseseră cu o troică.

— Şi deportatul Şapoşnikov era singur. Singură era şi Anfisa Petrovna. Urîtul îi păştea pe toţi. Singur era şi Ibrahim, după cum singură se simţea şi bucătăreasa Varvara. Ilia Sohatîh se făcuse nevăzut pe undeva.

— Cum era cu putinţă într-o noapte ca aceea să tînjeşti în singurătate ? Afară era întuneric. Pînă şi luna şi stelele pieriseră în nemărginire. Cerul rămăsese pustiu. Văzduhul era neclintit. Nu se auzea decît clipocitul necurmat al picăturilor.

— Maria Kirilovna nu se culcase încă. Lucra la darul ei de nuntă pentru Nina, tivind cea de a treia duzină de batiste. O lampă cu abajur verde lumina odaia. Dedesubtul ei dormea ghem un motan cenuşiu. Deodată scîr- ţîiră paşi.

— Pardon, Maria Kirilovna, — începu Ilia Sohatîh, apropiindu-se de ea în vîrful picioarelor. Iertaţi-mă... îndrăznesc să vorbesc... Cum să zic...

— Ce doreşti ?

— ■— îmi îngădui să mă aşez lîngă dumneavoastră, tul- burîndu-vă singurătatea de femeie ce se plictiseşte.

— Se lăsă în jilţ.

— —Dacă aţi şti, Maria Kirilovna, ce moină e afară, — urmă el. — Toate butoaiele sînt pline de o apă *tiri- bilă.* Dacă aţi şti ce mai apă e, Maria Kirilovna !

— Femeia se uita la el nedumerită cu ochii ei rotunzi şi blînzi.

— Ce te-ai gătit aşa ? De ce ţi-ai pus ghetele de lac?

— Sohatîh îşi dădu ciuful pe spate şi-şi holbă deodată ochii.

— Maria Kirilovna ! — răcni el atît de tare, încît sperie motanul. — Maria Kirilovna ! Sînt *amurizat* de dumneavoastră la culmea nebuniei... Pentru dumnezeu, nu mă alungaţi, ascultaţi ce vreau să vă spun... Alt- minterea, dacă mă *rispingeţi,* s-ar putea să mă şi spînzur !... Să am pardon...

— Ce tot îndrugi ? Doamne iartă-mă ! — se sperie negustoreasa.

— Maşa !

— Vînzătorul se aruncă în faţa ei în genunchi şi o acoperi toată de sărutări, lipicioase ca plasturii.

— Măgarule, tîmpitule ! — strigă Maria Kirilovna cuprinsă de un rîs nervos. — Beţiv afurisit ! Cară-te de aici !...

— ... — Ce mă fac cu tine, Scufiţă Roşie ? — spuse trist Anfisa cu vocea ei joasă. — Mai vrei o ceaşcă de ceai ?

— Anfisa Petrovna, fă cu mine ce vrei. Poţi să mă şi omori... Mi-e totuna.

— Şapoşnikov era posomorit, trist. Vorbea cu glas surd, ca din mormînt şi se bîlbîia. în ultima vreme decăzuse, se sălbăticise, arăta tot mai bătrîn. De atîta băutură avea ochii umflaţi. Pînă şi haina de pe el era ponosită, veche, boţită.

— Ochii Anfisei erau plini de milă. Mîna ei se întindea spre carafă.

— Bea, Şapkin, bea, îneacă-ţi amarul... Hei, Şapkin, Şapkin ! Nu eşti nici tu mai breaz ca ceilalţi. Şi pe tine te-a ispitit trupul meu... Hm, dai din mîini... Vrei să spui că nu-i aşa ?... Vrei să spui că mă iubeşti din suflet ? Voi bărbaţii, sînteţi ca nişte armăsari. Uite aici sufletul care vă trebuie vouă...

— Cu o mişcare repezită, prinse în căuşul palmelor sî- nii săi tari sub bluza albastră şi-i săltă uşurel.

— Iată sufletul vostru ! Toţi sînteţi la fel, toţi, toţi... Pînă şi popa Ipat.

— Răsufla repezit, vijelios şi nu-ţi puteai da seama ce străluceşte în ochii ei : ,rîsul sau durerea şi dispreţul.

— Vai de capul vostru!... — rosti ea apăsat şi-şi turnă rachiu.
— Şapoşnikov simţi că-1 gîdilă ceva în nas. Scoase din buzunar un fel - de obială, o ascunse în grabă, găsi o altă cîrpuliţă, ceva mai curată, îşi suflă nasul şi spuse :

—

— Pentru ceilalţi nu răspund, răspund doar pentru mme. întreaga mea fiinţă : nervii, creierul, orice părticică a trupului meu — este în stăpânirea dumitale. în dumneata, Anfisa Petrovna, se îmbină uimitor de armonios inteligenţa, frumuseţea şi înalte însuşiri sufleteşti. Numai că faptul acesta nu-1 vede oricine...

— înţeleg eu ce se îmbină ân mine... Un diavol şi un ânger... Asta-i...

— Nu ştiu, nu ştiu... — rosti el încet. Apoi repetă mai tare :
— Nu ştiu, nu ştiu. Dar n-are a face... Totuşi te iubesc ! — strigă el.

— Scoase un strigăt şi Varvaruşka, bucătăreasa negustorilor, cînd simţi prin somn mângâierile lui Ibrahim.
— Bată-te să te bată ! — mormăi ea. — Ce m-ai speriat... Ptiu ! Cînd o să te botezi odată şi tu, afuri- sijule, diavol făr-de sfânta cristelniţă ? Doamne iar- tă-mă !

— Pînă la urmă, în mare taină, Nina îi arătă lui Prohor cerceii :

— Ia te uită, ce ciudat... Ce bine se potrivesc cu broşa mea.

— Într-adevăr — spuse Prohor, uitîndu-se la briliantele cerceilor dăruiţi de Piotr Danilîci şi la cele montate în broşa de platină a Ninei.

— Kuprianovii închiriaseră o casă ţărănească spaţioasă. Pe podele erau aşternute scoarţele înflorate, pereţii fuseseră văruiţi curat, iar sub tavanul zugrăvit se legăna un porumbel alb, făcut din şiţă de un hoinar care măsese cândva acolo.

— Prohor puse cârligul la uşă, se apropie de Nina şi o âmbrăţişă. Ea âi cuprinse gâtul cu braţele. Sărutându-şi logodnica, Prohor o ântrebă :

— Ai vrea să devii soţia mea acum, în clipa asta ?

— Ce spui ! — exclamă Nina împingîndu-1. — înainte de nuntă ?

— Da, acum.

— Pentru dumnezeu, Prohor!... De ce mă jigneşti ? !

— Ciudat!

— Ce găseşti tu ciudat ?

— Deh, cum să spun... De ce voi toate, domnişoarele de la oraş, sînteţi ca nişte mironosiţe, de nu poate omul nici să vă atingă ?

— începu să se plimbe în lung şi în lat prin odaie. Nina îl urmărea din ochi.

— Şi dacă n-o să te mai iubesc ? — întrebă el. — Mă însor cu tine şi pe urmă, deodată, îmi trece dragostea...

— Ia ascultă, — spuse Nina. — De ce nu mi-ai arătat scrisoarea aceea ? Cui, i-ai scris ? Ei, Anfisei ? De ce nu-mi faci cunoştinţă cu femeia aceasta ? De ce ?

— Ce ţi-a venit ?

— Aşa vreau eu.

— Prohor desfăcu, apoi îşi încheie din nou cingătoarea caucaziană pe care o purta peste haină şi rosti gînditor :

— Mai tîrziu... Altă dată... Cînd s-o ivi vreun prilej.

— Acum vreau.
— Acum ? S-o fi culcat de mult.

— ...Dar Anfisa nu se culcase. Tulburată şi tulburătoare, cu părul despletit, stătea în faţa lui Şapoşnikov care se ameţise de băutură şi-i spunea :

— Măi prostuţule, măi beţivanule... Hai, du-te la culcare...

— Anfisa, Anfisa Petrovna !

— Şapoşnikov tremura ca varga, cu mîinile împreunate pe piept. Lacrimile îi curgeau şiroaie pe obraji şi pe barbă :

— Ştiu că nu poţi să mă iubeşti. De aceea omoa- ră-mă... Te rog din suflet ! Otrăveşte-mă! înjun- ghie-mă !

— Căzu pe laviţă cu faţa în jos şi începu să scîncească jalnic şi înfiorător, cu glas subţire ca de căţel:

— O să mă tîrăsc ca un cîine !... Da, da, ca un cîine... la picioarele dumitale... La picioarele...

— li venea să plîngă şi Anfisei. Suspină adînc, cu ochii plini de jale. Netezi binişor, cu duioşie, spatele încovoiat al lui Şapoşnikov şi-i spuse :

— Lasă asta, că tot nu foloseşte la nimic.

— Apoi îl dezbrăcă şi-1 descălţă într-o clipă. Şapoşnikov nu se împotrivea. îl duse pînă la patul ei şi-1 culcă în aşternutul curat, sub pătură.

— Doamne, dumnezeule ! — murmură Şapoşnikov. Ce se petrece cu. mine ? Visez, ori e aievea ?

— Tremura tot, muşchii feţei îi zvîcneau, fruntea Iată, boltită era brobonată de sudoare, barba îi tresărea. Anfisa luă dintre icoane o iconiţă cu un şireţel de purtat la gît.

— Iată pe maica domnului care alină toate durerile, — spuse ea. — Crezi în ea, Scufiţă Roşie ?

— Nu, nu cred...

— închină-te şi sărută iconiţa. O să te apere de rele şi toată durerea ta are să se topească, precum se topeşte ceara la foc.

— Anfisa îi puse iconiţa pe pieptul păros şi-i spuse :

— Ai o blană ca de urs... Nu-i nimic. Domnul să te aibă în pază !... Dormi, drăguţule.

— Făcu deasupra lui semnul crucii, coborî fitilul lămpii şi plecă.

— Iatacul ei albastru rămase deodată pustiu. Luminiţa roşie a candelei pîlpîia, parcă făcea cu ochiul. Şapoşnikov era fericit ca un prunc. îşi simţea toată făptura scăl- dată într-o căldură alinatoare, într-o lumină lină, ca şi cum dincolo de uşă,. în odaia de alături, s-ar fi aflat mama lui bună, luminoasă, blîndă ca un înger. Fire nevăzute, dar vii îl legau de ea. Mama îi spunea ceva, îl legăna. Şi deodată în sufletul său pogorî o linişte şi o pace adîncă. în faţa ochilor îi juca luminiţa cea mică. In noapte răsuna clinchetul voios al picurilor.

— Zîmbi, închise ochii şi se cufundă în vis.

— După ce o trimise pe Nina la familia Gromov, Iakov Nazarîci îi spuse lui Prohor :

— Ei, fiule, viitorul meu ginere... Aşadar, îi dau de zestre Ninei două sute de mii de ruble... Sînt depuşi la bancă, la Moscova. Auzişi ?

— Cam puţintel... Credeam că-i daţi mai mult...

— Ptiu !

— Prefăcîndu-se jignit, Iakov Nazarîci începu să alerge prin odaie cu paşi mărunţei, de parcă ar fi alunecat pe rotiţe. Purta haina lui de lustrin dintotdeauna şi pîslari.

— Nu-ţi ajunge ? Ia uite-1, al naibii !...

— Nu-mi ajunge pentru afaceri, pentru ceea ce mi-am pus în gînd să fac.

— Mai am şi o mină de aur... Se cheamă „Na- diojnîi"... Tot nu-ţi ajunge ? !

— Mina, fireşte, nu strică. înseamnă ceva...

— Mai îi dau de zestre tot felul de linguri şi de talgere, aur şi argint curat. Toate astea preţuiesc mai bine de douăzeci şi cinci de mii... Tot nu-ţi ajunge, diavole ? !

— Repezindu-se la Prohor care şedea pe scaun, Iakov Nazarîci îl apucă de guler şi strigă, seuturîndu-1 :

— Zi, e puţin ? Nu-ţi ajunge ? ! Te sugrum, afu- risitule !

— Prohor izbucni în rîs îşi spuse :

— Cred că ajunge... Aşa, s-ar putea să mă strîngeţi de gît de-a binelea...

— Iakov Nazarîci începu şi el să rîdă, îl sărută pe cărare şi-i spuse, bătîndu-1 pe umăr:

— Ei, şi acum cară-te... şterge-o, hai!... Mă duc să mă culc... Trimite-o încoace şi pe Nina. Cît mai repede. O fi, desigur, la voi...

— Prohor se îndreptă spre uşă, cu sufletul plin de o bucurie mare, legănîndu-şi îţi mers umerii, întocmai ca Anfisa.

— Nunta o facem la Kraisk... O să petrecem, să se ducă vestea ! — strigă Iakov Nazarîci cu ochii la umerii lui laţi care se îndepărtau.

— O seară galbenă într-o ramă neagră. Dunga rece şi galbenă a asfinţitului, pămîntul gol şi negru. Prohor mergea de parc-ar fi zburat. Aripile lui erau visele cele aurii.

— Iakov Nazarîci o aşteptă pe Nina o oră încheiată. Haimanaua ! A ştiut să plece, dar înapoi nu mai vrea să vină. Iritat, începu să se spele, dar cînd să se şteargă, nu găsi prosopul în cui. îl căută pretutindeni. Zadarnic ! Să-1 caute şi la Nina. Trase geamantanul fetei şi-1 răsturnă mînios : clinchetind uşor, căzură din el sticluţe, foarfeci, nasturi, un degetar. Dar asta ce-o mai fi ? Iakov Nazarîci se aplecă şi ridică de jos o cutiuţă îmbrăcată în marochin. N-o mai văzuse nicicînd.

— Ah ! — strigă Nina care tocmai intrase în odaie şi se repezi spre tatăl ei. — Lasă, tăticule, nu-i voie !

— Ud încă pe faţă, Iakov Nazarîci o împinse brutal, deschise cutia şi se uită la ea de aproape, printre pleoapele îngustate.

— De unde-i ai ?

— Mi i-a făcut cadou Piotr Danilîci... — răspunse fata, urmărind cu un zîmbet chipul tatălui ei.

— Dă lampa încoace... Adu lampa ! — strigă deodată bătrînul, schimbîndu-se la faţă. — Luminează !

— Cerceii prinseră a străluci, aruncară scîntei. Negustorul tresări, gura i se strîmbă.

— Ori nu văd bine...

— Tăcu o clipă ca să-şi. tragă răsuflarea, apoi încheie :

— Ori... am înnebunit.

— De ce, tăticule ? — se sperie Nina. — Nu cumva sînt falşi ?

— Bătrînul gîfîia. O mînie stăpînită clocotea în el. Vedea roşu în faţa ochilor. încleştă dinţii. Faţa lui udă se uscă într-o clipă. Puse cutia în buzunar şi rosti tulburat :

— O să vedem...

— Apoi, îmbrăcînd paltonul,

ieşi pe uşă. 360

— Nina rămăsese locului încremenită, cu capul în jos^ cu mîinile atîrnînd neputincioase. Pînă şi rochia ei cu falduri învoite părea speriată. Se lungise, se pleoştise. Sufletul fetei fu cuprins de presimţirea apăsătoare a unei nenorociri.

— In seara aceea galbenă, înrămată în negru, Anfisa Petrovna îl pîndea pe Prohor, pitită lîngă gard, sub un

plop înalt, desfrunzit. Se înserase, apoi se înnoptase de-a binelea. Cerul se împodobise cu mărgele, dar Prohor nu venea de loc. Mult mai zăbovește la mîndruța lui! Degeaba! Nu-i scapă ei șoimulețul din gheare. Inima Anfisei știa că, chiar și de s-ar isprăvi totul, chiar dacă tinerii s-ar duce la biserică și ar pune cununile pe cap, chiar și atunci s-ar întîmpla ce s-ar întîmpla, așa, o veste ca-n poveste... Anfisa ar striga o dată de-ar răsuna întreaga biserică, de le-ar cădea cununile din cap : „Proșenka, șoimulețul meu iubit!"

— Nu, de data asta inima plină cfe iubire a Anfisei o înșelase, Prohor îi scăpase. Rupsese lanțurile cele nevăzute ale vrajei și acum stătea în fața tatălui său și-i spunea:

— A dat dumnezeu ! în sfîrșit. Mă temeam ca nu cumva viitorul meu socru să mă tragă pe sfoară. Acuma, tată, nu te supăra, dar am să-ți pun o întrebare.

— Ce întrebare ? — rosti Piotr Danilîci, părelnic fără luare-aminte, în fapt însă neliniștit.

— Cîți bani ai dumneata, tată ?

— în fața bătrînului plutea pe valuri gălbui chipul Anfisei.

— Ce te privește pe tine ?

— Tînărul îl privi țintă, încruntat. Spuse :

— Ce vorbă-i asta ? Am muncit doi ani și mai bine. Am cîștigat vreo șaptezeci de mii de ruble în argint... Unde sînt banii ?

— Undele galbene deveneau trandafirii, șerpuiau prin fața ochilor. Anfisa plutea, îl privea în față pe bătrîn și aștepta răspunsul. Strigă :

— Ești prea mucos ca să ceri socoteală tatălui tău !... Măgarule !

— încrîncenat, Prohor se aplecă peste masa la care ședea tatăl lui, îi răsuflă fierbinte drept în frunte și bătu năprasnic cu palma în masă :

— Unde-s banii ? Banii mei !

— Bătrînul sări în picioare, undele trandafirii se spulberară, Anfisa pieri și în locul ei răsări Iakov Nazarîci, galben ca ceara, tremurînd din tot trupul.

— Piotr Danilîci, trebuie să stăm puțin de vorbă — spuse el și-i făcu semn lui Prohor să iasă.

— Ridicînd din umerii săi lați, aprig, semeț, Prohor ieși. Piotr Danilîci rămase în picioare. Iakov Nazarîci îi spuse : , — Șezi.

— Apoi închise bine ușa, se așeză alături de Gromov și-și suflă zgomotos nasul în batista cadrilată. Ochii lui erau roșii, privirea — rătăcită. Piotr Danilîci aștepta. Iakov Nazarîci scoase cutia din buzunar, luă cerceii din ea, îi scutură și întrebă liniștit :

— De unde i-ai luat ?

— Piotr se uită cîteva. clipe în ochii lui Iakov Nazarîci, apoi răspunse :

— I-am cumpărat.

— Minţi — spuse Iakov Nazarîci liniştit, dar batista cadrilată din mîna lui tremura. — Minţi! — ridică el glasul şi, arcuindu-şi sprîncenele, se sculă de pe scaun.

— Piotr Danilîci se uită la el cum se îndreaptă spre colţ, mişcîndu-se cam într-o parte, desprinzîndu-şi cu greu picioarele de podea. In ungher răsări din nou vedenia înceţoşată a Anfisei. Părea că se contopeşte cu tapetul cel albastru ; doar ochii îi licăreau. Piotr Danilîci îl văzu pe Iakov Nazarîci cum se întoarce iar spre el, îl auzi cum spune :

— Sînt cerceii răposatei mele mame. Da, da...

— Piotr simţi că i se face părul măciucă.

— Da, da — vorbi din nou Iakov Nazarîci, căscînd gura ca să poată trage aer în piept, căci se înăbuşea. Duse mîna la inimă. — Aşadar taică-tău, moş Danilo, mi-a ucis părinţii. Asta-i. Aveam eu şi mai înainte o bănuială...

— Umbra Anfisei se clătină şi ajunse într-o clipă lîngă Piotr.

— Piotr Danilîci se ridică şi strigă :

— Ia seama ce vorbeşti!

— Nu mai spune ! — rînji batjocoritor Iakov Nazarîci, cu mîna în şold.

— Pentru vorbe ca astea meriţi să fii pălmuit!

— Ptiu ! — scuipă Iakov Nazarîci vînăt la faţă. — Ptiu !

— I se păru că masa de scris se urneşte singură, greoi, din loc, scaunele şi jilţurile se apleacă pe o rînă şi se leagănă, iar tavanul pîrîie şi se încovoaie.

— Iată unde am nimerit cu fetiţa mea... Intr-un cuib de tîlhari !

— Turbat de mînie, Piotr Danilîci izbi cu pumnul în masă, dar picioarele i se tăiară dintr-o dată şi căzu în jilţ înăbuşit, ca şi cum cineva i-ar fi vîrît un căluş în gură. Totul se învîrtea, se legăna de colo-cojo, oglinzile săreau de pe pereţi şi ţopăiau. Vedenia Anfisei pierise.

— Prohor dădu buzna în odaie. Deodată toate lucrurile — masa, scaunele, pereţii, oglinzile —> îşi luară locul de mai înainte. Prohor se uita la tatăl lui şi la Iakov Nazarîci. Piotr Danilîci se lăsase greoi peste un braţ al jilţului, cu capul între, mîini, cu ochii închişi. Iakov Nazarîci parcă şi-ar fi scrîntit toate mădularele : braţele îi erau frînte, unul întins în stis, celălalt în jos, picioarele i se îndoiseră din genunchi, călcîiul drept bătea cu putere în podea. Răcnea, împroşcînd spume de mînie. Ochii îi erau plini de înverşunare. Prohor zări

pentru întîia oară pe pîslarul drept al bogătașului, la călcîi, căputa de piele.

— Buimăcit, îl întrebă pe Iakov Nazarîci :

— Ce s-a întîmplat ?

— Neam de tîlhar ce ești ! Afară ! — strigă acesta repezindu-se la el cu pumnii. Țipînd și scuipînd, ieși apoi din odaie cu pași mult prea iuți pentru vîrsta lui, tîrînd după el de mînecă paltonul său îmblănit.

— Pitită lîngă plopul desfrunzit, Anfisa Petrovna auzi aproape de tot paşii tîrşiţi ai unui om mînios, auzi un glas mohorît, mormăind răguşit :

— Tîlhari blestemaţi ! Ucigaşi blestemaţi!

— Anfisa recunoscu glasul. Oftă adînc, îşi plimbă privirea grea spre mărgelele presărate pe cerul nopţii şi porni încet, îngîndurată, spre casă.

— Iakov Nazarîci năvăli ca turbat în odaia fiicei sale pe care o găsi plîngînd. Răcni la ea.

— Ai păţit ori ba ruşinea ? Spune drept !...

— Care ruşine, tăticule ?
— Auzi, mai şi întreabă !... Lua-te-ar dracu...

— 14

— Totul se învălmăşi, ieşi din făgaş, se încîlci. Toată noaptea şi toată ziua următoare a plouat neîntrerupt. Toată noaptea pînă-n zori şi toată ziua a plîns Nina, frîngîndu-şi mîinile.

— Prohor a plecat dis-de-dimineaţă în taiga, fără puşcă. A colindat haihui, fără să ştie nici el unde se duce. Umbla golit de gînduri, de parcă n-ar fi avut nici trup, nici suflet, de parcă nici n-ar fi umblat prin taiga el, ci un altul, un om străin şi de neînţeles, în timp ce el, Prohor, îl urmărea de departe şi-i era milă de acest străin care păşea astfel prin ploaie, fără gînduri, neştiind nici el unde merge, buimac, mort.

— Piotr Danilîci se puse iar pe băutură. Bea într-una. Da, era adevărul-adevărat. Luase cerceii din cufărul tatălui său, răposatul Danilo. Şi multe mai erau în lada aceea străveche, ferecată cu alamă coclită, cu înflorituri ca de gheaţă.

— Oare să fie cu putinţă ca bogătaşul Kuprianov, vestitul negustor, să dorească pieirea lor, a Gromovilor ?

— O să tăgăduiesc, — mormăia Piotr Danilîci. — Poftim de dovedește. Asta-i bună ! Le-am cumpărat, și basta !

— Maria Kirilovna nu știa nimic despre cercei, nimic despre tărăboiul din ajun: fusese plecată la niște cunoscuți. Se îndrepta spre casa în care stătea Kuprianov, prin ploaie, sub umbrela ei veche de pînză tare. Anfisa deschise fereastra :

— N-ai auzit nimic, Maria Kirilovna ?

— Nu. Da' ce s-a întîmplat ?

— Du-te acasă și întreabă-1 pe bărbatul dumitale.

— „Șerpoaica ! Tîrfa!" — își zise Maria Kirilovna.

— Totuși își desprinse cu greu privirea de la fața frumoasă a Anfisei. Era atît de albă și de trandafirie, ochii ei mari priveau atît de blînd .și de duios sub părul pieptănat, cu cărare la mijloc... „Satană ce ești ! Vrăjitoare !"

— Maria Kirilovna nu-i răspunse nimic și-și văzu de drum. Se întoarse însă curînd cu buza umflată : „Dumnealor s-au culcat, au zis că nu primesc pe nimeni".

— Ce s-a întîmplat, Piotr ? — întrebă ea strîmbîn- du-se acru, jignită, apropiindu-se de bărbatul ei și scu- turînd umbrela udă. — Ce s-a întîmplat ?

— Piotr Danilîci cînta cu glas răgușit și-și ștergea lacrimile :

— Cine știe ce soartă m-așteaptă, Ce soroc pentru moarte mi-e dat...

— Prohor se întoarse din pădure seara tîrziu, plin de noroi, ud leoarcă, cu ochii stinși. Haina îi era sfîșiată la umeri, pantalonii — la fel. în păr ca și pe șapcă avea numai cetină. Se opri la poarta casei ce-i era acum străină, se gîndi o clipă și bătu sfios. în curte începu să latre un cîine. Se auzi glasul rîndașului :

— Ce vrei ? Care ești ? Prohor Petrov ? Am poruncă să nu-ți dau drumu înăuntru.

— Ochii lui Prohor scăpărară, dar se stinseră îndată ca o scînteie în ploaie. Spuse :'

— Deschide, pentru dumnezeu... Vreau numai să întreb ceva.

— Parcă nici nu era glasul lui, ci altul, subțire și rugător. Se deschise zgomotos o fereastră. Prohor nu văzu pe nimeni în ea, auzi doar un strigăt răgușit, dușmănos :

— Du-te dracului ! Altminteri trag.

— Fereastra se închise cu zgomot. Prohor o auzi pe Nina strigînd ceva și izbucnind în plîns. Simți că sufletul i se prăbușește într-o genune. Ca să nu cadă, se propti cu umărul

de stîlpii porţii. Printr-o crăpătură, chiar alături de el, o mînă strecură un plic :

— Prohor Petrovici — îi şopti prin crăpătură rîn- daşul. — Na, poftim. Mi-a poruncit domnişoara să ţi-1 dau...

— întuneric beznă. Prohor se îndrepta pare-se spre casă. Picioarele lui frămîntau glodul, chibriturile se aprindeau şi se stingeau unul după altul : „*Prohor, dragul meu..."* Nu, nu'izbutea să desluşească slovele, era prea întu-neric.

— Ei, Proşenka, te-ai însurat ? — îi şopti cu tîlc la ureche glasul Anfisei. — Ai luat o fetiţă neprihănită, un îngeraş ? Te-ai lepădat de vrăjitoare ?

— Prohor grăbi pasul, trecu pe partea cealaltă a uliţei, dar Anfisa se luă după el, şi glasul ei îi stărui în urechi :

— Nu-i nimic... Tot o să pună mîna pe tine vrăjitoarea... Aşa-i că mă iubeşti ?

— Anfisa... De ce tocmai acum, într-o clipă ca asta ? De ce ?...

— Oh, Proşenka... drăguţule. Nu scăpaţi voi de mine... Nici tu, nici taică-tău... Vă am eu la mînă...

— Anfisa... Anfisa Petrovna !

— Privirile lor se întîlniră. A Anfisei — rea, semeaţă, a lui Prohor — umilită. Mergeau alături, pe lîngă gard. în faţa lor clipea o luminiţă firavă.

— Guriţa ei întredeschisă răsufla atît de ademenitor, dinţii albi, frumoşi, străluceau, paşii mlădii, apăsaţi, clefăiau aţîţător prin noroi. Prohor se opri, cu ochii în ochii ei. Doar perdeaua mişcătoare a întunericului le mai despărţea privirea.

— Ce vrei de la mine, Anfisa ?

— Pe tine te vreau.

— Răsufla pătimaş, pripit. Se lupta cu ea însăşi, îşi poruncea inimii, poruncea braţelor, dar inima îi zvîcnea năvalnic sub sînii tari şi braţele dădură să se înalţe ca nişte lebede spre gîtul lui Prohor. Deodată însă căzură în jos, moarte, reci.

— Las-o, las-o ! Ştiu tot, Proşenka... Frumos dar i-aţi făcut logodnicei tale !...

— Ce-o să fie acum, ce o să fie? — şopti Prohor. Dacă n-am s-o las ? Dacă mă-nsor cu ea ?

— Nu-ţi dau voie, iubitule, nu-ţi dau voie ! Ţi-am spus că am ceva la mînă... Ceva grozav...

— Ce-o să se întîmple ? — îngăimă iar Prohor. II scuturau frigurile, îi ţiuiau urechile.

— Anfisa rîse încet, pe nas :

— S-au dus pe copcă bănişorii voştri. Ocna vă mă- nîncă...
— Şi fugi grăbită, cu un rîs rece.

— O hîrtiuţă albastră scrisă cu creionul :

— „Prohor, dragul meu. Iubitule ! Plecăm de îndată ce se zvîntă drumurile. Bătrînul este neînduplecat, vrea să vă dea în judecată, să vă denunţe la oraş. Eu nu cred nimic, deşi pe cercei scrie într-adevăr numele bunicii mele. Tata are ochi buni şi a văzut. E îngrozitor ! Dar ce vină avem noi doi, ce vină are fericirea noastră ? Oricum... iubitule, să nu-ţi pierzi nădejdea ! Este o încercare trimisă de dumnezeu. Să nu mă uiţi ! Credinţa mea e că totul va ieşi bine pînă la urmă. Am să mă rog toată noaptea pentru tine, pentru noi toţi. *A ta N.*

— P.S. Să nu pleci în taiga ! Am să-ţi trimit o telegramă. O să-1 înduplec eu pînă la urmă. îmi pun nădejdea în mama. *N.*"

— Parcă citeau doi inşi. De fapt, citea numai Prohor, iar celălalt îl împiedica să citească : chicotea, mormăia ceva, flutura o perdea de fum între lumina gălbuie a lămpii şi scrisoarea cea albastră.

— în capul lui Prohor era numai freamăt de pădure, numai murmur şi clipocit de pîraie, iar inima îl durea cumplit.

— Cu cine să stea de vorbă ? Maică-sa dormea. La bătrîn ce să mai caute ? ! Se dezbrăcă, smulgînd de pe el rufele ude de ploaie şi se vîrî, gol, în aşternut. Tremura ca varga. Se înveli cu şu'ba. Frigurile îl scuturau însă şi mai cumplit. Capul îi era greu. Cugetul dădea să se cufunde în vis ori în aiurare...

— Ei ? Ce estem cu tine ?

— Ibrahim, tu eşti?

— Eu. Ei ?

— Pleşuv, desculţ, în izmene şi rubaşcă roşie, cerchezul şedea în faţa lui pe scaun şi pufăia din lulea. Sprîncenele-i groase erau negre ca şi barba. Cu ochii îngustaţi şi gîndul rătăcind aiurea, părea că se uită drept în cugetul, în sufletul lui Prohor. Lampa cea galbenă îşi pusese mîinile în şold, îşi îndesase căciula verde pe ochi şi acum se uita şi ea drept în sufletul lui Prohor, cugeta şi ea, pregătindu-se să audă ce-au să-şi spună oamenii.

— Ce să mă fac acum ? — întrebă Prohor înfierbîn- tat, dar cu glasul stins, obosit. începu să tuşească. — Cred că numai tu mi-ai rămas... Tu, cel mai credincios dintre toţi. Da, Ibrahim... Totul s-a sfîrşit... Nina pleacă.

— Sfîrşit, Proşka... Ptiu ! Pacat, Proşka... Pacat de fată !... Pacat de tine !...

— Lampa asculta. Oamenii tăceau. Lampa trăgea cu urechea şi înţelegea tîlcul tăcerii lor. Prohor oftă şi clipi-.

— De ce dus taiga ? Udat... Bolnăveşti...

— Cerchezul îşi lăsă capul în piept. O musculiţă se desprinse din tavan şi se aşeză pe ţeasta lui pleşuvă, gălbuie.

— Te pişcă — spuse Prohor răsuflînd fierbinte, întretăiat.

— Mîine baie faci, rad ridiche, fac abur.

— Da — întări Prohor. — Fă lampa mai mică. Mă dor ochii.

— Flacăra începu să ţopăie, lampa îşi puse căciula pe o ureche şi începu să joace pe loc, plescăind din limba ei galbenă.

— întuneric, zăpuşeală. Un scaun scîrţîi. Pe fruntea lui Prohor se aşeză o mînă rece.

— Nu nimic, Proşka. Tu tînăr este, nu ca mine. Nu fi amărît... Dormi!

— Totul se învălmăşi, se făcu întîi ascuţit, apoi pătrat. Peste tot dănţuiau numai cruci şi iar cruci. Prin faţa ochilor se perindau ferestre galbene în rame negre de doliu, în colţ şedeau zorile pleşuve, strălucitoare, mute. Oameni colţuroşi îl ridicau în capul oaselor şi-i dădeau să bea ceva. Iată-1 şi pe felcerul Nil Minaici, fără trup şi fără picioare. I se zăresc numai capul colţuros şi braţele ca nişte prăjini, iar gura — ca o crăpătură, dreaptă. Iată-1 şi pe părintele Ipat. Spune ca de obicei : „Straşnic" şi-1 binecuvîntează. Crucea de pe pieptul lui este de foc, anteriul fumegă. „Are fierbinţeli — spune felcerul. — Straşnic..."

— Mamă — încercă să vorbească Prohor. — De ce rîzi ? Unde-i Ninocika ?

— Nina plîngea. Lacrimile ei erau ca nişte săgeţi boante.

— Lăsaţi-mă, — spuse Prohor. — Nu mai am nevoie de nimic.

— Pe urmă i se păru că îl desfăcură bucăţele, îi deşuru- bară capul şi-1 puseră bine într-un dulap cu uşi de sticlă.

— Cînd totul se linişti împrejur, se sculă din pat, se duse la oglindă şi se întinse. „Ce proşti sînt", — îşi zise el. Din oglindă îi zîmbi un flăcău sănătos şi oacheş. îl recunoscu îndată şi se simţi uşor şi bucuros. îşi puse haina pe umeri, luă o pernă şi nişte chibrituri şi porni pe furiş spre ea, spre Anfisa cea bună, blîndă şi dragă. Dar uşile iatacului erau închise. „Mă ţin închis, proştii de ei." Se duse la fereastră, îi zvîrli chibriturile, aruncă apoi şi perna, pe care ea o prinse în braţe, apoi sări afară şi el. Ea îl strînse la piept şi-1 sărută.

— Sînt bolnav — spuse el.

— Iatacul ei era albastru. în colţ licăreau zorile galbene, tăcute, moarte, golaşe. în faţa icoanei mîntuitorului ardea o lumină vie. Flăcăruia roşie îi făcea cu ochiul. Mîntuitorul îl privea gînditor. îi era lene să se închine. Spuse agale :

—

— Bună seara, doamne !

— Bună seara, şoimule, — îi răspunse Anfisa.

— Se culcară amîndoi pe patul de puf, sub plapuma moale, albastră.

— Mi-e somn, — zise Prohor. Vreau să dorm. De bună seamă, îmi eşti mai dragă ca viaţa.
— II adormea, sărutîndu-1 cu buzele ei fierbinţi şi dulci, draga de ea, iubita inimii lui... Zorile se rostogoleau pe jos, licărind, sclipind, zorile se aşezau la picioarele lui pe plapuma albastră, îl înveleau cu un nor alb şi-i povesteau ceva. Să fi fost adevăr ori basm ?

— 15

— Ce-i cu voi ? Aţi înnebunit cu toţii ! — îl certa Anfisa pe Şapoşnikov. — Piotr s-a scrîntit de atîta beţie, a făcut fărîme totul în casă de a trebuit să-1 închidă pînă la urmă Ibrahim în magazie... Pristavul îmi trimite mereu scrisorele. A făgăduit că vine şi astăzi. Iliuha ameninţă şi el că o să se spînzure. Parcă aţi turbat cu toţii.

— Cu capul lăsat în jos, Şapoşnikov se uita ţintă pe deasupra ochelarilor la Anfisa, la buzele şi bărbia ei, la cele două gropiţe şăgalnice din obraji. îi auzea glasul, dar nu înţelegea nimic.

— M| auzi ? De ce taci ? Scufiţă !

— Mă gîndesc... — răspunse Şapoşnikov mohorît şi se scărpină sub bărbuţă. Se sculă şi făcu prin odaie cîţiva paşi. Părea acum mărunţel şi caraghios. Ciucurii brîului său de lînă atîrnau jalnic.

— Mă gîndesc la dumneata şi la mine — începu el. — Căile noastre sînt diferite, după cum şi noi doi sîntem oameni diferiţi. Dumneata eşti o fiinţă oarecum tragică, Anfisa Petrovna, adică cum să ţi-o spun mai pe înţeles ? Nu ştiu... Nu mă pot concentra. în urma dumitale se

— tîrăşte o umbră neagră, să-i zicem spaimă... De aceea stau şi mă gîndesc... Cred că ai s-o sfîrşeşti rău...

— Zi-i înainte, Scufiţă Roşie, zi-i...

— Anfisa .ronţăia alune cu un aer nepăsător, dar la colţurile gurii şi lîngă nas i se săpaseră de curînd nişte cute.

— Trebuie să fugim, Anfisa Petrovna... Da... Adică să fug eu. încotro ? Nu ştiu. La dracu ! Mi se pare că ţi-am mai vorbit despre asta. Trebuie să fug.de mine însumi...

— Cuvintele din urmă le rosti cu un glas skb şi deznădăjduit, închizînd ochii ca biruit de somn.

— în odaia luminoasă a Anfisei perdelele groase, închise la culoare erau lăsate în jos. Pereţii albi, văruiţi curat se mohorîseră ; parcă ar fi bănuit ceva, parcă ar fi aşteptat ceva. Pînă şi oglinda prinsă în micii pilaştri dăltuiţi se aplecase înainte pe măsuţa de toaletă cuprinsă de nelinişte, răsfrîngînd picioarele şovăielnice, neliniştite ale musafirului. Boturile cizmelor lui scîlciate se ridicau întrebător în sus ca un vîrf de nas cîrn. Lumina lămpii se cernea prin abajurul albastru, pe jumătate adormită şi enigmatică, întocmai ca razele lunii într-un ţintirim.

— E rău — răsună în liniştea odăii glasul musafirului. — E rău şi într-un fel şi într-altul. Pe cine iubeşti dumneata, Anfisa Petrovna, cu adevărat, cu toate puterile sufletului, nu ca o toană, ci din...

— Pe Prohor.

— Aşa. Şi unde ai să ajungi ? Fireşte, eşti plină de farmece ca o diavoliţă. Totuşi ar trebui să te gîndeşti... Doar nu vrei s-o nenoroceşti pe fata aceea ?

— Parcă ştiu şi eu ce vreau ? Eşti nostim, Şapkin. Poate că mîine o să te vreau pe dumneata. Poate că o să fiu a dumitale pe vecie.

— Nu, Anfisa Petrovna. Dumneata eşti o femeie primejdioasă, foarte primejdioasă ! îmi amintesc de noaptea aceea cînd mi-ai pus la gît, cu atîta bunătate, iconiţa dumitale. Să mă ierţi, dar, neavînd nevoie de ea, am dat-o gazdei mele pe două funturi de ceapă. Dar să vezi... După noaptea aceea am zăcut o săptămînă într-un fel de toropeală, am privit în tavan şi m-am tot gîndit.

— Am fost nebun atunci, în noaptea aceea... Şi acum mi-e ruşine. îmi aduc aminte că am plîns ca un prost, m-am înjosit, m-am tîrît la picioarele dumitale. în noaptea aceea mi-ai picurat în suflet otrava morţii. De ce chi- nuieşti sufletele în halul acesta ? Nu-i pizmuiese nici pe Prohor, nici pe Piotr Danilîci. Nu-i îngăduit să te joci aşa cu oamenii.

— Dar ce să fac, afurisitule ? ! strigă Anfisa, zvîr- lind un pumn întreg de alune în barba ursuză a musafirului.

— Şapoşnikov tresări. Alunele rîseră mărunţel risipin- du-se pe podelele curate, oglinda făcu cu ochiul şi se legănă, pereţii adormiţi se îndreptară din şale, lipindu-şi călcîiele sprinteni, ostăşeşte.

— Două alune i se prinseră în barbă. Şapoşnikov le sparse în dinţi încetişor şi le mîncă. Apoi începu să vorbească iar, bîlbîind şi trăgîndu-se deoparte, către cuptorul din colţ, zugrăvit în culori.

— Nu e bine să te enervezi, zise el. îţi strici pieliţa obrazului. Aşadar, dacă stăm şi judecăm, ar trebui să-1 laşi în pace pe Prohor. în ceea ce-1 priveşte pe Piotr Danilîci... aş spune că...

— Zi-i înainte, omule, zi-i mereu !

— în lumea asta există şi o oarecare morală. De altfel, pentru dumneata... într-un cuvînt, pui pe o carte soarta Măriei Kirilovna.

— Anfisa zîmbi răutăcios.

— Toţi deportaţii or fi ca tine ? Of, că tont mai eşti !

— Cu un umăr mai sus, cu mîinile la spate, Şapoşnikov

— se plimba jignit prin odaie, luînd în picioare preşul vărgat ţesut în casă.

— Anfisa se aşeză pe scaun, se întoarse spre oglindă şi oglinda o privi în faţă. Chipul ei era întunecat, cuprins de tulburare. Tăcea. Şapoşnikov tuşi şi se aşeză uşurel pe scaun. întinse mîna spre strachina cu alune, dar mîna lui se răzgîndi şi se lăsă singură în jos. Tăceau.

— Ai auzit de cerceii aceia ? — întrebă în cele din urmă Anfisa, cu ochii spre oglindă.

— Am auzit — îi răspunseră pereţii, barba şi fruntea brăzdată de cute. — După atîta vreme, dovada nu mai are nici o valoare. Este aproape cu neputinţă să se afle cine sînt ucigaşii.

— Anfisa se duse la oglindă şi-şi potrivi părul cu pieptenul.

— Vrei să-ţi arăt o hîrtiuţă, un fleac ?... Dacă aş duce-o procurorului, aşa, într-o doară, s-ar isprăvi cu Gromovii.
— Vîrî mîna în sîn şi scoase o cheiţă legată de cruce.

— în aceeaşi seară I'brahim-Oglî se îndreptă spre casa în care trăseseră Kuprianovii. Intră în odaie nu cu pasul său obişnuit, sprinten, de caucazian, ci greoi şi stîngaci, de parcă ar fi dus în spate[1] o povară grea. Obosit şi amărît, Iakov Nazarîci se odihnea pe o canapea jerpelită, soioasă. Nina se pregătea de plecare, făcea bagajele.

— Ce veste ne aduci, omule ? — întrebă negustorul.

— Cerchezul se închină la icoane, stîngaci şi larg, apoi

— deodată căzu la picioarele lui Kuprianov.

— Eu omorît maica şi taica ta... Eu ! — strigă el cu un glas în care clocotea plînsu'l, cu sprîncenele ridicate şi braţele încrucişate pe piept.
— Negustorul nu-1 pricepu numaidecît şi-1 întrebă

— Ce tot bodogăneşti acolo ? Ce spui ?

— Eu ucis părinte la tine... Eu !

— Nina scăpă din mînă zaharniţa de alpaca. Ochii ei se rotunjiră de spaimă.

— Tu ? ! — strigă Iakov Nazarîci, sărind în picioare şi zbîrlindu-se ca un motan gras gata să prindă şoarecele. „L-au plătit, l-au cumpărat, ticăloşii" — îşi zise el.

— Minţi, păcătosule... Ţi s-a făcut de ocnă ? ! — spuse el cu glas scăzut, învăpăiat în obraji.

— Faci ce vrei cu mine, stapîne... Eu...

— Unde i-ai omorît ? Cînd ? Cum arătau ? — Iakov Nazarîci bătea, greoi, cu piciorul în podea, sărea în sus, se aşeza iar, îşi încheia şi-şi descheia mereu halatul. — Minţi, netrebnicule, nelegiuitule, ocnaş afurisit ce eşti !

— Fără a se ridica din genunchi, cerchezul se întoarse cu faţa spre colţul de cinste şi spuse iar cu glasul lui gutural, răguşit, vînturîndu-şi mîna în faţa icoanei :

— Eu botezat... Popa bagat apă... Jur dumnezeu, jur Issa Cristos !... Allah !... Maica domnu... Eu ucis...

— Cu fruntea lipită de sobă, Nina tremura ca varga.

— Scoală-te, diavole, cîine spurcat !... Du-te la uşă, vorbeşte... Stai, stai ! Spune !

— Glasul cerchezului se frîngea :

— Eu fugit ocna, rătăcit taiga. Trebuia mîncare, mîn- care — ioc. Deodat văd troica, Junghiat vizitiu, junghiat bătrîn, junghiat batrîna...

— Cum arătau ? Cum erau îmbrăcaţi ? — strigă negustorul, ducîndu-şi mîna la inimă.

— Ibrahim îşi frecă fruntea asudată cu palma rece; sprîncenele lui negre şi groase începură să salte în sus şi-n jos.

— Asculta, stapîne.... Eu nu minţim... Asculta...

— Bîlbîindu-se şi încurcînd vorbele, încordat de parcă

— s-ar fi căznit să-şi aducă aminte cele petrecute, cerchezul începu să povestească. Broboane mari de sudoare gălbuie îi năpădiseră faţa însufleţită, luminată de inspiraţie, aerul ieşea cu un şuier greu din gîtlejul lui. Iakov Nazarîci, asudat şi el, buimac, năuc, smulse puşca din cui şi împinse cu piciorul în pieptul cerchezului care stătea încă în genunchi :

— Marş la uşă ! Hai !

— Ţipînd, Nina se repezi spre tatăl ei, dar acesta o îm- brînci brutal :

— Pleacă de aici !

— Fata fugi în stradă.

— Eu nu minţit... Hai, trage ! Numai drept în inima...

— Cerchezul se ridică de jos, se rezemă cu spatele de tocul uşii şi-şi acoperi ochii cu mîna lată, plină de vine groase, ramificate. Obrajii lui erau pămîntii, pleoştiţi, traşi.

— Trăgaciul fusese ridicat. încă o clipă şi o pornire sălbatică avea să-1 împingă pe negustor să-şi facă singur dreptate, să judece după obiceiurile ce fiinţau în acele colţuri pierdute de ţară.

— Nina alerga pe uliţă, ţipînd cît o ţinea gura. Treptele scării casei Gromovilor bătură repede alarma, Nina se aruncă la pieptul Măriei Kirilovna şi iată-le pe amîn- două gonind înapoi, închinîndu-se din fugă. Alergau şi se închinau.

— II omoară, îl omoară !... II omoară... — abia mai îngăima Nina. Mai aveau vreo trei paşi pînă acasă, cînd auziră o împuşcătură.

— Doamne, 1-a omorît!

— Undeva urlă a pustiu un cîine. Se lăsase ceaţa. în case licăreau lumini firave.

— Pe o portiţă ţîşni un rîndaş.

— Unde a tras ?

— Bolnav, palid, Prohor sări şi el în sus în odaia lui.

— Unde a tras ?

— Iată ce se întâmplase. Simţind că îl părăsesc puterile, Iakov Nazarîci aruncase puşca cît colo şi trăgaciul scăpase de la sine. împuşcătura îl făcuse să tresară. Sleit de vlagă se aşeză pe canapea, alături de ma.să. I se făcuse deodată ruşine de fiica lui, de el însuşi, de cerchez şi chiar de pereţii casei. Voise să facă pe călăul, să-1 chinuiască pe cerchez, să-1 bage în sperieţi, dar nu-şi socotise bine puterile, se lăsase stăpînit de o pornire sălbatică şi fusese cît p-aci să-şi mînjească mîinile de sînge. Of, afurisită pornire ! Cît de mare este puterea ta în sufletul unui biet om neputincios ! II durea bătătura de la picior, îl durea şi inima. îl podidi o amărăciune apăsătoare, întinse picioarele umflate ca de dropică, îşi sprijini mîinile de canapea, ceafa — de perete şi închise ochii. Pe faţa lui cărnoasă, învăpăiată, sudoarea curgea şiroaie. Barba ca şi falca cuprinsă de un tremur îi tresăreau. îşi muşcă buza de jos şi scoase pe nas un geamăt ciudat, ca un muget.

— Cînd deschise ochii, dădu cu ochii de Ibrahim care rămăsese în genunchi, cu braţele împreunate pe piept.

— La ocnă cu tine ! — şopti plin de îndîrjire Iakov Nazarîci.

— Alături de Ibrahim stăteau, tot în genunchi, Maria Kirilovna, Nina şi, în faţa tuturor, Prohor. Ochii tînărului aveau o sclipire febrilă, obrazul drept şi tîmpla erau numai cute trandafirii, făcute de perna pe care dormise. îşi luase căciula, pîslarii şi paltonul, pe care-1 pusese de-a dreptul peste cămaşă.

— Vă rog, vă rog foarte mult —. se ruga fierbinte Prohor, punînd mîna pe genunchiul moale al lui Iakov Nazarîci şi privindu-1 drept în ochii albaştri, umezi, care clipeau. — Iertaţi-1 ! El m-a scăpat de la moarte în taiga. Şi în timp ce rostea vorbele acestea nemeşteşugite în apărarea unui om, o bucurie mare, biruitoare i se revărsa în cuget şi-n inimă. Totul strălucea în faţa lui, în jur, iar ochii îi ardeau.

— Iakov Nazarîci răsuflă zgomotos, se ridică în picioare, şi, cu paşi şovăitori, se duse după paravan. îşi suflă acolo nasul, apoi se întoarse şi spuse, fără a vorbi cuiva anume :

— Dar cerceii ?

— Cerchezul gîfîi şi se lovi cu mîna în piept.

— Eu vîndut cercei moş Danilo. Eu însămi...

— Iakov Nazarîci se aşeză şi bău cu nesaţ o cană de

— apă rece ca gheaţa.
— N-am să-ţi spun nimic acum, tîlharule. Ieşi afară, ticălosule ! Du-te şi dumneata, Maria Kirilovna, şi tu, Proşka. Plecaţi... Mîine...

— întîmplarea îl dezmetici deodată pe Piotr Danilîci, redîndu-i energia de odinioară, vioiciunea şi judecata lui ageră.

— Stătu de vorbă o zi întreagă între patru ochi cu Iakov Nazarîci. Totul se sfîrşi cu bine : Gromovii fură scoşi de sub bănuială, cerchezul — iertat, iar tinerii urmau să se căsătorească.

— Hotărîseră să facă nunta la Kraisk în vara următoare. Deocamdată, peste două zile, trebuiau să facă parastas pentru pomenirea sufletelor părinţilor negustorului Kuprianov, ucişi, vezi doamne, de un răufăcător necunoscut.

— Cînd se întoarse seara de la Kuprianovi, Piotr Danilîci îl chemă pe cerchez la el în odaie şi, după ce încuie uşa, se tîrî în genunchi la picioarele lui şi-i sărută cizmele reci, urît mirositoare, unse cu dohot. Apoi scoase o hîrtie de o sută de ruble şi i-o întinse. Cerchezul îi mulţumi, dar nu voi să primească bani. Spuse că dumnezeu Issa a poruncit să iubim pe toţi, şi iată, el îl iubeşte pe Prohor: Numai să nu creadă cumva Piotr Danilîci că Ibrahim are mîinile pătate cu sînge. Nu, nu, Ibrahim-Oglî nu este ucigaş.

— Boala lui Prohor se înrăutăţise. Ilia Sohatîh plecase la oraş după doctor. Nina şi Maria Kirilovna nu se dezlipeau de lîngă patul bolnavului. Printre picături, Maria Kirilovna alerga în cămăruţa lui Ibrahim. Intra, vărsa cîteva lacrimi şi-ii spunea :

— — Ce om bun eşti tu, Ibrahimuşka !

— Apoi se întorcea repede la Prohor.

— Părea că domneau iarăşi liniştea şi pacea în jurul lor. Numai boala lui Prohor de n-ar fi fost... Doctorul spuse însă că nu e nici o primejdie, că organismul viguros al tînărului va birui curînd boala.

— Despre mărturisirile făcute de cerchez lui Iakov Nazarîci nu aflase nimeni: hotărîseră să păstreze totul în cea mai mare taină.

— în acea linişte amăgitoare se făceau tot felul de proiecte. Erau în perspectivă două nunţi : aceea a Ninei cu Prohor şi a bucătăresei Varvara cu Ibrahim-Oglî.

— Cît despre Ilia Sohatîh, acesta visa să se cunune cu Maria Kirilovna în persoană. Asta i-ar fi adus avere, vază şi atunci... ducă-se dracului afurisita de Anfisa !

— Numai şi numai pentru a cuceri inima Măriei Kirilovna, îşi cumpărase la oraş un frac, *pince-nez* suflat cu aur, mănuşi albe, ghete de lac cu fundiţă luate de ocazie şi chiloţi liliachii de tricou. Umblă cu limba scoasă prin tot orăşelul lor de provincie după un joben, căci nu exista nici un birou de pompe funebre cu ciocli care să poarte jobene. Izbuti, în sfîrşit, isă găsească această încîntătoare piesă vestimentară la un frizer întreprinzător care închiria costume pentru baluri mascate. Nu uită, de asemenea, să cumpere pentru Maria Kirilovna un suvenir, un mic inel de aur, după care hotărî să se fotografieze. Se strădui îndelung, în faţa oglinzii, să imprime chipului său vulgar trăsăturile măreţiei binevoitoare şi ale frumuseţii grave. Se fotografie cu *pince- nez*- ul pe nas şi jobenul în cap. *Pince-nez*-ul, pe care-1 găsise de ocazie, era nepotrivit pentru vederea lui, astfel îndît, dacă privea mai mult prin el, ît cam dureau ochii. Dar Ilia Petrovici nu ţinu seama de nimic. Ceea ce importa era să iasă bine în poză.

— Aş vrea să par un lord din America — spuse el peltic, căutînd să nu mişte buzele.

— Nu mişcaţi ! Nu clipiţi ! — porunci fotograful. — Ca să fie mai cu şic, lorzii poartă la ochi monoclu. Ştergeţi-vă, vă rog, la gură, căci aveţi scuipat în colţul buzelor. Zîmbiţi, vă rog. Acuma... Gata. Vă mulţumesc.

— *Mir si* — mulţumi Ilia Petrovici, înclin'îndu-se politicos şi ridicîndu-se din fotoliu. îşi luă cu un gest degajat ochelarii de pe nas, apoi jobenul din cap. — Vă rog să faceţi un tablou cît mai mare, cu ramă.

— Bravul pristav avea şi el un vis al lui : mort, copt, să ajungă măcar amantul, dacă nu soţul fermecătoarei Anfisa. Dar cum să ajungă acolo, cum ?
— Cam acelaşi lucru îl visa, chiar treaz, deportatul politic Şapoşnikov.

— Trecu seara, apoi o zi şi o noapte. Ţîrcovnicul trăgea clopotul cel mare. începuse parastasul. în biserică nu era lume multă; se adunaseră toţi prietenii lui Piotr Danilîci. Nu lipseau decît Anfisa Petrovna Kozîreva şi Prohor, care era bolnav. Toţi cei ce veniseră să asculte slujba erau îmbrăcaţi cu hainele de toate zilele, modest, chiar sărăcăcios. Numai Ilia Petrovici Sohatîh sosise cu paltonul nou, verde-închis, pus pe umeri, în frac, cu *pince-nez*-ul pe nas, cu jobenul în mînă, iar pe mînecă cu o brasardă de tifon negru ieftin.

— Pomădat şi parfumat, oleacă sulemenit, îşi întipărise pe obraz o tristeţe tragică. îşi postase onorata persoană astfel încît să se afle în cîmpul vizual al Măriei Kiri lovna. Cînd corul începu : „Cu sfinţii odihneşte-i, doamne", se lăsă ca toţi ceilalţi în genunchi, se închină cu evlavie, plecîndu-şi trist capul cîrlionţat în faţa iconostasului. Dar mîna lui nerăbdătoare nu se stăpîni totuşi. Scoase din buzunarul jiletcii un teribil _inel,_ un *soupir,* se uită pe furiş la piatra scumpă şi inima i se strînse de o dorinţă dulce. întoarse capul, cercetă faţa duioasă şi blîndă a Măriei Kirilovna şi trupul ei voinic. „Minunată femeie, pe cinstea mea!" — îşi zise el şi începu să se gândească cum să-i înmîneze Măriei Kirilovna, cu toată delicateţea cerută, darul lui.

— Botezat de curînd, Ibrahim se ruga înaintea tuturor, aproape de uşile împărăteşti, pe treapta din faţa altarului. Stătu toată slujba în genunchi, închinîndu-se cu osîrdie şi lovind pardoseala cu fruntea, atît de tare că se auzea.

— în timpul parastasului pentru odihna sufletelor robilor lui dumnezeu Nazar şi Fevronia, morţi de moarte năprasnică, nu plînse nimeni. Doar popa Ipat lăcrimă şi lacrimile lui răsunau şi în rugăciunile pe care le înălţa. Lucrul acesta înduioşă pe cei de faţă, în timp ce pristavul se gîndea : „Se preface, coliva lui de popă. Pofteşte un anteriu nou."

— Akminterea, dorinţa sfinţiei sale fu îndeplinită. Iakov Nazarîci îi dărui cincizeci de ruble ca să-şi facă anteriu, iar bisericii — trei sute, pentru veşnica pomenire a părinţilor săi. Piotr Danilîci Gromov nu se lăsă nici el mai prejos de viitorul său cuscru. Cu smerenie şi recunoştinţă faţă de pronia cerească pentru felul în care îndepărtase în chip atît de minunat de casa lui năpasta şi ocara, dărui bisericii trei sute douăzeci şi cinci de ruble, adică cu douăzeci şi cinci de ruble mai mult decît Iakov Nazarîci.

— Nina Iakovlevna Kuprianova ceru tatălui ei o sută de ruble, o schimbă în hîrtii de cinci ruble şi, însoţită de bucătăreasa Varvara, intră în douăzeci din cele mai sărace case ale satului Medvedevo, împărţind bani nevoiaşilor.

— Lui Ibrahim îi spuse :

— Cînd am să fiu soţia lui Prohor, dumneata ai să ai în casa noastră un loc cu totul aparte. Ai să vezi, Ibrahim. O să am cea mai mare grijă de dumneata. Cea mai mare !

— Domnişora Kuprian ! Ochi dumneatale vede om pînă suflet. Crezi la mine ?

— Te cred. Ştiu tot. înţeleg.

— Mai mult nu treba ! Taci, taci. Ibrahişka înţelegem şi el.

— Înduioşat, cerchezul acoperi de sărutări mîna tinerei fete, atingîndu-i-o în acelaşi timp şi cu nasul său coroiat şi cu buzele.

— A doua zi, dimineaţa, Nina şi tatăl ei părăsiră satul Medvedevo.

— 16

— Luna mai fusese ■ înşelătoare şi plină de ameninţări. N-ar mai fi fost!

— De obicei, în luna mai zăpezile nu se topeau încă în afundul taigalei, dar în anul acela ciudat — bătrînii nu-şi

aminteau să mai fi fost o primăvară ca asta ! — în anul acela, luna mai era caldă, înăbuşitoare şi furtunile se ţineau lanţ, tunînd şi fulgerînd. Care să fi fost pricina ? Satul Medvedevo, îndeobşte atît de liniştit, era acum în fierbere. Bătrînele tîlcuiau întîmplările în fel şi chip, iar Kliuka, baba aceea pe care o apuca mereu tremuriciul, grăi cu mare înfricoşare, parcă rostind o osîndă :

— — Nu-i a bună. Hei, pravoslavnici, vine urgie mare !

— Urgia însă întîrzia. Doar un trăsnet căzu pe şura gospodarului Varlamov, făcînd-o scrum. Apoi ici şi colo prin taiga începură să izbucnească pîrjoluri.

— Pîrjol era şi în sufletul lui Piotr Danilîci Gromov. Sufletul lui ardea ca în flăcări. Trăsnetul căzuse şi pe inima Măriei Kirilovna... Pămîntul se cutremurase atît sub casa Gromovilor, cît şi sub picioarele Anfisei Petrovna. Nu era a bună. Nu, nu ! Trebuia să vină urgia!

— In nopţile acelea înăbuşitoare de mai, deportatul politic Şapoşnikov nu mai avea astîmpăr. Stătea ceasuri întregi culcat pe aşternutul său tare de paie, cu mîinile sub ceafă, şi se gândea, se tot gîndea. Undeva, în cugetul său, încolţise şi se întărea gîndul că drumul vieţii sale s-a încheiat, că făcuse tot ce-i fusese ursit să facă. Şi chiar de i-ar fi fost dat să trăiască o sută de ani, tot n-ar fi descoperit America, n-ar fi adus nimănui nici o bucurie, n-ar fi putut nici măcar să-şi clădească propria lui fericire. Atunci, la ce bun să mai trăiască ? !

— Da, întrebarea asta blestemată ce şi-o punea lui însuşi şi vieţii nu-i mai dădea pace.

— La aceasta se mai adăuga şi dragostea pentru Anfisa, care pătrunsese în sufletul lui moleşit ca o pană într-un lemn, ca un par într-o mlaştină putredă, stîrnindu-i durere şi zbucium.

— Era un simţământ copleşitor. Spre binele, sau spre răul lui ? îşi răspundea singur : „Spre rău". Drumul vieţii îl ducea acum pe un povîrniş repede drept la vale, iar frânele nu mai ţineau, şi aripi nu avea.

— Tovarăşii lui trudeau ca argaţi pe la ţărani, îndurînd cu dîrzenie toate vitregiile deportării, fără să întrerupă activitatea revoluţionară, urmărind evenimentele din ţară, citind, organizând cercuri de studii. Unii chiar fugeau din deportare.

— Dar eu ce fac ?

— Da, viaţa era grea şi de neînţeles.

— în odaie domnea o umbră sură, mohorâtă, ca pe tărâmurile de la miazănoapte. Lupul, veveriţele şi celelalte sălbăticiuni priveau jalnic cu ochii lor morţi, de sticlă, pe geamul deschis, acolo unde clocotea viaţa, unde nu era loc pentru morţi. Hei, să fi avut ele în vine sînge cald, nu cîlţi sub blăniţele uscate !

— Nici eu nu sînt altceva decît o vietate împăiată, umplută cu ceva moale, fără vlagă — se văicărea Şapoşnikov lupului, veveriţelor şi celorlalte jivine. Simţea în piept un gol, iar în toţi muşchii o moleşeală bolnăvicioasă.

— Sări din pat și începu să alerge prin odaie, împleti- cindu-se. Ridică de jos luleaua căzută, o aprinse și începu iar să pășească repede din colț în colț. Lupul îi zîmbea, rînjindu-și gura trandafirie. Parcă vroia să vadă ce i se va întîmpla mai departe omului.

— Omul se așeză la masă, deschise jurnalul cu scoarțe de lemn, meșterite de el, scrise trei rînduri și se opri. Scoase ultima scrisoare primită de la un prieten, o citi pe jumă-tate și o puse deoparte.

— Asta trebuie să fac — rosti el. Apoi muie pana în călimară și mîna lui începu să aștearnă slovele încet:

— „Draga și neprețuita mea Anfisa. Ascultă-mă, ascultă ce-am să-ți spun..."

— In scris însă nu putea să-i spună ce voia, dragostea îi întunecase mintea. De altfel, nici nu poți găsi cuvinte care să ardă sufletul ca focul...

— Șterse apăsat cele scrise și, o dată cu acele rînduri, simți că așa avea să facă și cu viața lui, s-o șteargă de pe fața pămîntului dintr-o trăsătură de condei. Ajunsese la concluzia dureroasă că nu mai putea trăi fără Anfisa. Scoase cu grijă de sub pernă bluza ei albastră ca cerul (se rugase de ea să i-o dea ca amintire), își îngropă barba încîlcită în pînza ușoară, trăgînd în piept cu nesaț mireasma închipuită a Anfisei, întocmai ca muribundul ce trage în plămîni oxigenul din balon.

— Vă întreb pe voi : de ce ar fi asta o nelegiuire ? — zise el, întorcîndu-și fața îndobitocită spre una din veverițe.

— Veverița tăcea, tăinuindu-și gîndul. Mărgeluțele ochilor ei zvîrleau luciri vii. Răsărise soarele, zorile năvăliseră în odaie.
— Șapoșnikov luă un păhăruț și scoase din fundul cufărului un clondir. Clondirul însă era gol.

— într-o seară, veni la el Prohor. Nu se înzdrăvenise încă, dar se săturase să tot zacă acasă în pat.

— Phii, ce zăpușeală, așa, pe neașteptate — spuse tînărul cu glas șovăitor și se așeză repede pe un scaun, palid, sleit de puteri.

— Șapoșnikov stătea întins pe pat, mișcînd din vîrful cizmei și scuipînd în sec, după cum îi era obiceiul.

— Tot culcat ?

— Da, tot culcat — răspunse deportatul după cîteva clipe de tăcere. — Stau culcat și o să stau mereu așa pentru că nu sînt liber... N-am libertatea spiritului...

— Prohor zîtmbi disprețuitor, umplu luleaua gazdei cu mahorcă și o aprinse.

— Și ce este după dumneata libertatea ? — întrebă el gînditor. Trase fumul în piept, începu să tușească și puse jos luleaua.

— Libertatea ?... Este o stare a omului... — Șapoșnikov se scărpină la ceafă și-și lăsă alene picioarele jos din pat. — Mai

întîi, trebuie să precizez că libertate deplină nu există şi nu va exista nicicînd. Ascultă-mă pe mine. — Tresări din tot trupul şi-şi aţinti privirea tulbure asupra musafirului său, vrînd parcă să-şi dea seama pe cine are în faţă. — Prohor Petrovici ! Dumneata erai ? Să trăieşti... E cam întuneric aici... Aţipisem... Uite un căpeţel de luminare... Aprinde-1... — întinse iarăşi gîtul înainte ca un gîsoan şi se scărpină sub barbă. — S-ar mai putea formula şi altfel : „Totul îmi este îngăduit, însă nimic nu trebuie să pună stăpînire pe mine". Sînt cuvintele apostolului Pavel. Acum vrei să ştii ce este libertatea în genere ? Dă-mi voie !... Libertatea politică, de pildă, constă în...

— Nu, dumneata nu înţelegi ce-i libertatea — îl întrerupse Prohor. Se ridică, îşi aprinse din nou luleaua şi începu iar să tuşească.

— După mine, libertatea poate fi întruchipată în trei cuvinte : *Zis şi făcut.* Fără nici un fel de baliverne de-ale dumitale, fără nici un fel de „însă"...

— Ne-ne-ne-ne !... Nu, dragul meu — făcu Şapoşnikov şi începu să lunece cu pasul său ciudat prin odaie, cu mîinile la spate. — Nu, dragul meu ! Libertatea nu este ca vîntul : zbor unde vreau, aprind ce vreau, şi basta...

— Ştiu unde vrei să ajungi... Ştiu prea bine. Dar să ai în vedere eă, înfăptuindu-şi voinţa, acel *„vreau"* al său, omul este totuşi dator s-o facă în cadrul moralei...

— Dar ce este morala ? — strigă Prohor şi din doi paşi tăie calea lui Şapoşnikov. Acesta se opri, îşi repezi în sus capul ciufulit şi privi chipul mînios, 'crispat de suferinţă al lui Prohor.

— Ce este morala ? — întrebă Prohor din nou. — A fost cumva născocită de oameni de soiul dumitale, ori fiinţează prin ea însăşi, ca şi aerul ? Nu, Şapoşnikov... Orice om îşi are libertatea sa, morala sa...

— Da ! Totuşi există şi o normă de conduită... Trebuie doar să fie şi un minimum de...

— Ia mai lasă-mă cu minimul dumitale !

— înfierbîntat, Prohor se sprijini cu umărul în uşa care

— se deschise scîrţîind.

— Dumneata însuţi eşti un „minimum"... Nătăfleaţă ! — se răsti el şi trînti uşa cu zgomot, făcînd să se cutremure toată casa.

— Şapoşnikov deschise repede fereastra şi strigă afară, în întuneric :

— Stai puţin, stai... Hei, ăsta, cum te cheamă!... Să nu care cumva să te atingi de Anfisa Petrovna ! Te cunosc eu, te cunosc, te cunosc...

— Totul tăcea. O pisică albă trecu uliţa. în întuneric, părea cenuşie. Pe un mesteacăn din apropiere o stăneuţă fîlfîi din aripi. Linişte. Ţipenie de om. O fi fost cineva la el ? Poate că nici nu venise Prohor ? Nu, nu !... Ce prostie ! Cum să nu fi venit!

— Tulburat, aprins, Şapoşnikov ieşi în uliţă şi, pitindu-se pe după colţuri, îşi roti privirile împrejur ca să se încredinţeze că nu-1 vede careva. Apoi se furişă pînă la casa visurilor sale.

— Doamne, fereşte ! Ce-ai păţit, Scufiţă ? Parcă te-ai sculat din mormît!

— Am păţit-o şi încă rău de tot, Anfisa... Scumpa mea Anfisa, viaţa mea !

— Căzu la picioarele ei.

— Ia-mă, îţi dau inima şi mintea mea... Fie-ţi mila de mine ! Ia-mă de bărbat, ori striveşte-mă ca pe un vierme.

— Plîngea în hohote, nespus de obidit. Tremurînd ca varga, Anfisa îl ridică de jos şi-1 aşeză pe un scaun. Nu ştia nici ea cum să se poarte, cum să-1 mîngîie pe copilul acela ou barbă, ce vorbe să-i spună.

— Ce să mă fac cu tine, amărîtule ? Maică precistă, povăţuieşte-mă !

— Şi, suspinînd, Anfisa începu să se închine la icoane.

— Anfisa, noi doi am putea să trăim: împreună o viaţă adevărată. Vreau să te salvez, Anfisa, să te apăr de ruşine şi de atîtea necazuri... Vreau să mă salvez şi pe mine...

— De la ce anume ?

— Şapoşnikov se uită la ea cu ochii înroşiţi de nesomn şi răspunse :

— De la moarte. Dacă nu mă vrei, sînt hotărît să mor, Anfisa. Ţi-o spun fără şovăială, pe cinstea mea de om. Ascultă ce-ţi spun : dacă nu mă vrei de bărbat, mă omori, dar totodată te omori şi pe tine. Dacă mă salvezi, te salvezi şi pe tine. Alege!

— Anfisa se aşeză la rîndul ei. Nu-1 mai văzuse niciodată pe Şapoşnikov atît de buimăcit şi de ciudat. Şedea îngîndurată, cu capul în piept. Prin mintea ei se perindau Piotr Danilîci, pristavul, vînzătorul Ilia, Şapoşnikov. Dar iată că din inima ei răsări deodată Prohor, şi totul fu măturat ca de un val.

— îşi înălţă privirea înnegurată, de undeva de departe, spre deportatul politic.

— Şi pe urmă ?... Cum, o să trăim noi doi împreună ?

— Şapoşnikov îi răspunse răspicat, fără să'se bîlbîie, fără

— să se emoţioneze. Să n-aibă nici o grijă : el n-are decît treizeci şi patru de ani şi este om cu carte, cu viitorul asigurat. Deocamdată, cît mai rămîne în deportare, are să se ocupe cu agricultura, căci ţăranii i-au făgăduit să-i dea şi lui un lot de pămînt. Unde mai pui că este un vînător destul de iscusit, că se pricepe să împăieze săl-

bătieiunile şi trimite animale preparate la Academia de Ştiinţe. Nu, n-are s-o ducă rău cu el.

— Anfisa părea că-1 ascultă cu luare-aminte, privind printre gene cu ochii ei plini de păcate şi silindu-se din tot sufletul să-şi deschidă inima ca să primească în ea cuvintele acestui om lovit de soartă, cuvinte de care ea n-avea nici o nevoie. Deşi în odaie era cald, umerii îi tremurau ca străbătuţi de un fior. Se zgribuli şi se înfofoli în şalul ei înflorat. Mirosea a votcă. în loc să-i dea un răspuns limpede, deschis, ea începu cu un glas zbuciumat:

— De oe-oi fi visat eu acum cîteva zile aşa urît, Scufiţă ? Să-ţi povestesc ce-am visat ?

— Ochii lui Şapoşnikov n-aveau linişte. Se aprindea în ei o licărire, apoi se stingea, înceţoşîndu-i. Spuse încet, nedesluşit:

— De bună seamă, nu cred în vise. Dar, de la un timp încoace, toată viaţa mea e ca un fel de vis. Şi aştept mereu. îmi zic : „Iată, mă trezesc, mă trezesc..." Dar nu mă pot trezi...

— îşi trecu mîna peste frunte, îşi pipăi barba, se uită cu luare-aminte la palma sa întinsă şi întrebă :

— Ia spune-mi dumneata, Anfisa Petrovna : ceea ce trăim noi doi aici, în clipa asta, e un vis, sau e aievea ? Dacă-i vis, atunci să ţină cît mai mult... Sînt atît de obosit... Nu mai pot...

— închise ochii sticloşi ca de mort. Glasul lui suna încet, sec.

— Anfisa sări în picioare. Chipul ei schimonosit exprima o deznădejde cumplită. Scoase un geamăt.

— Şapoşnikov tresări, deschise gura şi se ridică încet, gheboşat.

— —i Mi-e frică... Mi-e frică!... Pleacă de-aici !... — strigă Anfisa. Apoi îşi îngropă obrazul în palme şi se trase înapoi pas cu pas. Umerii îi tresăreau spasmodic. Căzu pe pat. Printre gemetele ei înăbuşite, Şapoşnikov auzea :

— Şapkin, Şapkin ! Ce nenorociţi sîntem noi doi... Nişte beţivi amărîţi... Vrei să murim împreună ? Vrei ?

— Vreau să trăiesc alături de tine. Să trăim amîndoi ! Să nu te mai gîndeşti la ţingăul acela de Prohor...

— Se smiorcăia, tuşea, molfăia la picioarele ei, ciufulit, amărît, înspăimântător la vedere.

— Lăsîndu-şi picioarele jos din pat, cu ochii întunecaţi, Anfisa îl îmbrăţişă, îl sărută pe chelie, jeluindu-se cu glas subţirel :

— Mi-e tare rău azi ! Mi-e mintea rătăcită. Simt că mi se apropie sfârşitul. S-a şi apropiat. Hai să ne otrăvim !... Uite, am aici otravă... Dovedeşte-mi că mă iubeşti. Hai!...

— Se auzi o bătaie puternică în uşă. Anfisa întrebă fără a şovăi :

— Cine-i acolo ?

— Eu sînt. Deschide, Anfisa !

— Piotr Danilîci îl lăsă pe Şapoşnikov să treacă pe lîngă el fără a spune o vorbă, ca şi cînd nici nu l-ar fi văzut. Anfisa încuie uşa după musafirul ei.

— Şapoşnikov păşea pe uliţă împleticindu-se, se oprea, vîntura din mîini, mormăia vorbe fără şir şi iar îşi mişca picioarele în gol, cu sufletul pustiu, frînt.

— Privind bănuitor spre tînăra femeie, Piotr Danilîci se trînti pe canapea.

— Parc-ai fi beată !

— Da, sînt beată. — Ochii Anfisei aruncară scîntei. — Şi o să mai beau încă ! — gemu ea printre lacrimi. Dar stăpînindu-se îndată, păşi domol spre bufet şi sorbi cu nesaţ un gît de coniac, de-a dreptul din sticlă.

— Ce tot vine pe la tine lindina asta ?

— Vine şi el cum, vii şi tu.

— Piotr Danilîci rînji, muşchii feţei începură să-i tremure. Degetul lui mic ide la mîna stingă se depărtă şi prinse să bîţîie.

— Minţi... Minţi... — murmură el. — Golanul ăsta a venit să flecărească, iar pe mine mă aduce o treabă. Cum s-ar zice, vin să ne sfătuim într-o daraveră de familie care mă priveşte pe mine ca şi pe tine.

— Ceasurile erau tîrzii, obloanele — închise. Cucul ieşi din ceas şi strigă „cu-cu" de unsprezece ori.

—

— Vreau să mă cunun creştineşte cu tine — spuse Gromov cu glas răguşit, privind într-o parte.

— Nu, Petruşa, nu. De cununat, o să se cunune cu mine feciorul tău, Prohor.

— Piotr Danilîci tuşi, privind-o ameninţător, drept în faţă.

— Ţi-ai pierdut minţile, ori eşti beată rău ? Prohor e logodit.

— Asta o s-o mai vedem noi... Vă am pe toţi la mînă, pe toţi Gromovii. Asta să-ţi intre bine în cap, Petenka.

— Tăcură o vreme. Anfisa căscă. Căscă şi Piotr Danilîci, tot chibzuind.

— Poate că m-oi mărita cu pristavul ori cu Şapoşnikov. Ge-ar fi să mă mărit cu el ? Ce zici, Petea ?

— Cîţi bani vrei de la mine?

— Tot ce ai. Toată averea ta mişcătoare şi nemişcătoare a mea să fie. Numai aşa mă învoiesc — răspunse Anfisa cu glas şovăielnic, privind gînditoare într-o parte şi ruşinîndu-se parcă de cele ce spunea.

— Cu alte cuvinte, vrei să te vinzi pe bani grei ?

— Pe mine — da. Dar libertatea mea — nu !

— Glasul ei era acum sfidător. Aruncă printre gene spre

— musafirul său o privire plină de dispreţ, provocătoare.

— Piotr Danilîci îşi lăsă capul în piept şi începu să bată darabana pe masă cu unghiile lui murdare şi groase, la început încet, apoi tot mai tare, tot mai îndîrjit.

— Nu, nu fac învoiala asta... Ştii şi tu că jumătate din bani sînt ai băiatului. Şi apoi, nici pe Maria Kirilovna nu se cade s-o nedreptăţesc. Crad că înţelegi şi tu.

— Atunci, mergi sănătos. Nu mai avem ce vorbi. S-auzim de bine, Petea. Hai, pleacă. Vrei un păhăruţ, să-ţi ţină de cald la drum ?

— Nu mai beau. M-am lăsat. Şi mai du-te odată dracului cu rachiul tău cu tot ! Pe *tine* te vreau !

— Iar eu îl vreau pe Prohor.

— Anfisa !

— Petka !

— Piotr Danilîci scuipă, şuieră printre dinţi : „Viperă !" şi ieşi din odaie, greoi, mînios, cu paşi apăsaţi.

— Din ziua aceea nenorocită cînd se ivise pe meleagurile lor Nina Kuprianova, Anfisa trăia într-o necontenită încordare nervoasă. „Acum, ori niciodată" — se îndemna ea, dar nu izbutea să-şi adune toată voinţa înt-un mănunchi şi o irosea, neputincioasă, pe cărări încîlcite. Lucrurile se petreceau astfel pentru că Anfisa nu avea o voinţă de fier, miza cu uşurinţă cînd pe o carte, cînd pe alta, cînd pe atuul ei cel mare — Prohor Petrovici. Cum-necum, dar cartea ei era întotdeauna bătută. Nu avea în jurul ei un om care să-i poată da un sfat înţelept la nevoie. îl avusese cîndva pe Şapoşnikov, dar acum nici Şapoşnikov nu mai era, nu !

— începuse să bea. îşi arsese măruntaiele tot bînd.

— Ce vorbe de clacă la bătrîn ! Numai să vrea ea, şi Piotr Danilîci ar juca tontoroiul în faţa ei: şi-ar dez- moşteni feciorul, ar lăsa-o pe nevastă-sa săracă lipită pământului, ar fi în stare de orice blestemăţii. Iar de n-ar vrea s-o facă cu binele, ar şti ea cum să-1 bage în sperieţi, i-ar arăta o hîrtiuţă de-ar alerga după ea, ar da din coadă şi s-ar gudura la picioarele ei ca un căţel. La drept vorbind, ar vrea să-1 sperie mai întîi pe Prohor, ar încerca asupra lui pentru cea din urmă oară puterea farmecelor ei. Pe urmă o mai vedea ea ce e de făcut. Nu mai ştie nici ea îi> ce prăpastie o s-o împingă năravul cel năbădăios de femeie. Numai de s-ar întîmpla toate astea mai repede !...

— Bău trei zile şi trei nopţi de una singură. în casă era întuneric: obloanele nu mai fuseseră deschise de trei zile şi trei nopţi, lumina zilei nu mai pătrunsese înăuntru. Nici în sufletul Anfisei nu era pic de lumină... îşi depănase prin minte întreaga ei viaţă amară şi o bocise. Voise să-şi facă seama, dar mîna nu mai asculta de porunca voinţei. Mîna, mintea, inima o luaseră fiecare razna, fără stăpîn şi fără călăuză. Rămăsese doar cu neagra deznădejde în suflet şi cu paharul de rachiu pe masă, în faţa icoanei ardea candela, şi Anfisa vedea neobosită de ea. Luminiţa aceea nestinsă părea uneori că-i va aprinde din nou în inimă vechea ei credinţă în dumnezeu şi în viaţă, dar nu izbutea. Anfisa nu mai avea pentru ce să se roage lui dumnezeu. Anfisa nu mai credea în viaţă, Anfisa murise. Dar să nu creadă oamenii că acum pot s-o îngroape, nu, nu ! Chiar şi moartă, o să le arate ea cine e...

— Visa tot felul de ciudăţenii. O dată, cînd se deşteptă, găsi la căpătîi icoana maicii domnului, iar la picioare — o lumînare de ceară lipită de tăblia patului. Cine o fi vrut s-o înmormînteze ? Pesemne că ea însăşi, în somn. Cuprinsă de o teamă nedesluşită, puse icoana la loc, în ungher, şi dezlipi luminarea. Altă dată, cînd se trezi, văzu masa acoperită cu o faţă albă, iar pe masă — samovarul, fără apă în el. Alături — ceşti, dulceaţă, pîine. Se cruci: se vede că le pusese pe toate în somn. în altă zi, lîngă ea, pe un scaun, şedea chiar Prohor. Dădu un ţipăt.

— Nu-ţi fie teamă — rosti Prohor. — Nu-ţi fie teamă, Anfisa Petrovna. Am venit să...

— Se ridică în picioare. Anfisa sări şi ea din pat.

— îndată — mormăi ea, buimăcită, cu răsuflarea tăiată. — Mă întorc îndată. Ce-i acum, zi, sau noapte ?

— E seara, unsprezece seara.

— Nu te supăra că te las singur. Mă întorc îndată — spuse Anfisa ieşind din odaie.

— Prohor fuma o ţigară după alta, trăgînd fumul în piept cu nesaţ. Organismul lui vroia parcă să pună la loc în rîhduială tot ceea ce zdruncinase boala care vlă- guise pînă de curînd sistemul său nervos. Anfisa intră, frumoasă şi proaspătă ca întotdeauna. Prohor băgă în seamă însă ochii ei umflaţi, o cută de suferinţă săpată între sprîncenele subţiri, o umbră de mîhnire şi de tulburare pe faţă şi în glas. îmbrăcase o rochie simplă, de culoare deschisă, care-i lăsa dezgolite pînă la umăr braţele de marmură. Pe umărul drept avea o camelie artificială. Cozile groase îi erau strînse la ceafă ca un şarpe încolăcit. Pe piept purta medalionul de aur în chip de inimioară. Prohor ştia că în medalion era o şuviţă din părul lui. !

— De ce ai venit ? Să mă omori ? N-ai să izbuteşti ! Şi aşa sînt moartă.

— Lasă asta, Anfisa. Am o treabă cu tine. Stai jos mai bine.

— Dar Anfisa nu se aşeză. Dădu obloanele de perete şi deschise larg fereastra dinspre grădină. Era o noapte străvezie şi tăcută. Pe cerul mohorît, abia dacă se ghiceau copacii înfrunziţi de curînd. Aerul răcoros năvăli de afară în odăile toropite ale Anfisei şi flăcăruia candelei începu să pîlpîie. în zare, dincolo de copaci şi de acoperişuri,, scăpărau fulgere mute. De n-ar veni furtună !

— Anfisa vorbea încet, ca pentru sine. Vorbele ei se pierdeau undeva în întuneric.

— Nouă, şoimul meu, ne-a fost scris să trăim şi să murim împreună. Dar dacă tu trăieşti de unul singur, dacă vieţuieşti încă, eu una am murit.

— Lasă prostiile, Anfisa...

— Albă ca varul, tulburată, femeia stătea la trei paşi de Prohor. Din ochii ei închişi picurau lacrimi.

— Prohor se ridică, oftă, începu să se plimbe cu paşi mari prin odaie, apoi se aşeză lîngă fereastra deschisă. Anfisa se întoarse spre el. Iritat, tînărul se aşeză pe canapea, mai spre sobă. îşi sknţea palmele reci, năpădite de o sudoare lipicioasă. Gîtlejul i se uscase.

— N-am să-ţi îngădui niciodată nici să-1 jefuieşti pe tata, nici s-o nenoroceşti pe mama. Banii pe care-i are tata nu sînt ai lui, ci ai mei: eu i-am cîştigat. Taică-meu este un nevolnic. Azi-dimineaţă a început să se smior- căie ca o muiere. Mi-a povestit tot ce aţi vorbit. Să-ţi intre bine în cap, Anfisa Petrovna : n-o să se despartă de mama şi n-o să te măriţi cu el. Altminteri... Dă-mi un păhăruţ de vin ori un pic de coniac. Sînt cam slăbit.

— Puse cotul pe masă şi-şi sprijini tîmpla în palmă. Chipul lui era secat de sînge. în lumina lămpii, faţa lui părea galbenă, nasul — ascuţit, obrajii — scofîlciţi de tot.

— După ce însă dădu pe gît un păhăruţ ce-î arse măruntaiele, după ce sorbi şi din lichiorul gros, aromat, de cătină albă, îşi recapătă culoarea, iar cuta îndărătnică, adîncă, dintre sprîncene i se mai netezi. Inima lui însă nu putea să se îmblînzească, căci ura împotriva Anfisei se încuibase în ea pe vecie.

— Anfisa, eu te iubesc ca şi altădată — spuse el, îndemnat de vrăjmăşia minţii. Ochii lui întunecaţi tăi- nuiau viclenia, dar privirea Anfisei, împăcată cu soarta ei, nu ghici nimic de data aceasta. îl crezu îndată şi i se agăţă de gît.

— Mă iubeşti ? Adevărat?!

— Da, da, te iubesc. Dar te rog să mă asculţi... — O sărută cu răceală şi cu aceeaşi răceală o sili să se aşeze alături de el. — Ascultă-mă.

— Cum putea ea să asculte, cînd se înăbuşea, cînd în vine îi clocotea năvalnic sîngele ?

— Prohor vorbea încet, întretăiat, golind pahar după pahar.

— Totul o să fie bine... Numai să nu pui piedici căsătoriei noastre, să nu stai în calea noastră. Iar eu n-am să te uit niciodată, Anfisa... Am să te iubesc în taină.

— Cuvintele acestea fură pentru Anfisa ca bubuitul unui trăsnet. La început păru că vin de undeva de departe, foarte departe.

— Va să zică aşa-a — rosti ea tărăgănat şi glasul îi undui după zvîcnetele năvalnice ale inimii. — Aşa !... Asta zic şi eu iubire ! Mulţumesc frumos pentru aşa iubire. Dar să-ţi spun şi eu o vorbă...

— Se ridică în picioare, cu nările fremătînd, cu răsuflarea şuierătoare, cu ochi fulgerători care îl făcuseră să amuţească de spaimă.

— Însoară-te, băiete, însoară-te sănătos ! — Vorbea cu glas subţire, ridicată pe vîrful picioarelor, cu capul dat pe spate. — însoară-te, iar eu îl iau de bărbat pe taică-tău. Dragostea mea tot la pierzanie o să te ducă. Tot acolo ajungem. Hei, flăcăule !... Nu mă cunoşti încă ! M-ai dat tu pe o mironosiţă, dar să ştii, şoimu- leţule, că eu una nu te dau pe nimeni... Ai să vezi tu !

— Puse mîna pe sticla de coniac şi sorbi de-a dreptul din ea cîteva guri. Afară, pomii începură să foşnească. O adiere de vînt prinse să se vînture prin odaie.

— Iată — spuse Anfisa, smulgîndu-şi crucea de la piept. — Iată, lîngă crucea asta am legată o cheiţă. Cheiţa descuie o cutie neştiută de nimeni şi în cutia aceea am o brăţară. Gîiud eram fetişcană şi slugăream în casă la bunicul tău, Danilo, răposatul, mi-a dăruit brăţara aceea. Pe ea sînt nişte slove, da, nişte slove oarecare... Ha, ha !... Am arătat brăţara unui om isteţ, unul care locuieşte pe la noi, un om deştept, cu mintea ageră. I-am mai arătat ,şi o hîrtiuţă pe care am găsit-o la moş Danilo, într-o cutioară ferecată. Pe ea sînt scrişi toţi cei ucişi de el, toţi cei pe eare-i pomenea zi şi noapte în rugăciunile sale. Aşa scrie' acolo : „Cei ucişi de mine..." Înţelegi ? Care va să zică, n-a fost Ibrahim ucigaşul, ci voi, moşul tău, Danilo, a fost ucigaşul mîrşav, diavolul... Tot sîngele acela pe capul vostru cade, Proşenka...

— Vorbea cu un glas dulceag, cîntător. Deşi nu era în el vreo ameninţare, iar ochii Anifisei zîmlbeau, puterea ascunsă a acestor cuvinte îl înspăimântă pe Prohor.

— Şi atunci ?! — rosti el apăsat, încercînd s-o sperie şi totodată să înfrângă în el îndoitul simţământ — de silă şi de teamă.

— Anfisa se aşeză lîngă el, îi mîngîie părul cu o jucăuşă prefăcătorie şi gînguri batjocoritor, uitîndu-se în ochii lui:

— Atunci n-ai decît să alegi, Proşenka : ori te însori cu mine, ori... sînteţi chemaţi la cercetări. Judecată, vîlvă, şi gata... S-au dus pe apa sîmbetei toate avuţiile voastre...

— îl cuprinse în braţe şi-1 sărută, lacomă, pe buze, cu scînteieri reci în ochi.

— Prohor nu găsi în el puterea s-o îndepărteze : băutura îi copleşise încet simţurile, îl moleşise de tot.

— Mai e şi altă portiţă. Adică nu o portiţă, ci chiar o poartă mare : să trimit Kuprianovilor o telegramă, apoi să mă duc chiar eu la ei şi să vă stric nunta.

— Prohor era scuturat de fiori. Anfisa tremura şi ea. Clănţănind din dinţi, tînărul o întrebă :

— Unde e cutia ?

— Cutia-i colea, iar cheia icişa...

— Deodată însă se dădu îndărăt, îl privi cercetător, crunt, în ochii aprinşi, plini de hotărîre şi se ridică repede în picioare. Prohor sări de pe canapea, o apucă de braţe mai jos de umeri şi o trînti pe masă cu atîta putere, încît aceasta pîrîi.

— Dă-mi brăţara ! Dă^mi cheia !

— Fără a-şi descleşta buzele strînse, Anfisa începu să rîdă pe nas. Prohor smuci lănţucul cu cheia, se repezi spre pat şi smulse de sulb pernă cutia ferecată. Ca o fiară, Anfisa îi sări în spate şi-i înfipse degetele puternice în beregată. Prinzînd o clipă prielnică, Prohor o trînti, dar căzu şi el. Se rostogoleau acum amîndoi pe patul larg, turbaţi, îndîrjiţi. Punîndu-i genunchiul în piept, Prohor încerca s-o sugrume, strîngînd-o cu înverşunare. Anfisa începu să horcăie. încordîndu-şi puterile, îl aruncă cît colo şi, cu un urlet subţire ca de lup, îl muşcă de mînă. Căzură încleştaţi din pat şi începură să se rostogolească pe podea, gîfîind, ocărînd şi şuierînd ca şerpii. în odaie duhnea înţepător a năduşeală. Ameţit de băutură şi stors de vlagă, Prohor se înăbuşea. Din degetul muşcat îi curgea sînge. într-o pornire sălbatică, Anfisa îi zgîria faţa eu unghiile. Rochia ei sfîşiată era plină de sînge. Folosindu-se de o clipă potrivită, sări ca o lupoaică de stepă călare pe Prohor, îi strînse mîinile, căzu cu pieptul peste pieptul lui şi, cu ochii închişi, începu să-1 sărute cu patimă, îngăimînd mereu printre gemete :

— Şoimule, şoimuleţul meu ! Mai ţii tu minte noaptea aceea, şoimule ?

— Vrăjitoare blestemată ! — scuipă Prohor o dată cu sînge vorbele grele de ocară.

— Anfisa îşi arcui trupul ridicîndu-se ca un şarpe pe coada lui, scrîşni din dinţi şi-i trase o palmă din răsputeri. în aceeaşi clipă săgeta un fulger orbitor şi trăsnetul căzu îndată undeva pe aproape. Sălbatică, cu părul şi cu rochia în neorânduială, Anfisa sări în picioare, se închină repede şi căzu pe pat.

— Afară începu să plouă cu găleata. Femeia izbucni în hohote de plîns.

— Hohotea, cuprinsă de o cumplită deznădejde. Clăti- nîndu-se pe picioare, Prohor închise fereastra, ridica scaunele răsturnate şi luă de jos două ace de păr şi un pieptene al Anfisei. Se mişca nefiresc, cu faţa galbenă,' înspăimîntătoare, ca de nebun. Cineva bătea de zor în uşă.

— Cine-i acolo ? — se răsti Prohor.

— Proşenka, tu eşti ? Deschide repede.

— într-o stare jalnică, udă leoarcă, intră în odaie Maria Kirilovna.

— Am înnebunit căutîndu-te. Te cheamă tata...
— Un trăsnet năprasnic cutremură din nou casa din temelii.

— 18

— în dimineaţa următoare, sosi o scrisoare de la Nina : „Am ajuns la Kraisk a doua zi din săptămîna patimilor. Pe drum, am izbutit să-1 înduplec pe tata. L-a iertat pe Ibrahim. Totul este uitat. Bineînţeles, tata n-a spus nici o vorbă mamei. Ea e bucuroasă de căsătoria noastră. Ii eşti foarte drag şi ne dă binecuvîntarea ei. Salută-1 din partea mea pe bunul meu Ibrahim, salvatorul nostru..."

— Prohor citi începutul scrisorii şi rămase pe gînduri. Degetul muşcat îl durea. Maria Kirilovna îl obloji cu o cîrpă stropită cu votcă în care fuseseră puşi la topit muguri de mesteacăn. Bătrînul intră în odaie, privi faţa zgîriată a fiului său şi se aşeză în tăcere pe un scaun. Prohor îşi trăgea în picioare cizmele lungi.

— — Ei, cum rămîne ? — întrebă Piotr Danilîci. — Ce crezi ? Vrea să ne sperie... S-ar putea să dăm de bucluc.

— A turbat muierea. Tu te-nsori cu o fată bogată, o să ai şi aşa bani berechet. Ce-ţi mai trebuie averea noastră ! Lasă-mă să trec totul pe numele Anfisei...

— Dar cu mama cum rămîne ? — replică Prohor, privindu-l pe taică-său drept în faţă. Buzele îi tremurau, iar pe tîmplă i se zbătea o vînă.

— Bătrînul îşi trecu degetele prin barbă şi răspunse :

— Maică-ta o să trăiască şi ea într-un fel. Poate că o să stea pe lîngă tine. Altminteri e bucluc. Anfisa-i în stare de orice.

— Prohor o zări prin geam pe baba Kliuka. Pitindu-se pe după pomi, bătrîna îi făcea stăruitor semne cu mîna.

— Vin îndată — spuse Prohor tatălui său şi ieşi repede în grădină.

— Abia apucă Piotr Danilîci să citească primele rînduri din scrisoarea Ninei, care rămăsese pe masă, cînd deodată Prohor năvăli în odaie. îşi luă repede haina şi şapca albă, se repezi spre grajd, puse şaua pe cal şi porni ca vîntul.

— Pînă la prima staţie de poştă era cale de treizeci şi cinci de verste. Le străbătu într-un ceas.

— Daţi-mi cai ! — strigă Prohor, ajuns în curtea staţiei. — Trei cai, cei mai focoşi. Dau o rublă bacşiş surugiului... Arde-i, mînă ! Dacă-i omori, îi plătesc.

— Stropit din cap pînă în picioare de noroi, izbuti s-o prindă din urmă pe Anfisa aproape de a treia staţie de poştă. Albia dacă o recunoscu. îmbrăcată simplu, cu o broboadă mare, albastră, avea faţa pămîntie, obosită şi ţinea buzele strînse cu îndărătnicie. Alături de ea şedea învăţătorul din satul Medvedevo, Panteleimon Pavlîci Roşcin, un om ofticos, slab şi adus de spate.

— Încotro, Anfisa Petrovna ? Bună ziua !

— Surugiii opriră trăsura. Caii lui Prohor, numai spume, se clătinau de oboseală.

— Anfisa Petrovna, o chemă cuviincios Prohor. Poftiţi încoace. Să vă spun numai două cuvinte.

— Anfisa schimbă o privire cu învăţătorul, coborî în tăcere din trăsură şi porni încet, alături de Prohor, pe iarba verde. Petrecînd-o cu privirea, învăţătorul zâmbi cu înţeles şi, tuşind din cînd în cînd, se apucă să-şi aprindă luleaua.
— Tata se învoieşte cu tot ce ai cerut, Anfisa Pe-

— Nu mă mulţumesc cu atît.

— Are să treacă pe numele dumitale toată averea mişcătoare şi nemişcătoare, are să depună la bancă pe numele dumitale toţi banii...

— Nu-i destul.

— Se desparte de mama şi te ia de nevastă...

— Nu mă mulţumesc nici cu asta...

— Iţi făgăduiesc iubirea mea...

— Anfisa se opri, buzele ei se descleştară, poate pentru un strigăt mînios, poate pentru un geamăt de durere. Dar nu făcu decît să suspine : -

— Of, Proşenka, cît mă chinuieşti! Cît mă chinuieşti !

— Prohor simţi un junghi în inimă. Se clătină.

— Ea îl învălui cu vraja ochilor săi mîhniţi, se răsuci pe călcâie şi-i strigă peste umăr :

— Rămîi cu bine !

— Apoi porni spre trăsură, cu paşi repezi, hotărâţi.

— Anfisa, stai ! Stai puţin, Anfisa ! încă o vorbă, cea din urmă !

— în glasul lui era o spaimă nebună. Anfisa se opri. Din ochii ei picurau lacrimi mari.

— Am ştiut c-ai să mă chemi.

— îşi muşcă buzele până la sînge ca să nu ţipe şi întoarse capul, privind cu sfială spre trăsură : surugiii potriveau hamurile cailor. învăţătorul stătea cu spatele, gheboşat şi posac.

— Suspinând, Anfisa se agăţă de gîtul lui Prohor, care-i ascultă, nespus de tulburat, şoaptele :

— Taci, taci ! Ştiu că mă iubeşti... Sînt doar o vrăjitoare... Aşadar, te lepezi de Ninka ?

— Mă lepăd.

— Atunci, eşti al meu ?

— Al tău, Anfisa.

— Pe viaţă ?

— Da, da.

— Nu mă minţi ?

— Ţi-o jur !

— Tînăra femeie rămase cîteva clipe tăcută, gînditoare.

— Şi deodată un zîmbet fermecător îi lumină frumosul chip, întocmai ca o rază de soare. Pămîntul de sub picioarele lui Prohor se cutremură : în suflet i se revărsă lumina caldă a dragostei.

— „Ce o să fie acum, ce o să fie? !" — se întreba în gînd, nefericit, năucit şi de tot amarul din sufletul lui, şi de dragostea pentru Anfisa care se trezise în el, ca din senin, cu toată puterea dinainte.

— Anfisa nu voi să se întoarcă fără învăţător. Prohor înţelese îndată pricina : „Se teme co să-i smulg hîrtia". Nu spuse însă nimic. O luară înapoi deci toţi trei : Anfisa şedea alături de învăţător, iar Prohor mîna caii. în urma lor venea încet trăsura cu doi cai, cu surugiii pe capră. Aceştia cîntau, voioşi:

— Şi s-a-ntors la el acasă Şoimul, veşnic călător, Şi pe-o salcie pletoasă S-a lăsat, mîhnit, din zbor...

— Ajunseră în sat seara tîrziu. La despărţire, Prohor îi spuse Anfisei cu un glas pocăit, mişcător :

— Ce să mă fac acum ? M-am ticăloşit de dragul tău... Anfisa mea dragă, iubita mea Anfisa! Ascul- tă-mă... Mîine ori poimîine seară aşteaptă-mă, că vin... Să mă aştepţi la fereastră... La revedere, la revedere, Anfisa.

— îşi îngropă faţa în palmă şi se depărtă.

— La revedere...

— Cei ai casei nu dormeau încă. Maria Kirilovna stătea de vorbă cu Ibrahim, vărsîndu-şi amarul şi aşteptînd din partea lui un ajutor.

— Nu fi necăjit, Maria... Dezvaţam Proşka umble la Anfis... Eu fac asta. Ştim noi ceva. Prîstav ia Anfis nevastă. Prîstav umblă la Anfis fiecare zi, fiecare zi.

— Prohor trecu în odaia lui şi încuie uşa. înăuntru stăruia un miros puternic de valeriană.

— Nici Şapoşnikov nu putea să doarmă la el acasă. Venea furtuna şi-i era frică. Cînd începea să tune, el cobora de obicei în beci şi rămînea acolo, pe o grămadă de cartofi, trist, melancolic. Teama aceasta o căpătase de curînd, în luna mai, care-a plină de tunete.

— Deocamdată furtuna era încă departe şi Şapoşnikov vorbea cu lupul împăiat :

— Eşti un *lupus* afurisit, asta eşti. Crezi, poate, că eşti' lup ? Nici gînd ! Eşti un *lupus. Homo homini lupus est.* Ai auzit ? Dar

astea-s minciuni ! După mine, *homo homini Anfisa est...* Da, da. Gîndeşte-te bine că aşa-i...

— Lupul, veveriţele şi celelalte sălbăticiuni mărunte îl ascultau cu luare-aminte. Lupul dădea din coadă; o veveriţă siberiană o chemă, fluierînd, pe alta.

— „Vine", — spuse veveriţa.

— Cine vine ? — întrebă Şapoşnikov.

— „Vine stăpînul casei".

— Stăpînul casei aduse într-o cană bragă.

— Ia gustă un pic.,. Să vezi ce pişcă ! Ce tot stai pe gînduri ? Vezi, măi omule, să nu te scrînteşti cumva... Te pomeneşti că... Au mai păţit-o şi alţii.

— Lupul, veveriţele şi celelalte jivine pufniră în rîs.

— Şi părintele Ipat se temea de furtună. Vara trecută, în ajun de sfîntul Ilie, îl trăsnise oleacă pe cîmp : de atunci rămăsese cam fudul de urechea stîngă.

— Pristavul nu se temea de furtună. în schimb, îi era frică de nevastă mai abitir ca de ciumă. Şi-n noaptea aceea se stîrnise tărăboi la ei acasă. Nevastă-sa aruncase după el ghete, pantofi, cizme, fierul de frizat, dar nu fusese chip să-1 nimerească. Deodată, laolaltă cu ocările, zbură în capul lui şi pilota. Pristavul se feri sprinten şi de data aceasta, iar pilota mătură uşurel de pe masă tot ce era pe ea. Călimara se răsturnă şi-şi vărsă sîngele roşu peste ciorna „smeritei cereri îndreptate către Preasfinţia Sa episcopul Androni, după cum urmează :

— Punctul 1. întrucît duc o viaţă de familie nefericită, dată fiind deplina neputinţă a soaţei mele, Melania

— Prokofievna, de a da naştere la prunci din pricina unui năduf puternic şi a osînzii ce i-a năpădit toate măruntaiele (înaintez alăturat atestatul medical iscălit de felcerul Spiglazov) şi avînd în vedere că..."

— Aici scrisul se întrerupsese. Peniţa trăsese pe hîrtie o codiţă de purcel, întrucît pesemne că, tocmai la scrierea acelui cuvînt, pe lîngă urechea pristavului trecuse vreun papuc răzbunător, ori mai degrabă o palmă răsunătoare îi necinstise preacinstita faţă obişnuită cu acest soi de mîngîieri conjugale. Aşa şi fusese de bună seamă. Pristavul scria, iar jumătatea lui se apropiase de el pe furiş şi citise acea dovadă scrisă a preacurviei dumisale. Acum, obrazul drept al omului stăpînirii ardea ca focul, şi tot ca focul ardeau şi ochii mînioasei şi mătăhăloasei sale consoarte.

— Şi astfel dictonul „homo homini Anfisa est" rămînea în fiinţă.

— S-ar cuveni să spunem cîteva cuvinte şi despre Ilia Petrovici Sohatîh, dar mai bine să-1 lăsăm pe mîine.

— Acel mîine a fost însorit. Cerul îşi vărsase lacrimile şi alungase, în cele din urmă, tristeţea. Era o zi împă-rătească. Prin văzduh zburau fluturi galbeni, iar graurii cîntau cu foc.

— Dimineaţa sosi un om călare şi o vesti pe Maria Kirilovna că sora ei, care locuia într-un sat vecin, la vreo şaizeci de verste depărtare, se îmbolnăvise, căzînd la pat. Urma ca seara să fie împărtăşită şi să i se facă sfîntul maslu. Maria Kirilovna plecă, cu inima împovărată de trei dureri mari. Prima: Prohor şi Anfisa, a doua : bărbatul ei şi Anfisa. Acum îi mai trimisese dumnezeu şi a treia încercare : boala surorii sale.

— Prohor se pregătea de drum : îşi luase puşca, tolba şi pe căţeaua Mirta.

— —< Ei, ce s-aude ? — îl întîmpină tatăl său.

— — Lasă-mă, nu ştiu nimic. Mai aşteaptă puţin... Să mă mai dezmeticesc... — răspunse iritat Prohor şi, văzîndu-şi de drum, îşi spuse în gînd : „împingeţi omul să-şi facă seama, nu alta".

— îl luă cu el şi pe Ilia Sohatîh. Se duse pe malul rîului ca să deprindă căţeaua tînără cu vînătoarea. îi era frică să rămînă singur. Năuc, cu sufletul sfîşiat, nu-şi mai găsea locul. Ar fi vrut să plece undeva departe, departe şi să uite de orice. Inima îi zvîcnea năvalnic în piept: cînd se oprea o clipă, cînd bătea din răsputeri. Simţea lovituri de ciocan în creier, în tîmple. Păşea şovăielnic, împle- tioindu-se ca un om beat. I se învîrtea totul pe dinaintea ochilor. Deşurubă paharul bidonului, sorbi o gură de votcă şi o scuipă într-o parte : îi venea greaţă. îl cinsti şi pe vânzător. Ilia Sohatîh ciocni călcîiele şi spuse :

— —> Pentru preascumpa dumneavoastră sănătate ! în cinstea timpului *mitiorologic* însorit... Să trăiţi !

— Prohor îi mai turnă un păhăruţ.

— în sănătatea logodnicei dumneavoastră, a frumoasei şi preanurliei Nina Iakovlevna !... *Mirsi* şi să trăiţi pentru a doua oară !

— Prohor se strîmbă, scîrbit de atîta vulgaritate.

— în vremea asta, Piotr Danilîci se dusese la Anfisa. Bătuse îndelung la uşa ei, dar nu-i deschisese nimeni. Atunci se îndreptase spre casa preotului. Părintele Ipat îşi cerceta stupii.

— Frumoasă vreme-i azi, părinte. Binecuvîntează.

— Popa Ipat îşi potrivi potcapul roşcat, ieşit de soare, îl

— binecuvîntă şi-i spuse :

— Asta-i doar o amăgire. E vreme înşelătoare. Nu-i bună de fel.

— Negustorul îi arătă soarele. Părintele Ipat îl duse la hambar.

— Poftim, priveşte.

— Deasupra hambarului era bătută în cuie o crenguţă de brad în formă de furculiţă.

— —- Iacă : cetina prevesteşte vremea ca şi astrologul, ba chiar mai abitir ea barometrul. Ramura a mare e bătută în cuie, iar crenguţa se mişcă. Dacă trage a senin, se apropie de areanga cealaltă, iar dacă se strică vremea, atunci se depărtează. Ieri şedea uite aşa, în sus, iar astăzi iar a pornit-o în jos. Vesteşte ploaie.

— Părinte ! Să trecem la fapte — schimbă vorba Piotr Danilîci, strîmbîndu-şi nerăbdător faţa buhăită. — Pa- re-se că Anfisa se învoieşte. Pe nevastă-mea o înduplec eu... Iar de n-oi izbuti cu vorbă bună, o bag în sperieţi şi nu mai zice nici pîs. Ia să vezi sfinţia ta ce grăieşte legea...

— Hai, vino — spuse părintele Ipat, vîrîndu-şi din mers în earîmbul cizmei un crac de pantalon ieşit în afară. Eu numai atît îţi spun : rău faci. Urîtă faptă. Ţi-o spun ca un părinte duhovnicesc. Mai bine te-ai lăsa păgubaş, zău aşa...

— Dacă nu vrei, sfinţia ta, găsesc eu la oraş unul şi mai şi... Rămîi cu bine !
— Stai, stai oleacă... Ia-o mai domol.

— 19

— Se întuneca. O dată cu umbrele .serii, dinspre apus se tălăzuiau nori grei. încet, încet, cerul se învălui într-o negură mohorîtă, spăimoasă.

— Soarele se ascunsese după nori. Dogorea însă puternic, acolo, în tării, pe tărîmul depărtat unde se afla racla frumoasei Sinilga, iar trupul *şamanei,* uscat de gerul năprasnic, de arşiţa verii şi de vînturi, zăcea în trunchiul acela de copac, trist şi posomorit ca o pulbere neagră. Cturînd, o noapte cumplită, întunecată avea să învăluie pămîntul. Dar nu-i era dat vrăjitoarei să doarmă în bezna ei, în sicriul acela înfiorător. Poate că întocmai ca fulgerul şi laolaltă cu el Sinilga va cutreiera pulberea depărtatelor drumuri, poate îi va striga iubitului : „Prohor, stai ! Stai !"

— Dar nimeni nu-1 mai putea opri pe Prohor. Gîndurile lui o luaseră razna şi acum se întorcea acasă, grăbit, fiindcă aşa era vrerea lui.

— — Ia te uită ce mai *iclipsă* de soare — sporovăia Ilia Sohatîh, abia ţinîndu-se după el. — Iar vine furtuna cu

— *discărcări ileftrice,* care va să zică. Ia spuneţi-mi, Prohor Petrovici, da' pe înţelesul meu, de unde şi pînă unde e săgeata aceea ? Ca să zic aşa, adicătelea, îmi aduc aminte cînd eram micuţ de tot cum a trăsnit-o într-o zi pe o bătrînică pe care o cunoşteam. A rămas moartă pe loc şi, cînd ne-am uitat, avea în pîntec, adicătelea, fireşte, în piele, o săgeată de piatră, lungă de vreo patru- cinci verşoce. Prohor Petrovici, dar ce-aţi zice dumneavoastră dacă aşa, dintr-o dată, vă pomeniţi că v-am fost rudă ? Ai ?

— Tunînd şi fulgerînd, un nor cenuşiu, vînăt, cu luciri gălbui, învăluia repede pămîntul. De spaimă, întreaga fire se făcea mică, mică de tot. Sub tălăzuirea stihiilor dezlănţuite tainic în văzduhuri, taigaua cea falnică se chircise, se vîrîse parcă în pămînt. Cutremurat de înspăi- mîntătoareJe învolburări, văzduhul se îndesea parcă, încremenea, iar lumina se împîclea, se înnegura, se făcea una cu pămîntul, ca să croiască, drum fulgerelor. Zidurile albe ale bisericii nu se mai zăreau. Ţîrcovnicul trăsese repede clopotele de opt ori şi clopotniţa se mistuise şi ea în negură. Se mistuiseră case, gîze, cai, oameni, cîini, cocoşi — totul. Era întuneric beznă. întîi începu să plouă gîrlă, pe tăcute, apoi se dezlănţui furtung.

— Cei ce se temeau de întuneric aprinseră lămpile. Aprinse lampa şi Anfisa. Cucul ieşi din ceas şi strigă de opt ori. S-o fi înnoptat oare afară? Dacă ar fi fost să te iei după cucul cel înţelept, abia se înserase, dar, între două fulgere, noaptea se vedea neagră ca smoala.

— Prohor făgăduise să vină în seara aceea şi-i spusese Anfisei să-1 aştepte la fereastră. Şi iată, Anfisa şedea la fereastră. Gîndurile i se spulberaseră ca boabele de mac în bătaia vîntului, nervii îi erau moleşiţi, dar sufletul i se chircise, se încordase tot, aştepta lovitura fără a şti de unde avea să vină. Poate aşa îi fusese scris — s-o trezească fulgerul prăvălit din nori, sau, poate, cineva necunoscut o privea din spate, o privea atît de încordat, încît îi venea să se întoarcă, să scoată un ţipăt şi să cadă jos. Anfisa se simţea nespus de tristă.

— 26*

—

— In vremea asta, închinîndu-se la lumina tremurătoare a fulgerelor, Piotr Danilîci intră în odaia feciorului său.

— Ei, ce s-aude ? —■ întrebă al stăruitor, aşezîndu-se pe pat. Avea o înfăţişare hotărîtă, plină de dîrzenie.

— Slăbit încă de boală, Prohor se simţi nevolnic în faţa tatălui său şi tăcu ruşinat. în sinea lui îşi zicea că trebuie să stea de vorbă deschis cu bătrînul, să-i spună totul pe şleau.

— Fie — rosti apăsat Piotr Danilîci. Ochii lui umflaţi cătau spre feciorul său cu dispreţ. — Dacă taci tu, ţi-o spun eu. Şi ţi-o spun pentru cea din urmă oară.

— Scoase o hîrtie împăturită şi o flutură.

— Prin asta îi las Anfisei totul Şaizeci şi trei de mii de ruble bani gheaţă. Şi, pe deasupra, toţi banii care se află la bancă, adică banii tăi.

— Cum asta ? ! — izbucni Prohor.

— Iac-aşa... — răspunse bătrînul, scuipînd printre dinţi. Cum-necum, asta-i tamja, şi cu asta, basta ! — îşi suflă nasul cu degetele şi se şterse cu mîneca hainei. — Am scăpat o vorbă în faţa ei mai acum un an şi azi m-a strîns cu uşa. Ştie bine socoteala banilor noştri, mai abitir ca noi doi.

— Prohor îşi muşcă buza, încleştă pumnii, îi descleştă, se aşeză în jilţ şi-şi lăsă capul în piept, încruntat, trăgînd cu coada ochiului spre taică-său, care acum îi era duşman.

— Mîine plec cu Anfisa la oraş — urmă Piotr Danilîci. — Întocmim hîrtie în toată legea şi vedem ce facem şi în privinţa despărţeniei. Hîrtia n-o să aibă putere decît după ce mă cunun cu ea. Aşa scrie aici. Tu să-ţi vezi de treabă pe Fluviul Mohorît. Ai călcat acolo cu dreptul, iar nevastă-ta o să-ţi aducă bani frumoşi ca zestre. Eu mă mut eu Anfisa la oraş, poate chiar în centrul gu- bernial. Mă apuc de afaceri. Vreau să fac bani mulţi, milioane. Cît despre Maria, adică scumpa ta mamă, îi rămîn acilea casa şi prăvălia plină cu marfă. Iar pe lîngă ea, adică pe lîngă prăvălie şi pe lîngă maică-ta, rămîne Ilia. Pricepi cum vine socoteala ? Ea însă şi-a pus în gînd să se ducă la mînăstire. O priveşte. Asta-i tot. Cred că n-am nedreptăţit pe nimeni. Afară doar de tine. Să mă ierţi. Nu puteam să fac altfel : Anfisa ne ameninţă că ne dă în vileag. Dacă nu-i facem pe plac, ne împroaşcă cu noroi, o pierzi şi tu pe Nina şi ajungem cerşetori, de mul lumii pe vecie. Iată ce ispravă ne-a făcut taică-meu şi bunică-tău, tîlharul Danilo, dumnezeu să-1 ierte...

— Piotr Danilîci vorbea cu glas răguşit, ca de cîine bătrîn ce mîrîie. Mîinile lui păroase se odihneau aidoma unor perniţe pe genunchii moi. Pe gulerul hainei ponosite se vedea lucind un fir de păr lung ca fuiorul de in — părul Anfisei.

— Tulburat, Prohor trăgea cu degetele albe de moţul negru oe-i atîrna pe frunte.

— Cînd ai văzut-o pe Anfisa ultima oară ? — întrebă el scurt, ridicînd capul smucit.

— —, Astăzi, cînd erai la vînătoare cu Iliuha.

— Prohor îl privi în faţă mai întîi grav, apoi buzele lui se strîmbară într-un zîmbet batjocoritor. Răspunse cu răutate, apăsînd pe fiece vorbă :

— Minţi. De ce minţi, tată ? Anfisa n-a putut să-ţi spună aşa ceva în legătură cu căsătoria voastră... N-a putut!

— De ce anume ?...

— Patul scîrţîi sub greutatea bătrînului.

— Să-ţi spun eu de ce...

— Luîndu-şi inima în dinţi, Prohor făcu prin odaie cîţiva paşi mari, şovăitori. Apoi se apropie de fereastră. O ploaie neagră ca smoala spăla geamurile.

— —i Iată de ce — începu el întorcînd capul spre tatăl său, apoi îşi sprijini coatele de pervazul rece, ridică fruntea şi spuse hotărît:

— Pentru că sînt un ticălos, un nemernic. Am înşelat-o pe Nina şi vreau 5ă mă Însor cu Anfişa. I-am şi spus-o,

— Bătrînul îşi micşoră ochii şi izbucni într-un rîs scîr- ţîitor. Se scutura tot. Şi patul îi ţinea, obraznic, isonul, scîrţîind la rândul lui.

— Prohor înlemni. Tot sîngele i se sui la cap. în sufletul său mocnea furtuna.

— O iubesc şi n-o iubesc ! -— strigă el eu glas sugrumat. Ochii îi jucau sălbatic în cap. — Nu ştiu nici eu bine. Ştiu doar atît, că sînt un ticălos... Da. Uite cum a fost... M-am dus la ea... I-am spus că ai încuviinţat totul... adică te învoieşti să te însori cu ea şi să treci tot ce ai pe numele ei. Dar ea... nu voia. Atunci i-am spus că, chiar dacă mă însor cu Nina, am să-i fiu... Cum se cheamă ?... Să-i fiu ibovnic. N-a vrut. Mi-a cerut... să mă-nsor cu ea. Hotărît... Fără multă vorbă... I-am spus că nici nu mă gîndesc. Asta a fost noaptea... A doua zi... îţi mai aduci aminte că am fugit valvîrtej de acasă ?... Plecase la oraş, la procuror, ca să ne dea în vileag. Am ajuns-o din urmă. Şi mi-a... şi eu... Mi-a smuls jurămîn- tul că mă-nsor cu ea. Ce să mă fac acum, tată ? Ce să fac ? ! Sau minţi tu că ţi-a spus azi că are să fie a ta, sau este o târfă... O fiinţă scîrnavă, netrebnică...Tată ! Ce ne facem ?... Ce ne facem, tată ?...

— Şi Prohor căzu cu un geamăt pe pervazul lat, lipin- du-şi tîmpla de cereeveaua umedă.

— Săgetă un fulger şi îndată după aceea căzu trăsnetuL Bătrînul se închină.

— —• Sfinte dumnezeule, sfinte tare... — Apoi rîse iar, răguşit, şuierător... — Tontule... Eşti un tont! Crezi că te iubeşte ? Că te iubeşte ?

— -— Nu mă îndoiesc de asta... Mă iubeşte... Şi eu sînt un nemernic, căci o iubesc... Da, da, o iubesc ! — strigă Prohor tremurînd ca varga. Sări în picioare şi se apropie de tatăl lui.

— Tată, mă însor cu ea !

— —■ Eşti un nătărău...-Un nătărău cum nu s-a mai văzut ! Cum poate ea să te iubească pe tine, cînd e grea în a doua lună cu mine ? E borţoasă !... — spuse Piotr Danilîci cu o linişte ucigătoare.

— Această mărturisire a tatălui său spintecă în două inima lui Prohor. Rămase cîteva clipe cu gura căscată, temîndu-se să răsufle. Dar puterea neînfrîntă a vieţii îl smulse din înmărmurire. în mintea lui aprinsă, totul fu hotărît într-o clipă. Toate răspunsurile ce şi le dădea se înmănunchează într-un singur gînd : *el să fie fericit, el.* întîietatea „eului" se încuibase de data asta în sufletul lui, temeinic şi de nezdruncinat, mai presus de orice. Viitorul se perinda prin faţa ochilor săi cu o iuţeală ameţitoare ; un gînd era urmat vijelios de altul.

— Dacă şe însoară ou Anfisa, certurile cu tatăl lui n-or să se mai sfârşească. Banii Ninei Kuprianova o să-i piardă, deci planurile lui mari vor rămîne baltă, şi fericirea se va duce pe apa sîmbetei. Dacă Anfisa se mărită cu bătrînul, banii Ninei Kuprianova nu sînt pierduţi, şi afacerile au să meargă strună. în schimb, Anfisa, dornică de răzbunare, îi va avea oricînd la mînă. Toate străduinţele, chiar şi viaţa lor, vor fi veşnic ameninţate. Deci nici aşa n-o să fie fericit. S-a sfârşit, s-a sfîrşit totul !

— Tot ce era omenesc în Prohor se ticăloşi, se spurcă din- tr-o dată. Pierzîndu-şi capul, strigă în gol, în bezna soar- tei vitrege ce pogorîse deodată asupra lui:

— — A rămas însărcinată ? Cu tine ? Minţi ! Minţi, tată ! Minţi!

— Nu striga el : prin guira lui striga însăşi puterea nestă- pîmită a vieţii.

— Tatăl lui minţea, o ponegrea pe Anfisa ! Şi o ponegrea tot de dragul fericirii lui, apărîndu-şi „eul" său, în pofida oricărei legi a adevărului. De fapt, nu minţea el : prin gura lui vorbea aceeaşi putere a vieţii, aceeaşi pornire oarbă.

— între timp, Anfisa cea ponegrită de Piotr Danilîci şedea încă la fereastră, asurzită de trăsnete, pironind întunericul din grădină, întorcînd ochii spre fulgere şi iar cătînd în beznă, ca în însuşi sufletul ei. Da, asta era viaţa Anfisei : fulgere şi beznă.

— Se scurse astfel un ceas, încă unul, apoi al treilea. Uitase de orice. îi secaseră pînă şi lacrimile, căci într-o

— noapte ca aceea nu se cădea să plîngă, să fie amărîtă. Noaptea aceea vijelioasă, dezlănţuită, pogorîse din nou în sufletul iei pacea şi voioşia. Nu se mai temea de fulgerele orbitoare. Bubuiturile moarte ale trăsnetului nu mai puteau înăbuşi în ea clocotul vieţii. încă puţin, şi va veni el, domnul şi stăpînul vieţii sale, iubitul ei Prohor.

— Ca orice suflet, sufletul Anfisei era . sărac în vorbe. Nu gîndea cu mintea, cu judecata cea neputincioasă a omului. Un val de puteri dătătoare de viaţă scălda întreaga ei fiinţă.

— Prohor îi făgăduise să vină în noaptea aceea şi-i poruncise să şadă la fereastră. Şi Anfisa stătea la fereastra deschisa, iar în spatele ei, pe masă, ardea, luminînd viu, lampa.

Chipul femeii arăta în deschizătura ferestrei ca o cadră. Fereastra dădea spre grădină și numai fulgerele o priveau eu desfătare pe Anfisa. Ba poate și rîmele ieșite din pămînt ca să se bucure de ploaia caldă... Dar rîmele nu au ochi. Și iubitul ei nu mai venea...

— îți mai aduci aminte, Prohor Petrovici, iubitule, de noaptea aceea neasemuită din colibă, cînd bufnița dădea glas în întuneric, iar tu o sărutai pe Anfisa ta, ju- rîndu-te cu jurămînt neîntinat și făgăduindu-i iubire veșnică ? Adu-ți aminte, adu-ți aminte mai iute, Prohor, drăguțule, cît timp nu ți s-a înălțat deasupra capului paloșul soartei. Anfisa cea păcătoasă, cea nevrednică, șade la fereastră, iar inima ei neprihănită, fără de păcat, îți duce dorul... Dar unde este iubitul ei ? Unde e bucuria nunții lor tainice ?

— Bucură-te, Anfisa, tu, cea care aduci în dar iubitului tău Prohor inima-ți neprihănită ! Bucură-te că ai tăinuit această neprihănire, ferind-o de toți : nici pristavul. nici Șapoșnikov, nici Ilia Sohatîh, nici măcar Piotr Danilîci — și asta-i mai de seamă ca orice — nici unul nu s-a înfruptat din trupul tău, desfătîndu-se întru pofte necurate. Bucură-te că pîntecul tău cel ponegrit nu poartă rod, iar Piotr Danilîci nu va putea să spele în ochii fiului său pata ticăloasei sale minciuni nici cu

— sînge, nici cu lacrimi. Bucură-te, bucură-te, nefericită Anfisa și închide-ți ochii mîhniți, împăcîndu-te cu soarta !

— Ascultîndu-și gîndurile, Anfisa suspină adînc și ochii i se închiseră... Un fulger orbitor țîșni din desișul întunecat al grădinii, dar trăsnetul nu se auzi. Nu se auzi ! „Ciudat — își zise Anfisa. — Ciudat." Dar nu apucă să se mire...

— Trecuse de miezul nopții. Furtuna se potolise, dar ploaia măruntică, pe cale de a conteni, susura încă. Pe sală se vedeau pînă la ușa odăii lui Prohor urme de noroi, de apă. îngînînd încetișor un cîntec, Prohor trecu spre bucătărie în pîslari uscați, călduroși. Scoase singur din cuptor ceaunul cu ciorbă și începu să mănînce. Bucătăreasa se ridică din pat.

— Dă-mi de mîncare — ceru Prohor.

— Mîncă și cașa.

— Mai dă-mi ceva.

— Ce te-a apucat, doamne, iartă-mă ! Parc-ai fi tras la pietre de moară !

— N-ai cumva friptură de berbec ori niscai lapte covăsit ?

— Se duse la Ilia, îl trezi din somn și amîndoi se îndreptară spre odaia lui Ibrahim. Cerchezul lipsea însă. Se întoarseră în camera ilui Ilia Sohatîh. Prohor începu să dinte. După o vreme, îl acompanie și vînzătorul. Se cinstiră cu vin. Prohor îl îndemnă pe Ilia să se ducă la Anfisa, dar acesta se împotrivi :

— Nu vedeți că-i furtună ?... Mă tem peste poate de fulgere.

— într-adevăr, fereastra odăii lui era acoperită bine cu două pături.

— Curînd veni și Ibrahim. Trecu de-a dreptul în cămăruța lui. Se dezbrăcă și se descălță, își spălă la bucătărie

cizmele, stoarse bine beşmetul şi rufele ude, le atîrnă lîngă cuptorul pe care sforăia de zor Varvara şi se duse la culcare în cămăruţa ilui. Nici Ilia, nici Prohor nu văzuseră că a venit : cîntau din gură şi la ghitară.

— Ilia se îmbătă repede. Pe Prohor însă nu-l dobora vinul de loc. Nu mai dînta. Rămase mult timp în tăcere, seuturînd din cap de parcă ar fi vrut să alunge o albină. Ochii lui ardeau bolnăvicios. în sfîrşit, spuse, smulgîndu-şi cu "greu cuvintele :

— Şi totuşi... Totuşi nu o poţi asemui cu nimeni. Alta ca ea nu găseşti... O iubesc... Numai pe ea o iubesc.

— Mda... Orice s-ar zice, Nina Iakovlevna este o domnişoară prima-ntîi...

— Tîmpitule! Nătărăule ! Nu pricepi nimic — şuieră fioros printre dinţi Prohor.

— Şi din nou puse stăpînire pe el o tăcere îndîrjită, stăruitoare. Se uita în pămînt cu sprîncenele îmbinate. Nasul parcă i se ascuţise, fruntea era brăzdată de cutele urnei mari sfîşieri lăuntrice. Deodată fu scuturat cumplit de un fior — mai-mai să cadă de pe scaun.

— Ajută-mă să mă culc, Ilia — spuse el simţind că i s-a răcit tot trupul. —< Mi-e greaţă... Sînt foarte obosit...

— întreaga fire obosise. Obosise pînă şi ploaia, iar norii plecaseră şi ei la odihnă.
— Dimineaţa, îndată ce a răsărit soarele, s-a răspîndit vestea în tot satul că Anfisa Petrovna fusese ucisă, ucisă de vreun nelegiuit.

— 20

— Baba Kliuka a aflat cea dintîi de nenorocire.

— — Treceam uite aşa, drăguţule, prin faţa casei ei, dumnezeu s-o odihnească. M-am uitat şi m-a apucat mirarea : sfîntul soare se înălţa în slăvi, iar la Anfisa prin fereastra deschisă se vedea lumină. Ardea lampa, adicătelea. Fără numai de fereastra aceea, toate obloanele erau închise. Am sărit cu chiu-cu vai peste pîrleaz în grădină şi am strigat: „Anfisa, Anfisa !" Da' nu mi-a răspuns nimeni... Deodată mi-a venit aşa un gînd :

— n-o fi trăsnit-o cumva săgeata norilor ? M-am căţărat cum am putut pe ţoclu şi-am aruncat o privire pe fereastră. Doamne, dumnezeule, ce mi-au văzut ochii! Mîndruliţa de Anfisa zăcea jos, cu mînuşiţele-i albe aruncate în lături, cu ochişorii închişi şi cu sprîncenele încruntate a mînie... Să mă trăsnească dumnezeu dacă nu-i aşa ! în mijlocul frunţii avea o găurică, şi o dîră de sînge îi cursese peste tîmplă pînă pe duşumea... Zău că nu mint. Spun adevărul curat, zău ! Iar săgeata aceea a trăsnetului nu se vedea nicăieri. Numai cît răsturnase scaunul, iară perina cea de catifea căzuse deoparte. Eu, nevolnică cum sînt, am ridicat mîinile spre cer şi-am picat grămadă jos... A trăsnit-o ăl de sus, amărîta de ea, a trăsnit-o cu săgeata ceea din nori şi i-a luat sufletul. Iată, domnule ureadnik, asta-i toată povestea, am spus tot...

— Ureadnikul se spălă în grabă, dădu pe gît o ceaşcă de ceai şi alergă la pristav.

— Blagorodnicia voastră ! Am cinstea să raportez : madam Kozîreva a fost omorîtă noaptea trecută de un trăsnet în tîmplă.

— Baba Kliuka colinda prin sat, din casă în casă, stri- gînd răguşit sub ferestre :

— Oameni buni! A ucis-o trăsnetul pe Anfisa.

— Şi pornea mai departe, împleticindu-se.

— Iar băieţandrii din sat, care nu auziseră bine, strigau :

— Gromov [1] a ucis-o pe Anfisa ! Au ucis-o pe Anfisa... Hai iute !

— Apoi o luau la goană spre casa Anfisei.

— Tot într-acolo grăbea şi pristavul împreună cu ceilalţi reprezentanţi ai autorităţilor locale. Ţîrcovnicul tocmai trăgea_ clopotele pentru slujbă. Zorind după oamenii stăpînirii, părintele Ipat strigă spre clopotniţă :

— Hei, Kuzmiei, dă-te jos. Lasă liturghia! Las-o baltă !

1 Joc de cuvinte. Trăsnet în ruseşte - grom. De aici confuzia cu numele Gromov (n. trad.).

— Şi-i făcu semn cu mîna.

— Cercetară mai întîi fereastra deschisă spre grădină.

— Ce trăsnet ? A trăsnit-o ţeava puştii... — spuse cu venin, tuşind şi ridicînd din umeri, Panteleimon Roş- cin, învăţătorul ofticos şi gheboşat, chemat şi el ca martor.

— Da, da. Aşa e... De bună seamă... — încuviinţă pristavul, pricepînd anevoie ce se întîmplase. Obrajii lui de mult neraşi erau albi ca varul. Se cocîrjase, um- flîndu-şi caraghios piepţii căptuşiţi cu vată ai vestonului. îl durea stomacul.

— Fierarul descuie uşa cu un şperaclu. în casă era întuneric şi o tăcere oa de mormînt. Deschiseră obloanele. Năvăli lumina, soarele. îi alungară pe băieţandrii care căscau gura.

— Dînd cu ochii de moartă, pristavul făcu un pas înapoi, îşi acoperi ochii cu palma ridicată sus (pietricica din inel scînteie în soare), apoi se aşeză la masă, fă- cîndu-i un semn ipistatului :

— Adu-mi apă... Rece.

— Anfisa zăcea gătită cu îmbrăcămintea ei cea mai frumoasă : sarafanul[1] din mătase albastră, cămaşa de mu- selină, pe umeri —« scurteică de brocart, pe cap — ko- koşnikul[2] împodobit cu mărgele. Pe frunte, către tîm- pla stîngă, se zăreau o rană şi un firicel închis de sînge închegat.

— Părintele Ipat se ruga de zor în faţa icoanei, întor- cîndu-se mereu către moartă. Faţa lui era buhăită, iar obrajii — lăbărţaţi ca aluatul de cozonac.

1 *Sarafan* - rochie fără mîneci, încheiată în faţă, purtată de ţărăn- cile ruse (n. trad.).

2 *Kokoşnik* - podoabă purtată pe cap de ţărăncile ruse, cusută cu mărgele şi fir d? aur, Odinioară făţşa parte din portnl naţional roşesc (n, trad.),

— Primeşte, doamne, sufletul adormitei tale roabe Anfisa. Doamne, dacă nu eşti tu acela care i-ai pecetluit buzele, dă în vileag ucigaşul, căci eşti bun şi înţelept...

— Judecătorul de instrucţie lipsea. Plecase la vînătoare, departe, în taiga. Trimiseră după el un vătăşel călare.

— Potrivit instrucţiunilor, vă rog să nu mutaţi nimic din Joc înainte de venirea judecătorului de instrucţie — spuse pe un ton oficial pristavul, care între timp îşi venise în fire.

— Urmînd pilda preotului, capii satului oftau şi se uitau cu jale la moartă. Peste noapte, prin fereastra deschisă plouase din belşug, şi pîrîiaşe mici de apă se scurseseră în toate părţile. Iscodind pretutindeni, ochii sfredelitori ai învăţătorului zăriră un ghemotoc de hîrtie ca un fel de dop, ars puţin. îi spuse pristavului :

— A fost folosit, fără doar şi poate, ca dop de armă.

— Gîfîind, pristavul se aplecă spre dop şi spuse :

— Aşa-i... Un dop...

— Glasul lui ca de mucava, nici aspru, nici moale, era gata-gata să se frângă.

— Nu începu cercetările, căci a doua zi urma să vină judecătorul de instrucţie. Aşadar, puteau să se împrăştie pe la casele lor.

— Capii satului se închinară din nou la icoane, oftară şi plecară.

— Rămîi cu bine, Anfisa Petrovna... Dormi în pace. De-acu nu mai pătimeşti. Of, of, of! Care ţi-o fi curmat zilele ?

— Obloanele fură închise, uşile — încuiate şi pecetluite cu sigiliul stăpînirii. Ceara roşie aprinsă curgea sfîrîind, pieurînd pe mîna pristavului, dar acesta n-o lua în seamă, nu simţea durerea.

— Ipistatul puse lîngă casa moartei doi ţărani de ca- raulă.

— Pristavul se întoarse acasă singur. Mergea împleticin- du-se, se poticnea. Picioarele îl duceau singure. Nici nu vedea pe unde calcă. Scotea mereu batista, o scutura, o ducea la oohi şi ofta din rărunchi. Acasă, îi spuse nevestei :

— Anfisa Petrovna n-a murit de moarte bună... Ia dă-mi o... asta... curată...

— Şi, strângînd în pumn batista udă, o zvîrli cît colo deznădăjduit.

— După vorbele aprinse schimbate cu feciorul său în timpul furtunii, de supărare, Piotr Danilîci se îmbătă criţă. Nu mai pusese un strop în gură de o săptămînă şi vinul îl dădu gata într-o clipă. Căzu pe duşumea şi adormi buştean. Ilia Sohatîh îi vîrî sub cap o pernă, iar alături puse un lighean, pentru orice împrejurare.

— Gromov dormea dus şi nu aflase nimic. Dormea şi Prohor.

— Ibrahim dormi şi el în ziua aceea mai mult ca de obicei. îl trezi ureadnikul.

— Eşti arestat — îl vesti acesta şi-i porunci să-1 urmeze.

— Ilia Sohatîh îl trezi pe Prohor. Gînd acesta se dezmetici din somn, Ilia scoase o batistuţă de mătase roz, clipi de cîteva ori, făcu o mutră jalnică şi se şterse ia ochi.

— Anfisa Petrovna şi-a dat obştescul sfîrşit...

— Ce spui ? ! Ai înnebunit ? — strigă Prohor, ridi- cîndu-se brusc în capul oaselor.

— Dacă doriţi, duceţi-vă să vedeţi cu ochii dumneavoastră — spuse Ilia, clipind şi mai des, şi se şterse din nou cu batistuţa lui roz.

— Prohor se holbă la el şi, dînd la o parte pătura, coborî repede din pat.

— Dacă minţi, ticălosule, ai să-ţi aduni toţi dinţii de pe jos... Unde-i tata ?

— Doarme...

— E moartă, ori rănită ?

— A răpus-o ucigaşul...

— —i Cine-i ucigaşul ?

— Allah ştie... Vai, 'cît, ah... cît... cît mă doare...

— ScoaJă-1 pe tata... Unde-i Ibrahim ?

— L-au ridicat...

— Trezeşte-1 pe tata ! — strigă Prohor cu plînsul pe buze. Mîinile îi tremurau. Luă cîteva picături de vale- riană, se strîmbă, mai turnă cîteva picături, le bău şi pe acestea, mai făcu o dată acelaşi lucru, apoi se pră-

— buşi pe pat, îşi vîrî capul sub pernă şi gemu din rărunchi ca o fiară.

— Piotr Danilîci ! Treziţi-vă, Piotr Danilîci ! — mormăia mereu Ilia, zgîlţîindu-şi stăpînul. Negustorul mugea, scuipa, horcăia. — Treziţi-vă, pentru numele lui dumnezeu !... S-a întîmplat o mare nenorocire... A murit Anfisa Petrovna.

— Ce spui, ce ? Arde ! Unde arde ? ! — răcni jupînul, ridicîndu-şi anevoie capul de pe pernă, ameţit de băutură.

— —[1] Să nu vă fie cu supărare, da' nu arde nicăieri. Anfisa Petrovna a fost omorîtă. împuşcată... La dum- neaei acasă...

— Au omorît-o ? Pe Anfi... -

— Gura bătrînului se strîmbă deodată. Tresări, zvîcni în sus ca sub imboldul unei puteri ciudate, ochiul drept i se închise, iar stîngul rămase holbat, pironit, mort, înspăimîntător.

— Jupîne ! Piotr Danilîci!... — zbieră Ilia şi fugi afară din odaie.

— Bucătăreasa, Prohor şi Ilia îl ridicară pe negustor de jos şi-1 aşezară în patul lui ou saltea de puf. Piotr Dani fîci nu mai putea să deschidă ochiul drept. îi dambla-giseră aşijderea braţul şi piciorul drept. în loc de vorbe, scotea doar nişte mugete.

— Ilia se încuie în odaia lui şi începu să se roage de zor, în genunchi.

— Odihneşte-o, doamne, pe roaba lui dumnezeu Anfisa... Cu sfinţii odihneşte-o, doamne ! — Inima lui însă zburda de bucurie : jupînul avea să moară negreşit, şi atunci Maria Kirilovna, Maşa, rămînea văduvă. — Minunate îs faptele tale, doamne ! — rostea încîntat Ilia, bătîndu-se în piept cu pumnul lui împestriţat de pistrui şi lovind podeaua cu fruntea-i năpădită de cârlionţi. — Mulţumescu-ţi ţie, doamne, pentru mila ta... Veşnică pomenire, veşnică pomenire...

— Ivan Ivanîci Golubev, judecătorul de instrucţie, sosi pe înserate. Bătrîn, uscăţiv şi mărunţel, cu o înfăţişare de om hotărît, eu barba căruntă retezată ţărăneşte, vorbea poruncitor, fără şovăială. Ştia însă să facă şi pe mîţa blîndă. Avea o mare slăbiciune pentru băuturile spirtoase, de altfel ca toţi locuitorii de pe meleagurile acelea. Răcise la vînătoare şi nu se simţea în apele lui : îl durea capul şi-i înţepeniseră şalele.

— începură de îndată aşa-numitele cercetări preliminare.

— Anfisa Petrovna fu aşezată pe scaun la fereastră, cu coatele pe pervaz. Nu se împotrivea. Faţa ei de o paloare mată avea o expresie înţeleaptă, tainică. Se bucura că priveşte din nou nu întunericul, nu fulgerele, ci grădina ei verde, grădina ei aurită de razele voioase ale soarelui. Bietul său cap omenesc cădea însă într-o parte, îl sprijiniră nişte mîini străine, nu cele dragi, şi Anfisa ridică a silă o sprinceană, fără un strigăt însă, fără împotrivire. Se supuse...

— Prinseră capătul unei sfori în dreptul rănii din fruntea ei şi o întinseră apoi în grădină, ca să se poată constata cam cît de înalt fusese ucigaşul şi din ce loc trăsese.

— Acestea-s cerinţele logicii — lămuri judecătorul.

— Lucrurile se cam încurcară însă : logica cea neclintită

— se împotmoli, rămase înţepenită undeva între răzoare. Judecătorul de instrucţie sări pe un răzor, în locul arătat de logică şi de sfoară, ochind eu arma drept în fruntea Anfisei.

— Da — făcu el, scărpinîndu-şi gînditor nasul coroiat. — Un om de înălţimea mea numai de aici putea să tragă. Dar dacă ucigaşul, mult mai înalt decît mine, izbutea să tragă şi de dincolo de răzor ? Da...

— Pe răzoarele vecine, înspre gard, pămîntul era bătătorit în chip ciudat, dar ploaia spălase urmele.

— Omorul a fost săvîrşit fie înainte de a începe ploaia, fie în timpul ei, dar nicidecum după încetarea

— ei — conchise categoric judecătorul, şi toată lumea încuviinţă spusele lui.

— Judecătorul îşi însemnă scurt în carneţelul său: *„Cizme".*

— Descoperi locul în care ucigaşul săirise gardul : pe scînduri se lipise pămînt negru ce se uscase peste zi. Se vedeau şi zgîrieturi făcute de tocuri. Se întoarseră în casă.

— Mîine dimineaţă deschizi craniul şi scoţi glon- tele — porunci judecătorul felcerului Spiglazov, care ţinea loc de medic legist.

— învăţătorul Roşcin arătă judecătorului dopul de hîrtie de pe duşumea.

— L-am văzut, l-am văzut — răspunse acesta, strîm- bîndu-se de durere. Se apucă de şale, gemu uşor, se aplecă, ridică de

jos dopul, îl cercetă cu luare-aminte şi începu să-l despăturească binişor.

— Ciudat cum de-a putut ajunge aici! — mormăi el. — Se vede că... a fost îndesat zdravăn pe ţeavă...

— Chipul uscăţiv şi gălbui al învăţătorului se îmbujoră.

— Hîrtie de ziar — spuse judecătorul. — Un colţ rupt dintr-o gazetă. Ureadnik! Cine e abonat aici . la „Russkoe slovo" ?

— Gromovii ! — strigă bucuros învăţătorul.

— Chiar aşa, să trăiţi, domnule judecător. Familia Gromov — confirmă ureadnikul, ciocnindu-şi respectuos tocurile.

— Judecătorul îşi însemnă: *„Un colţ de ziar".*

— Se îndreptară spre casa Gromovilor. Pe drum, unul din ţărani spuse judecătorului :

— Blagorodnicia voastră, mai e unul pe aici care se tot ducea la răposata, dumnezeu s-o ierte...

— După ce a murit, ori cînd trăia ?

— Cînd trăia... îi zice Şapkin...

— Are şi el puşcă. Şi citeşte ziare...

— Judecătorul făcu din mers o însemnare scurtă : *„Ş. arm."*

— Acasă la Gromovi intrară, cine ştie de ce, în bucătărie. Acolo nu era nici unul din membrii familiei: o

—

găsiră numai pe bucătăreasă. îndată ce se aşezară la masa mare din bucătărie, Varvara începu să bocească.

— Nu plînge —' încercă s-o liniştească judecătorul de instrucţie. — Mai bine, ia spune, cînd s-a întors aseară Ibrahim-Oglî ?

— Nu ştiu cînd... Eu m-am culcat după ce s-a potolit furtuna, cînd s-a mai liniştit afară... Dînsul nu venise încă.

— Dar Prohor Petrovici cînd s-a întors ?

— N-am băgat de seamă. Doar atît ştiu, că dumnealui a mîncat noaptea multă ciorbă, caşă şi friptură de berbec. Pe urmă s-a dus la Ilia.

— Ilia Sohatîh vorbi la început îndrăzneţ, cu piciorul drept scos înainte şi eu o mînă vîrîtă a nepăsare în buzunar :

— După toate *prâbabilităţurile,* Ibrahim s-a întors la *domiţil* spre revărsatul zorilor. Prohor Petrovici şi cu mine l-am căutat noaptea, dar n-am avut prilejul să-1 *costantăm* la faţa locului, ca să zic aşa.

— Vorbeşte fără atîtea floricele. Cum era încălţat Prohor Petrovici ?

— Cu cizme, adicătelea cu pîslari. Pe urmă dumnealui a cîntat cu mare *vertozitate* la chitară, fără doar şi poate.,

— Nu ai spălat aseară ori azi-dimineaţă o pereche de cizme murdare ale cuiva ?

— Nu-uu... Jur pe sfînta cruce.

— —' Ştii să tragi cu puşca ?

— M-a ferit dumnezeu... Mă tem ca de foc... Cînd Prohor Petrovici trage la vînătoare, îmi astup urechile. Aşa, de pildă, ieri...

— Nu ţi s-a întîmplat niciodată să tragi ila ţintă cu revolverul ? într-o lopată, să zicem ?

— Nu, vai de mine... Să trăiţi... Adică da, dacă-i vorba să trec în *rivistâ ivenimenţurile* de altădată. Da, am tras...

— —' Adu revolverul...

— Prohor stătea în pat, cu o prişniţă pe cap. Felcerul adeveri că este bolnav.

— Eşti bolnav de mult ? — întrebă judecătorul de instrucţie, aşezîndu-se pe scaun.

— Mai de mult... Mă făcusem bine, dar acum m-a apucat iar... M-am căutat eu un doctor de la oraş.

— Ştiu...

— Judecătorul suflă fumul de ţigară, îşi trase scaunul mai aproape pe Prohor şi, uitîndu-se ţintă în ochii lui, îl întrebă răspicat, cu un tîlc vădit:

— Nu cumva dumneata ai împuşcat aseară...

— Aci se opri.

— Prohor îşi smulse cîrpa de pe frunte şi sări ca ars :

— —< Ce-aţi spus ? Pe cine ? Ce-aţi vrut să spuneţi ?

— —i Stai liniştit, stai... Starea sănătăţii dumitale reclamă evitarea oricăror emoţii — spuse prieteneşte judecătorul, schimbînd o privire fugară cu învăţătorul şi cu pristavul. Apoi puse mîna pe genunchiul lui Prohor, care tremura.

— Ai crezut că vorbesc de Anfisa Petrovna ? Vai de mine, Prohor Petrovici, cum ai putut crede aşa ceva ? Vorbeam de vînătoare... Ieri, cînd ai fost cu ilia Sohatîh... Ai împuşcat ceva, sau arma a rămas curată ?

— Nu cred să fie curată... Am tras, am împuşcat o raţă, dar n-am găsit-o...

— —« Aşa, bine... Ai împuşcat-o, dar n-ai găsit-o... Ureadnik, ia adu încoace puşca lui Prohor Petrovici.

— Pristavul însemna totul, cuvînt cu cuvînt, mîzgălind cum se pricepea şi el, cu peniţa care nu-1 asculta de loc.

— Cu o mişcare de vînător bătrîn, judecătorul frînse puşca de la închizător şi se uită pe ţevi la lumină.

— Da, este o armă bună... Liege... Ţevile sînt de damast. Una-i „Chokeborne"... Funinginea e proaspătă, de ieri, miroase încă a ou clocit... Dar de ce-i afumată şi ţeava cealaltă ? Ziceai c-ai tras doar un singur foc ?

— O dată, adică nu, de două ori... Mi-e greu să-mi amintesc acum... Capul...

— Judecătorul trase de sub pat o cizmă cu carîmb lung.

— Cizmele-s curate. Cine le-a spălat ?

— Eu... Adică... Da, da, eu.

— ■— Ai încălţat pîslarii după vînătoare, sau după ce te-ai întors aseară din grădina Anfisei Petrovna ? — într.ebă judecătorul de instrucţie, încercînd să-i întindă o cursă.

— —i Sigur că după vînătoare — spuse speriat Prohor. — Da, da, după vînătoare, adăugă el şi se ridică în coate. Totuşi e foarte ciudat...

— Ce anume ?

— Dumneata cauţi să mă încurci... Ce-i... neobrăzarea asta ? !

— Se culcă la loc, închise ochii şi-şi puse palma lată pe frunte. Degetele îi tremurau, iar sîngele cînd i se suia în obraji, cînd se retrăgea. • Faţa lui era calmă, dar exprima jignirea. Se roşea şi se îngălbenea rînd pe rînd.

— Pe deplin mulţumit de jocul său, judecătorul înghiţi în sec ca un beţiv în faţa unui păhăruţ de votcă, apoi rosti prietenos :

— Ştii de ce ? Ştii de ce te-am întrebat despre cizme ? Pe un răzor din grădina Anfisei Petrovna a rămas întipărită urma acestor opt ţinte de pe toc. Nu vrei să te uiţi ?

— ' Şi, ciocănind cu creionul în tocul cizmei, o vîrî sub nasul lui Prohor.

— Acesta holbă ochii mînios, împinse cizma la o parte şi-i strigă judecătorului drept în faţă :

— La dracu ! N-am fost acolo...

— Felcer ! — strigă judecătorul. — Dă-i un calmant. Noi o să mergem deocamdată la stăpînul casei.

— Simţea că se cam grăbise cu povestea tocurilor şi de data asta nu era prea mulţumit de sine.

— Piotr Danilîci le făcu semn să plece, mugind îndîrjit şi foindu-se în pat cu tot trupul lui greoi.

— Luînd act de boala lui şi de pricina care se părea că o dezlănţuise, se întoarseră în odaia lui Prohor. Ilia Sohatîh veni şi el, dîndu-le tîrcoale, ascultînd ce vorbeau, ridicînd şi coborîndu-şi mereu sprîncenele, rostind rugăciuni în gînd. Ţinea în mîlnă un pistolaş din alte vremuri.

— Prohor se întorsese dinadins cu faţa la

perete.

— Judecătorul vorbi, privindu-i ceafa :

— Ei, Prohor Petrovici, scurtul nostru interogatoriu a luat sfîrşit. Bineînţeles, deocamdată... pînă una-alta. Dormi ? Voiam să te întreb ceva. Aş avea nevoie de nişte dopuri de puşcă, de vreo două duzini. Gred că ai şi de carton, şi de pîslă. Nu ? Ori le-ai terminat şi le faci din hîrtie ?

— Ilia! Dă-le două duzini de dopuri... — porunci Prohor, fără să se întoarcă.

— Judecătorul se uită la cele două cutii de tinichea cu dopuri pe care i le adusese numaidecît, îndatoritor, Ilia Sohatîh. Faptul că Prohor avea atîtea dopuri de rezervă nu-i era tocmai pe plac.

— Şi te-aş mai ruga ceva — urmă judecătorul, ridi- cîndu-se pe vîrfurile degetelor şi lăsîndu-se la loc pe călcîie. — împrumută-mi pînă mîine două-trei numere din „Russkoe slovo", să văd şi eu ce mai e nou... Unde ţii ziarele ? în dulăpiorul acesta ?

— Deschise uşa cu geam a dulapului şi scoase afară un teanc de ziare.

— Prohor tăcea. Judecătorul de instrucţie se apropie de el şi-i spuse pe un ton oficial, sec :

— Binevoieşte, domnule, şi te întoarce cu faţa spre mine. Iată, urmă el, arătînd un ziar. Colţul acesta a fost rupt. N-ai putea să-mi spui cum s-a întîmplat ?

— Ce pot să ştiu ? Habar n-am... Nu-mi mai aduc aminte... —* bîigui Prohor. Privirile-i rătăceau peste feţele celor din jurul său, căutînd parcă un sprijin.

— Să am pardon — se amestecă în vorbă Ilia Sohatîh, cu mîinile la cusătura pantalonilor. — Colţişorul ăsta l-am rupt eu cîind m-am dus o dată pînă într-un loc.

— Eşti sigur ? —. întrebă aspru judecătorul. — Dacă dumneata ai rupt colţul ziarului, dispun să fii arestat pe loc !

— Ilia Sohatîh făcu un pas îndărăt, iar faţa i se lungi de spaimă. Ridicînd mîinile spre cer, strigă :

— Pentru numele lui dumnezeu ! Domnule judecător !... Da' ce-am făcut ?

— Iată oe... — Judecătorul scoase din portofel bucata de ziar boţită, pe alocuri arsă, şi o aşeză alături de foaia de ziar ruptă. — Pentru că petecul acesta de hîrtie a fost găsit în odaia în care a fost ucisă Anfisa Kozîreva ;şi a folosit ca dop pentru focul tras de ucigaş.

— Domnule judecător! — Năuc de spaimă, vînzătorul căzu la picioarele severului bătrîn. — Pe cinstea mea, n-am rupt ziarul ăsta, mă jur că nu !... Am rupt o bucată de ziar anul trecut, de lăsata secului... Eu...

— Ai minţit ? — întrebă judecătorul şi-i porunci să se ridice.

— Da, am minţit... Da, da, am minţit. M-a împins necuratul...

— —[1] Ai vrut să-1 aperi pe tînărul tău stăpîn?

— Da, să trăiţi.

— Judecătorul îi făcu prieteneşte cu ochiul, îşi drese glasul şi scuipă pe fereastră.

— Ei, Prohor Petrovici, la revedere — rosti el şi-i strînse mîna lui Prohor. — Oho, ce fierbinte eşti! Multă sănătate. Ipistat, rămîi. lîngă bolnav. Dumneata, domnule Gromov, eşti rugat să nu ieşi nicăieri timp de trei-patru zile, să stai acasă. Eşti rugat...

— Puse în geantă ziarul cu colţul rupt şi porni spre ieşire. Din prag, mai spuse o dată, cu răceală în glas :

— Te sfătuiesc cît mai stăruitor, domnule Gromov, să te gîndeşti bine la bucata asta de hîrtie, la dopul cu pricina, ca şi la cizmele dumitale. De ce să le speli dumneata de noroiul pe care l-ai luat de pe răzoarele din grădină, şi nu slujnica ?

— Ziarul putea să-1 fi rupt şi Ibrahim-Oglî — rosti fără vlagă Prohor, urmărind cu privirea un gîndac care se tîra pe perete.

— Fără îndoială — se învoi judecătorul. — Ziarul putea fi rupt şi de tatăl sau de mama dumitale, ca şi de bucătăreasă. La drept vorbind, pe mine mă preocupă altceva. — Judecătorul se uită şi el la gîndacul care căzuse jos. — Eu vreau să ştiu cine a îndesat în ţeava puştii dopul făcut din colţul acesta de ziar, cine a ucis-o pe Anfisa Kozîreva ! — Lovind de două ori cu pumnul în geanta lui, adăugă : — Nu-i nimic... încetul cu încetul, o să lămurim noi cum stau lucrurile. La revedere, domnule Gromov.

— Plecară cu toţii.

— Tulburai, buimăcit de cele întîmplate, istovit de interogatoriu, Prohor zăcu în tăcere un oeas încheiat. Apoi îl chemă pe Ilia şi-i porunci s-o vestească pe Maria Kirilovna şi să plece neîntîrziat la oraş ca să aducă de acolo doctorul. Se duse după aceea să-1 vadă pe tatăl lui, iar către seară căzu din nou la pat.

— De la Gromovi comisia de anchetă trecu şi pe la Şapoşnikov, aşa, „de formă", întrucît judecătorul de instrucţie, om cu experienţă, îşi dădea seama aproape cu toată siguranţa cine făptuise omorul.

— Cu nasul stacojiu, umflat, cu o vînătaie la ochi, plin de bale, Şapoşnikov zăcea în pat, legat cu ştergare din cînepă de o scoabă de fier bătută în perete. întîmpinîn- du-i pe noii-sosiţi cu tot felul de .înjurături, îi scuipa, îi alunga şi vorbea anapoda.

— Stăpînul casei, Andron Titov, îi spuse judecătorului:

— — A trebuit să-1 legăm, căci i s-au întunecat minţile. Parcă s-a scrîmtit la cap, sărmanul Şapkin. De vreo două săptămîni o ţine numai într-o beţie. Vedeam eu că. începuse s-o ia razna, să vorbească aiurea. Astăzi, cînd am intrat la el, aprinsese sobiţa şi pusese să facă ciorbă într-o cofă de lemn. Am vărsat apa, şi ce să vezi ? Pe fund era o veveriţă împăiată ! El îmi striga mereu : „Să-mi dai carnea! Dă-mi carnea mea de vacă !" încolo e om bun, liniştit şi deştept nevoie mare. E tobă de carte... Noaptea trecută n-a fost nicăieri...

— îl lăsară lîngă deportat pe felcerul Spiglazov. Acesta îi dădu bolnavului un calmant, îl dezlegă şi-i făcu un ceai. Şapoşnikov adormi liniştit pentru întîia oară de două săptămîni.

— Comisia de anchetă ridică puşca lui Prohor, a lui Ibrahim-Oglî şi revolverul lui Ilia Sohatîh. Mai mult de formă, luă şi puşca lui Şapoşnikov.

— Afară de el, în satul Medvedevo mai erau opt deportaţi politici. Retras, ursuz, Şapoşnikov nu se împrietenise cu nimeni. Aflînd de boala tovarăşului lor, doi dintre deportaţi veniră totuşi să-1 vadă.

— Stepanida Kirilovna, sora Măriei Kirilovna, începuse pe neaşteptate să se întremeze. Evlavioasă, Maria Kirilovna punea această vindecare pe seama milostivirii dumnezeieşti şi avea de gînd să se întoarcă acasă peste vreo două zile. Totuşi în inima ei nu era nici urmă de bucurie : veştedă, bolnavă, inima i se strîngea de amărăciune, copleşită de o spaimă nedesluşită. Spaima aceasta instinctivă o cuprinsese mai mult ca aricind în noaptea aceea. Maria Kirilovna adormise abia cînd furtuna începuse să se potolească. Visase că ea, Prohor -şi Anfisa erau tustrei goi, despuiaţi de o fiară ciudată, fără nume şi fără chip. Un glas ameninţător îi şoptea într-una la ureche : „Inelul, inelul". în cele din urmă se şi trezise cu acest cuvînt în minte.

— Seara tîrziu, cînd se pregătea de culcare, auzi afară clinchet de zurgălăi. Pe drum, se apropiau în goană doi cai.

— Cine o fi ? Careva de la noi ?

— Chiar aşa era : venise Ilia.

— Dădu cuviincios seară bună la toată lumea, ură grabnică însănătoşire bolnavei Stepanida Kirilovna, iar Măriei Kirilovna îi sărută mîna în chipul cel mai ales. Femeia se fîstîci şi, tălmăcind în felul ei voioşia lui Ilia, îl întrebă liniştită :

— Acasă sînt toate bune, Iliuşenka ? Ai venit să mă iei ? Phii, ce parfumat eşti !

— Dacă doriţi, Maria Kirilovna, să ieşim puţin la plimbare, Vreau să vă spun ceva între patru ochi.

— Afară e noroi. Să mergem mai bine în odaia de alături.

— în odaia vecină, Maria Kirilovna îl întrebă dacă ai ei erau bine, sănătoşi. Ilia tăcea. Camera era frumos rînduită, ca la oraş. Vînzătorul închise uşa, scoase din buzunar cu un zîmbet drăgăstos o cutiuţă cu un inel, îngenunche, şi, fără să-i pese de pantalonii lui cei noi, se tîrî astfel, ca un olog, spre nevasta jupînului, care se aşezase într-un colţ.

— Maria Kirilovna, Maşa ! — şopti el cu glas sugrumat. îl podideau lacrimile şi, spre marea lui ciudă, fă- cea spume la gură. — Maşa, nu te supăra, primeşte-1...

— întîi ridică inelul sclipitor în faţa ochilor ei uimiţi, apoi i-1 puse repede în deget.

— Pe ide o parte, Măriei Kirilovna îi plăcea gestul lui Ilia, iar pe de alta nu-i venea să facă gălăgie în casă străină. împingîndu-1 înapoi pe Sohatîh, care se îndesa în ea cu gura plină de bale, îi spuse grăbită :

— Hai, hai... Lasă-mă în pace... Ce sînt eu, fată mare, ca să-mi dai inel ?

— Să am pardon, să am pardon — şopti cu patimă Ilia, suspinînd şi frîngînduHşi mîinile. — Dar mai e ceva... Să-ţi spun veştile, Maşa.

— Se ridică în picioare, îşi scutură pantalonii, dădu peste cap ciuful pomădat şi-şi drese glasul.

— Prohor Petrovici... sau mai bine zis... — începu el, seuturînd din cap. — Piotr Danilîci... azi-dimineaţă...

— Maria Kirilovna sări în picioare şi-1 apucă de mîini.

— Hai, spune odată ! — strigă ea şi bătu din picior.

— Linişteşte-te, nu te speria... Toţi sîntem în mîinile lui Allah... Pe scurt, noaptea trecuta Anfisa Petrovna a fost împuşcată. Pe Piotr Danilîci, ca să zic aşa, 1-a lovit damblaua. Zace în pat şi nu mai vorbeşte. Prohor Petrovici e bănuit de omor...

— Ţipătul sfîşietor al Măriei Kirilovna îl ţintui pe loc. Ţinîndu-se cu o mînă de inimă şi cu cealaltă de cap, frîntă, sărmana femeie abia se putu tîrî spre uşă. Picioarele lui Ilia se muiară, un fior rece îi străbătu spinarea.

— Pentru dumnezeu, pentru dumnezeu ! — strigă el, repezindu-se spre femeia care-şi pierdea cunoştinţa. Nu te speria... A fost ridicat Ibrahim. El a omorît-o...

— Dar Maria Kirilovna pesemne că nici nu-1 mai auzea. Ochii îi erau tulburi, fără viaţă. Se prăbuşi greoi, horcăind. Ilia o prinse în braţe şi strigă neputincios : — Iute, iute ! Hei, sa vină careva !...

— Maria Kirilovna' Gromova îşi dăduse sufletul.

— Noaptea, doborât de durere şi cu desăvîrşire buimac, Ilia Sohatîh gonea spre oraş în clinchetul zurgălăilor. Ochii lui mici erau umflaţi de atâta plîns. îşi sufla mereu nasul eu degetele pentru ca batistuţa lui roz de mătase să rămână curată. în buzunar era cutiuţa de marochin în care pusese la loc inelul scos din degetul răposatei...

— în aceeaşi noapte porni spre satul Medvadevo o căruţă cu sicriul înjghebat la repezeală, în care se aflau rămăşiţele .pământeşti ale Măriei Kirilovna.
— Tot în noaptea aceea felcerul îşi ascuţi pe o tocilă bisturiurile eu care urma să facă a doua zi autopsia cadavrului şi să găsească glonţul, degetul ce avea să-1 arate fără greş pe ucigaş.

— 22

— Nori groşi învăluiau cerul. Afară era noapte, o noapte întunecoasă, adîneă, plină de zbucium, o noapte care numai noapte nu era. Caraula dormea dusă la poarta Anfisei.

— Belciugul de la intrare zăngăni încetişor, şi Şapoşnikov se strecură în casă. în urma lui, zări o umbră neagră. „Diavolul — îl străfulgera un gînd. — O vedenie..."

— — Bine te-am găsit, Anfisa Petrovna — rosti el cu nepăsare. — Bine te-am găsit şi rămîi cu bine ! A sunat ceasul despărţirii.

— Cumpenele ceasului ajunseseră aproape jos, la podea. Şapoşnikov îl întoarse. Cucul ieşi afară pe ferestruică, se plecă şi strigă de trei ori în faţa omului. Erau ceasurile trei din noapte.

— Aprinse lampa. Vru să pună samovarul şi căută îndelung gazul. în sfîrşit, aduse din cămară o damjgeană mare cît o găleată. Prea bine : acum are să toarne gaz în samovar...

— Bine te-am găsit, bine te-am găsit — spuse el bîl- bîindu-se. Barba lui era înspicată de fire cărunte, ivite de curînd, iar chipul — galben ca ceara. Părea o păpuşă de ceară, neînsufleţită, ciudată, străină de cele pămîn- teşti. Ochii îi jucau în cap, nu mai vedeau decît ceea ce-i poruncea mintea lui rătăcită -de beţie. Se strecură cu un umăr înainte în odaia albastră, vîrî un deget în gură ca un netot şi se opri locului, uimit: i se părea că Anfisa şade la masă, îmbrăcată cu rochia ei cea mai frumoasă şi este toată uşoară şi străvezie ca văzduhul cel răcoros.

— Anfisa Petrovna — mormăi el, încrucişîndu-şi degetele mîinilor. — Spune-mi: *ce* ai urmărit în viaţă ? Ai *urmărit* oare vreodată ceva ?... Există în lumea asta două laturi ale ticăloşiei omeneşti : una lăuntrică şi alta exterioară. Aşa e ? Aşa ! Dar latura lăuntrică este una şi aceeaşi cu cealaltă. Şi viceversa. Aşa e ? Aşa !

— „A-şa, a-şa" — parcă şoptea şi ceasul.

— îl cunosc pe netrebnicul care a vrut să-ţi nimicească latura lăuntrică, Anfisa. Dar latura lăuntrică a' omului nu poate fi nimicită. Şi dacă inima ta nu mai bate, înseamnă că latura lăuntrică a ucigaşului tău a putrezit... Nici pe mine nu mă mai ţin picioarele, şi eu am putrezit de viu. Sînt beat, beat turtă. — Şapoşnikov îşi încleştă şuviţele de păr înspicate cu fire argintii şi închise ochii. Daţi-mi un bisturiu ca să căutăm, împreună începutul începuturilor — bîigui el, fîlfîind din mîini ca din nişte aripi. — Iată, mă sui pe culmile abstracţiei, căci văd mai bine de pe culmi. — în clipa aceea căzu cu dosul pe podea. — Tovarăşi, prieteni ! — urmă el. — Nu există un astfel de bisturiu, nu există un astfel de microscop... Omule, omule! întîi să găseşti în capul tău un păduche, în capul acestuia un altul, apoi în al celuilalt încă unul. Şi aşa, să cauţi veac de veac. Stai, stai, stai, tacă-ţi gura ! Menirea ta de muritor este să te naşti şi să dai viaţă altora, or, de fapt, tu ar trebui să re-naşti. Ce este cugetul ? Cugetul tău e ca şi oglinda : uită-te în oglindă şi mîna ta dreaptă va deveni stînga. Să nu dai crezare ochilor, tăi... Anfisa Petrovna ! De ce ai dat crezare ochilor, de ce ? ! — strigă Şapoşnikov şi se ridică pe brînci. Alături de el, stătea cu botul pe labe lupul împăiat. I se năzări că fiara dă din coadă şi-1 linge pe chelie.

— Măi, pişicherule! Lasă prostiile şi şterge-o de aici !

— Deodată lupul se înălţă în văzduh şi se mistui. In urma lui îşi luă zborul şi samovarul. Şapoşnikov se plesni cu mîna peste frunte şi aruncă o privire în jurul lui. Era la bucătărie. Nu-i venea să-şi creadă ochilor... La bucătărie ? Da, era la bucătărie. Se furişă din nou, tiptil, în odaia albastră. Sub tavan ardea lampa, iar Anfisa zăcea tăcută, întinsă pe masa mare. Şapoşnikov se prăvăli cu capul pe pieptul ei rece şi izbucni în plîns :

— Anfisa Petrovna, draga mea ! Am venit să-mi iau rămas bun de la tine. Sînt 'bolnavi, sînt vlăguit, sînt amărît. Iată, am venit la tine... — Lacrimile îi curgeau şiroaie, barba îi tremura.

— Anfisa Petrbvna ! Ce stranie eşti azi, ce tragică ! îmi amintesc de prima noastră întîlnire... Ai trecut prin viaţa mea ca un nor rece, răs- pîrudind împrejur roua tristeţii. Atît şi nimic mai mult, atît şi nimic mai mult... Dar roua aceasta m-a copleşit, m-a uscat ca pe un hrib din pădure. Să nu crezi că mi-e frică de tine. Nu, nu şi nu. Adevărat că acum eşti rece, că ochii ţi i-a închis dama aceea de pică — moartea. Dar nu face nimic, faptul nu-i chiar atît de înfricoşător... Mâi rău e că în capul meu se învîrtesc nişte roţi încinse, că totul goneşte, goneşte, goneşte naiba ştie încotro, iar frînturi din viaţa mea amară se dau de-a dura una peste alta. Sînt pierdut. Pierzîndu-te pe tine, am pieîldut totul! — Se dădu un pas înapoi, îşi netezi cămaşa şi zîmbi. — Am să fug în noaptea aceasta, Anfisa Petrovna. Poate m-o ajunge din urmă glonţul caraului, ori, poate, am să pier în taiga. Dar nu mai pot să ră- mîn aici, lîngă tine, nu mai pot, nu mai pot! Sînt beat, sînt nebun. Of, Şapkin, Şapkin !

— Scuipă într-o parte, îşi luă *pince-nez nl* de pe nas, se lipi de oglinda cea mare şi-şi cufundă în ea privirile sălbăticite. Oglinda. era însă pustie. Chipul lui nu se răsfrîngea în ea. în oglindă vadea sicriul, pereţii, soba de teracotă cu uşiţă — totul. Numai el nu era. Beţia din capul lui începu deodată să se risipească. Simţi că i se face părul măciucă. Scăpără un chibrit şi flutură flăcăruia prin faţa oglinzii. Aceasta nu răsfrînse însă nici lumina, nici mîna lui. Oglinda era încăpăţînată, ea tăgăduia cu îndărătnicie că se afla un om acolo. Tremu- rînd ca varga, Şapoşnikov răcni cu glas înfricoşător, neomenesc :

— — Unde sînt ? ! De-de-de ce nu mă văd ? ! Nu-i adevărat, exist, trăiesc! — îşi vîrî repede capul într-o găleată cu apă rece ca gheaţa şi sforăi zgomotos pe nări. — Ei, dr-răcia dr-racului, am nă-năluciri, ha-ha- halucinaţii... Mă las, m-mă las de băutură. Trebuie să fug mai repede, să-mi iau rămas bun şi să fug... Sînt ceasurile trei trecute.

— Dar apa nu avu -darul să-1 dezmeticească, să-1 smulgă din aiurarea care-i încleşta mintea. Nu-şi veni în fire decît pentru o clipă. Se afla în bucătărie, în aceeaşi bucătărie, cu acelaşi samovar şi eu -damigeana de o vadră, plină cu gaz. Tăcere. Casa pustie. în odaia albastră se auzeau cîntări triste de prohod. Mai sfîşietor ca toţi cînta Ilia eu glas forţat.

— „Ia te uită, nemernicul — gîndi mînios Şapoşnikov. — Dobitocul... Face teatru !"

— Ascultă un timp cîntarea jalnică şi zgomotul obloanelor zgîlţîite de vînt. Nu-i venea de loc să intre în odaia albastră. Prin faţa uşii ce dădea în bucătărie, trecu, purtat încet pe braţe, coşciugul Anfisei acoperit cu brocart. Trecu o dată, apoi încă şi încă o dată. Rezemat de tocul uşii, Şapoşnikov urmărea priveliştea. Tot ce vedea — şi sicriul, şi făpturile care-1 urmau — i se păreau desluşite, limpezi, dar zărite de departe. Parcă le privea printr-un ochean întors cu capătul celălalt. Fîlfîi ca o chemare din mîinile ce-i ţineau loc de aripi. Vroia să le apropie de el pe toate, dar viaţa nu voia să se apropie, viaţa cea înfricoşătoare se depărta tot mai mult de el.

— Afară se stîrnise vijelia. Obloanele scîrţîiau, faţa de masă flutura, în hornul sobei vîntul vuia şi gemea sfâşietor. Clătinîndu-se pe picioare, Şapoşnikov îşi strîngea tîmplele în palme, căznindu-se să se dezmeticească, căutînd un lucru asupra căruia să-şi oprească ochii... Toate pluteau însă pe dinaintea lui, numai sicriul Anfisei rămînea pe loc, iar bătrînul preot Ipat tămîia cucernic din cădelniţă şi făcea plecăciuni în faţa sicriului.

— Nu cr-rad ! Aiureli, nă-năluciri! urlă nefericitul.

— Căutînd să se prindă cu miîinile de ceva, se clătină

— ca un om beat şi, ca să nu cadă, se rezemă de marginea mesei pe care Anfisa părea că doarme. Se uita acum ţintă, cu nesfîrşită milă la faţa ei. Chipul Anfisei era înţelept şi aspru, buzele parcă voiau să spună ceva, dar nu puteau.

— Stimată doamnă, Anfisa Petrovna — rosti Şapoşnikov, legănîndu-se cu tot trupul lui, uşor ca un fulg. De pe buzele sale îngropate în păr începu să curgă iar un şuvoi nebunesc de cuvinte. — Casa asta e pustie, stăpîna ei a murit, iar cîinilor li s-a dat drumul din lanţ. Auzi, auzi cum urlă noaptea ? — Arătă teatral, cu mîna murdară de funingine spre hornul sobei. — Stimată doamnă, Anfisa Petrovna ! Cel care proclamă viaţa, neagă moartea. Trăiască viaţa, Anfisa Petrovna, draga mea Anfisa Petrovna !...

— Deodată, în spatele lui se auziră tropăit de paşi, trosnete, zuruit de sticlă spartă. Damigeana eu gaz căzu lîngă trupul neînsufleţit al Anfisei şi o matahala lă- ţoasă, cu capul înfăşurat într-o cîrpă, zvîrli în gaz un şomoiog din coajă de mesteacăn aprinsă.

— Măi, care eşti ! — strigă Şapoşnikov întorcîn- du-se. Ochii săi se holbară, plini de spaimă.

— Pe dată prin odaie izbucniră şi se împrăştiară flăcări galbene. întunericul se învolbură, plin de fum, de duhoare. Nebunul se dezmetici într-o clipă, smulse cu un răcnet cîrpa din caipul matahalei şi se repezi spre ieşire. Dar uşa era închisă pe din afară : car aula din uliţă, care se trezise, o proptise cu un par. Afară se stîrni o zarvă cumplită : caraula fluiera de zor, învîr- tea hîrîitoarea şi zbiera cît îl ţinea gura :

— Foc! Foc!

— Una după alta, răsunară cîteva împuşcături asurzitoare.

— Mintea nebunului se limpezi, puterile lui slabe se înzeciră. Se repezi, prin focul ce se prelingea pe duşumele, spre fereastra lîngă care fusese omorîtă Anfisa, căci acolo obloanele erau date de perete. Dar lîngă fereastră pîrjolul se şi dezlănţuise cumplit. Înăbuşindu-se de fum şi spaimă, alergă în bucătărie, de acolo în cămară, pe scară, sus, lîn pod... '
— Încă o clipă şi toată casa se aprinse ca o făclie...

— Săriţi! Foc !

— Strigătul trecu ca o furtună învolburată pe deasupra satului.

— Oamenii alergau pe uliţe, băteau în porţi, în ferestrele caselor şi strigau din goană :

— Foc ! Foc !

— Desculţi, numai în cămăşi şi izmene, ţăranii ieşeau în drum şi, rotindu-şi împrejur privirile înspăimîntate, nu-şi mai recunoşteau satul. Doamne, ce drăcovenie mai era şi asta ? ! Se culcaseră vara şi se treziseră acum în plină iarnă ! într-adevăr, pe uliţele gloduroase încă în ajun, pe pajiştea verde, se învîltora acum un viscol cumplit, troienind zăpada. Pomii cu frunziş fraged se încovoiau speriaţi prin grădiniţe, bătînd mătănii adînci în faţa vijeliei şi rugînd-o să-i cruţe. Viscolul înaripat tălăzuia deasupra satului dangătul de primejdie al clopotului, lapoviţa se lipise de toate geamurile, zugrăvise în alb

toţi pereţii caselor. Undeva, în mijlocul satului, se învîrtejea o pălălaie mare, galbenă.

— Hei, Marfa ! Dănmi pîslarii. Unde mi-e cojocul ?!

— Aduceţi ţapinele !

— Foc, oameni buni !

— Alergau cu toţii la locul pîrjolului care cum putea, în căruţe, cu sănii sau călări. Se şi auzeau glasuri în-vălmăşite de vînt :

— Ar-de... casa... An-fi-sei...

— Pristavul sosise de mult la faţa locului. Cu chiu-cu vai, cu puteri unite, scoaseră în uliţă tulumba de stins focul, dar înăuntrul ei fătase căţeaua Pipka. Butoaiele dogite erau goale, furtunul — răscopt, plesnit, caii tropăiau şi zvîrleau, speriaţi de hărmălaie şi de luminile felinarelor. Pristavul beat îşi vîntura pumnul plin de sînge ; tunica i se descheiase la piept, iar pe sub mustaţă îi ţîşnea un puhoi de sudălmi.

— Prohor nu se zărea prin mulţime. Era bolnav, aiura, în pat, singur, părăsit de toţi: maică-sa nu mai venea, ipistatul care-1 păzea se făcuse, nevăzut. Varvara se dusese şi ea la foc ; Piotr Danilîci zăcea nemişcat şi mut. Ibrahim fusese arestat, iar Ilia nu se întorsese încă de la oraş.

— Clopotul bătea mereu, spăimos. Zarva din uliţă se înteţea. Afară, bezna neagră, învolburată unduia tot mai gălbuie, biruită de pălălaie. Prohor se sculă, se lipi de geam şi mormăi :

— în sfîrşit... Slavă domnului.

— Casa Anfisei se afla la capătul satului. Sute de oameni o înconjuraseră, strîngînd-o ca o cingătoare. înecată în puhoiul de flăcări, casa ardea cu înverşunare, luminînd viu pînă departe. Viscolul se năpustea înaripat în mijlocul focului, flăcările scuipau mînioase foc şi fum în vîrtejurile de zăpadă, volbura ninsorii se înălţa ca o trombă deasupra pîrjolului şi, încinsă de dogoare, se ridica spre tăriile învîltorate de vifor. Stăncuţele, care începuseră să-şi facă cuiburi, trezite de vremea rea şi de larmă, ţîşneau din copaci şi se roteau îndelung deasupra satului, croncănind înspăimîntate.

— în clopotniţa luminată de flăcări nu mai trăgea de funie bătrînul ţîrcovnic, căci se alesese cu nasul şi urechile degerate în acea noapte de mai. Clopotul bătea acum tinereşte : Vaseatka Mohov îl trăgea voios, din răsputeri, zîmbind din vîrful clopotniţei flăcărilor, care jucau vesele. Din biserică ieşi o procesiune, prapurile se zbăteau în vînt, luminiţa firavă a felinarului luat din spatele sfintei mese pîlpîia cît pe ce să se stingă, iar părintele Ipat călca apăsat, gemînld, cu cădelniţa în mînă, cu şuba pusă peste anteriu, cu pîslari şi potcap vătuit.

— Casa arse repede pînă în temelii.

— Vifornița se potoli, Vîntul încetă, oamenii se îm- prăştiară încetul cu încetul pe la casele lor.

— Baba Kliuka se întoarse spre jariştea pîrjolului, ameninţă cu degetul cîrligat întocmai ca un clonţ de uliu şi croncăni ca o cobe:

— — Din vrerea şi înţelepciunea celui de sus !

— 23

— Roaba lui dumnezeu Maria adormise întru domnul nespovedită.

— Fără presimţiri negre, plecase plină de puteri la sora ei, care zăcea pe patul morţii. Soarta voi însă ca sora ei să se însănătoşească, iar Maria Kirilovna, care îndurase căldurile şi vijelia din mai şi vorbele neghioabe ale lui Ilia Sohatîh, ca apoi să fie ucisă de prostia, de necumpănirea unui om lipsit de înţelepciune, se întorcea acum acasă peste întinderile albite de nea, încremenită în sicriul ei, sub capacul căruia se mira şi ea de cele întîmplate.

— Aşa se petrec cîteodată lucrurile în viaţa omului. Omul însă nu ştie şi nici nu poate să prevadă ce-l aşteaptă. De bună seamă, spre fericirea lui...

— E o datină din moşi-strămoişi ca pentru racla unui om vrednic de toată cinstea să se doboare un cedru. Să fi fost zdravăn, Piotr Danilîci ar fi ales împreună cu feciorul său copacul cel mai drept, cel mai plin de vlagă, şi l-ar fi doborît la pămînt, lovind cu două securi deodată. Acum, eu treaba aceasta se îndeletniceau doi ţărani tocmiţi cu plată, împreună cu ţîrcovnicul Nefedîci.

— Dintr-un singur cedru s-ar fi putut face zece coşciuge. Maria Kirilovna fusese însă o femeie de vază şi se cuvenea să i se jertfească numai ei un cedru întreg. Al doilea era menit pentru rămăşiţele pământeşti ale Anfisei, femeii aceleia atît de fermecătoare pînă mai ieri. Poate că, dumnezeu s-o ierte, poate că ea n-avea să se supere dacă din cedrul ei or meşteri şi un al treilea coşciug, cel pentru mortul necunoscut.

— Cercetările nu izbutiseră să descopere cine era acel mort. Lămuriseră doar că în noaptea aceea de pomină dispăruse de la domiciliul său Arkadi Şapoşnikov. Era cu putinţă să fi profitat de împrejurări şi de zarva ultimelor zile şi să fi fugit, aşa cum fuigeau numeroşi deportaţi. Era cu putinţă, de asemenea, să nu fi fugit ca orice deportat politic, ci ca un tîlhar vrednic de tot dispreţul : o ucisese pe Anfisa, care-i respinsese dragostea, apoi se făcuse nevăzut. Era cu putinţă ca el însuşi şi nu altul să fi dat foc casei în care arsese împreună cu Anfisa.

— Dintr-o pricină necunoscută, procesul-verbal al primelor cercetări nu cuprindea un fapt neîndoielnic, şi anume: nefericitul care fusese pus de caraulă, arestat după izbucnirea focului, s-ar fi jurat la interogatoriu pe tot ce avea mai sfînt că cel ce pusese focul fugise şi că el, caraula, trăsese după el două focuri, strigînd pînă răguşise : „Puneţi mîna pe el !", dar nimeni nu-i venise în ajutor. întrebat cum de putuse necunoscutul să pătrundă în casă, el ar fi mărturisit, după cîţiva pumni în fălci, că, fiind îmbrăcat cam subţire (căci afară fusese cald), la miezul nopţii, cînd se dezlănţuise vifornița, tremurase cît tremurase şi apoi se repezise acasă să-şi ia cojocul, iar cînd se întorsese, toată casa era o pălălaie.

— întreaga poveste era destul de încîlcită.

— Totul părea deocamdată nedesluşit, învăluit în taina. Un singur fapt era limpede : printre dărîmăturile casei arse fuseseră găsite două leşuri făcute scrum. Nu mai aveau decît prea puţină asemănare cu făptura omenească. Ce rămăsese din frumuseţea mîndră a Anfisei ? O hîrcă jalnică, chircită. Un amănunt ciudat: cînd scrumul se răcise, se văzură patru mîini întinse in sus : caznele morţii îi uniseră pe cei doi dispăruţi: culcaţi pe o parte, faţă în faţă, păreau că se îmbrăţişează. Taina lor rămase în amintirea oamenilor ani de-a rîn- dul, apoi fu uitată şi ea, aşa cum se uită orice.

— încă o întîmplare ciudată : focul mistuise totul, numai ceasul cu cuc căzuse din perete în pivniţă şi rămăsese întreg. Cucul deschisese uşiţa, vrînd poate să oboare de acolo, dar se speriase de flăcări. Acele arătau ceasurile trei şi douăzeci şi trei de minute. Judecătorul de instrucţie trecu acest amănunt în procesul-verbal. Pristavul spuse că ar dori să păstreze el ceasul, în amintirea Anfisei.

— Către seară se prăbuşi pe zăpada curată şi moale primul cedru, mîndreţea taigalei. Vîrful, lui căzu peste o tufă de păducel înverzită. Sub tufa aceea se înălţa aidoma unui mormînt, un nămete de zăpadă. Ţîrcovni- cul Nefedîci îl scormoni cu piciorul:

— — Ce-o mai fi şi asta, fraţilor ? Ia te uită, două păsări !

— Dînd zăpada la o parte, găsiră sub ea două lebede îngheţate, o pereche. Venite de curînd din ţările calde, nu fuseseră cruţate de viscolul neaşteptat din ajun : Se strânseseră una într-alta, îşi vîrîseră capul sub aripă şi muriseră. Descoperirea aceasta ciudată stîrnise şi ea multe vorbe de clacă.

— Trupul neînsufleţit al Măriei Kirilovna fu dus de-a dreptul la biserică şi aşezat alături de rămăşiţele pămînteşti ale Anfisei. Părintele Ipat le făcu amîndurora slujba de îngropăciune. Venise lume multă, căci Maria Kirilovna fusese iubită de toţi. Tuturor le părea rău de moartea ei, de soarta ei vitregă şi multe lacrimi izvo- rîte din inimă fură vărsate pentru ea.

— 28*
435

— Lui Prohor încă nu i se spusese ca maică-sa murise. Aflînd trista veste, Piotr Danilîci îşi făcu semnul crucii. Deşi anevoie, mîna începu să i se mişte, iar limba lui izbuti să bolborosească : ■ — Pă-pă-cat...

— în timp ce se afla încă în oraş, Ilia Sohatîh trimise o telegramă lui Iakov Nazarîci Kuprianov. Răspunsul •îl primi repede.

— „Nu pot să \vin, am treburi. Vorbiţi negustorul Gruz- dev, întîmplător în oraşul wostru. Trimit telegramă meargă Medvedevo în locul meu. Caz (neapărată nevoie viu eu însumi."

— Inokenti Filatîci Gruzldev, cel pe care Prohor îl cunoscuse cu prilejul iarmarocului plutitor din satul Pociuiskoie, trăsese la „Hotel Siberia". Cu zăbranic la amîndouă braţele, Ilia Sohatîh îl găsi la ora prînzu- lui.

— Am *onorul* să mă *ricomand: comersantul* Ilia Petrovici Sohatîh de pe lîngă firma „Gromov & Co". Vin cu o *tiligramă* primită de la negustorul Kuprianov şi, pe lîngă ea, cu cîteva nenorociri, ca să zic aşa, *tragici. Inţidenturile* sînt unul mai cumplit ca altul, ceea ce vă puteţi încredinţa chiar şi din aceste zăbranice de cernit doliu de pe braţele mele.

— își arătă mîneeile îndoliate și întoarse capul. Clipind măruntel și dînd din mîini în semn de jale mare, duse la ochi batistuța de mătase.

— Ia ascultă, drăguțule... Stai jos și vorbește deslușit, ca lumea... Mie nu-mi plac fandoseli de astea — i-o reteză negustorul.

— Ilia Sohatîh oftă din rărunchi și se așeză pe prichi- ciul ferestrei.

— Piotr Danilîci a binevoit să fie lovit de dambla". Maria Kirilovna și-a dat *zubit,* ca să zic așa, obștescul sfîrșit în brațele mele. Prohor Petrovici a căzut la pat. Anfisa Petrovna — era acolo, la noi, o femeie frumoasă care se chema așa — a fost omorîtă cu un foc de pușcă. Ibrahim e arestat. Bănuiala s-ar putea să cadă și asupra lui Prohor Petrovici. Asta-i toată daravera.

— Ți-ai isprăvit treburile pe aici ?

— Da.

— Spune să se înhame caii!

— Pînă la plecare, Ilia Sohatîh apucă să tîrguiască cele trebuincioase. Călătoriră repede, schimbînd caii mereu, din poștă în poiștă.

— Medicul sosise la Medvedevo cu o zi înainte și-și îndeplinise sarcina cu iscusință. îi dăduse lui Prohor un purgativ puternic, după aceea o doză masivă de bro- mură, apoi, la culcare, două pahare de vin roșu fiert și pusese să fie fricționat cu ridiche rasă și cu ulei de terebentină. Bolnavul schimbase peste noapte trei pri- meneli, și dimineața se sculase din pat aproape sănătos.

— Cu Piotr Danilîci lucrurile se petrecuseră astfel : medicul, un om cu barbă neagră, se apropiase de el ame- nințător, cu sprîncenele încruntate, privindu-1 pe sub ochelarii fumurii.

— Ridică mîna stîngă! Ridică dreapta! Așa-a, foarte bine. Care picior nu mișcă ? Ăsta ? Ia ridică-1 ! Așa-a. Nu poți să-1 ridici mai sus ? Bine-e. Spune după mine : că-ra-rea...

— Piotr Danilîci începu să clipească des și să bîiguie gros :

— Că-ăă...

— Hai, hai... Așa... Ra-a...

— Ra-a...

— Rea !

— Trei ! — strigă Piotr Danilîci rîzînd.

— Scoală-te! — îi porunci medicul.

— Bolnavul îi aruncă o privire speriată, rugătoare.

— Hai, hai... Mai repede! Scoală-te!

— Bolnavul îşi coborî picioarele din pat. Medicul îl ajută să se ridice.-,

— Mergi! Haide, nu mai face pe nebunul. N-ai nimic. Hai, dă-i drumul !

— Tîrîndu-şi piciorul bolnav, Piotr Danilîci porni spre jilţ, ajunse pînă la el şi se aşeză.

— Spune acum : mî-na...

— Mî-îî...

— Hai, hai... N-o mai lungi aşa... Na !

— Trei! — strigă Piotr Danilîci, rîzînd din nou.

— Medicul clătină înciudat din cap şi zise : „Ai nevoie

— de un masaj". îşi scoase haina, îşi suflecă mînecile cămăşii şi, spunîndu-i să se culce, îi frecă piciorul un ceas încheiat. îi luă pulsul, îi ascultă inima, apoi îl întrebă pe felcer :

— Ventuze aveţi ?

— Avem.
— Ia adu-le încoace ! Trebuie să-i luăm ceva sînge. E pletoric.

— Cu două zile înainte, 'termometrul arătase minus cinci grade, şi se pusese pe vremuială, nu glumă. în ajun, temperatura se ridicase la zero grade. Acum, pe cer strălucea un soare cald, către amiază toată zăpada se topise şi din pămîntul reavăn se ridicau aburi ca de pe o iapă năduşită într-o zi geroasă. Pe cîmp şi în pădure copiii găseau păsări călătoare îngheţate.

— Inokenti Filatîci Gruzdev şi Ilia Sohatîh sosiră în sfîrşit pe drumul cel mocirlos şi în casa amorţită a Gromovilor năvăli din nou viaţa.

— îndesat şi vioi, cu 'barba căruntă, tăiată rotund, Inokenti Filatîci intră de-a dreptul în odaia lui Prohor Petrovici. Tînărul şedea pe pat cu faţa în jos şi plîngea.

— Se poate, măi băiete ?! — îi strigă negustorul plin de voioşie. — Acu nu mai eşti pui de vultur, ei curat pui de cioară ! Ce s-a întîmplat ? Ţi-a murit măicuţa ? Ce să-i faci! Crezi că de pomană umblă moartea pe pămînt ? ! Iacă, o îngropăm, facem cuvenitul praznic, împărţim săracilor o sută de ruble, şi cu asta basta. Hai, scoală, scoală ! S-a îmbolnăvit taiică-tău ? Fleacuri! O să se facă bine şi o să ne îngroape pe amîndoi. Ţi-au împuşcat drăguţa ? Ei... Ii poţi oare împiedica pe toţi smintiţii să-şi facă de cap ?...

— Ţinîndu-1 pe Prohor de umeri, negustorul simţi cum acesta tremură ca varga cînd rosti cuvîntul „drăguţa".

— Ia stai puţin...

— Făcu un salt, izbi cu piciorul în uşă, se făcu nevăzut şi se întoarse îndată cu o sticlă de votcă.

— Ia să vedem ! Un păhăruţ de „Smirnovka"... Aici nu găseşti aşa ceva. E proaspătă, eu am adus-o. Izbi cu palma în fundul sticlei; dopul zbură dît colo ca o rachetă şi băutura curse, gîlgîind, în pahar. — Ia dă-1 peste cap ! N-ai o cîrpă ? Suflă-ţi nasul... Aşa... Şter- ge-ţi mutra. Măi-măi, ce papă-lapte eşti... Piţigoiule!

— Prohor se simţi îndată înviorat lîngă un asemenea oaspete. Zîmbi, deşi cu sprâncenele încă încruntate, şi puse mîna pe pahar.

— Bine ai venit, Inokenti Filatîci... Ce vînt te aduce pe la noi ? Sînt bucuros că te văd... Ţi-aduei aminte ce-am spus atunci, la tîrg, că „ne mai întîlnim noi" ? Iată că ne-am...

— Cum să nu, îmi aduc aminte ! Dar pînzele acelea de apă le mai ţii minte ? Hai, bea !

— Negustorul ridică sticla, măsură cu unghia cît hotărăşte să bea, se închină şi trase duşca de-a dreptul din sticlă.

— Hei, treacă dintr-un gît într-altul !... Unul îl ud, celălalt îl usuc... Binecuvîntează, doamne !

— Varvara trebăluia de zor, alergînd de colo-colo, înnebunită de treburile prilejuite de înmormîntare. Inokenti Filatîci o zorea mereu. O ajutau cu rîvnă preoteasa şi învăţătoarea din sat. Ilia Sohatîh lipsea. Plin de funingine, negru ca un harap, scurma printre dărâmăturile înnegrite de foc, căutînd cu stăruinţă un lucruşor oarecare spre a-1 păstra drept suvenir de la Anfisa.

— „Totul a ars — îşi spunea el amărât. Pînă şi rîşcovii."

— Inokenti Filatîci îl muştrului în lege şi-i porunci să facă rost fără întîrziere de un car de ienupăr pentru înmormîntare. Apoi îi luă toate cheile de la prăvălie, cămări şi cufere şi plecă.

— Curînd, datorită ostenelilor sale, trupul neînsufleţit al Măriei Kirilovna, aşezat într-un sicriu nou, fu adus în casa ei. Coşciugul cu rămăşiţele Anfisei Petrovna rămăsese în biserică. Al treilea, cel cu mortul necunoscut, se afla la casa obştii, alături de beciul în care era închis Ibrahim.

— Acestuia nu i se luase încă interogatoriul, căci judecătorul de instrucţie răcise şi mai rău la foc, căzînd la pat.

— Se hotărîse ca înmormîntarea să se facă a doua zi. Se săpau patru gropi : lîngă paraclisul din cimitir — mormîntul cel de cinste ; la margine, într-un colţ, lîngă gard — al doilea, pentru rămăşiţele pămînteşti ale celei ucise ; al treilea — dincolo de gardul ţintirimului, în cîmp, pentru mortul necunoscut. A patra groapă o săpa în grădina ei de zarzavat baba Kliuka — pentru cele două lebede îngheţate.

— Inokenti Filatîci stărui să fie înmormîntat în cimitir şi mortul necunoscut. Preotul nu vroi în ruptul capului să facă acest lucru.

— — Ştiu eu cine a fost ? Poate că nici nu era om, ci un berbec, sau şi mai rău... Nu se poate.

— De la oraş sosiră un diacon şi cinci călugăriţe tinerele, cîntăreţe.

— Soarele începu să dogorească dis-de-dimineaţă. Graurii, care nu pieriseră din pricina viscolului, fluierau cît îi ţinea gura.

— Cea din urmă parte a slujbei, alcătuită din cîntări de îngropăciune, fu deosebit de mişcătoare. Călugăriţelor li se mai alăturară şi alţi cîntăreţi din partea locului, alcătuind împreună un cor bunicel. Medicul, mare amator de canto, acompania ca bas. Părintele Ipat slujea cu mai multă evlavie ca oricînd, şi aceasta din două pricini : întîi pentru că cinstea virtuţile creştineşti ale adormitei roabe a lui dumnezeu Maria, iar apoi pentru că aştepta o răsplată pămîntească îmbelşugată pentru întristarea şi osîrdia de care dădea dovadă. De aceea slujea pe îndelete, cu iscusinţă. Scrisese chiar pe o hîrtiuţă şi cuvenitul panegiric, dar, din păcate, luat cu graba, uitase hîrtiuţă -acasă.

— Diaconul, un tinerel cu barba roşcată şi cu capul prelung ca un ulcior, lăsase tot satul cu gura căscată la auzul glasului său uimitor de gros. Pe podea fusese presărat ienupăr, oglinda era acoperită cu un cearşaf alb, iar căpătîiul răposatei — împodobit cu verdeaţă şi cu fiori de hîrtie. Chipul ei galben ca ceara părea să ia aminte la toate şi zîmbea cu recunoştinţă. Prin odaie plutea un fum înmiresmat, iar muştele, trezite abia de curînd din amorţeală, zburdau voioase sub tavan.

— Piotr Danilîci era şi el de faţă, stînd într-un jilţ lîngă năsălie. Plîngea încetişor. Prohor, cu luminarea în mînă, îngenunchea mereu. Avea o înfăţişare liniştită, recu- leasă. Neobosit ca totdeauna, Inokenti Filatîci găsea timp să se închine, să potriveacă mucurile lumînărilor, să pună cărbuni în cădelniţă şi să ţină isonul corului. Cînta însă îngrozitor de fals. Faţa Varvarei se strîmbase de atîta plîns şi bocete, ochii îi erau roşii, umflaţi. Lîngă ea, duşumeaua vopsită era udă de lacrimi. Nu-i mai ră- mînea altceva decît să plîngă, să plîngă fără încetare, căci Maria Kirilovna nu mai era, iar Ibrahim o păţise rău de tot.

— în spatele celor care se rugau stătea ureadnikul Ero- feev, iar lîngă uşa de pe sală — Ilia Sohatîh.

— Buimac, îndurerat, gheboşat, cu capul lăsat jalnic în jos, vînzătorul îşi scutura însă din cînd în cînd moţul cîriionţat, stropit cu parfum, ducea semeţ piciorul înainte, încrucişa braţele pe piept ca Napoleon şi-şi plimba privirea sfidătoare spre cei dimprejur. Către sfîrşitul slujbei, începu chiar să mormăie ceva, să zîm- bească şi să dea din mîini. Mormăia atît de tare, încît cei din jur începură să se întoarcă spre el. Apoi făcu cu ochiul uneia din călugăriţe şi chiar fluieră încetişor. Inokenti Filatîci se apropie de el.

— Eşti beat, drăguţule ?

— Nu sînt beat — răspunse Ilia, trăgîndu-se înapoi şi astupîndu-şi gura cu palma. — Sînt îndurerat pînă în măduva oaselor. De durere, aş putea chiar să dau în *alintaţie* mintală.

— Deodată tună glasul diaconului, şi toată lumea, afară de Ilia, căzu în genunchi. Vînzătorul îşi rezemă fruntea de perete şi, mozolindu-şi reverul hainei, suspină jalnic, fără să-şi dea seama că-i curg balele.

— Ferestrele erau larg deschise şi răsunătoarea cîntare a „Veşnicei pomeniri" ajunse pînă în beciul lui Ibrahim. Lovind cu tocurile în uşă, cerchezul începu să strige :

— *Şaitan!* Lasă afară, *şaitan* /... Lasă te rog la mine iei rămas bun de la Maria !

— Lîngă uşa beciului, pe o laviţă, zăcea în coşciugul lui mortul necunoscut.

— Sărutarea cea din urmă stîrni plînsete şi bocete. Apoi sicriul fu scos afară din casă şi moarta pornită spre cimitir.

— înainte mergea o căruţă cu ienupăr. în căruţă şedeau ghebosul Luka şi Kuzka, nepotul bucătăresei. Luka presăra pe drum ienupăr, iar Kuzka arunca ovăz dintr-un sac — să mănînce şi păsările pentru pomenirea răposatei. Clopotele începură să bată de îngropăciune.

— Se opriră în faţa bisericii, ascultară rugăciunile cuvenite, scoaseră afară sicriul Anfisei şi porniră mai departe.

— Deodată Ilia Sohatîh răsări din mulţime şi se repezi spre sicrie.

— Anfisa Petrovna ! Maria Kirilovna ! Pe curînd... Adio ! Adio ! — strigă el ca din gură de şarpe, sfîşiin- du-şi cu turbare gulerul cămăşii, şi o luă la fugă spre casă, vînturîndu-şi mîinile.

— Scoaseră în uliţă şi pe al treilea mort şi-şi urmară drumul spre cimitir.

— Corul cînta „Sfinte dumnezeule". în coada alaiului, cu faţa scăldată în lacrimi, Varvara îşi frîngea mîinile şi bocea cît o ţinea gura.:

— Of, de ce pleci
în negru mormî-înt Şi ne laşi singurei pe
pămî-î-înt ?...

— In beci, cerchezul răcnea deznădăjduit :

— Ramas bun, Maria ! Ramas bun !...

— Pristavul aruncă o privire spre al treilea coşciug, cel al necunoscutului, şi-şi chemă ajutorul :

— Ai înştiinţat toate satele despre fuga lui Şapoşnikov ?
— Fireşte... pe toate...

— Clopotele de înmormîntare tăcură, lacrimile conteniră, cei ce din ţărînă fuseseră zămisliţi, în ţărînă se întorseseră...

— Cele cereşti fiind săvîrşite, sosi şi vremea celor pă- mînteşti : toate burţile duseseră de mult dorul unui praznic îmbelşugat.

— Veniră mulţi, şi chemaţi, şi nechemaţi. Prin îngrijrea lui Inokenti Filatîci, om ager şi cu rost la treabă, în toate odăile fuseseră întinse mese lungi.

— Un cîrd de băieţandri alergau dinspre sat în întîmpi- narea mulţimii care se întorcea de la cimitir. Strigau :

— Ilia Petrovici s-a împuşcat!... Ilia Petrovici!...

— Oamenii grăbiră pasul. Unii o luară chiar la fugă.

— Pristavul venise singur la înmormîntare, căci nevasta lui era cam suferindă. Acum păşea ţanţoş lîngă o călugăriţă frumuşică, vorbindu-i despre lucruri nu tocmai cucernice. Măicuţa Nadia îşi plimba privirea peste pădurile şi cîmpiile verzi, rîzînd încetişor pe nas.

— încă unul ! — strigă pristavul, întuneeîndu-se deodată la auzul acelei veşti triste. — S-a împuşcat rău ? A murit ? — întrebă el gloata de ştrengari desculţi.

— Glonţul 1-a străbătut dintr-o parte în alta ! S-a împuşcat în coastă ! Mai-mai să moară ! Se zvîrcoleşte ! — strigau copiii care mai de care.

— Medicul şi felcerul se urcară degrabă în droşca Gro- movilor, iar în spatele ei se agăţară patru puşti.

— Ilia Petrovici Sohatîh zăcea pe „patul morţii" în odaia lui. Se împuşcase printre tăciunii care mai rămăseseră din casa Anfisei. Ţăranii îl ridicaseră de acolo binişor şi-1 duseseră acasă. Lîngă el vegheau acum baba Kliuka şi doi bătrîni. II priveau uluiţi. Cui i-ar fi trecut prin gînd că Iliuha cel plin de viaţă şi-ar putea pune capăt zilelor ? ! Hei, viaţă, viaţă grea şi ticăloasă viaţă !

— La ceasul acela vuia satul de tînguieli şi de. bocete. Jelind mortul cel din urmă, vărsau lacrimi amare trei fete bătrîne — Daria, Maria şi Oleona, plîngea cu ho hote tînăra văduvă Nenila, urlau cît le ţinea gura două neveste tinere, Proşka şi Nastiuha, zbiera deznădăjduită cu glasul ei gros şi văduva Feokla, -muiere de cincizeci de ani, cu cărnuri vîrtoase. Iată ce ispravă făcuse peze- venghiul de Iliuha, fi-i-ar să-i fie de cap cîrlionţat !

— In vremea asta, cu faţa albă ca varul şi cu ochii închişi de durere, Ilia gemea. Cămaşa însîngerată, cu gulerul sfîşiat îi ieşise afară în dreapta din pantalonii descheiaţi.

— Repede, apă caldă ! — strigă medicul. — Aduceţi şi gheaţă ! *

— Scoase iute din geantă un burete, tifon, seringa, morfină, sublimat şi o sondă.

— Ilia Sohatîh deschise ochii, îşi trecu vîrful limbii peste buzele arse şi spuse în şoaptă :

— —- Dragă doctore... Mor...

— în genunchi, în colţul icoanelor, Kliuka se ruga cu glas tare, ca s-o audă toată lumea.

— Medicul încuie uşa, îşi puse halatul, dezgoli pieptul rănitului pînă la brîu, spălă rana cu buretele şi-şi ridică ochelarii pe frunte.

— Hm... foarte curios. Ai tras de două ori ?

— Da. Primul foc a dat greş. A doua oară a mers la ţintă... ca să zicem aşa — gemu Ilia Petrovici, dîndu-şi ochii peste cap.

— Hm... Foarte curios, foarte, foarte curios. Acum trebuie să rabzi puţin... Facem îndată un mic sondaj... Dar de ce ai tras în dreapta ? Dacă te doare rău, urlă cît poţi, că te ajută. Dacă durerea va deveni insuportabilă, voi fi nevoit să-ţi fac morfină... Ei, haide.

— Doctorul scoase sonda din sublimat şi se aplecă deasupra pretinsului muribund.

— Văzînd instrumentul sclipitor, Ilia Petrovici începu să răcnească.

— Cam devreme — spuse medicul. — Nici n-am început încă... Hai, gata.

— Și sonda lui începu să dibuiască cu grijă drumul glon- telui prin carne.

— Hm... făcu din nou medicul şi vîrî sonda în cealaltă rană.

— Ilia urla.

— Lumea aştepta cu nerăbdare la uşă apariţia medicului. Ţipetele deznădăjduite ale sinucigaşului îi aduseseră pe unii în pragul leşinului. Părintele Ipat se închina mereu, şoptind :

— Primeşte, doamne, sufletul robului tău Ilia... Mare grozăvie ! Iartă-i greşalele lui cele cu voie şi fără de voie...

— Strigătele nefericitului amuţiră.

— „Și-a dat duhul" — îşi spuseră cu toţii, oftînd adînc şi îndraptînd privirile spre icoane.

— Medicul aruncă sonda, se aplecă peste rană cu o privire de miop şi un zîmbet vesel îi lumină faţa mohorîtă.

— Nu-i nimic înăuntru — spuse el. — Rana e curată, glontele a ieșit afară. îmbracă-te şi vino la masă să-i facem moartei cuvenita pomenire.

— Acestea fiind zise, ieşi din odaie.

— Ce s-a întîmplat ? Ce face ?

— Fleacuri — spuse medicul oaspeţilor. — Pişicherul şi-a întins pielea într-o parte şi a tras prin ea... Dar de ce să fi tras în partea dreaptă ?

— Medicul intră din nou în odaia lui Ilia.

— Ia spune drept, eşti stîngaci ?

— Aţi ghicit — răspunse voios Ilia, apoi se întoarse spre baba Kliuka, care se tot ruga : — Nu te mai osteni, bunicuţo... M-a ferit dumnezeu. Inima şi bojocii mi-s teferi.

— Părintele Ipat rostea cu evlavie rugăciunea, iar mesenii îi ţineau isonul :

— Ochii tuturor spre tine, doamne, nădăjduiesc, şi tu le dai lor hrană la vreme bună, tu deschizi mîna ta şi-i saturi pe toţi cei buni din milostenia ta...

— Binecuvîntă bucatele cu o mişcare largă. Se aşezară cu toţii la praznic.

— în mijlocul mesei, unde şedeau Prohor şi oaspeţii de seamă, se afla o carafă mare cu lapte de migdale [1].

— Călugăriţa Nadia, frumuşică, arunca spre Pohor Petrovici cocoloaşe de pîine, dar acesta şedea trist, mohorît.

— Razele piezişe, roşii ale soarelui în asfinţit umpleau cu vinul lor veşnic sticlele golite pînă-n fund.

— Mireasma întristătoare de ienupăr strivit în picioare glăsuia celor vii că cineva plecase dintre ei, că părăsise pămîntul pentru totdeauna.

— Paharul lui PrOhor căzu jos şi se sparse. Prohor încruntă sprîncenele. în odaia de alături, tatăl lui gemu prelung.

— Anfisa Petrovna Kozîreva a fost împuşcată de Prohor Gromov.

— Auzind aceste cuvinte îngrozitoare, Inokenti Filatîci se depărta cu scaun cu tot de judecătorul de instrucţie, aşezat în faţa lui, şi chipul său zîmbitor deveni deodată grav, mirat.

— Da, da, da... — stărui judecătorul, aplecîndu-se şi lungind gîtul. — Ucigaşul e Prohor Grtxmov.

— Timp de cîteva clipe se priviră ţintă drept în ochi. Judecătorul se uita hotărît, încredinţat de ceea ce spune.

— Inokenti Filatîci păşi încet, pe vîrful degetelor, într-un ungher întunecos, seîrţiiiid cu cizmele unse, puse alături de trei sute încă două sute de ruble şi se întoarse la masă.

— Ce mai e şi asta ?

— Cinci sutare.

— Judecătorul mătură cu palma banii de pe masă. Lă- sîndu-se în genunchi, Inokenti Filatîci îi adună umil, îi vîrî în portofel şi, în aceeaşi clipă, puse deoparte, pentru orice împrejurare, două bancnote de cîte cinci sute, cu efigia lui Petru cel Mare.

—__ Şi care sînt, mă rog, dovezile mai de seamă împotriva lui Prohor Petrovici ? — întrebă el cu glasul său subţire şi se aşeză din nou pe marginea scaunului încins ca o plită de bucătărie.

— Dovada cea mai de seamă e logica — spuse judecătorul. Tuşi îndelung şi-şi puse termometrul sub braţ. — Gîndeşte-te -şi dumneata, dragul meu : cine avea interes să dispară Anfisa Petrovna ? Nici popa Ipat, nici pristavul, nici dumneata şi nici eu. Mai departe : nu mai este nici un secret pentru nimeni că bătrînul Gromov avea de gînd să se căsătorească cu Anfisa Petrovna şi că aceasta îi ceruse să treacă pe numele ei întreaga avere şi tot capitalul, inclusiv pe acela al lui Prohor. Organele de instrucţie cunosc prea bine aceste fapte. Se ştie, de asemenea, că Prohor Petrovici intenţiona să se însoare cu fata negustorului

1 Zeamă de migdale opărite, pisate în piuliţă şi îndulcite. Se toarnă peste colivă (n. trad.).

Kuprianov, sporindu-şi astfel capitalul, şi să pună bazele unei mari întreprinderi industriale. Ca să vezi ce ochi buni are Prohor Petrovici! Nu ? Anfisa Petrovna se afla în posesia unui document de mare însemnătate. In depoziţia lui, învăţătorul spune că a însoţit-o pe Anfisa de curînd, cînd aceasta a plecat la oraş. Ea se ducea cu documentul acela la procuror, dar Prohor Petrovici i-a ajuns din urmă şi a convins-o să se întoarcă în sat. Nu ştiu dacă Prohor Petrovici a izbutit să-i smulgă Anfisei documentul respectiv. Pentru mine este însă cît se poate de limpede că el se temea grozav de hîrtia aceea. Cred că înţelegi de ce... Se temea de un şantaj din partea Anfisei Petrovna. Pricepi ?

— Totul e limpede ca lumina zilei — răspunse Inokenti Filatîci zîmbind şiret, dar cam cu sfială. — Daţi-mi voie acum să vă întreb prieteneşte : Cine a văzut documentul acela al Anfisei ? învăţătorul ? Dumneavoastră ?

— Din păcate, nu l-am văzut nici eu, nici învăţătorul.

— Asta înseamnă că nici n-a fost. Ameninţări femeieşti, poveşti... născocite de răposata.

— Vorbind astfel, Inokenti Filatîci scăzu îndată în sinea lui cele o mie de ruble la cinci sute. Judecătorul începu din nou să tuşească. Apoi răspunse cu glas răguşit şi subţire :

— Nu susţin că răposata a fost neapărat împuşcată de Prohor Petrovici. Putea să folosească pentru treaba asta şi pe altcineva, de pildă pe Ibrahim.

— Ivan Ivanîci Golubev, judecătorul de instrucţie, locuia singur. Cei doi fii ai lui aveau serviciu, unul la Moscova, celălalt la Tomsk. Soţia îi murise de mult. Cît despre el, fusese mutat într-aci disciplinar din Kraisk în urma unor neînţelegeri cu procurorul. La Kraisk întreţinuse relaţii de prietenie şi cu familia Kuprianov, şi cu Inokenti Filatîci.

— Beţi un ceai ? — îl întrebă acesta făcînd pe gazda.

— Ceaiul fiert pe lampa de gaz era tare şi aromat. Negustorul puse în pahar două bucăţi mari de zahăr şi zise :

— Părerea mea e că n-aveţi dreptate, stimate Ivan Ivanîci. Pe cuvîntul meu ! 'Nici cerchezul, nici Prohor n-au omorît-o pe Anfisa. Ucigaşul este necunoscutul Care şi-a găsit moartea în flăcări. Poate că era ibovnicul ei, dumnezeu s-o ierte. Poate că n-a ucis-o nici acela, ci vreun ocnaş, vreun hoinar venit din taiga. Umblă destui pe-aici. Şi a ucis-o ca s-o jefuiască. Nu uitaţi aceasta. Iar de vreme ce aşa stau lucrurile, tevatura s-a isprăvit! Dosarul se închide, toată lumea iese basma curată, iar dumneavoastră aţi scăpat de orice bătaie de cap şi v-aţi ales cu cea mai adîncă recunoştinţă din partea Gromovilor. Nu uitaţi acest lucru, v-o spun încă o dată. Ţineţi minte ce vă spun.

— încîntat de iscusinţa sa, Inokenti Filatîci înghiţi în sec, foindu-se pe scaun, apoi, mestecînd cu linguriţa în pahar şi plecîndu-şi deodată urechea cu multă luare- aminte, întrebă :

— Dar la o adică, ia spuneţi-mi : făcut-aţi vreo cercetare amănunţită în casa răposatei, în răstimpul scurs între moartea ei şi izbucnirea focului ?

—

—

—

— Pe naiba ! Ce, aici e voAa de interogatoriu ?... Vai de mine ! — protestă acesta, fluturîndu-şi batista cadrilată şi suflîndu-şi nasul. — întreb şi eu, deh, aşa...

— Ochii lui negri licăreau cu o deosebită şiretenie : mintea ageră a negustorului aprindea în ei sclipiri ghiduşe. Barba sa albă şi-o rotunjise cu grijă. Obrajii îi erau rumeni şi plini, sub peria argintie, deasă a ţepilor bărbii. Părul cărunt, cam nepieptănat i se zbîrlise. Purta aninată de grumazul zdravăn o medalie de bronz. Degetele mîinilor sale erau scurte, dar sprintene şi neastîm- părate. într-unui din ele avea un inel cu peruzea. Purta un surtuc ponosit. Cizmele, ce aduceau cu nişte clondire, luceau, bine lustruite cu vacs „Fulger".

— Spuneţi-mi, vă rog, s-a cercetat ori ba casa înainte de foc ?

— Judecătorul sorbi din ceai, făcu lampa mai mică şi rămase cu ochii aţintiţi într-un ungher întunecos.

— Ca să fiu sincer, din păcate am comis o greşeală. Nu s-a făcut perchiziţia înainte de incendiu... Cine ar fi putut să prevadă focul ?

— Nu s-a făcut ? ! — exclamă negustorul, sărind în sus de pe scaunul care-l ardea şi scăzînd în gînd încă două sute de ruble din cele cinci sutare.

— Judecătorul scoase de sub cămaşă termometrul şi începu să-l cerceteze cu luare-aminte.

— în fond — spuse el, perchiziţia n-avea nici un rost. — Numai Piotr Danilîci şi, poate, fiul său ştiau ce lucruri avea răposata. Atît. Amîndoi sînt însă bolnavi. Perchiziţia nu cred că ar fi dat roade în ceea ce priveşte constatarea unei eventuale dispariţii a lucrurilor victimei... Treizeci şi opt cu şase... Iar a început să urce.

— Dar hîrtia ? ! — strigă negustorul, sărind iar în sus. — Ar fi putut să vă cadă în mînă. Aici e aici!

— Judecătorul se strîmbă şi nu răspunse nimic. După o vreme, spuse lovind încet cu palma în masă :

— —■ Te rog însă să ţii seama că această convorbire ră- mîne între noi. Să nu sufli nimănui nimic... Ai înţeles ?

— 449

— Am înţeles, am înţeles... Va să zică aşa s-au petrecut lucrurile.

— Inokenti Filatîci se sculă în picioare şi, cu pumnii strînşi, îşi frecă zdravăn mijlocul, apoi se îndreptă de şale şi începu să păşească mărunt prin odaie de colo- colo, oprindu-se doar puţin lîngă patul răvăşit al judecătorului. Potrivind o pernă mototolită, spuse :

— Va să zică aşa s-au petrecut lucrurile : ucigaşul a tras şi a fugit. Cineva i-a încurcat socotelile : n-a izbutit să jefuiască. în noaptea următoare s-a întors... Omul de pază a fost îmbătat desigur sau tras pe sfoară într-un fel sau altul... Poate că ucigaşul i-a făgăduit să împartă prada pe din două...

— Omul care a stat de pază a fost arestat.

— Va să zică ucigaşul a pătruns în casă cu ajutorul unui şperaclu şi a început să scotocească în grabă... Lucruri erau destule, dar se temea : moarta era pe masă şi cerea răzibunare, îngheţîndu-i sufletul de spaimă. Ca să mai prindă inimă, hoţul a căutat în dulap, unde a găsit vin şi lichioruri din belşug. Şi cum era beţiv, şi-a dat în petec... S-a şi zăpăcit la cap. Ici un cufăr, dincolo un dulap, în casă întuneric... A pus mîna pe lampa cu gaz şi a răsturnat-o... Asta a fost... Iar moarta s-o fi ridicat din sicriu, l-o fi înlănţuit şi nu i-o mai fi dat drumul. Poate că s-a tîrît el însuşi pînă la ea ca să-i ia giuvaerele... Focul se înteţea tot mai mult: fum, înăbuşeală. Ei, şi tîlharul şi-a găsit sfîrşitul... Asta a fost... Am, sau n-am dreptate ? Dă mîna încoa ! Vezi ? Ţi-am descoperit ucigaşul !...

— Şi negustorul rîse oarecum întrebător, dezvelindu-şi dinţii galbeni.

— Da, ai dreptate... — rosti îngîndurat judecătorul. — Poate că aşa a şi fost. Ia uite, ia uite... Se ridică mereu, a naibii.

— Cine ?

— Temperatura. O clipă, o clipă... — Judecătorul puse pe o hîrtie un punct şi trase o linie cu creionul albastru. Mîinile îi tremurau. — Treizeci şi opt cu şase... Şi mai departe ?

—

— Iar ridică spre negustor chipul grav, îmbujorat de febră.

— Ai înţeles ce-am vrut să spun ? — întrebă Inokenti Filatîci.

— Da. Şi mai departe ?

— Aşa să şi întocmeşti actele. Iar noi o să te...

— Poate că aşa aş fi procedat. Foarte posibil... Dar e ceva la mijloc...

— Şi, arcuindu-şi triumfător sprîncenele stufoase şi creţurile de pe frunte, judecătorul de instrucţie luă de pe etajeră o mapă veche.

— Vezi ziarul acesta din care lipseşte un colţ ? L-am găsit la Prohor Petrovici cînd' i-am luat interogatoriul. Iată şi colţişorul rupt din el.

— Ei, îşi ce-i cu asta ?

— Colţul l-am găsit în odaia victimei. Fusese îndesată cu el puşca ucigaşului... îl vezi ? E pîrlit pe margine. Deci ?...

— Şi judecătorul îşi ţuguie buzele, făcînd o grimasă triumfătoare.

— Şi ce-i cu asta ?

— Hm !

— Ce-i cu asta ? — bîiguia mereu negustorul. îngrijorat de-a binelea, adăugă în gînd la cele trei sute de ruble încă cinci sute, apoi încă pe atît şi încă o mie. Deodată urechile i se roşiră, tîmplele începură să-i zvîc- nească, iar pupilele ochilor cînd i se lărgeau, cînd i se micşorau.

— Ia te uită, ia te uită ! — strigă el deodată, ridi- cîndu-se de pe scaun și arătînd cu degetul spre fereastra întunecată de umbrele înserării. — Popa Ipat... S-a cher- chelit !

— Mi se pare că nu e el — răspunse judecătorul, aruncîndu-și privirile pe fereastră, străbătut de un fior.

— El este... Ba nu... E diaconul...

— Care diacon ? — întrebă judecătorul, frecîndu-se la ochi.
— Ăl adus de la oraș, care a fost la praznic... E cu călugărița !

— 451

— 29*
—

— -— Care călugăriţă ?

— De la praznic... Ia te uită ce-i face ! Ha-ha-ha...

— în vremea asta, degetele negustorului lucrau cu dibăcia unui măsluitor iscusit. Sorbi repede ceai, înecîndu-se, tuşind, şi mai luă o gură din paharul cu ceai rece, înecîndu-se şi tuşind din nou.

— Judecătorul se întoarse brusc spre el.

— D-aia ziceam şi eu — bolborosi negustorul înecîndu-se, lungind gîtul ea un gîscan. — Asta ziceam şi eu...

— Unde este hîrtia ?... — strigă deodată judecătorul şi mîinile lui cuprinse de tremur porniră cavalcada pe masă. — Unde-i hîrtia, dopul de hîrtie ? !

— Cu o mînă îl apucă pe negustor de piept, iar cu cealaltă începu să bată în fereastră, strigînd spre uliţă :

— Să vină ipistatul, zapciul, primarul !

— Ivan Ivanîci, frate dragă... Ai înnebunit. îţi dau o mie, o mie cinci sute, două...

— Hei, să vină cineva ! Chemaţi pristavul !

— Ce-i cu dumneata, ţi-ai pierdut minţile ? îndură-te de mine, sînt om bătrîn... Ce ai, drăguţule ?... Ai friguri. Aiurezi... Vrei trei mii ?

— Copiii zburau glonţ prin sat. Cel dintîi veni ureadni- kul. în urma lui — zapciul şi doi ţărani, apoi medicul.

— Făcură negustorului o perchiziţie amănunţită, fără nici un rezultat însă. îl de^brăcară la piele, îi scuturară toate hainele, dar nu găsiră obiectul cu pricina.

— Bătrînul căzu în genunchi şi începu să plîngă, să jure pe tot ce are mai sfînt, chemînd pe capul său cărunt toate trăsnetele şi nenorocirile. Care hîrtie ? Care dop ? De ce i se batjocoreşte numele încă nepătat ? Doar îl cunoaşte însuşi guvernatorul, ba chiar şi preasfinţitul Varsonofi... Cum să-şi îngăduie el una ca asta ? E cu putinţă ? Domnule ureadnik, domnule doctor, gîndi- ţi-vă !... Nu vedeţi, domnul judecător nu-şi dă seama ce vorbeşte, e greu bolnav. Priviţi numai cîte grade are la subsuoară...

— Fu totuşi arestat şi închis în beci, lîngă Ibrahim-Oglî.

— Medicul culcă bolnavul în pat. Temperatura i se ridicase la patruzeci de grade şi trei liniuţe. Aiura :

— Eu, eu, eu... Să vină Maria Avdotievna !

— Dimineaţa, pristavul primi de la Prohor Petrovici

— cinci sute de ruble drept avans.

— Feodor Stepanîci, îţi mai datorez încă cinci sute. Te rog, nu mă părăsi... Sînt atît de singur... Şi să nu crezi că eu am ucis-o. Iţi jur că sînt nevinovat!

— Pristavul ieşi prin bucătărie. Ipistatul pus acolo de pază aruncă lingura jos, închise repede gura plină de caşă şi se ridică de la masă, potrivindu-şi cămaşa.

— Să mi-1 păzeşti pe flăcăul ăsta... Să fii cu ochii în patru !

— Am 'ţeles. S' trăiţi... Ha-apciu !

— în aceeaşi dimineaţă, după un ceas de la vizita pe care pristavul o făcuse lui Prohor, Inokenti Filatovici Gruzdev fu eliberat. Pristavul îi ceru chiar scuze. Fireşte, era limpede că la mijloc fusese o neînţelegere. Multe i se puteau năzări judecătorului în starea în care se afla... Să zicem chiar că existase bucăţica aceea afurisită de hîrtie. Dar în culmea delirului, judecătorul putea s-o arunce în sobă sau, pardon de expresie, s-o ia şi să se şteargă cu ea.

— Inokenti Filatîci fu întru totul de aceeaşi părere cu lămuririle pe deplin îndreptăţite ale pristavului, îşi luă prieteneşte rămas bun după ce lăsă în palma omului stăpînirii o sută de ruble şi se furişă repede într-un cotlon ferit, în taiga, căci stomacyl lui era de mult obişnuit să-şi facă datoria fără greş în fiece dimineaţă. După ce se uşură de cele de prisos, le cercetă cu deosebită grijă. Nu descoperi însă nici o urmă a afurisitului dop de hîrtie : îl mistuise cu desăvîrşire peste noapte. Cu atît mai bine !

— Martor pornit împotriva lui Prohor nu mai rămăsese decît învăţătorul Panteleimon Roşcin. Pîntecos şi jovial, cu o şapcă negustorească de catifea, Inokenti Filatîci se duse după masă la el ca să stea de vorbă prieteneşte. Cum a decurs întrevederea, nu se ştie. Atît doar, fă părintele Ipat şi diaconul, care treceau prin faţa casei învăţătorului, îl văzură deodată pe Inokenti Filatîci rosto- golindu-se pe scară cu picioarele în sus, drept în uliţă.

— A, părintele Ipat! Părintele diacon... Cu plecăciune ! — strigă voios Inokenti Filatîci, ridicîndu-se întîi în patru labe, apoi îndreptîndu-se de şale şi sco- ţîndu-şi chiar şepcuţa de catifea.

— Cele două feţe bisericeşti erau cît pe ce să izbucnească în rîs, dar văzînd stinghereala lui Inokenti Filatîci îşi muşcară limba.

— Mari păcătoşi sînt datornicii ăştia ! — spuse negustorul, scuturîndu-şi din mers haina în timp ce păşea alături de slujitorii bisericii. — Dobitocul îmi datorează treizeci şi două de ruble, şi asta de trei ani ! Nici o copeică n-am văzut de la el, nemernicul! Şi, colac peste pupăză, n-am călcat cu grijă şi mi-a alunecat piciorul pe scară.
— Mda ! — făcu gros diaconul, în a cărui barbă roşie flutură un zîmbet. — D-aia zice şi în sfînta scriptură : „Repezi sînt scările altora".

— Peste o săptămînă, judecătorul era iar pe picioare. De mult dorea el să-şi cumpere o puşcă belgiană extra şi un cîine de rasă. Acum putea să-şi vadă visul împlinit. Pesemne că găsise sub pernă mia de ruble pe care i-o strecurase în seara cu pricina Inokenti Filatîci şi, în starea aceea de delir, crezuse că sînt banii lui. Se prea poate de asemenea ea cinstitul judecător, avînd şi economii proprii, agonisite prin muncă, nici să nu-şi fi dat seama de acea sfănţuială ticăloasă. Cum-necum,

hotărî ca după terminarea procesului să-şi ia concediu şi să facă o călătorie la Moscova sau la Petersburg.

— Cercetările preliminare şi interogatoriul lui Ibrahim- Oglî decurgeau acum cu mai puţină energie decît ar fi cerut-o interesele justiţiei. Cît despre concluziile generale rezultate în urma instrucţiei, ele erau vagi, confuze. Cei doi acuzaţi în perspectivă, Ibrahim-Oglî şi Prohor Gromov, erau doar bănuiţi de a fi comis crima, întrucît nu existau dovezi temeinice împotriva lor. Paralel cu aceasta, fusese emisă şi ipoteza că asasinul putea să fie deportatul politic Arkadi Şapoşnikov, care întreţinuse legături cu Anfisa şi dispăruse fără urmă chiar a doua zi după crimă, sau, cine ştie, pierise în flăcări alături de cadavrul ei. în sfîrşit, era formulată cu lux de amănunte şi versiunea sugerată de Inokenti Filatîci, anume că victima ar fi fost ucisă de vreun vagabond, mobilul crimei fiind jaful, dar că asasinul ar fi fost împiedicat să-şi desăvîrşească opera îndată după asasinat şi că se întorsese ca să jefuiască mai tîrziu. îmbătase omul de pază, pătrunsese în casă şi, găsind băutură în dulap, se îmbătase. Fiind în stare de ebrietate, asasinul dăduse foc casei fără să vrea, pierind şi el în flăcări. Din păcate, organele de instrucţie nu apucaseră să extragă glonţul din craniul Anfisei Kozîreva, care fusese mistuită de flăcări, şi de aceea instrucţia era nevoită să emită doar unele ipoteze şi nicidecum fapte precise. Povestea dispariţiei peticului de ziar fu şi ea trecută sub tăcere.

— în concluzie, menţionînd boala gravă care-l doborîse la pat, boală atestată şi de medicul oraşului, judecătorul solicita tribunalul ca, ţinînd seama de acea regretabilă împrejurare, să procedeze la judecarea cazului după toate rigorile legii spre a face să triumfe principiul adevărului luminos şi de nezdruncinat, pe altarul căruia el, judecătorul de instrucţie, îşi aducea întreaga sa experienţă, toate cunoştinţele şi tot avîntul sufletului său.

— Chiar dacă procesul-verbal nu părea concludent, în orice caz, era redactat în termeni cît se poate de aleşi.

— 24

— Sala tribunalului din orăşel era ticsită de lume. în boxa acuzaţilor se aflau fiul de negustor Prohor Petrovici Gromov şi fostul deportat Ibrahim-Oglî.

— Ultimele zile ale lunii iunie. în sala lungă, dar joasă, parcă turtită, era zăpuşeală şi lipsă de aer. Martorul Ilia Petrovici Sohatîh mirosea de fandoseală amoniac şi, din cînd în cînd, îşi uda tîmplele cu apă de colonie. Se pudrase şi-şi roşise olecuţă buzele — doar primprejur roiau fete de măritat...

— Prohor era posomorit. în ochi i se citea o încredere dîrză în puterile sale. Pe obrajii supţi îi crescuse o barbă neagră, ţepoasă. Ibrahim se ofilise de tot. Nu mai rămăseseră din el decît chelia, ochii şi nasul. înfăţişarea lui era totuşi nepăsătoare. Cu un aer de mîndrie jignită, privea deschis, chiar sfidător spre completul de judecată... Nu putea pricepe de ce anume se făcuse vinovat şi era mînios pe toată lumea.

— Iată-l strigat. Păşeşte uşor, repede, hotărît, face o plecăciune şi se apropie de bară.

— îşi povesteşte pe scurt viaţa şi începe să răspundă la întrebări. Vorbeşte cu accent străin şi gesticulează. în- tr-un cuvînt, răspunsurile lui par destul de sincere, astfel încît judecătorii şi juraţii înclină să creadă că vorbele lui sînt logice şi pornite din inimă.

— Prohor îşi încreţeşte fruntea şi-şi încleştează mîinile. — îţi aminteşti, acuzat... — întreabă fonf, tărăgănat, preşedintele, un bărbat cărunt, osos, ras, cu ochelari, avînd pe piept lanţul de argint, însemnul judecătorilor. — îţi aminteşti că într-o seară, ajungînd-o din urmă în uliţă pe Anfisa Kozîreva, care se întorcea acasă de la Gromovi, ai scos pumnalul şi ai ameninţat-o cu moartea ? A doua zi dimineaţa ai dat o declaraţie în acest sens pristavului din localitate.

— Da, Ibrahim îşi aducea foarte bine aminte de acea întîmplare. De altfel, nici nu era în firea lui să nege un fapt adevărat. Da, într-adevăr, o ameninţase pe Anfisa cu jungherul. Dar ăsta era un nărav al lui încă din copilărie : să sperie oamenii aşa, în glumă. Asta o poate adeveri şi Prohor Petrovici. De pildă aşa o speriase pe o fată, Tanka, ca şi pe flăcăii de pe malul Fluviului Mohorît. întrebaţi-1 pe Prohor Petrovici. El n-are să mintă cînd e vorba de Ibrahim, căci Ibrahim 1-a scăpat de atîtea ori de la moarte şi ţine la tînăr mai mult ca la el însuşi. Ibrahim ţine la toţi Gromovii. Cel mai rău i-a părut de răposata Maria Kirilovna, stăpîna. Văduva Anfisa umbla să-i strice casa, voia să se mărite cu Piotr Danilîci, iar pe Maria s-o alunge. Ei, şi atunci Ibrahim a vrut s-o sperie pe Anfisa, uite-aşa. Doar a speriat-o. De ce să fie învinuit de pomană ? !

— Ia spune : ai ucis, sau nu ?

— Nu, nu ucis.

— Dar în Caucaz ?

— Acolo răzbunat. Razbunare di sînge. Asta estem lege la noi, aşa se face. Avem aşa obicei... Sa ucidem. Da, acolo ucis.

— După un astfel de răspuns, „parte dintre juraţi şi din public începură să creadă că cel care o ucisese pe Anfisa ar fi putut să fie Ibrahim. Ghicind parcă această stare de spirit, preşedintele se adresă acuzatului :

— Mai bine ai mărturisi că ai ucis-o pe Anfisa Kozî- reva. O mărturisire sinceră ţi-ar uşura situaţia.

— Nu, nu ! Degeaba i se spun lui Ibrahim asemenea vorbe prosteşti, neghioabe. Ibrahim nu este ucigaş, n-a fost şi nici nu va fi niciodată. Allah nu dă voie să omori fără pricină. Nici Issa nu dă voie. Nu, Ibrahim nu are nici o vină. Mîinile lui sînt nepătate.

— Atunci, de ce te-ai întors atît de tîrziu acasă în noaptea crimei ? De ce te-ai înapoiat aproape în zori ? Unde ai fost pe la trei noaptea, cînd te-au căutat Prohor Gromov şi Ilia Sohatîh ?

— Ibrahim răspunse că fusese noaptea pe lac, la pescuit, dar îl prinsese ploaia. Peştele nu cădea în- nadă, aşa că s-a întors către dimineaţă.

— Te-a văzut cineva cînd te-ai dus la pescuit, în timp ce pescuiai, sau cînd te-ai întors ?
— N-a văzut nimeni la mine. Numai dumnezeu

— Ei, nu este cazul să-1 invocăm ca martor pe dumnezeu. Dumnezeu vede, dar nu prea spune ! Sau, poate, nu spune chiar de loc — rosti zîmbind, ca un liber- cugetător ce era, preşedintele cel slab şi uscăţiv. Privind însă prin ochelari spre protoiereul soborului, aşezat în rîndul întîi, se fîstîci şi-şi vîrî nasul în hîrtii.

— Aşa, aşa-a...

— Preşedintele ridică fruntea, îşi luă ochelarii de pe nas şi se uită ţintă la Ibrahim, printre gene.

— Cum îndrăzneşti să negi că ai asasinat-o pe Anfisa Kozîreva, cînd dumneata eşti ucigaşul, dumneata ! Izbi violent cu palma în masa verde şi continuă :

— Din craniul victimei â fost extras glonţul care se potriveşte exact la ,,Winchester"-ul dumitale. Faptul acesta a fost stabilit de anchetă în timp ce erai închis. Nu-i aşa că ai avut arma la dumneata cînd te-ai dus la pescuit ?

— Da, Ibrahim avusese arma la el. Nu trăsese însă în noaptea aceea nici un foc. Mai înainte însă de a vedea dacă glonţul se potriveşte la armă, ar fi trebuit să se vadă dacă fusese încărcată ori ba. După părerea lui Ibrahim-Oglî, cel care a făcut cercetarea, care a măsurat glonţul, e un mincinos, un potlogar, un pezevenghi.

— Preşedintele scutură clopoţelul, mînios împotriva acuzatului.

— Care glonţ ? Arata la mine, ti rog ! Eu cunosc glonţ la mine.

— Bineînţeles că glonţul nu se afla printre corpurile delicte. Preşedintele îşi suflă zgomotos nasul, se sfătui în şoaptă cu colegii lui şi, roşind uşor, puse acuzatului încă o întrebare, pe un ton insinuant care-l îndemna să fie sincer :

— Dacă n-ai fost dumneata asasinul, atunci cine crezi că ar fi putut s-o ucidă pe Anfisa Kozîreva ?

— De unde să ştie asta Ibrahim-Oglî ? Ce este el, *şaitan f* Lucrul acesta nu se poate şti decît pe lumea cealaltă, în rai sau în iad, nicidecum înainte. Hm !

— Ar putea fi Şapoşnikov ucigaşul ?

— Şapkin ? Nu... Nu era om care sa ucidă. Şapkin era om cel mai liniştit, cel mai diştept. Şi di ce sa ucidă Anfisa ? Judecaţi dumnavostra singur daca aveţi cap pi umeri.

— Preşedintele tuşi jignit, îşi pipăi în grabă fruntea asudată şi-şi potrivi, cu un gest plin de demnitate, lanţul de pe piept.

— Crezi că ucigaşul ar putea fi Piotr Danilovici Gromov ? — întrebă el, stăpînindu-şi enervarea, şi începu să se scarpine de zor cu vîrful cizmei la glezna piciorului drept : pesemne că publicul adusese purici în sală.

— Izbucnind într-un rîs răsunător ca de copil, Ibrahim spuse :

— Stapînul beat era fiecari zi. Nici vaca nu izbute nimeri cu puşca.

— Iritat, procurorul îl întrebă :

— Dar fiul negustorului, Prohor Gromov, ar fi putut s-o ucidă pe Anfisa Kozîreva ?

— Ibrahim zvîcni din cap, se ridică pe vîrfuri şi se dădu doi paşi îndărăt.

— Ce vorbeşti ! Eşti nibun ? ! — zbieră el la procuror, rînjindu-şi dinţii şi rotindu-şi fioros albul ochilor. — Mai bine taie cap la mine, smulge inima ! Proşka sa ucidă !... Proşka iubea Anfisa cel mai tare, cel mai adevărat dragoste. Mai curînd popa ucis Anfisa, pă- rinţel Ipat. Ai nebunit de tot, domn giudecator ! Prost treba fii ca să giudeei pe *djighit,* prost mare de tot. Te rog, dai drumul Proşka. Nu treba giudecat !

— în inima lui Prohor se ridică un val de bucurie, dar în acelaşi timp şi un simţămînt vrăjmaş, neomenos.
— Interogatoriul ţinu îndelung. Rîndul procurorului şi al apărării la întrebări veni abia către seară. Pentru completul de judecată şi pentru juraţi vinovăţia lui Ibrahim rămăsese încă sub semnul întrebării. Depoziţiile martorilor — a Varvarei, a lui Ilia Sohatîh, a părintelui Ipat şi ale altora — erau, de asemenea, în favoarea acuzatului. Părea puţin probabil ca asasinul să fie Ibrahim-Oglî.

— în dimineaţa următoare fu luat la interogatoriu, în focul întrebărilor, Prohor Gromov.

— Sala fremăta de nerăbdare şi de curiozitate. Sute de ochi erau pironiţi asupra umerilor rotunzi ai inculpatului şi a capului său cu părul negru, ridicat mîndru în sus. Se auzi clopoţelul. Şoaptele din sală şi scîrţîitul scaunelor încetară.

— întrebările preşedintelui erau puse într-un chip atît de ciudat, încît acuzatul găsea de fiecare dată cîte o portiţă de scăpare care-i îngăduia să se justifice pe deplin, Publicul din sală observă îndată că preşedintele arăta faţă de acuzat o bunăvoinţă inadmisibilă. Un sceptic maliţios spuse chiar destul de tare vecinului său :

— Ce zici, au ştiut unde să ungă osia?

— Vorbele acestea ajunseră pînă la urechile lui Inokenti Filatîci. El suspină, ridică ochii în tavan şi-şi luă o înfăţişare gravă, smerită.

— Dar iată că Prohor încăpu pe mîna procurorului şi atmosfera din sală se schimbă.

— Mic şi îndesat, cu părul vîlvoi şi cu o barbă .neagră care-1 năpădise aproape pînă la ochi, procurorul semăna cu un urs din taiga. Avea un glas gros, puternic, care te băga în sperieţi, un nas lătăreţ de ţăran şi ochi pătrunzători, bulbucaţi, puţin cam saşii. îi ştiau de frică întotdeauna nu numai inculpaţii, dar chiar şi preşedintele şi întreaga sală, Pînă şi numele lui era ameninţător : Straşcialov Omul acesta ursuz era tocmai procurorul căruia Anfisa voise să-i ducă hîrtia misterioasă.

— Ia să-mi spui, acuzat — strigă procurorul de la pupitru, privind spre public. Toţi cei din sală se făcură miei de frică. Prohor îşi descheie cămaşa la gît, privind timid drept în gura îngropată în păr a procurorului. — Ia să-mi spui, acuzat : căsătoria dumitale cu Nina Kuprianova s-ar fi putut face dacă ar fi trăit Anfisa Kozîreva ?

— Da, sigur că da — răspunse Prohor după o clipă de gîndi re.

— Spune-mi, au existat legături intime între dumneata şi Anfisa Kozîreva ? Trăiai cu ea ?

— Nu.

— Eşti sigur ?

— Care erau relaţiile dintre dumneata şi mama dumitale ?

— O iubeam foarte mult... îmi era milă de ea...

— Milă? De ce?

— Aşa... în general.

— Dacă ar fi fost ameninţată de o primejdie de moarte, ai fi fost în stare să-ţi dai viaţa pentru ea ?

— Da — răspunse fără şovăire Prohor.

— Ibrahim-Oglî pleseăi din limbă şi grăi încetişor :

— Brava, Proşka ! *Djighit*... Hm !

— Dar, apărînd cinstea mamei dumitale, ai fi putut să omori un om ?

— Un om oarecare... într-o clipă de mînie aprinsă, cred că da... Pe Anfisa — nu.

— Te-am întrebat de Anfisa ! — exclamă procurorul şi, sprijinindu-se cu mîinile de pupitru, îşi aplecă deodată capul său de urs şi zvîeni cu el spre Prohor. — Şi de ce n-ai fi putut s-o omori pe Anfisa ?

— O... Mă... mă iubea, era îndrăgostită de mine... Dar eu n-o iubeam.

— Ea te iubea, dar dumneata n-o iubeai... Aşa ? Bine. Era însă o femeie tînără şi neobişnuit de frumoasă...

— Procurorul ridică o sprinceană moţată spre fotografia frumoasei Anfisa, care se afla alături de -corpurile delicte pe o masă, lîngă preşedinte.

— Atunci, de ce...

— O socoteam piaza rea a familiei noastre — îl întrerupse Prohor.

— Perfect... Piaza rea a familiei... Te-ai certat cumva din pricina ei cu tatăl dumitale ?

— Nu... Adică da... Luam apărarea mamei, căutam să-i asigur liniştea.

— îţi aduci aminte, acuzat, că într-o noapte, după ce te-ai certat cu tatăl dumitale, ai luat-o la goană spre casa Anfisei Kozîreva strigînd : „O omor, o omor !" [5] Aveai în mînă o armă...

— Prohor se clătină şi îşi mută greutatea trupului de pe un picior pe altul.

— Nu, nu e adevărat — spuse el cu hotărîre, dîn- du-şi Ia o parte de pe frunte şuviţa de păr negru.

— Iar eu îţi spun că este adevărat !

— De unde ştiţi ?

— Să nu îndrăzneşti să-mi pui întrebări ! — mugi ca un urs procurorul de răsună toată sala.

— Lumea tresări, Prohor se dădu înapoi. Preşedintele era să sune clopoţelul, dar mîna i se opri cu sfială în drum. Bîigui doar :

— L-aş ruga pe domnul procuror...

— Cer completului de judecată să dea citire depoziţiei martorului Pavel Tihomirov din satul Medvedevo — îl întrerupse procurorul.

— în depoziţie se spunea că Pavel Tihomirov auzise într-adevăr cuvintele „O omor !" din gura lui Gromov, care alerga pe uliţă cu un cuţit în mînă, că Prohor Gromov părea a fi nebun sau beat şi că Ibrahim-Oglî, cerchezul, îl dusese acasă.

— Nu-i adevărat! — strigă Prohor. — Pavel Tihomirov ne datorează bani, i-am pus sechestru pe vacă. Vrea să se răzbune pe noi... Minte. Nu-i adevărat !

— Tribunalul va lămuri ce este adevărat şi ce nu este adevărat. Asta nu-i treaba dumitale — rosti procurorul. Vîrî apoi în chica sa deasă amîndouă mîinile şi o răvăşi. De astă dată semăna cu un ţigan bătrîn din- tr-un basm de groază.

— Dar ia să-mi spui acum, acuzat, cu ce scop ai urmărit-o într-o zi pe Anfisa Kozîreva, care plecase la oraş împreună cu învăţătorul din satul Medvedevo... De ce erai atît de tulburat atunci şi ce a determinat-o pe Anfisa Kozîreva ca după cîteva vorbe schimbate cu dumneata să se întoarcă din drum ? Sau poate că nici asta nu s-a întîmplat ? Nu cumva şi acestea sînt născociri ?

— Fixîndu-1 pe Prohor cu ochii săi de ţigan care înfiorau, procurorul sorbi o înghiţitură de apă şi-şi suflă nasul, zgomotos, vuind ca o trîmbiţă.

— Prohor tăcea, încordat, pregătind un răspuns în doi peri. Simţea însă în cap un gol înspăimîntător, iar în inimă o teamă de moarte.

— Gîndeşte-te, gîndeşte-te — îl îndemnă procurorul pe un ton liniştitor şi în ochii lui licări o lumină blîndă, prefăcută. — De altfel, dacă n-ai ce răspunde, poţi să şi taci. Sau poţi să mărturiseşti deschis că dumneata eşti asasinul Anfisei Kozîreva. Dumneata!

— Preşedintele sună clopoţelul .şi, contrazieîndu-se pe sine însuşi, spuse :

— Pentru instanţă, în boxă nu există asasini. Sînt numai acuzaţi.

— După unii nu sînt, dar după alţii sînt — bombăni procurorul. — Doar şi dumneavoastră l-aţi interogat pe Ibrahim-Oglî, folosind exact aceleaşi expresii. Ei, atunci cum rămîne, acuzat Gromov ? — spuse el apăsat, aplecîndu-se peste pupitru.

— Cei din sală căscară toţi gurile, lungind gîturile, într-o aşteptare încordată, vrăjmaşă. „Ei, acu să vedem ce-o să spună Prohor!"

— Dar Prohor tăcea chitic. I se părea că ţiganul acela bătrîn dintr-un basm de groază voia să-1 strîngă cu uşa pe el, un om nevinovat, să-1 sugrume cu nişte mîini murdare şi lipicioase, duhnind a ceapă, catran şi sudoare de cal.

— Ia spune-mi, acuzat — întrebă procurorul cu uîi zîmbet cît se poate de blajin, văzînd că Prohor şi-a pierdut capul. — Oare învăţătorul care a însoţit-o pe Anfisa Kozîreva nu vă datorează şi el bani ? Nu i-ai pus cumva sechestru pe vacă, întocmai ca şi ţăranului Pavel Tihomirov ? N-are şi el vreun motiv de răzbunare ?

— Nu. Nu.

— Rog completul de judecată să dea citire declaraţiei învăţătorului Panteleimon Roşcin, lipsă pentru motiv de boală.

— în declaraţie se spunea printre altele că la data cutare din luna cutare învăţătorul Panteleimon Roşcin fusese rugat de Anfisa Kozîreva s-o însoţească la oraş pe chel-

— tuiala ei şi că, la întrebările stăruitoare ale învăţătorului privind scopul călătoriei, Anfisa îi mărturisise în cele din urmă că voia să-i ducă procurorului „o hîrtiuţă" care n-o să le fie pe plac Gromovîîor şi că în urma acestui fapt Prohor nu va mai putea să se însoare cu logodnica lui, „Ninka".

— Ajunge — îl întrerupse procurorul pe grefier. — Acuzat, ce ai de răspuns la aceasta ?

— Nu ştiu care din doi născoceşte — rosti Prohor cu prefăcută revoltă, în sinea lui însă cutremurîndu-se.

— Poate că născoceşte învăţătorul în declaraţie, poate că 1-a minţit atunci Anfisa.

— Completul de judecată are să lămurească dacă a minţit Anfisa atunci, sau dacă minţi dumneata acum — spuse procurorul şi, deodată, zvîcnind din cap, strănută tunător, de, parcă ar fi bătut o tobă. Din colţul lui îi răspunse, tot printr-Un strănut, domnul Ilia Sohatîh. Procurorul zvîcni iar din cap, își rînji gura plină de dinţi galbeni şi mai strănută o dată. Drept răspuns se auzi un strănut răsunător, tot al lui Ilia Sohatîh. Procurorul zvîcni pentru a treia oară şi strănută iar. Ilia strănută şi el pentru a treia oară. Atunci procurorul, ameninţîndu-1 cu degetul, scoase din buzunar o batistă şi strănută a patra oară.

— întreaga asistenţă izbucni pe neaşteptate în rîs. Preşedintele sună clopoţelul, iar procurorul strigă de se auzi în toată sala :

— Linişte ! Vă dau pe toţi afară !

— Sala tăcu, jignită. Ilia Sohatîh, încremenit de spaimă, cu ochii holbaţi spre procuror, se strîmbă şi strănută pentru a patra oară. Procurorul văzu în aceasta o batjocură şi-şi repezi pumnul aspru spre el.

— Hei, ţi-arăt eu ţie !

— Ilia simţi că-1 podideşte sîngele pe nas. Se înfiora de puterea procurorului, care era în stare să lovească atît de departe, Ducîndu-şi batista la nas, ieşi pe sală.

—

— Procurorul era mînias, înveninat. Arunca priviri amenințătoare președintelui, martorilor, lui Prohor și tu- turor celor ce căscau gura la el.

— Să ne explici acum, acuzat — spuse el cobo- rîndu-și jos de tot glasul dogit. — Să ne explici de ce ai urmărit-o pe Anfisa Kozîreva și ce amenințări ale dumitale au putut s-o întoarcă din drum pe femeia aceea mîndră și îndărătnică, revoltată de purtarea voastră.

— Prohor avusese timp să chibzuiască asupra răspunsului.

— Atunci mă simțeam foarte rău cu sănătatea. Nu-mi mai, amintesc exact ce anume i-am spus Anfisei Petrovna și ce mi-a răspuns. I-am spus, mi se pare, ca în curînd am să vin și eu la oraș și am s-o iau cu mine. Ea s-a învoit. Asta e tot.

— Chiar tot ?

— Tot.

— Vă rog să dați citire în continuare declarației în- vățătorului Panteleimon Roșcin.

— Grefierul începu să citească tărăgănat :

— „De teamă ca Prohor Petrovici să nu-i ia cu forța importanta piesă de acuzare pe care o poseda, Anfisa Petrovna Kozîreva n-a vrut să rămînă singură cu Prohor Gromov, astfel încît ne-am întors îndărăt toți trei : victima ședea alături de mine, iar Prohor Gromov pe capră, în locul vizitiului. Uitîndu- se din spate la Prohor, Anfisa Petrovna a șoptit de cîteva ori, parcă gîndind cu glas tare : «Iubitule, iubitule... Acum ești al meu pentru totdeauna...» M-am uitat la ea și am întrebat-o : «Ce-i cu dumneata ? Nu ți-e bine ?...» Mi-a răspuns : «N-am nimic. Sînt foarte veselă astăzi.»"

— Destul ! — strigă procurorul, izbind cu palma în pupitru. — Acuzat, oare aceasta nu-ți spune ce atitudine ar trebui să adopți de acum încolo ?

— Prohor gîfîia. Chipul fermecător al Anfisei trecu fulgerător prin mintea-i răscolită și o durere vie îi străbătu inima : „Anfisa, draga mea, iubita— mea !" Ar fi

—

— vrut să strige şi să alerge într-acolo, spre Medvedevo, spre mormîntul ei scump, atît de depărtat acum.

— Ei, domnule... Tribunalul aşteaptă.

— Prohor tăcea, oftînd adînc şi des. îşi stăpînea cu greu hohotele de plîns.

— în cazul acesta, acuzat, răspund eu pentru dumneata. Ascultă cu atenţie şi fără să-ţi mai iei aere tragice. — Procurorul bău apă şi-şi răvăşi din nou cu degetele scurte şi groase chica neagră a părului. — I-ai spus atunci Anfisei că ai să te însori cu ea. Ai asigu- rat-o de acest lucru. Judecind logic, acesta era singurul argument cert, convingător, de care dispuneai, asigu-rîndu-ţi fără greş cîştig de cauză. Aveai un plan premeditat ca s-o induci în eroare pe Anfisa Kozîreva. Şi ai izbutit pe deplin. Total. Rezultă de aici următoarele... Ascultă-mă cu luare-aminte. Să admitem că te-ai fi însurat cu Anfisa. Atunci ai fi rămas sărac : banii Kuprianovilor ţi-ar fi trecut pe la nas, iar tatăl dumitale vrînd şi el să trăiască bine, se pare că nu te-ai fi ales cu mare lucru de[1] la el. Aşa e ? Cîntărindu-le pe toate, ţi-ai făcut socotelile şi ţi-ai dat seama îndată că ai căzut în laţ. înţelegi ? Ai căzut în laţ...

— Procurorul rosti aceste cuvinte răspicat, cu un fel de plăcere, şi-şi înfipse dinţii galbeni în buzele-i strîmbe.

— Prohor simţea că într-adevăr căzuse în laţ. Chibzuia repede ce-ar putea să-i mai spună procurorul şi cum să-şi scoată capul din laţ. Nervii îi erau încordaţi la limită. Vedea cît de puternic este duşmanul său şi ştia că nu trebuie să se aştepte la îndurare din partea lui. Hotărî deci să se apere cu orice preţ. Da, cu orice preţ.

— Uitîndu-se triumfător cînd la Prohor, cînd la sala amuţită şi la juraţi, procurorul urmă cu acelaşi glas batjocoritor :

— Cînd laţul era pe punctul de a te sugruma, instinctul de conservare ţi-a sugerat unica soluţie logică în situaţia în care te aflai împreună cu familia dumitale. Această soluţie criminală era s-o înlături o dată pentru totdeauna din calea dumitale pe Anfisa. Şi ai ucis-o. Da, da, ai ucis-o !

—

— Aci procurorul își repezi pumnul spre Prohor care se îngălbeni.

— — Gîndul de a suprima ființa care ținea în mîinile ei soarta dumitale ți-a încolțit în cuget încetul cu încetul. înfăptuirea acestui gînd însă a izbucnit într-o clipă. Poate că a contribuit la aceasta și furtuna, atmosfera fiind încărcată de electricitate. Noaptea, pe furtună, ai luat pușca, dar nu asta de aici care trage cu alice, ci alta, aceea care se află alături de arma cu două țevi, o pușcă pentru vînătoarea de urși, cu vergea. Fostul judecător de instrucție, care a și fost îndepărtat din post, n-a reușit s-o descopere la dumneata în timpul perchiziției. Iată această armă, o vezi ? Ai încărcat-o cu un glonte și, neavînd la îndemînă un dop potrivit — dacă nu mă înșel, pentru calibrul doisprezece — ai rupt în grabă din ziarul acesta o bucată destul de mare de hîrtie pe care ai făcut-o ghemotoc și ai înfundat țeava cu ea. Așa este ? Dopul acesta a fost găsit după aceea în odaia victimei. Din păcate, a dispărut în împrejurări misterioase. Pentru pierderea acestui corp delict atît de prețios, fostul judecător de instrucție va fi, după toate probabilitățile, deferit justiției. Asta o spun în paranteză... Să mergem mai departe. Ai luat arma, ai ieșit repede în uliță, ai sărit gardul în grădina Anfisei Kozîreva, lăsînd pe el urme de noroi și zgîrieturi de tocuri, apoi te-ai furișat pînă la singura fereastră al cărei oblon nu fusese închis, acela lîngă care ședea victima, după cum v-ați înțeles. V-ați înțeles să te aștepte... Pe cine altul ar fi putut să aștepte ? Dumneata nu puteai fi văzut cîtuși de puțin în întuneric, în schimb pe Anfisa Kozîreva o vedeai perfect, căci în Spatele ei ardea o lampă. După ce ai tras în plin și ai ucis-o, ai alergat .acasă, te-ai descălțat, ți-ai spălat singur, cu grijă, cizmele, ceea ce n-ai făcut niciodată înainte, ți-ai pus pîslarii călduroși și ai intrat în bucătărie. Sistemul dumitale nervos era zdruncinat, psihicul dumitale fiind amenințat de o catastrofă. Dar instinctul de conservare, care se ascunde în cele mai tainice cute ale ființei omenești, ți-a venit în ajutor, așa cum

— se în,tîmplă de obicei în astfel de împrejurări. Deodată în organismul dumitale au început să acţioneze alţi centri, tensiunea psihică a mai scăzut şi te-a apucat pofta de mîncare. Această poftă a uimit-o pe Varvara Zdobnova, bucătăreasa voastră. Dînd astfel de lucru stomacului şi ficatului, ai provocat un reflux al sînge- lui care ţi se adunase la cap, supunîndu-ţi la grea încercare nervii. Te-ai liniştit în oarecare măsură, ai uitat de toate, l-ai trezit pe Ilia Sohatîh cu care ai glumit, ai băut vin şi ai cîntat din ghitară, într-un cuvînt, ai executat toate cele care fac parte din programul unui asasin lipsit de experienţă. Apoi, ca să-i înşeli pe cei în drept, ai trecut pe la odăiţa lui Ibrahim-Oglî, invitîn- du-1 şi pe Ilia Sohatîh să arunce o privire înăuntru. Deh, să ştie şi el că Ibrahim nu este acasă !

— N-am ucis-o eu pe Anfisa ! Este o ticăloşie să spuneţi acest lucru... O nedreptate ! — strigă deodată Prohor. Buzele lui se strîmbară deodată, iar ochii îi scăpărară sălbatic în orbite. — N-am omorît-o eu... Nu puteam s-o omor. Am iubit-o, o iubesc... Eu...

— Cum ? Âi iubit-o ? — strigă procurorul.

— Da, am iubit-o... îmi era dragă !

— Dar acum cîteva clipe chiar dumneata ai negat acest lucru !

— Am minţit... A fost o nemernicie. Vă mai spun încă o dată : n-am ucis-o !

— Atunci cine a ucis-o ? ! — îl izbi pe Prohor drept în frunte mugetul de urs ăl procurorului.

— Prohor închise o clipă, apoi deschise iar ochii rătăciţi. Tot viitorul lui, toate visurile şi gîndurile i se prăbuşeau vijelios undeva, într-un hău, rostogolindu-se în zornăit de lanţuri, iar deasupra prăpastie} pluteau ca într-o ceaţă Nina Kuprianova, inginerul Protasov, Konstantin Farkov, Inokenti Filatîci şi mulţi alţi necunoscuţi. Rîdeau cu toţii de el şi-i şuierau drept în inimă, în creier, în, faţă : „Eşti un becisnic, un lăudăros, un neghiob ! Nu eşti bun de nimic, nevolnicule." Şi castelul viitoarelor sale falnice înfăptuiri se cutremură şi se nărui, vuind, într-o prăpastie. Totul s-a

— sfîrşit, pînă aici i-a fost... Deodată în sufletul lui ţîşni

0 putere ciudată, puterea întunericului. Făcu un semn de nerăbdare, păşi spre procuror şi, privindu-1. arzător, se izbi cu pumnul în piept.

— Ştiu cine este ucigaşul !

— Cine ? — întrebă ironic procurorul Straşcialov, zîmbind. — Nu-i cumva Şapoşnikov, cel carbonizat împreună cu victima ? Nu-i el ?

— Nu, nu...

— Nu-i cumva Ilia Sohatîh, înarmat cu puşcociul acela, ale cărui gloanţe nu pot străpunge nici o lopată ?

— Nu...

— Nu-i cumva preotul Ipat, pristavul, sau, în sfîrşit, tatăl dumitale ? Sau nu cumva Anfisa Kozîreva s-a sinucis ? !

— A fost împuşcată...

— De cine ? De cine anume ? !

— „Ursul" se ridicase în două labe şi acum înainta spre Prohor care-şi pierduse minţile.

— Spune, de cine ?

— Anfisa Petrovna a fost împuşcată... de Ibrahim- Oglî.

— Deasupra lui Prohor fîlfîiră parcă deodată două aripi — una albă şi alta neagră. Scoase un ţipăt şi căzu.

— îl aduseră în fire. După o scurtă întrerupere, preşedintele îl întrebă dacă poate să continue interogatoriul. R-ăspunse :

— Pot.

— începu din clipa cînd îl cunoscuse pe cerchez, încă acolo, în centrul gubernial. îl ponegreâ pe Ibrahim, pripit, tulburat. Se încurca, repeta, striga isteric cîteva vorbe, mereu aceleaşi, pierdea şirul şi bea tot timpul apă, uitîndu-se în jurul lui, căutînd pe ce să se aşeze.

1 se dădu un scaun şi preşedintele îl mai întrebă o dată dacă este în stare să vorbească, liniştit, fără emoţie, întrucît un om într-o asemenea stare poate să facă greşeli, să îndrumeze tribunalul pe o cale greşită.

— Nu, nu ! Prohor cerea să fie ascultat pînă la urmă, de îndată. Se simţea sănătos, deplin stăpîn pe mintea

— lui şi voia să spună numai adevărul, nimic altceva decît adevărul.

— — Dacă sînt tulburat — spuse el şi ochii lui care rătăceau de colo-colo se umplură de lacrimi — asta se întîmplă numai şi numai pentru că-mi vine greu să-1 învinuiesc pe Ibrahim : acestui om îi datorez viaţa. Mă iubeşte foarte mult... Da, mă iubeşte... şi e foarte legat de mine... Dacă însă domnul procuror crede că eu sînt ucigaşul, nu pot să-1 mai acopăr pe Ibrahim... Nu pot să acopăr un tîlhar. îndemnat de capul lui sec şi sălbatic, mi-a răpit tot ce aveam mai drag, mi-a luat totul ! Nu-1 mai pot acoperi ! Nu mai pot !

— Buzele lui Prohor erau acum drepte, aspre, nici un muşchi de pe faţa lui nu tresărea.

— Moleşit de oboseală şi de căldură, cerchezul se lupta cu somnul, străduindu-se să înţeleagă ce spune *djighitul* lui, Prohor. Acuzatul Prohor Gromov, acum stăpîn pe sine, vorbea cu glas hotărît, liniştit, mirîndu-se el însuşi copilăreşte de calmul, de tăria lui. O putere întunecată, străină de el, îi pătrunsese în inimă şi punea tot mai mult stăpînire pe voinţa sa. Inima lui Prohor era acum un sloi de gheaţă.

— Da, da. Din clipa cînd în viaţa Gromovilor intervenise nenorocita de Anfisa, din pricina căreia suferea mai ales Maria Kirilovna, Prohor îl auzise şi nu o dată pe Ibrahim că şi-a pus în gînd s-o ucidă. Degeaba a minţit Ibrahim ieri, la

judecată, spunînd că n-a vrut decît s-o sperie pe Anfisa, amenințînd-O' cu pumnalul, că aceasta e doar un nărav al lui, un fel al lui de a glumi. Nu-i adevărat ! Fostul ocrtaș Ibrahim-Oglî e în stare să ucidă oricînd și pe oricine. Da, da, oricînd. Prohor își mai aminti de o convorbire cu Ilia Sohatîh. Vînzătorul îi vorbise de o telegramă pe care Ibrahim-Oglî avea de gînd să i-o trimită lui Prohor la Moscova, pe vremea cînd locuia acolo, la familia Kuprianov. în telegramă, cerchezul pomenea pe departe, dar destul de străveziu,~ despre Anfisa, pe care spunea că are de gînd s-o ucidă... Din păcate, n-o primise, deci nu putea s-o arate tribunalului.

— Pardon ! O am eu ! — izbucni deodată un glas dintr-un ungher întunecat. Era glasul lui Ilia Sohatîh. Vînzătorul sări de la locul lui și, scotocindu-se prin buzunare, alergă sprinten spre completul de judecată. Avea vîrful nasului plin de sînge.

— Poftiți... — continuă el. — Drept urmare a sinuciderii mele, care s-a petrecut de curînd, am uitat cu totul și cu totul că am la mine hîrtia asta. Iat-o... Mi-a dăruit-o drept amintire, pentru albumul meu, telegrafistul din orașul nostru de județ, al cărui nume l-am uitat ca urmare a sinuciderii mele proprii. A scris-o cu mîna lui Ibrahim-Oglî, ucigașul *cremenal...* La aceasta nu mai pot adăuga nimic, avînd în vedere și ținînd seama că... îndeobște...

— Amuți și porni spre locul lui, bîțîind țanțoș din șezut și din coate.

— Dați citire textului telegramei — dispuse președintele grefierului.

— Și iată că, încheindu-și tainica orbită a ursitei, slovele strîmbe scrise de Ibrahim sunară acum astfel :
— „Proșka vii acasa aici balamuc mari treba cineva înlăturat loc. Scrîie Ibrahim Oglî. Treba neaparat."

— Hîrtia trecea din mînă în mînă, stîrnind un deosebit interes președintelui, juraților și asistenței. în sală se auzeau șoapte bucuroase, pline de venin. Priviri mî- nioase se îndreptau spre cerchezul aflat în boxa acuzaților. Ibrahim încercă de două ori să vorbească, dar deocamdată nu i se dădu cuvîntul.

— Răsuflînd ușurat, Prohor își continuă destăinuirile. Glasul lui suna acum aspru, netulburat.

— într-adevăr, cu puțin înainte de nenorocire, hotărîse să se căsătorească cu Anfisa. Acum era nevoit să recu-noască sincer că o iubise pătimaș, că fusese robit de ea. Nădăjduise că prin această căsătorie va aduce din nou pacea și liniștea în căminul părintesc. Cum pe vremea aceea nu-i ascundea nimic lui Ibrahim, nu i-a ascuns nici hotărîrea pe care o luase de a se căsători cu Anfisa. își mai aducea aminte și acum cum se răstise la el Ibrahim : *„Ișak,* logodnic la tine nu este Anfisa,

— este Nina Kuprîian". Ibrahim-Oglî, ocnașul acesta, n-o putuse suferi niciodată pe Anfisa. Prostănac cum era, îi spusese de cîteva ori și Măriei Kirilovna cuvînt cu cuvînt următoarele : „Nu plînge, Mașka... Năpârca Anfisa strivesc cu picior..." Prohor auzise adesea asemenea vorbe la Ibrahim, fie că i se adresau chiar lui, fie altora. Trebuia să se țină seama că cerchezul ținea foarte mult nu numai la Gromovi, dar și la Kuprianovi. Aflând că Prohor voia să se însoare cu Anfisa, omul acesta simplu hotărâse să săvârșească o faptă deznădăjduită, socotind că moartea Anfisei avea să le fie de folos tuturor, atît Gromovilor, cît și Kuprianovilor. O împușcase pe Anfisa, într-adevăr, cu arma lui, a lui Prohor, de care însă el aproape că nu se folosise niciodată, ținînd-o undeva în cămară. Iată de ce pușca

aceasta pentru vânătoarea de urşi nu fusese găsită la Medvedevo de către judecătorul de instrucţie, un om cît se poate de cinstit şi de sârguineios. Da, ântr-adevăr, Ibrahim-Oglâ folosise o bucată de hîrtie ruptă dintr-un ziar al lui Prohor. Faptul nici nu era de mirare... Odaia lui Prohor, ca de altfel toată casa, îi era oricând deschisă acestui tîlhar.

— Ibrahim-Oglâ asculta ca lovit de dambla, cu gura căscată şi cu privirea ochilor holbaţi pironită spre spatele neclintit ca o stîncă al lui Prohor. Nu-i venea să-şi creadă urechilor, îi era peste putinţă să înţeleagă *ce* anume sigunea Prohor. Parcă se prăbuşise peste el un munte întreg. Buzele îi zvîcneau şi se strîmbau, mînia care clocotea ân el făcea să-i freamăte nările, rotocoa- lele galbene care pluteau prin faţa ochilor lui îi întunecau lumina zilei. „Nu ! Acesta nu putea fi... Acolo, lîngă masă, nu era Prohor, nici glasul nu era al lui. Era diavolul însuşi, *şaitan..."*

— — Hei, *şaitan!* Cine omorît Anfisa ?! Eu ? ! Eu ? ! Minţi, cîine ! ! — răcni ascuţit cerchezul, sărind în pi cioare şi ducîndu-şi mîinile la fruntea pleşuvă, brobo- nată de sudoare.

— în sală se stîrni larmă. Izbucniră strigăte mînioase : ,,Aşa zi, minte ? ! Ucigaş afurisit! Minte ? !"

— Cerchezul se întoarse. Ochii lui scînteiau duşmănos. Abia se putu face linişte în sală. Ibrahim-Oglî fu scos afară în strigătele ameninţătoare ale mulţimii.

— Răcnetul cerchezului fusese pentru Prohor ca o lovitură de bici. Simţind în vorbele lui o ameninţare neîndoielnică, hotărî să-1 nimicească dintr-o lovitură.

— — Aţi văzut ? — strigă el mînios, lingîndu-şi buzele arse şi arătînd spre uşa care se trîntise în urma lui Ibrahim. — Aţi văzut ? Tîlharul mai are îndrăzneala să nege. Voiam să tac. Eram chiar gata să cer în genunchi o pedeapsă blîndă pentru acest ucigaş mîrşav. Acum sînt însă nevoit să dau în vileag tribunalului că nemernicul acesta a ucis cu mulţi ani în urmă pe tatăl şi pe mama lui Iakov Nazarîci Kuprianov, negustor din oraşul Kraisk. Iată deci ce preţ se poate pune pe vorbele lui cum că n-ar fi omorît niciodată pe nimeni. Rog înaltul tribunal să binevoiască a cere o adeverire telegrafică sau să-i cheme aici ca martori pe Kupria- novi — tatăl şi fiica. Vă vor arăta[1] totul în amănunt, vor povesti cum, de faţă cu mine şi cu răposata mea mamă, ocnaşul acesta s-a tîrît la picioarele lor, căin- du-se de nelegiuirea săvîrşită de el. Aş fi cît se poate de fericit dacă aceste cuvinte ale mele au să alunge ultima umbră de bănuială că eu aş fi ucis-o... pe cine ? Pe femeia pe care o voi plînge o viaţă întreagă...

— Depoziţia telegrafică a lui Iakov Nazarîci Kuprianov, certificată de autorităţile în drept din oraşul Kraisk, fu hotărîtoare pentru acuzatul Ibrahim-Oglî. Kuprianov fusese înştiinţat din vreme de prevăzătorul Inokenti Filatîci despre eventualitatea unei asemenea desfăşurări a procesului. Inokenti Filatîci trimisese scrisoarea din satul Medvedevo nu prin poştă, ci printr-un om de încredere. în chipul acesta ajungea mai repede şi era mai puţin primejdios.

— Deşi omorul adus la cunoştinţa judecătorilor, săvîr- şit atît de demult, nu putea să agraveze situaţia lui Ibrahim-Oglî, totuşi cuvîntul greu al negustorului Ku-' prianov oferi tribunalului un motiv temeinic pentru a-1 înfăţişa pe cerchez drept un recidivist înrăit.

— Şi astfel toate răspunsurile lui la interogatoriu date în faţa tribunalului — întâmplarea cu Anfisa, cînd aceasta se întorcea seara de la Gromovi şi cerchezul o ameninţase cu pumnalul — lucru mărturisit a doua zi în faţa pristavului, cît şi celelalte învinuiri pe care el le respinsese fără şovăială, atît de convingător, se întorceau acum împotriva lui ca nişte mărturii de neînlăturat ale vinovăţiei sale.

— Rechizitoriul procurorului Straşcialov fu strălucit ca formă şi conţinut şi de un patetism zguduitor. Căutînd să dovedească nevinovăţia lui Ibrahim-Oglî, îl acuză violent pe Prohor Gromov. Spuse că inculpatul Gromov, „această năpîrcă veninoasă a timpurilor noastre", nu era numai un ucigaş mîrşav, un nemernic care ca să iasă basma curată hotărîse să-1 piardă pe credinciosul lui slujitor, dar şi un incendiator... (Aici preşedintele tribunalului făcu un gest de protest şi scutură clopoţelul.) Da, un incendiator ! Cine putea trage foloase din incendierea casei victimei ? Numai şi numai Prohor Gromov ! De ce ? Ca să distrugă dintr-o singură lovitură toate corpurile delicte, hîrtii, scrisori şi toate cele. Cine altul ar fi putut să provoace incendiul ? Casa era doar încuiată, se puseseră sigilii, la uşă fusese postat un om de pază şi totuşi focul izbucnise dinăuntru. Nu putea doar însăşi decedata să se scoale din sicriu şi să dea foc casei. Nu, fără îndoială, totul se lucrase cu iscusinţă...

— — Şi acum întreb : cine a pus focul ? Şi răspund : desigur că nu chiar Prohor Gromov, căci spre marele meu regret a scăpat teafăr (preşedintele sună clopoţelul) iar în

1
'

locul lui a pierit în flăcări, spre şi mai marele meu regret, un neghiob, un nenorocit oarecare, poate chiar un beţiv cumpărat de Prohor Gromov pe un pumn de arginţi. Cetăţeni juraţi ! Gîndiţi-vă bine la înţelesul limpede al faptelor expuse de mine. Cer o pedeapsă aspră. Cu deplina conştiinţă a răspunderii dumneavoastră, spuneţi-i în faţă acestui Shylock [1] însetat de sînge, acestei veninoase progenituri a unui neam veninos de afacerişti abjecţi : „Da, eşti vinovat!"

— Totuşi, în ciuda strălucitului rechizitoriu al procurorului, juraţii au rostit verdictul: *„Nu, nu este vinovat"* pentru Prohor Gromov şi *„Da, este vinovat"* pentru Ibrahim-Oglî.

— Astfel, fiul de negustor Prohor Petrovici Gromov a fost achitat. Această achitare 1-a costat un cumplit zbucium sufletesc şi aproape cincisprezece mii de ruble pe care le-a lăsat în acel orăşel mizer prin mijlocirea destoinicului Inokenti Filatîci.

— Ibrahim fu luat de escortă. Pleca din sala d'e judecată de-a dreptul la ocnă. Cu mintea aproape întunecată, scrîşnind din dinţi, îi strigă lui Prohor :

— — Afurisit !... Blestemat fii!...

— Dar Prohor era neclintit ca p stîncă. Primi lovitura fără a se clătina.

— PARTEA A PATRA

— Prohor Gromov a întors scurt în loc cîrma şi vasul s-a înfipt cu botul în nisipul de pe mal.

— Dă-i înainte, dă-i mereu înainte, Prohor Petrovici !

— Măreţul fluviu se aşterne la picioarele tale.
— Spune-ţi cuvîntul !

— Pe locul unde se afla odinioară căsuţa mistuită de flăcări se ridică acum aşezarea principală a lui Prohor Petrovici Gromov. Cu clădirile sale, ea cuprinde nici mai mult nici mai puţin decît patru verste pătrate.

— Iată şi dîmbul înalt de pe mal. îl cunoaştem destul de bine şi pe acesta. De pe culmea lui, într-o noapte vijelioasă, tînărul Prohor zvîrlise Fluviului Mohorît vorbe trufaşe.

— Dar Prohor Gromov nu mai este tinerelul de atunci, după cum nici fluviul nu mai seamănă cu cel de altă-

1 Personaj din drama „Neguţătorul din Veneţia" de W. Shakespeare, caracterizat prin lăcomia şi cruzimea lui (n. ed. rom,).

dată. Pînă şi dîmbul şi-a schimbat înfăţişarea. în vîrful lui se înalţă acum un turn aidoma turnului Eiffel, făurit de *mister* Cook, un inginer american. Clădit în întregime din bîrne prinse în buloane de fier, îşi sprijină cele patru picioare masive pe stînci de mii de puduri, îngropate în pămînt. înalt de patruzeci de stînjeni, turnul domină întreaga taiga. De sus, vezi jur împrejur la zeci de verste depărtare. Un ochi înarmat cu binoclu poate vedea în amănunt tot ce a făurit Prohor Gromov. în timpul furtunilor năprasnice, cînd toată taigaua vuieşte şi se ■apleacă trosnind la pămînt, vîrful turnului se leagănă şi el, descriind pe boltă un cerc cu un diametru de aproape doi stînjeni. Atunci turnul, din vîrf pînă la pămînt, parcă speriat că s-ar putea nărui, se sfădeşte cu vîntul : scîrţîie, trosneşte, vuieşte. Vopsit într-uri albastru-deschis ea carul, turnul poartă un nume poetic : „Foişorul de veghe".

— în încăperea de la etaj, se află biroul de vară al lui Prohor Petrovici. Acolo duc cinci fire telefonice de la cinci întreprinderi mari. Firul tras de la exploatarea auriferă „Dostan" [1] are o legătură şi la catul de jos al turnului, unde stă de veghe zi şi noapte paznicul, vărul răposatului tunar Vahrameiuşka, bătrînul Fedotîci. Şi el a fost cîndva tunar, şi el are un picior de lemn. De îndată ce se extrage încă un pud de aur, i se dă de ştire şi paznicului. Acesta iese afară şontîc-şontîc, îşi face semnul crucii şi vorbeşte de unul singur :
— încă un pud... Mare minunăţie, zău aşa ! Ban la ban trage... Foc ! — şi aprinde fitilul. Tunul aşezat la temelia foişorului bubuie asurzitor.

— Iată, tunul a tras şi foişorul s-a cutremurat. Prohor a tresărit şi el, iar vîrful peniţei a lăsat pe hîrtie o pată de cerneală. Se repede la fereastra deschisă prin care pătrund înăuntru şuviţe de fum înecăcios de pulbere, se apleacă peste perVaz şi, fără sorţi de a fi auzit de Fedotîci, care-i asurzit de bubuitură, strigă :

— Hei ! Diavol bătrîn !

— „Diavolul" stă cu gura căscată şi cu picioarele crăcănate. Prohor apucă atunci de pe pervaz un ghiveci cu flori şi-1 repede în capul paznicului. Ghiveciul cade însă la picioarele bătrînului şi se face zob.

— Ti-am mai spus, ticălosule : întîi să-mi dai de veste şi numai după aceea să tragi !

— Să-mi fie cu iertare ! Greşii şi eu ! Credeam că nu sînteţi acilea...

— Du-te la cancelarie şi spune să ţi se reţină o amendă de trei ruble !

— Şi fereastra rămîne pustie.

— Biroul de vară al lui Prohor e împodobit cu covoare scumpe. Pretutindeni — dulapuri cu dosare. Pe ferestre şi pe marea masă de lucru — felurite mostre de minerale : calcopirită şi sferosiderite rotunde, gresie roşie şi diferite varietăţi de cuarţ ce se găsesc în pămînt amestecate cu aur. în eprubete de sticlă se află o pulbere proaspătă de grafit, descoperit de curînd, apoi probe de nisipuri aurifere, imitaţii de pepite făcute cu multă iscusinţă. Iată imitaţia celei mai mari

---

1 Dostan - scoate (în limba rusă) (n. trad.).

dintre' ele, cîn- tărind șaisprezece funţi şi douăzeci şi şapte de zolot- niciOriginalul se află, fireşte, la Prohor, în casa de fier. Pe pereţi atîrnă tabele în culori, grafice şi scheme, precum şi planul general al tuturor domeniilor lui Gromov. într-un colţ — o carabină încărcată şi o puşcă de vînătoare cu ţevi din oţel de Damasc, ghintuite. Pe. o blană de urs, alături de arme, doarme un cîine-lup uriaş. Trage cînd şi cînd cu coada ochiului spre stăpînul lui şi adoarme din nou. Deşi fereastra e deschisă, în odaie duhneşte a mahorcă. Negricios la chip, Prohor Petrovici fumează ca un ţigan, Păru-i încîlcit şi barba-i neagră nepieptănată dovedesc că nu se prea uită în oglindă. Faţa lui e mare, muşchiuloasă, arsă de soare, nasul — jupuit, ochii — limpezi, ageri. Cuta verticală adîncă dintre sprîncenele stufoase dă chipului său o expresie tragică. în timpul acceselor de mînie, faţa aceasta bagă în sperieţi pînă şi pe cîinele-lup.

— Nina Iakovlevna vine în turn foarte rar. într-o zi, a adus acolo o iconiţă şi a aşezat-o la loc de cinste, pe raftul din colţ. în timpul unui uragan însă, icoana a căzut după dulap şi acolo a rămas. Locul ei 1-a luat acum o bufniţă albă, împăiată.

— Cu ochiul ei galben de sticlă, bufniţa cea înţeleaptă urmăreşte fiece unduire din sufletul lui Prohor Petrovici, tăcînd mohorită şi nedestăinuind nimănui ce vede. Poate că în nopţile întunecate, cînd turnul e mut, spune şi bufniţa ceva ursuleţului ridicat în două labe, tot atît de neînsufleţit ca şi ea. Poate... Nu degeaba oamenii se tem să treacă la ceas de noapte prin faţa turnului. Se zice că trecătorii întîrziaţi aud un glas tîngui'tor de femeie — fie că e vreun suflet ce se canoneşte închis în turnul acesta al spaimei, fie că vîntul din înălţimi şuieră printre bîrne, fie că bufniţa cea neînsufleţită îşi deapănă poveştile vieţii sale sub razele lunii. Multe se mai vorbesc...

— Inginerul Protasov, care a auzit şi el aceste bazaconii, s-a plimbat adesea prin faţa turnului în ceasul acela blestemat, la miezul nopţii. O dată s-a dus acolo şi cu

—

—

—

— Nina Iakovlevna. înspăimîntată, ea tremura şi se lipea de el : turnul se înălţa departe de celelalte clădiri, în mijlocul taigalei. Şi, într-adevăr, deodată s-au auzit hohote de plîns şi horcăieli. Inginerul Protasov a ascultat atent, a izbucnit în rîs şi, amenințînd cu degetul bezna nopţii, s-a apropiat de uşa turnului şi a deschis-o. Dinăuntru au răbufnit sforăiturile înverşunate ale tunarului Fedotîci.

— Astfel se spulberă legendele — a spus ironic inginerul Protasov şi a pornit îndărăt cu stăpîna acelor locuri.

— Pe toate le iei în[1] glumă, scepticule !... Oare e chiar atît de rău să crezî în himere, într-un, başm, într-o lume misterioasă ? De fapt, asta formează aspectul poetic, poate cel mai important din viaţă...

— ■— Lucrul cel mai important este însăşi viaţa, iar în viaţă — omul. Eu cred în raţiune, în inteligenţă. Sînt un raţionalist, în timp ce dumneata eşti toată numai prejudecăţi... Pînă cînd, Nina Iakovlevna, pînă cînd ? — S-a oprit în faţa ei şi, cu sprîncenele ridicate dramatic în sus, a privit-o în faţă cu un zîmbet enigmatic : — Eşti doar o femeie deşteaptă, instruită...

— ■— Aşteaptă, aşteaptă, aşteaptă... — 1-a domolit ea, trăgîndu-1 repede îndărăt, spre casă. Dumneata nu l-ai citit, de pildă, pe francezul Charles Richet[1] ?

— Ce, ce ? Este un obscurantist sadea!

— îmi dai voie ! Există doar o pleiadă întreagă de savanţi...

— Nu cred în...

— îmi dai voie, Andrei Andreici ! începi să mă enervezi...

— Nu cred, Nina Iakovlevna, nu cred o iotă ! Pentru mine, un deget e un deget. Restul, te rog să mă ierţi, sînt absurdităţi, himere, basme.

— Astfel se certau adesea în lipsa lui Prohor Petrovici care cutreiera prin străinătăţi, prin Germania ori prin

— [1] *Richet Charles* (1850-1935) - fiziolog şi psiholog idealist francez (n. ed. rom.).

—

— Belgia. De data aceasta însă... Prohor Petrovici era acasă.

— Curăţă pata de cerneală de pe hîrtie şi, tot bombă- nindu-1 pe Fedotîci, scoase din sertarul din dreapta un carnet îmbrăcat în atlaz roşu pe care scria : „Registru aur". înregistră noul pud de aur extras, făcu bilanţul producţiei pe o jumătate de an şi constată că însuma o sută patruzeci şi trei de puduri. Apoi se ridică zgomotos şi începu să se plimbe de colo-colo, cu mîinile vîrîte în buzunare. Cîinele-lup îşi ridică botul de pe labele întinse, se uită cu ochi somnoroşi la Prohor şi căscă cu poftă, deschizînd larg gura plină de colţi. Luleaua mare a lui Prohor scotea fum din belşug.

— Sună un telefon, apoi altul :

— Alo ! Da... Stai, stai puţin... Să iau un creion. Zi-i ! Făină de secară — patruzeci şi cinci de mii de puduri... Of, mi-e lehamite de asta ! Mai departe ! Crupe de hrişcă — patru mii de puduri. Mai departe !... Mei... Ce cantitate ? Bine, am scris. Făină albă ? Zece mii de puduri... Zi-i mai departe !

— Alcătui o listă întreagă, după care ridică receptorul celuilalt telefon :

— Ei ? Te ascult. Cum ai zis ? S-a surpat ? Nu sînt victime ? Cum ai spus ? Cîţi ? Ei, drăcia dracului! E familist ? Nu ? Atunci, dă-1 dracului ! întocmiţi un proces-verbal. Să vină aici ureadnikul cu raportul. Cum ai zis ? N-am timp...

— Trînti receptorul şi-1 ridică pe al treilea :

— Alo, cancelaria ? Expediaţi două telegrame ! Tomsk, Kuhterin. O copie către filiala firmei „Gromov". Trimiteţi comanda următoare : făină de secară — patruzeci şi cinci de mii de puduri, făină de grîu — zece mii de puduri. Ai notat ? Mai departe !

— Dictă o listă întreagă de provizii necesare pentru două luni. în timpul acesta patru telefoane sunau într-una să se spargă. Se crispă, ridică receptoarele, şi dispuse mai departe cancelariei :

— Totalizaţi exact şi peste o jumătate de oră să primesc copia.

— Apoi răspunse la telefonul de acasă :

— Nina, tu eşti ? Ce doreşti ? Nu vin la masă, n-am timp. Trimite-mi coniac, icre şi friptură de viţel. Protasov nu-i pe acolo ?

— Puse receptorul la loc şi vorbi la alt telefon :

— Inginerul Cook e acolo ? Aha ! Bună ziua, *mister* Cook. Ce se aude cu proiectul morii, e gata ? Să mi-1 aduci la ora patru fix. Aruncăm banii pe fereastră cu făina asta. Să se înceapă numaidecît lucrările. Daţi-i zor ! Bine, te aştept!

— Alt telefon suna neîntrerupt, obsedant. Prohor ridică receptorul:

— Alo ! Cine vorbeşte ? Dumneata eşti, Protasov ? Ce s-a întîmplat ? Inundaţie în mină ? Luaţi neîntîrziat muncitori de la fundaţii, mobilizaţi săpători şi tăietori de lemne. Să lucreze toţi la pomparea apei ! Cum ai zis ? Mîine-i duminică ? Să nu se întrerupă lucrările. Poruncesc cu toată străşnicia să se socotească zi de lucru. Făgăduieşte-le nişte votcă. Pune-le în vedere ureadnikului şi paznicilor să însemne numele celor care crîcnesc. Scandalagiii şi răzvrătiţii să fie daţi afară. Mă auzi, Protasov ? Dacă minele vor fi inundate, te trag la răspundere. Cum ai spus ? Nu poţi garanta nimic ? La revedere !

— Astfel se scurgea ziua lui de lucru, în neîncetate convorbiri, într-o încordare continuă. Se enerva, răguşea şi se supăra pe cîinele-lup că nu poate să-i fie de nici un folos. De altfel, îi 'plăcea să lucreze singur.

— La ora patru fix cîinele-lup sări în picioare, mîrîi şi alergă la uşă : cineva urca scara.

— Bună ziua, *mister* Cook — rosti Prohor Petrovici, ieşind în întîmpinarea unui bărbat înalt, cu faţa rasă şi cu o privire deschisă. — Ei, ce se aude ?
— Iată proiectul — răspunse acesta printre dinţi, molfăind cu buzele subţiri şi drepte capătul ţigării de foi. — Calculele au fost verificate, dar... — Cu două degete întinse ca un cleşte, americanul scoase trabucul dintre dinţi şi descrise cu el prin aer o elipsă închisă.

—

— — Aş fi dorit ca înainte de a semna proiectul se convocam un consiliu tehnic.

— Fleacuri — spuse Prohor Petrovici. — Ia loc şi arată-mi proiectul. Moara este a mea, iar consiliul tehnic tot eu sînt.

— Dar...

— Nici un „dar", *mister* Cook. Asta e faţada, aici am secţiunea, planul... Aşa, înţeleg. Dar ascultă, ce nevoie aveai să-1 pictezi astfel ? Parcă ar fi un tablou ! Era de ajuns să-1 desenezi în creion...

— Dar... sînt obişnuit...

— Trebuie să te dezobişnuieşti de lucrurile inutile. La ce adîncime ai zidit fundaţia din piatră brută ? La un stînjen ? Prea mult! Erau suficienţi doi arşini. Eu cunosc terenul...

— Mă iertaţi, *mister* Gromoff... dar un teren nu seamănă cu altul. Trebuie forte mult se temem de ape freatice...

— Fleacuri ! — spuse din nou Prohor Petrovici. — Vom abate apele freatice cu ajutorul unui batardou de palplanşe. O să ne coste de două ori mai puţin.

— Luă din trusă compasul, îl desfăcu la scara cerută şi, însemnînd pe proiect un punct, trase cu creionul albastru o linie peste fundaţia din piatră brută:

— Iată pînă unde zidim cu bolovani de piatră. Trebuie să reducem şi zidurile. Jos, sînt de acord să aibă trei cărămizi şi jumătate, dar la etajul de sus ajung şi două.

— Dar... Scuzaţi-mă... Sarcina...

— Sarcina, zici ? Da' ce naiba pui grinzi de fier duble, cînd avem în taiga zadă cîtă vrei ? E cu mult mai rezistentă decît fierul dumitale. Afară cu el, afară !

— Și Prohor însemnă pe plan, în dreptul grinzilor, un *N.B.* cu creionul roșu.

— Americanul se strîmbă politicos, își mută țigara cu limba în colțul stîng al gurii și spuse :

— Iată, aici sînt mașinile... — și desfăcu schițele cazanului șl ale diferitelor mașini.

— Aici zic „pas". în treaba asta nu mă pricep de loc. „Bun și aprobat", cum scriu țarii. De acord. Arată-mi devizul. La cît se ridică ?

— Șaptezeci și una mii cinci sute treizeci nouă ruble, optzeci una copeici și jumatate.

— *Mister* Cook rostea cifrele apăsat, cu un ton rece și solemn, desfătîndu-și auzul cu sunetul propriei sale voci. Ascultîndu-1, cîinele-lup își lăsa capul cînd pe dreapta, cînd pe stînga și ciulea urechile ca un iepure. Mare iubitor de proverbe rusești (pe care le încurca cumplit), *mister* Cook aruncă o privire cîinelui și își aduse deodată aminte de unul din ele : „Lupul schimbă părul, dar tot suie în turn..."

— Forte bine...

— Cît. ai zis, cîte copeici ?

— Poftim ? Optzeci și una copeici și jumatate.

— Și jumătate ? Nimic de spus, destul de precis.

— Prohor Petrovici își trase scaunul alături de *mister*

— Cook și-i puse apăsat pe umăr mîna dreaptă :

— Cincizeci de mii! Nici un ban mai mult.

— Nu, nu ! — zvîcni a silă din umăr *mister* Cook. — Șaptezeci și una mii. Adeverat însă că, ținînd sema de corecteri aduse de dumnevostră, s-ar putea spera că...

— Pentru dumnezeu, nu mai lungi vorba. Cincizeci de mii! Servește, te rog...

— își umplu și lui și musafirului cîte un pahar mare de coniac.

— Consfătuirea tehnică s-a terminat, *mister* Cook. în' sănătatea dumitale !

— în sanatatea dumnevostră !

— *Mister* Cook izbuti să coboare cu bine din turn. Mai departe însă picioarele îl purtară cam pe trei cărări. în cele din urmă, se proțăpi în mijlocul drumului, legă- nîndu-se

uşor, apoi, printr-o sforţare a voinţei, se sili să umble drept ca pe sîrmă.

— Prohor Petrovici aruncă cîinelui-lup o bucată din friptura de viţel. Acesta clămpăni din dinţi şi o înghiţi fără să mestece.

— Telefoanele zbîrnîiră pînă seara tîrziu. Prohor asculta, dădea dispoziţii, revizuia calcule, trecea în registre intrările şi ieşirile, primea corespondenţă şi rapoarte. Cămaşa lui albă era leoarcă de năduşeală. Băuse o sticlă întreagă de sirop de răchiţele şi fumase o pungă de mahorcă. Prins cu munca, nici nu observase cum trecuse vremea. Sirenele întreprinderilor sale tăcuseră de mult, muncitorii îşi luaseră de mult cina şi se culcaseră prin barăcile şi bordeiele lor sărăcăcioase ori sub cerul liber, în adăposturi de cetină, dar Prohor Petrovici era încă în birou. Trebuia să treacă multă vreme pînă să se liniştească toate celulele creierului său, încălcate de gîn- duri. Trupul obosit cerea însă odihnă. Se plimbă prin încăpere, tresări, speriat de chelălăitul cîinelui-lup călcat pe coadă, aprinse o lampă electrică şi, căzînd obosit între' braţele jilţului .moale, închise ochii. De-ar putea adormi măcar cîteva clipe ! Prin faţa ochilor săi închişi treceau în goană cifre, însemnări, numere, poliţe, dinţi rînjiţi, mîini gesticulînd, probe de nisip aurifer, buze zîmbitoare de femeie şi iar un şir nesfîrşit de cifre, planuri, piese de maşini. în urechi îi zbîrnîiau într-una telefoanele amuţite de mult."Nu-şi găsea odihna de loc.

— îşi trecu vîrful degetelor peste pleoapele lăsate şî deschise ochii. în faţa lui sta lupul şi îl împungea cu botul în genunchi, scheunînd încetişor.

— Vrei acasă, Lupus ?

— Prohor Petrovici se apropie de fereastra larg deschisă. De acolo se zărea casa lui luminată. La intrare se oprise docarul inginerului Protasov. în depărtare, pe Ugrium, fumega un vapor. Era un remorcher ce trăgea după el un şlep încărcat cu fier. întunericul învăluia treptat zările. Pe malul celălalt, taigaua se înnegura tot mai mult. Pe chei — lume multă, forfotă, lumină electrică. De pe debarcader cineva striga prin portavoce :

— Hei, voi de colo, de pe remorcher! Ancoraţi şlepul !...

— Pretutindeni lătrau cîinii de pază. Paznicii de lîngă depozite băteau toaca în cîte un fier. Undeva cînta în- cetişor o armonică.

— Conaşule, v-a trimis doamna paltonul.

— Prohor se întoarse. Nastia, jupîneasa lor oacheşă şi

— isteaţă, îi zîmbea larg.

— Sînt tot numai o apă — spuse el şi voi să înjure după obiceiul său. Se răzgîndi însă şi, prinzînd-o repede pe Nastia în braţe, începu s-o sărute pe buzele umede. Nastia închise ochii. Nu se» împotrivea, rîdea numai. Lupul, care se trăsese la o distanţă respectuoasă, adulmeca şi pufnea pe nări, rînjindu-şi dinţii ca în- tr-un zîmbet.

— Rău face cucoana că mi te trimite aşa tîrziu în turn. E o toantă.' Putea să vină feciorul...

— Nastia își potrivi părul și spuse :

— Aveți cea mai mare dreptate. Sînteți un furăcios vestit cînd e vorba de o inimă de *fimeie.*

— Cum ai zis ? De unde ai auzit asemenea vorbe ? Șterge-o !

— Bătu din picior și izbucni în hohote de rîs, privind în urma jupînesei care fugise.

— își puse pe cap șapca albă, trecu pe după gîtul cîi- nelui-lup zgarda, îi dădu să țină în dinți cravașa și coborî din turn.

— Jos, bătrînul Fedotîci îl aștepta în genunchi :

— Pentru numele lui dumnezeu, rogu-vă, iertați-mă, nu mă puneți la gloabă !

— Cînele-lup mirosi piciorul de lemn al bătrînului întins pe pămînt.

— Ba bine că nu ! — strigă Prohor Petrovici și trase de cozorocul șepcii în sus și în jos. — Atîta ar mai trebui, să vă învăț cu nărav, diavolilor...

— Acasă îl găsi pe inginerul Protasov.

— Cum stați cu apa ?

— Ne cam biruie. Vin și eu cu dumneata, Prohor Petrovici.

— Dar nici n-ai luat masa, Prohor — rosti Nina necăjită. — Stai jos. Nastia, adu colțunașii. Repede !

— Prohor Petrovici luă de pe o farfurie două felii de pîine neagră, întinse peste ele un strat gros de muștar, presără din belșug sare și, punîndu-le una peste alta, le vîrî în buzunar.

— — Hai, Protasov.

— Se întoarse abia după orele patru dimineața, istovit și ud leoarcă : căzuse de pe o -punte într-o băltoacă.
— Dormi în biroul său pînă la șapte. îl trezi cîinele-lup. Se ridicase cu labele dinainte pe canapea și lătra tare, drept în fața stăpînului. La șapte și jumătate erau amîndoi în turn. începea obișnuita zi de muncă infernală.

— **2**

— Da — spuse gînditor Prohor Petrovici. — Peste doi ani se împlinesc zece ani de la cununia noastră.

— Știu, n-am uitat — îi răspunse Nina. — Și trei ani de cînd tatăl tău este Ia ospiciu.

— Prohor Petrovici se schimbă la față și zvîrli pe tavă pipa aprinsă, îndesată cu mahorcă.

— Nina tresări. Era îmbrăcată cu o rochie lungă, ca de călugăriţă. Gulerul mare alb, manşetele albe şi basmaua neagră accentuau albul mat al feţei sale delicate; de sub basma ieşea o şuviţă de păr castaniu.

— Puse pe birou cartea „Femeile şi socialismul" de Bebel [1] şi pironi asupra soţului său privirea ochilor ei cenuşii, adînci.

— Da, da... La ospiciu. Propriul tău tată.

— Prohor tăcea, stăpffnindu-şi mînia. Răsucea nervos pe deget inelul cu un diamant mare.

1 *Bebel August* (1840-1913) - unul dintre întemeietorii şi cei mai de seamă militanţi ai social-democraţiei germane şi a mişcării muncitoreşti internaţionale. V. I. Lenin, dezvăluind greşelile oportuniste ale lui Bebel, a recunoscut meritele acestuia faţă de mişcarea muncitorească internaţională în prima parte a activităţii sale, cînd Bebel se afla sub influenţa ideologică a lui Marx şi Engels (n. ed. rom.).

— Neputînd să-şi înfrîneze duioşia, Nina îi privea cu drag sprîncenele încruntate, arcuite, părul negru rotunjit ca pe vremuri şi barba smolită. îşi zicea în sinea ei : „Un adevărat viteaz rus din balade... Voinic, deştept... Dar de ce, de ce să aibă inima asta' de piatră ?"

— Nina ! — începu el luând pipa şi trăgînd repede din ea ea s-o aprindă din nou. — Ce s-a făcut e bun făcut. Asta-i!

— Pipa fisîia şi pufăia, îndărătnică. Cafeaua din ceaşcă se răcea.

— Nina spuse răspicat :

— Orice hotărâre poate fi schimbată. Un lucru rezolvat prost trebuie neapărat chibzuit din nou. înţelegi, Prohor ? Neapărat! Altfel nu e bine.

— Prohor Gromov hotărăşte,o dată pentru totdeauna.

— Foarte rău.

— Prohor Gromov nu greşeşte.

— Da ? !

— Bătând întărâtat cu inelul în masă, se ridică, voinic cît un urs. Faţa lui arsă ide soare se învăpăiase, ochii mînioşi scînteiau, cruzi, reci ca oţelul.

— Să ţii minte ce-ţi spun, Nina !... Prohor Gromov calcă pe pămînt cu paşi grei şi răsuceşte toată taigaua pe degete ca un fir de iarbă... Să nu-mi stea nimeni în cale. Asta-i!

— Dar glasul lui tunător, mânios, se domoli deodată sub privirea ei duioasă. Scîrţîind cu cizmele lustruite ca oglinda, se apropie blajin de ea şi-i sărută mîna. Nina îl sărută pe frunte şi-1 sili să se' aşeze alături.

— Nu te aprinde atît... — îi spuse ea. — La un singur lucru să te gândeşti...

— Nina ! — răspunse al, trăgînd şuierător aer în pieptul său vânjos sub rubaşca de mătase. — Ascid- tă^mă... Simt în mine o putere atît de mare, încît... La naiba ! — strigă vânturînd în aer pumnii păroşi şi negri. — O să întorc totul cu dosul în sus ! Aşa ! Vreau să-mi trăiesc viaţa din plin ! Dacă-i vorba să mori, mori, dar dacă-i vortba să trăieşti, apăi trăieşte din plin.

— Să bată clopotele, să tragă tunul cel mare, să bubuie... Of, Nina !... Tu eşti o călugăriţă.

— Da, sînt o călugăriţă. Dar tu ce eşti ?

— Eu ? — Prohor se ridică din nou greoi, răsturnînd ceaşca de cafea. — Eu sînt în stare de orice. Eu nu-s nici călugăr, nici stareţ, nici popă...

— Păcat ! -

— Nu-mi dau seama ce făptură e ascunsă în inima mea : o fiară, un dumnezeu ? Un lucru ştiu : că o să întorc pe dos toată taigaua, că o să răscolesc tot ţinutul acesta şi o să-i fac pe toţi să muncească pentru mine...

— Pentru tine ?

— Da. De-ar fi să-mi cadă în mînă şi balta dracilor, îi botez ipe toţi diavolii, îi îmbrac în rase albe şi le poruncesc să-mi înalţe o biserică cu cinci turle...

— Nina se închină, speriată, şi, sărind în picioare, îi făcu semn să tacă.

— Iată ce fel de om e Prohor Gromov... Şi astea nu-s vorbe goale, ci adevărul curat — încheie el cu glas gros, tulburat, cuprinzînd cu braţul mijlocul subţire al Ninei. Tînăra femeie mirosea a tămîie, a rezedă înflorită şi a sănătate.

— Iată, locuieşti într-o casă frumoasă. Priveşte în faţa ta. E urît ? — O duse la fereastră şi, dînd la o parte draperiile grele de rips, arătă cu mîna. — Priveşte !

— La picioarele lor, straturile de flori din grădină se aşterneau ca un covor persan. Poteci roşii, tufe verzi de iasbmie, şiruri de cedri şi brazi tineri, dîimlburi artificiale cu chioşcuri şi foişoare, iar în depărtare — Fluviul Mohorît, strălucind în bătaia soarelui.

— îţi place ? Ei bine, îţi jur, draga mea Ninocika, că la sărbătorirea celor zece ani de la căsătoria noastră ai să locuieşti într-un palat.

— Nina oftă. La biserică clopotele începură să bată pentru liturghie. Nina se închină. Pe o cărare lăturalnică din grădină păşea spre biserică drept, încet, cu capul

— dat uşor pe spate, părintele Alexandr. Părul lui lung, roşcat, se revărsa pe spate în unde învoite. Potcapul mătăsos lucea. Anteriul de un albastru-închis fusese făcut de un croitor din capitală.

— Petrecîndu-1 cu privirea cucernică a miresei îndrăgostite de Cristos, Nina îl întrebă pe soţul ei:

— Cîţi ani ai tu, Prohor ?

— Parcă tu nu ştii ?

— Şi o sărută pe buzele reci, încleştate.

— Ba da, ştiu. Ai trecut de treizeci. Dar de ce oare pari atît de matur, ca un om cu ani mulţi în spate ? Uneori chiar...

— Şi Nina zîmbi.

— Ce anume ?

— Pari bătrîn, chiar foarte ibătrîn — adăugă ea cu un rîs forţat ca să ascundă ceea ce-i venea atît de greu isă spună. — Să mergem la biserică — îl îmbie ea. — Nu ne-ai mai auzit de mult corul. Are acum treizeci îşi două de voci. Toropov, un muncitor, are o octavă minunată. Vino.

— Nu... Mai bine să...

— Se duse la telefon şi sună :

— Dă-mi-1 pe Sohatîh ! Ilia, tu eşti ? Cum stăm cu vînătoarea ? Care frac, care liturghie ? ! Hai, lasă fleacurile ! Ia cîinele şi vino. Dă poruncă să fie gata caii...

— Dota îi aducea Ninei Iakovlevna Gromova un venit anual de zece mii de ruble. Toţi banii aceştia îi cheltuia pentru binefaceri. Ar fi cheltuit ea şi mai mult, dar Prohor Petrovici nu-i dădea un ban din cîştigurile Iui. îndeobşte, nici nu voia să audă de binefaceri, căci privise întotdeauna cu nepăsare nevoile oamenilor. Cea dintîi grijă a Ninei Iakovlevna, suflet cucernic, fusese să clădească în aşezarea. „Gromovo" o biserică spaţioasă. Proiectul acestei biserici şi supravegherea lucrărilor de construcţie urmau să cadă în sarcina prietenului Ninei, inginerul Protasov. Socialist şi ateu convins, acesta îi spusese atunci;

— Te-aş sfătui isă clădeşti mai bine, în loc de biserică, un cămin pentru muncitori... Ştii doar şi dumneata în ce condiţii trăiesc.

— Să ne îngrijim întîi de suflet şi pe urmă de trup — îi răspunsese Nina.

— De rugat, poţi să te rogi oriunde. De altfel, Isus al dumneavoastră propovăduia oamenilor să se roage în taină. Viaţa în bordeie, ca jivinele, îndîrjeşte omul chiar şi împotriva dumnezeului vostru...

— Nu izbutise totuşi să reziste rugăminţilor stăruitoare ale Ninei. Ţinea prea mult la prietenia ei. Se apucase însă de această treabă impusă fără tragere ide inimă, cu nepăsare. De aceea nici biserica nu ieşise prea bine. Simplă la înfăţişare, clădită din lemn, împodobită frumos pe dinăuntru, era întotdeauna plină de lume. La întreprinderile lui Prohor Gromov lucrau vreo trei mii de muncitori, iar împreună cu femeile şi copiii erau peste cinci mii de suflete. '

— Nina Iakovlevna intră în biserică ca o adevărată stăpînă a acelor meleaguri. Oamenii îi făcură loc să treacă pînă la strana din dreapta unde o aştepta un scaun îşi un covoraş. Biserica era ticsită de credincioşi : muncitori cu familiile, ţărani din împrejurimi. Nina aruncă în jurul ei o privire. în aerul îmbâcsit şi sur plutea o duhoare dulceagă, înmiresmată, abia simţită, de tămîie de Liban.

— Deşi peste poate de cuvios, Ilia Petrovici Sohatîh lipsea în ziua aceea. De faţă era numai jumătatea lui, Fevronia Sidorovna, fostă vădană a unui negustor din centrul judeţean. Natura o înzestrase cu o greutate de şapte puduri, nici mai mult, nici mai puţin... De faţă era şi pristavul pe care-1 cunoaştem atît ide bine. Primea acum simbrie ibună, se bucura de o cinstire mai mare, era vînjos ca un taur şi avea o chelie respectabilă. Mustaţa lui se ibtîrliga însă tot atît de semeaţă ca pe vremuri. Se mai aflau acolo şi doi subofiţeri de jandarmi, Ogleadkin şi Preatkin, înalţi ca nişte grena- dieri, cu mustaţa roşcată, semănînd între ei ca'doi fraţi gemeni.

— Inokenti Filatîci Gruzdev, pe care-1 cunoaştem de asemenea foarte bine, era epitropul bisericii şi chivernisea cutia cu danii. îi priise corpul delict înghiţit odinioară în odaia judecătorului de instrucţie dînd cu moartea Anfisei : pîntecul i se rotunjise, iar în obraji îi înfloreau bujori. Un singur lucru lăsa de dorit: îi căzuseră dinţii şi, din pricina asta, buzele ise fleşcăiseră. Vorbind, molfăia ca ibătrînii. Avea însă de gînd să-şi pună curînd dinţi noi.

— In duminica aceea, alături de Nina Iakovlevna se proţăpea, plin de neobrăzare, Grişka Gnus, un căutător de aur venit de cîteva zile dini taiga. Nu apucase încă să-şi bea toată agoniseala, deşi duhnea groaznic a poşircă. Nina Iakovlevna se strîmibă îşi-şi duse batista la nas, Gnus era îmbrăcat cît se poate de năstruşnic : nădragi de mătase albastră cu izvoade roşii, atît de largi, încît ai, fi putut uşor turna cîte cinci puduri de secară în fiecare crac. în picioare — obiele de catifea roşie, strînse în opinci noi din coajă de mesteacăn. în loc de haină, îşi înfăşurase pe pielea goală (cămaşa se făcuse ferfeniţă pe el şi o zvîrlise) un şal uriaş, prins la gît cu un ac cu gămălie. în timp ce-şi croia drum cu coatele prin mulţime, femeile îi pipăiau cu jind nădragii şi şalul, bărbaţii rîdeau în pumn şi strîmbau din nas cu tfilc. Cît despre Inokenti Filatîci, îşi făcu lui însuşi cu ochiul şi spuse ajutorului său :

— — Iată, ne-a mai picat un binefăcător.

— Şi, într-adevăr, deocamdată băieşul hoinar avea bani berechet, dar dacă nu-şi găsea vreun cuţit de nădejde care să-1 apere în noaptea aceea, avea să fie aproape sigur înjunghiat ori aruncat în fluviu.

— Corul începu să cînte ascuţit, într-un vălmăşag _ de glasuri. Urmat ide o liotă de binevoitori cu căniţe şi eu talgere, epitropul purcese la strîngerea daniilor. Se închină întîi cuvios în altar şi primi binecuvîntarea preotului, apoi porni măreţ, cu pîntecul înainte, spre ctitoriţa sfînt-lăcaşului acela. Avea în mînă o tipsie de aramă, iar pe degetul mic — un clopoţel din care suna cînd şi cînd, dînd oamenilor de veste să-şi dezlege băierile pungii.

— Hei, hodorogule, ia fă-te-ncoa — mormăi răguşit golanul, întorcîndu-şi spre epitrop chipu-i de ucigaş şi rotindu-şi în cap ochii învineţiţi într-o încăierare.

— Lovindu-şi cuviincios călcîiele, Inokenti Filatîci se plecă în faţa lui, spunînd : „îndată", şi porni, parcă plutind, cu un zlîmbet mieros pe buze, spre Nina Iakovlevna. Aceasta puse pa tipsie o hîrtie de trei ruble. Epi- tropul se apropie cu smerenie şi mai adîncă de hoinar care urmărea, încruntat, să vadă ce danie are să-i facă lui dumnezeu binefăcătoarea cucoană.

— Trei ruble ? — mormăi el, scuipînd dispreţuitor printre dinţii găunoşi şi, dînd un bolbîrnac îndamînatic cu degetele pline de jeg, aruncă hîrtia de pe tipsie. — N-avem nevoie de banii boierilor. Şi noi slîntem boieri. Stai, nu te legăna, bă ! Na !

— Şi, ducînd înainte cu semeţie piciorul în opincă de mesteacăn, vîrî mîna în fundul nădragilor, scoase de acolo un portofel îmbibat de sudoare, trînti pe taler o hîrtie de douăzeci şi cinci de ruble şi strigă să-1 audă întreaga biserică :

— Fraţi creştini ! Eu, Vanka Napomneaşci sau Grişka Gnus (tot aaa-i !), căutător de aur putred de bogat, fac danie sfintei biserici douăş'cinci de ruble cum ai da o copeică... Ia giniţi la mandea.! Iar fando- sita asta de stă pe covoraş a dat şi ea colea trei ruble... Rugaţi-vă, fraţilor, pentru binefăcătorul vostru !

— Doi paznici îl scoaseră în brînci afară. Gnus se opintea .şi zbiera ca din gură de şarpe, în timp ce barba şi mustăţile lui mari, şiroind de bale, se bîţîiau jalnic :

— Maică precistă., născătoare de dumnezeu ! Ocro- teşte-1 pe Ivan Nepomneaşci ! Nu lăsa să mă batjocorească mardeiaşii

aştia... Fraţilor, pe ei ! îşi obijduiesc binefăcătorul ! Doamne Isuse Cristoase, sfinte dumnezeule !

— Dincolo de ograda bisericii, paznicii îl uşurară de şal şi de obielele noi de catifea, lîi repeziră cîţiva pumni după ceafă şi se întoarseră în biserică, mulţumind celui de sus pentru marea lui milostivire de pe urma căreia se aleseseră cu lucruşoarele băieşului.

— Strălucitor în toate cele — odăjdii, crucea de pe piept, insigna de absolvent al academiei şi elocvenţă, părintele Alexandr'îşi începu predica în amvon. Păstoriţii lui se înghesuiau ca oile, strivindu-se unii pe alţii. Nina Iakovlevna se sui în strana din dreapta şi-şi pregăti ibatistuţa de olandă pentru lăcrimare.

— Părintele Alexandr îşi începu predica cu vorbele scripturii :

— Intr-o cetate era un jude care nici de dumnezeu nu se temea, nici de oameni nu se ruşina. în cetatea aceea se afla şi o văduvă care venea adesea la el şi-1 ruga : „Fă-mi dreptate în cearta cu pîrîşul meu". Multă vreme judele n-a voit să-i facă - dreptate, dar pînă la urmă şi-a zis : „Măcar că de dumnezeu nu mă tem şi de oameni nu mă ruşinez, totuşi, pentru că văduva aceasta mă tot necăjeşte, o să-i fac dreptate ca să nu mai tot vină să-mi bată capul". Şi a grăit Gristos către ucenicii săi: „Auzit-aţi ce spune judele cel nedrept ? Iar dumnezeu nu va face oare dreptate aleşilor lui care strigă zi şi noapte către el, măcar că multe le rabdă ?..."

— Cu o mişcare măreaţă, părintele Alexandr îşi aruncă spre spate părul roşcat şi-şi îngustă ochii, uitîndu-se la cei ce-1 ascultau :

— Iar acum :să pogorîm de pe culmile evangheliei jos pe pămînt. Umblă zvonul cum că voi, truditorii, sînteţi nemulţumiţi cu simbria ce-o primiţi şi aveţi de gînd să faceţi grevă. Vă spun ca părintele vostru duhovnicesc : greva este o uneltire a necuratului. Ar fi bine să cereţi stăpînilor un spor pe cale paşnică...

— Prin biserică se auzi un murmur :

— Am cerut... Am tot cerut... da' ce folos ?

— Mai încet !... Fără larmă. Sîntem în lăcaşul domnului. Iată, spuneţi : „Am cerut". Mai încercaţi. Cereţi iar şi iar, şi glasul vostru va fi auzit. Căci zice sfînta scriptură : „Cereţi şi vi se va da, bateţi şi vi se va deschide". Auzit-aţi parabola judelui nedrept ? Văduva aceea a tot stăruit şi el i-a ascultat rugăciunea. Oare stăpânii voştri, oamenii cu frica lui dumnezeu, să fie mai haini decît judele cel nedrept ?

— Is mai răi, mai răi... De cucoana nu zicem nimic, e bună, ne înţelege... Da'...

— Potoliţi-vă. Aici nu-i o adunare tainică de felul celor la care umblă să vă momească tot mai des fel şi chip de răzvrătiţi... Urgia domnului va cădea peste cei ce se vor lăsa duşi în ispită! — îi ameninţă părintele Alexandr. — Căci adevăr grăiesc vouă : rînduiţi lucrurile pe cale paşnică... Iar eu, părintele vostru duhovnicesc, voi fi alături da voi... Sus inimile. Amin.

— 3

— Gustarea se servea în sufrageria cea mică. Aici totul era trainic, luxos, impunător. Masă rotundă, scaune sculptate, din stejar negru, canapele. Pe pereţi — tapete de culoare închisă, cu desene în relief. Tablouri de Aivazovski[1], Klever[2], un studiu biblic de un pictor obscur, policandru şi sfeşnice din bronz vechi. Uşile şi ferestrele cu draperii din mătase grea. Nina Iakovlevna avea, desigur, gusturi alese, dar în aranjarea locuinţei fusese ajutată şi de Protasov.

— îmi dai voie ? — spuse acesta aşezîndu-se.

— Da, da, vă rog ! Părinte Alexandr, domnule pris- tav, Inokenti Filatîci, *mister* Cook — îi pofti gazda, căutînd să-şi repare greşeala.

— *Aivazovski Ivan Konstantinovici* (1817-1900) - remarcabil pictor rus, marinist. întreaga sa operă este dedicată peisajului marin. Lucrările lui se caracterizează printr-un dramatism intens, redînd lupta omului cu stihia mării (n. ed. rom.).

—

—

—

— Masa era servită elegant: porţelanuri, argintărie, mănunchiuri de flori înrourate, culese de curînd, în glastre vechi de Batenin, vin şi votcă de mai multe soiuri.

— Ehei, să fi fost aici părintele Ipat! — spuse cu melancolie ipristavul, turnîndmşi votcă întîi lui, apoi vecinilor săi. — Vă mai aduceţi aminte de el, Nina Iakovlevna ?

— Cum să nu. Cel cu „straşnic" ?

— Chiar aşa... In sănătatea dumneavoastră. Straşnic ! — închină pristavul, ridicîndu-şi puţin de pe scaun dosul greoi ,şi zornăind din pinteni. Trecuse de cincizeci ide ani.

— După moartea Anfisei o dusese mult timp într-o beţie crîncenă şi fusese îndepărtat din serviciu. Soţia lui îl părăsise, încurcîndu-se întîi cu Ilia Sohatîh, care alerga după orice femeie. Apoi se călugărise ca să-şi ispăşească păcatul. Acum inima pristavului era pe deplin vindecată. Silit de împrejurări, Prohor Petrovici îl luase în slujbă, idîndu-i pe deasupra, plocon pe Na- denka, o fostă ibovnică ide-a lui. Pristavul primea acum o leafă frumuşică şi ide la stat, şi de la Prohor Gromov. Unii se cam temeau de el. Muncitorii tremurau în faţa lui, inginerul Protasov îl ura, iar *mister* Cook se uita la el ide sus, cu cel mai desăvîrșit dispreţ. Toată lumea ascundea însă cu cea mai mare dibăcie simţămintele pe care le nutrea faţă de el.

— Gustarea era frugală: plăcinte, ciuperci prăjite în smîntînă, merişoare şi răchiţele proaspete.

— Pristavul, cherchelit, se uită la preot cu. ochii îngustaţi şi-i spuse într-o doară :

— Părinte Alexandr, predica de astăzi a sfinţiei tale mi s-a părut cam... cam cu tîlc...

— Ia ascultă-mă, Feodor Stepanîci — i-o reteză preotul, turnîndu-şi o jumătate ide păhăruţ de porto. — Eşti cumva episcop ? Sau, poate, vreun cerlber de la consistoriu ?

— Făcînd cu ochiul spre inginerul Protasov de

— 32 parcă ar fi vrut să spună : „las' că-1__ pun eu la locul lui pe 497

— popă !", pristavul se întoarse ostentativ spre preot cu tot trupul 'său mătăhălos. Mustăţile stufoase, cărunte, i se zbîrlîră deasupra buzei răsfrlînte :

— Şi, imă rog, mai departe...

— Cine ţi-a dat dumitale dreptul să critici predicile pe care le ţin eu în faţa credincioşilor ?

— Dreptul acesta îmi aparţine, părinţele, în baza slujbei pe care o îndeplinesc şi a jurământului depus...

— Pe ce... ai depus acest jurămînt ?

— Pe sfânta cruce îşi pe evanghelie...

— A, va să zică aşa ! Dar evanghelia osîndeşte preacurvia, iar dumneata eşti un curvar, trăieşti cu o ţiitoare. Cum cutezi să ridici glasul împotriva mea ?

— —. Ascultă-mă, părinte... cum îţi zice ?... părinte Alexandr — vru să riposteze pristavul, trăgîndu-1 fără sfială de anteriul de sărbătoare.

— Gazda interveni între ei:

— Potoleşte-te, Feodor Stepanîci... Lăsaţi discuţia. Serviţi, vă rog.

— Dar, Nina Iakovlevna, drăguţo...

— Te rog, fără drăguţă...

— —•■Mă iertaţi, Nina Iakovlevna, dar părintele Alexandr vrea să vă bage mîna în buzunar! — striga pristavul, hătîndu-ise cu pumnul în piept. — Ii îndeamnă pe muncitori dracu ştie la ce !

— Preotul împinse scaunul înapoi eu zgomot, se închină la icoane şi ieşi în tăcere din odaie, cu un aer profund jignit. Drept răspuns la vorbele gazdei care se duse după el în antreu, cerînidu-şi scuze şi încercînd să-1 împăciuiască, o binecuvîntă şi, deschizînd uşa, îi spuse:

— Cum puteţi primi în casă un astfel de mizerabil ?

— Nina îşi şterse lacrimile care îi umpluseră ochii,

— aruncă o privire spre uşa din spatele ei şi spuse, tulburată :

— Nu ştiu nici eu, părinte. Dar soţul meu ţine foarte mult la el... Mi se pare... Mă tem s-o spun... Este ceva groaznic la mijloc...

— Ce ? Ce anume ? — întrebă preotul în şoaptă şi, apropiindu-şi urechea de buzele ei, aşteptă răspunsul.

— Cînd gazda se întoarse la invitaţii săi, *mister* Cook, mare amator de cugetări filozofice şi de toasturi, ridică paharul şi scoase din gură ţigara de foi :

— *Madame,* în sănătatea dumnevostră ! Daţi-mi voie să închin de asemenea pentru Rusia, al cărei ospe şi totodată slujitor sînt!

— Cînd era treaz, vorbea aproape corect; vădea doar o deosebită grijă în pronunţare, aocentuînd iprea puternic fiecare silabă, ceea ce dezvăluia originea sa străină.

— Domnilor, Rusia este o ţară cu posibilităţi mari, dar ,şi cu o ignoranţă forte mare, ca să nu zic prea de tot mult. Se luăm un exemplu. Iată, aici, sub ochii noştri, s-a petrecut o scenă despre care nu pot se spun că a avut .un aspect prea courect. Nu ! în ţara nostră un asemenea incident nu ar fi- putut se aibă loc. Domnul părinte şi domnul pristav au avut o explicaţie care... cum aş putea se mă exprim... care depăşeşte limitele discreţiei. Unul din ei nu a înţeles înţelepciunea cuvintelor rostite la biserică. Am aflat conţinutul predicii de la servitor meu, Ivan... Celalalt, anume *mister* părinte Alexander, se amestecă în viaţa

particular şi începe se scotocescă prin rufele forte murdare ale domnul pristav. Dar, daţi-mi voie, domnilor... Viaţa particular a oricărui cetăţean este un sanctuar ! Rufele murdare se spale în familie, dupe cum spune un forte bun prouverb riusesc.

— Scuzaţi-mă, *mister* COok — îl întrerupse inginerul Protasov. îşi potrivi pe nas *ţince-nez*-ul cu şireţel negru şi ochii lui întunecaţi sclipiră. — Mi se pare însă că dumneavoastră abia acum, în Rusia noastră înapoiată, începeţi să îmbrăţişaţi ideile liberale. Cît despre multlăudata dumneavoastră Americă, o cam cunosc eu.

— Ba nu ! Nu o cunoşteţi, nu o cunoşteţi de loc ! — strigă *mister* Cook şi se aşeză fără a-şi fi isprăvit toastul.

— Să nu vă supăraţi, *mister* Cook.

— Să mă super ? De ce ?

— Sînt perfect de acord cu tot ce aţi binevoit să spuneţi adineauri. — Aci Protasov făcu un gest larg, împăciuitor. — Bădărănia noastră rusească — înţele-

—

geţi acest 'cuvînt ? — bădărănia rusească este un fapt îndeobşte cunoscut. Mai cu seamă într-un colţ atît de pierdut, în mlaştinile noastre — adăugă el şi trase cu coada ochiului spre pristavul care gîfîia.

— înclinîndu-şi uşor capul, stăpîna casei arătă că încuviinţează cele spuse de Protasov. Acesta urmă :'

— Asta este. Bădărănia noastră n-are nici o importanţă... Are să treacă. Importante sînt, desigur, idealurile, năzuinţa de a pătrunde în adîncul lucrurilor, curajul în lupta pentru fericirea omului. Iată unde trebuie să întrevedem puterea Rusiei. S-o întrevedem ! înţelegeţi ce vreau să spun ?

— O, da ! Mă scuzaţi, *mister* Protasov, dar dumnevostră sînteţi un om mult, mult prea principial... Dumnevostră, ruşii, căutaţi în tote principiul, principiul şi vorbiţi, vorbiţi şi iar vorbiţi. Dar faptele, acţiunea, unde sînt ? Unde ?

— Un zîmbet jucă o clipă pe chipul oacheş de mongol al lui Protasov. îşi trecu palma peste părul negru străbătut de fire argintii, tuns ca o perie şi spuse, graseind uşor :

— Nu este vorba, desigur, de principii, ci de caracterul naţiunii respective, ide năzuinţa pe care o au popoarele noastre, şi al dumneavoastră şi al nostru, de a lupta, de a aduce jertfe, de a fi însufleţite de idei revoluţionare. Ia spuneţi-mi, *mister* Cook, care sînt idealurile naţionale ale multiubitei dumneavoastră Americi ?

— Pufăind din ţigara de foi, americanul îşi întinse ca o linie dreaptă buzele subţiri şi ridică în sus sprîncenele :

— Idealul nostru naţional este se stapînim lumea.

— Cu ajutorul aurului, nu-i aşa ?

— Fie şi aşa.

— Dar aurul este! ceva mort, e un cadavru. Ideea cea vie, poporul, unde siînt ? Părerea mea, *mister* Cook, e că lumea se va transforma prin eforturile depuse de întreaga colectivitate

revoluţionară, iar nu datorită unui pumn de miliardari ori aurului dumneavoastră spurcat !

— Dar cu logica cum rămîne, *mister* Protasov ? Ce este aurul ? Exact munca condensată a unei coulectivi- tăţi. De aici urmeaze că la opera de reînnoire a lumii cu ajutorul aurului ia parte întreaga colectivitate care 1-a creat. Bineînţeles, potenţial vorbind.

— Inginerul Protasov se agită pe scaunul lui şi exclamă înciudat :

— *Mister* Cook! Dar ăsta-i un paradox ! Mai mult chiar, o absurditate ! Ceea ce va acţiona va fi chiar colectivitatea de oameni, iar nu aurul dumneavoastră mort !

— Americanul ridică din umeri nedumerit şi scutură scrumul de pe haina sa de flanelă albă. Pe faţa lui rasă, cu fruntea lată şi cu pistrui mari, flutura un. zîmbet tăinuit, în timp ce sub sprîncenele-i roşcate, stufoase, ochii mici, cenuşii, sclipeau plini ide energie. Zîmb.i, în sfîrşit, deschis şi larg, idezvelindu-şi coroanele de aur ale dinţilor.

— Aşa — rosti el şi-şi trosni provoeător degetele, presimţindu-şi parcă victoria. — Hai se facem un pariu ! Se împarţim taigaua în două. O jumătate o luaţi voi, cealaltă — noi. La un capăt rămîn eu cu Prohor Petrovici, la celălalt — dumnevostră cu colectivitatea de care vorbeaţi. Noi avem aurul, dumnevostră aveţi numai coulectivul şi atît. Se ne apucăm de treabă şi se vedem care pe care !

— Stăpînă casei, deprinsă cu disputele frecvente ce se încingeau între oaspeţii ei, asculta cu luare-aminte.

— Ce păcat că lipseşte Prohor — spuse ea, aştep- tînd nerăbdătoare răspunsul lui Protasov.

— Dar cuvintele ei fură întîmpinate cu o tăcere jignitoare. Pristavul dezbătea cu Inokenti Filatîci nişte probleme de ordin gospodăresc : vorbeau de viţei, de orătănii şi de Nadenka. De altfel, vrînd să-şi repare gafa, *mister* Cook spuse :

— Da, regret forte, forte mult că Prohor Petrovici nu se află printre noi. Dînsul este, este... *Oh, he is a great man!*[1] *O* minte forte luminată... Ei, *mister* Protasov, v-am fecut o propunere. Aştept.

— în loc de răspuns, inginerul Protasov se uită la ceasul său de mînă şi spuse :

— Oho ! trebuie să plec...

— Dădu să se scoale :

— Nu te superi, Nina Iakovlevna...

— Staţi puţin ! Nu ve las ! — se împotrivi *mister* Cook, izbucnind în rîs şi apucîndu-1 prieteneşte de amîndOuă mîinile. — V-am fecut o proupunere. Nu vreţi să-mi răspundeţi ? Nu ?

---

1 E un om mare ! (în limba engleză) (n. trad.).

— Altă dată... Adică fie... în două cuvinte, iată...

— Scund, îndesat, vînjos, Protasov privi în ochii americanului. Nina Iakovlevna se uita, fermecată, la buzele lui, învăluindu-1 cu o privire duioasă, zîmlbitoare. Inginerul îşi scoase ochelarii şi, plimbîndu-şi degetul spre dreapta şi spre stînga pe sub nasul coroiat al lui *mister* Cook, spuse cu o voioşie sfidătoare :

— Vă batem. Voi sînteţi doi, iar noi — un colectiv. Vă batem, vă legăm de mîini şi de picioare, vă luăm aurul îşi... vă silim săTucraţi pentru colectiv... La revedere ! i i i " | : |

— Unde „la revedere" ? — întrebă americanul.

— Pe cîmpul de luptă.

— Rîseră cu toţii, chiar şi pristavul, iar *mister* Cook — cel din urmă, pentru că înţelesese mai greu decît ceilalţi răspunsul lui Protasov.

— Cum ? Se ne luaţi aurul eu forţa ? Nu ! — exclamă el. — Se nu revneşti la bunul altuia, după cum spune un forte frumos prouverb dusese...
— Replica lui fu acoperită de rîsetele celorlalţi.

— Se lăsase seara. Fluierul păstorului amuţise. Vacile fuseseră duse de mult în staule. Răcorindu-se după zăpuşeala zilei, taigaua adia în văzduhul molcom miresme răşinoase, tari."

— Nadenka, ibovnica pristavului, îi ieşi în cale lui Prohor la marginea satului.

— Opriţi, opriţi ! Uiuşa, ţine caii...

— Ilia Sohatîh, care mîna, opri în loc caii plini de spumă.

— Ce vrei ? — o întrebă Prohor grosolan, cu nerăbdare.

— Să vă spun la ureche. Aplecaţi-vă oleacă...

— Nadenka îşi puse mîinile în şold şi, jucîndu-şi pieptul

— şi umerii, se lipi de droşcă.

— Ilia o privea cu un zîmbet dulceag.

— Hai, lasă maimuţăreala, nu te mai fandosi aşa ! — o repezi Prohor.

— Sohatîh se încruntă pe dată. Ochii lui şireţi nu mai ştiau cum să privească.

— Ce doreşti ? — întrebă din nou rece Prohor, privind fix o ramură de cedru.

— De cînd îl înşelase cu un student în trecere pe acolo, simţea pentru ea o repulsie fizică. O bătuse crunt, lă-

sînd-o mai mult moartă decît vie ; voise chiar s-o alunge din aşezare. Cedase însă stăruinţelor pristavului care era îndrăgostit de ea şi, în schimbul anumitor servicii ale acestuia, i-o dăruise împreună cu căsuţa albastră pe care i-o clădise. în locul ei, se încurcase cu două fete deodată, cu Steoşenka şi cu Grunia.

— Nadenka îl iubea încă pe Prohor şi căuta în fel şi chip, prin linguşeli, ibîrfeli îşi felurite vicleşuguri să-i cîştige iarăşi dragostea, să-1 întoarcă la ea. La drept vorbind, era mai primejdioasă decît pristavul, căci prefăcătoriile ei, linguşelile şi tot ifelul de graţii feminine îi îngăduiau să se strecoare în orice casă, în orice familie, ca o jivină inică şi blîndă.

— Prohor Petrovici — spuse ea în şoaptă, luîndu-şi o înfăţişare tainică bine chibzuită. — Feodor Stepanîci a plecat la Kliuciki, căci lucrătorii de acolo s-au îmbătat turtă îşi fac tărăboi. Mie mi-a poruncit să vă spun despre popă, despre predica pe care a ţinut-o azi în biserică. Mulţi dintre lucrători vor să ceară... Părintele i-a asmuţit de faţă cu toată lumea. Zău aşa !

— Ce să ceară ? împotriva cui i-a asmuţit ? Vorbeşte limpede...

— Să ceară leafă mai mare, un spor ! Cică ar avea leafă prea mică...

— Cine ? Popa ?

— Nu ! Of, doamne... Lucrătorii!

— încurcîndu-se, umezindu-şi buzele şi răsucindu-se: pe

— călcîie ca o fetişcană (la cei treizeci şi doi de anişori ai săi!), Nadenka îi povesti toate pe larg.

— în droşcă erau cinci arme — două ale lor şi trei ridicate de la nişte ţarani — o mreajă pescărească, două raţe împăiate şi un morman de păsări împuşcate. îmbrăcat cu o scurtă de'piele suedeză, cu şapcă tot de piele, Prohor aruncă la picioarele Nadenkăi două ierunci şi o potîrniche. Fără a-i spune o vorbă şi fără a-şi lua rămas bun, strigă :

— Mînă !

— Caii o porniră în goană.

— Ilia Sohatîh ar fi vrut să facă niscai reflecţii filozofice prin care să-1 dea în vileag pe părintele Alexandr, dar drumul era plin de hârtoape şi se temea ca nu cumva să-şi muişte limba. Trase deci ân plămâni aerul înmiresmat al serii, îşi umflă pântecul ca' să nu i se zdruncine prea tare măruntaiele şi nu mai scoase o vorbă până acasă. Cînd se dădu însă jos de pe capră, nu-1 rălbdă totuşi inima :

— Cît despre părintele Alexandr, ăsta nu e preot, ci, între noi fie vorba, un *mţilist* sadea — spuse el. — *Mirsi,* Prohor Petrovici, pentru compania plăcută ! Mulţumesc foarte frumos şi pentru vânătoare...

— Să-1 trimiţi pa ipistat la mine.

— Am înţeles ! Şi daţi-imi voie să vă spun, ca unui binefăcător al meu ce sînteţi... — îşi plecă slugarnic, într-o parte, capul cu păr cârlionţat, lung ca de călugăr şi se linse pe buze ca un cîine. — Vă rog să mă credeţi, îmi place grozav Nadiuşa asta. Are pe vino-ncoa... Ceva aşa, cum s-ar zice, numai al ei...

— Prohor îşi mestecă un vîrf al mustăţii şi mişcă din sprîncene, gata-gata să-i spună că e un măgar. Se răz- gîndi însă.

— Trimite-1 pe ipistat — repetă el încruntat şi sună la intrare.

— îşi salută soţia destul de rece.

— Să-i spui popii ăstuia al tău... Dar lasă că vorbesc chiar eu cu el.

— Formă numărul.

— Ascultă-mă, Prohor... Fii cu judecată... Cine umblă iar cu intrigi ?

— Prohor are pretutindeni ochi şi urechi. Alo ! Dumneata eşti, părinte ? Te rog să vii puţin pînă la mine. Eşti bblnav ? îţi trimit calul, deşi sîntem la doi paşi. Poftim ? Atunci vin eu la dumneata. La revedere.

— —i 'Vin şi eu cu tine — rosti Nina, speriată.

— Pentru ce ? Ca să-i iei apărarea ? Ei bine, află de la mine... Dacă s-a apucat... îi dau paşaportul în doi timp şi trei mişcări. Adio şi n-am cuvinte !

— Nina se strînse toată ca sub o lovitură, clătină din cap şi ieşi repede din birou, trîntind uşa după ea. Apoi o întredeschise iar îşi-i strigă: ■

— N-ai să faci una ca asta! N-ai să îndrăzneşti...

— Fata din casă anunţă venirea ipistatului.

— Să intre!

— Ipistatul, un zdrahon cu barba roşie, plin de praf şi de noroi, crăcănat, cu nagaica în ibrîu, intră eu pas voinicesc, îşi smulse din cap căciula căzăcească, se plecă în faţa stăpînului şi făcu „drepţi".

— Ordonaţi!

— Prohor se aşeză în jilţ şi-şi aruncă haina într-un colţ. Ipistatul se apropie de ea în vîrful degetelor şi o puse binişor pe canapea. Apoi, tuşind uşurel în pumn, luă iar poziţia de drepţi.

— Vezi că în droşcă sînt trei puşti. Să mi le duci la cancelarie. Andrei Cernîşov, Pavel Spirin şi Ivan Cijikov să-mi plătească cîte trei ruble amendă pentru că au vînat fără voie pe pămînturile mele. Să li se tragă cîteva scatoalce. Pentru mreaja aceea...

— Să plătească şi Vasili Suslov ?

— Da... Să plătească şi el trei ruble. Ai să ţii minte ? Du-te !

— Peste zece minute Prohor era la preot,

— Ce plăcere... Mă bucur nespus. Ia loc.

— Preotul vîrî mîna stînga sub anteriu, scoase o tabacheră, voi să prizeze tabac, dar se răzgîndi şi o puse pe colţul mesei.

— . — Mă grăbesc, părinte.. N-am timp. Iată despre ce e vorba... Te rog să nu-mi mai aţîţi muncitorii. Dacă slăbesc f.rîul, totul se duce dracului... Te rog să-mi ierţi această vorbă. Şi atunci o să trebuiască să dau socoteală în faţa întregii ţări, în faţa...

— Iar eu, ca păstor ce sînt, trebuie să răspund fără contenire în faţa lui dumnezeu pentru turma mea. Te rog să ţii seama şi de acest lucru, stimate Prohor Petrovici.

— Părintele se apropie de o muşcată şi rupse o frunză veştedă.

— De altminteri, nici nu i-am îndemnat la ceva rău. Dimpotrivă, ca să preîntîmpin greva aşteptată, le-am spus să se teamă de dumnezeu.

— Preotul s-e apleca şi îndreptă covoraşul de sub picioare.

— Ca să nu izbucnească, Prohor îşi muşcă buzele pînă la sînge şi, după o scurtă tăcere, rosti liniştit:

— Poţi să le spui ce vrei ca să preîntâmpini greva. Chiar şi cuvîntul lui dumnezeu. Nu cred însă că o să aibă vreo înrîurire asupra lor. Cît despre mine, am să-i mângîi cu harapnicele, iar dacă o să fie nevoie, le dau gloanţe şi mitralii. Nu mă sperie ei pe mine cu greva.

— Prohor Petrovici, fiul meu! — spuse părintele Alexandr, apropiindu-se de Prohor care rămăsese în picioare. — Fereşte-te, nu-ţi păta mîinile de sînge.

— Mulţumesc pentru sfat — răspunse Prohor, îndrep- tîndu-se spre uşă. — Acum ascultă şi sfatul meu. Sfinţia ta ar trebui să te îndeletniceşti cu treburile care te privesc : botezuri, cununii, înmormîntări, căci altminteri... te trimit... — Prohor se dezmetici la timp şi vru s-o dreagă : — Altminteri, să mă ierţi, dar voiam să te... să te trimit... De altfel... La revedere.
— Preotul se clătină. Tabachera căzu de pe masă şi tabacul se împrăştie pe covoraş.

— în ziua aceea fiind sărbătoare, muncitorii băuseră mai mult ca de obicei. încă din ajun, sîmbătă, cînd luaseră simbria, în aer mocnea ceva: erau posomoriţi şi totuşi plini de o veselie sfidătoare. Primeau banii de la casierie, morocănoşi şi tăcuţi, fără obişnuitele glume şi batjocuri asupra soartei lor. Cîte unul mai spunea, privind cu ochi încrâncenaţi chelia largă a casierului : „Atîta numai ? Da' sporul cînd îl primim ?" Apoi înjura de mamă, pe ruseşte, toată aşezarea, lumea întreagă, ba chiar, şi pe Prohor Gromov în persoană. Auzindu-1, muncitorii care se înghesuiau la casă izbucneau în rîsete înveninate, mî- nioase. Limbile se dezlegau, ici şi colo se

auzeau vorbe de duh, strigăte, fluierături. Cei doi ipistaţi care stăteau de pază la casierie strigau cînd şi cînd : „Hei ! Băieşilor ! Tineţi-vă limba !" — şi scriau pe cîte o hîrtiuţă pe Ivan, Stepan, Grişka Beznogtev, Sanka — toţi flăcăi unul şi unul, cuţitari, tartori nu alta, o gaşcă întreagă. Chincin- du-se în mijlocul mulţimii ca să nu-l vadă nimeni, Grişka Beznogtev trăgea un chiot şi striga : „Pungaşilor, lipitorilor !... Sugeţi sîngele din noi!" Spiritele erau agitate, orice s-ar fi spus. Muncitorii se îndreptau spre casele lor în pilcuri moho»rîte. Unii se abăteau pe la cîrciumă şi luau votcă, bere. La început petrecea fiecare în căsuţa, în bordeiul sau în coliba lui, bînd cu ai lui — tată, mamă, copii, chiar şi cu cei mici. Către seară începea dandanaua. Femeile stîlcite în bătăi rămîneau acasă, iar bărbaţii ieşeau în uliţă şi porneau pe trei cărări, care încotro : unii spre cîrciumă, sau spre ceainărie, alţii de-a dreptul spre taiga, în zăvoi, la răcoare. Toate împrejurimile vuiau de răcnete, sudălmi, cîntece pe care le urlau în gura mare, de strigăte: „Ajutor! Săriţi că mă omoară !" Către seară înt'îlneai în drum oameni beţi turtă. Unii erau descălţaţi de cizme, dezbrăcaţi de haine şi cămăşi, cu buzunarele întoarse pe dos, căci golanii se aţineau la pradă. Alţii se alegeau cu capul spart ori cu burta spintecată, Acestora, părintele Alexandr le cînta

— veşnica pomenire. Femeile alergau deznădăjduite spre cancelarie, spre casa patronului, cale de trei verste, la ipistat ori la poliţai : „L-au omorît pe omul meu !", „Au tăbărît pe Vaska şi mi-1 omoară în bătăi !" Plînsetele şi bocetele nu mai conteneau toată noaptea. Prin taiga, prin aşezările muncitoreşti şi pe uliţele satului unde erau mai multe cîrciumi şi spelunci, umblau toată noaptea caraule călări, căutînd să-i prindă pe beţivi, să-i croiască cu harapnicul, pieziş, de sus în jos, să-i agaţe în laţ şi să-i vîre pe cei din urmă nenorociţi la răcoare ca să se dezmeticească.

— însuşi pristavul Feodor Stepanîci Ambreev, beţivan şi desfrînat fără pereche, şedea într-o locantă pentru aşa- zisele feţe simandicoase de prin partea locului, bea porto, primea rapoartele poliţailor, ipistaţilor, caraulelor, iar cîteodată încăleca şi el cu ajutorul altora şi pornea în goană pe uliţă, clătinîndu-se ca o vacă borţoasă :

— Fereşte ! Păzea ! Vine şeful!

— Aşa gonea şi de astă dată. Zvîrlit dintr-un ungher întunecos, un ciomag îl croi peste spinarea lată, moale ca o plăcintă. Nici nu simţi măcar.

— Pe diavolul ăsta trebuie să-1 ciurui cu mitraliera. Parcă-i un elefant: pentru el ori ciomag, ori alice, parcă nici n-ar fi.

— Lasă, lasă ! îi venim noi de hac într-o bună zi...

— Hei, porcule! Mult timp o să-ţi mai baţi joc de oameni ?

— Dar muncitorii n-aveau nici mitraliere, nici puşti, nici alice : toate le fuseseră ridicate de mult, iar percheziţiile inopinate se ţineau lanţ.

— Pristavul băuse zdravăn: porto, coniac şi vin spumos. „Iu-ha-ha! Mîndruliţa mea... Bea, cîntă şi petrece! Proşka are bani cu nemiluita..."

— Blagorodnicîa voastră ! — îl întrebă o caraulă, ajungîndu-1 din urmă. — Ce facem cu mortul ? Cu fierarul Stepan Petrov... I-au tăiat beregata.

— Mai trăieşte ?

— A murit, să trăiţi... I-au despărţit capul de trup... 508

— Cine-i ucigaşul ? Să-1 găsiţi! Să mi-1 aduceţi încoace... Vă arăt eu vouă, ticăloşilor ! Vă arăt eu ! !

— Gemînd şi abia mai stînd în şa cu ajutorul proniei cereşti, pristavul orbecăia prin bezna nopţii de toamnă şi, în sfîrşit, ajunse la căsuţa albastră unde bătu cu harapnicul în geam :

— Nadiuşa !... Deschide...

— Prin fereastra din spate, ţîşni în grădină un filfizon cu mustăcioară şi pantaloni de oraş, care zăbovise pînă la ceasul acela, apoi uşa din faţă se deschise, şi Nadenka, veselă şi ameţită de băutură, îi sări pristavului de gît.

— Ah, Fediuncik ! Vai ce m-am mai plictisit singurică...

— Şi buzele ei, sărutate cu atîta patimă de filfizon, gîdilau plăcut inima înduioşată a pristavului.

— **4**

— Luni. Ora şase dimineaţa. Sirenele uzinelor începură să urle. In casă toţi dormeau încă. în biroul său de acasă, Prohor Petrovici sări în picioare, destupă dintr-o lovitură o sticlă de cvas şi o bău pe nerăsuflate. Apoi se spălă în grabă, ridică în treacăt ochii spre marea icoană a maicii domnului, ferecată în argint ca pe vremea bunicilor. Ar fi trebuit să se închine pentru liniştea lui sufletească, dar îi era lene. îşi lu| raniţa cu merinde şi ieşi prin bucătărie în curtea din dos. Rîndaşul Nilîci hrănea cîinele legat în lanţ. Nevasta lui ducea de mîncare la porci. Raţele se sfădeau la troacă.

— Prohor sări în docar, puse puşca alături şi porni spre gater. Avea de făcut pînă acolo vreo trei verste bune.

— Era o dimineaţă senină, liniştită. Toată firea se trezise. Stoluri de mierle zburau de colo-colo, ciugulind poamele chihlimbarii ale sorbului care dăduseră în pîrgă. Roua argintase din belşug iarba, frunzişul şi cetina copacilor. Pulberea uşoară de pe drum se umezise de răcoarea nopţii, roţile alergau uşor, pieptul lui Prohor răsufla în voie, adînc, cu nesaţ. Saturat de oxigen, sîngele pulsa viu în creier, în umeri şi în mîini. Bucuria muncii care-1 aştepta i se răspîndea în tot trupul. Dar gîndul lîncezea deocamdată într-o dulce trîndăvie : totul era atît de frumos în jur ! Drumul făurit de el era drept, copacii de pe margini — vînjoşi, mlădioşi. Va scoate bani din orice ciot, din orice buturugă, din toate va ieşi clinchet de metal preţios.

— Deodată simţi că-1 privesc ochii unei vietăţi. în gîndul lui răsări pe neaşteptate imaginea lupului său iubit, îi sufla fierbinte în obraz, botul îi mirosea a sînge, îi curgeau balele. Colţii ascuţiţi, retezaţi pieziş, străluceau albi, reci.

— — Piei, drace ! — murmură Prohor şi arătarea se mistui. Zîmbi, gîndind cu oarecare mîndrie : „Da, de fapt sînt şi eu tot un[1] lup cu două picioare şi eu oolţi de fiară, ştiu cum să mă înfig în beregata altora, mă pricep să fac afaceri îndrăzneţe. Ei şi !... N-au decît să mă creadă lup, fiară, asupritor — îşi zicea el. Puţin îmi pasă ! Ei îmi judecă faptele de jos, iar eu le privesc de sus, din turn. Morala lor este morala viermilor, iar eu zbor ca vulturul. Pentru un om de afaceri, morala nu-i decît o slăbiciune. înfăptuirea este totul, iar morala — vacs. Ori să înfăptuieşti, ori să filozofezi — una din două. îmi voi închina viaţa înfăptuirii ţelurilor mele. Cînd am să las urmaşilor roadele muncii mele, atunci poate că am să mă pocăiesc. Mă fac pustnic, îmi pun pe mine o cămaşă dili păr de cal şi un sac de cînepă şi-mi trăiesc zilele ce mi-au mai rămas, cocoţat pe un stîlp, ca un sihastru. O să stau pe el în picioare şi o să mă bat cu pumnii în piept, căindu-mă de păcatele să- vîrşite, pînă am să cad de sus şi-am să mă lovesc cu ceafa de scîndurile coşciugului". Trase de dîrlogi şi intră la trap pe poartă, îndreptîndu-se spre gater.

— Zărindu-1 de departe, muncitorii zoriră lucrul. Stivele de scînduri creşteau,- bîrnele erau aduse cu cărucioarele ca să fie apoi apucate cu degetele de oţel ale clichetelor şi trase în sus pe planul înclinat. Şuierînd ca şerpii, oţelul ferăstraielor verticale tăia ritmic bîrnele, felii- felii, cum ai tăia napi. Rumeguşul'gălbui se cernea de sus ca o zăpadă deasă şi se aduna troiene. Mirosea a praf şi a răşină. Dacă nu erai obişnuit, te apuca durerea de cap. Muncitorii se strigau unul pe altul, săreau peste bîrne ca nişte capre, trînteau zgomotos scîndurile, doar-doar să cîştige bunăvoinţa patronului.

— Prohor Petrovici, am cinstea să vă raportez că la fabrică totul e în bună rînduială — vesti bătrînul Lukin, administratorul, un ţăran de prin părţile acelea.

— Muncitorii tăcură deodată, încetinind ritmul muncii ca să asculte ce are să spună Lukin.

— Toţi sînt la locurile lor ?

— Da, stăpîne.

— Mai e ceva ?

— Nimic. — Lukin se fîstîci, îşi scoase şapca şi-1 iscodi sfios cu privirea, vrînd să vadă în ce toane e. — Ar mai fi ceva, Prohor Petrovici... îndrăznesc să vă raportez... Veniţi colea, mai la o parte...

— Ce ar mai fi ? Vorbeşti de spor ?...

— întocmai... Oamenii vîntură...

— Vîntură ?! — se aprinse Prohor. — Ei vîntură, iar tu să taci, neghiob bătrîn, să-ţi ţii gura !

— Lukin îşi lăsă ochii în pămînt şi tuşi uşurel, neştiind ce să facă cu şapca. Ar fi pus-o în cap, dar se temea.

— —Cheamă-1 pe mecanic...

— îndată, să trăiţi — rosti uşurat bătrînul şi se îndepărtă în goană.

— Zece guri strigară deodată, căutînd să acopere zgomotul ferăstraielor şi geamătul buştenilor spintecaţi :

— Mecanicul ! Hei, mecanicule ! Ivan Nazarîci ! Te cheamă stăpînul!

—

—

— de-a lungul stivei, începu să măsoare grosimea scîndu- rilor. Erau de dimensiuni diferite.

— Bătînd mînios cu metrul în scînduri, Prohor îl fulgeră pe mecanic cu o privire ucigătoare. Ochii acestuia începură să alerge în toate părţile (îşi aducea aminte că în urmă cu un an Prohor îl zvîrlise, în văzul tuturor, într-un morman de rumeguş). Ridică spre patron o căutătură vinovată. Prohor se apropie de el şi îl ameninţă grăitor cu degetul chiar sub nas. Mecanicului i se păru că de sub mustaţa stăpînului ies nişte colţi de lup. Simţi un leşin la inimă, se dădu înapoi şi, cu gura căscată, aşteptă dezlănţuirea furtunii. Prohor tăcu însă şi, fierbînd de mînie, se urcă în docar şi plecă.

— Mai încolo, drumul cotea spre fluviu, apoi cale de vreo zece verste mergea pe ţărrtiul acestuia pînă la locul unde se înjghebau plutele din trunchiuri cojite de pin. De pe malul înalt, Prohor socoti peste o sută de plute legate între ele. Se întindeau de-a lungul apei ca o panglică galbenă, lungă de vreo două verste. „Ce de bănişori !" — gîndi bucuros Prohor. Tot acolo, mai mulţi tăietori doborau copacii. Trunchiurile cojite, se- mănînd cu nişte lumînări uriaşe, lunecau spre apă prin scocuri. De pe malul drept, se încărcau pe plute piatră de var, minereu, baloturi intregi cu piei de animale, blănuri, butoaie cu răşină şi cu catran. Acolo nu puteai ajunge cu .docarul. Prohor trase într-o poieniţă, deshămă repede calul, încăleca şi porni pe deşelate spre locul de încărcare.

— Doamne ajută, băieţi ! — strigă el.

— Vă foarte mulţumim — răspunseră muncitorii, descoperindu-se. — Ne ajută el, da' cam prost. Iacă, am prăpădit un butoi de catran : ne-a scăpat în apă. Acu cine naiba să-1 mai scoată ?

— Stăteau lîngă plută, cufundaţi pînă la piept în apă, neştiind ce să facă. Barba mare a lui Zahăr, un om cu picioarele scurte, plutea pe apă ca o mătură.

— Cum s-a întîmplat ?

— Apăi, a venit de-a rostogolul de pe mal, dracu să-1 ia !... L-au scăpat Vanka şi cu Steopka.

Prohor se dezbrăcă într-o clipă şi le strigă :

— Ieşiţi pe mal şi aduceţi încoace două grinzi !

Apoi se dădu la fund, dibui cu mîinile butoiul şi ieşi

iar deasupra. Avea trupul alb, iar faţa şi gîtul — negre, arse de soare, de parcă ar fi fost făcute dintr-un alt aluat.

—- Daţi-mi o frînghie !

Se cufundă din nou, legă butoiul sub apă, îl rostogoli pe tălpi şi, ieşind afară, porunci:

— Trageţi!

Butoiul fu tras în sus pe grinzi şi urcat pe plută, unde se aşeză cuminte printre celelalte, ud şi negru ca o dihanie a apelor. Totul se petrecuse în mai puţin de cinci minute. Muncitorii se uitau cu uimire şi cu respect la patronul lor care se dovedise atît de dibaci.

— Cît timp v-aţi moşmondit aici ? — întrebă el în vreme ce se îmbrăca.

— D-apăi de dimineaţă ne tot canonim — răspunse mai-marele lor, Filat, un om cu barba neagră şi cu albeaţă la un ochi.

— Prostovanilor ! — îi bruftului Prohor. — Ar trebui să vi se dea cîteva după ceafă şi un picior în spate...

— I-auzi vorbă ! — se oţărî Filat. — Da' ce, matale mi-ai făcut ceafa ? Nu ne plăteşti cum trebuie, d-aia şi...

— Am pentru tine toată preţuirea, Filat — spuse liniştit Prohor, răcorit de baie. — Dar dacă mai aud o- dată că aţîţi oamenii, te dau afară.

— Vezi să nu te vatămi ! — strigă deodată Filat şi obrajii lui scofîlciţi zvîcniră. — Dacă lucrăm prost, tot noi tragem ponoasele, doar lucrăm cu bucata, sîntem plătiţi cu pudul, nu cu simbrie lunară... Mai întîi să ştii seama lucrului şi pe urmă să te burzuluieşti, drac îm- pieliţat!

Prohor se uită la faţa lui năpădită de barba neagră şi spuse : „Tu te burzuluieşti !" Apoi încălecă şi porni de-a lungul malului spre locul unde se încărca piatra de var.

— Noroc să dea dumnezeu ! — rosti Prohor către hamali.

De atîta pulbere de var erau albi pe cizme, pantaloni, cămăşi şi pe bărbi, de parc-'ar fi fost ciopliţi din ala-

bastru. Oamenii așterneau pe plută, cît era de lungă, punţi de scînduri, pentru ca varul să nu se ude pe drum.

— Cîte plute sînt cu totul ?

— Cinci sute și mai bine.

— Dar mai binele ăla o fi mare ?

— Asta s-o spună șeful de echipă.

— De-a lungul unei pîrtii înguste tăiate prin taiga era instalat un funicular : un cablu zincat tras de stîlpi înalţi, mai ridicat la un capăt. Cupe speciale de lemn, pline de saci de papură cu var, lunecau în jos pe cablu de la varniţă spre plute. Varniţa se afla la o verstă de acolo.

— Șeful de echipă, un muncitor tînăr, se plecă în faţa patronului și-i întinse situaţia încărcărilor, scrisă cu creionul. Prohor trecu în carnet totalurile și întrebă :

— Cînd ardeţi varul ?

— La noapte.

— Ascultă-mă... Spune dohotarilor să aducă mîine la laborator o probă de catran. Mi-a venit o plîngere de la oraș că-i facem prea subţire. Astăzi n-am timp, dar spune-le că viu mîine și-i iau la rost. Le arăt eu lor !

— Era ceasul prînzului. Muncitorii se duseseră la scăldat. Doi dintre ei aprinseseră un foc. Ţînţarii pișcau cumplit. Făcîndu-și vînt cu o măturică de frunze, Prohor întoarse calul înapoi. Apropiindu-se de docar, zări două vulpi roșii ca focul, cu burţile albe, sărind afară din el și pornind încetișor spre pădure. Se lingeau pe bot. Se înfruptaseră din ierunci, din unt și din brînză și, după cum se vedea, erau încîntate de ospăţ. Apropierea lui le supărase : oprindu-se la poalele pădurii și mișcînd din coadă burzuluite, lătrau la Prohor.

— Luă pușca și se repezi după ele. Vechea pornire a vî- nătorului, trezită deodată la viaţă, dădea mișcărilor sale o deosebită agerime. Vulpile, șirete, făcură un ocol și se apropiară din nou, nevăzute, de docar. Una din ele se opri mai la o parte, întocmai ca un cîine de pază, pe cînd cealaltă se urcă în docar unde, dînd bucuroasă din coadă și uitîndu-se mereu împrejur, se ospătă mai departe cu mare poftă din bucatele omului. Deprins cu apucăturile sălbăticiunilor, Prohor înţelese repede vicleșugul celor două hoţomane roșcate și făcu numaidecît cale întoarsă. Ieșind pe brînci din desiș și tremurînd tot de încordare, luă la ochi vulpea din docar. „Bine ar fi s-o nimeresc în cap ca să nu-i stric blana" — își zise el, închizînd pe jumătate ochiul stîng și apăsînd pe trăgaci. Dar îndată sări în picioare și dădu mînios cu arma de pămînt : nu era încărcată... Vulpile se îndepărtară fără grabă.

— „Afurisite jivine ! Au priceput..." — gîndi el, mirat de tainica putere de înţelegere a acelor sălbăticiuni, de obicei atît de precaute și atente la orice zgomot.

— Nereușita sa i se păru atît de umilitoare, încît mai- mai că-1 podidiră lacrimile de ciudă. Apoi îi veni să rîdă și de el, și de vulpi. Sfîșiaseră sacul de nanchin cu merinde și mîncaseră tot, lăsînd numai ceaiul și zahărul. Ii era o foame de lup, căci nu pusese nimic în gură de cu seară.

— Hei! — strigă deodată un glas grosolan din taiga. Părea a fi mugetul unei fiare ori al unui duh al pădurii.

— Prohor. se întoarse şi zări venind spre el un vlăjgan cu faţa gălbejită şi cu o barbă mare. Era uriaş, spătos, îmbrăcat cu nişte zdrenţe murdare. Din rupturile straielor ieşeau afară smocuri de vată soioasă. Capul lui mare, ca de cal, era înfăşurat cu o cîrpă. Pe frunte avea o plasă ridicată în sus, menită să-l apere de ţînţari. în mîna dreaptă, mînjită de lut uscat, ţinea o măciucă, iar la cingătoare erau înfipte un topor şi un cuţit. Vlăjganul se opri la vreo cinci paşi de Prohor.

— Cine eşti ? — îl întrebă acesta vîrînd mîna în buzunar, dar nu dădu de revolver.

— Namila îşi mişca sprîncenele, plescăia din limbă şi tăcea ameninţător.

— Cine eşti? îl întrebă din nou Prohor.

— Un ucigaş — răspunse surd, într-un tîrziu, necunoscutul, dînd jos din spinare o traistă plină.

— Prohor îl cercetă cu privirea pătrunzătoare a vechiului locuitor din taiga. Ochii sticloşi ai vagabondului, cu pleoapele întoarse ca ale celor bolnavi de trahomă, îl priveau ozbraznic, cutezător. Adevăraţi ochi de tîlhar ! Prohor era voinic, dar n-avea arme. In faţa lui sta un uriaş înarmat cu un topor, un cuţit şi cu tot trecutul său de nelegiuiri. Oamenii de teapa lui te înjunghie pentru o pereche de cizme sau numai aşa, ca să-şi facă cheful. Prohor era pregătit pentru orice. Vlăjganul era acum lîngă el. Ca să nu pară fricos, Prohor nu dădu înapoi nici măcar cu un pas. Matahala răsufla din greu, duhnind îngrozitor a usturoi : mîncase pesemne leordă, o iarbă cu miros respingător.,

— Nu-ţi fie frică — spuse el ursuz.

— N-are de ce să-mi fie : am o puşcă...

— Vlăjganul clătină din cap, îi făcu în batjocură cu

— ochiul şi, arătînd cu mîna spre docarul în care îşi făcuseră mendrele mai adineauri vulpile, apoi spre taiga, în care se făcuseră nevăzute, mormăi :

— Nu trage...puşcociul... Apoi începu să rîdă dogit. Parcă tuşea, rîsul părînd în acelaşi timp horcăitul unui cîine prins în laţ.

— Dîndu-i deodată o lovitură, Prohor îl doborî din picioare şi-i smulse fulgerător toporul şi cuţitul. Necunoscutul se ridică greoi în patru labe, apoi se îndreptă din şale şi-l înjură drăgăstos :

— Soarele cui te-a făcut... Mi-ai tras-o !

— Răsufla adînc, ca un om bolnav, umflîndu-şi pieptul şi sugîndu-şi obrajii. Il chinuia năduful. în sinea sa, Prohor se căi nespus că lovise un om bolnav. îi aruncă înapoi toporul şi cuţitul.

— Aur ai ?

— Am... Să tot fie la vreo juma' de pud.

— Cît ceri ?

— Trei ruble de zolotnik.

— îl iau. Vino la cancelarie să ne socotim.

— Să te ajute dumnezeu ! Cine ești ? — întrebă necunoscutul.

— Prohor Gromov.

— Uriașul își suflă nasul cu degetele și chipul lui se schimonosi, de parcă l-ar fi podidit plînsul.

— Scapă-mă, Prohor Petrov, scapă-mă !

— De cine ?

— De mine însumi. N-am parte de o viață omenească. îmi toc toți bănișorii în trei zile și după aia traiul meu e tot de ocnaș.

— Prohor spuse:

— Mi-e foame de nu te văd. Mi-au mîncat vulpile toate merindele. Poate ai ceva de îmbucat ?

— Am, cum de nu, tătucule... M-au tot miluit muierile.

— Și vlăjganul, înviorat, dezlegă repede bocceaua.

— Făcură un foc, îrifipseră pieziș deasupra lui două cră- cane în chip de pirostrii și agățară deasupra ceaunul și ceainicul.

— Locul era pustiu, pierdut în inima pădurii. Taigaua împresurase poienița cu un adevărat zid de brazi, pini și molifți. Țînțarii dădeau năvală înnebunitor. Deasupra calului roiau ca un nouraș, dar lîngă foc erau ceva mai puțini. Uriașul își lăsă plasa pe obraz. . Prohor, care nu avea așa ceva, aprinse lîngă cal un foc de lemne putrede, ca să facă fum. Calul sforăia, strănuta, închidea ochii care-i lăcrimau și, totuși, vrînd să scape de lighioanele ce-1 pișcau, se vîra unde era fumul mai gros.

— Prohor întinse un polog de pînză, alcătuindu-și un fel de cort mic. Cum țînțarii nu-1 lăsau nici să mănînce, se vîrî sub polog. Vlăjganul turnă într-o ceașcă chinezească de lemn ciorbă de pește și o întinse sub polog lui Prohor, răm'înînd să mănînce singur lîngă foc, de-a dreptul din ceaunel. Opăriți de aburii fierbinți, țînțarii cădeau în ceaunel, iar vagabondul mînca ciorba cu țîn- țari cu tot, fără să-i pese cîtuși de puțin. Deasupra pologului țiuia un nor de țînțari ațîțați de mirosul de trup nădușit la care nu puteau ajunge. Sub polog se făcuse o căldură cumplită, înăbușitoare. Prohor stătea cu pieptul gol, ud leoarcă.

— Hei, Petrovici — îi strigă de la foc hoinarul. — Dacă vrei să-ți spun povestea vieții mele blestemate, ascultă. Care va să zică, m-am tocmit să lucrez la canalul stăpînirii. Ei, și canalul acela se săpa în inima taigalei, prin smîrcuri, ca să unească între ele două rîuri. Se făceau acolo zăgazuri, stăvilare — o groază de bani, vorba ceea, aruncați pe gîrlă ! Eu lucram ca fierar. De

năravul meu îs ucigaş, fugit de la ocnă. Is poreclit Filka Şkvoren. Mă asculţi ?

— Ascult.

— Ei, şi să vezi. Intr-o bună zi mă vede şeful ăl mare, un *ghinărar* de *jeniu,* şi-mi zice : „Măi, Şkvoren, te-ai lăsat de beţie?" — „M-am lăsat, *iecşcelenţa* voastră." „Bine ai făcut, Şkvoren — zice ghinăraru. Tu eşti un om de nădejde, te Cunosc de mulţi ani. Roboteşti un an de zile, iei o groază de bani, pleci şi bei toţi banii cît ai clipi. Pe urmă iară vii de te milogeşti : «Primiţi-mă la lucru». Şi iar munceşti din greu, întocmai ca la ocnă... Nu vezi ce prostie mare faci ? Te canoneşti un an pentru un chef de o zi !... Mai mare ruşinea !" — „Nu, *ieşcelenţa* voastră — îi răspund eu. — Iacă, mai am puţin şi se împlinesc cinci ani de cînd n-am mai pus în gură nici strop de băuturică. Acu, dac-oi aduna ceva bănişori, plec la oraş şi deschid acolo *atilier."* Asculţi, Petrovici, au ba ?

— Ascult.

— Apăi ascultă. Şi aşa a fost. S-a sfîrşit şi al cincilea an al vieţii mele de cîine prin mlaştini, în frig şi urît. Tare mi-era dor de oraş, de oameni... Mă lipsisem de toate celea. Chiar dacă, să zicem, ni se dădea şi nouă oleacă de votcă la cîte o zi de sărbătoare, n-o beam, ci o vindeam altora şi puneam ban lîngă ban. Strîn- sesem aşa mai bine de patru miare. Şi să vezi : într-o zi a venit un vapor al stăpînirii care pleca îndărăt peste o săptămînă. Mi-am primit socoteala şi ţidulele la mînă, m-am suit pe vapor şi am pornit-o spre oraş. Da' pînă la oraşul cela erau mai bine de o mie de verste. A doua zi, am ajuns cu vaporul în satul Ketskoe. De bucurie, am dat pe gît o duşcă la *bofet,* am gustat un castravete şi iar am mai băut, şi încă, şi încă, şi dă-i, şi dă-i. Ei! Şi iacă, ies eu pe puntea de sus şi mă uit: tot malu era plin numai de fete şi neveste care se zgîiau la vapor şi se minunau. Lume, sumedenie... şi fete !... De cinci ani nu mai văzusem aşa ceva. Şi s-au pornit atunci să se legene în faţa ochilor mei şi mal, şi case, şi văzduh, cu mine cu tot. Iar inima din mine clocotea şi se zbătea în piept. Deh, voia să-şi facă de cap, să se grozăvească în faţa lumii. „Hei, voi, fetelor, nevestelor ! Ia poftiţi, rogu-vă, de-1 întîmpinaţi pe Filka Şkvoren !" Şi odată cobor pe mal, îmi rup căciula şi scot din ea banii. Căciula am aruncat-o, iar banii îi aveam toţi numai în hîrtii noi-nouţe de cîte cinci ruble. Şi iacă, păşesc înainte, pămîntu se clatină sub mine, în inimă simt aşa, o plăcere, iar fetele — afurisitele ! — şi cu nevestele aleargă după mine de-a dreapta şi de-a stînga. Iar eu — de-i vrea mă-i crede, de nu, nu, Prohor Petrov — păşesc înainte mîndru ca un paşă, drept la crîşmă. în stînga ţin strîns un teanc de bani, iar cu dreapta trag din ele, una cîte una, hîrtiile de cinci ruble şi Ije zvîrl în dreapta şi în stînga, de parcă aş fi făcut cărţile la concină. Zău aşa ! Fetele, fireşte, nu căscau gUra. Zbierau: „Ura, ura! Trăiască stăpînul nostru Filip Samsonîci, trăiască domnul Şkvoren !" Cînd am ajuns la crîşmă, am spînzurat şi ce mai rămăsese. A doua zi, cînd m-am dezmeticit, mi-am vîrît gîtul în ştreang... Şi de vreme ce m-au scos din ştreang, m-am aruncat în rîu. M-au prins la timp. Atunci m-am înjunghiat cu cuţitul în piept de am zăcut o săptămînă. Dar m-am înzdrăvenit. Mă auzi, Petrovici ?

— Te aud. Ia mai dă-mi o ceaşcă.

— Filka Şkvoren îi turnă ceai, apoi se aşeză din nou la foc şi-şi aprinse luleaua.

— Cinci ani am robotit ! Ca să rămîn iar sărac lipit pămîntului într-un singur ceas... Şi barem să-mi fi făcut cheful. Da' nici cu atît nu m-am ales ! Şi cîte n-am visat : viaţă la oraş, *atilier,* să mă însor, să mă fac om... Of, doamne, doamne !

— Eşti un neghiob — spuse Prohor de sub pologul lui şi-şi aprinse şi el ţigara.

— Chiar că-s neghiob, din cap şi pînă-n noadă — încuviinţă Filka.

— Prohor ieşi de sub polog şi s£ apucă să-şi înhame calul. Ocnaşul îi ajuta cu îndemînare.

— Ei, atunci ne-am înţeles, nene Şkvoren. Aurul mi^l aduci la cancelarie...

— Şi cîţi biştari îmi dai ?

— Cît ţi s-o cuveni. O să se adune, pesemne, la vreo trei-patru miare.

— Of, of ! — oftă vlăjganul, lovindu-se cu pumnul în piept şi clătinînd nefericit din cap.

— Te temi ?

— Tare mă tem. Mă duc pe copcă !

— Oftă şi, apropiindu-se de Prohor, îl apucă de mîna.

— Fie-ţi milă de mine, Prohor Petrov. Ia-mă undeva la matale, că doar ai locuri destule.

— Prohor se" gîndi o clipă şi spuse, suindu-se în docar :

— N-am să-ţi dau toţi banii odată, ci puţin cîte puţin.

— Iţi mulţumesc frumos — răspunse bucuros uriaşul.

— După cîteva clipe de tăcere, Prohor îl întrebă :

— Şi zi, ai omorît mulţi oameni în viaţa ta ?

— Filka Şkvoren îşi arcui sprîncenele, căznindu-se parcă să-şi aducă aminte :

— Nu, nu chiar atît de mulţi... Nu cred să s-adune nici zece.

— •— Şi pentru ce i-ai omorît ?

— Cu unii s-a întîmplat la beţie, alţii se ţineau de strîmbătăţi. I-am făcut de petrecanie şi unui ispravnic. Asta-i ! Hai, ia-mă la matale. Treburile ţi-s cam încurcate, să ştii că umbli numai prin primejdii, sub ameninţarea morţii. Ţi-a mers buhu hăt-departe şi-ţi cunosc eu toate năravurile. Află că-ţi pot fi de folos...

— Prohor trase de hăţuri, calul ieşi în drum şi porni întins. Stăpînul lui se întoarse şi strigă fără a sta pe gînduri :

— S-a făcut! Vino ! Poate că, într-adevăr, îmi poţi fi de folos.

— Vorbele ieşite din igura sa şi înţelesul lor îl buimăciră pe neaşteptate. Deodată i se năzări că-1 vede dinainte-i pe pristavul pîntecos şl bădăran, cu mustăţile în furculiţă. Plutea alături de el, ameninţîndu-1 ou degetul şi chicotind, iar pe marginea drumului, pitindu-se în desişul taigalei, se iţea cînd şi cînd ocnaşul Filka Şkvoren. îi făcea cu ochiul şi-şi sclipea în tăcere cuţitul, arătînd spre pristav. Calul iuţi pasul şi vedenia rămase în urmă. Prohor scrîşni din dinţi şi tuşi tare.

— 5

— Ascultă-ină, domnule Protasov — începu Prohor. — Spune-mi sincer, ce uneltesc muncitorii mei ? Piu: teste ceva în atmosferă, dar ce anume nu pot înţelege...

— Vorbind astfel, Prohor îşi dădea seama foarte bine de tot ce se petrecea, dar voia să vadă ce-i va răspunde inginerul. i

— Protasov tăcu o vreme, adunîndu-ţi parcă forţele pentru o explicaţie anevoioasă eu patronul. Apoi îşi luă *pince-nez*-ul de pe nas şi se uită la Prohor, îngus- tîndu-şi ochii miopi.

— După cum ştii şi dumneata, Prohor Petrovici, unghiul de incidenţă este egal cu unghiul de reflexie. Sau, ca să vorbim mai simplu : semeni vînt, culegi furtună.

— Cum adică ?...

— Prohor se plimba prin biroul din turn, urmărit pas cu pas de lupul său cu deşerturile supte.

— Logica şi bunul simţ spun că o întreprindere e trainică, puternică, numai atunci cînd este cointeresat şi muncitorul la cîştig, sau, cel puţin, cînd i se asigură o existenţă omenească.

— Iar întrucît la mine nu există nimic din toate acestea — îl întrerupse Prohor — întrucît eu sînt un exploatator, iar în ochii dumitale, un nemernic, întreprinderile mele trebuie să se ducă de rîpă, nu ?

— Dacă vrei, da.

— Dar atunci de ce se ţin pe picioare de mai bine de zece ani, ba se şi întăresc ?

— —i ISe ţin pe picioare şi se întăresc ? — Protasov zîmbi cu un colţ al buzelor şi suflă pe, nări şi pe gură un nor de fum. — Toamna trecută am ales pentru prelucrare un cedru uriaş, atît de gros că nu-1 puteau cuprinde trei oameni. într-o bună zi, deasupra taigalei, s-a abătut un uragan. Toţi copacii au scăpat, numai cedrul acela a fost doborît. Ne-am mirat nespus: păruse vînjos, dar pe dinăuntru era putred. Astai...

— înţeleg — spuse ostil Prohor. — înţeleg ce vrei să spui... Dar deocamdată nu se vesteşte de nicăieri nici un uragan.

— Barometrul politic arată exact contrariul.

— Prohor se opri din mers. Se opri şi lupul şi linse

— mîna stăpînului.

— Da, fiindcă veni vorba ide barometru şi, în genere,' de politică... Ia spune-mi, te rog, Andrei Andreici, de unde iau muncitorii toate porcăriile acelea de cărţulii ?

— Ce cărţulii ?

— Şi Protasov îşi puse *pince-nez*-ul.

— Vrei să spui că n-ai văzut pînă acum nici una ?

— Nu, n-am văzut.

— Iată, poftim. — Prohor deschise dulapul şi aruncă la picioarele lui Protasov un teanc de broşuri care se împrăştiară pe jos. — Poftim !

— Aici eraţi ? ! — strigă bucuros pristavul, ivin- du-se pe neaşteptate im uşă. Gîfîind şi ţinîndu-şi sabia cu mîna, sugîndu-şi iburta pe cît putea, abia dacă încăpu pe uşa îngustă, cu un umăr înainte. — Ce v-am mai căutat... Şi cînd colo dumnealor s-au cocoţat tocmai în turn, aproape de nori.

— Prohor adună în grabă broşurile şi le puse la loc în dulap. Fîstîcit, inginerul Protasov se îmbujoră.

— Aşa că, Andrei Andreici — îi spuse Prohor, ca şi# cînd ar fi continuat o discuţie întreruptă —' îţi mulţumesc foarte mult pentru activitatea dumitale... Sînt

— satisfăcut -de operativitatea de care dai dovadă. Locul ales pentru moară este oît se poate de potrivit. La revedere, dragul meu. Plec şi eu îndată la lucru.

— Protasov se ridică şi-şi luă geanta.

— O clipă, vă rog ! — rosti pristavul după ce izbuti, în sfîrşit, să-şi tragă sufletul. — Andrei Andreici, stimate domn ! He-he-he — chicoti el şi-1 bătu pe umăr cu o familiaritate de bădăran.

— Te ,rog, fără gesturi — se feri scîrbit inginerul. — Ce doreşti ? Mai pe scurt, te rog, că n-am timp.

— Nu te grăbi, nu te grăbi, drăguţule.

— Şi pristavul se aşeză greoi pe canapea.

— Protasov se aşeză şi el şi-şi luă *pince-nez*-ul.

— Printre muncitori circulă felurite cărţulii instigatoare, felurite proclamaţii, ba chiar şi un manifest al partidului social-demoerat...

— Ce cărţulii ? Ce proclamaţii ?

— Poftiţi, astea ! — Pristavul scoase din buzunar două broşuri, apoi se ridică gemînd şi, apropiindu-se de dulap, dădu

să întindă mîna ca să-1 deschidă. — Mai sînt şi aici...

— Cîinele-lup sări cu labele dinainte în pieptul pristavului şi clămpăni din dinţi, lătrîndu-i drept în faţă.

— Marş! — strigă la el Prohor, lovindu-1.

— întuneeîndu-se deodată, pristavul se uită crunt, cu o

— privire grea, întîi la lup, apoi la Protasov şi după aceea la Prohor.

— —[1] Şi ce amestec am eu în toate acestea ? — întrebă Protasov.

— Da, ce amestec are Andrei Andreici ? — îi ţinu isonul şi Prohor.

— Pristavul şi Prohor se fulgerară amîndoi din priviri. Omul stăpînirii îşi trecu mîna prin mustăţile stufoase, răsucite, şi, făcîndu-i cu ochiul lui Protasov, spuse :

— Azi-noapte l-am arestat pe tehnicianul Matveev.

— Protasov sări ca ars.

— „ — Ce-ai făcut ? ! — strigă el, arcuindu-şi sprâncenele. — Tehnicianul Matveev conduce lucrările de reglare de pe fluviu. Fără el, sîntem legaţi de mîini şi de picioare... Poţi să glumeşti cu un fhiviu ca acesta? Şi pentru ce l-ai arestat, pentru ce ? Cu ce drept ?

— Cu dreptul pe care mi-1 dă legea.

— Apăsînd pe butonul telefonului, Prohor îi spuse pris- tavului cu voce tremurătoare :

— Ştii, Feodor Stepanîci, ar fi mai bine să laşi deocamdată legea în pace... Dă numaidecît dispoziţiile necesare pentru ca Matveev.să fie pus în libertate... Treci la telefon... Alo, alo !

— Dar nu pot s-o fac... înţelegeţi că nu se poate !

— Iar eu ţi-o cer cu toată tăria. Vrei poate să fiu păgubit cu cincizeci de mii de ruble ?

— Prohor Petrovici, îmi compromiteţi autoritatea. Tăiaţi craca de sub...

— Te poftesc să-i dai drumul numaidecît lui Mat- veev... Iată telefonul. Andrei Andreici, la revedere ! Nu te supăra, lasă-ne singuri.

— Protasov ieşi. Prohor închise uşa în urma lui.

— Pristavul stătea crăcănat, cu gura căscată.

— Feodor — îi spuse Prohor. — Lasă-te de apucăturile astea. Nu te împiedic să faci percheziţii şi arestări... Dimpotrivă ! Dar numai cu eonslmţămîntul meu. Am oamenii

numărați pe degete și fiecare îmi este trebuincios ca o rotiță într-un mecanism. Poți să ridici cîți muncitori vrei, dar, cît timp sîntem în dîrdoră, Mat- veev trebuie să rămînă liber. După ce vom mai termina din ludrări, poți să-1 arestezi și pe el și să-1 mai bagi în sperieți. Și ține minte o dată pentru totdeauna, Feo- dor. — Vocea lui Prohor suna acum poruncitor, autoritar. — O dată pentru totdeauna : inginerul Protasov trebuie să rămînă în afară de orice bănuială.

— Bine, dar...

— Fără nici un „ dar", de vreme ce ți-o spune Prohor Gromov. Lasă toate obiecțiile dumitale prostești la o parte. Am nevoie de el, el este creierul, sufletul întregii întreprinderi. Ai înțeles ? Și ține-ți gura.

— Pristavul rîse gros, obraznic, tresăltîndu-și pîntecul.

— ras.. ' IvSHH^H

— Se aprobă, se aprobă, — tot repeta el, stăpînin- du-și rîșul enigmatic.

— Culcat pe blana de urs, cîinele-lup mîrîia cînd și cînd la el, rînjea, arătîndu-și colții, și lătra scurt.

— Pe lupul ăsta al dumitale o să-1 împușc într-o bună zi — < spuse pristavul scoțînd revolverul. — Nu-1 am la inimă de loc...

— Nici el pe dumneata.

— Prohor ridică receptorul și telefonă la administrație.

— Cine e acolo, contabilul ? N-a venit pe la voi un individ cu părul vîlvoi, un anume Filip Şkvoren ? Unul cu barba căruntă... Dacă vine, nu-1 țineți de vorbă, trimiteți-1 numaidecît încoace. Sînt în turn. .

— Ochii pristavului începură să-i joace în cap neliniștiți. Ciuli urechile, răsuflînd întrerupt, gîfiit: simțea o apăsare în piept.

— Vorbești de un băieș, un vagabond ? — întrebă el. — L-am întîlnit și eu aseară.

— E un fierar bun. Vreau să-1 dau cîtva timp pe mîna doctorilor ca să-i facă un tratament împotriva beției. Pe urmă îl iau în slujba mea.

— Pristavul se uită cercetător în ochii lui Prohor, apoi se ridică deodată, ca și cum s-ar fi grăbit.

— M-am dus... Adică... Aș avea nevoie de ceva bani.

— N-am bani.

— Nu se poate ! Sînt la ananghie mare...

— Ascultă, pișicherule, află că m-am săturat!... Stai jos, să vorbim ceva...

— Altă dată... Acu n-am timp... Hai, dă-mi cinci sutare, pînă n-am cerut mai mult.

— Ia mai du-te dracului! Hai, cară-te !

— Pristavul holbă ochii, pufni pe nări şi-şi ciocni oţărît

— tocurile.

— Ia vezi, tinere ! — îl ameninţă el cu degetul pe Prohor şi chicoti. în rîsul acela prefăcut, mustăţile i se ridicaseră mai sus de urechi, ochii săi mici se ascunse- seră în obrajii roşii şi graşi care tremurau de furie. Deodată ochii i se arătară iar, rotunjindu-se sticloşi, iar de pe buzele lui ţîşni un şuier ca al unui şarpe.

— Prohor Petrovici !

— Prohor împinse jilţul la o parte şi făcu un pas spre pristav, cu pumnii strînşi. Lupul sări şi el în picioare, cu coama zbârlită.

— Pristavul se trase de-a-ndaratelea spre uşă, o deschise cu tocul cizmei şi îşi scoase anevoie afară dosul şi pîntecul. Apoi, din întunericul de pe scară, behăi cu glas dulceag, piţigăiat:

— Să ştii,' Prohoî Petrovici, că Nadenka şi cu mine ne-am pus în gînd să ne facem o căsuţă nouă.

— Uşa se închise cu zgomot.
— Ticălosul! — şopti Prohor gîfîind. Fruntea îi era brobonată de o sudoare rece, pielea de pe tîmple care se îngălbenise de mînie începu să-şi recapete culoarea. Mîngîie lupul care dădea din coadă, îi aruncă o bucată de zahăr şi telefona acasă.

— Nastia, pune masa! Domnul nu-vine — porunci Nina Iakovlevna.

— La masă fuseseră poftiţi Inokenti Filatîci, învăţătoarea Katerina Lvovna şi părintele Alexandr. Cum însă preotul întârziase, se aşezară la masă fără el, în sufrageria cea mică.

— Dimineaţa veniseră în aşezare nişte tunguşi cu o sută de reni. Poposiseră la o verstă de acolo. Vreo zece din ei se îndreptaseră spre biserică cu daruri — piei de ren, de veveriţă şi de vulpe. Biserica avea lacătul pus la uşă. Doar o fereastră laterală, a altarului, era deschisă pentru aerisire. Tunguşii ocoliră de câteva ori biserica, plescăind, mâhniţi din buze : era încuiată.

— Bătrînul Senkiceâ îi spuse tînărului Vaska :

— Ajuta la mine. Pinge dos, urcam fereastra.

— Bătrînul intră în altar. După el săriră şi ceilalţi, toţi

— afară de Vaska.

— Hei, prieten, aruncă blana aci !

— Vaska aruncă pe fereastră toate pieile, apoi intră şi el. Tunguşii se închinară în altar, deschiseră uşile împărăteşti şi duseră blănurile în mijlocul bisericii. Văzînd pe catapeteasmă icoana sfîntului Nicolae-făcătorul de minuni, îşi puseră darurile la picioarele lui. Doar treizeci de blăniţe de veveriţă şi una de Vulpe le lăsară deoparte.

— Asta la taica părinte Alexandr, popa-prePtul — spuse bătrînul.

— în vremea asta, Vaska deschise forţat lada cu luminări, alese zece din cele mai groase, le puse în sfeşnicul din faţa icoanei sfîntului Nicolae şi le aprinse. Totodată îşi aprinse şi luleaua. Bătrînul strigă însă la el : „Hei !", îi smulse luleaua din gură, o trînti jos şi-i dădu un ghiont după ceafă. Tînărul

începu să clipească burzuluit şi să îngîne ceva peltic, apoi fugi repede în altar.

— Tunguşii se rugau, se scărpinau şi oftau. O -femeie şi o fetiţă se aşezaseră jos, cu spatele la icoană. Se uitau, mirate, plescăind din buze, la bolta albastră a- bisericii, presărată cu stele de aur.

— Vaska scoase din altar o cădelniţă ce fumega şi i-o întinse bătrînului, spunînd :

— Na, ţine asta cu trei lanţuri, mişcă mult. Ştii ?

— Ştie la mine puţin — răspunse bătrînul Senkiceâ şi începu să cădelniţeze, pleeîndu-se în faţa icoanei, strigînd ceva de neînţeles şi cîntînd în gura mare ca în mijlocul taigalei : — Oho-ho-ho ! Nikola-tatuc, a-a-a !

— Se lăsară cu toţii în genunchi şi începură să plîngă.

— Chipul întunecat al sfîntului Nicolae zîmbea bătrî- neşte ca întotdeauna. Mîngîind aripile poleite ale unui heruvim de lîngă strană, Vaska strigă mirat:

— Numai cap şi aripa... Pasăre este, sau ce este ?

— Bătrînul Senkiceâ începu să scuture din cap. Codiţa

— căruntă, strîns împletită, i se bîţîia pe spate. Cu ochii săi mici, piezişi, plini de urdori, pe jumătate închişi, strîmbîndu-şi gura veştedă, neumbrită de mustăţi, zbiera cît îl ţinea gura :

— Ehe-he-hei ! Dumnezeu-tatuc, sfinta nascator- maica !

— Ce faceţi aici, păgînilor ?!

— Auzind glasul preotului care intrase în biserică, tunguşii se întoarseră. Senkiceâ scăpă din mînă cădelniţa. De spaimă, bărbaţii îşi puseră căciulile pe capete.

— Pe unde aţi intrat în lăcaşul domnului? Prin altar! Aţi pîngărit biserica, păgînilor...

— Care pangarim ? Ce spui ? Nu adevarat la tine !— răspunse Senkiceâ. — Fumu asta... de la fluturătoare cela vine... De ce vorbeşti aşa, taica părinte Lexandra, popa-preotu ?!

— Zîmbind cu mîhnire, preotul îi binecuvânta pe toţi, apoi, închinîndu-se cu evlavie, închise uşile împărăteşti.

— Asta jertfa pentru Nikola, asta daruim la tine — lămuri Senkiceâ, atingînd cu piciorul pieile puse în amvon.

— Tontule ! — spuse preotul cu dojană blîndă în glas. — Dacă mi le daţi mie, atunci să le duci la mine acasă.

— Nu — scutură din cap Senkiceâ. — Nu, părinte taica popa-preotu. Am adus jertfa la dumnezeu, am spus la dumnezeu : „Asta, doamne, dai la taica părinte". Iată, părinte, ia

de la dumnezeu singur, noi nu ducem la tine. Dumnezeu dea la tine... Noi nu trebuie.

— înțelepciunea aceasta naivă îl mişcă pe preot, Zîmbi și spuse :

— Ce copii cu inimă curată sînteţi voi ! Dar, dragul meu... Cînd ruşii îmi dăruiesc ceva de-ale gurii, îmi trimit dania acasă. De pildă, fînul văcuţei mele s-a isprăvit. Atunci soţia lui Gromov mi-a trimis un car. Dacă ar fi după voi, ce trebuia să fac? Să-i fi adus carul cu fîn aici la biserică, lui dumnezeu, dumnezeu să mi-1 dea mie, iar eu să-1 duc de aici acasă, nu ? Aşa vine treaba ?

— Aşa, aşa — încuviinţară tunguşii, dînd mulţumiţi din cap. — Bine zice tu la noi... Tari bine.

— Dar carul nici n-ar putea să intre pe uşă ! — spuse preotul, străduindu-se să nu rîdă.

— De ce nu treacă ? — replică Senkiceâ, scoţîndu-şi luleaua şi punga de tutun. — Face uşa mai mare, trece tot... Adevarat ? !

— Părintele Alexandr izbucni în rîs, bătu din mîini tinereşte ca din nişte aripi şi-1 îmbrăţişă pe bătrîn.

—

— Ce bun, ce isteț, ce om de treabă ești... Vai de mine ! De ce stați toți cu căciulile în cap, scoateți-le repede, că-i păcat!

— Se descoperiră cu toții. Deh, dacă-i păcat !

— Senkiceâ își scoase și el căciula, își vîrî luleaua în dinți și scăpără un chibrit.

— Ce" faci ! — strigă speriat preotul și bătu din picior.

— Ce ? — întrebă nedumerit tungusul.

— Uite ce — răspunse Vaska, repezindu-se și smul- gînd din gura lui Senkiceâ luleaua pe care o trînti jos.

— Ptiu, drac! — scuipă printre dinți bătrînul. — Uitat numai nițel.

— Preotul mai stătu puțin de vorbă cu ei, îi binecuvîntă din nou, îi scoase afară din biserică și porni spre casa Gromovilor. Pe drum, zîmbetul nu-i părăsea buzele. Se așeză la masă zîmbind.

— închipuiți-vă ce întîmplare — începu el, — Deschid ușa bisericii, și ce văd ? înăuntru — vreo zece tunguși, acești minunați copii ai naturii, cu inima atît de neprihănită...

— Povestirea lui fu ascultată cu atenție și cu voie bună. Mai zgomotos decît toți rîse Inokenti Filatîci, deși îl supărau mult protezele pe care și le pusese de curînd. Pesemne că dentistul, venit nu demult în așezare, nu era din cei mai buni : dinții pe care i-i pusese erau mari, ca de cal, și-i ieșeau în afară, astfel încît nu putea închide gura. Din pricina asta, fața lui arăta alungită, caricaturală, de nerecunoscut. Vorbea greoi, rostind cuvintele caraghios, neplăcut.

— Mi-a făcut-o ! Trebuie sau să-mi pilesc dinții zdravăn, sau să-mi pun o nadă la buze — spuse Inokenti Filatîci rîzînd. Cînd mușcă din plăcinta cu morcovi, proteza de sus rămase înțepenită în ea, apoi căzu jos.

— Katerina Lvovna, Ketty, tînăra învățătoare care tocmai absolvise institutul, o apucă pe Nina Iakovlevna de braț și izbucni în rîs.

— Părintele Alexandr se arătă cît se poate de preocupat de ciorba lui de pește. Cît despre Inokenti Filatîci,

— 34' — acesta se aplecă gemînd —
și, muindu-și barba în ciorbă, începu să caute sub masă proteza buclucașă.

— Am găsit-o, blestemata, uite-o — fonf ăi el. — Că bine zice sfînta scriptură : „Și sfărma-voi dinții păcătoșilor..." Of, of, of, păcatele mele !

— Se întoarse cu spatele, căscă gura mare cît-toate zilele și izbuti să-și fixeze dantura la loc.

— Precum spuneam — urmă preotul — ce înțelepciune adîncă, ce filozofie înaltă găsești la aceste făpturi primitive care se află la hotarul dintre om și animal!...

— Părintelui Alexandr îi plăcea să-şi alcătuiască frazele cu precizie, frumos, rotunjit, ca la carte. Chiar şi în conversaţiile obişnuite răzbătea patetismul său binecunoscut. Acest lucru îl îndreptăţea să se considere orator „prin graţia lui dumnezeu" şi să se mîndrească cu darul vorbirii ce-1 avea. De obicei, cînd lua cuvîntul îşi vîra mîinile în mînecile largi ale anteriului, îşi îndrepta şi mai mult făptura şi-şi privea ascultătorii, închizînd pe jumătate ochii cenuşii, inteligenţi, cu genele roşcate. Vorbea cu toată lumea ca de la om la om, însă cu sentimentul incontestabilei sale superiorităţi. Doar faţă de inginerul Protasov, acel voltairian, socialist şi ateu, se simţea întotdeauna intimidat.

— închipuiţi-vă : aceşti tunguşi nu vor să mă jignească, dîndu-mi în mînă prinosul lor. Nu-1 dau omului, ci lui dumnezeu, iar omul trebuie să primească ofranda lor de la dumnezeu ca să simtă recunoştinţa în acelaşi timp faţă de el, ca şi faţă de om. Nu-i aşa că sînt delicaţi ? — întrebă el, uitîndu-se printre gene spre toţi cei de faţă. — Cu totul altfel decît obişnuim noi, ruşii. La noi, cînd preotul umblă pe la enoriaşi cu botezul, femeile îi vîră gologanii drept în mînă. Acest lucru e dureros, jignitor, banii aceia îl ard ca focul ! Şi totuşi preotul este şi el tot om : vrea şi el să .bea şi să mănînce.

— Ehei, sfinţia ta, părinte, nu poţi să te plîngi în privinţa asta... — clămpăni din dinţi Inokenti Filatîci.

— Nu mă plîng, nu mă plîng — răspunse smerit preotul, primind pe farfurie a doua porţie de plăcintă.

— Inokenti Filatîci îi făcu cu . ochiul învăţătoarei :

— Pare-mi-se că vă e dor de cineva, domnişoară.

— De cine ?

— De Andrei Andreici, de domnul Protasov.

— Katerina Lvovna se îmbujoră, ridică din umeri şi

— aruncă pe furiş o privire spre stăpîna casei.

— Nici prin gînd nu-tai trece... Ce vă face să credeţi aşa ceva ?

— Ehei, ar fi un mire pe cinste !...

— Nina Iakovlevna cătă şi ea cu coada ochiului spre tînăra învăţătoare.

— Să nu-1 scăpaţi, domnişoară ! Bărbat mai bun ca el nici că se poate ! — strigă Inokenti Filatîci cu foc, scuturîndu-şi cu atîta energie capul bărbos, încît proteza de sus fu cît p-aci să-i sară iar din gură. O prinse însă dibaci cu mîna. — Bună partidă ! Foarte bună ! — îi dădu înainte jovialul bătrîn.

— Ce-ar fi să schimbăm subiectul ? — interveni amfitrioana, bătînd cu cuţitul în farfurie. — Nastia, adu raţa !

— Părintele Alexandr se uită ţintă în ochii ei. Nina Iakovlevna arăta tot atît de drăguţă, chiar nepăsătoare parcă, dar în ochi i se citea o nelinişte supărătoare, o umbră de

tristeţe. Katerina Lvovna se simţi stingherită şi nu mai zîmbi. Privea încurcată în jos, iar vîrfurile urechilor i se învăpăiaseră.

— Vrînd să pună capăt tăcerii, părintele Alexandr Spuse :

— Vă poftesc pe toţi mîine spre amiază la convorbirea pe care o voi avea cu tunguşii pe terna : „Primele noţiuni despre dumnezeire". Pe lîngă toate celelalte, va fi foarte interesant şi din punct de vedere etnografic... Mai cu seamă pentru dumneata, Katerina Lvovna. N-ai mai văzut niciodată tunguşi, nu ?

— A venit Andrei Andreici ! — strigă Nastia punînd pe masă tava cu raţa.

— Cele două femei îşi scoaseră în aceeaşi clipă pufurile şi începură să-şi potrivească părul cu degete tremurătoare.

— Filka Şkvoren îşi petrecuse noaptea în taiga, la un foc aprins de muncitori. Dimineaţa făcuse o baie, îşi uscase la soare obielele rupte şi pornise spre aşezarea Gromovo. Mîncă la crîşmă ciorbă, pe săturate, apoi întrebă cum să ajungă în aşezare, la administraţie, îşi aruncă în spinare sacul de piele şi ieşi în uliţă.

— Soarele scăpăta spre asfinţit. Pe uliţă, îl ajunse din urmă o ţigancă,

— Stai oleacă, drăguţule !

— Un şal verde, înflorat, îi acoperea fruntea pînă peste ochi, astfel că nu-ţi puteai da seama dacă e bătrînă sau tînără. Purta o fustă veche şi murdară, picioarele îi erau desculţe, dar albe, ca franzela.

— N-ăi fi cumva Filip Şkvoren ?

— Eu îs.

— Iaca, ţi-a trimis stăpînu un răvaş... Vino în fundătură, nu vorbi aşa tare...

— Care stăpîn ?

— Apăi Gromov, Prohor Petrovici.

— Nu ştiu carte. Citeşte tu !

— Ţiganca deschise plicul roz cu chenar albastru, scoase afară scrisoarea şi-şi ridică şalul de pe ochi. Faţa ei era tînără, oacheşă, în urechi îi clincheteau cerceii.

— Ascultă aici, milostive, fericitule.

— Se aşezară pe o prispă şi ţiganca îi citi în şoaptă :

— „Nu veni la cancelarie. Du-te cu ţiganca la pinul strîmb. După căderea nopţii, viu şi eu."

— Ţiganca tăcea, privind matahala fioroasă de lîngă ea."

— Da' tu cine eşti ?

— O ţigancă. II slujesc pe el, mă trimite de colo- colo. îi sînt slugă credincioasă, mai credincioasă ca oricare.

— Apăi de ce mi-a mai spus atunci, potaia naibii, să viu la *canţălărie...* Bătu-l-ar sfîntu, nărodu dracului...

— Nu-ţi făcea inimă rea, fericitule... Stăpînul n-are voie să primească aur în văzul tuturor. Vino.

— O potecuţă bătută de fiarele din taiga îi duse în desişul pădurii. Hoinarul păşea înainte, urmat de ţigancă. Se înserase.

— Şi zi, nu te temi că te înjunghii ?

— Nu mă tem, fericitule. Is vrăjită...

— Ia vezi că ăst an am înjunghiat una cam ca tine. A încercat să-mi şparlească aurul... I-am înfipt cuţi- taşul ăsta în beregată şi... atît i-a fost... Bătu-o-ar s-o bată !

— Iată şi pinul cu pricina — zise ţiganca, trăgînd cu urechea. Taigaua foşnea încet, înăbuşit. Vîrfurile copacilor îşi luau parcă rămas bun de la soarele ce asfinţea. La poalele lor, între trunchiuri, pogorau umbrele răcoroase ale amurgului.

— Un muşchi înspicat, moale, se aşternea pe pămînt ca o blană. Poieniţa avea vreo douăzeci de paşi de la un capăt la altul, iar în mijloc se înălţa un pin strîmb, alcătuit din trei trunchiuri crescute laolaltă. Se uscase, trăsnit în timpul unei furtuni. Paloşul de foc căzut din cer îi retezase cununa verde, îi spintecase şi-i pîrjolise trunchiurile, împroşcînd ţăndările departe în jur.

— Şezi colea...

— Ţiganca se lăsă jos pe covorul de muşchi.

— Vlăjganul rămase o vreme în picioare, chibzuind şi cătînd împrejur, apoi se aşeză şi el, spunînd :

— Bată-te să te bată! Gă zărghit mai eşti... Şi dacă, vorba aceea, m-oi apuca să te pup şi să te dezmierd ?

— Ţiganca chicoti tare, ascuţit, şi se trase mai deopartei

— Noi, ţigăncile slobode, sîntem deprinse cu d-alde astea... Numai că cerem cam scump... Ai mult aur ?

— Destul... Hai, vrei să te iau de nevastă ?... Eşti şi plinuţă şi nurlie... Eu mi-s, ca să zic aşa, om bogat. îmi dau barba jos, îmi cumpăr ţoale de soi şi îmi iau o ţigăncuşă de cucoană. Măi, măi ! Arde-te-ar focu, spurcăciune, că drăguţă mai eşti !

— Ţiganca ridică din umeri, rîse, scoase un pachet de cărţi şi, răsfirîndu-le în evantai pe covorul gros de

muşchi, începu :

— Hei, voi cărţilor, ia să-mi arătaţi gîndul voinicului ! Care cum o cădea, aşa o să-ţi fie norocul... Of, ce o să te mai pup, fericitule, ai să-ţi pierzi şi minţile de atîta desfătare, ai să uiţi de tot ce-i pe lume ! Of, că frumoşi ochi mai ai, mînca-ţi-aş... Ia te uită!

— Nările ocnaşului începură să freamăte. Sîngele îi clocotea în vine, ochii îi seînteiau.

— Da' de cîntat ştii să cînţi ?

— I-auzi vorbă. Da' tu ?

— Cînd îs cherchelit, îi zic şi eu !

— Ai vrea să tragi o duşcă ?

— Năroado... Da' ce, tu eşti vrăjitoare ? De unde ai băutură aci ?

— Iacăt-o...

— Ţiganca scoase de sub şal o sticluţă de coniac înfundată şi i-o întinse.

— Namila muşcă cu dinţii ceara dopului, lovi fundul sticlei de palmă şi, făcînd semn cu unghia la jumătatea ei, spuse :

— Noroc şi sănătate, drăguţo. — Bău şi-i întinse sticla. — Bea şi tu, îngeraşule... Să se bucure şi inimioara ta de ţigancă... Ha-ha !

— Nu-s obişnuită... Bea tot, pîn' la fund. Cînd îi mîntui, aprindem focul şi ne iubim... Cît e noaptea de lungă, pînă la răsăritul zorilor, ne-om face de cap... Bea, norocosule, mînca-ţi-aş ochii tăi ăştia frumoşi... Ia te uită la cărţi ! Vezi : riga a căzut drept pe dama de ghindă !

— Sorbind o gură de coniac, hoinarul zăbovi o vreme pînă să-1 înghită. Ce plăcut îl ardea ! Parcă-1 ungea la inimă !

— Oho ! Să trăieşti...

— îşi pironi privirile spre cărţi. într-adevăr, riga şi dama stăteau alăturea. Celelalte cărţi se ridicau, se culcau, se ridicau, se culcau.

— Ei, comedie. ca asta ! Ptiu ! parc-ar fi vrăjite.

— Se frecă la ochi şi se uită încruntat la ţigancă.

— Ce-ţi holbezi ochişorii la mine ? — îl stropşi ea.

— Nu mă mai cunoşti ? Eu sînt ţiganca slobodă, inimioara ta, gagica ta...

— Piei, drace, piei ! — mormăi hoinarul, mişcîndu-şi anevoie în gură limba grea ca de plumb... Şedea aplecat înainte

ca o broască rîioasa mare, cu ochii holbaţi, prop- tindu-se cu pumnii în muşchi. Covorul cel cărunt de muşchi se legăna sub el tot mai iute, tot mai iute. Căzu pe o parte : îl trăgea la somn şi se simţea fericit.

— Tulburatu-s-au ochişorii tăi, căzutu-ţi-a căpşorul pe periniţă... Dormi, fericitule, dormi adînc... — gînguri ţiganca.

— Se plecă spre faţa lui Filka, îi ridică repede o pleoapă, se uită în ochiul lui tulbure, dat peste cap, apoi se ridică în picioare şi, scoţînd de sub şal un pistol, trase în aer.

— Ce mai tu-nă !... — şopti prin somn ocnaşul.

— îndată ce răsună împuşcătura, din taiga ieşi un om
— şi alergă spre ţigancă.

— Prohor făcu semnul crucii asupra fetiţei sale, Verocika, îşi sărută soţia şi intră în biroul său după ce le ură amîndurora noapte bună. Se culcă, învelindu-se doar cu cearşaful. De zăpuşeală nu putea să adoarmă. Prin minte i se perindau nălucile trecutului : chipuri, întîl- niri, întîmplări. Nu putea însă opri nici o imagine în loc : roiau într-una, se învolburau şi zburau mai departe, întocmai ca fulgii de zăpadă cînd viscoleşte. „Au venit tunguşii" — îşi aminti el într-un tîrziu şi în cugetul lui obosit se ivi deodată din depărtări Djagda, micuţa Djagda. Unde o fi acum ? Vremea, de bună seamă, n-a cruţat-o nici pe ea : s-o fi veştejit ca o floare de stepă frîntă de vînturi. îşi aduse aminte de noaptea aceea tăcută, învăluită în negură, de coliba lui, de lotcă, de taiga. îşi aminti cum alerga după Djagda ca o fiară sălbatică. Coliba lui nu mai era de mult, căci o mistuise trăsnetul. Dar fusese cîndva chiar aici, pe locul acesta, şi în ea venea micuţa Djagda, cea pe care o batjocorise. Auzea şi acum ca prin somn glasul ei trist care-i răscolise tot sufletul : „Rămîi cu bine, *boie!* Rămîi cu bine!" Deschisese ochii, vrînd s-o prindă în braţe, s-o sărute dulce, să nu se mai despartă de ea niciodată, dar Djagda zburase ca o păsărică pe fereastră, în ceaţă, şi se pierduse pe vecie în negura amintirilor înduioşătoare.

— Da, totul trecuse, zburase ca umbra lăsată de un nor. „Ce să-i faci... — cugetă nedesluşit Prohor şi oftă. — Au venit tunguşii... Mă duc." Şi ieşi din casă în vîrful picioarelor.

— Noaptea era argintată de razele lunii. Căzuse roua. Crucea bisericii scînteia. Căsuţa albă a părintelui Alexandr părea albastră, iar prin ferestrele ei albastre clipea luminiţa roşie a candelei. Domnea o tăcere adîncă. Dar toată firea vuia nevăzută : mănunchiuri de raze se cerneau peste împărăţia adormită a taigalei, săgetînd în văzduh, unduind şi sunînd parcă. Taigaua adormită le răspundea foşnind şi fremătînd, visînd năluciri de o clipă, adiind. miresme dulcege ca tămîia.

— Visător, Prohor trăgea în piept miresmele îmbătătoare ale codrului şi simţea cum voinţa lui, ferecată de cerinţele vieţii, îşi leapădă cătuşele. Săgeţile lunii îi şfichiuiau nervii, îi înviorau sîngele. Totul cînta acum în el de bucurie, totul îl îndemna să petreacă, să se veselească. Noaptea aceea argintie se lipea de inima omului întocmai ca o viperă, iar omul se simţea mîhnit şi singur.

— — Djagda ! — strigă el, sfîşiind şuvoaiele ploii argintii de raze.

— Dar nu primi răspunsul glasului drag. Iată şi locul de popas al tunguşilor. Ca nişte umbre albăstrii, renii păşteau prin desişurile cu muşchi. Cîţiva se culcaseră, sătui. Rămurişul coarnelor osoase nu li se clintea. Tunguşii dormeau adînc în cele cinci *ciumuri* ţuguiate, meşterite din piele de ren tăbăcită.

— Doar o tungusă înaltă şi mlădioasă n-avea somn.

— Se oprise, gînditoare, lîngă un foc uriaş, privea jocul zglobiu al flăcărilor şi se căznea să dezlege basmul focului. Mai ştii, poate înfiripa chiar ea un cîntec despre soarele cel geros, despre iubitul ei şi despre lună. Luna, iat-o pe cer ! Dar unde o fi iubitul ?

— Bună seara — spuse Prohor, atingîndu-i umărul gol.

— Tungusa sări în lături.

— Vai ! De ce sperii ?

— Cîinii lăţoşi începură să latre, repezindu-se spre foc.

— Fugi d-aici ! — strigă ea lovind cu băţul cînd într-unui, cînd într-altul. Apoi ridică spre Prohor ochii negri sub sprîncenele arcuite, subţiri. în privirea ei ardeau şi teama, şi curiozitatea.

— De ce te-ai speriat ?

— De tine... Eu crezut *şaitan* este.

— Ţinea între dinţi o lulea ; obrajii ei oacheşi, cu umerii obrajilor ieşiţi în afară, erau înfloriţi de roşeaţa sănă-tăţii. Tînără şi mlădioasă, avea un glas domol, dulce.

— Tu eşti mare ! Tu poţi omorî urs... La mine frică de tine. Acum trezesc ai noştri — îşi depăna ea gîndu- rile cu glas tare, privindu-1 ţintă pe Prohor.

— Nu-i trezi — spuse el privind-o încîntat. — Eşti foarte frumoasă. Cum te cheamă ?

— Se aşeză la picioarele ei încălţate cu cizmuliţe împodobite cu mărgeluţe multicolore.

— Mă cheamă Djulbo.

— E un nume. frumos. Dar Djagda nu e printre voi ?

— Djagda ?

— Tungusa scoase luleaua din gură, îşi şterse buzele şi fluieră a pagubă.

— A murit Djagda. A murit de mult. Cînd a fost să nască un copil de rus, n-a putut şi a murit.

— Vorbea în limba tungusa, privind într-o parte, în întunericul taigalei, cu glasul întretăiat de suspine.

— A miurit Djagda al tău, miurit di mult, — lămuri ea într-o rusească stîlcită şi ochii i se umplură de lacrimi.

— Prohor simţi o strângere de inimă. Tăcu o clipă, lup- tîndu-se cu un simţămînt apăsător... Deci aşa-i fusese scris micuţei, nefericitei Djagda ! Mai bine nu s-ar fi abătut el niciodată prin părţile acelea...

— Tungusa aţîţă focul şi se aşeză în faţa lui Prohor.

— Djagda fost fata tatăl meu... De la altă mamă. Barbatul meu pierit.

— Cum aşa ?

— t- Pierit şi gata. Acum sînt singură.

— J Şi nu ţi-e urît ?

— Cum să nu fie... Nu vezi ? Toată lumea dorme, numai eu chinuiesc. Crezi că uşor ? La mine doar douăzeci ierni. Şi am bani destui : ştiu vînez bine veveriţe şi alte jivine. Eu bogată este, dar mi-e urît. Tare urît !

— Să nu-ţi fie !... Iată, am aici lichior dulce. Am şi bomboane.

— Prohor scoase bidonul, îi dădu un pumn de bomboane şi, stăpînit încă de gînduri întunecate, o îmbră- ţişă cu răceală. Tungusa tresări din tot trupul. Se împotrivi doar un pic, apoi se lipi de el.

— Hai mai departe de foc — spuse Prohor, sărutîn- du-i fără vlagă buzele.
— Luna revărsă peste ei o ploaie de săgeţi şi le zîmbi.

— Cîinele-lup începu să latre înverşunat, ridicînd în picioare întreaga casă, Cîinii din curte săriră în sus buimaci. Filka Şkvoren bătea în poartă şi se sfădea cu rîn- daşul somnoros. Acesta îi strigă că Prohor Petrovici se odihneşte şi-1 pofti să se care la mama dracului. Filka Şkvoren scînci deznădăjduit :

— înţelege, măi omule, că m-am nfenorocit... M-au jefuit... Mi-au luat aurul.

— Nina se temea să-1 trezească pe soţul ei. O fi adormit oare atît de adînc ? Deschise fereastra .şi ascultă vorbele celor de la poartă. Rîndaşul zicea :

— Cu supărarea asţa să te duci la pristav, ori la ureadnik. La stăpînul meu să vii dimineaţa la şase, ori către seară, în. turn.

— Filka nu răspunse. Se aşeză pe iarbă în faţa portiţei, cu capul în mîini.

— Ziua se îngîna cu noaptea. Luceafărul dimineţii strălucea încă viu pe bolta cerească. Prin viroage mai dăinuia încă ceaţa. Rîndaşul intră in căsuţa lui.

— După mai puţin de un ceas se auziră paşii lui Prohor. Tuşea. Avea puşca în spate, iar cizmele îi erau ude de rouă. Adulmecîndu-l din birou, lupul începu să urle de bucurie. Prohor aruncă o privire spre hoinarul adormit, deschise încetişor portiţa şi intră în casă tot atît de încet. Perdeaua din iatacul Ninei se trase la o parte şi se întoarse la loc smucit.

— Dimineaţa, cînd Prohor tocmai se urca în docar, Filka Şkvoren se apropie de el. Plîngînd amarnic şi ştergîn- du-se la ochi cu pumnii, îi povesti nenorocirea sa.

— Prohor îi zvîrli doar o vorbă :

— Nătărăule !

— Calul o luă din loc.

— Pe la unsprezece, Nina începu să se pregătească ca să se ducă la tunguşi. Mergea- şi Verocika. Părintele Alexandr urma să treacă să le ia.

— Coniţă, veniţi puţin la bucătărie. Vă cheamă o tungusă — o vesti jupîneasa Nastia cu o expresie de viclenie. Ochii îi rîdeau în cap.

— Nu se spune „vă cheamă", ci „vă pofteşte". în- vaţă-te şi tu să vorbeşti!

— Dînsa a întrebat de domnul, dar i-am spus că a plecat.

— Părintele Alexandr şi Djulbo se iviră chiar în clipa aceea. Intraseră pe la bucătărie. Se închinară amîndoi la icoane. Nina şi Verocika primiră binecuvîntarea preotului. Tungusa întrebă :

— Proşka nu-i ?

— Prohor Petrovici ? Nu-i acasă — răspunse Nina. — Dar ce treabă ai cu el ?

— Iată : eu adus la el două piele ren, două elan şi încă douăzeci veveriţă. Cînd eu puşc urs, puşc moş *amican,* aduc urs la el. Şi să dai la el galbenul asta, bani...

— Păşind sprinten, dreaptă, mlădioasă, se apropie de Nina şi-i întinse o monedă de aur.

— Pentru ce-i dai bani ? Ai cumpărat ceva ?
— Nu — răspunse tungusa privind pe fereastră, în zare, spre taigaua cea verde. — Tare dulce a sărutat la

— mine Proşka noaptea... Pentru asta... Dai Ia el... dar de la mine.

— Stînd în picioare pe o buturugă din pădure, părintele Alexandr lămurea cu multă răbdare tunguşilor felurite chestiuni religioase. în straie de sărbătoare^ tunguşii se strînseseră roată în jurul lui. Cîinii se tolăneau, parcă ascultînd şi ei, iar în spatele lor stau nemişcaţi renii, cu coarnele rămuroase înălţate.

— Preotul îşi pusese odăjdiile şi potcapul, iar în mînă ţinea crucea. Soarele îl s-ălda generos în razele lui. Tunguşii închideau ochii, se închinau şi se minunau : of, ce taică părinte !... Adevărat sfînt, minune mare !...

— Bun popa, aşa da !

— Dar faţa lui era- posomorită, tristă. Tunguşii nu puteau pricepe nici măcar cele mai simple cuvinte ale lui, căci oamenii pădurii erau tari de cap, săraci cu duhul, şi asta îl umplea de mîhnire.

— Ei, aţi priceput, în sfîrşit, ce este dumnezeu ?

— Priceput, taica părinte ! Gum nu priceput... Priceput puţin, puţin nu...

— Ei, cine este dumnezeu ?

— O fi Nikola...

— Ba nu, v-am spus că nu ! Nikola nu este dumnezeu, Nikola este numai un om plăcut lui dumnezeu, un sfînt. Iar dumnezeu este..»

— Şi preotul lămuri pentru a cincea oară ce se înţelege prin dumnezeire şi pentru a cincea oară întrebă :

— Ei, acum aţi înţeles ce este dumnezeu ?

— O fi Nikola.

— Părintele Alexandr scoase nervos tabachera şi priză tabac. Toate mîinile se întinseră spre el.

— Dă, taica părinte, dă !

— Ei, ascultaţi acum, fiii mei... Vă desluşesc pentru cea din urmă oară ce este dumnezeu. Iată, uitaţi-vă la soare... îl vedeţi ?

— Şi-1 arătă cu degetul. Se întoarseră cu toţii spre astrul strălucitor al zilei, îşi strînseră pleoapele şi, privindu-1 cu mîna streaşină la ochi, strigară într-un glas :

— Vedem, taica părinte, vedem ! Iată-1, iată !

— Vă încălzeşte ?

— încălzeşte, taica ! Cum nu încălzeşte !

— Vă luminează ?

— Luminează, luminează ! Ce mai vorba.

— —< Ei bine. — Aci preotul îşi roti privirea părintească peste mulţimea păstoriţilor săi. — Soarele luminează, încălzeşte, dă viaţă la orice, face să crească iarba, copacii, animalele şi oamenii. Aşadar, soarele întruneşte în el lumina, căldura şi puterea de zămislire, adică trei însuşiri în el singur. Tot astfel şi dumnezeu întruneşte în el cele trei făpturi, cele trei chipuri dumnezeieşti care alcătuiesc sfînta treime.

— Tunguşii rămăseseră cu gurile căscate, privind copilă- roşi, tîmpi, în gura preotului, ăsudînd de atîtea vorbe greu de priceput pentru mintea lor şi din pricina zăpuşelii.

— Ei, acum aţi înţeles ce este dumnezeu ?

— înţeles[1], taica părinte, înţeles !

— Ce este dumnezeu ?

— O fi Nikola.

— Părintele Alexandr se întoarse 'acasă cu o piatră pe inimă. Da, pentru a fi înţeles de acei primitivi trebuia să vorbească altfel. Numai un om de geniu ar şti cum să vorbească despre marile adevăruri eu aceşti neînsemnaţi fii ai pămîntului. El, preotul instruit, care cunoştea pe de rost, din scoarţă în scoarţă, apologetica creştină, toate scrierile teologice, toate cazaniile, toate disciplinele filozofice ale înţelepţilor vechi şi noi, era lipsit de acest minunat dar. Putea să compună şi să rostească frumos o predică savantă, plină de înţelepciunea altora. Da, predica aceasta, înfrumuseţată cu citate din cărţile sorise sub revelaţia divină, va suna în urechi, dar nu va izbuti să mişte o inimă de om. Da, da, nu era decît un chimval sunător, un copac scorburos, un biet păstor, nevrednic să ducă pe calea cea bună turma aceasta de păstoriţi pe jumătate păgîni !

— Cu inima zdrobită, copleşit de asemenea gînduri mohorît e, se întoarse acasă, priză tabac şi se culcă.

— Nina Iakovlevna nu mersese la predica aceea. Se în- cuiase în odaia ei, se rugase, piînsese şi se zbuciumase. Trîntise de pe biroul său fotografia lui Prohor, pusă în ramă cu geam gros. Geamul se spărsese, iar poza căzuse într-un colţ. Nu, nu procedase bine. Trebuia să facă altceva...

— Pe înserate, Filka ajunsese în sfîrşit la „Foişorul de veghe" şi acum stătea înaintea lui Prohor. Faţa îi era buhăită, iar ochii — umflaţi de atâtea pişcături de ţânţari. Zăcuse ceasuri întregi în taiga ca un leş. Capul îi mai vuia încă şi simţea o durere la inimă şi în stomac, întreaga lui făptură răspândea aceeaşi duhoare cruntă pe care o purta pretutindeni cu el.

— Cîinele-lup mîrîia, adulmeca şi umbla încolo şi încoace cu urechile ciulite şi ochii la pîndă. Vlăjganul trăgea cînd şi cînd spre el cu coada ochiului.

— Prohor scoase o fotografie a Nadenkăi, fosta lui ibovnică şi actuala ţiitoare a pristavului. Vîrând-o sub nasul vagabondului, întrebă :

— Asta e ?

— Filka apucă cu labele-i murdare ca de urangutan mica fotografie şi o duse la ochi, strângând pleoapele atît de tare, încît îşi dezveli dinţii mari, galbeni.

— Nu pot să spun nimica... Se vede tare prost.

— Prohor îi întinse o lupă. Namila se mai uită o dată

— prin ea şi spuse :

— Mă tem să intru în păcat. Băutura aceea mi-a luat minţile. Parcă n-ar fi ea... Aia era ţigancă...

— Da' n-a avut cumva un neg uite-aici ?

— Şi Prohor îşi arătă obrazul stâng lîngă ureche.

— —i Ba a-avut, a avut... — se aprinse ocnaşul. — Întocmai acolo... chiar acolo. îmi aduc aminte !

— Prohor se uită drept în ochii lui, chibzui o clipă şi îl pofti să se aşeze. Apoi smulse o foaie din carnet şi scrise :

— „Inok. Fii. Dă-i lui Filip Şkvoren, aducătorul prezentei, o pereche de cizme, pînză de obiele, pantaloni, două schimburi, o haină, două cămăşi şi un suman. Mai dă-i o şapcă şi o jumătate duzină de batiste."

—

— Aruncînd spre ocnaş o privire fugară, plină de scîrbă, şterse cu creionul cuvintele referitoare la batiste şi-i întinse hîrtia.

— Mîine la opt dimineaţa te duci la prăvălie, unde omul meu de încredere are să-ţi dea haine. La zece te înfăţişezi inginerului Protasov. Te ia fierar la atelierul de reparaţii. îţi dau o simbrie de treizeci şi două de ruble şi jumătate pe lună. Mîncarea te priveşte. Asta pînă una-alta. Pe urmă o să mai stăm de vorbă.

— Ştiu unde se găseşte aur — spuse vlăjganul eu glas mohorît, nemulţumit. — Ţi-aş arăta locurile acelea, Prohor Petrovici.

— E departe ?

— Nu-i chiar aproape. Se găseşte acolo nisip, uneori şi drob, chiar deasupra pămîntului. Beleaua e că locul a fost însemnat, deci are stăpîn. Pe unde o fi umblînd stăpînul acela, nu se ştie. Poate e-o fi dat de mult ortul popii şi n-o avea nici un moştenitor.

— Ştii să călăreşti ?

— Ha ! Ce mai vorbă ! — exclamă ocnaşul şi începu să se foiască pe scaun.

— Poimîine, la ceasurile cinci dimineaţa, să fii gata. Să mă aştepţi aici, lîngă turn.

— Da' cu fierăria cum rămîne-? Cu *injineru ?*

— Tocmai atunci sfoara fu trasă, şi clopoţelul sună

— scurt. Prohor se apropie ide fereastră şi-i strigă lui Fedotîci :

— Ce e ? Aur ?

— întocmai, să trăiţi!

— Trage-i !

— Tunul bubui. Namila căzu de pe scaun şi-şi făcu semnul crucii. Lupul începu să latre. Prohor trecu cuvenita însemnare în registrul îmbrăcat în atlaz şi socoti totalul. Filka plecă. Lupul îi mai adulmecă mult timp urma. Aerul din încăpere se primeni repede. Prohor te- lefonă pristavului. îi răspunse Nadenka :
— Nu-i acasă, Prohor Petrovici. A plecat nu ştiu unde pentru trei zile.

—

— Prohor puse receptorul în furcă şi începu să păşească repede prin odaie, muşcîndu-şi barba şi răvăşindu-şi părul din cap.

— Nina nu veni la masă, astfel încît Prohor prînzi numai cu Verocika, fetiţa lui. La ceasul acela, ea cina. Numai de cinci anişori, bălăioară, toată numai zulufi, cu o fundă mare în păr, abia de ciugulea, hrănind în schimb de zor două păpuşi şi un ursuleţ al ei şi vărsînd supa pe faţa de masă. Alături de ea şedea dădaca Fe- dosiuşka, o femeie vîrstnică, dolofană.

— Papă, iflsule, papă — spunea Verocika. — Las' că-ţi mestec eu eălniţa, fac din ea casă... Mai labdă şi tu niţel.-

— Ha-ha ! Caşă din cărniţă ? — izbucni în rîs Prohor, luă copila în braţe şi o sărută.

— Verocika se smucea, dădea din picioruşe, căuta să-şi ascundă capul între umeri şi ţipa :

— Mi-e fiică de balba ta! înţeapă ! Tăticule dlag... De ţe dădaca n-ale balbă, şi tu ai ?

— Dădaca rîse şi ea şi o aşeză pe scăunelul ei înalt, împletit.

— —i Tăticule — gînguri Verocika. — Ştii că am fost cu dădaca în sat ?

— Dar tăticul tăcea.

— Tăticule ! Ştii că mămica a plîns mu-ult azi... Să n-o laşi să plîngă...

— —< Hai mănîncă, mănîncă — îi spuse Prohor în- oruntat.

— Nu ştia ce-i cu Nina; încuiase uşa şi nu-i deschisese, cu toate bătăile lui. „Iar are toane" — îşi spusese el supărat şi plecase de la uşă. Ar fi vrut să ştie totuşi ce i se întîmplase evlavioasei sale cucoane. O fi jefuit-o vreo drumeaţă pornită în hagialîc ? O fi visat ceva urît ?

— Tăticuţule ! — sporovăia Verocika în timp ce mînjea cu chisel de răchiţel atît obrajii ei, cît şi ai păpuşii. — A venit o tungusă... Aşa flumoasă ! Mai flu- moasă ca dădaca.

—

— Prohor ciuli urechile.

— Verocika, nu te prosti — spuse Fedosiuşka îmbujorîndu-se.

— Nu mă plostesc, volbesc. De ţe ai sălutat-o pe tungusa aia, -tăticule ? Ea... Ea...

— Dădaca o luă în braţe şi, tîrşindu-şi papucii, fugi repede în iatac. Verocika dădea din cap ca să-şi libereze gura astupată de mîna dădacei şi striga :

— Ţi-a lăsat... un bănuţ !

— Lui Prohor îi rămase îmbucătura în gît,

— Scîrţîi uşa. în prag se ivi Nina, pudrată peste măsură, cu -ochii roşii. Se apropie de masă şi trînti în farfurie o monedă de zece ruble. Micul disc de aur se învîrti puţin, apoi, elinchetind uşor — a plîns, ori a rîs ? — căzu şi rămase nemişcat. Prohor simţi că i se urcă tot sîngele la -cap. îşi pregăti apărarea.

— —i Poftim, Prohor Petrovici — începu Nina cu un glas care se frîngea. — Să-ţi treci la activ aceste zece ruble. Mai -trece şi două -piei de ren, două de elan şi douăzeci de veveriţă. Fireşte, toate veniturile dumitale sînt eîştigate în mod cinstit, corect, nicidecum prin exploatare. — în glasul ei sunau inflexiuni de vădită batjocură. — Dar cîştigul acesta ţi l·ai asigurat printr-o deosebită inventivitate şi nobleţe sufletească. Ţi-ai satisfăcut poftele, ai făcut-o fericită pe o femeie şi, pe deasupra, ai mai -şi cîştigat ceva. De altfel... nu m-am îndoit niciodată de lealitatea dumitale... Ai ceva de zis ? Aurul e pe farfurie, iar pieile — în biroul dumitale. Cît despre mine... să mă laşi în pace !...

— Rosti toate acestea pe nerăsuflate, apoi îşi îngropă faţa în palme şi porni repede spre odaia ei.

— Nina ! — sări ca ars Prohor. — Cum poţi crede aşa ceva ? !

— Nina se întoarse tremurînd din tot trupul şi strigă, mototolindu-şi în mînă batista :

— T-e rog să mă laşi în pace !

— Cu mîinile lipite de piept, Prohor se luă după ea.

— Ninocika ! — îţi jur că__ nu-i nimic adevărat...

— Ea îl măsură din cap pînă-n picioare cu o privire rece, plină de dispreţ, se întoarse şi trînti uşa în urma ei.

— Verocika dădu buzna în odaie, trăgîndu-1 de un picior pe ursuleţul de catifea. Cu ochişorii holbaţi de mirare, gîngurea :

— —< Tăticule, ia uite-te : ulsuleţul a făcut caca... I-a clăpat bultica sub coadă...

— Prohor nu izbuti să înfiripe măcar un zîmbet. Spuse doar :
— — Da, da... ai dreptate — apoi îşi puse şapca şi ieşi pe Uşă.

— Nadenka se căpătuise de minune cu pristavul. în casa lor, deşi nu prea mare, avea tot ce-i trebuia — un adevărat belşug de mobile, vase, saltele de puf şi îmbrăcăminte. Avea patre-se şi destui bani, pitiţi undeva în beci.

— Prohor intră în casa pristavului cu paşi mari, greoi şi-şi trînti şapca pe masă. Aşa intra odinioară tatăl său la Anfisa. Dar acolo era totuşi o scînteie de dragoste la mijloc, pe cînd aici nu exista decît viclenia Nadenkăi, veşnic eu ochii în patru, şi repulsia pe care o simţea faţă de ea fostul ei domn şi stăpîn.

— Afară, era o seară întunecoasă de august. în colţul icoanelor ardeau trei candele.

— „Făţarnici scîrboşi" — îşi zise cu scîrbă Prohor, gîn- dindu-se la stăpînii casei. Nadenka trase perdelele ; mişcările ei erau pripite, stinghere, sfioase. îşi spărgea capul căutînd să ghicească ce l-o fi adus pe Prohor la ceasul acela nepotrivit... Avea cumva de gînd să reia legătura cu ea ? Ce frumos ar fi fost! La naiba cu vierul acela burtos de Feodor Stepanîci, cu diavolul de pristav !... Şi Nadenka îşi puse toate podoabele — cercei în urechi, o inimioară de aur, căpătată de la Prohor, pe piept, îşi roşi buzele şi-şi încondeie 'sprîncenele.

— Mişcîndu-şi şoldurile pline, strînse în corset, şi sco- ţîndu-şi aţîţător înainte pieptul, se apropie ca o mîţă jucăuşă de masa la care se aşezase Prohor.

— Cu ce ocazie pe la noi ? V-aţi mai adus aminte de Nadenka a dumneavoastră ?

— Chipul ei frumos se ascunsese sub o mască de şiretenie, de viclenie femeiască.

— Prohor o privea în tăcere. Ea făcuse isprava! Fără doar şi poate...

— Are un neg... — rosti el, de parcă ar fi gîndit cu glas tare.

— Care neg ? — îngăimă Nadenka. — Lasă că mi-1 scot eu. Mi-a făgăduit doftorul că mi-1 taie cît ai clipi.

— Flecărind astfel, trăgea ageră cu ochiul spre Prohor. Deodată tresări, se trase înapoi şi se aşeză umilă în colţul de sub icoane.

— M-am săturat pînă în gît; de tine și de pristavul tău —i rosti musafirul încet, dar răspicat și o amenință cu pumnul strîns.

— Nadenka își_ ascunse picioarele sub scaun, își trecu limba peste buze și întrebă :

— De ce ne speriați, cînd vă slujim cu atîta credință? Prohor puse picior peste picior și se întoarse spre ea:

— Aș fi putut să te împușc pe loc acolo, lîngă pinul ăla strîmb. Nu știam că tu erai, credeam și eu că e o ţigancă. N-ai decît să te costumezi cum îți place, dar să nu mi te mai plimbi astfel prin taiga...

— Vai de mine ! De ce vorbiți cu păcat ?... Care țigancă ?

— Ai furat o jumătate de pud de aur. Și n-ai fost singură, știu foarte bine. Eram și eu pe aproape, cu încă un martor. Pe lîngă aceasta, Filka Șkvoren te-a recunoscut neîndoielnic după negul tău.

— Prohor dădu din cap și-și rînji dinții, mulțumit de minciunile sale atît de bine ticluite.

— în asemenea împrejurări trebuie să mergi pînă în pînzele albe, să nu lași nici o urmă. Ce ? N-ai avut curaj să-1 omori ? Acum... uite c-ai pățit-o.

— Nadenka stătea în fața lui eu o expresie de nevinovăție jignită. Se zbîrlise toată ca o pisică în fața unui cîine, își țuguiase buzele și-și holbase ochii, prefăcîn- du-se tare uimită. N-avea curajul să țipe, să-1 pălmuiască, să se jure pe toți sfinții și să joace scena otrăvirii. Mintea ei mărginită nu găsea nici măcar ce să răspundă la acele învinuiri ucigătoare. Se zăpăcise de tot. Nu mai știa ce să facă. Și era, într-adevăr, jalnică în zăpăceala aceea a ei.

— Asta-i tot — încheie Prohor aproape voios. — Pentru asta am și venit.

— Se sculă, își puse șapca și-i șopti Nadenkăi amenințător :

— Acum vă rog să mă lăsați în pace... Să nu vă mai țineți scai de mine. Așa să-i spui lui Feodor Stepanîci !... Să nu uiți. Să umble binișor cu Gromov, căci uneori și eu sînt necruțător. Ei, deocamdată rămîi cu bine...

— Nadenka începu (să plîngă încet și spuse fără să-și șteargă lacrimile:

— Ați născocit toate astea ca să ne faceți rău... As- tea-s minciuni;....................... •

— Minciuni ? —[1] repetă Prohor oprindu-se în ușă.

— Da, minciuni, minciuni ! — șuieră Nadenka, îm- proșcînd cu salivă. Apropiindu-se de Prohor, se zbîrli toată. Ochii ei erau acum de fiară.

— Minciuni ?

— Prohor scoase din buzunar un plic boţit, roz, cu chenar albastru, din care trase o hîrtiuţă scrisă. Plicul purta iniţialele pristavului : un *F* şi un *A* de tipar.

— Nadenka pricepu totul şi, de spaimă, i se puse un nod în igît.

— —• Scrisoarea asta, cu ajutorul căreia l-ai momit pe Filka Şkvoren, a fost găsită de noi la locul tîlhăriei. Ai lucrat fără cap şi asta te-a pierdut. Fiind un corp delict, scrisoarea a fost anexată la procesul-verbal... — Şoptind toate acestea cu răceală, Prohor scoase din buzunar o altă hîrtiuţă împăturită în opt şi o flutură prin aer : — Iată şi procesul-verbal.

— Fireşte că nu era nici un proces-verbal: pe hîrtia din mîna lui erau aşternute doar nişte stihuri obscene zămislite de pana lui Ilia Sohatîh.

— Dar cine... cine a întocmit procesul-verbal ? Doar niu Feodor... Stepanîci ? — întrebă ea cu glas tremurător.

— Cînd voi crede *eu* de cuviinţă —• spuse Prohor, apăsînd pe cuvîntul „eu" — atunci şi tu şi pristavul o să aflaţi în faţa procurorului cine 1-a întocmit. Deocamdată fiţi pe pace : Prohor Gromov n-a fost şi nu va fi niciodată un denunţător.
— Fără a mai auzi cuvintele din urmă, Nadenka îşi strînse tîmplele în pumni şi, hohotind amarnic, se trînti pe canapea.

— 7

— Noaptea se porni o ploaie torenţială, răpăind pe acoperişul de tablă al căsuţei în care locuia *mister* Cook împreună cu Ivan, servitorul său. Fie din pricina vremii rele, fie din altă pricină, fapt e că a doua zi boierul şi feciorul se treziră mai tîrziu ca de obicei. Americanul sări din pat, strigînd: „Oho-ho-ho-o ! Am dormit prea mult!" Îşi puse în grabă chiloţii şi, în loc să se ducă repede la scăldat, îşi lipi coatele ascuţite de trupul costeliv şi începu să alerge prin ploaie în jurul casei. Pude- lul său negru :se luă după el, apoi, din curiozitate, li se alăturară şi două javre de prin vecini. Gonind în fruntea acestui alai canin, *mister* Cook socotea în minte de cîte ori trebuia să facă înconjurul casei ca să realizeze o distanţă egală cu cea pînă la fluviu, unde se ducea zilnic să se scalde. Calculul îi arătă că trebuia să facă aproape optzeci de tururi. Socotind cît timp i-ar trebui pentru aceasta, ticăitul yankeu îşi dădu seama că ar fi întîrziat cam prea mult la serviciu. „Aşa ceva este inadmisibil !" — îşi zise el. Acum picioarele lui se mişcau de două ori mai repede. Ploaia se înteţi, şi cîinii, uzi leoarcă, lătrînd de ciudă că se luaseră după prostiile lui Cook, rămaseră în urmă şi o porniră încet spre o streaşină ca să se scuture. La turul al douăzeci şi treilea, *mister* Cook strigă :

— Ivan, adu ceai ! Sandviş — de patru ori !

— Lung, deşirat, ciupit de vărsat şi cam nătîng de felul lui, Ivan, care îndeplinea în acelaşi timp slujbele de bucătăreasă, spălătoreasă şi fecior în casă, auzind porunca stăpînului, ca să nu-şi strice hainele în ploaie, începu să se despoaie grăbit în bucătărie. Apoi trînti pe o tavă mai multe sandvişuri, turnă într-o cană ceai îndulcit şi, repezindu-se cu toate în uliţă, începu să alerge ca un struţ spre a-şi ajunge stăpînul, făcînd sărituri năstruşnice, zvîrlind caraghios în lături picioarele-i lungi şi păroase. Tînăra Froska, nevasta unui ostaş, tocmai dădea fuga spre .dugheană. Nu-1 recunoscu pe *mister* Cook, dar îl văzu îndată despuiat pe adoratorul său, Ivan.

Atunci începu să zbiere ea din gură de şarpe, chemînd lumea în ajutor :

— Săriţi, oameni buni! L-au jefuit pe Vanka al meu. L-au lăsat gol. Fuge după hoţ !

— în vremea aceasta, văzînd că servitorul său o luase la goană după el, *mister* Cook întinse şi mai aprig pasul ca să-şi bată joc de Ivan. De sub tălpile lui late şi teşite, ca de maimuţă, zburau stropi de apă. Feciorul îşi înteţi şi el goana, dar deodată lunecă şi se întinse în noroi cît era de lung. Cîinii înhăţară într-o clipă caşcavalul, pîinea şi mezelurile, hăpăindu-le cu poftă.

— Iacătă, conaşule, că nu facem bine ce facem ! Mai bine poftiţi în casă — spuse mînios feciorul.

— La al cincizeci şi nouălea tur, *mister* Cook se opri. Sluga şi stăpînul intrară în casă, gîfîind din greu, însoţiţi de rîsetele dogite ale unor băbuţe care căscau gura pe uliţă.

— Peste şapte minute *mister* Cook, .roşu, înviorat, pornea la lucru în şareta care-1 aştepta la poartă.

— Ivan mai dîrdîi o vreme, apoi se încălzi cu ceai fierbinte, îmlbrăcă halatul de flanelă al stăpînului său şi începu să deretice prin casă. Pe masa de lucru erau foi scrise şi rulouri de hîrtie milimetrică şi de desen. Ar fi trebuit să şteargă praful, dar se temea. Se duse la oglinda, închipui pe faţa lui cu fruntea joasă şi tîmplele înfundate o expresie trufaşă, aidoma aceleia a lui *mister*

— Cook şi, ameninţîndu-şi imaginea cu degetul, rosti, imi- tînd vocea stăpînului său :

— Să nu mişti nimic pe masă, secătură ! Ai înţeles ? *Ediotule...*

— Avea timp berechet, căci boierul se întorcea tocmai la şapte seara. Tolănit în fotoliul din faţa biroului, Ivan aprinse pipa stăpânului, puse pe nasul strîmb, stîlcit într-o încăierare, *pince-nez-u* lui *mister* Cook şi strigă, scălămbăindu-şi buzele :

— Ivan, pantofii !

— Apoi îşi răspunse singur, pus pe arţag :

— —• Ia mai du-te dracului ! Ia-ţi-i singur, diavol *me- rican,* fi-ţi-ar să-ţi fie de rîs mutra ta nemţească !

— Ivan ! Am să-ţi trag una peste 'botul tău de rus !...

— Poftim de încearcă ! Cotu şi pişcotu, diavol nebotezat... Lasă c-o să-ţi scuip eu şi-n ciorbă, şi-n caşă... şi tu o să le haleşti !

— Ivan ! Mă plîng de tine lui *mister* Gromoff.

— Mult îmi pasă de *mister* Gromoff al tău. Pentru tine o fie el *mister,* da' pentru mine-i vacs ! Ştii tu, bă, neamţ *merican,* că-i pregătim lui *mister* Gromoff al tău o grevuşoară pe cinste ? Proletari din toate ţările, uni- ţi-)vă! Asta o ştii ? Ia să vezi tu numai ce hîrtii am în pernă... Rămîi cu gura căscată !

— Ivan lepădă ochelarii şi ciuli urechea. Din bucătărie se auzea zăngănit de vase : pudelul sărise pe masă şi mînca cu poftă carnea tocată pentru chiftele.

— La drept vorbind, lui Prohor îi părea rău că alesese o zi atît de ploioasă pentru raita lui eu Filka Şkvoren. Nu-i plăcea însă să-şi contramandeze dispoziţiile. Porniseră amîndoi călări, îmbrăcaţi cu haine largi de piele. Drumul era greu, căci o luaseră de-a dreptul prin taiga. Filka se orienta după priceperea sa, Prohor — după busolă.

— Era la amiază, dar în taiga se întunecase ca în amurg, încetul cu încetul, ploaia se domolea şi pe cer se iveau, ici şi colo, luminişuri albastre. O rază de soare polei un timp taigaua proaspăt spălată, presărată de diamantele ploii şi totul arătă deodată minunat de jur împrejur.

— Străbătuseră în şapte ceasuri abia patruzeci de verste. Caii erau istoviţi. Pe porţiunea aceasta taigaua părea aproape de nestrăbătut călare. Aici adevăratul stăpîn era ursul. Lui nu-i păsa nici de buturugile pe jumătate putrede, răsturnate cu rădăcinile în sus, ce păreau, în umbră, nişte arătări ale pădurii, nici de trunchiurile moarte, viermănoase, din care răzbea triumfător la lumină lăstărişul cel nou. Nu-i păsa nici de copacii dobo- rîţi sumedenie, de furtuni, alcătuind mormane uriaşe de putregai prin care i-ar fi venit greu să răzbată chiar şi calului năzdrăvan din poveste. Şi peste toate acestea crescuseră buruieni, scaieţi, mărăciniş, cruşîn şi ferigă. Pe alocuri se vedeau pîlcuri roşii de bureţi pestriţi. Omul n-avea ce căuta pe acolo. Nici păsări nu se vedeau. Doar-doar de zbura cîte o ciocănitoare. Aici stă- pînea atotputernic ursul, iar în vîrful copacilor — veveriţa.

— In toiul verii, cînd soarele dogoreşte şi văzduhul zace neclintit, deasupra acestui ţintirim al pădurilor virgine pluteşte un iz de putreziciune, atît de puternic, încît încep să-ţi ţiuie urechile şi să te ia cu ameţeală. In zi lele calde de vară e bine să te ţii cît mai departe de asemenea locuri.

— Dar iată că taigaua se sfîrşi dintr-o dată. Drumeţii noştri mergeau acum prin lunca rîuleţului Kamaruha, trecînd printr-un vad pietros şi nu prea larg. înnoptară acolo, apoi merseră o zi.

— Nu mai avem mult — îl lămuri Filka pe stăpîn.

— De aici pînă la izvoarele rîuleţului să tot fie Vrtso zece verste. Acolo sînt stîlpii cu care-i însemnat locul.

— înaintea lor zăriră o fumegare.

— Chiar acolo-i... Iacătă aur' cît vrei — rosti Filka Şkvoren.

— Da' nu ne-o împuşca oare careva dintr-un tufiş ?

— întrebă Prohor, punînd mîna pe armă.

— Nu cred — răspunse cam şovăielnic vlăjganul. — Fireşte, nu bag mîna în foc pentru toţi potlogarii... îşi cam fac de cap uneori.

— Lui Prohor îi păru rău în sinea lui că nu luase doi- trei oameni de pază. Se grăbi :

— Să-i dăm zor. Ar trebui să fim înapoi la noapte.

— Te scot eu de aici de-a dreptul la aşezare. încolo e un drum. Pîn' la căderea nopţii am şi ajuns acasă.

— Pe malul râuleţului trebăluiau doi vlăjgani zdrenţăroşi, bărboşi. Pentru spălarea nisipului aurifer aveau o înjghebare cum da dumnezeu, făcută din seînduri cioplite de ei, un fel de masă de concentrare. Minereul nisipos pe care-1 căra cu roaba un al treilea era vărsat într-un scoc de seînduri, iar alţi doi turnau peste nisip apa adusă în nişte căuşe mari. Apa ducea nisipul de-a lungul scocului aplecat, căptuşit pe fund cu aba ţărănească. Firicelele de aur se depuneau pe aba, pepitele mici erau oprite de stinghiile bătute de-a curmezişul scocului, peste aba, cam la un cot una de alta. Nisipul spălat astfel luneca mai departe la vale...

— Prohor le dădu bineţe. Băieşii îşi lăsară lucrul. Alţi trei veniră către ei de pe malul nisipos. Aveau în mînă hîrleţe de fier eu cozi scurte.

— Ce neam de oameni sînteţi ? Ce căutaţi prin sălbăticiunea asta ? —■ întrebă un băiaş chior.

— —i Sîntem vătafi de-ai lui Gromov — răspunse Prp- hor. — Aţi auzit de stăpînul nostru ? —• adăugă el cu lăudăroşenie.

— Cum să nu auzim ! Am auzit, fireşte... Aprigă fiară — răspunseră cam în doi peri băieşii, schimbând priviri între ei.

— Prohor fu cam descumpănit. Ar fi vrut să lege vorba, dar se temea. Ca să-i mai ţină în frîu, întrebă:

— N-aţi văzut cumva nişte paznici de-ai noştri, cinci la număr ? Trebuiau să vină încoace.

— Băieşii se uitară din nou unii la alţii şi răspunseră că nu văzuseră paznicii.

— Dacă aveţi ceva aur, vi-1 cumpăr — le propuse Prohor.

— Avem... da' ce să facem cu biştari ? în taiga, biş- tarii n-au cătare. Nouă ne-ar trebui ţoale şi haleală. Ia să fi adus cu tine ceva spirt sau vreo două gagici... Hei, jupîne, leapădă-ţi haina de piele, îţi dăm aur pe ea. Ne-ar fi de folos...

— Prohor spuse că nu dă haina.

— Atunci, dă-ne puşca.

— Filka Şkvoren îi şopti la ureche :

— S-o întindem, boierule...

— îndată ce caii se înfundară la trap în umbra taigalei, băieşii spintecară văzduhul cu şuierături ascuţite, înfiorătoare. Un glas strigă :

— Acu îţi trimitem un glonţ ! Un mic plocon colea...

— Prohor simţi fiori reci în spate : auzise multe isprăvi

— de-ale băieşilor care umblau după vînatul cel cu două picioare. Filka Şkvoren îl linişti :

— N-ai teamă... Ocnaşii ăştia n-au nici pe dracu afară de hîrleţele lor.

— Şi rămase în urmă ca să-1 apere.

— Curînd dădură de un stîlp pe jumătate putred, cu stema ţării pe el. Prohor înţelese că ţinutul acela aurifer avea, într-adevăr, un stăpîn. Hotărî să se întoarcă împreună cu un inginer hotarnic şi cu lucrători ca să pună semne noi şi să declare terenul cu pricina pe numele lui.

— Filka Şkvoren călărea acum înainte. înfăţişarea locurilor se schimbase cu totul. întîlneau acum cratere pietroase, rotunjite, colţi de stîncă. Nu se mai vedeau nici cedri, nici brazi, ci numai pini. înaintau uşor. Peste vreo două ceasuri începu însă să se întunece. Prohor călca pentru întîia oară pe acele meleaguri.

— Cît crezi să fie de aici pînă la exploatarea mea „Dostan" ? — întrebă el.

— Să tot fie vreo treizeci de verste şi mai bine.

— Poposiră într-o poieniţă unde-şi hrăniră şi caii.

— O să trecem acuşi pe lîngă „Casa Dracului" — spuse Filka.

— N-am auzit de ea.

— Ai s-o vezi... E cocoţată taman în vîrful unei stînci şi n-are decît un gemuleţ... Uneori se vede acolo o lumină şi iese fum pe coş. Se zice că în casa aceea ar sta un ţigan bărbos şi un pitic cu limba tăiată, pe care ţiganul îl ţine în lanţ. Şi amîndoi fac acolo bani de aur calpi. Ţiganul acela cică ar fi tîlhar ori vrăjitor... Alţii zic că şade acolo un balaur de foc, un drac. Cică dacă eşti de unul singur şi n-ai nici cruce la gît, nici să nu treci pe acolo : ori te sperie de moarte, ori te rătăceşte din drum. Unii şuţi de-ai noştri nu ştiu şi trec pe acolo... Şi s-a zis cu ei... Se duc şi duşi sînt. Asta-i, dragul meu Prohor Petrovici.

— Vlăjganul aruncă o privire în jur, se gîndi puţin şi adăugă :

— Ajungem curînd... Ai cruce la gît ?

— Am. Tu ai ?

— —< Cum de nu ? O port nelipsit din ziua sfîntului botez... Cum s-ar zice, din pruncie.

— Prohor zîmbi, ba chiar izbucni în rîs :

— Da' cînd ai făcut moarte de om, ai scos-o de la gît, ori ba ?

— Ocnaşul pufni pe nări, se încruntă şi răspunse în silă :

— Mai bine nici n-ai pomeni de aşa ceva. Ce-a fost, a fost. Acu s-a isprăvit.

— Prohor se încruntă la rîndul lui.

— Păoat...

— Ce anume ?

— Şi Filka întoarse spre el faţa posomorită.

— Tot nu mai intri tu în împărăţia cerurilor. De altfel, nici nu se ştie dacă o fiinţa sau ba. Iar eu, drept să-ţi spun, aveam nişte gînduri cu tine...

— Filka Şkvoren înţelese îndată unde bătea stăpînul lui. Se' ridică în scări şi-şi scoase din mers haina de piele, vrînd să fie mai la largul lui pentru asemenea discuţie de mare însemnătate. Era spălat, tuns, îmbrăcat curat şi nu mai rămăsese nimic din vechea lui înfăţişare de hoinar.

— Hei, drăguţule ! — oftă Sl. — Te înţeleg, te înţeleg prea bine. Iaca, ascultă ce-ţi spun : ucigaşul Filka Şkvoren nu se leapădă de credinţa lui creştinească. *Una-i să ucizi din poruncă, şi alta — după pofta ta tîlharească.* Filka Şkvoren e gata să ucidă pe oricine din poruncă, fără să crâcnească măcar... Ăsta-i un păcat de nimic, un fleac. Dacă te rogi cu osîrdie, ţi se iartă. Şi apoi, împăratul ceresc e milostiv faţă de oameni. Alta-i dacă omori de capul tău pe careva pentru vreun folos, mare ori mic... Atunci să te ţii... Atunci, dacă nu te ajută dumnezeu să-ţi ispăşeşti păcatul, arzi în focul cel nestins al iadului... Aşa-i, să ştii că aşa-i...

— Şi Filka îşi îndesă şapca pe cap, căscă pripit şi-şi făcu la repezeală semnul crucii peste gură.

— Prohor asculta cu mare interes această teorie a justificării omorului plătit, teorie care arunca toată răspunderea în spinarea celui ce plăteşte. înţelesul cumplit al cuvintelor hoinarului : „Tocmeşte-mă şi voi ucide" i se întipări în inimă, de parcă ar fi fost săpat în piatră. Strecură spre Filka o privire uimită şi oarecum speriată, apoi se linişti şi începu să se gîndească la treburile şi la căile vieţii sale.

— Călăriră astfel în tăcere încă vreo cinci verste. Deodată, Filka strigă :

— Priveşte ! — şi arătă cu mîna în sus. — Iată „Casa Dracului". Vezi lumină ?

— în dreapta, prin întuneric, se ghicea o stîncă cenuşie, ameninţătoare, ridicîndu-se aproape vertical de la pămînt. Prohor se uită cu binoclul : în vîrful ei era o căsuţă cu geamul slab luminat. Drumeţii şfichiuiră caii şi dădură ocol stîncii. Aceasta părea inaccesibilă ; pereţii ei, goi şi netezi, erau lustruiţi de vînturile veacurilor.

— Cum te-ai putea sui acolo ? Barem să fie o scară ori o frînghie — rosti mirat Prohor. — Şi totuşi locuieşte cineva acolo. Cine o fi ?

— Ţi-am spus doar... Un tîlhar de ţigan şi un pitic. Da' să ştii că mai curînd o fi satana în carne şi oase, balaurul. Intră de-a dreptul pe hogeac... — glăsui Filka Şkvoren şi îşi făcu semnul crucii. — închină-te şi matale ! — se răsti el înciudat.

— Mă închin îndată — îi răspunse Prohor și, depăr- tîndu-se puțin de stîncă, trase un foc de armă spre. fereastră. Lumina se stinse.

— Drumeții se apropiau de exploatarea auriferă „Dostan". înaintau încet, pe orbecăite. De n-ar fi fost Filka Șkvoren cu ochii lui de rîs sălbatic, ar fi trebuit să înnopteze în pădure. Deodată, în întîmpinarea lor ieși un călăreț.

— —[1] Care ești acolo ? — strigă Prohor.

— Călărețul își șfichiui calul înalt, vînjos și se mistui în bezna pădurii.

— Piei, care ai fost, mă ? ! — strigă din nou Prohor, trăgînd cocoșul armei.

— Tăcere. Se auzeau doar trosnete de vreascuri în depărtare.

— Phii! Strașnic cal ! — rosti Filka plescăind încîn- tat. — Părea ren... Doar atîta,, că era bălan. Gine o fi fost omul acela ?

— Prohor nu răspunse nimic. Zîmbi doar cu șiretenie pe sub mustață.

— Rămaseră peste noapte la exploatarea auriferă „Dostan" și se sculară în zori. Prohor se grăbea. Mînară deci caii într-un suflet. Ajunseră acasă pe la amiază. Fără să se dezbrace măcar, Prohor se repezi la telefon:

— Alo, Nadenka, tu ești ? Bună ziua... Ia spune-mi, Feodor Stepanîci nu s-a întors încă ?

— Ba da, e acasă. De rîndul acesta v-ați înșelat, Prohor Petrovici — rîse Nadenka mărunțel, de parcă ar fi risipit un șirag de mărgele. — Feodor Stepanîci s-a întors de aseară. Să-1 chem ?
— Nedumerit, Prohor trînti cu zgomot în furcă receptorul.

— 8

— Andrei Andreici Protasov, inginerul-șef al întreprinderilor lui Prohor Gromov, locuia la catul de sus al unei case de lemn ce-i aparținea patronului. Avea trei camere, bucătărie, baie și odaie de servitori. Patronul ar fi fost în stare să-i dea tot catul, ba chiar toată casa, căci îl prețuia nespus pe Protasov. Andrei Andreici însă, holtei și, pe deasupra, un om cît se poate de modest, își alesese el însuși încăperile.

— Masa i-o pregătea bucătăreasa Sekletinia, iar în casă îl servea un fel de jupîneasă, o poloneză bălaie, tînără, cu numele de Angelica.

— Camerele erau mari, luminoase, toate cu fața spre miazăzi. Totul strălucea de curățenie — pereții albi, în ulei, dușumelele vopsite... Nici perdele, nici draperii la ferestrele mari sau la uși. Mobila, nici prea multă, nici prea puțină, executată din lemn de cedru în atelierele „Gromov", după schițele lui Protasov, era sobră, liniară, oglindind caracterul celui care o concepuse. Pereții goi, fără podoabe —' Andrei Andreici nu atîrnase pe ei nici măcar o farfurie înflorată — erau

neatinşi, imaculaţi.. Numai în birou pusese portretul în pastel al mamei sale, într-o ramă aurită veche, de pe timpul ţarului Pavel I, o fotopanoramă mare, ca de doi coţi, a uzinelor din Ural, unde inginerul Protasov lucrase zece ani mai înainte, şi încă un portret — o heliogra- vură executată la Leipzig, reprezentîndu-1 pe Karl Marx. Atîta tot.

— Într-un dulap încăpător avea o bibliotecă nu prea mare, cuprinzînd însă tot ce-i trebuia unui om civilizat în pustietatea aceea.

— * în tinereţe, pe cînd se afla în Ural, Protasov avusese o colecţie de icoane rare în stilul stroganovean. O do-nase muzeului local, păstrînd doar una, lucrată în Po- morie, pe care o adusese cu el ca s-o dăruiască Ninei Iakovlevna Gromova. în birou era un pian marca „Schroder". Andrei Andreici cînta destul de bine „Mar- seilleza" şi „Internaţionala". în treacăt fie zis, îi plăcea să cînte la pian. Cînd primăvara bătea la uşă, cînd moina îşi cînta în soare clinchetul picurilor zglobii, iar pădurea începea să se trezească la viaţă, în sufletul in-ginerului Protasov răsăreau chemări ameţitoare şi atunci cînta la pian ceasuri întregi arii din „Fata de zăpadă", îi plăcea să cînte şi din gură, dar nu avea ureche mu

— zicală, şi Nina Iakovlevna rîdea adesea de el: „Ţi-a mîncat ursul urechea”.

— Pe masa lui de lucru mare şi ordonată, fără proiecte şi dosare ca a lui *mister* Cook, se aflau cîteva fotografii şi printre ele una a Ninei Iakovlevna Gromova în rochie de bal, foarte decoltată. Fotografia aceasta în ramă de bronz o ţinea în mijloc. Angelica însă, ori de cîte ori făcea curat pe masă, o alunga negreşit mai la margine. Inginerul o punea iar mai aproape, dar ea o împingea iar către margine.

— Tot într-o ramă de bronz modernă sta şi fotografia tinerei învăţătoare Katerina Lvovna. Era aşezată alături de a Ninei. Ori de cîte ori intra în birou Nina Iakovlevna — ceea ce se întîmpla foarte rar — ea împingea portretul tinerei Ketty undeva mai la o parte. Interpretând această manevră feminină în felul său, Andrei Andreici restabilea după plecarea Ninei *statu-quo-vX,* astfel încît cele două fotografii se regăseau din nou alături. Nu se putea ghici deocamdată care anume din cele două femei deţinea locul principal în inima lui Protasov ; se părea însă că amândouă găseau în această inimă cîte un colţişor. Aceasta o putem garanta.

— Sîntem nevoiţi să mai trădăm încă un secret; credem că acest lucru nu poate aduce nici un prejudiciu inginerului. Dacă te lăsai jos, pe duşumea, în biroul său, în colţul dintre soba cea mare şi perete observai de o parte şi de alta a unei plăci de teracotă două găurele abia vizibile. Introducînd în cele două găuri două burghie mici de fier, îndoite la capete, puteai scoate placa binişor afară. Deschideai astfel o ascunzătoare, ce-i drept destul de mică, totuşi suficientă pentru păstrarea aşa-zisei literaturi subversive. în firida aceea secretă găseai cîte şi mai cîte: broşuri, proclamaţii şi manifeste trase la şapi- rograf, liste de bani colectaţi pentru partid, scrisori.

— O bună parte din toate materialele acelea subversive îi erau aduse lui Protasov de la Petersburg, de la Moscova, ba uneori chiar şi din străinătate. Fireşte; nu veneau prin poştă, ci strict confidenţial, printr-un om de încredere. De

— 36 pildă, sosea vreun desenator tehnic, un —

— tehnician, un lăcătuş ori o moaşă, aduşi de departe în urma recomandării lui Protasov, şi atunci...

— De curînd venise să ceară milostenie u,n călugăr... La drept vorbind, poate .că nici nu era călugăr, ci vreun credincios care se ducea să se închine la nişte lăcaşuri sfinte. Era plin de praf, istovit. Pe -chipu-i tînăr, încadrat de bărbuţă, era întipărită o expresie de prefăcută evlavie. Intrase în biroul inginerului, se închinase la portretul lui Marx şi suspinase.

— Dumneata eşti Andriuhin ? — îl întrebase el pe Protasov.

— Ce doreşti ?

— Am ceva pentru dumneata.

— Inginerul Protasov citise scrisoarea, zîmbise şi-şi poftise musafirul :

— Ia loc, tovarăşe.

— Apoi încuiase uşa.

— Străinul îşi pusese toiagul în colţ, dezlegase băierile traistei cu o cruce de muşama cusută deasupra şi-i înmânase lui Protasov un teanc de broşuri, hîrtii şi hîr- tiuţe.

— în traistă, pe lîngă un rînd de primeneli, avea tot felul de iconiţe şi cruciuliţe, sticluţe eu ulei de candelă tămăduitor de boli, aduse de la nişte sfinte moaşte, o bucăţică de vată care ajuta contra durerii de măsele şi nişte pietricele lustruite, culese din rîul Iordan. Atît călugărul, cît şi Protasov rîseseră încetişor, privind toate acestea.

— Am venit cu trenul, iar de la ultima gară am întins-o pe jos, cale de patru sute de verste, ascunzîn- du-mă sub toată sfinţenia asta. Pe drum, vorba aceea, am mai lămurit pe ici-pe colo pe cîte unii. La Spask era cît p-aei să fiu dat pe mîna ureadnikului.

— —' Ce mai e nou prin fabrici ? Care e situaţia în general...

— Oaspeţele îi povesti felurite lucruri. Mişcarea muncitorească din cele două capitale, ca . şi din Ural şi din sud, creştea şi se întărea. Avuseseră loc greve; ici-colo fusese cîte o represiune sângeroasă. Ţărănimea aştepta pămînt ,şi libertate. Cît despre Duma de Stat[1], nimeni

— nu se lăsa amăgit: vorbe de clacă, făgăduieli deşarte. La curte se aciuase un oarecare Grişka Rasputin, de

---

1 Duma de Stat - Adunarea legiuitoare din Rusia ţaristă, în anii 1906-1917 (n. trad.).

felul lui ţăran din Siberia şi hoţ de cai. Tronul se clătina. Nevolnicul ţar Nicolae începuse să-şi piardă capul. într-un cuvînt, revoluţia bătea la uşă. Dar Protasov să citească literatura aceea proaspătă şi-şi va da seama singur...

— Protasov zîmbea bucuros, îşi răvăşea părul, alerga prin odaie şi fuma, fuma neîncetat.

— Mihailov e la Petersburg ?

— Acolo-i. La Uzinele „Putilov".

— Cînd pleci înapoi ?

— Nu mă grăbesc. Deocamdată vreau să mă mai în- vîrtesc vreo săptămînă printre muncitorii de aici, după care mă duc la o uzină a statului, iar de acolo la atelierele de cale ferată. Trebuie să mă mai duc în trei locuri. La dumneata are să vină mîine un tînăr cu numele d'e Alexandr. Doarme la tehnicianul Matveev. Să-i înmî- nezi lui toţi banii pe care îi ai de trimis, fiindcă el pleacă înapoi în Rusia chiar mîine.

— Am strîns patru mii de ruble.

— Era seara tîrziu. Inginerul Protasov îl condusese pe călugăr la bucătărie şi-i spuse bucătăresei :

— Ospătează-1 şi dumneata pe părintele Ghenadi cu ce-o cfa dumnezeu. Pe urmă să-i pui o saltea de paie oriunde, chiar şi la baie. Doarme la noi.

— întorcîndu-se în biroul său, Protasov studiase pînă spre miezul nopţii materialele aduse de vizitatorul său, aşter- nînd pe hîrtie ou un scris contrafăcut cîteva bilete care urmau să-i fie înmînate lui Alexandr. Apoi se culcase.

— Părintele Ghenadi se ospătase cu poftă la bucătărie, dînd în acelaşi timp părţii femeieşti din casă învăţături din sfînta .scriptură.

— întîlnirea aceasta d-in locuinţa lui Protasov avusese loc de curînd. Părintele Ghenadi rămăsese în aşezare cam o săptămînă, încîntînd-o cu cucernicia sa pe Nina Iakovlevna, de a cărei largă ospitalitate se bucurase timp de trei zile. La Prohor Petrovici ţipase, bătînd cu toiagul în parchet:

— Eşti un păcătos, un păcătos ! Nu te îngrijeşti de truditorii tăi... Ar trebui să fie pentru tine ca nişte copii... Şi cînd colo, ce le dai de mîncare, în ce bordeie îi ţii ? Ai o inimă haină! Nici nu-ţi dau binecuvântarea mea...

— Nici nu-mi trebuie — răspunsese nepăsător Prohor şi plecase, nevrînd să facă scandal de faţă cu soţia sa.

— Iată ce s-a mai petrecut apoi cu cuviosul Ghenadi. A cutreierat prin casele muncitorilor şi ale ţăranilor şi le-a propovăduit „cuvîntul domnului", făcîndu-1 cu ou şi ou oţet pe Prohor Petrovici şi îndemriînd muncitorii, pe ocolite, la grevă. Din porunca lui Prohor, pristavul 1-a înhăţat pe călugăr şi 1-a dus la el aoasă. Părintele Ghenadi a vorbit însă atît de frumos despre cele sfinte, încît a înduioşat-o pe Nadenka pînă la lacrimi. L-au lăsat deci să plece în pace, iar pristavul i-a raportat lui Prohor că omul fusese pîrît pe nedrept. Pe -unde se mai afla acum acel misterios monah rătăcitor, asta n-o mai ştia nici inginerul Protasov, n-o ştim nici noi.

— în schimb, ştim altceva.

— într-o sîmbătă, seara, prin luna august, inginerul Protasov îşi puse mantaua de ploaie şi-i spuse Angelicăi :

— Mă duc la o şedinţă, la birou. Mă întorc tîrziu. Gulcă-te, nu mă aştepta.

— —i iSă vă las ceva mîncare ?

— O farfurie de lapte bătut.

— Afară era întuneric. Beţivi nevăzuţi iipăiau prin băltoace. După ce merse cam o verstă, Protasov se opri lîngă o casă de bîrne neterminată şi începu să semnalizeze cînd şi cînd .prin întuneric cu lanterna sa de buzunar. Eumă o ţigară, apoi aprinse încă una. Cineva se apropie încet de el. Protasov aprinse şi stinse de trei ori lanterna. Omul veni atunci spre el cu_ pas hotărît şi-1 întrebă încet:

— înălţimea voastră sînteţi ?

— Nu ţi-e ruşine, Vasiliev ? — îi răspunse tot atît de încet Protasov. — Nu ţi-e ruşine ?

— Scuzaţi-mă... Deh, aşa m-am obişnuit... Să mergem, tovarăşe Protasov. Urmaţi-mă fără teamă... Cunosc bine drumul.

— Porniră la drum, ţinîndu-se de garduri ca să nu cadă în noroi. Trecură două pîrleazuri, străbătură un colţ de taiga care înainta spre vatra aşezării, apoi coborîră în valea unui rîu mic şi cotiră într-o rîpă adîncă în care se afla o baracă părăsită, încăpătoare ca pentru o sută de oameni. Acum nu se aflau în ea decît şerpi de casă şi lilieci. Uneori adăpostea între pereţii ei „Universitatea liberă" (cum o numea tehnicianul Matveev) pentru muncitorii revoluţionari. Era un loc neumblat, ferit de primejdie.

— Andrei Andreici coborî precaut spre baracă, trecînd dintr-un întuneric într-altul. în faţa lui nu licărea decît o luminiţă slabă. Nimeni nu-i observase prezenţa. Părea că bezna dinăuntru respiră ritmic, ascultînd ce spune Matveev.

— Deci, vedeţi şi voi, tovarăşi, ce rezultate a avut greva generală din 1905. Este prima etapă, prima scîn- teie a revoluţiei ruse. Cînd va veni etapa a doua şi ultima — aceasta ne-o va arăta viitorul. Să nădăjduim totuşi, tovarăşi, că ziua aceea nu e departe.

— Matveev vorbea domol, rar, oprindu-se după fiecare frază, ca să dea oamenilor răgazul necesar pentru a-i înţelege vorbele. Greoi la trup, rotofei, ras pe cap şi pe obraji, să tot fi avut treizeci de ani.

— Tovarăşe Matveev ! — se auzi un glas. — Rîndul trecut ne-ai făgăduliit să ne povesteşti cum au fost omo- rîţi cei de la 1 martie"[1], de unde a pornit totul şi în ce fel... Am vrea foarte mult să ştim.

1 i martie 1881 - atentatul izbutit împotriva ţarului Alexandru II, pus la cale de membrii organizaţiei narodnice teroriste „Narodnaia Volia" (Voinţa poporului) (n. trad.).

— îndată — răspunse Matveev. Scuipând în vîrful degetelor, rupse mucul lumînării. — Iată, tovarăși, lucrurile s-au petrecut astfel...

— Luminarea ardea acum mai viu. Protasov cercetă chipurile muncitorilor, așezaţi caire cum apucaseră. Erau la vreo cincizeci de inși, tineri şi mai în vîrstă, ba chiar și doi bătrâni : unul care lucra la pompe pe un şlep şi Nefed Kuskov, paznicul de pe chei. Nici femei, nici băieţandri. Veniseră delegaţi ai arteluriilor din toate întreprinderile lui Gromov. Consfătuiri izolate la locul de muncă sau pe furiş, prin barăci, fuseseră și mai înainte. O asemenea adunare organizată a delegaţilor aleşi se ţinea însă pentru întîia oară, cu titlu de experienţă. De aceea îl chemaseră în noaptea aceea şi pe inginerul Protasov, care se bucura de multă preţuire printre muncitori, deşi acţiona numai din umbră, conspirativ. Muncitorii bănuiau însă unde se încingea focul şi,. so- eotindu-1 pe Protasov alături de ei, se simţeau tari, ân stare să-i biruie pe duşmani.

— Uite-1 in colţ, colea... Ăla, ăla de colo, șopteau bucuroşi muncitorii, arătându-1 ân întuneric, iar bătrânul Nefed, lăcrimând chiar, făcu o plecăciune spre inginer şi spuse înduioșat : „Mulțumesc, boierule". Rostise aceste cuvinte foarte încet, fără a socoti că va fi auzit de Protasov. Aşa âi venise lui să spună, din toată iniilma. Şi bătrînul l-ar fi sărutat bucuros pe „boier", l-ar fi strîns cu recunoştinţă în braţe ; căci unde s-a mai văzut sau s-a mai auzit ca însuşi inginerul-şef să vină la ei, ca un tată la copiii lui ? ! Asta da !

— Matveev vorbea mereu. Șoaptele amuţiseră.

— Când își termină, în sfîrşit, expunerea asupra istoriei mişcării revoluţionare din Rusia, Matveev se uită la ceas şi întrebă:

— Aveţi întrebări, tovarăşi ? Poate că n-am fost prea desluşit ? întrebaţi-mă ca să lămurim totul...

— întrebări avem, desigur — spuse tînărul lăcătuș Piotr Domojirov, cel mai silitor dintre cursanţii cercului conspirativ de studii. — Dar să le lăsăm deocamdată deoparte, că o să tot avem timp pentru ele. îl vedem printre noi pe Andrei Andreici şi ştim pentru ce a venit aici. Am dori să-1 ascultăm pe tovarăşul Protasov.

— îl rugăm ! îl rugăm ! Să vorbească !

— Se auziră aplauze, lucru neobişnuit aci. Mulţi muncitori nici nu le pricepeau rostul, dar aplaudau şi ei. Începură să se foiască toţi, să-şi tragă răsuflarea. Toate chipurile zîmbeau.

— Protasov vorbi în picioare, lîngă căpeţelul de lumî- nare aprins.

— Tovarăşi! însemnătatea grevelor de la noi şi din Apus, adică ale tovarăşilor noştri, ale proletarilor din străinătate, v-a fost lămurită de tovarăşul Matveev. Grevele sînt o armă puternică. Ele devin însă ucigătoare pentru patron numai atunci cînd muncitorii greviști sînt uniţi, cînd se sprijină între ei, cînd există în rîndurile lor o disciplină de fier şi o dorinţă nestrămutată de a-şi atinge ţelurile. în afară de aceasta, tovarăşi, avem nevoie de bani ca să trăim. în străinătate există în acest scop fondul special de grevă, bani strînşi dinainte. Noi nu avem astfel de fonduri şi nici n-am avea de unde să le strîngem. Ce-i drept, eu şi cîţiva tovarăşi am putea să vă dăm un ajutor

oarecare, să zicem vreo cinci mii de ruble. Dar asta-i un fleac, căci suma de care v-am vorbit n-ar ajunge nici pentru o săptămână.

— Apăi, pentru o săptămână, de bine-de rău, ne ajunge mâncarea cîtă o avem ! — strigară înfierbîn- tați muncitorii. — Le zgîlțîim pe muieri, cotrobăim prin toate ungherele ! Încă o săptămînă am putea să stăm şj nemîncați.

— Mai încet, tovarăși, mai Încet!

— în a treia săptămînă îl strîngem de gît pe stăpîn și-i sugem sîngele...

— Tovarăși ! — strigă inginerul Protasov, curmînd larma cu glasul lui * răsunător. — Nici o violență ! Aceasta este cea dintîi condiție. Nu putem face revoluție singuri, căci nu ne țin balamalele. Altminteri... Știți voi ce primejdie vă amenință ?

— Ştim, știm !

— Atunci, gîndiți-vă și voi. S-ar putea ca lupta să fie de lungă durată. Bani nu avem, după cum deocamdată nici nu sîntem organizați temeinic. Fără îndoială că pentru represiuni vor fj aduse neîntârziat detașamente de cazaci. Voi nu aveți eu ce să le țineți piept. N-aveți arme ! Cu mîinile goale nu poți lupta. Patronul vostru este îndărătnic și crud. Vă amenință o primejdie de moarte. Iată, v-am spus ceea ce trebuia să spun. Acum gîndiți-vă bine, sfătuiți-vă cu tovarășii voștri de muncă și dați-ne un răspuns.

— Se aşternu tăcerea. Muncitorii schimbau între ei priviri îngrijorate. Chipurile lor se înăspriseră. Temîndu-se ca nu cumva să-i fi demoralizat, Protasov adăugă :

— —i V-am arătat lucrurile punând răul înainte. Constat că v-am cam speriat. Aceasta însă n-a fost nicidecum în intențiile mele. Desigur, nu trebuie să vă înspăimântați. „Cine se teme de lup să nu meargă în pădure." Iată cum stau lucrurile : în caz de succes, greva voastră îl va atinge pe patron atît de simțitor la pungă, încît va trebui să cedeze repede. Eu personal aş fi pentru grevă.

— Protasov se așeză. Ieși înainte lăcătușul Piotr Domojirov. Tînăr, sfios, modest, vorbea pentru întîia oară la o adunare. La început, vocea lui tremură, dar, încetul cu încetul, căpătă și siguranță, și putere de convingere. Muncitorii îl ascultau cu luare-aminte, încuviințînd, dînd din cap. Cu un carnețel în mînă, Piotr Domojirov socotea cît plătea patronul muncitorilor și ce profit avea. Acesta din urmă era uriaș. Nu putea oare diavolul acela împelițat să-1 mai împartă și cu muncitorii ? Dacă nu voia, atunci :

— Fraților ! Ridicați-vă toți într-un suflet, aduna- ți-vă sub steagul roșu al grevei!

— După Domojirov, din mijlocul oamenilor luă cuvîntul săpătorul Kuvaldin, un bărbat cu brațele lungi, vânjos la trup, însă greoi. Vorbea gros, ca din butoi.

— Fraților, cinstită adunare ! Afurisit să fie Proşka Gromov !... Gîndiți-vă numai, fraților, ce puțin ne plătește. Și ce mîncare împuțită ne dă ! Gum ne jupoaie în dughenele lui! M-a bătut, blestemata, vinerea trecută, de mi-a făcut tot spatele numai vînătăi! Poftim, uita- ți-vă ! — Și, dîndu-și cămașa peste cap, ridică luminarea aprinsă și se răsuci în toate părțile pentru

a-şi arăta trupul biciuit. — Las' că şi eu i-am tras una peste gru-maz cu lopata, ticălosul dracului... Ne-am luat din nimic. Dintîi i-am zis eu ceva, iar el m-a croit cu harapnicul pe spinare.

— Careva rîse. Unul strigă :

— Dar votcă ţi-a dat ?

— *— Asta e drept, mi-a dat — răspunse săpătorul, tuşind şi adunîndu-şi barba în pumn. — Numai că votca lui nu-i votcă adevărată. O botează. Ptiu !

— Ia dă-mi voie mie — spuse, trăgîndu-1 de cămaşă, Vanka Peghi, care lucra la ciur, şi luă locul săpătorului. Scund şi slalb la faţă, purta o bărbuţă neagră, ascuţită.

— Fraţilor ! Tovarăşi! Domnule Protasov ! Eşti şi dumneata, cum s-ar zice, de-al .nostru. Ţineţi seama, fraţilor... Să zicem aşa... Eu sînt un om fără carte, dar am şi eu suflet... Cine i-a dat stăpînului dreptul să ne asuprească aşa ? ! De ce ne-a momit de la glie, de ce ne-a luat de la coamele plugului?... Şi, în schimb, ce ne-a dat ? Acu trăim mai rău decît cîinii. Nici tu mîncare, nici tu băutură. Şi parcă slugărind pentru el putem pune vreun (ban deoparte ? Aş ! Nu mai e de trăit, fraţilor!... Am fost proşti, ne-a dus cu vorba... Lui ce-i pasă ? Pune pe el osînză, lua-l-ar dracii, trăsni-l-ar să-1 trăsnească ! A lăsat-o pe fii-mea bor- ţoasă, iar eu să tac, să-1 las în plata domnului ? ! Da' ce, pentru el am crescut fata ? Pentru desfătarea lui ? Mă doare, fraţilor, mă doare în suflet!... Mi-i ruşine să şi vorbesc. Vouă însă v-o spun... Pentru că pînă aici mi-a ajuns durerea. — îşi arătă gîtul, strîmbă gura şi strigă: — Faceţi grevă, fraţilor, grevă ! Fărîmaţi totul! Daţi cu barda în toate !... Tot o să murim ca nişte cîini...

— Deodată glasul i se muie. Oftă amar şi se trase înapoi, suflîndu-şi zgomotos nasul.

— Adunarea ţinu mult. Se ridicau tot mai multe plîn- geri, tot mai dureroase. Protasov simţea că atmosfera se încinsese. îşi dădea seama eă, într-adevăr, nu mai era de aşteptat, trebuia găsită o ieşire, trebuia pornită lupta... începură să iasă unul cîte unul, cu grijă, în- dreptîndu-se fiecare spre casa lui.

— Burniţa. Era o beznă adîncă. Undeva, se auzi mîrîi- tul unui urs, un şoimuleţ de seară, speriat, scoase un piuit subţire. Sub picioare trosneau crengile uscate. O ramură ţepoasă de cedru îl - şifichiui pe Protasov în obraz.

— Binişor, tovarăşe Protasov. Veniţi după mine...— spuse încet Vasiliev.

— îi împresurară năluci, vedenii, întunericul se legăna ca valurile. Ce să fie asta ? Vuia oare taigaua, îi obosise creierul, sau o nelinişte ciudată îi strîngea inima ? Un foşnet de ramuri,' un tropot de copite. Nălucile şopteau între ele :

— El să fie ?

— Aşa s-ar părea...

— Şi în întuneric răsună un glas dulce de femeie:

— Andrei Andreici I Tovarăşe Protasov, dumneata eşti ?

— Prin sita ploii, lanterna lui Protasov smulse din întuneric o pereche de mustăţi şi un chip drăgălaş, parcă al Nadenkăi. Lumina clipi şi se stinse.

— Aveţi, o scrisoare... Un plic oficial.

— Protasov îşi trase şi mai adînc pe cap gluga pelerinei şi, împreună cu Vasiliev, coti repede spre stînga. Rămaseră amîndoi nemişcaţi, ţinîndu-şi răsuflarea.

— Cred că n-a fost el — rostiră cu năduf mustăţile şi tropotul copitelor prin băltoace se stinse încet, se mistui în întuneric.

— Prohor Petrovici aştepta de pe o zi pe alta sosirea inginerului hotarnie. Curînd după recunoaşterea făcută împreună eu Filka Şkvoren, spiritul lui de iniţiativă îl îndemnă să procedeze la o a doua cercetare. Expediţia fu organizată cu multă chibzuială. în compunerea ei intrau: directorul tehnic al exploatării aurifere „Dostan", maistrul miner Petropavlovski, un om mai în vîrstă şi foarte priceput pe care Gromov îl adusese din Ural, Ignatiev, şeful artificierilor, şi Obrazţov, student în ultimul an la Facultatea de Mine, geolog talentat. Venise şi moş Nil, fost băieş, în vîrstă de şaptezeci de ani, precum şi Filka Şkvoren, tot în calitate de specialist. Pentru orice eventualitate, luaseră cu ei un felcer şi doisprezece muncitori. Prohor îi propusese şi lui Protasov să vină: era un om cu cunoştinţe în toate domeniile şi cu multă experienţă în materie de minerit. Dar acesta refuzase categoric : avea şi aşa destulă treabă şi nu putea lăsa întreprinderea în voia soartei.

— Porniră prin taiga călări. Duceau cu ei de funii doi reni pe care urma să-i taie.

— în ajunul plecării, spre seară, pristavul veni în turn la Prohor.

— Pe mine nu mă iei, Prohor Petrovici ?

— Nu.

— Rău faci ! Eu cunosc bine locurile acelea. E ceva pe acolo care mă interesează şi pe mine. Nu chiar acolo, ci în pădure, la vreo cincisprezece verste depărtare.

— Ce anume ?

— Luîndu-şi un aer misterios, Feodor Stepanîci închise fereastra şi se apropie de Prohor.

— Prin părţile acelea e o căsuţă — spuse el în şoaptă, holbînd ochii.

— Inima îi bătea atît de năvalnic în piept, încît pînă şi nasturii lui de poliţai, cu vulturii imperiali pe ei, zvîcneau pe uniforma lui.

— Ei şi ? — întrebă nepăsător Prohor. Ştia că are în faţa lui un duşman, un şantajist ordinar care trebuia să sfîrşească ce avea de spus prin a-i cere cu neruşinare bani.

— O căsuţă tainică pe o stâncă prăpăstioasă... Doar o pasăre dacă poate ajunge acolo în zbor — îi şopti la ureche pristavul. Vorbea înadins în şoaptă ca să nu i se simtă tulburarea din glas. — Aş vrea să văd cine-i tâlharul care şade acolo.

— Cunosc căsuţa aia a „dracului". Ştiu şi cine şade acolo.

— Ia te uită ! Eu însă nu ştiu.

— Nu ştii ? — Prohor îl privi printre gene. — Ar trebui să ştii. Eşti doar reprezentantul autorităţilor. în treacăt fie vorba, nu prea eşti energic. Ar trebui să dăm locul dumitale altuia mai tînăr... întreprinderea mea se măreşte, muncitorii încep să ridice capul...

— Ca să spun drept, ştiu că acolo locuieşte un ţigan... — îl întrerupse pristavul. Nu se aşteptase ea această convorbire să ia o întorsătură atît de neplăcută pentru el. — Pînă acum n-am putut afla însă cine este acest ţigan. Cred că ar fi bine să iau cu mine vreo zece oameni, să împresor stânca pe care e cocoţată şi să pun mîna pe tîlhar.

— Pe ţigan ?

— Da.

— —- Dar nu care cumva are şi o ţigancă ? Dar un pitic ?

— Asta n-o ştiu. Ce ţigancă ?

— Una cu un neg... lîngă urechea stânga.

— Pristavul stătea aplecat spre Prohor, cu pumnii proptiţi în masă.

— Glumeşti mereu — spuse el, evitîndu-i privirea. Apoi se duse la fereastră, o deschise şi trase adînc în piept aerul răcoros al serii. Umerii şi spatele îi tresăreau : tremura.

— Cîinele-lup se culcă la picioarele stăpînului său şi lovi în podea de vreo trei ori cu coada.

— Feodor Stepanîci se întoarse spre Prohor şi-i spuse răguşit, -dogit:

— Lasă glumele astea, Prohor Petrovici.

— Nu glumesc — răspunse liniştit Prohor, făcînd cu creionul roşu însemnări pe o situaţie, parcă vrînd astfel să dea de înţeles că nu mai are nimic de vorbit cu pristavul.

— Acesta nu se lăsă cu una eu două.

— Intri în lipsa mea cu forţa în casă, dai buzna peste soţia mea — începu el, clipind des cu pleoapele umflate de băutură. — Procedezi ca un detectiv, ca cel din urmă copoi. O ameninţi pe Nadenka cu un proces- verbal prostesc... Asta ce mai e ? Ai ? Te întreb, ce-i asta ?!

— Poate că pentru dumneata procesul-verbal este întradevăr prostesc, pentru mine însă nu... Contravaloarea a douăzeci de funţi de aur ţi-am trecut-o în cont...

— Prea bine... prea bine... — Pristavul zvîcni din cap, îşi muşcă buzele, care-i tresăreau, şi-şi încleştă degetele mîinii drepte în speteaza canapelei, în timp ce cu stînga îşi netezea mustaţa, — Să zicem că-i aşa, să zicem că sînt un hoţ şi un potlogar. Dar de ce-ar fi aurul acesta al dumitale ?

— Ar fi fost al meu — răspunse Prohor, răsfoind mereu situaţia, tot atît de liniştit ca şi cum vorbele pristavului nu l-ar fi atins cîtuşi de puţin.

— Va să zică aşa ? ! Ar fi fost al dumitale, al dumitale ! Şi de ce, mă rog ? Hai, răspunde ! Fiindcă dumneata eşti un potlogar, dumneata jafuieşti oamenii, nu-i aşa ? — rosti tot mai aprins pristavul.

— Nu sînt decît un negustor. Filka Şkvojren mi l-ar fi vîndut mie. Acum însă...

— Şi Prohor făcu un gest de neputinţă, fără să ridice totuşi ochii spre pristav.

— Acesta îşi regăsise stăpînirea de sine. Cu mîinile împreunate la spate şi cu un zîmbet provocător, se legăna cu tot trupul său greoi.

— Prohor Petrovici — urmă el pe un ton oficial. — Te-aş ruga totuşi să nu mai glumeşti astfel cu mine...

— Nici nu glumesc — răspunse Prohor.

— Te am la mînă, Prohor Petrovici...

— Şi eu te am la mînă...

— Este de ajuns să mă hotărăsc... şi... praful se alege din toate afacerile şi întreprinderile dumitale...

— Ei, dar atunci o păţeşti şi dumneata.

— Prohor puse deoparte situaţia din faţa lui, luă alta şi începu să socotească la abac.

— Te denunţ, te dau în gît, în ocnă îţi putrezesc oasele !

— Te denunţ .şi eu pe dumneata...

— Puţin îmi pasă ! După ce ţi-am făcut-o, îmi trag un glonţ în cap...

— Şi eu... Uf, cum mă faci să-mi pierd timpul... — spuse Prohor, încruntîndu-se.

— Sleit de puteri, pristavul se aşeză, pîntecos, pe canapea, se aplecă, îşi îngropă obrazul în palme îşi oftă zgomotos. Prohor îl privi pe furiş şi simţi trezindu-i-se în inimă un simţămînt de superioritate faţă de malacul acela gras. începu să pocnească mai tare cu bilele abacului. Degetele îi erau reci, parcă înţepeniseră ; amestecă -totalurile, socotind încă şi încă o dată.

— Ce bine am fi putut lucra împreună noi doi! Hei, Prohor Petrovici!...

— Ce ? Ce-ai zis ? !

— Pristavul se şterse eu batista la ochi, tuşi, îşi suflă nasul şi repetă cele spuse. Prohor ridică fruntea : între sprîncene avea o dungă verticală neagră, crestată parcă cu o lovitură de bardă.

— Ce-ai zis, ce ? ! — repetă el întrebarea, prinzînd un bărzăune şi rupîndu-i capul.

— Am fi putut să lucrăm amîndoi, mînă-n mînă. Nici de dracu nu ne-am fi temut. Domneam, nu alta. Ce treburi grozave am fi învîrtit!...

— Ni-cio-da-tă ! — strigă Prohor trîntind violent creionul pe masă şi se ridică. Lupul sări şi el în pi-

— cioare. — Cară-te... Hai, hai... — şuieră el, simţind că-1 încleştează un aeees de nervi.

— Pristavul simţi că i se face Inima cît un purice. Abătu din mîini şi se crase de-a-ndăratelea spre uşă, înspăimân-tat, fără a izbuti de loc să-şi vîre batista în buzunar, zvîrlit afară >de privirea crîncenă a lui Prohor.

— Era duminică. Andrei Andreici Protasov se simţea cam rău. Nu avea mare lucru. îl durea însă capul, şi termometrul arăta treizeci şi şapte cu trei. Din păcate, felcerul plecase cu Prohor. Doctor nu aveau în aşezare. Oricît stăruise Nina să aducă un medic, Prohor nici nu voise să audă : „Noi doi sîntem sănătoşi, iar muncitorilor le ajunge şi un felcer".

— Katerina Lvovna se sfia să ;se ducă singură la Protasov. Veni împreună cu Nina. Dîndu-le drumul în casă, Angelica îşi ţuguie buzele şi spuse repezită :

— Andrei Andreici e bolnav.

— Îmbrăcat cu o scurtă de blană, Protasov şedea la masă în camera sa de lucru şi citea istoria revoluţiei franceze, subliniind pasaje şi luînd notiţe.

— La ivirea celor două femei, se ridică repede în picioare şi-şi ceru scuze pentru felul în care era îmbrăcat. Katerina Lvovna îi întinse un buchet ide flori din grădină, iar Nina îi prinse la repezeală cu un ac pe haină un boboc de trandafir înflorit în casă.

— Mi-ar şedea mai bine ghimpii decît trandafirii — încercă să glumească Protasov, care se simţea totdeauna stingherit în societatea femeilor.

— —i De ce eşti atît de sălbatic, Andrei Andreici ? — îl întrebă Nina. — Iată, ţi-!am adus o logodnică.

— Katerina Lvovna dădu ochii peste cap şi abătu din mînuţele sale parfumate.

— Vai, Nina ! Mă faci totdeauna să roşesc!

— Aha! — rîse Protasov. — Va să zică nu negi ? Te-ai logodit într-adevăr ?

— Vai de mine, ce spui ! — se sperie Katerina Lvovna, plimbîndu-şi privirea pe pereţi în căutarea unui obiect.

—

— Ce -doreşti ? O oglindă ? Poftim.

— Scoţînd din sertarul mesei o oglinjoară, Andrei Andreici i-o întinse.

— Nu, nu, vai de mine — se ruşina Ketty şi, ducîn- du-şi mîna la coafură, păru îndată absorbită de contemplarea propriei sale înfăţişări.

— Protasov îi spuse Angelicăi să le servească nişte cafele.

— în floarea tinereţii, oacheşă, îmbujorată, cu părul negru, lucios, adunat într-o coafură înaltă, Ketty era fermecătoare. Avea ochii negri, buzele drepte şi severe, nasul fin. Ar fi putut trece drept frumoasă, dacă expresia chipului său slăbuţ n-ar fi fost atît de rece. Protasov îi spunea „Carmen".

— Neştiind cum să interpreteze această poreclă — ca un elogiu sau ca o critică — Ketty zîmbea întrebător ori de cîte ori îi zicea astfel.

— La cafea, se înfiripă obişnuita conversaţie dintre intelectuali, cu dispute aprinse şi mici înţepături amicale. Discutau despre Tolstoi şi Dostoievski. Nina ridica probleme de nerezolvat : de ce în lume domneşte puterea întunericului, de ce florile nu îmbobocesc iarna pe pajişti ? Uneori se pierdea, naiv şi fără noimă, în reflecţii searbede pe tema „tristeţii universale".

— Protasov trase aer în piept, pregătindu-se să vină cu duşul rece al obişnuitei sale ironii, cînd deodată Ketty îşi încreţi nasul acvilin, aruncă o privire în geantă, exclamă „Ah!" şi fugi spre fereastră, unde începu să strănute.

— Dîndu-şi îndată seama de pricina stînjenirii ei, inginerul Protasov îi întinse o batistă pe care o scoase în grabă dintr-un sertar al scrinului.

— Mersi... — rosti ea cu obrajii îmbujoraţi. — Ce om eşti ! Ce om...

— Ce fel ?

— Uimitor!

— Inginerul Protasov îşi trecu degetele prin părul tuns scurt ca o perie, zîmbi şi spuse : —

—

— Mi se pare, îmi se pare că din cauza vorbelor dumitale zvînturatice ai căpătat guturai.

— Ochii Ninei zîmbeau şi ei, dar zâmbetul acesta era rece, cercetător.

— Ce citeşti, Protasov ? — întrebă ea cu un suspin, trecînd pe canapea.

— Istoria revoluţiei franceze.

— Ţi-ai găsit! — rosti absentă Nina, închizînd ochii.

— Şi de ce nu ? ! Trecutul ascunde în el sămînţa viitorului. — Protasov se aşeză şi el pe canapea. — Nu-i rău să mai repetăm, câteodată şi lecţiile trecutului.

— Urăsc revoluţia — replică Ketty, îmbujorată încă din pricina întâmplării de mai înainte. Glasul ei grav de contralto răsuna acum ferm, bănbăteşte.

— Şi eu la fel. Mi-e frică de ea — spuse Nina, pu- nînd picior peste picior. — Cum: poţi dumneata, un om atît de instruit, atît de sensibil, să simpatizezi cît de cît cu revoluţionarii ?

— Protasov îşi dădu capul pe spate, reflectă o clipă şi răspunse :

— Scuză-mă, Nina Iakovlevna... Mai bine s-o lăsăm încurcată. Totuşi, dacă ţii neapărat s-o ştii, află că eu cred în inevitabilitatea revoluţiei, o aştept şi sînt convins că va veni.

— Mintea mea n-o poate concepe — răspunse pe gînduri Nina.

— Mai ştii, poate că ar fi cazul s-o conceapă...

— Te rog, fără spirite.

— Nu este un spirit, ci un, sfat prietenesc. Şi, de fapt, de ce să te temi de revoluţie ? .Un om cinstit trebuie s-o întâmpine cu bucurie, nu să se teamă ide ea. — Protasov o privi pe Nina întrebător, printre gene, le- gănîndu-se în jilţ. — Deşi dumneata eşti duşmanul nostru ideologic sau, mai bine zis, de clasă...

— A, va să zică aşa ? Al vostru ? !

— Pardon. Nu al nostru, ci al meu, duşmanul meu ideologic, ,deoarece eu... nu fac parte din nici o organizaţie revoluţionară şi nu pot voribi decît în numele meu personal...

— Iartă-mă, Protasov... Introducerea dumitale e mult prea lungă. Spune-mi mai bine cum se va desfăşura revoluţia noastră, da, a noastră, revoluţia unui popor primitiv, înrăit, dedat băuturii ? Cum se va desfăşura ?

— Cam ca aceea din Franţa. Ai citit ceva în această privinţă ?

— Da.

— Nina își legăna gentuța ca un pendul și, neavînd ce face, îi urmărea mișcarea. Dar în inima ei începea să clocotească mînia.

— A fost odată un gînditor, mi se pare că Macau- lay [1] — începu Protasov. —Da, Macaulay. Şi gîndi- torul acesta asemuia libertatea cu o zînă misterioasă care apare pe pămînt sub înfățișarea înfricoșătoare a tulburărilor, răscoalelor, revoluțiilor. Pentru cel ce nu se lasă înfricoşat de înfățișarea ei și știe s-o întîmpine cu blîndețe, zîna aceasta se preschimbă într-o femeie frumoasă, însuflețită de o dreaptă mînie față de asupritori și de dragoste pentru cei asupriți. Pe cei care o înfruntă, însă, îi sortește pieirii.

— Este o utopie, o utopie ! — strigă Nina. Gentuța îi scăpă din mînă şi', descriind în aer un arc, se lovi de sobă. Din ea căzură, răspîndindu-se pe jos, tot felul de nimicuri : pufulețe, farduri, batistuțe și ace de păr. — N-o să fie nici un fel de revoluție la noi în țară, așa ceva nu-i cu putință.

— Gîfîind, Protasov aduna de pe jos mărunțișurile împrăștiate.

— Nina Iakovlevna, dumneata dai dovadă de o totală miopie asupra celor ce se petrec astăzi în Rusia...

1 *Macaulay Thomas Babington* C^oo-1859) - istoric burghez englez, publicist și om politic, membru al partidului liberal. în serviciul burgheziei engleze, a falsificat sistematic în sens reacționar istoria Angliei. Ca deputat în parlament, a luptat împotriva mișcării chartiste (n. ed. rom.).

— Te rog încă o dată să imă ierţi pentru tonul dur cu care îţi vorbesc.

— Nu-i nimic, continuă, te rog ! — Jignită, Nina izbucni într-un rîs nervos. Deodată însă deveni gravă, tuşi şi spuse, aranjîndu-se în faţa olinjoarei: — Nu cred în revoluţie şi nici că ea ar aduce vreun bine poporului. Eu cred numai într-o dezvoltare evolutivă a societăţii. Să luăm, de pildă, secolul Ecaterinei. Oare nu a fost...

— Da, da — o întrerupse Protasov şi-şi strânse iar tîmplele în palme : îi vuia capul. — In discuţii, bărbaţii şi, mai ales, femeile evocă întotdeauna pe suveranii liberali din secolul al optsprezecelea, un Frederic al Il-lea, un losif al II-lea, sau veacul „de aur" al Ecaterinei. Dar... suveranii aceştia n-au fost niciodată sinceri în reformele lor. Folosind în mod abil doctrinele filozofice din epoca respectivă, ei instaurau întotdeauna în statele lor despotismul.

— Dă-mi voie !

— Da, da... Ce vrei să spui ? Vrei să-mi aminteşti de corespondenţa dintre Ecaterina şi bătrînul filozof Voltaire ? Da ? Dar nu uita că aceeaşi Ecaterina a dumitale, pe care o idolatrizezi, în timp ce întreţinea corespondenţă cu Voltaire, îi persecuta crunt pe acei dintre supuşii săi care citeau operele lui...

— Protasov îşi dădu seama cu ciudă că n-ar fi trebuit să discute aceste lucruri cu femeile. Nina se uita la el cu sprinceana dreaptă ridicată ; colţul buzelor ei tresări uşor. Ekaterina Lvovna răsfoia, încruntată, lexiconul tehnic „Hutte".

— Febra lui Protasov creştea. Obrajii îi ardeau. Nina Iakovlevna vroia să plece şi căuta în acest scop să însenineze atmosfera, abordînd o temă neutră.

— Dragă Andrei Andreici... Ai vrut de mult să ne povesteşti, mie şi lui Ketty, despre exploatările aurifere...

— . — Da ! Da! — stărui înviorată Ketty.

— Dar s-o iei ide la început... Hai să zicem că în faţa noastră e taigaua...

— Da, taigaua — îi ţinu isonul Ketty, trecîndu-şi vîrful limbii peste buze.

— Da, taigaua — spuse şi Protasov.

— Ei, şi în taiga vin nişte oameni... Cum află ei eă acolo se găseşte aur ? Explică-ne totul...

— Bine ! — Inginerul Protasov se sculă în picioare şi începu să se plimbe de colo-colo, tîrşindu-şi pantofii de casă. — Exploatarea aurului presupune trei stadii care se deosebesc net între ele. Aceste stadii sînt: prospecţiunea, explorarea şi exploatarea. Aţi notat ? Zîmbi şi adăugă: — Scuzaţi-mi tonul cam profesoral, în Ural ţineam prelegeri...

— Dacă acolo se ţinea o prelegere, aici se făcea treabă. Drumeţii noştri străbătură în cursul zilei ca la vreo patruzeci şi cinci de verste. Ca să nu rătăcească drumul la înapoiere, făceau pe copaci crestături mari. îi urmăreau nori de ţînţari roşcaţi. Apăraţi de plase înmuiate în catran, oamenii îşi făceau vînt. cu .mănunchiuri de buruieni. Cărăruia de-a curmezişul căreia în- tîlneau cînd copaci prăbuşiţi, cînd stânci năpădite de muşchi se pierdea adesea de tot. Pe asemenea poteci ale sălbăticiunilor îşi pîndea prada stăpînul taigalei, ursul. Dacă trecea în fugă pe acolo vreun cerb ori o că prioară, deodată îi lovea cu o labă, le rupea şira spinării şi le sfîşia pîntecele. Nu-şi mînca dintr-o dată victimele, căci bătrînul urs deprins cu hoitul era un mare gastronom şi lăsa vînatul să se fezandeze. Se mai întîmpla şi altfel : în timp ce ursul se furişa pe urmele prăzii, vînătorul tungus îl ochea în partea stîngă a pieptului.

— Amurgea cînd călătorii noştri ieşiră într-o curătură uriaşă, netedă, avînd aproape o verstă în lăţime.

— Ia te uită ! — strigă uimit Prohor, privind în jurul lui. — Ce curăţenie !

— Cu vreo cincizeci de ani mai înainte o vijelie năprasnică se năpustise din vîrful unui munte golaş şi-şi croise într-o clipă drum larg într-acolo. Copaci bătrâni, neînchipuit de groşi, precum şi alţii, tineri, vînjoşi-, fuseseră culcaţi îndată la pămînt ca nişte fire de iarbă, cu rădăcinile spre munţi şi vîrfurile spre apus, alcătuind un vălmăşag de netrecut. Dacă vreun foc nu avea să preschimbe vreodată în fum şi cenuşă copacii aceia prăbuşiţi, ei aveau să zacă acolo pînă la sfârşitul veacurilor.

— Petrecură noaptea în pădure. Foc de vreascuri, răcoare, ceaţă. Apoi mai merseră o zi şi o noapte.

— A treia zi, dimineaţa, dădură peste o padină largă, vechea albie a unui rîu care cursese cîndva prin părţile acelea.

— E chiar locul cu pricina, Prohor Petrov — spuse Şkvoren. — Iată şi pârâul. Rândul trecut, aici lucrau băieşii aceia... Te pomeneşti că găsim şi stîlpii cu vultur.

— Loc mai bun nici că se poate — răspunse pentru Prohor moş Nil cel de şaptezeci de ani, sticlindu-şi albeaţa ochiului prin plasă. Fostul băieş era acum vătaf la ciururile învârtite de cai de la exploatările aurifere ale lui Gromov. Meşter mare în minerit, oamenii spuneau despre el : „Moş Nil vede la un stînjen în pă - mînt".

— Priveau cu -toţii însufleţiţi, veseli : într-adevăr, erau semne bune. Pînă şi caii s-forăiau voios !

— Studentul Gbrazţov, un tînăr bălai şi pistruiat, porni pe geana padinei eu o mină isteaţă, gânditoare. în padina aceea uriaşă pătrundeau pe dreapta şi pe stînga văi adînci pe care odată curseseră rîuri şi pîraie, secate acum. Dinspre miazănoapte-răsărit coborau stâncile golaşe ale munţilor. Peste tot, pe firul văii -şi pe fundul vâlcelelor, erau presărate stiân-ci. Piatra stâncilor era brăzdată de vine de cuarţ. Granitul uniform, cu granu- laţie mare, care predomina sus, era înlocuit mai spre

— poale de şisturi şi de alte roci care însoţesc de obicei aurul.

— Obrazţov îşi îndemna radios iapa leneşă. Moş Nil tuşea cu un aer preocupat de 'gospodar.

— Aici să faci puţul — îl sfătui el pe Prohor.

— Lopeţile, cazmalele şi tîrnăcoapele se înfipseră în sinul

— pămîntului. Avînd ia gură un stînjen pătrat, puţul de explorare se adîncea tot mai mult. Ceva mai încolo, dulgherii tăiau din crengi uscate aşa-numita armătură cu care trebuiau întăriţi pereţii verticali ai puţului. Alt grup săpa al doilea puţ la o verstă depărtare, cam la gura văii.

— Neavînd ce face, Prohor fluiera şi lua fotografii cu „Kodak"-ul lui, urmărindu-i cu luare-aminte pe săpători. Trecură astfel vreo trei ceasuri de muncă încordată, pe gîfiite. Deodată, Filka Şkvoren, care trudea de zor cu alţi trei săpători în primul puţ, aruncă o privire spre Prohor Petrovici, scoase un răcnet, se trînti pe burtă îşi începu să geamă înfiorător şi să se zvîrco- lească.

— Mor ! Fraţilor, mi-a sunat ceasul morţii... Repede, să vie felcerul !

— Se zbătea cumplit, horcăia şi-şi dădea ochii peste cap.

— Săpătorii ieşiră repede din groapă- Prohor strigă :

— Noskov! Felcere! Unde e, al dracului?!... Băieţi, aduceţi apă !

— Se îndepărtă repede împreună cu ceilalţi. Rămas singur, Filka Şkvoren începu să răcnească şi mai cumplit, dar faţa lui zîmbea. Se ridică în patru labe şi scoase de sub iburtă o pepită mare de aur, de vreo trei fun- turi, ce fusese îngropată în pămînt şi care răspîndea acum o lumină galbenă, spălăcită. De bucurie, Filka necheză ca un cal şi îşi ascunse comoara lîn sîn. Cînd sosiră oamenii cu felcerul, şedea, cu ochii închişi, pe fundul puţului, gemînd prelung ca un om în prada durerilor. Felcerul Noskov, pleşuv şi sprinten ca o maimuţă, îi luă pulsul. Prohor îi întinse un păhăruţ de coniac. Filka Şkvoren îl bău pe nerăsuflate, scuipă într-o parte şi spuse :

— Să trăieşti, tătucule ! Să trăieşti, Prohor Petrov... Ţiganca aceea m-a deocheat, m-a otrăvit eu licorile ei. îţi mai aduci aminte ?.., De atunci mă ia aşa... Cad jos şi încep să mă zvârcolesc de-mi ajung călcîiele la ceafă.

— Muncitorii şi studentul Obrazţov strigau de la puţul depărtat :

— Stăpî-îne ! Domnule Gromov ! Începem spălarea.

— Sărind peste copacii căzuţi şi alunecînd pe pietrele

— netede, Prohor porni în goană spre ei.

— Măi, băieţi ! — poruncea Obrazţov, stînd pe malul unui pîrîu din taiga. — înjghebaţi o masă de concentrare.

— Deschiseră un abataj în stîncă, într-o vînă de cuarţ.. Acolo opera acum Ignatiev, şeful artificierilor, un flăcău dibaci, cu ochi negri de ţigan.

— Prohor părea nepăsător faţă de tot ceea ce se petrecea. Fluierînd, porni cu puşca, prin pădure. Izbuti să găsească doi dintre stîlpii vechi care marcaseră locul. Făcea eu pumnalul crestături pe copaci şi punea jaloane ca să regăsească drumul spre stîlpi.

— în puţuri dădură peste nisip de rîu. Cărară cîte o probă pe tărgi şi în găleţi, spre masa de concentrare. Acesta era un fel de jgheab întocmit din scânduri, lung de un stînjen şi lat aproximativ de un arşin, aşezat pe pămînt, uşor înclinat. în partea lui de sus se afla o des- părţitură, un fel de ladă cu doi pereţi. Acolo se punea proba, peste care se turna apă din belşug. Apa spăla minereul, trecea peste despărţitura lădiţei şi se scurgea încet pe fundul scocului, ducînd cu ea nisipul şi lutul.

— Mărunţiţi pămîntul, mărunţiţi-l bine! — striga muncitorilor moş Nil. Lua chiar el cu o scafă anume bulgăraşii de lut, îi ridica pînă la despărţitura de sus şi-i mărunţea acolo. — Să curgă numai apa tulbure... Poate că tocmai în ibulgăraşul acesta e aur... — îi dăscălea el.

— Se aducea mereu pămînt cu găleţile.

— încetul cu încetul, apa din scoc se mai limpezea. Asta însemna că fusese spălat tot lutul.

— Luaţi binişor pietrele ide pe fund — striga foin- du-se moş Nil.

— Pe fundul mesei de concentrare, căptuşită cu aba groasă, lîngă despărţiturile de lemn puse de-a curmezişul, rămase pînă la urmă puţin nisip, din cel mai greu, avînd în el grunji mărunţi de fier şi alte metale, printre care şi aur. Totul era acum clar. Firicelele de aur mai mari, mai mici şi mărunţele de tot priveau pentru prima oară lumea largă cu ochişori miraţi, aşteptînd să vadă ce o să facă oamenii cu ele. Aceştia roboteau cu sufletul la gură. Adunau nisipul acesta preţios cu nişte scafe subţirele, îl uscau şi-1 cântăreau cu multă precizie.

— în ziua a treia de explorare se lucra din plin în zece puţuri. Era cam puţin aur -şi nu de cine ştie ce calitate, din cel numit „uşor". Nu dăduseră de norocul aşteptat.

— Măi, vrăjitorule ! — îi strigau oamenii lui moş Nil. — Ia încearcă tu... la noroc !

— Moş Nil ştia cu ochii închişi unde trebuia să se sape, şi maistrul miner Petropavlovski, om vîrstnic şi cu experienţă, era totdeauna de acord cu el. Studentul Obrazţov însă, perorînd savant, arăta cu degetul în manual, se enerva, striga, împroşca salivă la trei coţi şi năucea cu larma lui oamenii încercaţi, deprinşi cu taigaua.

— „Vrăjitorul" îndrăzni totuşi să se împotrivească :

— Sapă aici! Eu am noroc. Văd aurul prin pămînt. Iată-1 !

— încrezători în norocul moşului, începură să sape al unsprezecelea puţ de explorare, părăsind patru din cele vechi. Săpau cu rîvnă sporită, ştiind că „vrăjitorul" n-avea să-i înşele, că în slujba lui se afla însuşi spiri- duşul pădurii şi, deci, n-aveau decît să sape. Se speteau ; năduşeala le curgea în ochi, orbindu-i. Numai Filka Şkvoren îşi făcea de cap : avea în buzunar trei funturi ide aur şi îl aştepta un chef în lege, astfel încît nu-i mai păsa de nimeni şi de nimic.

— Pune mîna, mă, pune mîna ! — îl îndemnau cei- **hlţi.**

— Gît despre studentul Obrazţov, acesta le explica, cu un aer profesoral :

— Ştiinţa spune că aurul e răspîndit pe o vale auriferă nu în mod egal, ci numai urmînd o vînă subţire...

— Subţire ? Ia te uită! — îl cam luau în zeflemea muncitorii.

— Da, da ! Trebuie să credeţi ceea ce spune ştiinţa. Şi vă rog, lăsaţi ironiile. Această vînă nu este totdeauna situată în mijlocul văii, ci se abate cînd într-o parte, cînd într-alta.

— Se abate ? Ia uite-o, blestemata !

— în această vînă aurul nu este răspîndit niciodată în mod egal, ei foarte adesea se găseşte în cuiburi sau tufe. Aurul cel mai curat şi cu grunjii cei mai mari se află de obicei pe fundul zăcămintelor.

— Prohor întrebă :

— De ce anume ?

— Obrazţov se făcu deodată mai bătrîn cu treizeci de ani, luă o mină afectată, nespus de savantă şi întoarse faţa spre patron.

— Ştiinţa afirmă — începu el bătînd cu palma în manual — că variaţiile din structura şi repartiţia zăcămintelor de aur permit să se ajungă la concluzia că ele au fost generate de numeroase şi foarte complexe forţe distructive ale naturii, forţe care şi-au exercitat acţiunea în decursul a diferite epoci geologice...

— Muncitorii izbucniră într-un rîs batjocoritor :

— Ia uite-1, al naibii, bine ne-a mai lămurit ! Buştean ! Aşa tînăr şi aşa de învăţat...

— Nu înţelese nici Prohor.

— Am uitat toată geologia. Ar trebui să mai citesc.

— Şi, vorbind astfel, porni cu puşca la spinare spre

— stînei.

— în genere însă, mineritul aurului se bazează pe noroc... Aşa-i, moşule ? — i se adresă Obrazţov lui Nil.

— Nu zi vorbă mare, boierule — răspunse „vrăjitorul", scoţîndu-şi de pe faţă plasa cătrănită şi aprin- zînd o ţigară. începură să fumeze şi ceilalţi. — Ia ascultă colea ce spun bătrînii înţelepţi. Ştii mata de unde se trage aurul pe pămînt ? Să-ţi spun eu. Vrăjmaşul omului a furat aurul del la îngeri. Şi, furîndu-1, de teamă că o să fie urmărit, a vîrît aurul în sac şi a pornit cu el în zbor prin văzduh. Şi cum zbura el astfel prin munţi, sacul s-a agăţat de o stîncă şi a plesnit într-un colţ. Şi, uite-aşa, pîrîia şi se rupea tot mai mult, iar aurul cădea pe pămînt. Şi dracul zbura şi tot zbura înainte şi nu vedea nimic. Cînd a simţit el cum stă treaba, a căutat să astupe spărtura cu ghearele. Şi unde strîngea mai bine, pe acolo aurul nu mai cădea, .dar unde nu apuca să strîngă, s-a umplut pămîntul de aur. Uite-aşa a fost. frăţioare. Aşa că mai dă-o pustiilor de *ghiologhie* şi *iepocă.* în cărţi îs multe minciuni. Casca bine ochii şi, unde nu face mare brînză nici ochiul, ia-te după miros.

— Foarte interesant — spuse cu un zîmbet 'recunoscător studentul şi-şi notă povestirea bătrînului.

— Prohor se scălda în pîrîu cam la o verstă de locul lucrărilor. Uitîndu-se cu binoclul în lungul apei, care acolo curgea drept şi lin, zări în depărtare un fum subţire şi nişte oameni. „Or fi tîlharii aceia de băieşi... aceia de rîndul trecut" — îşi zise el minunîndu-se de marea ştiinţă a taigalei şi de instinctul lui Filka Şkvoren. Iată, un cîine negru s-a aruncat acolo în apă, înoată şi latră. Prohor trase de cîteva ori spre ei cu revolverul, apoi se uită iar cu binoclul. Nu lovise pe nici unul. Se opriseră din lucru şi se uitau la el. Se uita şi cîinele. Unul din ei era călare pe un cal negru. Pesemne că era hoţ de cai, ticălosul! Erau şase la număr. Nu puteau fi oameni cumsecade, ci nişte derbedei, o bandă de tâlhari, duşmanii lui. Ce-ar fi să tragă în ei cu puşca ?

— în vremea asta Ignatiev, şeful de lucrări, venise la tabără ca să ia cartuşe de dinamită şi fitil, apoi plecase din nou în munţi.

— Bătrînul strigă curînd :

— Se vede minereul ! Acu săpaţi mai binişor, băieţi, da' întîi închinaţi-vă.

— Lucrările de spălare nu erau întrerupte o clipă.

— Printre stînci se auziră bubuituri. Oamenii aprindeau fitilurile și se ascundeau prin peşteri. Stîneile se

— prăbuşeau, dînd la Iveală stratul de cuarţ. Oamenii căutau în piatră „vîna cu noroc". O dată cu înserarea sc făcu frig. în noaptea aceea avea să cadă, negreşit, brumă.

— Am dat de prundiş ! — strigă iar bătrînul şi o luă la fugă tinereşte, spre masa de concentrare. Deocamdată nu apăreau decît solzi uşori de aur — semn prost. Dar deodată, sub stratul de pietriş, dădură peste o vînă din cele mai bogate. Rezultatele spălării erau uimitoare : obţineau la fiecare sută de puduri de probă cîte patruzeci-cineizeei de zolotnici de aur.

— Ia uitați-vă, băieţi !

— Toată lumea se repezi din puţuri afară la „vrăjitor".

— Pe fundul mesei de concentrare se depusese un amestec galben, tulbure, alcătuit din fluturaşi de aur şi din pepite mărunte. Roşu la faţă, cu barba căruntă, Nil parcă era beat. îi venea să ţopăie de bucurie. Oamenii erau în culmea fericirii : izbutiseră să smulgă aurul din fundul pămîntului. Fireşte, avea să le pice si lor cîte ceva.

— Hei, de ce nu putea omul să ştie ce gîndeau în sinea lor acei fluturi aurii care zăcuseră în pămînt de la începuturile lumii ! Oamenii, orbi, se bucurau : „Am pus mîna pe aur — acu facem cu el ce vrem". Iar aurul rîdea de ei: „Eu l-am supus pe omi. Lumea întreagă se va închina în faţa măreției mele şi mă va sluji."

— Şi deodată ziua cea senină se roşi toată, parcă ar fi fost scăldată în sînge. Ochii căutătorilor de aur erau roșii ca ai iepurilor! de casă, sîngele le pulsa puternic în vine, inundîndu-le creierul, mîinile şi picioarele le tremurau, tot sufletul lor tresărea 'cuprins de fiori dulci. Căzuseră eu toţii pradă frigurilor aurului.

— Fraților! — grăi moş Nil, marele vrăjitor", izbutind cu greu să-şi tragă răsuflarea. — Am dat de aur greu... Avem noroc ! V-am spus eu... Strigaţi-1 pe stăpîn şi rugaţi-vă lui dumnezeu, băieţi!

— Stăpîne ! Hei, stăpîne !

— Prohor se apropia repede, călcînd apăsat pe pămîntul care purta în pîntecele lui de la începutul veacurilor otrava aurului.

— Ai parte de aur, stăpâne!

— Truditorii se descoperiră, se închinară şi se plecară adînc în faţa lui Prohor Petrovici.

— Iar voi de băutură — răspunse Prohor, nepăsător în aparenţă, dar săgetat din creştet pînă în tălpi de un foc lăuntric.
— Uir-ra! — strigară oamenii, şi şepcile zburară în sus ca nişte păsări negre. — Ur-ra ! Băieţi, e rost de băut!

— Lucrările se sfîrşiseră. Destul. Şi în roca de cuarţ se descoperiseră filoane. Teren aurifer ! Toată lumea era în culmea fericirii...

— Seara pogora neguroasă. De frig, se făcuseră nevăzuţi şi ţînţarii. Plasele fură luate de pe feţe şi oamenii arătau iar omeneşte. Pe buze înfloreau zâmbete prietenoase, ochii furişau priviri spre butoiul cu băutură. Aprinseră focul. Un cuţit tăios reteză beregata unui ren. Animalul, supus, zvâcni şi căzu. Vrînd parcă să alunge nefiinţa, piciorul lui stâng îşi zbătea copita în aer. Ochii îi erau plini de lacrimi. Uitîridu-se la casap, la cuţitul lui însângerat, moş Nil îşi aduse aminte de ceva trist şi oftă. Spintecară burta renului. Acum zăcea cuminte, nemişcat, întocmai ca şi aurul din pămînt.

— Pe sufletul lui Prohor apăsau munţi de aur : îl striveau, înălţînd un zvon fermecat, îi vorbeau în şoaptă de castele din basme. Sufletul omului simţea în acelaşi timp bucuria şi aleanul.

— Băură fiecare cîte trei pahare de vin tare. Piatra de pe inima lui Prohor se rostogoli undeva în noapte. în-tunericul creştea în jur, dar flăcările focului uriaş îşi fîlfîiau aripile, îl pârleau şi-1 alungau. Băieşii se descăl- ţaseră şi obielele lor urît mirositoare se uscau pe cîte un băţ, la foc. Visau cu toţii aur; îl vedeau pretutindeni. Vîrful nasului ascuţit şi albeaţa de pe ochiul lui moş Nil aveau luciri de aur. Vinul din pahare rîdea,

— auriu. Era cald. Unii îşi scoseseră cămăşile, şi trupul lor ars de soare strălucea ca aurul în lumina focului. Cu-rînd, pe cerul întunecat începu să licărească nisipul auriu de pe Calea Laptelui. Trăgînd din lulea, moş Nil depăna firul poveştilor despre căutătorii de aur din taiga :

— întîmplarea asta o ţin bine minte. Un ostaş, Piotr Malîşov, se întorsese din război şi se statornicise pe pămîntul lui, în inima taigalei, pe malul lacului Iaroie. Era vreme de toamnă. Omul nostru s-a dus să vîneze gîşte pe lac. Cîrdul plutea pe apă. Poc, poc ! Cîrdul se înălţă în văzduh. Două gîşte căzură; o a treia se ridica şi se lăsa jos, iar îşi lua zborul şi iar se lăsa pe apă. „Mare minunăţie — îşi zise Piotr Malîşov. — Doar n-am putut s-o rănesc, că era la o mărgioară şi n-avea cum s-o ajungă alicele." Şi trase în ea. După ce o împuşcă şi o scoase din apă, găsi în guşa ei ca la vreo două funturi de aur : de aceea nu avea ea putere în aripi. Piotr Malîşov îşi dădu seama astfel că lacul şi tot pămîntul din jur bîhîiau de aur. Gîştele păsouseră acolo peste vară şi înghiţiseră aşadar grăunţe de aur. Flăcăul nostru se puse cu rîvnă pe treabă. Peste trei ani era putred de bogat, iar peste patru ani şi ceva muri nespovedit şi neîmpărtăşit, sfîşiat de un urs.

— Carnea de ren fiersese în căzănele. Fiertura era groasă, cu grăsime galbenă ca chihlimbarul deasupra. Aburii ei miroseau îmbietor. Vinul curgea gîlgîind în pahare. întunericul se îndesea parcă tot mai mult şi apăsa greu peste foc. Nu se mai ridicau flăcări, acum nu mai rămăsese decît jăratic. Ai fi zis că printre tăciuni curgeau lucitori bani de aur încinşi, sute, mii, sumedenie. Prohor socotea în gînd cîştiguri fabuloase. îşi făcea planuri mari, frumoase. Dar împrejur era întuneric. O beznă neagră, fără o- rază de lumină.

— Vanka ! — porunci marele „vrăjitor". întinerise cu zeci de ani. De pe faţa-i rumenă de bătrîn pieriseră toate zbîrciturile. Numai ochiul eu albeaţă privea ca şi înainte, mohorît, bătrîneşte. — Vanka, ce păzeşti ? Nu vezi că n-a mai rămas decît jăratic ? Ia aţîţă focul!

— Panfil Ivanovici Noskov, felcerul cel pricăjit, se si moleşise de băutură. N-avea decît vreo treizeci şi ceva de ani; era însă chel, acrit şi stîrnea milă. Hăinuţa lui albastră, vătuită, ponosită era mînjită cu lut şi cu alte celea, nădragii întinşi pe genunchi — lustruiţi, numai petice. Mirosea cale de o poştă a spiţerie. Mai bău un păhăruţ de votcă care-1 îmbătă criţă. începu să se dea peste cap ca o maimuţă, să cînte şi să joace. Pe urmă se apucă să-şi cănească mustaţa roşcovană cu catran. Oamenii rîdeau, iar el plîngea.

— Ai dracului mai sînteţi ! — striga el holbînd ochii. — Poate că eu nici n-am avut vreodată mamă. Nici tu mamă, nici tu tată ! Am fost cules de pe drumuri. Să am şi eu barem un picşor de mamă, un colţişor de casă, a mea. E un chin, un chin cumplit să trăieşti astfel !... Naiba să vă ia !...

— Mustăţile mînjite cu catran îi tremurau ca şi bărbia nerasă, lacrimile i se rostogoleau pe obraz. Sughiţa, se bătea cu pumnul în piept, strănuta şi-şi sufla nasul într-o obială murdară, luată de la cineva.

— Nu mă tem de nimeni ! De nimeni ! Nici de Gromov, nici de ţar, nici de dumnezeu. Numai de moarte mă tem, de hîrca aceea cu coasă...

— Focul parcă vorbea. Calul lui Prohor ronţăia zgomotos ovăz. Undeva ţipa o buhă de parcă ar fi rîs cineva.

— Să vă spun şi eu, fraţilor, o poveste... Una adevărată — începu cu glas răguşit Filka Şkvoren, vlăjganul tăcut, pipăind pe furiş pepita de aur ascunsă în buzunar. — Umblam într-o zi prin taiga. Hăţişul era atît de des, că nu putea trece nici un cîine prin el. Şi iată că dau peste doi morţi. Duhneau a hoit. Mi-am astupat nasul şi m-am apropiat. Un şarpe negru a sărit într-o parte şi hîş-hîş! s-a pierdut în desiş. Simţii că mă trec fiori de gheaţa. Mi-am făcut semnul crucii, am ridicat din umeri şi m-am uitat: morţii zăceau cu faţa în jos de parc-ar fi mirosit pămîntul. Unul avea ţeasta crăpată în rfouă eu toporul, celălalt o gaură în tîmplă ; îl muşcase un glonţ. „Hei — îmi zic ! Păi ăsta-i Trişka Mo- krous, unul de avea o mustaţă straşnică !" Era băieş, lucra pe furiş. El şi cu găliganul celălalt, ăl cu ţeasta crăpată, ■adunaseră ca la un pud jumătate de aur şi porniseră amîndoi la drum. Ştiam asta fiindcă fusesem de faţă. Am stat eu, m-am gîndit şi m-am dumirit, că doar pentru asta nu era nevoie să mă duc la ghicitoare. Care va să zică aşa s-a întîmplat: s-au rătăcit prin taiga, nu mai aveau ce îmbuca, erau vlăguiţi de tot. Mokrous avea. o secure. Şi ce s-o fi gîndit el: să-şi omoare în somn tovarăşul, ‚să pună mîna pe tot aurul şi să mănînce carne de om. Zis şi făcut. ii crăpă deci prietenului său ţeasta şi, cînd să-1 jupoaie, ţac ! îl păleşte un glonţ drept în tîmplă, şi gata ! Iar cealdonul ucigaş iese din hăţiş cu puşca în mînă, le ia aurul şi p-aci ţi-e drumul !... Eu zic că aşa a fost. La multe păcate te îndeamnă aurul !

— E cu putinţă să mănînci carne de om ? — întrebă studentul. Stătea întins pe burtă şi scria în carneţel povestirea auzită.

— Se întîmplă, drăguţă.

— Ai mîncat şi dumneata ?

— Cine, eu ?

— Şi uriaşul Filka Şkvoren se săltă ca un crocodil, în patru labe.

— Păi, mi s-a întîmplat şi mie să mămînc. îi dulce carnea de om, ca zahărul.

— Toţi ceilalţi scuipară cu scîrbă. Apoi se culcară. Şkvoren spuse :

— Vorba ceea: „Aurul e ochiul dracului".
— Focul se stinsese. în bezna taigalei începură să răsune sforăieli aprige.

— Nespălaţii se strecurau prin întuneric. Bezna trosnea încetişor, pe furiş. Din munţi şi de pe padini adia o răceală ca de mormînt. Pe malul râului, aproape de tot, se auzeau gemete, foşnete, un plîns de copil. Prohor dormea iepureşte. îşi zicea în somn : „Să-mi încarc puşca, să-mi încarc puşca". Dar îi era lene să se mişte. Se auzi un trosnet pe aproape. Speriaţi, caii sforăiră, bătură din picior, Prohor sări în sus. Linişte deplină.

— Capul îi era greu, încă toropit de somn. „Ar trebui să aţîţ focul." Aruncă deasupra un braţ de vreascuri. Cetina se aprinse într-o clipă; flăcările spintecară bezna, şuierînd. Studentul Obrazţov ţipă subţire în somn. Filka Şkvoren sforăia fluierînd, căscînd gura năpădită de barbă. Deodată o căţeluşă neagră dădu ocol oamenilor adormiţi, hămăi la Prohor :şi se mistui în întuneric. Cea dintîi piatră căzu în foc...

— Sculaţi, fraţilor ! Sculaţi ! — răcni Prohor înspăi- mîntat de moarte.

— Oamenii săriră în picioare, holbînd ochii cîrpiţi de somn, clătinîndu-se şi căznindu-se să se dezmeticească.

— A doua piatră nimeri drept în tîmpla felcerului. Trăsnit în somn, acesta sări în picioare, se răsuci ca o sfîrlează şi se prăbuşi la loc,' răpus de moarte.

— A treia piatră îl izbi pe Prohor în umăr.

— Săriţi, băieţi!

— Din întuneric venea o ploaie de pietre.

— Oamenii se dezmeticiră. Filka Şkvoren sări ca ars, lovit de un pietroi cît toate zilele. Flăcările se învolburau acum înalte, ridicîndu-se spre cer. Luminat de vîlvătaia focului, un călăreţ negru se zări o clipă, răsărind şi pierind iar în beznă.

— îi duhul pădurii. Piei, drace, ptiu! — zbieră moş Nil, înehmîndu-se de zor.

— în urma călăreţului trecu în goană căţeaua cea neagră cu limba roşie şi băloasă, sticlindu-şi ochii ca necuratul.

— „Vă mănînc, vă mănînc, vă mănînc !" — părea să strige ea cu glas de om.

— Călăreţul, negru la chip, cu nasul retezat, strigă din goana calului, eu un glas fonf care-i băgă pe toţi în sperieţi :

— Căraţi-vă de aici ! Sîntem mulţi şi vă nimicim pe toţi ! Tragi în oameni, ticălosule ? !

— Şi; croindu-1 pe Prohor cu biciul pe spinare, se mistui într-o clipă-iîn-întuneric, de parcă nici n-ar fi fost.

— încărcîndu-şi repede arma, Prohor trase în noapte din ambele ţevi deodată. Trosnet de vreascuri, tropote

— grăbite de oameni mulţi. Noaptea din taiga repetă îndelung ecoul acestor zgomote, cum ai rostogoli un poloboc plin de tunete.

— Moş Nil tremura ,şi-şi făcea semnul crucii, înehizînd de spaimă ochiul cu albeaţă. Filka Şkvoren înjura de mama focului, strîngîndu-şi braţul lovit. Studentul Obrazţov dormea dus, ţipînd cînd şi cînd în somn.

— Prohor îşi încarcă din nou arma. Clocotea sîngele în el. Lovitura de bici, pe oare nici n-o simţise înainte, îi ardea acum ca focul spinarea.

— Hei, băieţi, uitaţi-vă dacă nu ne-au luat caii! — porunci el mînios.

— Caii împiedicaţi păşteau alături, în poiană. îi aduseră lîngă foc. Moş Nil se aplecase deasupra felcerului mort.

— Prohor Petrov — vorbi Filka Şkvoren moale. — Rogu-te vezi cît arată „ceapa" matale. Cît or fi ceasurile ?

— Două trecute.

— Mai e destul pînă la ziuă.

— Acoperiră mortul, cald încă, cu o foaie ide cort. Din capul despicat de piatra ascuţită cursese sînge amestecat cu creier. Mustaţa unsă cu catran se zbîrlise, ochiul stîng întredeschis privea în întunericul veşnic. Mortul era înspăimîntător, jalnic. Nil îi acoperi ochiul cu un bănuţ şi spuse :

— lacătă, domnişorule,. ţi-a fost frică de moarte... Şi poftim. Ai văzut cum te-a luat ?... Nici n-a fost mare lucru.

— Felcerul nu răspunse... Doar moşului i se păru că banul de pe ochiul cel mort se mişcă un pic. Oamenii se strînseseră în jurul leşului. Pe toţi îi treceau fiori reci şi fiecare se gîndea la multe, la lucrul cel mai de seamă, la clipa sa din urmă.

— Moş Nil şterse eu pumnul o lacrimă, îşi luă de la gît iconiţa sfîntului Nil, o puse pe mîinile încrucişate ale mortului şi, făcînd o plecăciune pînă la pămînt, îi spuse :

— Să-ţi fie ţărîna uşoară, sărmane. Of, viaţă, viaţă!

— Faţa iui se zibîrci toată. Ceilalţi tăceau, uitîndu-se unul la altul. Ochii sticloşi, cu pleoapele întoarse ai lui Şkvoren se roşiră de mînie.

— Dacă pun mîna pe el, îl fărîm — rosti posomorit, printre dinţi. Obrajii lui gălbejiţi erau acum mai sc.ofil- ciţi, pieptul i se ridica din greu. Gîfîia. — îl cunosc eu pe ăla fără nas...

— Bea — îl îndemnă Prohor, întinzîndu-i un pahar mare de vin.

— în zorii zilei îl înmormântară pe felcer pe malul pîrîului. Actul de deces urma să-1 întocmească mai tîrziu pristavul. Pentru ca fiarele pădurii să nu sfîşie leşul, prăvăliră pe mormînt pietroaie mari. Deasupra, înălţară o cruce albă din lemn cioplit.

— Felcerul n-avea pe nimeni' pe lume. Nu-i era oare totuna unde aveau să-i putrezească oasele ? Nu-1 plîngea nimeni. Nici nu era nevoie. Poate, la vreme de vară, vreun grangur avea să-1 tînguie din zbor, iar în toiul iernii — să-1 bocească vifornițele. Putea oare să-şi dorească mai mult ? Piatra cu care-1 omorîse ucigaşul i-o pusese moş Nil la căpătîi. Bătrînul socotea că răposatul Noskov se va înfăţişa cu acea piatră la înfricoşata judecată a lui Cristos, iar ucigaşul care ridicase mîna asupra unui om nevinovat îşi va primi osânda grea pe pământ şi în ceruri.
— Amin ! — grăi moş Nil şi bătu trei mătănii pînă la pămînt în faţa mormântului.

— 11

— Pînă la urmă, Prohor află ceea ce dorea. Terenul aurifer părăsit aparţinuse cândva unui ofiţer de husari în retragere din Petersburg, cu numele de Priperentiev. Acesta dăduse târcoale fiicei unui bogat proprietar de exploatări aurifere din Siberia, o fată urâtă care venise în capitală, se căsătorise cu ea de dragul zestrei şi,

— mutîndu-se în Siberia, îi tocase în beţii toată zestrea, iar pe femeie o băgase în pământ. Cît despre el, neştiind cum să se poarte cu oamenii aprigi de la exploatări, fusese omorît cu sălbăticie în taiga de băieşii clandestini. Terenul pus pe numele lui fusese moştenit de fratele său, tot ofiţer şi acesta, cu domiciliul la Pe- tersburg. Tocmai la acest frate se gîndea să se ducă Prohor Petrovici Gromov.
— Inokemi Filatîci Gruzdev, bătrînul cel năzdrăvan, se mutase de mult în aşezarea „Gromovo". Prohor îl numise curînd administrator însărcinat cu aprovizionarea exploatării. Bătrînul luase în primire postul acela foarte avantajos, şi peste doi ani îşi clădise o casă cu două caturi şi cu acoperiş de tablă, spoită în cinci culori, ca şalul unei ţigănci. Ca să nu-şi piardă vechile deprinderi de negustor, bătrînul deschisese la catul de jos o prăvălioară cu mărunţişuri, unde făcea dever toată ziua fiica sa, văduva Ana Inokentievna, care se rotunjise acum binişor la trup. Deasupra prăvălioarei atîrna o firmă ţipătoare care stîrnea zîmbete :

— Hamuri, frînghii şi alte celea de-ale gurii INOKENTI GRUZDEV & Co

— Cînd avea răgaz, în prăvălie venea şi Inokenti Filatîci. Mai făcea o glumă cu muşteriii, mai vindea un clondiraş de rachiu făcut pe furiş, mai cumpăra pe ascuns oleacă de aur de furat, ba uneori şi cîte un funt. Şi era mulţumit.

— într-o seară, sosi cu brişcă Gromov. Intră glonţ în prăvălie. Se nimerise să nu fie nici un muşteriu. Dînd bineţe văduvei tinerele şi durdulii, Prohor îi luă mîna peste tejghea şi i-o mîngîie oleacă. Văduva, zglobie, îl muşcă uşurel de obraz. Prohor smuci de cap şi o întrebă :

— Acasă-î jupînu ?

— Acasă. Se odihneşte după prînz — spuse văduva suspinînd şi netezindu-şi rochia. — Veniţi cu mine.

— Mergea înainte pe scara dinăuntru, cu. trepte înalte, iar Prohor, care venea în urmă, o sălta şugubăţ în sus.

— Scoală-te, tăticule !

— Bătrînul sări din pat şi, nedezmeticit bine, dînd peste lucruri, îl întîmpină pe Prohor cu bucurie.

— Ce plăcere !

— Ascultă... Mîine plec la Petersburg... Mergi cu mine ?

— I-auzi vorbă ! Cum să nu ? Doar trebuia să-şi mai dezmorţească şi el oasele. N-a văzut Petersburgul de mai bine de douăzeci de ani. Acolo o să-şi schimbe şi dinţii de cal cu o dantură omenească.

— Ce mai tura-vura ! Gata. Mergem. Proşenka ! Prohor Petrovici ! — spunea - el mereu bătrîneşte, mai- mai să-i dea lacrimile de bucurie.

— Prohor dădu ocol cu privirea. Candela aprinsă legăna penumbra. Icoanele ferecate în argint păreau să freamăte în lumina ei. Duşumelele date cu ulei luceau. Un preş roşu cu cîteva fire albastre, ţesut în casă, era aşternut pieziş. Pe un jilţ îmbrăcat în catifea dormea un motan roşcat, mare cît o vulpe. Şerveţele pe mese, perdeluţe scrobite, o chitară în cui. Doi scatii, fiecare în cîte o colivie. Totul curat şi plăcut. Prohor era în- cîntat. Compară odăiţa cu casa lui, unde domnea atot-puternica Nina, cu gustul ei pretenţios, apăsător, şi se simţi descumpănit o clipă. Prea era complicată Nina asta, morala asta ambulantă, ţepoasă şi sclifosită. Prohor îi simţea înrîurirea apăsătoare. Parcă era stareţa habotnică a unei mănăstiri, care nu-1 lăsa nici să răsufle.

— Pufni a lehamite. Era încredinţat că ar fi fost mult mai fericit cu o muiere ca asta de aici, dolofană şi fără farafastîcuri.

— Vă rugăm să luaţi loc — îl pofti drăgălaşa Ana Inokentievna, arătîndu-i un jilţ cu mînuţa albă şi durdulie.

— în vremea asta, Inokenti Filatîci pescui dintr-o strachină cu apă dantura sa de cal, se întoarse cu faţa la perete şi, căscînd înspăimântător gura, se căzni să-şi pună dinţii la locul lor.

— Prohor mormăi ceva, îşi îndesă şapca pe ochi şi se îndreptă spre ieşire, voinic şi spătos.

— Calul porni la trap, săltînd din crupă. Fruntea lui Prohor se descreţi, în ochii lui străluci ispita : să plece la Petersburg. Acolo e rost de petrecere, de viaţă liberă, departe de sclivisita de Nina.

— Acasă îl aşteptau cu raportul *mister* Cook, tehnicianul Matveev, care fusese pus în libertate, doi şefi de echipă şi şeful uzinei electrice.

— La naiba cu toate rapoartele ! De mîine, grija conducerii o are inginerul Protasov.

— Pe masă găsi o telegramă din partea socrului său.

— „Plec Petersburg. Consult medic obezitate. Trag hotel Mariinskaia. Te sărut ca şi pe Nina şi nepoţica. Bunica trimite salutări. Slavă domnului afacerile merg bine.

— Iakov Kuprianov"

— A doua zi, Nina era posomorîtă. Totuşi, la plecare, făcînd asupra lui semnul crucii, îi spuse :

— Poartă-te ca un om în toată firea, nu ca un bă- ieţandru.

— Cu o taşcă neagră de voiaj în mînă, zîmbind respectuos şi ţinîndu-şi cu vîrful degetelor dinţii care-i ieşeau în afară, Inokenti Filatîci mormăi :

— O să ne purtăm ca doi preacuvioşi călugări.

— Peste vreo zece zile, în aşezarea „Gromovo" se inau- gură şcoala eparhială, clădită cu cheltuiala Ninei Ia-kovlevna. La şcoală urmau să înveţe treizeci şi două de fetiţe şi şaptezeci de băieţi. Elevele erau îmbrăcate cu şorţuleţe negre de stambă şi cu pelerinuţe albe, ca la institutul de fete nobile. Băieţilor li se făcuseră pantalonaşi şi hăinuţe de ştofă. Toate erau noi, îmbrăcate pentru întîia oară, totul mirosea a vopsea şi trosnea la fiece mişcare. Nina sfătui copiii să-şi păstreze unifor

— mele şi să nu le poarte decît la şcoală. Puştii o ascultau cu degetul în gură, zîmbind. Cei mai îndrăzneţi răspunseră :

— Da, Nina Iakovlevna, da, doamnă, n-aveţi nici o grijă. Cum ajungem acasă, le scoatem.

— Favorita Ninei, Katka, o fetiţă vioaie, se grozăvea în faţa prietenelor ei :

— Mie nu mi-e frică de doamna, numai de domnu mi-e frică, că-i ursuz. Cînd nu-i acasă dumnealui, alerg prin odăi cu Verocika a dumnealor. Mama-i bucătăreasă la dînşii. Ieri am mîneat plăcinte de la masa boierilor şi am vărsat, fiindcă m-am îndopat prea mult...

— Toată lumea se adunase în marea sală a şcolii. Printre oaspeţii de seamă era toată conducerea, inclusiv *mister* Cook. Nu lipsea decît inginerul Protasov, care se scuzase printr-un bileţel trimis Ninei. Era bolnav. Mare amator de solemnităţi, Ilia Petrovici Sohatîh sosise printre primii la sfeştanie. Venise îmbrăcat în frac, cu cămaşă scrobită şi, cu toate că era luna august, cu pîslari lungi de vînătoare. Se plecă în faţa gazdei, cioc- nindu-şi ostăşeşte tocurile, întinse cel dinţii mîna şi, arătîndu-şi pîslarii groşi, spuse cu glas suferind, subţirel :

— Să-mi fie cu iertare, dar am nişte *rumatisme* grozave. Pardon !

— Nina îi privi curioasă, din cap. pînă în picioare, făptura caraghioasă, cu burtica rotunjoară, îşi muşcă buza şi se amuză în sine tot timpul cît ţinu slujba. Cîrlionţii roşcaţi ai filfizonului coborau pînă pe umerii căzuţi. Postavul negru al fracului era albit de mătreaţă. Aflase de serbare în ultima clipă. De dimineaţă mîn- case usturoi şi acum duhnea ca un cîrnat de porc. *Mister* Cook, care se aşezase la început în spatele lui, strîmbă din nas, molfăi şi se îndepărtă, scîrbit.

— în rîndul din faţă, scoţîndu-şi pîntecul înainte, cu două decoraţii pe piept şi cu sabia la şold, trona pristavul. Gîtul lui scurt de apoplectic eră una cu umerii, grumazul stacojiu se răsfrîngea de grăsime, vîrfurile mustăţilor stufoase i se iveau de după perniţele obraji-

—

— lor. In spatele lui stăteau drepţi cei doi jandarmi uriaşi, Preatkin şi Ogleadkin. Nadenka cea şireată, cu mijlocul strîns crîncen în corset, ca un păhăruţ de vin, făcu o reverenţă adîncă în faţa Ninei şi, aeriană ca o zînă, cu paşi dănţuitori, trecu în faţă, alături de domnul şi stăpînul ei.

— Ninei îi dădea tîrcoale un tînăr chipeş, un inginer de cale ferată, Wladyslav Vikentievici Parczewski. îi ridicase de două ori de jos batista, îi oferise un scaun, pusese la picioarele ei un covoraş. Nina îi mulţumise de fiecare dată cu cîte un zîmbet. Alături de ea şedea învăţătoarea Katerina Lvovna, uitîndu-se cînd şi cînd cu coada ochiului spre uşă, aşteptînd pe cineva, pesemne pe Protasov. Dar acesta nu venea, şi Ketty se încruntă.

— După ce persoanele marcante îşi ocupară locurile, se dădu drumul. înăuntru şi mulţimii. Uşile se deschiseră cu zgomot şi gloata năvăli în sală ca o avalanşă din munţi. Răsunară şoşoteli, strigăte, larmă, şi aerul se făcu de îndată greu.

— începu sfeştania. Corul cînta cu însufleţire, dar supărător de tare. Părintele Alexandr, măreţ în odăjdiile lui aurii, privea cu coada ochiului spre dirijor şi făcea semne din cap. Acesta însă, un beţivan care apucase să dea pe gît în cinstea inaugurării vreo patru păhăruţe de rachiu ardeiat, înţelegea anapoda semnele preotului şi, de cîte ori îl vedea pe acesta că se uită sever la corul care cînta din răsputeri, poruncea :

— — Mai tare !

— Atunci coriştii căscau gurile pînă la urechi, urlînd de ţiuiau urechile copiilor, iar pelerinele fetiţelor fluturau ca mişcate de vînt.

— Ferapont Dereabin, diaconul de curînd hirotonisit, fost fierar al lui Gromov, avea un bas nemaipomenit, înfricoşător. Deocamdată nu-şi arătase încă întreaga-i putere, intonînd ecteniile cu un bas profund, grav, răsunător.

— Avea faţa tuciurie, părul negru împrejurul cheliei albe şi nasul vînăt, de beţiv. în ziua aceea slujea pentru întîia oară, şi un grup de fierari şi ciocănari venise să-şi asculte fostul tovarăş.

— I-auzi-l cum mai răcneşte... Brava, Ferapoşka ! — şopoteau ei încântaţi. — Ia te uită : tămîiază !

— Slujba se apropia de sfîrşit. în marea sală, aerul devenise de nerespirat. Deschiseră ferestrele. Lîngă şcoală se strînsese o mulţime de lume. Se auzeau fluierături, cîntece, hărmălaie, înjurături. Un glas strigă sub fereastră :

— Da' ceva de îmbucat şi de băut ne dă ?

— Fură nevoiţi să închidă ferestrele.

— Părintele Alexandr se apropie de tetrapod şi, luînd un aer impunător, deschise gura ca să înceapă predica. Mătuşa Irinia sughiţă şi vru să răzbească mai în faţă ca să-l audă mai bine pe sfinţia sa. După ea, călcîndu-se pe picioare şi ştergîndu-şi nasul cu capetele basmalelor albe, porniră şi alte

bătrîne. Cîntăreţii — opt başi, doi baritoni şi cinci tenori — se împingeau spre ieşire, căci nu-i interesa predica. Pe feţele lor asudate se citea ho- tărîrea dîrză de a-1 întrece neapărat pe diacon. Mai trebuiau să cînte : „Mulţi ani trăiască !" Atunci aveau ei să arate tot ce pot. Ajungînd la ghereta paznicului, dădură de duşcă cîte două păhăruţe de votcă, ca să-şi mai dreagă gîtlejurile.

— Ferapont şi-a vătămat glasul la oraş, cînd l-au hirotonisit — spuneau ei.

— Nu-i adevărat. Da' e pezevenghi mare, afurisitul. Se păstrează pentru „Mulţi ani".

— în vremea asta, părintele Alexandr cînd se apleca spre tetrapod, cînd se îndrepta patetic din şale, între- cîndu-se în elocinţă. Pomeni în predica sa despre vestita şcoală sătească din Tatevo, înfiinţată la sfîrşitul veacului trecut de renumitul profesor universitar Racinski, vorbi despre idealurile acestui pedagog şi spuse că din şcoala acestuia ieşiseră mulţi oameni de seamă, printre care şi pictorul Bogdanov-Belski

— [1] *Bogdanov-Belski N. P.* (1868-1945) — pictor rus de gen. După 19*7» în emigraţie, a rupt cu arta democratică. Concepţiile lui ultrareac- ţionare au avut o influenţă nefastă asupra valorii artistice a operei sale (n, ed. rom.).

— — Şcoala conţine în ea întreaga viaţă a poporului, întruchipînd spiritul şi sanctuarul lui, şcoala conţine nu numai prezentul, dar şi viitorul poporului, spunea răposatul Racinski. El căuta să dezvolte în copii sentimente religioase adînci, să cultive în ei simţământul datoriei, al bunăvoinţei, al prieteniei, stimulînd în acelaşi timp în sufletul lor dîrzenia, tăria de caracter, stă- pînirea de sine.

— Mătuşa Irinia şi băbuţele nu pricepeau o iotă din toată predica, dar lăcrimau totuşi pentru că aşa se cuvenea. Nina asculta distrată, căci o enerva larma de afară. Ketty îşi sufla evlavios nasul în batistuţa-i parfumată. Pristavul se sufoca şi holba ochii. *Mister* Cook înghiţea în sec, pipăind în buzunar ţigara de foi şi chibriturile. Iar părintele Alexandr vorbea, vorbea mereu.

— Dar iată că cei ce se îmbulzeau lîngă uşă îşi vîrîră deodată nasurile înăuntru. Cîntăreţii — cinci tenori, doi baritoni şi opt başi — îşi făceau drum printre oameni, venind îndărăt lîngă tetrapod. împrejurul lor se răs- pîndi îndată o duhoare de votcă. Başii se uitară la diacon, diaconul se uită la ei. Başii tuşiră provocător, tuşi şi diaconul.

— Şi iată că veni şi clipa cînd trebuiau să intoneze „Mulţi ani trăiască". Toată lumea se învioră şi se pregăti să asculte. Ciocănarii şi fierarii îşi dreseră glasurile.

— Preotul se întoarse spre poporeni şi, ridicînd sus crucea aurită, rămase aşa, neclintit. Diaconul se întoarse spre el. îi despărţea un sfeşnic mare, plin cu lu- mînări aprinse.

— Diaconul îşi dădu puţin capul pe spate, zvîcni 'din umeri şi începu urarea „Mulţi ani" pentru familia imperială. Corul izbucni şi el, cu înverşunare. Părintele Alexandr binecuvînta mulţimea, îndreptîndu-şi crucea spre cele trei părţi ale sălii.

— Diaconul dădu capul şi mai tare pe spate, se lăsă pe piciorul drept, zvîcni iar din umeri şi urcă cu două tonuri, urînd mulţi ani guvernului, mai-marilor oştirii, guvernatorilor oraşelor, şi întregii oştiri pravoslavnice. Co- vîrşindu-i răcnetul, corul tună din răsputeri. Părintele Alexandr începu din nou să-şi binecuvînteze păstoriţii. Diaconul strecură spre cor o ocheadă

veninoasă, tăinuită. Corul îi răspunse printr-o privire triumfală, sfidătoare.

— Ochii, gîtul și tot obrazul diaconului se roșiseră ca focul. Se dădu îndărăt cu un pas, scoase pîntecul în afară, trase umerii înapoi și, uitînd de solemnitatea clipei, își puse mîinile în șolduri.

— Ctitorei acestui lăcaș, Nina Iakovlevna Gro-oo- mo-va... — răcni el amenințător, de parcă răgeau douăzeci de lei deodată, iar flăcăruile numeroaselor lumînări tresăriră și se aplecară ca niște flori galbene în bătaia vîntului. Diaconul se ridică pe vîrfuri, tremurând tot de încordare, și gura lui înspăimântătoare se căscă ca gura tunului-țar de la Moscova. Cuvintele izbucneau din pieptul lui ca niște flăcări, ca o lavă încinsă : „Și tuturor drept-credincioșilor creștini! Muu-lți ani trăiască !"

— în clipa cînd rosti „mulți", toate luminările pîlpîiră înfricoșate și se stinseră. Ultimul cuvînt izbucni ca un tunet. Geamurile zăngăniră. Diaconul abătu din coate și, dînd afară din: piept tot aerul, se făcu parcă deodată mai mic și mai subțire. Mulțimea, asurzită, înmărmurită, rămase cu gura căscată. Doi prichindei căzură în poponeț și începură să plîngă. *Mister* Cook își astupă urechile cu palmele și se lăsă pe vine. Corul răspundea acum de la analaghion, intonînd în fel și chip „Mulți ani trăiască", dar nimeni nu-1 mai asculta : încremeniseră cu toții ca loviți de dambla, asurziți cu desăvîr- șire. Glasul năprasnic al diaconului cutremurase văzduhul pînă dincolo de zidurile școlii. Gloata de afară se lipise de ferestre, bătînd cu desperare în ușa închisă și strigînd :

— Lăsați-ne și pe noi să auzim ! Hei, boieri !

— Părintele Alexandr abia se dezmetici. Cuprins de un

— fior mistic, cu ochii la diaconul care scăpase ca prin minune cu viață și nu murise de inimă, lăsase să treacă toate soroacele și acum se grăbea să binecuvînteze po-

— porul. Diaconul veni cel dintîi să sărute crucea. Părintele îi șopti la ureche :

— — Ai fost grozav, Ferapont! Ești bun de trimis în capitală, la catedrala Isakievski. Să trăiești!

— După diacon se perindă la sărutatul crucii toată elita.

— De lîngă analaghion îl duceau sprijinit de brațe pe primul bas Abram Buhov, un zugrav cu fața ciupită de vărsat. îl însoțeau la spital: făcuse o sforțare prea mare, căscînd gura în timpul ultimei cîntări atît de tare, încît își mutase fălcile din loc, iar în gâtlej îi plesnise ceva. Căsca gura, nemaiputînd s-o închidă, și holba ochii plini de lacrimi. Se căznea să spună: „Sufăr pentru credință, fraților". în loc de cuvinte, din gura lui nu ieșea însă decît un muget neomenesc.

— Invitații de frunte fuseseră poftiți la masă la Nina Iakovlevna. Diaconul Ferapont pășea în mijlocul tuturor, mătăhălos, întrecîndu-i pe toți cu un cap, legănîn- du-se în mers ca un urs. Fața lui, care nu-și revenise încă din încordare, era stacojie, ochiul drept — pe jumătate închis, gura largă ca de știucă — strîmbată în chip ciudat.

— Grupul de oaspeţi trecea în tăcere, grăbit, pe uliţa aşezării, ai cărei locuitori erau gata oricînd de scandal... O ceată de ciocănari şi de fierari, arzînd de curiozitate, îi întrecu pe oaspeţi şi făcu în faţa diaconului o plecăciune respectuoasă. Acesta îşi duse ostăşeşte două degete la pălăria lui mare şi tuşi gros : „Ha-ha !" Fierarii se făcură nevăzuţi într-o ulicioară, dar ucenicii se întoarseră din drum şi, scoţîndu-şi şepcile din cap, îl mai salutară o dată. „Ha !" — tuşi diaconul şi scuipă într-o parte.

— în pragul casei îi întîmpină jupîneasa Nastea cea isteaţă.

— înapoi, mulţimea de gură-cască aştepta încă în jurul şcolii ospăţul. Să-i fi cinstit barem cu un păhăruţ de rachiu ! Oamenii murmurau nemulţumiţi.

— După plecarea lui Prohor, Filka Şkvoren se şi dez- lănţuise. Vînduse pe furiş Nadenkăi jumătate din pepita

— **,de aur dosită, iar jumătatea cealaltă — lui Inokenti** Filatîci. Acum se plimba în rubaşcă de mătase roşie, cu nădragi galbeni tot de mătase, cu cizme de lac şi cu trei pălării puse una peste alta, una de paie, una cenuşie şi una neagră, pluşată. La ochi avea două vînătăi : una mai mare, vînătă dînd în verde, şi alta mai mică, roşie.

— Hei, voi, Gromovilor! Grangurilor, mahărilor! — striga el. — Nu vă lasă inima să cinstiţi oamenii cu o votcă, hai ? Măi, voi, ăi mulţi şi oropsiţi, ia veniţi după mine !

— Trăgea după el prin praf o frînghie de vreo zece stînjeni pe care erau înşirate tot felul de ţoiuri, ciocănele şi alte sticluţe cu băutură.

— Trei vedre vă dau, trei vedre. Haideţi cu mine la un locşor răcoros ! Să vie gustări, brânzeturi şi şunci ! Mie mi-i drag să petrec cu oamenii...

— Scânteind în soare cu solzii săi de sticlă, balaurul nemaivăzut şerpuia clinchetind în urma lui. Rîzînd lin-guşitor şi glumind cu el, mulţimea de oameni mari şi de copii se ţinea după Filka Şkvoren, care era pus pe chef.

— Lipitori ce sînt ! — răcni ocnaşul, arătîndu-şi pumnii şi mănuşile albe de piele glase, plesnite pe la cusături. — Cu sudoarea cui cîştigă ei banii ? A noastră, aşa-i, cinstită sărăcime ?

— Aşa-i, Filip Samsonîci, bine zici — răspunse mulţimea, înghiţind în sec.

— Să nu te pui cu mine, Gromov !— ameninţă beţivul. — Ce, crezi că-mi pare rău de biştari ? Mie nici de viaţă nu-mi pare rău, darămite de biştari !

— ■ îşi scoase din buzunar ceasul de aur, îl trînti de pă- minit şi-1 lovi mînios cu tocul : „Na ! na !..."

— Mulţimea scoase un strigăt, în pulberea drumului, se iscă o adevărată încăierare pentru ceas.

— Nu vă bateţi, nătărăilor ! Să mă ia dracu dacă n-au să fie toate ale noastre, toate, toate... — zbiera Filka Şkvoren.

— Inokenti Filatîci străbătu toată Siberia cu clasa a treia, ca să facă economie, bînd o săptămînă încheiată pe nerăsuflate împreună cu un cojocar de prin părţile lui de baştină. Prohor avea ca partener la beţie pe vecinul său de compartiment Skorobogatov, un negustor din Moscova. La Moscova, doi vînzători ai negustorului îl scoaseră pe braţe din tren şi-1 urcară într-o droşcă, iar Prohor îl pofti pe Inokenti Filatîci în comparti-mentul său de două locuri. De atîta băutură, bătrînul se buhăise tot şi nu mai recunoştea pe nimeni. I se întîmpla chiar să ia oameni străini drept prietenii săi cei mai buni. O asemenea întunecare a minţii se vădi pentru întîia oară la Perm. După ce bău un păhăruţ la bufet, se sui în vagon, strigă : — Vasil Ivanîci! Vasea! Iubitule ! — şi se repezi cu braţele întinse la o preoteasă guşată care se ducea la Moscova să-şi facă o operaţie.

— Acum, stînd în compartimentul lui Prohor, se uită cît se uită la acesta, şi deodată, descoperindu-se, împreună mîinile şi se aplecă cucernic spre Prohor :

— Binecuvîntează, înalt preasfinte...

— Prohor zîmbi, răspunse : „îndată" şi-i întinse bătrînului năucit de băutură un păhăruţ de coniac.

— Doamne, iartă-mă, doamne, iartă-mă ! — începu să se închine speriat acesta. Goli totuşi paharul. — Mare năpastă, Proşenka ! — Mestecă o felie de lămîie şi o scuipă cît colo. — M-am zăpăcit de tot. Capul îmi vuieşte groaznic, iar prin faţa ochilor îmi joacă într-una, aşa, nişte viermuşori de aur. Păcatele mele ! — oftă bătrînul şi se culcă, vrînd să doarmă, să i se limpezească mintea.

— Astfel trecu şi noaptea. La amiază se auziră bătăi în uşă :
— Domnilor pasageri, pregătiţi-vă ! Peste o jumătate de oră sosim la Sankt-Petersburg.

— în timpul acesta, musafirii Ninei Iakovlevna se aşezau la masa plină de bunătăţi. Diaconul Ferapont ocupa locul de cinste. Se aşezase de altfel înainte, fără să-1 fi poftit nimeni, pe jilţul pregătit pentru părintele Alexandr. Cercetă masa cu o privire de taur : băutură berechet, plăcintele abureau ispititor. îşi vîrî mîna în buzunar ca să scoată luleaua şi punga cu tutun, dar mîna vigilentă a preotului îi reţinu la timp laba păroasă.
— Ha ! — tuşi nemulţumit, ţigăneşte diaconul, şi paharele goale de sticlă vieneză tresăriră clinchetind.

— Inokenti Filatîci avea în mînă taşca lui neagră de voiaj, iar în gură dinţii de cal. Prohor, impunător, cu paltonul descheiat la piept şi pălăria dată pe ceafă, mergea înainte, iar în urma lui, doi din cei trei hamali tocmiţi îi purtau geamantanele, al treilea — bastonul.

— Inokenti Filatîci se repezi în trap spre şeful trenului, care avea o impresionantă mustaţă albă. Acesta se dădu înapoi, deschizînd nişte ochi uimiţi. Inokenti Filatîci lăsă taşca din mînă şi-1 îmbrăţişă furtunos pe feroviarul necunoscut ca pe prietenul lui cel mai bun.

— Vasil Ivanîci ! Iubitule ! Vasea !

— Şi-şi înfipse dinţii de cal în nasul omului cu atîta putere, încît dantura cea falsă clămpăni şi căzu jos, iar din nasul victimei începu să curgă pe mustaţa albă un şuvoi de sînge.
— Urmarea ? Jandarmii, procesul-verbal : „numele", „actele, domiciliul ?" Apoi Prohor dădu ceva bacşişuri şi ajunseră cu bine la hotelul „Mariinskaia".

— Serviră aperitivul, băură, închinasă şi iar închinară. Diaconul ieşi de trei ori afară, pe sală, cu luleaua lui ţigănească, să mai tragă şi el un fum. Chipeşul Wla- dyslaw Vikentievici Parczewski se ridică, cu paharul în mîna lui albă şi îngrijită. Avea purtări alese, talia subţire, fruntea senină, nasul acvilin, ochii albaştri, semeţi. In schimb, bărbia rasă şi buzele zîmbitoare erau gingaşe ca ale unei femei. Prohor Gromov nu-1 putea suferi, dar inginerul Parczewski era nepotul guvernatorului şi i se prezentase însoţit de o scrisoare amabilă, dar insistentă, din partea excelenţei sale.

— Domnilor ! — începu Parczewski, plimbîndu-şi privirea serafică peste oaspeţii care apucaseră să se înfrupte îmbelşugat din mîncare şi băutură. — Am fost în Anglia, care este vestită prin...

— Porcii săi... — întregi Protasov, care apăruse către sfîrşitul mesei.

— Pardon, pardon... — Zîmibind dulceag din buze şi fulgerîndu-1 pe Protasov cu privirea, inginerul Parczewski făcu în direcţia lui o plecăciune oarecum batjocoritoare. — Aşadar, domnilor, am fost în Anglia, care este vestită prin trandafirii săi, şi în Olanda, vestită prin...

— Ştiu eu prin ce — pufni diaconul.

— Pardon... vestită prin lalelele ei. Şi ă-ă-ă... vreau să spun că acum... roata fortunei m-a aruncat în Siberia cea rece. Dar ce văd aici ?... Văd în acelaşi timp un trandafir şi o lalea... — Cu un gest uşor al mîinii sale îngrijite arătă spre Nina şi spre Katerina Lvovna. — Da, da... ă-ă-ă... Un trandafir şi o lalea. Dar aici florile acestea sînt mai frumoase, mai parfumate decît în Anglia şi în Olanda...

— Lasă botanica ! — îl povăţui ironic inginerul Protasov, îngustîndu-şi ochii. *Pince-nez*-ul îi căzu de pe nas.

— Pardon... îmi permiteţi, îmi permiteţi... ă-ă-ă..■. ăă...

— Ia nu mai mugi atît — mormăi diaconul. — Şi dacă nu te pricepi ce să spui, stai jos ! — adăugă el în şoaptă, dar cît se poate de tare.

— Aşadar — exclamă Wladyslaw Parczewski — închin acest pahar în scumpa sănătate a trandafirului din Siberia, generoasa donatoare şi ctitoră a şcolii, *pani*[1] Nina Iakovlevna, şi pentru laleaua siberiana, învăţătoarea acestei şcoli, fermecătoarea *panna*[1] Katerina Lvovna. Ura !

— Şi, apropiindu-se de doamne, puse un genunchi în pămînt şi le sărută, cu graţia unui şleahtic, mîinile întinse cu bunăvoinţă.

— Oaspeţii se îmbulzeau să ciocnească cu gazda, strigau „ura". Diaconul Ferapont şedea posomorit şi se scobea în dinţi cu furculiţa. Părintele Alexandr, care surzise de-a binelea, îl oprise cu străşnicie să strige „ura" ori să rostească închinări.

— Părinte Alexandr — se ruga el. — Dă-mi voie să urez mulţi ani măcar pentru casa aceasta... O fac cu sfert de glas...

— Nu se poate.

— O dată cu venirea lui Protasov, conversaţia se însufleţi. Ketty se uita mereu în oglinjoara sa. Pristavul se descheiase la veston şi pufnea pe nări. *Mister* Cook luase o poză semeaţă.

— Potrivindu-şi anteriul de mătase violetă, părintele Alexandr începu să-şi expună părerile cu privire la şcoala, eparhială. Nina scotea exclamaţii aprobative. Cu riscul de a-şi atrage asupră-şi dizgraţia ei, inginerul Protasov îl contrazicea pe preot. *Mister* Cook se menţinea deocamdată în expectativă. Wladyslaw Parczewski arunca cu cocoloaşe de pîine în Ketty, trăgînd totuşi cu urechea.

---

1 Domnişoară - în limba polonă (n. trad.).

— Eşti un liber-cugetător —■ îi spuse preotul lui Protasov. — Se prea poate ca voltâirianismul să fie la locul lui aici sau dincolo, dar este cu totul inadmisibil printre copii, printre cei mici şi... vai de cei care vor semăna ispita !

— Eu aş. spune mai curînd : „vai de copii" — replică Protasov, răsturnîndu-se pe speteaza scaunului. — Ce vreţi să iasă din această şcoală ? Popi, călugări ? Şcoala trebuie să cultive deprinderea de a munci.

— Cu un gest nervos, părintele Alexandr îşi potrivi crucea de pe piept şi-şi pironi ochii mici, pătrunzători sub sprîncenele-i roşcate, asupra lui Protasov.

— îmi daţi voie... Am vizitat personal şcoala sătească a profesorului universitar Racinski — începu cu înflăcărare preotul. — Şi ce am văzut acolo ? O disci-

— plină în muncă care domnea în toate. Vom statornici şi noi o asemenea disciplină. Acolo copiii lucrează la grădina lor de zarzavat, au o livadă şi o prisacă proprie, au ateliere. O dată cu materiile de cultură generală, profesorul le predă ştiinţele naturale şi istoria.

— Iar preotul, dînd peste cap ştiinţele naturale, îi face pe copii să creadă povestea după care Eva a fost creată din coasta lui Adam, nu ? Aşa e ? — spuse inginerul zîmbind ironic.

— Şi ce ai vrea dumneata ? — răspunse părintele, ridicîndu-se. — Ai vrea să le spui copiilor poveştile dumitale cum că omul s-ar trage din maimuţă ? Aşa cum zice Darwin ?

— O, nu, nu ! — protestă *mister* Gook şi ameninţă în gol cu arătătorul.

— Lucrul acesta nu-1 afirm eu, şi, cu atît mai puţin, Darwin — răspunse Protasov. — Teoria că omul s-ar trage din maimuţă este o concepţie vulgară, născocirea unor semidocţi. Darwin spune că omul şi maimuţa se trag din aceeaşi ramură genealogică.

— O, nu,-nu ! — se înflăcăra *mister* Cook şi, um- flîndu-se în pene ca un cocoş, îşi trase scaunul lîngă Protasov. — Este cel mai mare minciun !

— De altfel, n-am de gînd să contrazic ştiinţa — replică preotul, lăsîndu-şi smerit ochii în jos. — Vreau numai să spun eă un copil nu poate să suie dintr-o dată munţii. Mai înainte trebuie să înveţe să umble. Aşa este şi cu şcoala noastră.

— Protasov îşi rodea, enervat, unghiile. Discutînd cu preotul, se stăpînea anevoie să nu adopte un ton prea tăios şi să nu-i spună acestui teolog abil cine ştie ce insolenţe, ceea ce ar fi fost desigur în dauna lui. Dar ia să nu fi fost de faţă Nina şi Parczewski !

— Profitând de discuţia care se încinsese, părintele diacon îşi turnă în gură un păhăruţ minuscul de lichior şi voi să-1 dea pe gît, dar nu izbuti : limba şi gingiile îl supseră îndată pe tot, ca nisipul uscat. Atunci diaconul îşi turnă o jumătate de pahar de coniac, dar mîna

— preotului dădu la o parte paharul. Necăjit, diaconul îşi lăsă capul în piept şi începu să moţăie.

— Da, da ! — exclamă Wladyslaw Parczewski cu glasul său de tenor liric, scăpărîndu-şi ochii spre Protasov. — Toată lumea ştie de mult că preastimatul Andrei Andreici nu crede în nimic în afară de... revoluţie... Pentru el evoluţia nu există.

— Depinde — răspunse încruntat Protasov, pescuind cu linguriţa de argint o ciupercă marinată. — Tocmai în problema originii omului cred în evoluţie.

— Dar în genere, în genere ? — se înflăcăra Wladyslaw Parczewski, foindu-se pe scaun.

— Te interesează atît de mult ? — întrebă Protasov şi conteni să mai mestece ciuperca. Rămase o clipă gîn- ditor : „Face oare să încep o discuţie riscantă cu omul acesta fluşturatic ?" Spuse totuşi :

— Revoluţia este tot o formă a evoluţiei, care se petrece însă într-o clipă, reducând perioadele de sute de ani la un an, doi. Cel puţin astfel gîndesc istoricii progresişti.

— Ha-ha !... Mulţumesc pentru explicaţie. Dar care sînt metodele revoluţiei ? ! Vărsări de sînge, violenţă ? Nu?

— O, nu, nu... — făcu alene, semnificativ, *mister* Cook, care se mutase de tot. Observând însă că Nina se uită la el, îşi îndreptă îndată ţinuta şi-şi strînse buzele în linie dreaptă.

— Protasov mai luă o ciupercuţă şi, aţîţînd nerăbdarea lui Parczewski, răspunse domol :

— Revoluţia este o operaţie chirurgicală. Da, este vorba de sînge, poate de violenţă. Dar aceste violenţe, ca şi sîngele vărsat, sînt în folosul întregului organism.

— Să-mi fie eu iertare, dar aceasta înseamnă a te amesteca în destinele lumii — ridică glasul părintele Alexandr. — Şi lumea este călăuzită de pronia cerească.

— Da-da, da-da ! — Buzele lui *mister* Cook se ţu- guiaseră marţial, ochii lui păreau două gloanţe. — Şi de ce se grebim evenimentele ? De ce să vrem acest lucru acum, de vreme ce omenirea tot va ajunge acolo peste o sută de ani fere versare de sînge şi fere ca- tastroufe ?

— Exact! — interveni Praczewski, şi faţa lui parcă s-ar fi despicat în două : buzele zîmbeau amabil, iar ochii sfredeleau ucigător. — Noi încercăm să măsurăm cu metrul nostru omenesc; mersul istoriei. Ce reprezintă o sută, două, trei sute de ani ? O clipă, atît. Ăă, ăă... Or noi ne grăbim, ne grăbim, ne grăbim mereu. E ceva absurd !

— Se ridică, se aşeză din nou şi lovi cu ţigaretul în tabachera sa de argint.

— Cei care fac istoria sînt oamenii — răspunse liniştit Protasov. — Este deci firesc ca ei să măsoare lucrurile cu metrul lor omenesc. Unui om îi este dat să trăiască să zicem şaizeci de ani. De aceea, este de înţeles ca un om mai inimos să dorească ca împărăţia adevărului să se întroneze pe pămînt acum, şi nu peste două sute de ani. Aşadar...

— Aşadar dumneata eşti pentru revoluţie ? — sări Parczewski.

— Să-mi dai voie să nu-ţi răspund la această întrebare. Pot să fiu sau să nu fiu de acord cu ideile revoluţionare. înţeleg însă psihologia oamenilor care aşteaptă o răsturnare pe plan politic.

— Te-an^ înţeles — rosti Wladyslaw Parczewski cu un tîlc ascuns şi neplăcut.

— în aceeaşi zi trimise o scrisoare unchiului său, guvernatorul. Descriind inaugurarea şcolii şi situaţia generală din întreprinderile lui Prohor Petrovici, îi caracteriză cu exactitate pe Protasov, pe preot, pe *mister* Cook, precum şi pe funcţionarii proveniţi dintre deportaţii politici, exprimîndu-şi mirarea că nu se instituise încă acolo o serioasă supraveghere politică sub conducerea unui ofiţer din jandarmerie.

— După prînz, Nina Iakovlevna împreună cu părintele Alexandr, cu Ketty şi cu învăţătorul Trubin, trecură la

elaborarea unui program de învăţămînt. Această consfătuire pedagogică se prelungi pînă seara tîrziu...

— Seara porniră împreună cu Iakov Nazarîci, în nişte birje de lux la baia de aburi — să-şi scoată beţia din ei. Se legaseră cu jurămînt straşnic să înceteze deocamdată cu băutura. O săptămînă trebuia neapărat închinată afacerilor. Pe urmă... or vedea.

— Se lăsară tustrei bătuţi straşnic eu măturici, iar după baie se îmbătară tot atît de straşnic la o cîrciumă frec-ventată de birjari. Şi bătrînul iar nu mai recunoscu oamenii.

— Dimineaţa, Prohor îl duse la un medic psihiatru. Acesta îl descusu amănunţit cu privire la simptomele bolii sale pe Inokenti Filatîci, care morfolea vorbele între gingii, făcu o incursiune în biografia înaintaşilor săi pînă la a şaptea spiţă, clătină din cap, mormăi ceva şi spuse :

— închide ochii. — Şi apăsă cu degetele mari ale mîinilor pe ambii ochi ai pacientului. — întoarce ochii spre stînga. Ce vezi ?

— Parcă s-ar mişca nişte codiţe ori ar înota nişte şerpi mici.

— De ce culoare ?

— Parcă ar fi albe...

— Dar galbene nu sînt ?

— Ferească sfîntul !

— Ei, nenorocirea nu este chiar atît de mare. Să nu bei votcă. Ia doctoria asta. Seara, la culcare, poţi bea două păhăruţe de coniac. Bine ? Peste o săptămînă ne vedem iar.

— La hotel îi aştepta şeful de tren Hrapov. Pentru ocara ce-i fusese adusă, ceru agresorului trei mii de ruble, ameninţînd că în caz contrar îl dă în judecată. Inokenti Filatîci îi oferi o sută de ruble. Hrapov plecă, mustăcind ameninţător.

— începu să-i bată la cap zi de zi, venind fie dimineaţa devreme, fie seara tîrziu. Avea nasul înfăşurat în plas-turi şi pansamente. A doua zi, continuînd să-şi ameninţe victima, îşi scăzu totuşi pretenţiile la două mii opt sute de ruble, iar Inokenti Filatîci îi oferi o sută douăzeci. A treia zi, aflînd că siberienii- sînt oameni cu

— dare de mînă, ajunse la convingerea că are să-şi ajungă scopul, numai să ştie cum să-1 ia pe negustor. începu deci să-1 roage respectuos, cu mîinile împreunate la piept:

— Stimabile domn comersant! Priviţi-mi nasul şi toată înfăţişarea. Păi, dacă ar fi să judecăm după mustăţi şi după ţinută, nu sînt mai prejos de un *ghinărar.* De treizeci şi trei de ani slujesc cu credinţă împăratului. Şi deodată să sufăr o asemenea ocară... să mă înşface cineva cu dinţi calpi drept de nas ! Pentru ce să sufăr astfel fără nici o vină ? înduraţi-vă de mine, stimabile ! Am nevastă, copii, o soacră damblagie. înţelegeţi-mă ! Doar nu vă cer cine ştie cît, credeţi-mă, v-am cerut puţin. Un altul mai neobrăzat ar fi cerut cincii mii de ruble. Pe cinstea mea ! Astăzi m-am gîndit să vă las la două mii şase sute. Zău că nu e mult, credeţi-mă. La averea dumneavoastră, nici nu se bagă de seamă..-.

— O sută patruzeci şi cinci. Atît.

— Vai de mine !... Apăi văru meu are o vătămătură grea, o surpătură care nu se vindecă de loc, şi tot eu trebuie să-1 ajut... Fiţi mărinimos ! Hai, fie, vă las la două mii cinci sute.

— O sută cincizeci. Nici un ban mai mult. Mare scofală un nas ! Ce, face un nas atîtea parale ? Păi, pentru două mii cinci sute de ruble eu îţi dau tot capul să mi-1 muşti. Poftim,, iacătă, muşcă-l.

— Atunci, la revedere, stimabile, să ne vedem cu bine la judecată.

— Bătrînul primi curînd o citaţie de la judecătorie. Prohor îi completă un cec de două mii cinci sute de ruble.

— Poftim, astupă gura ticălosului dacă nu te înduri să plăteşti din banii dumitale.

— Proşenka, drăguţule ! M-ai scăpat de năpastă — se bucură bătrînul îmbrăţişîndu-1.

— Seara, Prohor Petrovici primi din partea lui un bileţel :

— „Dragul meu Proşenka. Nu m-am îndurat să dau pramatiei aceleia darul tău. I-am făgăduit trei, patru,

— cinci sute de ruble şi, pînă la urmă, i-am dat şapte sute şaizeci. Dînsul însă, învăţat de advocatul care şedea lîngă el şi îndemnat de răutatea lui, n-a vrut să se împace. Atunci s-a purces la judecarea procesului. Eu m-am căit de toate cele întîmplate şi am spus: «Să-mi fie cu iertare, am făcut-o la beţie». Mi-au dat două săptămîni de închisoare. Cînd să ies din sala judecăţii i-am arătat tîmpitului de Hrapov cotul. Văzînd aceasta, şi-a dat seama că a fost un nătărău şi a pierdut banii de pomană. Atunci s-a apucat cu mîinile de capul său cărunt de dobitoc, m-a înjurat de mamă şi a căzut fără cunoştinţă de pe scaun în cea mai adîncă nesimţire. Cît despre mine, am luat o cupea cu o rublă şaptezeci şi cinci de copeici şi m-am dus la închisoare. Facă-se voia domnului."

— Ăsta-i omul nostru, şi pace ! Ha-ha-ha ! — izbucni în rîs Iakov Nazarîci. — Ne-om descurca noi şi fără el. Cînd trebuie să te duci mîine la ministru ?

— La douăsprezece fix.

— Responsabil de carte : A. Samoilă Tehnoredactor : I. Gheorghiu Corector : E. Vrancea
— Dat la cules 18.02.59. Bun de tipar 08.04.59. Tirai 10.140 ex. Hîrtie senii velină sat. de 65 gr. Im*. Ft. 5-IUX840: II) Caii ;S2 <•. Unii ,/,> tipar M,5. Ediţia I. Comanda 696. Planşe tipo 1. A. nr. 0116. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 S—31=R.

— Tiparul executat sub com. n-r. 90220 la Combinatul Poligrafic Casa Scî.nteii „I. V. STALIN", Bucureşti — R.P.R.

— 3 — Fluviul Mohorît, voi. I

— [1] *Ulus* - aşezare de nomazi sau sat la unele popoare orientale (n. trac}.).

— ^■BSHHHHHHhHHHIHI^H

— [1] *Altîn* - trei copeici, monedă veche de aramă (n. trad.).

— 1

— Stacojiu, buhăit, cu degete butucănoase şi tremurătoare, din vîrful cărora părea că se ridică aburi de spirt, Piotr Danilîci Gromov desfăcu telegrama şi-şi coborî ochelarii de pe frunte. Maria Kirilovna îl privea cu spaimă, tremurînd ca varga.

— Ia te uită ! — rosti negustorul cu glas frînt. Obrajii îi tresăriră, sîngele pieri deodată din ei. — Te pomeneşti că s-o fi prăpădit Proşka al nostru !... Ei drace !... O scrisoare de la guvernator...

— Luîndu-se cu mîinile de păr, Maria Kirilovna căzu cu un ţipăt în genunchi, îşi îngropă obrazul în fotoliul de pluş şi izbucni într-un plîns amarnic, nestăvilit.

— Ho ! Te-ai şi apucat să boceşti ! Ascultă mai întîi ce scrie... Poate c-o mai trăi...

— Şi începu să citească cu glas tare, de pe foaia de hîrtie ce-i tremura în mîini, dureroasele cuvinte :

— Conform raportului primit de la pristavul de sector, n-au trecut drumeţi nici pe uscat, nici pe apă prin Mo- nastir sau împrejurimi. Nu putem începe cercetări decît în ianuarie, cînd băştinaşii care vin la tîrgul ce se ţine pe lacuri fac pîrtie cu renii. 13 013

— Viceguvernator Nolde 149

— 11 — Fluviul Mohorît, voi. I

— [1] *Şilikun* - duh necurat (n. trad.).

— [1] *Eruslan Lazarîci* - personaj legendar din baladele şi basmele populare ruseşti, voinic, frumos, înzestrat cu puteri uriaşe (n. trad.).

— [1] *Kliuka* - în limba rusă - toiag, atribut nelipsit al Babei Hîrca (n. trad.).

— [1] *Niva* - cunoscută revistă săptăminaiă 'ilustrată, editată la Peters- burg între 1870-1918 (n. trad.).

— 1

— Pămîntul goneşte în jurul soarelui aidoma unui ţîn- ţar ce zboară deasupra taigalei în" flăcări. în nemărginirea universului nu există nici secole, nici milenii. Dar pămîntul este închis în propria-i găoace, e prizonier. Pe suprafaţa lui, dintr-un capăt la altul, curge Fluviul Mohorît şi orice pas al pămîntului pe crugul vremii, în jurul soarelui şi împreună cu soarele, pentru om înseamnă un an.

— Au trecut trei ani pămînteşti, lungi, o nimica toată. Spre sfîrşitul celui de al treilea an, în satul Medvedevo a sosit o telegramă de la Prohor Petrovici. Ce ziceţi, Piotr Danilîci şi Maria Kirilovna ? Vă aduce bucurie, ori veşti rele ? Şi au răspuns amîndoi într-un glas, cu inima lor omenească şi oarbă :

— — Da, ne aduce o bucurie.

— în ăști trei ani, Fluviul Mohorît și-a lepădat de trei ori scoarța lui de gheață și iată ce s-a întîmplat între timp.

— Prohor s-a statornicit pe cursul mijlociu al Fluviului Mohorît ca să fie mai aproape de oameni. Dar pînă și pentru aripile unui vultur era un drum bun de acolo pînă la cea dintîi așezare omenească.

— Malul din dreapta era înalt. în jur — desișul taigalei. Dar iată și o vale verde, toată numai flori, numai măceș trandafiriu. Pe țărm — un dîmb rotund, ca o cupă răsturnată. Acolo o să se așeze.

— Ibrahim, care de atîta trai bun începuse să se îngrașe, supraveghea lucrările. în schimb, Prohor slăbea. De atîtea treburi nu-și mai vedea capul. Prins în vîltoarea lor, uitase și de Anfisa și de Nina, de mama și de tatăl lui. Rătăcea săptămîni de-a rîndul prin taiga împreună cu Konstantin Farkov, cercetînd pîraiele, izvoarele și colnicele întîiinite în drum.

— Aici trebuie să se găsească aur.

— Da — întări Farkov. — Tungușii știu unde anume, dar nu vor să spună. Le e frică de ruși. Zic că, dacă năvălește rusul, pîngărește totul și-i alungă și pe ei de pe meleagurile astea.

— Într-o zi, dădură peste un loc însemnat cu pari: alăturí de un rîuleț fără nume se afla un puț adînc, cu pereții dărîmați, năpădit de tufăriș și de ierburi.

— [1] De la *strașciat* - a amenința, a băga în sperieți (în limba rusă) (n. trad.).

— 1

— Iți mai amintești, cititorule[1], de noaptea aceea vijelioasă cînd a fost ucisă Anfisa ? Deasupra taigalei, deasupra întregii lumi se năpustise atunci furtuna ; un trăsnet căzuse și peste căsuța durată cîndva de Prohor Gromov și o făcuse scrum cît ai clipi. Doar cîțiva ani trecuseră de la zilele acelea blestemate.

— Fluviule Mohorît ! Brăzdat-ai tu cîndva într-adevăr taigaua, fost-au oare pe pămînt maluri scăldate de undele tale ? Sau, poate, odinioară, în bătrînele vremi dinaintea domniei lui Petru cel Mare, te-o fi născocit vreun băsmuitor gîrbov de ani, meșter-faur întru înși- rarea cuvintelor de mărgăritar, trimițîndu-te apoi în lumea largă ca să treci din gură în gură aidoma unui viers înaripat pînă ce, încetul cu încetul, te-or uita și pe tine oamenii ?

— Dar fie și așa. Poate că nici n-ai ființat vreodată pe lume. Acuma însă ți-ai dobîndit dreptul la viață, căci simbolizezi însăși viața.

— Iată, în zare s-a ivit o pînză albă și cei de pe mal se întreabă : încotro o fi plutind corabia ? Răspunsul nu este greu : plutește într-acolo unde o îndreaptă cîrmaciul, unde o duce nestatornica undă.

— O fi vîntul ? O fi o pînză albă, ori valurile ce se fugăresc între ele ? Așa trec zilele în zbor pe deasupra pămîntului.

— ' Doamnă - în limba polonă (n. trad.).